

TREVANIAN İNCİ SOKAĞI

Çeviren: Belkıs (Çorakçı) Dişbudak

Diane 'e ithaf edilir...

www.iskenderiyekutuphanesi.com

Bu kitaptaki karakterlerle olaylar, New York'un Albany kentinde yıkık dökük bir mahallenin, Dünya Ekonomik Krizi'nin ve İkinci Dünya Savaşı'nın bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir fona titizlikle işlenmiş olmakla birlikte, Amerikalıların dünyaya ün salan dava açma hevesini dikkate aldığımızda, tüm karakterlerle isimlerin kendi hayal gücünden çıkma olduğunu, kendime özgü gerçeğim dışında hiçbirinin hiçbir yerde var olmadıklarını duyurma zorunluluğu hissediyorum. (Yazarın Notu)

YEŞİL PASTA

Kız kardeşim, annem, bir de ben, İnci Sokağı 238 numaranın ön-basamaklarına sıralanıp oturmuştuk. Büyük kentin bize hiç tanıdık gelmeyen o telaşlı havası, kendimizi baskı altında ve küçülmüş hissetmemize yol açıyordu. Apartmana giriş sahanlığının yan tarafına, iple bağlanmış, şişkin koli kutularımızı dizmiştik. İçinde yataklarımız, elbiselerimiz, mutfak araç gereçlerimiz vardı. Onların çevresine de ev eşyalarımızı yığıştık. Gün ışığının bağışlamazlığı, eşyaları pek eski püskü gösteriyordu. O gün St. Patrick Bayramı'ydı. Mart ortası güneşi iyi geliyordu ama kışın soğuğu da kenarlardaki gölgelerde hâlâ pusundaydı. Yıl 1936, benim yaşımlı altıydı. Kız kardeşim üç, annem yirmi yedi yaşındaydı ve yeni bir hayata başlamak üzereydik.

O basamaklarda o kadar uzun zamandır oturuyorduk ki, kahverengi taşlar bacaklarımın arkasını, kısa pantolonumla diz boyu çoraplarımın arasında kalan yeri acıtmaya başlamıştı. Kardeşim farba-laları kolalı bir elbise giymekteydi. Annem o elbiseyi, biraz toparlanana kadar bizi idare etmesi gereken paradan almıştı, nedeni de,

7

Anne-Marie'nin babasıyla ilk karşılaşacağı gün güzel görünmesini istemesiydi. Ne var ki, üçümüz birden eniştemin harap kamyonunun ön kanepesinde tıklım tıklık yolculuk ederken elbise adamakıllı buruşmuştu. Şimdi de apartmanın ön merdiveninde, dip dibe oturur

durumdaydık. Annem ortada, biz iki yanında. Ona dokunuyor olmaktan bir tür güç alıyorduk. O da bizimle temas etmekten annece bir güç ve kararlılık derliyordu. Anne-Marie acıkmıştı, uykusu gelmişti, neredeyse ağlamak üzereydi. Annem onu kucağına aldı, bir kere daha sokağı kaygılı bakışlarla süzdü, dört yıldır görmediği babamın gelip gelmediğini kontrol etti. Babam bir sabah işe gitmek üzere evden çıkmış, bir daha dönmemiş, annemi yeni yürüyen bir çocukla, karnında bir bebekle, çantasındaki iki dolar ve birkaç sentle ortada bırakmıştı.

Uzun süre ondan haber alamamıştı annem. Derken üç gün önce bir mektup gelmiş, babam sevgili ailesinden kaçtığı için çok üzgün olduğunu, o zamandan beri her dakika ailesinin durumuna kaygılanıp durduğunu belirtmişti. Böyle davranmanın hiçbir mazereti olmayacağını farkındaydı, dediğine göre. Ama karısıyla çocuklarını geçindirebilecek kadar erkek olmadığını hissetmeye dayanmamıştı. Kendisi devreden çıkınca, annemin ailesinin elimiz'den tutacağından emin olduğunu söylüyordu. Annemin babasının onu fiyakalı bir sahtekârdan pek de farklı görmediği kanısındaydı - ki zaten aslında da öyleydi. Mektupta ayrıca, Albany'de iş bulduğunu, bir apartman dairesi tutup yerleştiğini anlatıyordu. Pek aman aman bir iş değildi bulduğu. Daire de ahım şahım değildi. Ama bir başlangıçtı ne de olsa. Ayrıca önemli bir proje üzerinde çalışıyordu. Mektup aslında tam zamanında gelmişti, çünkü Lake George Köyü'nün yıl boyu açık olan tek restoranının sahibi, turist mevsimi başladığında artık anneme garson olarak ihtiyacı olmayacağını yeni bildirmişti. Kış boyunca annemin akciğer sorunu nedeniyle sık sık hastalanması,

8

adamin onu güvenilmez bir eleman olarak görmesine yol açmış, yerine başkasını almaya karar vermişti.

Albany'ye kadar olan yolculuk boyunca eniştem, bu işin kendisine hem vakit hem de para kaybettirdiğini söyleyip habire homur-danmıştı. Sonra babamı da bize verilen adreste bulamayınca, alelacele eşyalarımızı kamyonundan indirmiş, karanlık basmadan geri dönmek zorunda olduğunu, bu eski kamyonun farlarına hiç güvenmediğini söyleyip bizi orada öylece bırakmıştı. Telaşla kaçmaya çalışırken yolcu tarafındaki kapıyı kapatmayı bile unutmuş, giderken kapı savrulmaya başlamıştı. Uzanıp kapıyı kapamaya çalışırken bir yandan da frene bastığı için kapı çarpıp elini yaralamıştı. Bir küfür savurarak gazı köklemiş, bu Tanrı'nın cezası yerden bir an önce kurtulmaya çalışmış, ama bu sefer de motoru stop etmiş, arkasındaki arabadan sinirli korna sesleri yükselmişti. Eniştem bu sefer pencereden arkaya doğru küfredip korna çalan adama cehennem dibine gitmesini haykırmış, motoru tekrar çalıştırmış, yumruğunu direksiyona vura vura uzaklaşmıştı. Karısının asalak kuzininden de, lanet olası çocuklarından da kurtulduğuna memnundu!

Annemle ikimiz bakıştık, gülümsemekten kendimizi alamadık-

Babamın mektubu, apartmanın merdivenlerinde kendisini beklememizi söylüyordu. Bize büyük bir sürprizi vardı. Ama anfiem artık burada bu kadar uzun süre oturmaktan da, çevre sakinlerinin pencerelerden ve balkonlardan bize bakıp durmasından da sıkılmıştı. Ayağa kalktı. Babamı aramak üzere içeriye girmek niyetindeydi. Hemen annemin bileğine sarıldım. Bütün çocuklar gibi ben de sürprizlere bayılırdım. Annemin bu seferki sürprizi mahvetmesini işemiyordum. Biraz daha beklesek ne olurdu ki!

Mahalle çocuklarının ileride oluşturdukları kümeden kopan iki çocuk, bizim oturduğumuz

yerin önünden geçti, geçerken koli kutularımıza, eski mobilyalarımıza küçümseyen bakışlarla baktılar, ardından da gözlerini ağır ağır benim üzerimden kaydurdular. Kısa

9

Anne-Marie'nin babasıyla ilk karşılaşacağı gün güzel görünmesini istemesiydi. Ne var ki, üçümüz birden eniştemin harap kamyonunun ön kanepesinde tıklım tıklık yolculuk ederken elbise adamakıllı buruşmuştu. Şimdi de apartmanın ön merdiveninde, dip dibe oturur durumdaydık. Annem ortada, biz iki yanında. Ona dokunuyor olmaktan bir tür güç alıyorduk. O da bizimle temas etmekten annece bir güç ve kararlılık derliyordu. Anne-Marie acıkmıştı, uykusu gelmişti, neredeyse ağlamak üzereydi. Annem onu kucağına aldı, bir kere daha sokağı kaygılı bakışlarla süzdü, dört yıldır görmediği babamın gelip gelmediğini kontrol etti. Babam bir sabah işe gitmek üzere evden çıkmış, bir daha dönmemiş, annemi yeni yürüyen bir çocukla, karnında bir bebekle, çantasındaki iki dolar ve birkaç sentle ortada bırakmıştı.

Uzun süre ondan haber alamamıştı annem. Derken üç gün önce bir mektup gelmiş, babam sevgili ailesinden kaçtığı için çok üzgün olduğunu, o zamandan beri her dakika ailesinin durumuna kaygılanıp durduğunu belirtmişti. Böyle davranmanın hiçbir mazereti olmayacağını farkındaydı, dediğine göre. Ama karısıyla çocuklarını geçindirebilecek kadar erkek olmadığını hissetmeye dayanmamıştı. Kendisi devreden çıkınca, annemin ailesinin eliriz'den tutacağından emin olduğunu söylüyordu. Annemin babasının onu fiyakalı bir sahtekârdan pek de farklı görmediği kanısındaydı - ki zaten aslında da öyleydi. Mektupta ayrıca, Âlban/de iş bulduğunu, bir apartman dairesi tutup yerleştiğini anlatıyordu. Pek aman aman bir iş değildi bulduğu. Daire de ahım şahım değildi. Ama bir başlangıçtı ne de olsa. Ayrıca önemli bir proje üzerinde çalışıyordu. Mektup aslında tam zamanında gelmişti, çünkü LakeK George Köyü'nün yıl boyu açık olan tek restoranının sahibi, turist mevsimi başladığında artık anneme garson olarak ihtiyacı olmayacağını yeni bildirmişti. Kış boyunca annemin akciğer sorunu nedeniyle sık sık hastalanması,

8

adamin onu güvenilmez bir eleman olarak görmesine yol açmış, yerine başkasını almaya karar vermişti.

Albany'ye kadar olan yolculuk boyunca eniştem, bu işin kendisine hem vakit hem de para kaybettiğini söyleyip habire homur-danmıştı. Sonra babamı da bize verilen adreste bulamayınca, alelacele eşyalarımızı kamyonundan indirmiş, karanlık basmadan geri dönmek zorunda olduğunu, bu eski kamyonun farlarına hiç güvenmediğini söyleyip bizi orada öylece bırakmıştı. Telaşla kaçmaya çalışırken yolcu tarafındaki kapıyı kapatmayı bile unutmuş, giderken kapı savrulmaya başlamıştı. Uzanıp kapıyı kapamaya çalışırken bir yandan da firene bastığı için kapı çarpıp elini yaralamıştı. Bir küfür savurarak gazı köklemiş, bu Tanrı'nın cezası yerden bir an önce kurtulmaya çalışmış, ama bu sefer de motoru stop etmiş, arkasındaki arabadan sinirli korna sesleri yükselmişti. Eniştem bu sefer pencereden arkaya doğru küfredip korna çalan adama cehennem dibine gitmesini haykırmış, motoru tekrar çalıştırmış, yumruğunu direksiyona vura vura uzaklaşmıştı. Karısının asalak kuzininden de, lanet olası çocuklarından da kurtulduğuna memnundu!

Annemle ikimiz bakıştık, gülümsemekten kendimizi alamadık.

Babamın mektubu, apartmanın merdivenlerinde kendisini beklememizi söylüyordu. Bize

büyük bir sürprizi vardı. Ama annem artık burada bu kadar uzun süre oturmaktan da, çevre sakinlerinin pencerelerden ve balkonlardan bize bakıp durmasından da sıkılmıştı. Ayağa kalktı. Babamı aramak üzere içeriye girmek niyetindeydi. Hemen annemin bileğine sarıldım. Bütün çocuklar gibi ben de sürprizlere bayılırdım. Annemin bu seferki sürprizi mahvetmesini istemiyordum. Biraz daha beklesek ne olurdu ki!

Mahalle çocuklarının ileride oluşturdukları kümeden kopan iki çocuk, bizim oturduğumuz yerin önünden geçti, geçerken koli kutularımıza, eski mobilyalarımıza küçümseyen bakışlarla baktılar, ardından da gözlerini ağır ağır benim üzerimden kaydirdılar. Kısa

9

pantolonumla diz boyu çoraplarım, golf pantolonu giymiş bu çocukların gözünde beni gülünç duruma düşürüyordu, bunun farkındaydım. Erkek çocukların ilk karşılaştıklarında, bir anlamda birbirlerini koklayıp durduklarını, hakimiyet kurma amacıyla ölçüp biçtiklerini okuldan biliyordum. İki çocuktan nispeten ufak tefek olanı, benden bir yaş kadar büyüktü. Beni süzerken için için, yeni gelen çocuk acaba esaslı bir erkek mi, yoksa hanım evlâdı mı, diye merak ettiğinin farkındaydım. Acaba okul bahçesindeki tuzaklara karşı savaştacak, kavga edecek biri miydim, yoksa hemen öğretmenlere mi koşacaktım? Önümden geçerken gözlerimi ondan ayırmadım, ama bakışlarıma yumuşak ve yorgun bir ifade verdim. Sert baksam, meydan okuyor olurdu, gözlerimi kaçırırsam, o da teslim olmak anlamına gelirdi. Erkek çocuklar, köpek sürülerine özgü bu içgüdülerle doğarlardı. Çocuklar önümüzden geçtikten sonra, bir tanesi karşı kaldırıma yöneldi, oradaki bir apartmanın merdiveninde oturan yamyassı, kemiksiz kadına bir şeyler söyledi. Besbelli kadın onun annesiydi. Kadının çocuğa bizi sorduğunu görüyordum. Özellikle de annemi. Annem öbür çocukların solgun pelte suratlı anneleri gibi değildi. Benim annem gençti, incecikti, kısa, kabarık saçları vardı. Dans etmesini, koşmasını, oyunlar oynamasını bilirdi. Pantolon giyerdi -hem de pek az kadının pantolon giydiği bir çağda. Çocuk annesine ne dedi bilemiyordum, ama annesi hem rekabetçi hem de önemsemez bir ifadeyle burnunu havaya kaldırdı, konuyu kapatmış gibi davrandı. Anneme bu tür tepkiler gösterilmesine alıştıktım, ama yine de bu konuda duyarlılıktan kurtulmuş değildim. Annemin diğer annelere benzemesini aslında tabii ki istemiyordum. Onun gençliğinden, güzelliğinden, bağımsızlığından gurur duyuyordum. Ama bazen de, keşke göze daha az çarpacak biçimde farklı olsaydı diyordum, çünkü insanın farklı bir annesi olması kolay şey değildi.

On dört, on beş yaşındaki büyük çocuklardan bazıları, bizim bulunduğumuz yerin çaprazındaki bir köşe taşının önünde durmak-

10

taydılar. İki ev ötedeki kızların hayranlık dolu kıkırdaşmalarının şot. derece farkındaydılar, ama sanki onları hiç görmüyormuş gibi yar», yor, aralarında yüksek sesle konuşuyor, kaba biçimde itişiyor, tıu. maradan pufalayarak gülüyorlar, ikide bir vitrindeki görüntüleri™ kontrol ediyor, bundan memnun kalıyorlardı. Ama tabu ara sm içlerinden biri cebinden bir tarak çekip briyantimli saçını düzeltmel zorunda da kalıyor, tarağı cebine koyduktan sonra iki yandaki s^ç, larını sevgiyle okşarcasma bastırıyordu. Sonu gelmez bir oyun ov namaktaydı. Kâğıt, taşı örter, taş makası parçalar, makas kâğıki keser diye sürüp giden oyun. Ülkenin her yanında farklı isimle^ verilirdi o oyuna. Kuzeydoğu

bölgelerinde genellikle adı 'Rocham^ beau' diye bilinirdi, ama tabii çocuklar bunun bir Fransız gener^j, nin adı olduğunu, cumhuriyetimizin bebeklik döneminde bu atja, mm, İngilizler'e karşı Yorktovvn'da zafer kazanmamıza yardım ettj, ğini bilmedikleri gibi, üçüncü hecede parmaklarını öne uzatıp 'boty1 diye bağıırken o hecenin aslında hangi harflerle yazıldığının (ja farkında değildiler. Rochambeau'da kaybeden, kazananın kendisi^ 'eklememesine' izin vermek zorundaydı. Yani orta parmağının e^. lemiyle tepesine olabildiğince hızla vuracaktı kazanan. Kaybeden ise hiç canı yanmamış gibi davranıp tiksintiyle homurdanır, ama bazen gözlerine yaşlar yükselirken aceleyle gözlerini kırıştıırıp duruunu kurtarmak, vitrine dönerek tarağıyla saçını yeniden düzeltmek Zorunda kalırdı. Çocuklardan iki tanesi sigara içiyordu. Biri, lider olan en büyüğü, öbürü de, soytarı rolüne sıvanmış çirkin küçük çocuktı. Sigaralarını acemice, pek alışık değilmiş gibi içiyor, ikide bir kaşlarını çatıp sigaranın ucuna bakıyor, külünü daha birikemeden sillçj. yorlardı. Bu büyük çocukların pantolonları uzun, başlan açıktı. Oysa mahallenin biraz daha küçükleri golf pantolonu giymiş, başlarına keplerini geçirmişlerdi. Kısa pantolon giyenler ancak en küçüklerdi. Ben hariç tabii! Belki babasız oluşumuzdan, ekmek parası kazana^ bir babadan yoksun oluşumuzdan ötürü, annemin bizi diğer çocuklardan çok daha iyi giydirme iddiası, hayatımızın en değışmez ger-

il
pantolonumla diz boyu çoraplarım, golf pantolonu giymiş bu çocukların gözünde beni gülünç duruma düşürüyordu, bunun farkııday-dım. Erkek çocukların ilk karşılaştıklarında, bir anlamda birbirlerini koklayıp durduklarını, hakimiyet kurma amacıyla ölçüp biçtiklerini okuldan biliyordum. İki çocuktan nispeten ufak tefek olanı, benden bir yaş kadar büyüktü. Beni süzerken için için, yeni gelen çocuk acaba esaslı bir erkek mi, yoksa hanım evlâdı mı, diye merak ettiğinin farkındaydım. Acaba okul bahçesindeki tuzaklara karşı savaşacak, kavga edecek biri miydim, yoksa hemen öğretmenlere mi koşacaktım? Önümden geçerken gözlerimi ondan ayırmadım, ama bakışlarıma yumuşak ve yorgun bir ifade verdim. Sert baksam, meydan okuyor olurdu, gözlerimi kaçırırsam, o da teslim olmak anlamına gelirdi. Erkek çocuklar, köpek sürülerine özgü bu içgüdülerle doğarlardı. Çocuklar önümüzden geçtikten sonra, bir tanesi karşı kaldırıma yöneldi, oradaki bir apartmanın merdiveninde oturan yamyası, kemiksiz kadına bir şeyler söyledi. Besbelli kadın onun annesiydi. Kadının çocuğa bizi sorduğunu görüyordum. Özellikle de annemi. Annem öbür çocukların solgun pelte suratlı anneleri gibi değildi. Benim annem gençti, incecikti, kısa, kabarık saçları vardı. Dans etmesini, koşmasını, oyunlar oynamasını bilirdi. Pantolon giyerdi -hem de pek az kadının pantolon giydiği bir çağda. Çocuk annesine ne dedi bilemiyordum, ama annesi hem rekabetçi hem de önemsemez bir ifadeyle burnunu havaya kaldırdı, konuyu kapatmış gibi davrandı. Anneme bu tür tepkiler gösterilmesine alıştıktım, ama yine de bu konuda duyarlılıktan kurtulmuş değildim. Annemin diğer annelere benzemesini aslında tabii ki istemiyordum. Onun gençliğinden, güzelliğinden, bağımsızlığından gurur duyuyordum. Ama bazen de, keşke göze daha az çarpacak biçimde farklı olsaydı diyordum, çünkü insanın farklı bir annesi olması kolay şey değildi.

On dört, on beş yaşındaki büyük çocuklardan bazıları, bizim bulunduğumuz yerin çaprazındaki bir köşe taşının önünde durmak-

taydılar. İki ev ötedeki kızların hayranlık dolu kıkırdaşmalannın son derece farkındaydılar, ama sanki onları hiç görmüyormuş gibi yapıyor, aralarında yüksek sesle konuşuyor, kaba biçimde itişiyor, numaradan puflayarak gülüyorlar, ikide bir vitrindeki görüntülerini kontrol ediyor, bundan memnun kalıyorlardı. Ama tabu ara sıra içlerinden biri cebinden bir tarak çekip briyantınli saçını düzeltmek zorunda da kalıyor, tarağı cebine koyduktan sonra iki yandaki saçlarını sevgiyle okşarcasına bastırıyordu. Sonu gelmez bir oyun oynamaktaydılar. Kâğıt, taşı örter, taş makası parçalar, makas kâğıdı keser diye sürüp giden oyun. Ülkenin her yanında farklı isimler verilirdi o oyuna. Kuzeydoğu bölgelerinde genellikle adı 'Rocham-beau' diye bilinirdi, ama tabii çocuklar bunun bir Fransız generalinin adı olduğunu, cumhuriyetimizin bebeklik döneminde bu adamın, İngilizler'e karşı Yorktovvn'da zafer kazanmamıza yardım ettiğini bilmedikleri gibi, üçüncü hecede parmaklarını öne uzatıp *bow' diye bağırırken o hecenin aslında hangi harflerle yazıldığının da farkında değildiler. Rochambeau'da kaybeden, kazananın kendisini 'eklememesine' izin vermek zorundaydı. Yani orta parmağının eklentiyle tepesine olabildiğince hızla vuracaktı kazanan. Kaybeden ise hiç canı yanmamış gibi davranıp tiksintiyle homurdanır, ama bazen gözlerine yaşlar yükselirken aceleyle gözlerini kırıştırıp durumu kurtarmak, vitrine dönerek tarağıyla saçını yeniden düzeltmek zorunda kalırdı. Çocuklardan iki tanesi sigara içiyordu. Biri, lider olan en büyüğü, öbürü de, soytarı rolüne sıvanmış çirkin küçük çocuktur. Sigaralarını acemice, pek alışık değilmiş gibi içiyor, ikide bir kaşlarını çatıp sigaranın ucuna bakıyor, külünü daha birikemedi silki-yorlardı. Bu büyük çocukların pantolonları uzun, başları açıktı. Oysa mahallenin biraz daha küçükleri golf pantolonu giymiş, başlarına keplerini geçirmişlerdi. Kısa pantolon giyenler ancak en küçüklerdi. Ben hariç tabii! Belki babasız oluşumuzdan, ekmek parası kazanan bir babadan yoksun oluşumuzdan ötürü, annemin bizi diğer çocuklardan çok daha iyi giydirme iddiası, hayatımızın en değişmez ger-

il

çeği haline gelmişti. Yeni giysilere de parası yetmeyeceğine göre, kız kardeşimle bana devredilen giyecekler her zaman diğer çocukların-kindenden daha temiz, daha iyi ütülenmiş olur, oysa etraftaki çocuklar bu farklılığa asla tahammül edemezlerdi.

O ilk gün oturduğumuz basamaklardan bir tedirginlik ve hayranlık karışımıyla izlediğim garip yeni sesler, yeni yaşam ve oyun davranışları, Kuzey İnci Sokağı'nda yaşayacağım sekiz buçuk yıl içinde sıradanlaşacak, mahallenin gürültüsüyle, sefaletiyle, çocukça âdetleri, sümüklü yaramazlarının bağıra çağıra oynadığı oyunları, haykı-ıp duran dondurmacılarıyla işportacıların trafiği tıkadığında kamyoncularla karşılıklı savurdukları hakaretleriyle karışıp bir bütünün parçası olacaktı.

O ilk gün sokağın ortasında oynanan yakan top oyunu, ikinci kalecinin çekip gitmesiyle sona erdi. Karşı köşede kibirlenip duran çocuklar Livingston Caddesi boyunca, limanla nehir ağız arasında kalan kesime doğru salınarak uzaklaştılar. Orada terk edilmiş, her yanından sular damlayan, içinde sesler yankılanan, cam kırıklanıyla dolu, çiş kokan binalar arasında vakit geçireceklerini, sağlam kalan birkaç cama taş atacaklarını, ileride ben de onlardan biri olduğumda öğrenecektim. Amerikan Yüzyılı diye bilinecek yüzyılın ilk yarısında Kuzey İnci Sokağı tam bir yoksul mahallesiydi. Blok blok binalar, hem biçimleri, hem de sosyal etkileri açısmadan birbirinin aynıydı. Değişen tek şey, içeride yaşayan etnik topluluklara göre genel

dekorun farklılaşmıyordu. İnci Sokağı İrlandalılar'ındı. Daha doğrusu, alt tabaka İrlandalıların.*

Bu hikâye, dipnotlar olmaksızın tamamlanmıştır, ama beri yanda size sunulacak birtakım sosyal, tarihsel, siyasal ve kişisel gözlemler de vardır. Bu siber-notların tümünü www.trevanian.com sitesinden indirebileceğiniz gibi, bir arkadaşınızdan rica edip sizin için indirmesini de sağlayabilirsiniz. Sibernet 1, alt tabaka İrlandalı-lar'la ilgilidir.

12

"Çıkamaz Sokak Çocukları" türünden filmlerde yıkanıp temizlenmiş, içine mizah ve duygusallık katılmış olarak gördüğümüz yerlerden biriydi İnci Sokağı. O filmlerde bıçkın ağızlı, ama doku olarak iyi insan olan çocukların dürüst ve iyi birer vatandaş olarak büyüme için tek ihtiyacı, Hollywood'un büyük yıldızlarından birinin onlara el uzatmasıydı. Ama Kuzey İnci Sokağı'nın şiddete eğilimli, gerçeğin nasırlaştırdığı çocukları, sıcacık yürekli Peder Pat O'Brien'm ya da anlayışlı Peder Spencer Tracy'nin oraya bir çocuk kulübü açarak onları kurtarma çabalarına burun kıvrır, papazların iyi insan olabileceğine dair mesajları görmezden gelirlerdi.

Biz basamaklara oturmuş, babamızın bize hazırladığı sürprizi beklerken, gökyüzüne süt rengi ince bir bulut tabakası yayılmaya başladı, Mart akşamının serinliği tenimize ulaştı. Ben artık teslim olmaya hazırdım. İçeriye girip babamı arayabilirdik. Tam o sırada karşıdaki binanın kapısı ardına kadar açılıp tuğla duvara çarptı, sonradan Meehan Ailesi olduğunu öğreneceğimiz aşiretin bir yığın çocuğu ciyak ciyak dışarıya uğradı. Meehan'lar vahşi, sarhoş, budala bir aşiret oluşturuyorlardı. Sokağın doğu kaldırımındaki üç bitişik dairede yaşamaktaydılar. Meehan'ların tümü, karmaşık ve doğal olmayan akrabalık ilişkileri içindeydiler. Dört yaşlı Meehan'ın iki erkek ve iki kız kardeş olduğu biliniyordu. Bunlar yarım düzine kadar gürültücü, kirli, içkici yetişkinleri ortaya çıkarmışlardı. Bu ikinci kuşak insanların kendi aralarında ve daha öncekilerle rastgele ve süresiz çiftleşmelerinden de yirmi kadar çocuk çıkmıştı. Hepsi kardeş/kuzen/baba/amca/oğul/torun ilişkileri içindeydi. Her bir Meehan, soyadını en azından iki kere hak etmekteydi, ama içlerinden yalnızca biri 'Bayan Meehan' diye anılıyordu. Ötekilerin adları ve soyadları birlikte kullanılmaktaydı. İhtiyar Joe Meehan, aşiretin reisi, Genç Joe Meehan besbelli veliaht, Patrick Meehan tehlikeli, Maeve Meehan kötü, Brigid Meehan ise istekli diye bilinmekteydi.

13

Garip ama, mahallede 'Bayan Meehan' diye anılan kadın, aşiretin içindeki diğer yetişkinlerle kan bağı bulunmayan tek kadındı. Meehan erkeklerinden biri bir süre için geri zekâlıların konulduğu bir kurumda kalmış, sonunda ailesine, yanında bir kadınla dönmüştü. Aşiretin yemeklerini pişiren, küçük çocuklara .bakan, yaşadıkları inin bir dereceye kadar temizliğini yapan genellikle oydu -çoğu zaman o temizlik de, yırtık pırtık bir saçaklı süpürgeyle kirlerin yer değiştirmesini sağlamaktan ibaretti.

Bu 'Bayan Meehan', yıldız kümesinin merkezi durumundaydı. Aynı zamanda ön kapıdan dışarıya doğru patlayıp mahalleye yayılan çığlıklann da kaynağıydı. Elinde dumanı tüten bir demir tencere tutuyordu. Çevresindeki çocuklar hıçkırarak ağlıyor, bir yandan da, 'At onu, Anne! At onu!' diye çığlıklar atıyorlardı. Kadının yüzü acıdan buruşmuştu. Tencerenin kulpları elini yakıyor, ama o yine de buna dayanıyordu. Derkep ön merdivenlerin tepesinde,

üstünde kirli ffeniilası, elinde bira şişesiyle bir Meehan erkeği belirdi. 'Bayan Meehan'a lanet olası tencereyi İsa aşkına yere bırakmasını haykırdı! Ne biçim bir oyun oynuyorsun böyle, diye de sordu.

Kadın, "Yardım etsene!" diye yalvardı. Duyduğu acı nedeniyle dudakları dişlerinin üzerinde gerilmişti.

Ama adarri burnunu çekip başını iki yana sallayarak, "Kaçık kahpe!" demekle yetindi. Saçı başı dağılmış bir kadın, yandaki Meehan dairesinin ön camını açtı, kızarmış suratını dışarıya uzattı. Alt dudağına bir sigara sanki tutkalla yapışmıştı. "N'ooluyo be?"

Adam usanmış bir sesle, kardeşi/kuzini/eşi olan kadının sorusuna, "Kendi yapıyor," diye cevap verdi. "Yine her zamanki numaraları."

Kadın omuz silkip camı kapattı.

Çocuklardan biri tencereyi annesinin elinden zorla almaya kalkıştı, ama bir çığlık atıp yanan parmaklarını yalamaya koyuldu.

14

Annem Anne-Marie'yi kucağından indirip zavallı kadına yardım etmek üzere karşı kaldırıma koştuğu sırada, İhtiyar Joe Meehan, yani aşiretin piri, kapıda belirdi. Çökük yanaklarında beyaz sakalı çıkmaya başlamıştı. Ağı sarkmış pantolonunu ayağına yeni çektiği belliydi, çünkü pantolonun önü hâlâ açıktı. Bir yandan pantolonun askılarını omuzlarına geçirmekle uğraşıyordu. "İsa, Meryem ve Jozef!" diye söylenerek çocukların arasından kendine yol açıp ilerledi. Pratikte geliştirilmiş usta bir harekede tencereyi Bayan Meehan'ın elinden bir tekmede savurdu, kadın avuç derileri yolunurken acı bir çığlık attı. Bayan Meehan bundan sonra, sanki acının koluna doğru tırmanmasını önlemeye çalışıyormuş gibi avuçlarını iki bileğine sardı, adamın peşi sıra uysal adımlarla merdivenleri çıkmaya koyuldu. Çocukların ikisi hâlâ sıcak olan tencerenin başında nöbete dikildi, onu kimsenin çalmaması için önlem aldı. Bu arada içeriden yeni bir çocuk, elinde iki paçavra tutacakla fırladı, tencereyi kaptı, peşinde diğer sümüklü Meehan'larla birlikte kapiya doğruldu. Kriz geçmiş, çocukların hepsi aralarında konuşup gülüşmeye başlamıştı. Sonunda sokak yeniden normale döndü, çevremizdeki kentin uğultularıyla çatından tekrar ortaya çıkü.

Kız kardeşimle birbirimize şaşkın gözlerle bakıyorduk. Ne biçim yerdi burası? Bunlar nasıl insanlardı?

Bu olay, İnci Sokağı'nın çatlak hatunlarından biriyle henüz ilk karşılaşmamdı. Aslında kadınların bazıları hiç de deli değildi. Biraz eksantrik, biraz farklıydılar. Ama içlerinden bir ikisi, neresinden bakarsanız balcın adamakıllı deliydi. Sonraki yıllarda o çadık hatunlarla ilişkilerim, büyümemin ve bilinçlenmemin kabarıp inen, düzensiz aşamalarım işaretlemeye yarayacaktı.

Bir saati aşkın bir süredir o basamaklarda oturuyor, her an babamın köşeyi dönüp ortaya çıkmasını bekliyorduk. Ne zaman bir adam belirse, Anne-Marie'yle ikimiz başımızı kaldırıp anneme bakıyor, onun tepkisini okumaya çalışıyorduk, çünkü babamızı ikimiz de

15

hiç tanımiyorduk. Mart havası hızla soğumaktaydı, incecik elbise giymiş olan Anne-Marie, kollarının üst kısımlarını ovalayarak ısıtma çabasındaydı. Annem ayağa kalktı, sokağın iki ucuna doğru son kere baktıktan sonra, "Eh, burada inekler donana kadar oturamayız ya!" dedi. "Ben içeriyi bir kolağan edeyim. Belki Ray birine nereye gideceğini, ne zaman

döneceğini söylemiş olabilir. Siz eşyalarımıza göz kulak olun." Basamakları çıkıp kırmızı tuğladan yapılmış salaş binaya girdi.

Elinde birinci kattaki 2 numaralı dairenin kapısına sıkıştırılmış bir zarfla döndü. 238 numaralı binada 1 numaralı daire yoktu. Postacılar 1 numarayı, bodrum katında bulunan, sokağı demir parlaklıklar ardından, alttan yukarı görebilen yerler için kullanıyorlardı. Ama 238'in de aralarında bulunduğu bir dizi bloktaki o yan bodrumlara kömürlükler sıralanmış, çeşitli eskimişlik düzeyinde kazanlar ve brülörler atılmıştı. Annem ikimizin ortasına oturup zarfı açtı, içinden bir not, bir de ucuna yeşil krepon kâğıdı bağlanmış eski model anahtar çıktı. Not babamdandı. Parti için yeşil pasta satan bir dükkân bulmaya gittiğini, hemen döneceğini yazıyordu. Parti mi? Yeşil pasta mı? Anne-Marie'yle ikimiz hevesli gözlerle baktık.

Annem, "Eh, girip yerleşelim bari," dedi.

Anne-Marie'yi eşyalara bekçilik etmek üzere bıraktık, annemle birlikte eski Saratoga sandığı, eskimiş deri kayışlarından yakalayıp basamakları çıkmaya koyulduk. Gözümün ucuyla baktığımda, karşı kaldırımdaki çocukların bu ağırlık altında tökezleyişimi seyrettiklerini gördüm. O kayışlara tek parmağımı takıp sandığı hop diye havaya kaldırmak, belki bir yandan da ıslık çalabilmek için neler feda etmezdim! Evet, öbür elimde de bir başka şeyi taşıyarak! Harika olurdu doğrusu!

Kokulara oldum bittim pek duyarlı biriyimdir. Duyarlıdan da öte, hemen içim kalkar. Apartmanın giriş holüne adımımı attığım anda çektiğim ilk solukla birlikte, küf, lizol, bayat yağ, çürümüş ahşap,

16

ter, fare tersi, kömür tozu, bebek çiši ve haşlanmış lahana karışımı, yüz elli yıllık yoksulluk, umutsuzluk kokusu, kalıcı rutubetin eşliğinde burun deliklerime doldu.

Annemle ikimiz 2 numaralı dairenin eşğinde yeniden tökezledik. Saratoga sandığın ağırlığından, kollarım yuvalarından çıkacak gibi oldu. Onu sürükleyerek eskimiş marley zemin üzerinden çektik. Su içmek için mutfağa girdiğimizde garip bir manzarayla karşılaştık. Babamın düzenlediği parti belli ki bir tür St. Patrick partisiydi. Yeşil krepon kâğıtlarından zincirler yapmış, onları tepedeki su boruları arasında zikzak dolaştırmıştı. Bunu yapmak için saatlerce uğraşmış olmalıydı. Daracık mutfak masası üzerinde dört tane yeşil kâğıt tabakla orta yerde yeşil limonlu gazoz şişesi duruyordu. Büyük olasılıkla o küçük, koyu yeşil limonlardan yapılmış!

Musluktan sularımızı içip giysilerimizin göğsünü sırlıklam ettikten sonra, annemle birlikte diğer kutuları ve eşyaları taşımak üzere geri döndük. Giriş sahanlığına çıktığımızda Anne-Marie'nin, kutularımızla eşyalarımızın önünde, gözlerinde akamayan yaşlarla durmakta olduğunu gördük. Taşınışımızı seyretmek üzere toplanmış çocuklarla bizim eşyalarımız arasına minik bedenini siper etmişti. Bizim binanın iki yanındaki ve karşı kaldırımdaki binalarda birçok insan ön sahanlıklara çıkmış, basamaklara oturmuştu. Erkekler ellerindeki şişelerden bira yudumluyor, kadınlar hiç saklamadan bizim çabalarımıza ve eşyalarımıza bakıyordu. Çok geçmeden, Kuzey İnci Sokağı'nda insanların taşınmasını seyretmenin geleneksel bir eğlence biçimi olduğunu öğrenecektim. Bunun nedeni, yalnız genelde dairelerin içinde saklı duran eşyaların ne olduğunu görme fırsatı buldukları için değil, aynı zamanda olayın doğurabileceği hikâyelerden de yararlanabilmek içindi. Mahalleye yeni

taşınanlar için, nereden geldikleri sorusu çok önemliydi. Onları Kuzey İnci Sokağı'na getiren şanssız olay ya da daha doğrusu yüz kızartıcı ayıp, neydi acaba? Nasıl insanlar olacaktı bu kişiler burada yaşarken?

17

(İnci Sokağı'mn dedikoducuları en çok iki tür kadından nefret ederdi - 'fingirdek' olanlar ve 'kibirli' olanlar - bunların ikisi de birbirinden beterde.) Mahalleden taşınanlar içinse varsayımlar daha katı, dedikodular daha renkli olurdu. Tabii ara sıra İnci Sokağı'ndan ayrılışın nedeni şanslı bir olay da olabilirdi - örneğin başka bir kentte iş bulmak, işi olan biriyle evlenmek gibi - ama genellikle sebep, birinin ölmesi, hapse girmesi, nafakasını kaybetmesi nedeniyle ailenin artık burada bile yaşamayı sürdürememesinden, ev sahibi tarafından buradan atılmasından ötürüydü. Nereye gidebilirlerdi? Nasıl yaşarlardı? Bir daha haber ahır mıydı onlardan? Ya sizden bir şey ödünç almışlarsa? Yanlarında götürmediklerinden emin olmak için gözünüzü üstlerinden ayırmamak zorundaydınız.

Bunca dikkatin ve komplonun odağı olmaktan dehşete kapılmış durumda, bir an önce içeri taşınıp o gözlerden ve yorumlardan kurtulabilmek için deliler gibi çalıştım. Kendimi idare edecek kadar güçlü olduğumu o çocuklara kanıtlamak amacıyla, cüsseme göre fazla iri, fazla ağır peyleri yüklenip taşıyordum. O yük her neyse, onu içeriye kadar taşırken her seferinde bir terslik oluyordu. Ya * tökezliyordum ya da bir başka şekide küçük düşüyor, çocukların küurdaşmasma yol açıyordum. Bir keresinde içinde temizlik malzemelerinin bulunduğu ağır bir koli kutusunu en üst basamağa kadar taşıdığımda, kutunun altı çıktı, elimde boş kartonla kalakaldım. Bu arada kutunun içindekiler tangır tungur her yana saçıldı, bir rulo tuvalet kâğıdı da onları izlerken açıldı, kaldırıra üzerinde beyaz bir iz bırakarak drenaja yuvarlandı. Tüm gözlerin üzerimde olduğundan emin durumda, onu dikkatle sardım. Herkes gülüyor, pufkuru-yordu, ama bir rulo kâğıdı ziyan edecek paramız yoktu. Bu küçük düşürücü işi bir an önce bitirebilme telaşı içinde ruloyu çarpık çurpuk sarmıştım. Sonunda açıp yeniden başlamak zorunda kaldım.

Ben öfkeli, verimsiz bir telaş içinde debelenirken, kadınların anneme bakmakta olduğunu göz ucuyla görebiliyordum. Annem koca

18

koca kutuları kolaylıkla kaldırıp taşıyabiliyordu. Pek o kadar kuvvetli biri değildi ama becerikliydi. Boyu bir altmışı biraz geçiyordu, incecikti, daha on yıl önce, on yedi yaşındayken, ona çarleston ve varsity dragâe dans birinciliği getirecek kadar zarif hareketlere sahipti. Genelde kötü beslenme nedeniyle şişmanlamış, hantallaşmış olan bu kadınların, annemin kısa kesilmiş spor saç biçimine, geniş paçalı pantolonuna, edalı hareketlerine karşı olumsuz duygular, geliştirmekte olduklarını için için seziyordum. Burun çekip kafalarını çevirişleri, 'herhalde hem fingirdek hem de kibirli,' der gibiydi.

Sonunda tüm kutularla eşyaları daireye taşımayı başardık. Orası zaten yarı möble kiralanmıştı. Kısacası, arka odada her biri farklı biçimi, rengi ve dönemi temsil eden dört tahta sandalyeyle iki şifonyer (birinin çekmeceleri kapanmıyor, ötekininkiler açılmıyordu), iki kişilik somyesi çökmüş bir yatak ve ev yapımı bir çocuk yatağı vardı. Mutfakta dar bir masa, ön odada da boyutları buraya uymayan bir demir karyolayla omurgası kırık iki hasır koltuk duruyordu. Oturunca gıcırdayan bu koltukların kopuk hasırları, insanın giysilerine takılıyordu. Ama en azından sokaktan kurtulmuştuk, eşyalarımızı da meraklıların

incelemesinden kurtarmıştık. Annem işin çoğunu tek başına yapmış olduğundan, hemen ön odadaki karyolaya uzandı, Anne-Marie ile ben dairenin içinde dolaştık, kıyı köşeyi inceledik, bu acayip yeni yerde yaşamının nasıl bir şey olacağını hayal etmeye çalıştık. Tuvalet çalışıyor mu diye bakmak için sifonu çektik, eskimiş demir banyo küvetinin musluğunu açıp, paslı kahverengi suyun bej rengine, ardından renksiz duru suya dönüşmesini bekledik. (Belli ki bizden önceki kiracılar pek sık banyo yapmaya meraklı değildi.) Gardropların ve dairedeki tek büyük gömme dolabın içine baktık. Kurşunla astarlanmış buzluğun kapağını açtık, dizlerimizin bağına çözen bir koku yükselince boğulur gibi olduk, hemen kapattık. Ben ağabey olduğum için Anne-Marie'yi) kafasını o

19

kutuya sokup o kokuyu koklatacağımı söyleyerek tehdit ettim, o da küçük kardeş olduğu için, öyle bir şey yaparsam anneme söyleyeceğini, o zaman günümü göreceğimi söyledi. Yatak odasının köşesindeki çocuk yatağını kendine beğenmişti. Ona uygundu yatak. Anne-Marie küçüktü daha. Annem büyük yatakta yatacağına göre, ona da yakm olur, kötü rüya falan görür de birinin koynuna girmek isterse zorluk çekmezdi.

Anne-Marie kafasını arka holün parmaklıkları arasına sokmuş bakarken ben karanlık merdivenlerden bodruma indim. Aşağıdan yapış yapış, ürkütücü bir soğuk beni karşılamak üzere yükseldi. Kız kardeşim beni seyrediyor olduğuna göre, merdivenlerin dibine kadar inmek, hattâ bodrumun kapısını aralayıp içeriye bir göz atmak zorundaydım, ama o sırada bir şey duydum - ya da duyduğumu sandım - koşarak yukarıya çıkarken avaz avaz bağırmağa başladım. Bu durumda, sanki kendim korkmamışım da, Anne-Marie'yi korkutmaya çalışmışım gibi bir izlenim yaratabilirdim. Dolaşırken tekrar tekrar kendimizi mutfakta buluyor, borulara dolanmış yeşil kreponlara, St. Patrick Bayramı tabaklarına, partimiz için alınıp hazırlanmış limonlu gazozu bakıyorduk. Kulağımız kırışte, babamızın elinde yeşil pastayla gelmesini bekliyorduk. Yeşil bir pasta!

238 numara, birbirinin eşi olan yedi tuğla binanın en ortasında-kiydi. Buraları 1830'larda, İnci Sokağı orta halli bir mahalleyken, pazarlara yakın olmanın avantajını da yaşarken, insanların evleri olarak inşa edilmişti. İlk sahiplerinin sosyal beklentilerini yansıtan binanın giriş holleri hep genişti. Bu nedenle o kattaki dairelere, birbirinden geçme üç küçük oda sığdınlmıştı. Belli ki ilk sahipler burada konuklarını ağırlamış, onları etkilemeye çalışmıştı. Tavanlar yüksek, kartonpiyerler özentiliydi (ama artık avize falan yoktu). Sokağa bakan odanın tavana kadar yükselen iki uzun penceresi vardı. Bizim kaldırımdaki binaların çoğunda, giriş katındaki odalar değiştirilip üç odalı stüdyo dairelere dönüştürülmüştü. Birer küçük

20

mutfak, açılıp yatak olan bir kanep, holün ucunda da ortak kullanılan bir banyo vardı. Yalnız yaşayan yaşlılar için, merdiven çıkamayacakları düşünülürse, uygundu bu daireler. Ama bizim daire farklıydı. Bizimkinde sokağa bakan resmî bir salon, penceresiz bir orta oda (burası eskiden yemek odası olarak kullanılmışa benziyordu ama daha çok, her işe yarayabilecek büyük bir hol veya depo gibiydi), arkada da biraz bölünüp mutfak haline getirilmiş bir yatak odası vardı. Oradan bir kapıyla daracık banyoya geçiliyordu. Banyo öyle ufaktı ki, tuvalet, küvet ve lavabo ancak sırayla dizilebilmişti. Bina ev olarak kullanılırken, mutfaklar bodrumdaydı. Yemeklerin oradan yukarıya taşınarak servis

yapılması gerekmişti. Birbirinin eşi olan yedi evin ikinci katlarında, salon, çalışma odası, ebeveyn yatak odası, arka tarafta da geniş bir giyinme odası ya da bayanlar için dinlenme odası bulunuyordu. Oraları üçer odalı iki daireye dönüştürülmüştü. Herbirinin küçük birer banyosu da vardı. İkinci kat daireler, tüm 'salaş binalarda en değerli olanlardı, kiralan da diğer dairelerden daha yüksekti. Bunun bir nedeni, odalarının daha büyük oluşu, ikinci nedeni de, sokağın pisliğinden, gürültüsünden ve tehdidinden kurtulmak için bir tek merdiven çıkmanın yeterli oluşuydu. İşsizlik aylığı alanların pek azı ikinci katta oturabilirdi. Orası 'daha üst sınıftan insanlara' aitti. Üçüncü ve dördüncü katlar eskiden aile yatak odaları olarak yapılmış, daha sonra holdeki banyoyu paylaşan daireler haline getirilmişti. Katlar yükseldikçe Georgia tarzı pencereler küçülmekteydi. Beşinci kat eskiden hizmetçilerin bölümüydü. Burada pencereler adamakıllı küçük, tavanlar alçaktı. Beşinci katların ufacık odaları, binaların en düşük kirayı getiren yeri idi - yalnız dört merdiven tırmanma zorunluluğundan ötürü değil, yalıtımsız çatının hemen altında, yazları çok sıcak, kışları çok soğuk olduğu için de öyleydi. Acımasız sokak şakalarından birine göre, beşinci katta oturanların yazın pişip kışın donmaktan yakınmaya hiç hakkı yoktu, çünkü o dairelerin ortalama yıllık sıcaklık derecesi mükemmeldi.

21

Bizim binanın özenti süsleri, kartonpiyerleri, eskimiş kat kat boyalar altına saklanmış iddialı görünüşüyle yarattığı genel izlenim, kibarken yoksulluktan başka bir şey değildi. Kibar bir yaşlı kadının bar kavgasında ön dişlerini kaybetmesi gibi.²

Üç büyük odamız var diye biz kendimizi şanslı sayıyorduk ama giriş katlarının ucuz yerler olduğunu, kimsenin oraları pek istemediğini çok geçmeden öğrendik. Bir kere, sahanlığa çıkan her sarhoş, her serseri, biraz eğilse bizim pencerelere ulaşabilirdi. Bu yüzden, hava ne kadar sıcak olursa olsun, pencere açık uyumak mümkün değildi. Ayrıca, odalar çarpık çurpuktu. Nedeni, apartman giriş holünün çok geniş oluşu, yukarıya çıkan geniş merdivenin de, bodruma, kazanların olduğu yere inen karanlık dar merdivenin de orada oluşuydu. Buna karşılık ön oda, yüksek tavanlar, boya katmanlarının doldurduğu kartonpiyerleriyle, eski ihtişamın birazını korumuş durumdaydı. Sekiz yıl boyunca o odadaki demir karyolada yatıp kalkarken, geçmiş ihtişamı kafamda türlü biçimlerde canlandırma olanağını bulacaktım. Emerson marka radyomuzdan gecenin geç .. saatlerine kadar serüven programlarını burada dinleyecek, karanlıkta büyük ön pencerenin kenarına bir yastık koyup üstüne diz çökecek, sokağı seyrederken hayaller kuracaktım. Kışın kar çaprazlamasına yağarken ya da koca koca yağmur damlaları camda patlayıp kıvrılarak süzülürken, bazen de yaz mevsiminde, ben pencereyi açacaktım. Açmaktan bir tehlike gelemezdi, çünkü kanadın çarpılmış doğraması ancak dokuz santim açılmasına izin veriyordu. Serin gece havası odaya dolar, yüzümde dolaşırken, İnci Sokağı'nı Hud-son Nehri üzerindeki rıhtımlardan ve antrepolardan ayıran demiryolunun o melankolik tren seslerini dinlerdim. İnci Sokağı'nın gece hayatı beni her mevsimde ilgilendirirdi. Gözünden uyku akan âşıklar, gidecek bir yerleri olmadığı için sokaklarda, kızın başı adamın omzunda, yürüyüp dururlardı. Feleğini şaşırılmış sarhoşlar boyunlarını kırabilecek bir hareketle kendilerini kaldırımın kenarından

22

inmiş bulur, dönüp bakar, kaldırıma kalleşliğinden ötürü küfreder-di. Polis bir şikâyet üzerine araştırma yapmaya ya da birini tutuklamaya geldiğinde, arabanın farları tuğla

duvarlardaki kırmızı lekelerin üzerinden kayar - bazen İnci Sokağı'nın ortalıkta dolaşan çatlak hatunlarını da bulup aydınlatırdı.

Anne-Marie'yle ikimiz yeni evimizi incelemeyi bitirmiş, mutfağa dönmüştük. Gözlerimiz yeşil gazozda, aklımız yeşil pastadaydı. Kardeşim içini çekti, karnının çok, ama çok acıktığını söyledi. Zavallı Anne-Marie. Sabah kahvaltısından beri hiçbir şey yememiştik. Onun kendini iyi hissetmesinde yiyeceklerin rolü, benim için ya da annem için olduğundan çok daha öndeydi. Sıcak kakao içerken fincanının dibine doğru bakar, mutlulukla inlerdi. Acıktığında başı döner, korkmaya başlardı. Ama yine de hiç sesini çıkarmamıştı, çünkü St. Patrick günü partisi başlamadan hemen önce bir şeyler yiyip de kutlamaları mahvetmek istememişti. Ön odaya geçip annemi uyandırdım, ona acıktığımızı söyledim. Elini çantasına daldırırken parmaklarını büzüp bitıştirmiş, sanki parasının hemen hemen tükenmiş olduğunu ifade ediyordu. Sonunda yirmi beş sentlik bir madenî para çıkardı, beni köşedeki dükkâna, bir somun ekmekle küçük bir kavanoz fıstık ezmesi almaya yolladı. Annem fıstık ezmesinin, fiyatına göre en sağlam besin değerlerini temsil ettiğine inanırdı. Bu arada o da mutfak âletlerinin bulunduğu kutuyu bulup açacaktı.

"Ama mutfağı dağıtma," diye hatırlattım ona. "Parti için her şey hazır olmalı."

Karşı kaldırıma doğru, kafamı eğerek yürüdüğümde, büyük çocuklar da Bay Kane'in dükkânının önünde oyalanmaya karar verip oraya dönmüşlerdi.

"Hey, çocuk! Nerelisin sen?"

23

Cevap vermedim. İnsanlarla uğraşma zorunluluğundan kurtulmak için, derin düşüncelere dalmışım gibi bir havaya bürünmeyi keşfetmiştim.

"Neyin var, çocuk? Kulak zarın mı patladı? Sana nerelisin diyorum!"

Kelimeleri yaya yaya, yanlış Yunus telâffuz ediyordu. Omuz silkip elimi dükkânın kapısına uzattım, ama çocuklardan biri yakama sarılıp beni geri çekti. İster istemez, "Lake George Köyü," diye mırıldandım.

"Neymiş o? George ne? Sesini çıkarsana!" Serseriler gibi konuşması beni kaygılandırıyor. Bu yerel aşiretler bizim dilimizi bile konuşmayan insanlardı. Ama çok geçmeden ben de, özellikle sert adam gibi görünmek istediğimde, kuzeydoğu bölgesinin o genizden, metalik sokak argosunu kullanmaya başlayacaktım. Kendi aksanımı da zeki ya da terbiyeli görünmek istediğim zamanlara saklayacaktım.

Yüksek sesle, "Lake George Köyü'nden geliyoruz," dedün. Sesim duygularımdan daha güçlüydü. "Neresi orası?" "Eyaletin kuzeyinde."

İçlerinden biri, "Hey, çocuk, paran var mı?" diye sordu. "Yok."

"Yahudi'nin dükkânına niye gidiyorsun o halde? Çocuklara veresiye vermez."

Dükkânın kapısını açmaya çalıştım ama biri kolumu yakaladı. "Gel buraya, çocuk. Bize bir beş sentlik ver." "Olmaz!" "Yumruk sandviçi mi istiyorsun, çocuk?"

24

Derken dükkânın kapısı kendiliğinden açıldı. "Hey, hey, neler oluyor bakalım burada? Mahallenin en kibar, en akıllıları toplantı mı yapıyor? Ulusumuzun * geleceğinin umutları, benim kapımın önünde mi?" Dükkâncının kalın çerçeveli gözlüğü, önünde yeşil kumaştan bir önlüğü vardı. "Ya sen kimsin, genç adam? Eh, içeri gireceksen, gir hadi. Bütün gün burada bekleyemem. Vakit nakittir - demiş saatçi."

Adamın peşi sıra dükkâna girdim, içimden ben çıkana kadar çocukların dağılıp gitmesini diledim.

Küçük kavanoz fıstık ezmesi istediğimi söyleyince, Bay Kane eline upuzun bir sopa aldı. Ucundaki kiskaç gibi madenî parmaklar, sapındaki bir düğmeyle yönetiliyordu. Daracık dükkânının üst rafından fıstık ezmesi kavanozunu kavradı, dışarı çekti, kiskaçları açtı, kavanoz yüreğimi hoplatarak yere düşerken önlüğünün eteğini kapıp ileriye doğru bohça gibi uzattı, kavanoz puf diye içine düştü. Kanında artistlik olan bir adamın sıradan performansı. Bay Kane'i Kuzey İnci Sokağı'na* dükkâncı olarak getiren nedenin, birbirini izleyen kötü rastlantılar ardından ekonomik krizin gelişi olduğunu daha sonra öğrenecektim. Kanında dolaşan şey de artistlik değil -sosyalizm'di.

"Başka bir şey, genç adam?"

"Bir ekmek," dedim. "... durun bir dakika. Fıstık ezmesi kaç para?"

"Senin için mi? On beş sent. Başkalarına? Bir beş sent, bir de on sent."

"Peki, bir somun ekmek kaç?"

"On bir sent. İnce bir on sentlik, ondan azıcık daha kalın bir de tek sent ... mantıklı değil aslında, ama hayat mantıklı olacak diyen mi var?"

25

"Daha küçük somunlarınız var mı?"

"Zaten küçüğü on bir sent."

"... Hım. Galiba ben onu ..."

"Ama tabii çünkü ekmekler yalnızca beş sente."

"Dünkü ekmekten var mı?"

Başını eğdi, gözlüğünün kalın camları ardından bana baktı. "Aslında dükkânı birazdan kapıyorum. Bak, sana bir şey söyleyeyim; istersen sana yarının dünkü ekmeğinden satarım. Ne dersin?"

Bize bir şeyler veren, iyilikler yapmaya çalışan insanlardan nefret ederdim. Kendi kendimize yetemeyecekmişiz gibi. Nefret ederdim, çünkü annem çok bozulurdu bu tür şeylere. Ama ...

'Tamam.'

Dışarıda bir çığlık koptu. Çocuklardan biri tırnaklarını hızla ötekinin poposundan kaydırmıştı. Şamar gibi. Çok can yakardı bu hareket. Cam acıyan bir yumruk savurdu, tırmalayan dönüp koşmaya başladı, bir iki çocuk gülererek, bağırarak onu izlediler. Biraz daha oyalanırsam belki ötekiler de uzaklaşırdı buradan.

Dinç bir sesle Bay Kane'e, "Buraya yeni taşındık," dedim.

"Evet. 238'in merdiveninde oturuyordunuz, gördüm. Yanınızda eşyalarınızla. Çölde kalmış Arap çetesi gibi. İşler kesatken, günüm büsbütün ziyana gitmesin diye sokağa göz kulak olurum. Ben olmazsam kim olacak? Zebellalardan birine Lake George köyünden geldiğini söylüyordun, onu da duydum."

"Aa, Lake George Köyü'nü bilir misiniz?"

"Ömrümde adını bile duymadım. Ama biraz dikkatimi toplarsam neredeyse ..." Koca gözlerini yumdu. "Sisler arasında bir hayal beliriyor. Bir kasaba görüyorum. Ve sonra ... bir su görüyorum! Nehir mi? Okyanus mu? Hayır, bu bir ... göU Bir insanın adı verilmiş o

26

göle ... dur bir dakika, işte bildim. Nathan Gölü mü? Hayır, Nathan değil. Samuel Gölü mü? Hayır o da değil - Hah! Buldum! George! George Gölü, George Gölü!"

Bu şakalarına gücenmedim. Rol yapmaktan hoşlandığını görüyordum. Dışarıda da hâlâ birkaç çocuk vardı. Konuşmayı sürdürdüm. "Albany'ye babamla birlikte yaşamak üzere geldik. Bizim için bir parti hazırladı."

"Partimi?"

"St. Patrick Bayramı partisi. Bize yeşil pasta bulmak üzere çıktı." "Yeşil pasta, ha? Him, bu sabah 238'den bir adamın çıktığını görmüştüm. Şık giyinmiş bir beydi. Hem, biliyor musun, yürüyüş biçimine baktığımda, bir anda aklımdan bir düşünce geçti-, bu adam pasta peşinde, diye düşündüm. Ama sana karşı dürüst davranmam gerekir. Sokağın karşı tarafından bakarken, aradığı pastanın yeşil olup olmadığını pek anlayamadım. Her renk olabilirdi bana göre." "Evet. Şimdi de parti için geri dönmelerini bekliyoruz." Arka odadan bir kadının yakınma dolu sesi duyuldu. Bay Kane'in dükkânı kapatmaya niyeti olup olmadığını soruyor, yoksa bütün gece açık mı tutacak diye merak ediyordu! Çorbasının soğumakta olduğunu da bildiriyordu!

"Ah, hayatımın yükü sesleniyor." Dönüp, "Geliyorum tatlım," diye seslendi.

"Eh, ben de eve dönsen iyi olacak." Yirmi beş senti, tezgâh işlevi gören cam şeker kutusunun tepesine bıraktım.

'Veresiye defterine yazmamı ister misin? İşsizlik aylığı çekiniz gelene kadar durabilir."

"Bizim aslında işsiz -"

Ama adam eskimiş kaim defterini açmaya koyulmuştu bile. "Şimdi... isim olarak ne yazayım? George adlı gölden gelen Bay ve Bayan George mu?"

27

Babam annemi, kucağında ben ve kalbinin altında Anne-Marie ile terk edip gittiğinde, annem onu cezalandırır gibi hemen genç kızlık soyadına dönmüştü. Kargaşalık çıkmasın diye beni okula yazdırırken de adımı Jean-Luc LaPointe olarak kaydettirmiş, babamın adını hiç kullanmamıştı. "LaPointe," dedim.

"... Bay ve Bayan LaPointe," diye mırıldanarak bu adı sayfanın tepesine yazdı. "Fransa'dan gelme LaPointe ailesi, öyle mi?"

"Büyükbabam Kanada'dan gelme. Yarı yarıya Kızılderili'yiz."

"Ah-ha. Dükkâncıların kafa derisini yüzüp şekerlerini çalanlardan değil, değil mi?"

"Hayır, onlardan değil.",

"Ohh! Direktten dönmek buna denir işte! Demek bir kavanpz fıstık ezmesi için on beş sent..." diyerek bir yandan yazmaya koyuldu. "... bir somun ekmek için de beş sent; boyu küçük; yaşı bir günlük. Yeni doğmuş bir ekmek der fırıncılar buna." Defteri şrak diye kapattı, kalın kaşlarını koca gözlerinin tepesinde yukarı aşağı oynattı.

Elimde ekmek ve fıstık ezmesiyle apartmana döndüğümde, yirmi beş sent de hâlâ elimdeydi. Anneme Bay Kane'in veresiye defterine kaydolduğumuzu, çekimiz gelene kadar bir şey ödemek zorunda olmadığımızı anlattım.

"Ne çeki?"

"Bilmiyorum."

'Ve sana kredi açtı, ha? Öylesine açtı, ha?"

"Herhalde herkese açıyor. Çocuklar onun Yahudi olduğunu söylediler, kimseye parasız mal

vermez dediler, ama verdi. Veresiye defteri dediği bir defteri var."

"Hım!" Annem bu işten pek hoşlanmamıştı. Kendini birilerinden aşağı hissetmekten nefret ederdi. Hele yabancı birilerinden. "Ce-

28

hennemin en sıcak günü gelse yine yabancılardan dilenmem! Aklın nerede senin, Jean-Luc?"

"Bilmiyorum, ben yalnızca ..."

Ama annem, aldırımamamı söyledi, durumu yarın sabah düzelterceğini ekledi.

Fıstık ezmesiyle ekmekten oluşan yemeğimizi mutfak masasında yedik. Daha önce orada durmakta olan kâğıt tabaklarla peçeteleri dikkatle toplamıştım. St. Patrick günü partimiz için yeniden eski yerlerine konulmaya hazır, bekliyorlardı. Annem besbelli benim bu konuya böyle özen göstermemden pek hoşlanmıyordu. İçin için bir şeye köpürüyor gibiydi. Ben de başımı eğdim, hiçbir şey söylemedim. Ama Anne-Marie'nin gözü gazoz şişesindeydi. Ona şişeyi parti için saklamamız gerektiğini anlatmaya çalıştım - her şey yeşil olsun diye.

Annem burnundan hava püskürttü. "Partiymiş! Şu lanet olası kutular arasında şişe açacağımızı bulabilsem hemen açardım o şişeyi. Açıp musluğun deliğine boşaltırdım!"

"Ama yapamazsın. Her şey mahvolur o zaman!"

"Şatafatlı bir St. Patrick partisi! Tam babana göre. Sen bilmezsin onun huylarını. Ben bilirim. Hep şamata. Büyük gösteri! Bizi dört yıl boyunca bırakıp gidiyor, tek kelimelik bir haber yok, ölü mü, sağ mı, ne cehennemdedir, bilmiyoruz, şimdi de büyük bir parti vere-' çekmiş, o zaman her şey düzeliyor yoluna girecekmış! En kötüsü de, bütün bunlar yanına kâr kalabilir. Tabii! Siz büyüdüğünüzde, aklınızda kalan şey benim bunca yıl nasıl çalışıp didindiğim, nasıl kendimi harcadığım olmayacak. Hastalanırsam size ne olacağını düşünüp kaygılandığım da olmayacak. Hayır! Hatırlayacağınız şey, Ray'in lanet olası yeşü St. Patrick pastası olacak! Tüm işi ve sorunları sırtıma yıkıp ortadan kayboluyor, sonra bir şamatayla geri dönüyor, biz de onu bağışlamak zorunda kalıyoruz! Cehennemin dibine

29

gitsin! Üstelik biz İrlandalı bile değiliz!" Ama bir yandan da başını iki yana sallayıp duruyordu. Babamın o cüretkârlığından ve üslûbundan sapıkça bir gurur duyduğunu seziyordum. Özür dilemek yerine parti vermeye başka kim cesaret ederdi? Yalnız olduğumuz yıllar boyunca annem bizi besleyip giydirmeye çabasıyla ne zaman usansa, akciğer sorunu nedeniyle hastaneye yatacağı gün sosyal görevlilerin gelip bizi alacağına ne zaman kaygılansa, böyle öfkelenip patlardı. Ama önce babamı zayıf, sorumsuz ve bencil olmakla suçladıktan sonra, Sezar'ın hakkını Sezar'a verir gibi, onun çok güzel dans ettiğini, çok şık giyindiğini, dayanılmaz bir çekiciliğe sahip 'klas' biri olduğunu söylerdi. Ruby Lucile LaPointe rastgele bir serseriye âşık olacak kadınlardan değildi. Hem de hiç değildi!

Kardeşimle ben babamızı, 1929'da New York kentinde geçirdikleri iki günlük balayında çekilmiş resminden tanıyorduk: ince, yakışıklı bir adamdı. Beyaz ketenden yazlık takım giymişti. Fotoğrafta tek yumruğunu kalçasına dayamış olduğu için ceketinin önü açılmış, içindeki ipek yelege görünüyordu. Başına hasır bir şapka geçirmiş, tek gözünün üstüne eğmişti. Gülümseyişi hem bilgi hem de çocuksu yaramazlıkla doluydu. Balayı sona erince annemi gerisin geri Granville'e, kuzini Lorna ve kocasıyla kalmak üzere yollamış, kendisi Florida'ya gitmişti. Orada buluşacağı arkadaşları, ona kısa zamanda çok para getirecek

garantü ve müthiş bir iş girişiminden söz etmişlerdi. Arazi spekülasyonu ile ilgili bir iş. Yaz sonu dönecek, annemle ikisi, birlikteki hayatlarına o zaman başlayacaklardı. 'Tatlı hayata, Toots!' İki hafta boyunca anneme ondan her gün bir mektup gelmişti, sonra haftada bir, sonra ayda bir, ardından da sessizlik. Annemin yazdığı mektuplar da 'Adres Bilinmiyor' damgasıyla geri dönüyordu. Evlendiklerinden dokuz ay altı gün sonra ben doğmuştum. Zor doğumun ardından (istisna sayılacak o doğumla ilgili klinik ayrıntıları defalarca dinlemiştim), Lorna'yla kocasının evinden taşınmıştık. Adam sürekli olarak, evini ve yemeklerini bir 'kayın-

30

kuzin'le ve onun ciyaklayan veletiyle paylaşmaktan yakınıp duran biriydi. Annem, babamla tanıştığı tatil beldesinde garson olarak iş bulmuştu. Biz orada yaşarken, babamın bir mektubu, kuzini tarafından anneme iletilmişti. Mektupta babam, bir tür, 'sorunla' karşılaştığını, bu yüzden bir yıl ve bir gün süreyle Florida Eyaleti'nin konduğu olarak kalmak zorunda olduğunu söylüyordu. Yazmayışının nedeni, annemin ona zaten yardım edemeyeceğini bilmesindendi. Onu üzmenin bir anlamı yoktu. Ama artık özgür bir insandı, üstelik akıllanmıştı. Kuzeye, Montreal'e geçecekti. Oradaki arkadaşları ona tam garantili bir işten söz etmişlerdi. Yolda Lake George'a uğrayıp bir gece bizimle kaldı. Elinde kocaman oyuncak ayıyla gelen bir adamı hayal meyal hatırlıyor gibiydim, ama belki de annemin anlattıklarını hayalimde canlandırıyor olabilirim. Babam hafif çakırkeyf, şarkı söyleyerek, elinde ayısıyla kapıya gelmiş, orada ayıyla dövüşü-yormuş gibi bir gösteri yapmış, beni kıkır kıkır güldürmüştü. Kavganın sonunda babam sırtüstü yere serilmiş, ayı da zaferini kutlarcası-na onun göğsüne oturmuştu. Babam aman dilemişti o zaman ondan. (Ya da bana öyle anlatılmıştı. Olayı kendim hatırlamıyordum.) Acaba o ayıya ne olmuştu? Annem hiç anlatmamıştı ama, babam onu yeniden hayal kırıklığına uğrattığında, öfkelenip onu atmış olabileceğini seziyordum. O bir gecelik ziyaretten bir tek kere söz etmiş, sonunda başını iki yana sallayarak, "O adam pantolon askılarının düğmesini çözse ben gebe kalıyordum," demişti. Montreal'deki iş de bozulmuş, babam bir iki aylığına yemden ortadan kaybolmuştu. Ardından bir mektup daha gelmiş, annemden kendisiyle Schenectady'de buluşmasını istemişti. Orada iyi bir iş yapabilme olasılığı vardı. Mektubunda ayrıca, "Ne kaygılar, ne sıkıntılar çektiğini büyüyor, Toots," demişti. 'Tek istediğim, bunları telâfi edebilmem için bana bir şans tanıman. Ve unutma ... *You Were Meant for Mex.'" Şarkı sözü olan bu cümlelerin çevresine, uçuşan notalar

N Sen Benim İçin yaratılmışsın.

31

kondurmuştu. İkisinin özel şarkısına atıf yapmak ve Florida Eyaletinin ya da başka bir yerin konduğu olmak, annemin ölümünden sonra eşyaları arasında bulduğum mektuplarda sık tekrarlanan şeylerdi. Herbirini saklamıştı mektupların. ^ On dokuz taneydiler. Hepsi de o şakacı Runyonesk üslûpta yazılmıştı - ânî sır açmalar, çekingenlikten uzak duygusallık, oyuncu kedileri anımsatan kandırıcılık. Kısacası, bir sahtekârın mektupları.

Bu arada, babamın hapiste yattığını annemin bize hiçbir zaman söylemediğine de işaret etmem gerek. Herhalde bunu, bizi utançtan korumak için yapmıştı. Ben o gerçeği sonradan, ardında bıraktığı mektupları okurken öğrenmiştim.

1932-33'ün kış mevsiminde, yani ekonomik krizin doruğa vardığı sırada babamızı bulmak

üzere Schenectady'ye gittiğimizde, sokak köşelerinde dalgın bakışlı adamlar, takım elbiselerinin yakasını kaldırmış dikilip duruyor, gelip geçenden iş ya da sadaka dileniyordu. Umutsuzluk, adamların sesini de mantra mırıltısı düzeyine indirmişti. Babamın düzenlediği birkaç kısa ömürlü numaranın getiri-siyle geçiniyorduk. Bunlar bozuk para işleri düzeyinde şeylerdi, kurgulanmasının herhangi bir maliyeti yoktu. Bu işlerden biri, Kesin Kes İstihdam Acentesi girişimiydi. Bir ay sonra yerinde yeller esen bir girişim. (Annemin fotoğraf albümünde bu uydurma şirketinin bir kartviziti vardı. Onu köşelerinden albüme bantla yapıştırmıştı.) Bir başka girişim de, Jiffy On Beş Tür Mucize Temizleyici'nin tek bayiliklerini satmaktı (mal aslında Fels Nafta sabununu suda eritip şişeleterek yapılıyor, oturduğumuz bodrum katı dairenin mutfağında etiketleniyor, numune olarak dağıtılıyordu.) Ön odada durup başımı kaldırarak kaldırımdan geçenlerin bacaklarına bakışımı hatırlıyordum. Bazen arkalarından yürüyen köpekler pencereyi kokluyor, bazen bacağını kaldırıyor, tasmaları boyunlarından uzanıp tâ ... yo, nereye gittiği görünmüyordu. Odanın içi Mucize Temizleyici

32

için pişmekte olan sarı sabun kalıplarının burun yakan kokusuyla doluydu.

Kesin Kes İstihdam Acentesi girişimi, sahtekârlık mantığına ışık tutabilen bir numaraydı: İş bulamıyorsan, iş arayan başkalarının sırtından para kazanabilirsin. Babamın insanlara verebileceği tek iş de, kapı kapı dolaşıp Jiffy On Beş Tür Muftize Temizleyici satmaktı. Bu çifte numara, dolandırıcıların nasıl her zaman çapraz düşünebildiğini ortaya koyuyordu. İş bulamayan ve çocukları olan her aile reisi, sabunu kaynatıp şişeye doldurarak kapı kapı satmayı düşünebilirdi. Ama o sabunun tek satıcılık hakkını satmak, ancak benim babamın aklına gelirdi. Onlara hem sağ kalma olanağını hem de Temizleme Sanayinde voli vurma olanağını sunan dört başı mamur bir numara! Çünkü doğrusunu söylemek gerekirse, durum ne kadar iyi ya da kötü olursa olsun, kirlerin temizlenmesi her zaman şarttı! Babam insanî açgözlülükler konusunda sahtekârlara özgü içgüdüsel sezgilere sahipti.

Bu seviyesiz dolandırıcılıklar, (babamın komik üslûbunu kullanmama izin varsa), sonunda ödeşmek isteyen kalabalık bir mağdurlar grubu yaratmıştı. Böyle olunca, Schenectady'de geçirilen yedi ayın ardından, babam New York'un Güney Dayton yöresine gitmek zorunda kalmıştı. Orada Kanada'dan gelip 'ihtiyaç içindeki' topluluklara dağıtılacak bazı mallara (annemin deyimiyile 'yasaklı mallara') nezaret edecekti. İçki yasağı resmen kaldırılacak çok zaman geçmemişti, ama eyaletlerden ve kentlerden bazıları hâlâ 'kuru' durumda olduğundan, eski dağıtım sistemleri işlerliğini koruyordu. Derken ikinci bir mektup gelmiş, anneme onu çok özlediğini haber verip You Were Meantfor Me, Toots' mesajını iletmişti. Bu mektubu üç yıllık bir sessizlik izlemiş, o sürenin ilk ayı içinde de kız kardeşim doğmuştu. Schenectady'deyken ben ilk defa evden kaçmıştım. Her nedense (belki babam gelince annemin tüm dikkati artık benim üzerimde odaklanmıyor diye bozulduğum için), geceleri yatağımı

33

ıslatmaya başlamıştım. Oysa bir yıldan beri tuvalet eğitimin tamamlanmıştı. İlk bir iki keresinde annem olayı 'dönem geçiriyor' diye yorumladı. Ama sonunda bunun gerçek bir gerileme olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Üriner sapma sendromumu, modern çocuk eğitimi konulu bir kitaba göre çözümlenmeyi seçti. Artık fiziksel cezalar iyi bir fikir

sayılmıyordu. Bunun yerine daha kansız taktikler yeğleniyor, onlar yalnızca duygu ve gelişme alanlarında kötü etki yapıyordu. Bir akşam alışverişten, elinde benim için bir paketle döndü. Paketi hevesle yırtıp açtım, içinden elden düşme bir kız elbisesi çıkınca afalladım. Kitaptaki öğütleri dikkate almıştı annem. Bana, eğer yatak ıslatan mızımız kızlar gibi davranacaksam, yatak ıslatan mızımız kızlar gibi giyinmem gerektiğini söyledi, üstümdeki-leri çıkarttırıp bana o entariyi giydirdi. Başlangıçta bu oyunun bir ceza olduğunu kavrayamadım. Kız gibi giyinmek garip geliyordu, ama onu utanılacak bir şey saymıyordum. Odanın içinde entarimle dolaşırken dikkat çekmek de hoşuma gidiyordu. Sonunda babam beni kolumdan yakalayıp, yatağımı ıslatmamaya karar verene kadar bu entariyi giymek zorunda kalacağımı söyleyince, yeni kıyafetimin* küçük düşürücü bir şey olduğunu anladım. Annemin, benim kendi annemin, beni utandırmaya çalışması, önce kafamı karıştırdı, sonra da incinmeme yol açtı. Bu koca adam da, cezayı eğlenceli bulduğum için kızıyordu. Kendimi yere attım, ağlayıp bağırdım, etrafa tekmeler attım, entariyi üzerimden yırtarak çıkarmaya çalıştım. Beni entarimle beşiğime yatırdılar. Çiğliklerime hiçkırıklara ve acılı soluklara dönüştükten sonra, orada karanlıkta, dişlerimi sımsıkı kenedemiş durumda yatmak zorunda kaldım.

Annemin üst dairede oturan yaramaz çocuğun evden kaçtığım anlatışını dinlemiştim. Çocuk, annesiyle babasının ne kadar kaygılanacağına hiç aldırmandan kaçmış, sonra bulunup evine getirilmişti. Bu olay, utancımın öcünü almak için bana yeni cephaneye sağladı. Büyükbaba LaPointe'in yanına kaçacaktım. Bu yeni baba gelip de

34

benim sevgi dolu annemi değiştirmeden, beni utandırmaktan hoşlanan bir kadına dönüştürmeden önce, tanıdığım tek erkek büyükbabamda Varsm onlar benim nerede olduğumu bilmeden, acılar, kaygılar çeksinler, ben hiç dönmeyecektim onlara. Gidip büyükbabamla yaşayacaktım. Onun çuf-çuf trenleri vardı. Beni sık sık trenlerle gezdirebilirdi.

Ertesi akşam, bu ... baba ... evde yokken, annem de üst kattaki komşu kadınla kalive içerken, eşyalarımı topladım. Üşümek için yeşü püsküllü örgü külahımı, acıkırsam diye iki dilim ekmeğimi, ulaşım için Noel'de alınan üç tekerlekli kırmızı bisikletimi alıp evden ebediyen ayrıldım. Bu kaçıştan yalnız bulanık bazı enstantaneler hatırlayabiliyordum: bir fabrikadan boşalan işçiler kalabalığı arasında bisikletimi kaldırımda itiyorum. Gece oluyor, üşüyorum ve korkuyorum. Geniş bir caddede karşıya geçebilmek için, o ışıklı, gürültülü arabaların hızlı trafiği dinsin diye uzun uzun bekliyorum. Sonunda yaşlı bir kadın bana yardım edip karşıya geçiriyor. Benzincide, yeşil-turuncu pompalar arasmda, benzin kokan bir adama çuf-çuf trenlerin yolunu soruyorum. Sonunda bisikleti itmekten yorulup onu iki binanın arasındaki dar ve karanlık geçide, aradığım zaman bulabileceğim bir yere bırakıyorum. Ama bir daha bulamadım bisikletimi. Yağmur yağmaya başladı. Fena halde kakam geldi, nereye yapacağımı bilemedim, sonunda altına yaptım. Kaldırıma bir araba yanaştı, içinden bir polis indi, adımı, nereye gittiğimi sordu, arabadaki arkadaşına, telefon eden kadının aradığı çocuk bu, diye haber verdi, kötü kokmakta olduğumu da ekledi. Beni eve getirirken arka kanepede gazetelerin üzerine oturttuklarını, camları açtıklarını hatırlıyorum.

Annem ağladı, bağırdı, beni öptü, bacaklarıma tokatlar attı, beni temizledi, mutfak

musluğunda yıkayarak ısıttı, karnımı doyurdu, babama dönüp o lanet olası entariden kurtulmasını, aksi halde karşısında kendisini bulacağını bildirdi! O gece güzel beşiğimde uyu-

35

dum, bir daha da yatağımı ıslatmadım. Modern çocuk büyütme kitabına ne olduğunu bilmiyorum. O kitabı bir daha görmedim.

Babam ertesi sabah iş aramak üzere evden çıktı. Birkaç gün sonra paramız bitti, annem onun geri dönmeyeceğini kabullenmek zorunda kaldı. Terk edilmişti ... yine! Büyükbabama bir mektup yazdı, o da Fort-Anne demiryolu deposunda istasyon müdürü olarak çalıştığı işinden bir gün izin aldı, gelip bizi Lake George Köyü'ne taşıdı. Büyükbabamdan gelen ufak tefek paralarla geçiniyorduk. O da zaten ekonomik kriz sırasında çocuklarına ve yeğenlerine yardım etme uğruna parasını tüketmişti. İlk doğru dürüst anılarım, annemle ve bebek kardeşimle birlikte Lake George'da yaşadığımız günlere aitti. Soğuğa karşı bizi koruyacak tek varlığımız, teneke bir gaz sobasıydı. Oturduğumuz iki odalı yazlık evin yahtımsız duvarları bizi korumaya yetmiyordu. Annem gecenin geç saatlerinde işinden döndüğünde, bize özel bir ikram olmak üzere o sobanın üzerinde ekme kızırtır, ekme kler soba kapağının desenini kopyalayarak kararındı. O kızarmış ekmeğin yanık kokusuna, dişlerimiz arasmda çitirdayışına, geç saatte hepimizin bir arada olmasının kutlama sayabileceğim atmosferine bayılıyordum. Büyükbabamın haftalık ziyaretlerini de hatırlıyorum. Talk pudrası ve deri kokardı. Beni hep kucağına alır, işler nasıl gidiyor diye sorar, sonra bana bir lolipop verirdi. Akşam yemeğinden sonra annemle ikisi pinokl oynarlar, büyükbabam kendisine dağıtılan kötü ele kızmış gibi yaparak annemi güldürürdü. Ziyarederi yalnız bize verebileceği parayı getirmek için değil, aynı zamanda bize moral vermek içindi. Büyükbabamdan çok büyük gurur duyuyordum. Hem yalnızca trenlere komut verdiği, mesajlarını isterse telgrafla tâ New York'a kadar gön-derebildiği için de değil! Büyükbabam yarı yarıya Onondagana so-yundandı. Annesiyle babası, St. Lavrence'in kollarından birinde verimsiz bir çiftlikten geçimlerini sağlayamayınca ABD'ye göçmüşlerdi. Demek ki ben de Kızılderili'ydim³ ama tabii büyükbabamın bir

36

New England ailesinden kız alması, annemin de ingiliz soyundan bir adamla evlenmesi, Kızılderili kanımı fena halde sulandırmış olmalıydı. Yine de, ne olursa olsun, Lake George Köyü'ne dikilmiş olan heykele baktıkça, avucundan su içmekte olan Kızılderili'yi gördükçe, ona bir yakınlık duyar, gizli bir heyecan hissederdim.

Büyükbabam kör edici bir tipide Granville'e uğramış, yeğeniyle kocasına para vermişti. Bize de para vermek üzere arabasıyla gelirken, lastikleri kaymış, araba Lake George'a yuvarlanmıştı. Ölümünün haberi geldiğinde, annem hasta ve yataktaydı. Karlar içinde işine yürüyerek gidip gelirken göğsünü fena üşütmüştü. Günlerdir arka odada yatıyor, gümbür gümbür öksürmekten bir türlü uyuya-mıyor, yüksek ateşi nedeniyle ikide bir kendinden geçiyordu. Bu hastalık daha sonra sık sık tekrarlayacak, yıllarca sürecekti. Kardeşimle bana göz kulak olan, bize yiyecek getiren komşu kadın, annemin iyileşeceğini söylemişti bize. "Küçücük kafalarınızı üzmeyin böyle şeylere," demişti. Bu kadının verdiği güvence bize o korkunç ihtimali hatırlatmıca kadar, annemin iyileşemeyeceği hiç aklıma gelmemişti. Büyükbabamın ölümünü, gelen bir telefonla öğrenen de aynı kadındı. Annemin

bu haberi benden duyarsa daha iyi karşılayabileceğine karar vermişti. Kulağıma büyükbabamın araba kazasında öldüğünü fısıldamış, sonra beni karanlık yatak odasına sokmuş, ben duraklayınca da, içeriye gidip durumu anneme söylememi eliyle işaret etmişti. Annemin yatağının kenarına oturdum. Annem uyku kokuyordu. Biraz da Bengal merheminin kokusu vardı yatakta. Uzanıp onun nemli alnını okşadım, babasının artık cennete gitmiş olduğunu söyledim. Dört buçuk yaşındaydım. Annem yirmi beş yaşındaydı. O karlı gecede, artık annemin sırdaşı, sağ kolu olmuştum. Bu rolüm çocukluğum boyunca da sürecekti. Yeni artan önemimden ötürü gurur duyuyordum, ama upuzun ve karmaşık hikâyeler uydurma oyununa kayışım da o sıralarda başladı.

37

Aradan iki yıl geçti, anneme bu yaz çalışamayacağı, hastalığı nedeniyle güvenilirmez eleman haline geldiği bildirildi. Tam o sırada babamın mektubu çıkageldi. Masamın üzerinde duran mektup. Bir 'karar yanışı' yapmış, o yüzden kendisine, 'servete ve konfora kestirmeden ulaşmak isteyenlerin ahlaken yeniden eğitilmelerine yönelik bir kurumda' beş yılla yedi yıl arasında kalması söylenmişti. Ama 'pişmanlık duyduğu, düzelme yolunda adanmışlık gösterdiği' için de, bir süre cezaevi kütüphanecisine asistanlık ettikten sonra erken salıverilmişti. Şimdi artık New York Eyaleti'nin başkenti Albanydeydi. Bizim için geçici bir yer kiralamıştı -doğru dürüst bir iş buluncaya kadar- belki kütüphaneci olarak. Artık gökkuşaklarını kovalamaktan vazgeçmişti. Yerleşip ailesiyle yaşamaya hazır. İkinci bir fırsat verilmesini hakketmediğinin farkındaydı (ya da üçüncü), ama ... You Were Meantfor Me, Toots'diyordu. Hatırladın mı?

Annem kuzininin kocasının bizden o kadar yakınması üzerine, bir daha ondan bir şey istememeye ahdetmişti. Ama gururunu bir kenara koydu, ona bir mektup yazdı, bizi ve eşyalarımızı eski kamyonuyla Albany'ye götürüp götürmeyeceğini sordu. Yolculuk boyunca yan pencereden tarlalara, çiftliklere bakıp durdum; yol kenarındaki çalıkların bulanık görüntüsünü izledim, telefon direklerini saydım. Açılıp açılıp birleşiyor gibiydiler. Şimdi de 238'in mutfağında fıstık ezmeli sandviçlerimizi yiyorduk, Anne-Marie'yle ikimiz St. Patrick günü partisini bekliyor, ailemizin sonunda bir araya gelip yeni bir hayata başlayışını kutlamaya heves ediyorduk.

Ortalık kararıyordu. Annem duvardaki eski model düğmeyi çevirdi, mutfağın tavanına asılı çıplak ampulün ışmasını bekledi, hiçbir şey olmadı.

"Tam baban işte! Elektriği açtırmayı bile düşünmemiş!"

Aklıma bir şey gelmişti. Banyoya gidip ışığı açtım, ampul yandı. Mutfak ampulü patlamıştı yalnızca. Sandviçlerimizi banyonun açık duran kapısından sızan ışık altında yiyip bitirdik. Anne-Marie

38

bir süre uyuklamanın eşiğinde gidip geldi, babası yeşil pastayla gelene kadar uyumama inadiyla kafası ikide bir yeniden kalktı. Babasının gelişini kaçırmamakta kararlıydı.

Ama annem içini çekip ayağa kalktı, gelirse gelir dedi, bütün gece uyanık kalıp onu beklemenin saçmalık olduğunu ileri sürdü. Çarşaflarımızla en değerli eşyalarımızın, yani büyükbabam tarafından ona düğün hediyesi olarak verilen üç Hudson Bay battaniyesinin bulunduğu kutuyu açtı, yataklarımızı birlikte yaptık. Battaniyeler kalındı, en iyi kalitedendi, bir Kızılderili'nin hoşuna gidecek, bedel olarak beş kunduz postu vermesine

yol açacak türdendi. Bazı Kızılderili reislerinin Tjeş kuyruklu' battaniyelerle çekilmiş resimlerini görmüştüm. Eski eşyalarımıza burun büken komşularımız keşke dünyamın en iyi yün battaniyelerinden üç tanesine bizim sahip olduğumuzu bilselerdi, diye düşündüm. Annem isteksizliğine rağmen komaya girmenin eşiğinde bulunan kızını kendi yatak odasındaki küçük yatağa yatırdı, Anne-Marie ondan parti için kendisini uyandıracağına dair söz aldıktan sonra hemen parmağını emmeye başlayıp derin bir uykuya daldı. Annemle ikimiz bir süre mutfaktaki masanın başında oturduk. Sessizdik. Midemizde uzun sürmüş heyecan dönemlerini izleyen o metalik boşluğu hissediyorduk. Sonunda, biz de yatsak iyi olur, dedik. Kutuları açmasına sabahleyin yardım edebilirdik. Yanağım öpüp iyi geceler diledim, ama yatmadan önce sofrayı kursam iyi olur deyip, yeşil tabaklarla peçeteleri yeniden gazoz şişesinin çevresine dizdim. Annem bu arada beni seyrediyor, başını hafif hafif iki yana sallıyordu.

"Sen benim güvenilir sağ kolumsun, Jean-Luc. Sensiz ne yapardım, bilemiyorum."

O da beni öpüp iyi geceler diledi, yolda banyo ışığını söndürdü, kâğıt zincirler yüksek tavanın karanlığına gömülüp gözden kayboldu.

39

Ön odadaki yatağıma uzandım. Orası hiçbir zaman tam karanlık olmuyordu, çünkü sokak lambasından çapraz gelen ışık odanın bir köşesinden diğerine ulaşıyordu. Tavana bakıyor, sokaktan bir araba geçtiğinde far ışığının nasıl avize kartonpiyerinin çevresinden dolaştığını seyrediyordum. Kartonpiyerin ortasından, boyayla sertleşmiş bir kablonun ucunda tek bir ampul sallanıyordu. Bir çocuk için uzun sayılabilecek bir süre boyunca orada öylece yattım. Belki on dakika. Annemin uyumuş olacağına karar verince yavaşça yatağımdan kalktım, pencereye yürüdüm, babamın gelmesini beklemeye koyuldum. Elinde sicimle bağlanmış bir pasta kutusuyla karşıdan yaklaşacaktı. • Albany'nin bir ucundan öbür ucuna kadar her yeri arayıp zorlukla bulunduğu yeşil pasta olacaktı o kutuda. Ben apartmanın sahanlığına çıkacak, ona içeriye gelmesini işaret ederken tek parmağımı dudaklarıma götürerek sessiz olması, parmaklarının ucuna basarak yürümesi gerektiğini belirtecektim. Pastayı mutfak masasının ortasına koyacaktık, gazoz şişesini dikkatle, puf sesinin yüksek çıkmaması için özen göstererek açacaktık, her şeyi hazırlayınca yatak odasına gidip annemle Anne-Marie'yi uyandıracaktık, çok şaşıracaktı, yüzleri gülecekti ve...

Arka odadan hafif bir ses geldi. O sesi tanıyor ve nefret ediyordum. Annem kendi kendine, sessizce ağlamaktaydı. Bunu ancak büyük şanssızlıkların, yalnızlık duygusunun, hastalık durumunun doruğa tırmandığı, dayanmayı güçleştirdiği zamanlar yapardı. Korktuğu zaman ağlardı. Annemin korktuğunu bilmek beni de korkuttu. O capcanlı, enerjik kadın bile, ne olduğunu bilmediğim bu sorunun karşısında çaresiz kalıyorsa, benim ne şansım olabilirdi? Bazen yanma gider, onun ıslak, tuzlu yanağını öperdim, ama kendimi öyle çaresiz hissedirdim ki, midemdeki o boşluk canımı acıtmaya başlardı. Oyunlarda, aritmetikte yaşımdan öndeydim, iki kişilik pinokl oyununu oynamayı daha bir iki ay önce öğrenmiştim. Bu oyun annemin en sevdiği oyundu, ayrıca ona babasıyla oynadığı günleri

40

hatırlatıyor, bazen akimi sorunlardan uzaklaştırabiliyordu. Ama iskambiller kutulardan birinin dibindeydi, hem zaten onunla karşı karşıya, umutsuzluk ve çaresizlik içinde oturmak da içimden gelmiyordu. Babam gelince her şey düzelecekti nasılsa. Yeşil pasta

bulmayı başaramasa bile - ki ben bulacağından emindim - annem hastalandığında ona bakacak, üzgün olduğu zaman onu öpüp gözyaşlarını durduracak, onunla pinokl oynayacak, ailenin iyi ve mutlu olması sorumluluğunu üstlenecekti, ben de hikâye oyunlarımı oynayacaktım, her şey yoluna girecekti. Yanağımı pencerenin doğramasına dayadım, boş sokağın en ucunu görmeye çalıştım. Ara sıra insanlar gelip geçiyordu: tek başına adamlar yavaş yavaş yürürken yumruklarını ceplerinin derinlerine kadar sokmuşlar, gecenin bir an önce bitmesini istiyorlardı. Kadınlar bir yere zamanında yetişme telaşı içindeydiler. Genç çiftler kollarım birbirinin beline sarmış, içeride kalan bacaklarıyla aynı anda adım atarak kalça teması süresini uzatmaya çalışıyor, gecenin sonsuza kadar sürmesini umuyorlardı. Bir araba geçtiğinde, far ışıkları iki yandaki binaların tuğla cephelerinde kayıyor, bir an için oraları aydınlatıyordu. Ayakkabılarımı giyip sahanlığa çıkmayı, babamı orada beklemeyi geçirdim aklımdan. Ama gece pek soğuktu. Yatağımın kenarına oturdum, Hudson Bay battaniyemi Kızılderili usulü sırtıma aldım, sokağa bakmayı sürdürdüm - nice geceler yapacağım gibi.

Babam hiç gelmedi. Ama tabii siz bunu çoktan beri tahmin etmiş olmalısınız.

41

YERLEŞİRKEN

Lake George. Köyü'nde yken, cıvıldaşan kuşların, kiraladığımız yazlık evin arkasındaki ormanda hışırtılar çıkaran minik hayvanların sesiyle uyanmaya alışmıştım, ama Kuzey İnci Sokağı'ndaki o ilk sabah beni uyandıran, annemin mutfakta öfkeyle sağa sola vurup durması oldu. Mutfağa gittiğimde onu, dar ve titrek mutfak masasının tepesine çıkmış, tavandaki yeşil krepon kâğıtlarını sökerken buldum. Süs zincirlerinden biri biraz uzaktaydı. Ona ulaşayım derken neredeyse düşüyordu. Masayı oraya çekmeyi önerdim, o da bana, son ihtiyaç duyacağı şeyin altı yaşında birinin akıl öğretmesi olduğunu söyledi! Sonra aşağıya indi, kafamı kendi karnına yasladı, ilk göz ağrısına ve hayattaki sağ koluna terslenmek istemediğini, ama kendisine o işe yaramaz, yalancı, sorumsuz itoğlunu hatırlatan bu yeşil pisliklerden kurtulmaya kararlı olduğunu ekledi!

Üzüntü ve pişmanlıkla geçen gecelerin sabahında hep olduğu gibi, yine 'kodamanlar' dediği insanlara köpürecek, 'dünyanın berbat haline' ateş püskürecekti. Bana ve kız kardeşime her seferinde, bize kızgın olmadığını, dünyaya kızgın olduğunu söylerdi, ama deşarj

43

olurken bir yandan da, ona aileyi sürdürecektenerjiyi sağlayan o Fransız-Kızılderili hiddeti ortaya döküldüğünde, dinleyip ürperen hep biz ölüyorduk. Annemin bu patlayan emniyet supapları Anne-Marie'yi korkutuyor, beni de kızdırıyordu. Bazen hayatın haksızlıklarına karşı bu bağırıp çağırılan, kapı çarptıran, tava fırlattıran öfke krizleri, benim de ona bağırma yol açıyor, aramızda kısa süreli ateşli sözler savaşı başlayınca kız kardeşim büzülüp kendi içine doğru çekiliyordu. Sonra fırtına birdenbire dinliyor, ikimiz de pişman oluyorduk. Annem beni kucaklıyor, üçümüzün birlikte çıkıp çocuk oyunlarından birini oynamamızı öneriyordu. İnci Sokağı'na gelip mahallenin dedikoducularının incelemesi altına girdikten sonra bile, annem bazen yine de çıkıp bizimle oyun oynuyor, bunu sırf gençliğini, zerafetini ve enerjisini sergilemek için yaptığını düşünen komşu kadınların kınayan homurtularına omuz silkip geçiyordu. Ama tabii aslında hem genç, hem zarif, hem de enerjik olduğu kesindi.

Annem sessizleşmişti, ama için için hâlâ kaynıyor gibiydi. Yeşile kâğıt tabakları, peçeteleri toplayıp bir kovaya tıktı. Yeni bir çöp kovası alacak paramız oluncaya kadar o kova o görevi yapacaktı (aslında o kovayı sekiz yıl boyunca kullanacaktık). Sonra ısınmış gazoz şişesini boynundan yakaladı, mutfaktaki kapıdan arka bahçe diyebileceğim yere çıktı, erkek çocuklar gibi kolunu bükerek onu, arka yolu ayıran eskimiş çite doğru savurdu. Şişe, çite çarpıp bomba gibi patladı. Böyle bir patlamayı seyretmek için neler vermezdim!

Ama -ne ziyankârlık! Daha önce hiç yeşil gazoz tatmamıştım, çünkü annem kabarcıklı içecekleri içmemize izin vermezdi. Bize yaramayacağını söylerdi, biraz da, pahalı olduğundan istemezdi.

Anne-Marie uykulu gözleri ve çıplak ayaklarıyla mutfığa geldiği anda neler olup bittiğini hemen anladı. Annemin öfke patlamaları konusunda acı verecek kadar duyarlıydı. Havadaki kükürt kokusunu hemen alırdı. Kovadaki kâğıt tabaklara baktı, sonra gözlerini bana

44

çevirdi. Ben omuzlarımı kaldırdım. Belli belirsiz gülümsedi, annem mutfaktan çıkana kadar bekledi, sonra buruşmuş tabakların ikisini kovadan çıkardı, St. Patrick partisi oyunu oynamak üzere sakladı.

Fıstık ezmeli kahvaltımızdan sonra annem mutfak masasının çevresine, nice savaş konseyinin ilkinin topladı. Durum şöyleydi: Bu yabancı kentteki salaş mahallede çakılıp kalmıştık. Hiç kimseyi tanı mıyorduk, kimse bizi umursamıyordu, kalan paramız da beş doların çok az üstündeydi. Ama yenilmiş değildik. Hiç değildik. Ruby Lucile LaPointe'ı kimse yenemezdi! Hayır, yenemezdi! Bunca yıldır çocuklarına tek başına bakarken, gururu hiç kimseye el açmasına izin vermemişti, şimdi öyle bir şey yapmak zorunda kalmak onu yakıp bitiriyordu, ama gece boyunca durumu düşünüp taşınmış, ne olursa olsun, gururunun sofraya çocukların yiyeceği yemekleri koymayı engellememesi gerektiğine karar vermişti. Başvurabileceği bazı kurumlar, bazı insanlar olmak zorundaydı - yeniden ayaklan üstüne kalkana kadar. Önce onlarla temas edecek, yardım isteyecekti ... yardıma zorlayacaktı onları, lanet olsun! Ondan sonra, garson olarak iş arayacaktı. Çalışkan, tecrübeli bir garson, her zaman iş bulabilirdi, vardiyalı da olsa, hasta garsonların yerine zaman zaman çalışacak da olsa, boşta kalmazdı. Kentteki her lokantayı dolaşacak, adını müdürlere bırakacaktı. Ama ilk önce, yardım kurumlarının adresini bulmalıydı. Keşke bu tür bilgileri sağlayacak birilerini tanısaydı.

"Bay Kane olmaz mı?" diye öneride bulundum.

"Bakkal mı? Ah, bilemiyorum. Onun gibilerden daha başka iyilikler istememek gerek bence."

"... onun gibiler mi?"

Annem omuz silkti.

"Ama iyi bir adam," dedim. "Hem akühtla."

45

Annem bunu bir an düşündü. Yabancılar boyunu eğmeyi sevmiyordu, ama ... Eh, peki, gidip ona veresiye için teşekkür edebilirdi. Normal bir nezaket ziyareti. Belki hazır uğramışken de ... "Biliyor musun, bu senin Bay Kane belki de bize yardım eder, çünkü eğer etmezse, ona olan borcumuzu ödeyemeyiz. İnsanlara güvenebilme-miz için onların da bir çıkar olmalı."

"Bize zaten yardım eder. İyi bir adam."

Annem puf diye bir ses çıkardı. Önyargılı bir insan olmadığını sık sık söyler, buna gerçekten inanırdı - belki bunun tek istisnası, İtalyan mafyası, sarhoş İrlandalı serseriler, aptal Polonyalılar ve kibirli Yankee Protestanlar olabilirdi. Ama acaba hiç önyargısı olmayan insan var mıydı? Küçükken gittiği kilise okulunun annemde bıraktığı kültürel yaralardan biri, 'İsa'yı öldüren insanlar' düşüncesiydi. Ama adil davranmak kaygısıyla, "Beri yandan," diye sözünü sürdürdü, "geçen mevsim ben Lake George'daki restoranda çok iyi bazı Yahudiler'e de servis yaptım. Hep benim masalarımı seçerlerdi. İyi bahşiş verirlerdi. Ama o kadarını yapmaları da şarttı, öyle değil mi?^ Eski yaptıklarını telâfi etmek için."

Onunla birlikte karşı kaldırıma geçtim. Bay Kane sabahın yarısını, anneme uyacak bir yardım kurumu aramakla, dükkândaki paralı telefonda sağı solu arayıp anneme randevular almakla geçirdi. Bu arada ben ikide bir eve kadar gidip geliyor, Anne-Marie'yi kontrol ediyordum. Zaten kardeşim ön camdan baksa, Bay Kane'in dükkânında bizi görebilirdi. Bay Kane anneme kentin bir planını verdi, gideceği adresleri kolayca bulabileceğini söyledi, yanında götürmesi gereken belgelerin de listesini verdi: evlilik cüzdanı, bizim doğum sertifikalarımız, Lake George'daki en son adresimiz, mesaj bırakıla-bilmesi için Bay Kane'in dükkânının telefon numarası ... bu tür şeyler. Anneme baktım. Bakışlarımla, 'iyi adam olduğunu söylemişim,' demeye çalışıyordum, ama annemin gözlerine yaşlar dolduğunu görünce şaşırdım. Sonradan, kendisine o anda ne olduğunu bi-

46

lemediğini söyledi. Sanıyorum Bay Kane'in iyiliği, zor durumlarla başa çıkmasını sağlayan o kronik gizli öfkesini delmişti. Her ne sebeple olursa olsun, bir de baktım, annem Bay Kane'e babamı anlatıyor. Daha önce bizi nasıl iki kere terk ettiğini, nasıl Albany'ye, yeni bir aile hayatına başlama umuduyla geldiğimizi, yeşil pastalı St. Patrick partisini ... her şeyi! Yaşları avuçlarıyla gerisingeri gözlerinin içine itmeye çalışırken, birisi kendisine yardım etmezse ne yapacağını bilemediğini söyledi. Kesin olan bir tek şey varsa, çocuklarının açlıktan ölmesine izin vermeyecekti! Hayır, vermeyecekti! Buna izin vermeden önce, çalmaya da, öldürmeye de razıydı. Bay Kane onun gözyaşlarını görünce pek üzülmişti. Ellerini ovuşturdu, yanlış anlar diye annemin omzunu tıptışlamaya cesaret edemedi (ya da belki karısı yanlış anlar diye). Ardından, bizim adımıza belki mahalledeki oy avcısıyla da konuşabileceğini önerdi. Belki sistemin çarkları daha hızlı dönmeye başlayabilirdi o zaman. Aksi halde aylarca beklemek gerekebilirdi. Annem ona yardımları için teşekkür etti, ama bu sefer sesinin tonuna bir soğukluk yerleşmişti. Bu yabancıнын önünde küçük düştüğü, kontrolünü kaybettiği için utandığını anlıyordum. 238'in kaldırımına geçerken, 'bu insanlara' karşı dikkatli davranmam gerektiğini söyledi.

"Ama Bay Kane'in tek istediği bize yard ..."

"Bunların insandan bilgi sızdırma yeteneği vardır."

"Ama adam hiçbir bilgiyi..."

"Sen bu tiplere, ne söylediğine dikkat et, o kadar. Nokta!"

Ayın sonuna doğru, veresiyemize karşılık bir şeyler ödeyebilmeye başladık. Annem 'bu insanlara' güvensizliğinde çok haklı olduğu kanısındaydı. Bay Kane'in annem için açtığı telefonlara karşılık hesaba beşer sent yazdığını öğrenmişti. Ben bunun haklı bir şey

olduğunu, adamın her telefon için deliğe zaten beş sent soktuğunu söyledim, ama annem elini sallayarak bu sözümü kenara iter gibi yaptı,

47

yine de her telefonda adamın biraz para kazandığından emin olduğunu ekledi. Yoksa telefonun dükkânda yer işgal etmesine neden izin versin, diyordu. Yo, bu insanlar her şeyi düşünür - inansan iyi edersin bana!

Bu 'inansan iyi edersin bana'dan sonra, biraz duraklayıp annemin bu meydan okuyan bağımsızlık ruhunun, herkes gibi konuşmayı reddedecek kadar ileri gittiğini de açıklamam gerekiyor galiba. Herkesin habire kullandığı kalıplan, klişeleri, birazcık ters, birazcık yanlış söyleme eğilimi vardı. Belki aramızda geçen konuşmaları okurken de bunu hissetmiş, burnunuzu buruşturmuş olabilirsiniz. Belki bunu, metin editörünün dikkatsizliğine ya da yazarın ara sıra uyukladığına vermiş de olabilirsiniz. Aslında ben annemin, popüler dile kajşı tutumunu yansıtmaya çalışıyordum. Örneğin, 'cehennem donsa' diyeceği yerde, 'cehennemin en sıcak günü gelse falan şeyi yapmam' derdi, oysa cehennemde herhalde soğuk günler, sıcak günlerden daha nadirdir. İlginç olmayan şeyler için, 'bulaşık suyu kadar sıkıcı' der, görünüşte sevapkâr, aslında iki yüzlü kadınları, 'ağzında tereyağı erimiyor' diye tarif edeceği yerde, 'tereyağını eri-temeyen biri' diye ifadelendirirdi. Bu çarpılmış deyimlerin pek çoğunun, gelenekçi insanlar düzeltsin diye, bilerek yapılmış hatalar olduğunu sonradan öğrendim. Bunun benim üzerimdeki etkisi, küçük yaştan itibaren acayip deyimler geliştirmem oldu. Demek ki annenin ilginç cümle kurma huyu, uzun vadede bana yararlı olmuştu. Ama tabu benim klişelerden kaçma yolundaki doğal eğilimi¹¹¹) zaman zaman istihzanın 'Scylla'smdan kaçarken beni uzun ve ağıdah kelimelerin 'Charybdis girdaplarına' sürüklemiş de olabilir ... ama pek sanmıyorum.

Annemin resmî merhamet mercileriyle savaşı ertesi sabahdan önce başlayamayacağından, günün geri kalanını eşyalarımızı açıp yerleştirmekle, evimizi yuva haline getirmekle geçirdik. Anne-Marie evcüü^ oynama duygusuna kapıldı, keyfi geldi. İki kere Bay Kane'e

48

gönderildim. Birincisi bir Fels Nafta sabunu daha, onun yanı sıra Bon Ami cam silicisi, tahta cilası, hamamböceği ilacı ve ... (diğer çocukların önünden geçerken taşması her çocuk için kâbus sayılacak kargo) büyük paket tuvalet kâğıdı içindi. İkinci kere de öğle ve akşam yemeklerimiz için süt ve erzak almaya gönderilmiştim. Bay Kane her iki seferinde de üst raftan sopanın ucundaki kıskaçla mal çekip, tam düşerken yeşil önlüğüyle yakalama vodvilini oynamış, sürekli konuşup şakalar yapmıştı, ben de ondan tekrar kredi istediğim için utanacak vakit bulamamıştım. Adam aldığı malları torbaya koyarken, arka odadan karısı çıkageldi. Hiç gülümsemeyen bir kadındı. Kalabalık suratına sığrınayacakmış gibi görünen iri hatları vardı. Kocasının başında durdu, torbama bedava bir şeker atmaması için onu denetledi (çünkü ilk sefer Bay Kane öyle yapmıştı). Ardından da kocasının 'o yeni kadına' yardım etmekle yeterince zaman kaybettiğine dair gücenik bir yorumda bulundu.

Ertesi sabah annem yatak odasının kapısında, kodamanlarla cebelleşmeye hazır durumda belirdi. İki kolunu iki yana açmış, 'Ee, nasıl görünüyorum?' anlamına gelen bir ifadeyle bakıyordu. Koyu mavi, parlak kumaştan son zamanlarda diktiği pantolon takımı giymişti. Beli oturmuş ceket, geniş paçalı pantolonu vardı. Yürüdükçe o paçalar savruluyordu. Başına da, yulaf kutusunu aynı kumaşla kaplayıp biraz tül ekleyerek diktiği silindirik

şapkayı yan oturtmuştu. Bu takım, Bette Davis'in bir filmde giydiği bir kıyafetin annem tarafından yorumlanışydı. Bette Davis'in oynadığı karakterlerle kendisi arasında güçlü paralellikler bulurdu: güvenilmez erkeklerin yönettiği hakkaniyetsiz bir dünyada kadınların mücadelesi. Bette Davis hiçbir şey için erkeklere yaslanmak zorunda değildi. Hayır, değildi! Hele Bette Davis!

Ona harika görüldüğünü söyledim! Ama içimden, keşke başka annelerin giydiklerine benzeyen, sıradan ve basit bir şey giyseydi,

49

diye düşündüm. Resmî mercilerden yardım isteyecek insanların giyeceği türden, meydan okumayan bir kıyafet.

Beni Anne-Marie'ye bakmakla, öğle yemeği için de Bay Kane'den bir şeyler almakla görevlendirdikten sonra annem sokağa çıktı. Geniş paçaları attığı her adımla savruluyordu. Mart havasının güvenilmezliğini düşünerek ona bir manto giymesini önermiştim, ama o, eski yün mantosunu giyerse Bette Davis takımının etkisinin bozulacağını ileri sürdü ... oysa ben de zaten onu düşünerek öneride bulunmuşum. Ama aynı zamanda, akciğerlerini üşütüp ateşleneceğinden, günlerce, hattâ haftalarca yataktan kalkamayacağından da korkuyordum. Kuzey İnci Sokağı'nda yaşadığımız süre boyunca dört kere zatürreeden hastaneye yatacaktı. Penisilin keşfinden önceki o dönemlerde, zatürree genellikle ölümcül bir hastalıktı. Sosyal hizmetler de bu dört seferin her birini fırsat sayıp Anne-Marie'yle beni annemin elinden almaya kalkışacak, onun tam anlamıyla uygunsuz bir anne olduğunu ileri sürecekti.

Sosyal yardım sistemlerinin, toplumu sahtekârlarla tembellerin 4* istismarından ya da kendi yüreklerinde uyanabilecek aşın merhamet duygularının kabarmasından korumak amacıyla uyguladığı, gün boyu süren o küçük düşürücü gecikf^Tieleria, anlamı belirsiz talimatların, karmaşık formların ve suçlayıcı sorgulamaların sonunda annem eve dönebildiği zaman ortalık kararmıştı bile. Yorgunluktan ve açlıktan yüzü süzölmüş, gözleri çökmüş durumdaydı. Yanına öğlede bir şey yemek için para almamıştı, çünkü Bette Davis kreasyonuna uyacak bir çantası yoktu. Üstüne sıkı oturmuş pantolonunun da cepleri yoktu. Bu nedenle, bürokratların uzun öğle tatili boyunca annem bir park kanepesine oturup beklemiş, için için kö-pürüp durmuştu. Ben soğuk almış olmasından korkuyordum, ama o kendini zafer kazanmış gibi hissediyordu. Benim aşçılık becerilerimin doruğunu temsil eden ton balıklı sandviç ve ısıtılmış Campbell domates çorbasından oluşan akşam yemeğimizi yerken, nasıl bir

50

gün geçirdiğini anlattı. Genelde, Sefaletin Tanrıları'yla giriştiği çatışmadan galip çıktığı kanısındaydı. "Hemen ona haddini bildirdim" gibi, "o kalleşliği yanma bırakmadım tabii" gibi sözleri her söyleyişinde irkiliyordum gerçi ... ama en azından, eve sağlam ve sağlıklı dönmüştü, ruhen çökmüş değildi, savaşı yann sürdürmeye de hazırды.

Ama aslında, ertesi sabah "Devlete" karşı savaşmak zorunda kalmadı. Koyu mavi Bette Davis pantolon takımını giymiş, elinde Bay Kane'in verdiği görüşülecek kişiler ve adresler listesini inceliyordu ki, kapımızın vurulduğunu duyduk. Gelen, parlak siyah yelek-li takım ve 'derby' şapka giymiş tıknaz bir adamdı. Çizgi romanlar dışında, ömrümde ilk defa 'derby' şapka görüyordum. Bildiğim kadarıyla çizgi romanlarda bu şapkaların tek işlevi, ilk

rüzgârda uçup caddenin ortasına yuvarlanmak, oradan nasılsa geçmekte olan asfalt silindirinin altında yamyassı olmaktı. Adam kocaman bir mendil çıkarıp önce şapkasının kurdelesini, ardından terli suratını sildi, sonra İrlandalı aksarıyla, "Bir sakıncası var mı, Bayan?" dedi, cevap beklemeden içeriye girdi, ıhlayarak kendini, gıcırdayan hasır koltuklardan birine attı, şapkasıyla yelpazelenmeye koyuldu. Annem kollarını kavuşturup kapıya dikilmiş, bu davetsiz konuğu dışarı atmaya hazır, bekliyordu. Ben de yanındaydım. Gerekirse ona yardım etmeye hazırdım. Oy avcısı, "Pekâlâ, Bayan," diye söze başladı. "Sizin Bay Kane'den bir telefon aldık. "Durumunuzu anlattı. Terk edilmiş bir kadın olduğunuzu söylesem doğru söylemiş olur muyum?"

Annemin yanı başımda gerginleştiğini hissettim. "Bundan size ne?" diye sordu.

Adam kendisinin Üçüncü Sandık Bölgesi'ni temsil ettiğini, Kuzey İnci Sokağı'nın da kendi alanına girdiğini açıkladı. "Sosyal yardım mercilerine başvurmuşsunuz," derken parıldayan alnını mendiliyle sildi, annemin bir gün önce Çocuklara Yardım ofisinde doldurmuş olduğu forma baktı. "Doğrudan bize gelmeniz gerekirdi. Biz bunun

51

için varız. Ama bir şey kaybetmiş değiliz. Yo, değiliz. Herhalde sizi terk eden bu adamla evli olduğunuzu varsayabilirim, değil mi?"

"Şimdi durun orada bir daki ..."

'Ve bu cici çocukların da o evliliğin meşru birer ürünü olduğunu varsayabilirim ... çok şirinler, zavallı terk edilmiş yavrular." Anne-Marie'ye gülümsedi. Anne-Marie bu arada öbür hasır koltuğa oturmuş, adama çatık kaşlı, dürüst bir ifadeyle bakmakta, bu kadar soğuk bir havada insanın nasıl böyle terleyebileceğim anlamaya çalışmaktaydı.

Annem, "Ne demeye çalışıyorsunuz?" diye sordu. "Yani size göre benim çocuklarım ..."

"Ben öyle bir şey söylemiyorum, Bayan. Ama eğer bunlar belgeli ve meşru bir evliliğin çocuklansa, ve siz de kesinlikle terk edilmiş-seniz - yani sayın beyefendi bir kavga sırasında fırlayıp gitmiş, birkaç gün içinde dönecek değilse, o zaman Bölgemiz size on dolarlık acil durum yardımında bulunabilir. Çocuk başına beş dolar. Sosyal Yardım mercileri kırtasiye işlemlerini bitirene kadar sizi ayakta tutmak üzere. Bu da O'Conner kardeşlerin yardıma muhtaç kimselere sunmaktan mutluluk duyduğu küçük hizmetlerden biri. Genç adam, bana bir bardak su veremez misin?" Sesi biraz alçalmış, samimi bir tona bürünmüştü. "Bende tiroit var. Her an sıcak basıyor, susuyorum. Dayanmak zorunda olduğum bir dert. Ha, bu arada, evlât, musluğu bir süre akıt da su soğusun, olur mu? Aferin delikanlı."

Elimde suyla geri döndüğümde, kavgacı hava değişmiş, Annem benim yatağımın kenarına oturup Anne-Marie'yi kucağına almıştı. Oy avcısına karşı duyduğu güvensizlik hedef değiştirmiş, anneme ait konuları yabancılara anlatan Bay Kane'e yönelmişti.

"Eh, bilirsiniz, Bayan, bunların hepsi böyle, burunlarını her şeye sokan, zorlayıcı tipler olurlar," diyordu oy avcısı. "Doğuştan huylan öyle. Ama bizim yaşlı Bay Kane aslında iyi adamdır. İliklerine kadar

52

T

da Demokrattır. Bu arada, hatırıma geldi, Bayan. Siz de Demokratsınız, değil mi?"

Ekonomik kriz döneminin tüm yoksulları gibi annem de Başkan Roosevelt'i idol haline

getirmişti, ömrünün sonuna kadar Demokrat kalacağı da kesindi. Bu nedenle, oy avcısının o konuda kaygılanmasını gerektiren bir şey yoktu. Ama adam o dolambaçlı ifade biçimiyle, bize önerdiği yardımın bir Demokrattan diğerine yönelik olduğunu, o kelimeleri kullanmaksızın anlatmayı başarmış, bu arada, 'bizim çocuklar herkesin oyunu kime verdiğini hep bilir, nasıl biliyorlar, hiç anlamıyorum, ama çok kurnaz şeyler onlar' mesajını da aktarmıştı. Sonunda annemin dün doldurduğu formlardan birinin arkasına küçük bir not yazdı (o formun nasıl olup da onun eline geçtiğini sonradan pek merak ettik), bize başvurumuzun ay sonuna kadar sonuçlanacağını, ilk sosyal yardım çekimizin o zaman geleceğini söyledi. Annem artık hiçbir randevuya gitmek, hiçbir form doldurmak, hiçbir kuyrukta beklemek, hiçbir belge sunmak zorunda değildi. O'Conner siyaset makinesinin gücü, bütün bu zahmetleri bertaraf etmişti. Ama tabii bu kadar kolay verilen şeyin, hiç iz bırakmaksızın geri alınabileceğini de bilmemiz gerekirdi. Kuruyan tiroidini yatıştırmak için bir bardak su daha istedikten sonra, oy avcısı gıcırdayan hasır koltuktan ihlayarak ayağa kalktı. Hasırlar pantolonuna takılmış olduğu için giysilerine zarar vermeden kendini onlardan kurtarması zaman aldı. Cebinden çıkardığı bir rulo nemli paradan iki tane beş dolan ayırdı, Anne-Marie'ye verdi. Anne-Marie daha önce ömründe bu kadar çok parayı elinde tutmuş değildi.

Adam gittikten sonra ben, Bay Kane'in olayı oy avcısına bildirmeye karar verdiği için şanslı olduğumuzu söyledim. Annem omuz sükti, Bay Kane'in o kadar özenle oluşturduğu isimler ve randevular listesini bir kenara fırlattı. "Ben iyi bir Demokrat olduğum için şanslıyız," dedi. "Şansımız orada." O zaman anladım ki Bay Kane'in bizim için gösterdiği çabalar artık değerini kaybetmiş!

53

"Eh!," dedi annem. "Şimdi artık şanslı günümde olduğuma göre, belki de iş bulmak için birkaç restorana uğrasam fena olmaz! Siz çocuklar artık şunları yerlerine kaldırıp bulaşığı yıkama işini bitirirsiniz. Ha, Jean-Luc, sen köşedeki dükkâna kadar gidip akşam yemeğimiz için bir şeyler al. Ben dönünce üçümüz birlikte uzun bir yürüyüş yapar, şehre ineriz. Biraz vitrinleri dolaşalım bakalım. Bu Albany nasıl yermiş görelim. Ne dersiniz?"

Ben elimden geldiği kadar kaygısız görünmeye çalışarak, eğer iş aramaya gidiyorsa, belki üstünü değiştirmenin iyi bir fikir olabileceğini önerdim ... yani, şey, parlak ipek pantolon takımı gündelik giymek yazıktı ve ... şey, yani, fazla şık ve güzeldi, insanlar annemin gerçekten bir işe ihtiyacı olduğuna inanmayabilirlerdi ya da ... şey ... kim bilir? Ama belki de en uygun kıyafet bu olabilirdi. Sana çok yakışıyor, anne! Harika görünüyor!

Öğleden sonra yağmur yağdı. Mart rüzgârının çapraz yağdırdığı buz gibi bir yağmur. Annem eve geldiğinde, Bette Davis takımında yer yer koyu ıslak lekeler vardı, silindir kepi de sırlıklam bir hamu^{^*} ra dönmüştü. Burnunu çekiyordu, yanaklarından alev fışkırıyordu, gece boyunca o kahredici öksürüğünü dinleyip durdum. Ertesi sabah ateşi çok yüksekti. Yastıktan başını bile kaldıramıyordu. Zayıf, boğuk bir sesle, "Ben söylemedikçe sakın doktor çağırmayın," dedi. "Sosyal yardım görevlilerinin buralara gelip her şeye burnunu sokmasını istemeyiz. Ne yapmak gerektiğini biliyorsun, Jean-Luc. Sen benim güvenilir sağ kolumsun."

Ne yapılacağını biliyordum. Büyükbabamın arabası tipide yoldan çıkıp beton viyadüğe çarptığından beri her yıl üç dört kere yaşıyorduk aynı şeyi.

Benim demir karyolamın durduğu ön odayı hasta odası yaptık, çünkü ufacık penceresi arkadaki çukur aralığa bakan karanlık yatak odası fazla kasvetliydi. Beş gün boyunca ona baktım. Yatağının kenarına oturdum, ateşi yükseldiğinde yeni sıkılmış bezle alına ve

54

boynuna kompres yaptım, titremeler gelip kemikleri takırdamaya başladığında onu Hudson Bay battaniyesine sardım, öksürürken boğulur gibi olduğunda, başı yataktan sarkıp yere koyduğum leğene balgam tükürdüğünde, elimi sırtına dayayıp rahatlatıcı sesler çıkardım, o leğeni tuvalete dökerken, içindeki yeşil sıvıları görmemek için başımı öte yana çevirdim, hardal yakıları hazırladım, göğsünü yumuşatsın diye sırtına yapıştırdım. Akciğer hastalığı öyle sık tekrarlıyordu ki, çekmecenin birinde bir kutu kuru hardalla yarım düzine pamuk tabakasını hazır tutuyorduk. Macunun etkili olması için hardalı unlu suyla kaynatmak gerekiyordu. Hardalın annemin sırtında bıraktığı o kırmızı dikkörtgen lekeler beni hep endişelendirir-di. Parmağımı bastırınca beyaz daireler belirirdi o kırmızı lekelerin ortasında.

Anne-Marie öyle yıkılmış, öyle korkmuştu ki, arkadaki yatak odasına kapandı, kâğıt bebeklerini aldı, doktor-hemşire oyununa yumuldu. O oyunlarda kâğıttan doktor, kâğıttan hemşireye, her şeyin yoluna gireceğine dair söz veriyordu. Hastalanan kâğıt anne çok geçmeden iyileşiyor, sonra hep birlikte sokağa çıkıyorlar, sosisli sandviç yiyip meşrubat içiyorlardı. Anne-Marie yeniden parmak emmeye başlamıştı. O gece annemin yakınındaki gıcırdayan hasır koltuklardan birine yerleşip uyumadan önce, kardeşimi yatağına yatırıp üstünü örttüm, ama o, derin uykuya dalana kadar elimi bırakmadı. Uyurken kaşları çatıktı, mavi damarlı göz kapaklarının akında gözleri, kim bilir hangi karabasanın etkisiyle kıpırdayıp duruyordu. Duygusal baskı dönemlerinde Anne-Marie bazen öyle derin uyurdu ki, bir daha uyanmayacak diye korkardım. Her gün nasıl yiyeceğe ve içeceğe ihtiyacı varsa, uzun sakın sürelerle de ihtiyacı ' vardı. Bunlar olmazsa acısını fena çekiyordu.

Bir sabah hasır koltukta uyandığımda, terden sıırıslıklamdım, üs-tümdeki her şey de buruş buruştu. Evin içi hardal ve okalıptüs kokuyordu. Ama annemin solukları daha düzgün, teni daha serindi.

55

Hattâ biraz nemliydi bile. Ama akşam olduğunda ateş de, öksürük de geri döndü, üç gün sürdü, sonunda onu pek zayıf ve yorgun bıraktı.

Derken kriz bitti, annem yastığından bana bulanık, odaklanmamış bir bakışla baktı, elimi sıkıp teşekkür etti. Ben de onun elini üç kere sıktım. Bu bizim gizli aile şifremizdi. 'Seni seviyorum,' anlamına geliyordu. Sonra onun koynuna girdim, bütün gece ve ertesi günün de öğle saatine kadar uyudum.4

Tipik akciğer nöbetlerinden biri daha sona ermişti. İki gün geçtiğinde annem yine capcanlı, şakacı kişiliğine dönecek, titizliği depreşecek, ev işine yüklenecek, bizimle sokakta oyunlar oynayacak, Your Lucky Strike Hit Parade'den şarkılar söyleyecek ya da bize yirmili yıllardan kalma dans figürleri gösterecekti. Bu ateşli nöbetler beni elbette korkutuyordu, ama kız kardeşimi korkuttuğu kadar değil. O boş boş oturup sonucu beklemek, elinden bir şey gelmeksizin sonuçtan korkup durmak durumundaydı. Oysa benim yapacak dünya kadar işim oluyordu. Birkaç günlüğüne beni evin patronu durumu- \ na yükselten o bakıcılık görevimden çok gurur duyuyordum. Ona bakmak için okuldan uzak kalma izni çıkması da

gurur veriyordu bana. Bu yüzden, annemin o inatçı canlılığının hemen altında yatan fiziksel kırılma ve narınlığı oldukça iyi idare edebiliyordum. Ama tabii manevî kırılma bambaşka bir konuydu.

Sağlığı nasıl en ufak bir üşütmeyle ya da yorulmayla çökebiliyor-sa, ruhsal durumları da kaşla göz arasında değişebiliyor, özgüven dolu dayanıklılık düzeyinden, hayatı umutsuz ve amaçsız gören en karanlık düzeylere sarkabiliyordu. Bir de o ünlü Fransız-Kızdederili öfkесinin her an var olan tehdidi söz konusuydu. Ama o fünyesi kısa öfke, enikonu iyi sayılabilecek bir günün göbeğine kırmızı bir delik açabilse de, çabucak geçirdi. Bağıracağı ya da bir şeyi atıp kıldığı için

' Lucky Strike sigarasının sponsorluğunu yaptığı radyo programı.

56

pişman olur, ya bizimle oynamaya kalkışır ya da yaptığımızı telâfi etmek için bize bir ikramda bulunmak isterdi. "Gamlı dönemler" ya da "batık günler" dediği süreler artık uzun süreli olmuyordu. Ama bir hafta boyunca hiç kıvılcımı kalmadığını gördüm. Bu yoksulluk, hastalık ve talihsizlik girdabından nasıl kurtulacağımızı bilemiyordu. Yemek pişirmeyi, evi temizlemeyi, çamaşır yıkayıp dikiş dikmeyi, yırtıkları tamir etmeyi sürdürdü, ama sesinde can yoktu, hareketlerinde hafiflik yoktu. Evin içine soğukluk ve umutsuzluk yayan, oradan oraya sürüklenerek giden gri bir varlıktı.

Zaman içinde kendini depresyonun derinliklerinden kurtarıp umudun ışığına geri dönecekti, ama bunun da duygusal maliyeti hayli büyük olacaktı. Hem yalnız kendisi için de değil.

Biz çocuklar, annemin payına düşenden fazla talihsizlik ve hayal kırıklığı yaşadığının farkındaydık. Bizi yanında tutma, bize bakma çabasının, enerjisini çok fazla tükettiğini, bu yüzden depresyonu ya da öfke patlamalarını savuşturacak gücü kalmadığını da biliyorduk. Anne-Marie de, ben de, çocuklara özgü o sezgisel yetenekler sayesinde, çevredeki büyüklerin duygu ve tutumlarını çözebilecek durumdaydık. Ama bütün bu anlayışımıza rağmen, onun o kızgınlıklarını ve öfkelerini yine de istemiyorduk, böyle hissettiğimiz için de suçluluk duyuyorduk. Harikulade bir kadındı, ama birlikte yaşaması kolay bir kadın değildi. Sağlığı her zaman çökmenin eşiğindedeydi. Duygulan kapkara depresyonun kenarında titreyip duruyordu.

Annemin Alban/deki ilk ateşli hastalığı sırasında, öfkeyi bir silah olarak kullanmasını öğrendim. Ateşle ve öksürükle geçen bir gecenin sonunda, onu yatakta çaresiz ve hareketsiz yatar bırakıp, köşedeki dükkâna, kahvaltılık bir şeyler almaya gitmiştim. Oy avcısının verdiği on liradan ödeme yapmayı teklif ettim, ama Bay Kane bana, o parayı gerekirse eczaneden ilaç almak için saklamamı söyledi. Annemin hasta olduğunu nereden bildiğini sorduğumda, tipik Le-

57

ranten bir jestle omuzlarını ta boynunun üst düzeyine kadar kaldırdı-ı.

"Mantık. Gözlem. Akıl yürütme. Biraz da tahmin. Bir kadın yağ-nur altında, üstünde palto olmaksızın eve dönüyor. Ertesi sabah bir çocuk, okula gideceği yerde buraya, erzak almaya geliyor. Sonuç? İvde hastalık var. Alternatif sonuç? Belki de yok."

Aslında evde Bengal bitmiş, aspirin de azalmıştı. Kahvaltıdan sonra Anne-Marie'den, tedirgin bir uykuya dalmış olan anneme göz sulak olmasını istedim, Clinton Caddesi'ndeki eczaneye koşacağımı söyledim. Anne-Mariej "Ama ne yapacağımı bilmiyorum ki!" dedi.

"Yanma otur, elini tut," dedim. "Ama ya öksürürse, soluk alamazsa?" "Öyle bir şey olmayacak." "Ama ya olursa?" "Ş-ş-ş, uyandıracaksın onu. Sen dediğimi yap!" "Sen benim patronum değilsin!" "Şimdi tokadı yersin!" "Anneme söylerim!" "Öff, lanet olsun!" "Lanet okuduğunu da söylerim!" "Bak, ben gitmek zorundayım. Hemen dönerim!" "Hayır, beni yalnız bırakma." Yine de kapıdan çıktım.

Eczane tezgâhındaki kadın paramı aldı, Bengal'i ve paranın üs*« tünü verdi. Aspirin de istediğimi söylediğimde, bana yaşımı sordu. Cevap verdim, bana altı yaşındakilere aspirin saramayacağını söyledi. Annemin hasta olduğunu anlatmaya çalıştım, ama kadın dudaklarını büzdü, kurallara uymak gerektiğini söyledi, dükkâna yeni giren bir müşteriye gülümsedi, benimle ilgilenmez oldu. Dönüp çıktım, köşeye dikilip gözlerimle bir başka eczane aradım, ama yoktu. Birden, paniğe kapıldım. Ne yapacaktım şimdi ben? Annemin ateşini düşürmek için aspirin gerekiyordu. Onu uzun süre Anne-Marie'yle yalnız bırakamazdım. Ne yapacaktım? Birden öfkelenmişim. Bu sefer de benim kendi Fransız-Kızılderili öfkem patlamıştı. Tekrar eczaneye döndüm, kadına o aspirini hemen istediğimi söyledim! O yine satmaya yetkisi olmadığını tekrarladı ...

Avazım çıktığı kadar bağırarak annemin ölmekte olduğunu söyledim! Müşterilerin ağız açık kaldı, ne yapacaklarını bilemediler.

58

Beyaz ceket giymiş efemine bir adam, "Bak, çocuğum -" diye söze başlayacak oldu. Ama ben bağırmağı sürdürdüm. Annem ölüyordu, aspirine ihtiyacı vardı, ölüyordu, aspirine ihtiyacı vardı, ölüyordu! Sokaktan geçenler durup camdan içeriye bakmaya başladılar. Beyaz ceketli adam, eczacı kadına bir şeyler fısıldadı, kadın elime bir şişe aspirin tutuşturup bana hemen gitmemi söyledi. Git ve bir daha da gelme, dedi. Para bile istemedi. Elimde Bengal ve aspirinle eve kadar koştum. Birkaç yıl boyunca çok işime yarayacak bir ders öğrenmişim. Kısmen kontrol altında tutulabilen bir öfkeyi kullanmak, 238'in biraz ilerisindeki P.S. 5'e kaydolduğumda da beni zorba çocuklardan koruyacaktı.

Annemin yatakta doğrulup oturabilmesi, benimle pinokl oynayabilmesi, Nisan'ın ortasını buldu. Öyle güçsüzdü ki, zaman zaman iskambiller elinden kayıp düşüyor, buna kendi de gülüyordu -ama ben yine de, onun artık iyileşeceğini biliyordum. Anne-Marie'nin kâğıt bebek oyunlarında artık doktorlarla hemşireler yoktu. Geceleri ikide bir panik içinde, soluk soluğa uyanmaları da kesilmişti. Parmak emmeyi bile bıraktı. Annemin iyileşmiş olduğunun en gösterişli belirtilerinden biri, pinokl oyunu bittikten sonra, gecenin geç saatlerinde, şansımız döndüğü zaman geleceğimizin nasıl olacağına dair çene çalmasıydı. Ben zengin ve ünlü bir doktor ya da avukat olacaktım. Ya da dünya kadar para kazanan bir iş adamı olacaktım. Hep birlikte, bir tepe üzerinde yükselen kocaman bir evde oturacaktık. Sahip olacağımız güzel mobilyaları, yiyeceğimiz güzel yemekleri ayrıntılarıyla tarif ederken gözleri parlardı: Her gün kocaman biftekler; kavunla karpuzun yalnızca çekirdeksiz göbeği -geri kalanını çöpe atacaktık; asla kurusları hesaplamak zorunda kalmayacaktık, şansımız bir kere dönünce!

Annem gücünü yeterince topladığı anda, yılın geri kalanı için beni okula yazdırdı. Aslında daha iyi eğitim alayım diye beni Katolik okuluna yollamak istiyordu ama sonunda eve yakın P.S. 5'e yazdır-

I

59

mıştı. Okul yakın olursa, kendisi hastalandığı zaman da gidip gelebilirim diye düşünüyordu. Sabahları kahvaltısını hazırlayıp ona bakabilirdim, öğlede gelip yoklayabilir, çorbasını verir, okul bitince de hızla eve dönerdim. Oysa Our Lady of Angels'a gitsem, orası Lexington Caddesi'nin tepesinde, bizden on yedi blok uzaktaydı. Annemin her hastalanışında okula haftalarca devamsızlık yapmak zorunda kalacaktım. Hem eğitimim mahvolacaktı, hem de yetkililer farkına varırsa, annemiz sağlıksız olduğu için bizi ondan almaya kalkabilirlerdi. Bu yüzden, şimdilik P.S. 5'e gidecektim -annemin ciğerleri güçlenene kadar.

60

Bayan Cox

Ben P.S. 5'e üç yıl gittim, ancak ondan sonra Our Lady of Angels'a geçebildim; oysa Anne-Marie, oturduğumuz yerden iki blok ötedeki manastır okuluna hemen başlayabildi. Okul ücretini mahalle kilisesi ödedi, rahibeler üniformalarını diktiler, yani onu okula yollamak için cebimizden hiç para çıkmadı. Okulunu ve rahibeleri çok sevdi; onlar da onun o utangaç zerafetine, kibar yüz hatlarına bayıldılar. İş görünüşe gelince, tüm güzellik genlerini Anne-Marie almıştı. Hem annemden, hem de babamdan. Annem çocukluk resimlerinden birinde, çirkin, çatık kaşlı bir kız olarak görünüyordu ama sonunda on altı yaşma geldiğinde güzel bir kelebeğe dönüşmüş olduğu kesindi. Babama gelince, o muzip yakışıklılığı tüm sahtekârlıkları için çok iyi sermaye olmuştu. Okulda rahibelerden biri, Anne-Marie'nin uzun saçlarını örmekten hoşlanıyordu. İki de bir ondan şarkı söylemesini, dans etmesini istiyorlardı. Gösteri bitince alkışlıyorlar, Anne-Marie de utanıyor, ama seviniyordu.

Ben Lake George Köyü okulunda çok mutluydum. Orada özel biri muamelesi görmüştüm. Nedeni, diğer çocuklar daha ABC'lerini

61

yüksek sesle söylemeye çalışırken benim çoktan okuyup yazabil-memdi. Arkadaki bir sıraya tek başıma oturup kitap okumama izin verilmişti. Öğretmen ara sıra yanıma uğruyor, ne okuduğumu soruyor ya da bana bir yazı ödevi veriyordu. Okuma yazma öncesi günlerimi hiç hatırlayamıyordum bile. Daha bir yaşma gelmeden annem bana, kütüphaneden aldığı resimli kitapları okumaya başlamıştı. Daha sonra, her sabah işe gitmeden önce kahvaltı gevreği kutularının üstündeki yazıları okur oldu. Kapağında, içindekilerin neler olduğu, yanlarında, bunlarla ne gibi tarifler yapılabildiği, arkasında hikâyeler, kovboy hayatına dair yararlı ipuçları, gevreklerin katmanları arasındaki kâğıtlarda daha başka hikâyeler falan. Örneğin, uyurken kementinizi çevrenize yayın -çünkü "çingiraklı yılanlar ipin üzerinden aşmaktan nefret edermiş. O kırsal öğüdü asla unutmadım, ama pek kullanacağımı da sanmıyorum. Ne var ki, eğer kullanacak olsam, çingiraklı yılanların kurallara uyacağına dair garanti isterdim doğrusu. Annem bir şey okumaya kalkıştığında, önce onu " baştan sona okur, sonra her kelimeyi parmağıyla göstere göstere, ağır ağır, tekrar okurdu. Anlattığına göre, sonunda bir gün yüzümün aydınlandığım görmüş, çünkü ben o anda, karşımdaki harfler kümesiyle kulağımdaki sesin aynı şey olduğunu kavramışım!

Bir sabah, annem yeni doğan kardeşimin altını değiştirir, ben de kahvaltı ederken, kutunun üstündeki yazıları yüksek sesle okuyup dikkati çekmeye çalıştığımı fark etmiş.

Başlangıçta, daha önce kendisinin okuduğu bir şeyi ezberlemiş olduğumu sanmış. Kutunun yeni bir marka kahvaltı gevreğine ait olduğunu anlayınca akli başından gitmiş ... gerçekten okuyormuşum.

Annem tabii hemen benim dâhi olduğuma karar vermiş. WGVnin 'Harika Çocuk' programına çıktığım anda ailemize başarı ve zenginlik getireceğime inanmış. O program, daha sonra yerini alacak olan The Quiz Kids'in öncüsü gibiydi ve üç kentte yayınlanırdı. Annem dinleyecek birini bulduğu anda böbürlenmeye bayılırdı.

62

"Benim çocuk yalnız okumakla kalmıyor, bir de kelime dağarcığı geliştiriyor." Ben de ona, her çocuğun kendine göre bir kelime dağarcığı olduğunu hatırlatmaya çalışırdım. Bir keresinde, herhalde fazla kasıldığım bir sırada, annem bana 'sıcaklığım' olup olmadığını sordu, ben de, "Elbette var. Herkesin sıcaklığı olur," diye cevap verdim. Aslında tabii ateşim olup olmadığını soruyordu. Tahmin edebileceğiniz gibi, dayanılmaz bir ukalâ olup çıkmıştım. Ama sonuçta o ukalâlıklarım, Kuzey İnci Sokağı'ndaki çocukların gözünde en beğenilen, en çok alkış toplayan yanımdı -en aptalların gözünde bile. Küstah çıkışların her türlüşünden hoşlanıyorlardı. Hele yetkiye karşı olursa!

Koskoca bir ay kaybettikten sonra bir an önce okula dönmeye heves ediyordum, çünkü geri kalacağımdan, ötekilere yetişmek için çok çalışmam gerekeceğinden korkuyordum. Oysa korkum boşunaymış. P.S. 5'te beklentilerin düzeyi pek düşüktü. Çocuklarda motivasyon diye bir şey yoktu. Evde örnek alacakları entelektüel başarı modellerine sahip olan, bu tür konularda iltifat toplayabilenlerin sayısı azdı, öğrencilerin birçoğu ise resmen aptaldı. Öğretmenler de onlardan pek farklı sayılmazdı. Bazıları gerçek anlamdaki öğretmenlikten çoktan beri vazgeçmiş, polislik ediyordu. Bazıları yıllarca biriken çaresizliğin etkisiyle hevesini kaybetmiş, geri kalanlar ise zaten öğretmenlik niteliğine sahip olmayan insanlardı. Ben Lake George'dayken sınıfımın çok ilerisinde olduğum için, annem beni P.S.. 5'te ikinci .sımrâ* yazdırmaya karar vermişti. Burada bu koca koca çocukların hâla tekleye tekleye okuduğunu, bazılarının alfabeyi bile hâlâ bilmediğini görünce çok şaşırılmıştım. Eski olgılımda bile ben çokook daha ilerdeydim. Burada, baş"ka gezegenden gelmiş bir ziyaretçiye benziyordum. Günler boyunca sıkıntıdan çatlayacağımı görebiliyordum artık. Ama ilk önce, sınıfla tanıştırmak gibi küçük düşürücü bir aşamayı geride bırakmak zorundaydım. Sınıf bana, tırtıla bakan kuş

63

gibi bakıyordu. İkinci sınıfın genç ve güzel öğretmeni, henüz yeni olduğu için hevesini kaybetmemiş biriydi. Çaba gösteriyordu. Adımı hatırlamıyorum, ama pırıltılı gözlerinin altında gülümseyen dudaklarıyla tıpkı 'Ü' harfine benziyordu. Fransızca bir ismi olmanın ne kadar ilginç bir şey olacağına dair bir şeyler mırıldanırken sesi kuş ötüşü gibiydi. Sizce de öyle değil mi, sınıf? Sonra tahtaya "Jean-Luc LaPointe" diye yazdı, Fransızcası biçimde, yüksek sesle telaffuz etti. Ailemin bu adı nasıl telaffuz ettiğini sınıfın çok merak ettiğinden emin olduğunu söyledi. Öyle değil mi, sınıf? John Luke LaPointe şeklinde okuduğumuzu, soyadımızı söylerken genizden ses çıkarmaya çalışmadığımızı anlattım. Ama birkaç hafta boyunca Jean diye çağırılma çilesini çektim. Bu kız adıydı. Ders arasında çitle çevrili bahçeye çıkıp çatlak taşlarla döşeli taban üzerinde koşturmaya başladığımızda, herkes bana adımdan ötürü takıldı, bu nedenle okul sonrasında tehditler, çatışmalar,

kavgalar çoğaldı. Her yeni çocuğun karşılaştığı şeylerdi bunlar aslında. Ben ince ve çeviktim, ama kapıştığım çocuklar benden iriydi. Sert sokak çocuklarıydı hepsi. Bereket versin bir avantaja sahiptim ... şey, daha doğrusu iki avantaja. Birincisi, bana aspirin satmayan eczanede öğrendiğim o hedefli öfke taktiği idi. Zorbalar daha savaşın girizgâhı sayılan, beni göğsümden itme, "İtirazın mı var?" gibi laflar söyleme aşamasındayken, ben önce salt sessizliğe bürünüyor, bir an kavganın sınırında titriyor, ardından korkunç bir kör öfke sergileyip iki üç yumruk patlatıyordum -daha hasımlarım o aşamaya geçtiğimizi fark edemedim. Kullandığım öfke damarlarıma adrenalin pompalıyor, beni daha güçlü kılıyor, yaklaşan yaralanmalara ve acılara karşı da bana sanki bir aldırılmazlık sağlıyordu. Ben erişebildiğim her şeye yumruk savurur, tekme atar, ısırır, dirsek vururken, hasmım bu saldırıları savuşturmaya çalışıyor, ama saman alevini ıslak mendille söndürmeye çalışıyormuş gibi etkisiz kalıyordu. İkinci avantajım da, kesinlikle ve asla pes etmeyişimdi. İri çocuklar beni yere yıkabilir ya da vurup devirebilirlerdi, ama kendimi onların elinden kurtardığım anda ya

64

da onlar beni yere bastırmaktan usandığı anda, hiç vakit kaybetmeden yeniden tam ortalarına doğru dalışa geçiyordum. Kavganın sonunda hemen her sefer kaybeden bendim, ama eve perişan halde dönsen de, en azından öbür çocuklar da çürüksüz, beresiz ve kansız dönemiyordu. Bir süre sonra, alay etmekten ve kabadayılıktan vazgeçtiler. Bir kere, kendilerinden ufak bir çocuğu dövmenin fazla bir şanı şerefi yoktu, ikincisi, çabalarına karşılık ciddi dozda acıya maruz kalacaklarını öğrenmişlerdi. Onurlarını kurtarmak için buldukları tek çare, çatışma yerinden kafalarını iki yana sallayarak uzaklaşırken, bu yeni çocuk delinin biri diye mırıldanmaktı. Zaman içinde, okuldaki ve mahalledeki varlığım normal kabul edilmeye başlandı, beni rahat bıraktılar. Ben de karşılığında, genellikle zekâmı ve kitaplarla ilgili merakımı saklama yoluna gittim, bazen öğretmenlerin sorduğu soruların cevabını bilmiyormuş gibi yaptım, bazen de sınıfta espriler patlattım ya da bana iltifat etmiş bir öğretmenin arkasından komik suratlar yaptım. Bu hareketlerim, kendi entelektüel sınıfıma ihanetti aslında. Yaptıktan sonra her seferinde biraz utanç hissediyordum.

O vıcık tatlı, aşın ilgili ikinci sınıf öğretmenine yalnızca iki hafta dayanmak zorunda kaldım. Bu sürenin sonunda beni kaptığı gibi müdürün odasına götürdü, sınıfa göre fazla ileri düzeyde olduğumu, benimle ne yapacağını bilemediğini söyledi. Hem bir şey daha vardı. Ben hep kavgaya çıkarıyordum. Görünüşe göre, kavgacının biriydim. (Öğretmenler gerçekte ne olup bittiğini asla bilmez!) Müdür ciddi bir kadındı. Renksiz saçları geri çekilip öyle sıkı topuz yapılmıştı ki, gözlerinin uçları yana doğru çekiliyordu. Tatile bir ay zaman kaldığına işaret etti, beni şimdiden üçüncü sınıfa yollamanın akıllıca bir şey olacağını, böylelikle Bayan Cox'un da sonbaharda okulun başlamasından önce beni tanıma fırsatı bulacağını söyledi.

Bu durumda gelecek yıl kendimi iki yaş büyük ve ona göre iri çocuklarla bir arada bulacağım gerçeği, müdürü de, ikinci sınıf öğ-

65

retmenini de kaygılandırmıyordu, çünkü o günlerde henüz 'sosyal geçiş' yasası çıkmamış olduğu için, öğretmenler sorumluluktan kurtulmak amacıyla kentsel liseleri asık suratlı,

okuma yazma bile bilmez gerzeklerle dolduramıyorlardı. Otuzlu yıllarda bir öğrenci, dördüncü sınıfı başaracak duruma gelene kadar üçüncü sınıfta beklerdi. Ya da onu gözden çıkarırlar, el sanatları okuluna gönderirlerdi. Orada bakır levhaları döve döve biçimlendirmeyi ya da tuvalet kâğıdı rulosuna tel sararak radyo bobini yapmasını öğrenirdi. On altı yaşına gelip okuldan ayrılması gerektiğinde de dünyaya çıkar, bakır dövme ya da tel sarma becerilerine göre bir iş bulmaya çalışırdı.

Bayan Cox, P.S. 5'in bir numaralı karakteriydi. Ben tanıdığımda sanırım yaşı ellilerin ortasına varmıştı, ama insan nasıl 'yerçekimi ne zamandan beri var?' diye bir soru sormazsa, o kadını da yaş açısından düşünemezdi. Uzun boylu, geniş omuzlu bir kadındı, ama yandan bakıldığında şaşılacak kadar zayıftı. Yüzü enli olmakla birlikte, * yüz hatları birbirine geçmiş gibi bir kalabalık oluştururdu. Dikkati çeken gaga burnunun yan tarafında kırmızı bir doğum lekesi, kalın kaşların altında iri, çukur, pırıl pırıl gözler, dolgundan çok sarkık diyebileceğiniz dudaklarda parlak kırmızı bir ruj, turuncuya boyalı seyrek saçların arasından gözükken beyaz kafa derisi. Giyim zevki eksantrik denebilecek kadar vurguluydu. Okulun her günü farklı renkte bir uzun etek giyerdi. Mefruşat kumaşından yapılmış gibi etekler. Üzerinde beyaz saten bluz ... yakasının arkası kalkık, omuzları vatkalı, bol kolları bilekte düğmelenmiş, her hareketle kıpırdıyor. Pelerinli eskrim sahneleri olan filmlerdeki gibi. Geniş deri kemerine genellikle iki üç tane desenli mendil sıkıştırırdı. Kıpırdadıkça mendiller dalgalanır, omzuna attığı kenarları püsküllü şark işi şalın hareketlerine uyardı. Şalın iki ucu da bileklerine dolanmış olurdu. Bakır bilezikler, seri ve sert hareketleriyle şangırdayan upuzun, renkli boncuklu kolyeler takardı. Sesinin tonu, koyu çikolata kont-

66

raltosundaki konuşmalardan, şelale gibi soprano kahkahalara kadar değişebilirdi.

Bayan Cox, 'Kader'in getirip eline teslim ettiği her gecekondu çocuğunun aklını genişletmekte ve ruhunu güçlendirmekte kararlıydı. Kürsüsünde çeyrek yüzyılı aşkın süredir hüküm sürdüğü sınıf, onun hem misyonunu, hem de kişiliğini yansıtmaktaydı. O zarif, kutsal eliyle tahtaya, renkli tebeşirlerle çeşitli özdeyişler ve alıntılar yazar, bize "Geçen bir saniyenin asla geri kazanılamayacağını" ya da "Yıldızlara uzanmayı" hatırlatır, bazen de bizi, "Mantıksız telaş, hızın düşmanıdır" diyerek uyarırdı. Eski yazdıklarının kolektif belleğimize işlemiş olduğuna inandığı zaman, onları silip yerine yenilerini yazardı. İkide bir yazıları silip yeni yer açmak zorunda kaldığından, bazen tahtada bölük pörçük ifadeler kalırdı; örneğin, "... uzan..." gibi. Meydan okuyan kovboyun silahını çekerken söyleyeceği türden bir lâf. Ya da, "Mantıksız telaş..." şaşırtıcı bir varoluşçu özet. Bir bülten tahtasının üzeri, iğnelerle kat kat üst üste tutturulmuş National Geographic resinüeriyle doluydu. Bunlar bize Afrika'da, Asya'da, Avrupa'da hayatın nasıl olduğunu gösteriyor, İnci ve Devlet Sokakları'nın ucunu evrenin sonu sanmamızı önlüyordu. "Dışarıda koskoca bir dünya var, çocuklar, istediğiniz zaman uzanıp onu alabilirsiniz." Dünyayı Keşifler Çağı'ndaki inanışlara uygun haliyle gösteren kürenin yanbaşımda, bir de modern, yeni yapım küre daha vardı. Bayan Cox bu ikisini sık sık karşılaştırır, bazı inanış ve anlayışların zamanla nasıl değişebildiğine, nasıl ortaya yeni yeni gerçekler çıktığına dikkat çekerdi. Benim en çok ilgimi çeken, Bayan Cox'un 'uzay modeli' dediği aygıttı. Tellerden, ipliklerden yapılmış bu model, dünyanın, ayın ve diğer yedi gezegenin (Plüton yoktu, Çünkü aygıt 1930'dan önce yapılmıştı) hareketini temsil ediyor, bazen Bayan Cox

krankı çevirdiğinde güneş sistemi karşımızda canlanıyordu. Bir de canı çıkmış konsol piyano vardı. Onu her sabah çalardı. Büklerini klavyeden ta yukarılara kaldırır, bir an zarif bir

67

bale hareketi gibi orada tutar, sonra akorların üstüne güm diye inerdi. Şarkı söylemenin hem ciğerlerimize, hem de ruhumuza iyi geleceği inancındaydı.

Sınıftaki her yatay yüzeyi -masaları, pencere kenarlarını, kitap raflarını, piyanonun üstünü- kaplayan kırık biblolar, nehirden toplama tahtalardan oyulmuş eşyalar, taş parçaları, bükülmüş metaller gibi bir sürü kalabalık vardı. Bizim estetik duyarlılığımızı geliştireceğini, çevremizde güzellikler bulunduğuna inanmamızı sağlayacağını düşündüğü her şeyi getirmişti buraya. Sağlam pabucunun to-puğuyla duvara çiviyle tutturduğu bir yağm kumaş parçası, renkli kurdele, tüyler, renkli kâğıtlar da vardı. Gözüne çarpan ve ilginç bulduğu her şey.

P.S. 5'in öğretmenleri arasında disiplin sağlamakta zorluk çekmeyen bir tek Bayan Cox'tu. Sınıfta rahatça dolaşmamıza bile izm verirdi. Oysa diğer öğretmenler, bu hareketliliklerden akınlar, belki ^ ayaklanmalar doğacağından korkarlardı. Bayan Cox birdenbire bize ayağa kalkmamızı, sıralarımızdan çıkmamızı emrederdi. Ne zamafi kafasına eserse. Biraz hareketin, biraz 'serbest dansın' bize iyi geleceğine ne zaman inanırsa, piyanoya geçer, bir ezgi çalar, o ezgiyle dans etmemizi isterdi. Kişiliğinin ağırlığı ve yoğunluğu, sınıfı dehşete düşürür, doğru dürüst davranmamızı sağlardı. Sınıfın en arka sıralarına yerleşip öylece oturan büyük çocuklar bile, Bayan Cox'un onlara pırıl pırıl gülümseyip çingiraklı sesiyle, "Dik durun, baylar! Dik lütfen!" demesiyle hemen emre uyarlardı. Doğrulup dikleşirlerdi ama bunu yaparken de biraz isteksizmiş gibi davranır, .'sert adam' imajını bozmamaya çalışırlardı. Ünlü tabloların koca koca röpro-düksiyonlarını getirip sınıfa gösterir, bunların neden ünlü olduğunu, nelere dikkat etmemiz gerektiğini anlatırdı, "çünkü sanat herkesin içindedir," derdi. Üçüncü sınıfın normal derslerine ek olarak bize güzel konuşma, doğru, telaffuz dersleri de verirdi. "Fikirler ancak kelimelerle ifade edilir, net söylenen bir kelime, net anlaşıl-

68

mış bir fikrin ifadesidir," derdi. Arka sıralardaki çocuklara "sesli harflerini toplu ve yuvarlak söylemeleri, kelime sonlarındaki sessiz harflerin bitiminde fazladan ses çıkarmamaları" söylendiğinde, ne biçim sesler çıkardıklarını hayal etmeyi size bırakıyorum. Ama yine de ellerinden geleni yaparlardı. Sonra sınıfı sert bakışlarla süzer, sanki, "cesareti olan gülsün, hattâ gülümsesin de görelim" diye meydan okurlardı. Bayan Cox'un konuşma biçimine bayılırdım. Ben doğal olarak taklitçiydim. Çok geçmeden, boş zamanlarımın çoğunu dolduran hikâye oyunlarımda, radyodan duyduğum o diksiyonları, zengin ve tok konuşma biçimlerini aynen taklit edebilecek duruma gelmiştim. Ama Kuzey İnci Sokağı'ndaki insanlarla ilişkilerimde hemen o genizden sese, yayık konuşma biçimine geri dönüyordum, çünkü ciddiye aldıkları tek konuşma biçimi oydu. Bu tarif ettiğim bıçkın konuşmasına bir de küfürler eklenince, saygı artıyor, emirler daha hızlı yerine geliyordu. Claude Rains'in ya da Orson Welles'in konuşma biçimini denesem, belki dalga geçer, burun büklerlerdi.

Her öğle sonrasında, saat dörde yaklaşırken, özgürlüğün çağrısı egemen olmaya kalkışır,

insanın ruhu, bedeninin içinde ezilip büzülmeye, başka yerde bulunmak için can atmaya başladığı. P.S. 5'in her odasında, öğretmenin başının üzerinde bir Regülatör saati bulunurdu. Bunun yelkovanı öyle her saat gibi yavaş yavaş kayarak ilerlemez, elli dokuz saniyeyi durduğu yerde, donmuş gibi bekler, sonunda birdenbire sonraki dakikanın bulunduğu yere atlar, bunu yaparken, sıkıntıdan patlamak üzere olan, bir an önce taş döşeli avludan bağırarak koşup kendilerini sokağa armayı bekleyen yüzlerce küçük bedene heyecan yaşatırdı. Ama Bayan Cox'un sınıfında öyle olmazdı. Biz dersi yirmi dakika erken bitirmiş olurduk. Öğretmenimiz anlattığı konuda kesinti yaratmaksızın, sakin bir sesle, "... şimdi sınıfı sessizce derleyip toplamak için beş dakikamız var, ardından da hikâyeye saati geliyor," derdi. Tempolu ama sessiz bir beceriyle, menteşeli sıra kapaklarımızı kaldırır, kitap ve kalemlerimizi

69

yerleştirir, sonra sessizce kapatırdık! Ondan sonra, görevlendirilmiş sandalye düzelticiler (bunlar hep kız olurdu, çünkü erkeklerin sandalyeleri yere sürterek gürültü çıkarma huyu vardı) ve pencere ka-payıcılar (bunlar da sınıfın yaşı büyük, cüssesi iri çocuklarıydı) harekete geçerdi. Bayan Cox ders sırasında (kışın bile) pencerelerin birazcık açık olmasında direndiği için, iş bitince onları da, ucu kancalı uzun sopaların yardımıyla kapatmak gerekiyordu. Bayan Cox'un pencere konusunda direnmesinin nedeni, beyine oksijen gerektiğine inanmasıydı. Bu arada, bir önceki haftanın en iyi öğrencisi (genellikle ben), tahta silgilerini alıp demir yangın merdiveninin sahanlığına çıkar, onları orada birbirine vura vura temizler, tozlarının uçmasını sağlardı. Bu görevli o gün dalga geçiyorsa (genellikle öyle olurdu), silgileri vururken rüzgâr altında durabilir, sınıfa kaşları ve saçları bembeyaz döner, büyük çocuklar bunu pek komik bulurdu. "Haa, tabii. Sınıfın akıllısı!"

Sonra on beş dakika boyunca Bayan Cox bize bir şeyler okurduk Okudukları öyle sıradan, can sıkıcı, 'iyi' hikâyeler olmazdı. İçinde bol hareket, heyecan ve tehlike olan, kahramanları çocuklar plan kitapları bunlar. Bayan Cox bütün rolleri oynar, sesini tehlike kar şısında gerginleştirir, heyecan sırasında soluk soluğa kalır, eğlenme onu kahkahalara boğardı. Bazı hikâyeler Bayan Cox'un çocuk hikâ yeleri kitaplarındandı. Sayfalarda kız ve erkek çocuklar, modas geçmiş giysiler içinde resimlenmiş olurdu. Bazen de bize el yazıl notlardan bir şeyler okurdu, çünkü Bayan Cox'un kendisi de çocuk yazarıydı. Bu durumu, "henüz keşfedilmeyi bekliyorum," diye izah ederdi. Regülatör'ün yelkovanı yarını bulup okulun zili çaldığında, her nasılsa hikâyenin tam en heyecanlı yerlerinden birine gelmiş olurduk. Bütün sınıf homurdanıp inler, ona biraz daha okuması için, neler olacağım anlayabilmemizi sağlaması için yalvarırdık. Ama o, kadere boyun eğiyormuş gibi kitabı kapatır, yarı devam edeceğimizi söyler, "Sofradan tam doymadan kalkarsanız, gelecek sefer

70

sofraya otururken iştahsız olmazsınız," diye öğüt verirdi. Elini yavaşça çevirir, parmakları bize paltolarımızın asılı olduğu yeri gösterirdi. Bu hareket, artık gitmekte özgür olduğumuzu belirten işaretti. O hareket, okul dünyasıyla özgürlük dünyası arasındaki sınırdı ve Bayan Cox, Kaos Kraliçesi olarak arada gülümseyip otururken, biz yıldırım gibi geriye koşup paltolarımızı, şapkalarımızı kancalardan kapar, itişe kakışa, birbirimize türlü tuzaklar kura kura, karlı günlerde lastik galoş giyenlerimiz tek ayak üstünde zıplaya

sıçraya, kaya düşe, paltolarımızı giymeye çabalardık. Sonra geri döndüğümüzde yavaşlardık, çünkü her birimiz önce "İyi akşamlar, Bayan Cox," deyip ondan sonra kapıya yürümesi şarttı. O da her birimizin gözlerine sevgi dolu gözleriyle bakar, "İyi akşamlar, Joseph ya da Mary-Elizabeth ya da Margaret der, herkese takma adıyla değil, tam adıyla hitap ederdi. Bu durum, tam adı Bartholomew olan Bart'ı ve Aloysius olan Al'i biraz tedirgin ederdi. Sonunda hole çıktığımızda bir dereceye kadar düzen içinde, terbiyeli davranan çocuklar olurduk. Başka sınıflar öyle olmazdı, çünkü biz paltolarımızı alırken bir nebze deşarj olmuş olurduk.

Bayan Cox çoğu zaman hikâye saatine bir küçük şiir okuyarak girerdi. Bu şiirleri hiç kimse hikâyeler kadar sevmezdi, ama kızların bazıları seviyormuş gibi yapar, kendilerinin oğlanlardan daha kibar olduğuna birilerini inandırmaya çalışırlardı. Bayan Cox erkek çocukları heveslendirmek için bazen "The Shooting of Dan McGrevv" gibi şeyler okurdu. Kendisi o' şiiri "kovboy şiiri" olarak nitelendirmekteydi, ama adı Lou olan kadınla ilgili bölümler bize aşırı duygusal gelirdi -aslında karanlıkta yer alan silah çatışması da hiç fena sayılmazdı. Eylül ayında ben Bayan Cox'un sınıfına dönüp de üçüncü sınıfa gerçek anlamda başlamaya hazır olduğum sıralarda, sınıfa Rudyard Kipling'in "Gunga Din"ini okudu, bu şiiri sınıfa okuyacak bir erkek çocuğa 'özel ödül' vereceğini duyurdu. Ben kitabı kütüphaneden alıp ezberledim. Kitaptaki garip imlâ belli ki 'cockney1 ak-

71

1

sanım temsil ediyordu ama ben yine de işi başardım. Annemle zavallı kız kardeşimin hayran bakışları önünde bir de prova yaptıktan sonra, Bayan Cox'a "Gunga Din"i sınıfa ezbere okuyabileceğimi söyledim. O da bana, 'özel ödül'ün aslında yalnız bana değil, tüm sınıfa yönelik bir şey olduğunu söyledi: Şiiri onlara okumama izin verilecekti! Sınıf da, ben de, hayal kırıklığına uğramıştık. Ama ben yine de ön tarafa yürüdüm, şiiri okumaya başladım. Ölümcül yara almış su taşıyıcısının soluğu kesilerek söylediği son sözlerine cömert ölçüde abartı katıyordum. Benzer koşullarda dinleyicilerimi yönlendirmeyi, kendimi onların alaycı saldırganlığından, şiiri tiye almalarından korumayı daha sonra öğrenecektim. Ama sahneye bu ilk çıkışımda, melodramatik içtenliğimden başka bir zırhım yoktu. Şiiri okurken rol değiştiriyor, kendi ölümüne acı acı ağlıyor, sonra göz-yaşlanmı cesaretle yutup kayış yürekli bir beyaz askere yakışır şekilde davranmaya çalışıyor, "Sen benden daha esaslı adamsın, „ Gunga Din" gibi zor bir itirafı seslendiriyordum. Bayan Cox şiirimi baştan sona dinlerken gözleri bir haz duygusuyla yumulmuştu, sırf arkadaşlarım ise benim dikkatimi çelebüme için gözlerini şaşıl-şaşıl tırmakla, elleriyle kendülerini boğuyormuş gibi hareketler yapmakla meşguldü.

İlkokulun her sınıfının kendine özgü bir 'etos'u vardı. Her biri kendi tabularına, hattâ kendi esprilerine sahipti. Yaz boyu, tebeşir tozu gibi bir havanın içinde bunların hepsi yeniden keşfedüme bekler, sonra tozu alınır, geriden o sınıfa yükselen her yeni dalganın çocukları tarafından son derece komik bulunurdu. Her üçüncü sınıf kuşağı, Bayan Cox'un boyunduruğu alandayken ona son derece sadık olur, ama sofistike dördüncü sınıf çocukları oldukları anda, onunla alay etmeye, kendülerini izleyen yeni üçleri küçümsemeye zorunlu olduklarına inanırlardı. Erkek çocuklar kibirli, her hecesi öten bir sesle konuşarak onu taklit eder, en terbiyeli kızlar bile ba-

zen kafa kafaya verip onun garip giysilerine gülerlerdi. Bayan Cox'un 'kaçık' olduğu, evrensel bir kabul durumundaydı.

Bayan Cox tüm öğrencilerin öğretmeni idi. Ardi kesilmez bir bilgi, fikir, imaj ve ilham akışı, zeki çocukların merakını uyandırır, onları daha çok şey öğrenmek üzere kitaplara yönlendirirken, sıradan çocuklar da dördüncü sınıfta başarılı olmalarına destek verecek kadar bir şeyler öğrenirlerdi. En geridekiler bile, en azından öğretmenin kendilerine yönelttiği olağanüstü dikkat ve ilgiyle, hattâ takdirle, bir dereceye kadar tatmin olurlardı. Onun o ilgi dolu bakışı tüm öğrencilerini kucaklar, çok katmanlı sesi hepsine ulaşırken, sanki bizlerle fiziksel temas kurmuş gibi olurdu. Elini birinin omzuna ya da başına koyarken bir başkasının sorusuna cevap verir, ama gözleri bir üçüncüsünde olurdu. Her nasılsa hepimize, en özel ihtiyaçlarımızın farkında olduğuna, bazen de ne gibi bir yaramazlığa kalkışacağımızın farkında olduğuna dair bir mesaj iletmeyi başarırdı.

Bayan Cox, on dokuzuncu yüzyılın sonundan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemde hayatlarını kentsel gettoların, kasabaların, tek odalı kırsal okulların öğrencilerine bir şeyler öğretmeye adanmış olan o harikulade, yalnız kadınlar kuşağındandı. Onların o kişisel fedakârlıkları, Amerikan kamu okullarındaki eğitimi, tüm yapısal zaaflarına, organizasyon ve kaynak eksikliklerine rağmen etkili kılmış olan unsurdu. Bu eğitim fedailerinin çoğu hiçbir zaman evlenmemişti. Nice okulun bölgesinde, evlenmelerine izin bile yoktu. Başka kadınların evliliğe, anneliğe yönelttikleri, çağdaş kadınların ise ticarete, devlet hizmetinde ya da sanayide bir kariyer edinmeye harcadıkları, eskiden kadınlara açık olmayan ya da pek az açık olan alanlarda yer edinmeye hasrettikleri bütün enerji ve istidatlarını onlar peşpeşe gelen öğrenci kuşaklarına yağdırırlardı. Bu laik azizlerin basanları ne kadar büyük ve soylu olursa olsun, günümüzde akli başında insanların hiçbiri, ihmale uğramış bir eğitim

sistemini işlerlikli küabilme uğruna yeteneklerin böylesine sömürülmesine geri dönmeyi kabul edemez.⁵

Sonbahar sonlarına doğru bir öğleden sonra Bayan Cox, okuldan sonra benimle konuşmak istediğini söyledi. Ürke ürke, paltoların orada elimden geldiği kadar uzun süre oyalandım. O gün yaptığım tek yaramazlık, sınıfın bir kelime problemini çözmesini beklerken hayale dalmış olmaktı. Benim o capcanlı hayal gücüm, önümde oturan kıza yönelmişti o anda ... ensesini okşasam bana nasıl bir duygu verirdi acaba? ... ya kollarındaki altın rengi tüyleri - başımı kaldırdığımda Bayan Cox'un gülümseyerek bana bakmakta olduğunu görmüştüm. Aaa! Bayan Cox'un zihin okuyabüdüğünden zaten sık sık kuşkulanırdım, tedirgin olurdu.

Kürsünün köşesine tünemiş durumda, şalının ucunu omzuna kaydırdı, başım eğip bana baktı. Ceketim sıcak geliyordu. Çevremde öbür öğrencilerin yalıtımı olmayınca kendimi pek kırılgan hissediyordum. "Sen hiç testten geçtin mi, Luke?" Daha ilk günden beri, adımı benim de tercih ettiğim Amerikan telaffuzuyla söyleme ferasetini göstermişti. Zaten adım farklı olmasa bile, ben kendim yeterince farklı bir çocuktum. "Efendim?"

"Sana hiç IQ testi yapıldı mı?"

Yapılmadığını ya da en azından, benim öyle sandığımı söyledim. "Hım. Ama herhalde öbür çocuklardan daha çabuk kavradığının farkındasındır ... daha çabuk öğrendiğinin de ... değü

mi?"

Cevap vermedim. Yetişkinlerin avlarını tuzağa düşürmek için ikide bir sordukları o hileli sorulara benziyordu.

"Bence testten geçmelisin, Luke. Bunu ayarlamak niyetindeyim. Yazık ki Eğitim Kurulumuz çok geri kalmış durumda, hâlâ çocuklara yetişkin testleri veriyorlar. Sonuçta ortaya acayip ölçümler çıkabilir

74

-özellikle de puanlar yükseldikçe. Ben senin yüksek zekâ puanı alacağından eminim. Belki de çok yüksek. Bu iyi bir şey. Ama yine de, her şey demek değil. IQ nedir, biliyor musun?" Bilmediğimi itiraf ettim.

"Kişisel Zekâ Oranı demek. Kişinin zihinsel yaşıyla fiziksel yaşı arasındaki fark demek. Bir çocuk, diyelim ki on yaşındaysa, IQ testinde kendi yaşındaki çoğu çocuk kadar başarılı olursa, IQ'su 100 demektir. On üç yaşındaki bir çocuk kadar başarılı olursa, IQ puanı 133 olur. Yani ortalamanın üzerinde."

Güvensiz bir havada, başımla evetledim. Bu işin sonunun nereye varacağından emin değildim.

O devam etti, 'zekâ' kavramını henüz hiç kimsenin doğru dürüst tanımlayamamış olduğunu söyledi. Aslında zekâ testlerini icat eden, Binet adlı Fransız, sonunda şöyle bir söz söylemek zorunda kalmıştı: 'Zekânın en sağlıklı tanımı, benim test ölçümlerimin kalitesidir.' Binet'nin ölçtüğü de, özellikle teknoloji kültüründe ihtiyaç duyulacak bazı tür öğrenme süreçlerini nispeten kolaylaştıran birtakım eğilim ve beceri kümeleriydi. "Bana göre bu da, yuvarlak deliğe sokulmuş yuvarlak takoz türü bir zekâ." Bayan Cox bu sözle konuyu kapatmış gibi bir havaya girmişti. Kendisinin şahsen, iyi, adil, cesur, dürüst ve merhametli olmak gibi nitelikleri, çarklar sistemi içinde altıncı çarkın hangi yöne döneceğini çabuk bulabilmekten daha değerli saydığını ekledi.

"Sana ne anlattığımı anlıyor musun, Luke?"

"Zeki olmak iyidir, ama dünyadaki en önemli şey o değildir ve benim de şımarmamam gerekir."

"Tam öyle. Test zamanı geldiğinde sana söylerim." Dikkatini masasında yapmakta olduğu işe çevirdi.

Ben ayağa kalktım ceketimi üiklemeğe başladım. "Bayan Cox?"

75

Başını kaldırmadan, "Hımm?" dedi.

"Bazen bana, sanki dosdoğru zihnimin içine bakıyormuşsunuz gibi geliyor. Tabii bunu yapamadığınızı biliyorum, ama ..." O önündeki sayfayı okumayı sürdürdü. 'Yani, aslında ne düşündüğümü göremezsiniz, değil mi?' Bana baykuş gibi baktı. "Göremez miyim?" Oradan ayrıldım.

O gün eve döndüğümde, yaklaşan IQ testinden şöyle laf arasında, öylesine söz etmeye dikkat ettim, sonra yalana sığındım, yeni çocuklara bu testin hep uygulandığını ekledim -annemin bu işi fazla büyütmesini istemiyordum. Umudun ,ve özlemin her dalgayla yer değiştiren kumları üzerine çabucak beklenti şatoları kurmaya pek meraklıydı.

Kısa bir süre sonra Bayan Cox bana sınıftan ayrılma izni verdi, müdür odasına gitmemi söyledi. Orada kalın gözlük takmış, kırmızı suratlı, sürekli burnunu çekip duran iriyarı bir

kadınla karşılaştım. Eyaletin Eğitim Müdürlüğü'nden gönderilmiş bir psikologdu. Elime upuzun bir test verdi, saat tuttu. Her geçen dakika, bir 'klik' sesiyle işaretleniyordu. Bir oyundu bu. Hoşuma gitmişti. Çoğu sorunun cevabını, daha seçeneklere bakmadan önce biliyordum. Her bölümü, verilen sürenin yarısından önce bitirdim. Burnunu çeken psikolog, görünüşe göre bunu mesleğine yönelik bir meydan okuma gibi algılıyordu. Sanki verdiği testi hafife almak, bir bakıma onun kendisini, kendi uzmanlığını hafife almak anlamına geliyormuş gibi.

Ertesi sabah, müdürün odasına bir psikologla konuşmak üzere gönderildiğim haberi okula yayılmıştı. Çocuklar benimle deli diye dalga geçmeye başladılar. Buradan yepyeni bir oyun bahçesi şarkısı doğdu, birkaç gün boyunca o ezgiden kurtulamadım. Küçük kızlar

76

iki işaret parmaklarını birbirine sürterek bana işaretler yapa yapa şarkıyı haykırıyorlardı: Mickey Rooney bir kaçık. Annesi gibi o da uçuk.

Bana Mickey Rooney denmesine bozulmuştum. Bunu Gunga Din'deki abartılı rol kesişime yorumluyordum. Bozuluşumun nedeni, Mickey Rooney'nin benim nefret odağı artistler listemde Rin-Tin-Tü'den sonra ikinci sırada gelmesiydi (biraz düşününce, o ıslak gözleri, köpekler gibi sevilme ihtiyacıyla, benziyordu da Rin-Tin-Tin'e). Bana kaçık demelerine aldırduğım yoktu, ama mahallelinin annemi de çatlak kadınlar grubuna dahil etmiş olmaları beni üzüyordu. Bereket versin sokak dedikodularında annem hiçbir zaman Bayan Meehan gibi gerçek delilerle ya da köşe başında oturan, yılda bir iki kere torununun elinden kaçıp sokakta avaz avaz kendisini Hazreti İsa'nın imam nikâhlı eşi olarak ilan eden kadınla aynı gruba konmuyordu. Annemin kaçıklığı, hastalığın 'hafif bir şekli olarak algılanıyor, yalnız giyim tarzında, erkek çocuk gibi davranışlarında, part-time iş aramaktaki ısrarında ortaya çıktığı kabul edüyordu. Oysa çalışırken yakalanırsa, sosyal yardım çekimizi kaybedecektik. Noel tatilinden hemen önce, eve, anneme götürmek üzere elime bir not verildi. Annemin okula gelmesi isteniyordu. Müdürle Bayan Cox ona benim IQ puanımı açıklayacaklardı. Bu iş benden gizli olacaktı, çünkü o sıralarda geçerli olan kurala göre, çocuk kendi IQ puanını bilmemeliydi. Puan düşükse, çalışma hevesini kırardı, yüksekse, o zaman da çalışmaktan vazgeçebür, yan gelip rahat etmeyi seçebilirdi. Tabii annem bu yasağı deldi, öğrendiği her şeyi bana da anlattı. Verdikleri yetişkin testinde, on beş yaşındaki çocukların ortalamasından biraz daha yüksek puan almıştım. Henüz yedi ya-

77

şında olduğuma göre, bu bana 200 dolaylarında bir IQ puanı getiriyordu. Bayan Cox bunun çok saçma olduğunu, benim kadar küçük çocuklara yetişkin testi vermenin hiç geçerli olamayacağını kanıtı olduğunu söylüyordu. Ama annem çok sevinmişti. 200'den yüksek! Vay vaaay!

Ben pek o kadar etkilenmemiştim. Hattâ ortalama on beş yaşında biri kadar zeki olduğumu öğrenmek beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Sokağın biraz ilerisinde oturan Vic Ravelli de on beş yaşındaydı. Bana Vic Ravelli'den daha zeki olmadığımı söylemek de ... öfF, Tanrım! Annemin balon gibi şişen hayallerini makul düzeye indirebilmek amacıyla, herhalde zekâmın ulaşacağı en üst düzeye şimdiden ulaşmış olduğumu söyledim. Aynı testi beş yü sonra yapsam ve tam aynı düzeyde başarılı olsam, puanım 200'den M25'e düşecekti. Ama ben aptallaşmış olmayacaktım. Bu yalnızca bir rakam oyunuydu. Aynı mantığı sürdürürsem, on

beş yaşına geldiğimde puanım 100 olacak demekti. Otuz yaşına geldiğimde ise 50 olacaktı.⁷

Ama annem kendimi küçük düşürmeye dönük bu IQ mantığını dikkate almadı. Müdürün ona söylediğine göre, performansım beni genel nüfusun en üst yüzde birinin bile en üst beşte birine sokuyordu. Annem, "En üst yüzde birin en üst beşte biri," diye tekrarladı, sanki bunu belleğine kazımaya çalıştı. "... en üst yüzde birin en üst beşte biriV Kendi yarattığı bu akıllı mucize karşısında dehşete kapılmış gibiydi (hem de onca zorlu doğum sancıları sonunda). Böyle bir şey yaratabilen kadın olarak, gurur duymaya hakkı da vardı.

Baştan beri korktuğum şey, yüksek IQ puanı alırsam annemin buna fazlaca güveneceği, bizi Kuzey İnci Sokağı'ndan 'Lüksler Soka-ğı'na taşıyacak biletin bu olduğunu düşüneceğiydi. Ona anlatmaya çalıştım. Nüfusun yüzde birinin beşte biri demek, her beş yüz çocuktan biri benim gibi demekti. Albany'nin nüfusu yüz otuz bin olduğuna göre, burada benim kadar zeki iki yüz altmış kişi var demekti.

78

New York kentinin nüfusu ise yedi milyonu. Orada benim gibiler tam on dört bindi! Ama bütün bunlar, annemin umut balonunu delmeye yetmedi. Tam tersine, benim dehama olan inanani daha da sağlamladı. "Bunu kaç çocuk kafasında bu kadar çabuk hesaplayabilir? Sende yüzdeleri hesaplama yeteneği var, Jean-Luc -ve benim bildiğim bir şey varsa, iş hayatında başarılı olmanın yolu da yüzdeleri hesaplayabilmekten geçer."

Demek şimdi de iş adamı olacaktım, öyle mi? Hem de Bayan Cox örneği hayatımı eğitime adamaya beni ikna ettiği anda!

Testler yapıldıktan sonra bile, kendimi özellikle yetenekli falan hissetmiyordum. Akıllıydım, o tamam. Tanıdığım herkesten akıllıydım. Ama nihayet, Kuzey İnci Sokağı'nda oturuyor, P.S. 5'e gidiyordum. Kendimi bu standarda göre mi ölçecektim? Bana göre yetenekli insan demek, yeni icatlarla bulunan, yeni metodlar, yeni sistemler geliştiren insan demekti. Ben öyle biri değildim. Zekiden çok, hızlı düşünen biriydim ben. Sınıfın yansından fazlası (kızlar da dahil), matematiksel kelime problemlerinin doğru cevabım bulabiliyordu. Benim cevaplarım onlannkinden daha doğru değildi. Aradaki fark, henüz Bayan Cox problemi yazdırırken benim cevabı buja-bilmiş olmamdaydı. Gurur duyacağım bir yeteneğim varsa, o 'zekâm' değildi. Okuduklarımın, daha sonra da medyanın en büyük harikası olan radyodan dinlediklerimin parçalarından oluşturduğum hikâye oyunları için türlü durumlar ve karakterler yaratma yetene-ğimdi.

Kış tatili sırasında bir sabah postacı, üzerinde benim adımın yazılı olduğu bir zarf getirdi. Ömrümde bana gelen ilk mektup. Bayan Cöx'dan bir Noel tebriği. Eski tarz, karlı bir sokak manzarası, gülümseyen insanlar, paten yapan çocuklar. Her dinden insarja da, hiçbir dine inanmayanlara da yollanabilecek bir kart. İçinde yazılar: "Jean-Luc'e. Hızlı kavrayışın ve akıllı soruların, ders vermeyi bir zevke dönüştürüyor. Zorlaştırıyor da!" Annem notu okuyup sıırttı.

79

"Eminim gözüne girmişsindir. Başka neden sana Noel kartı yollasın ki?" Omuz silktim. Utanmıştım, ama memnun da olmuştum. Tüm öğrencilerine kart yolladığını daha sonra öğrenecektim. Her birine uygun bir mesaj da yazarak.

Annem Noel mevsimi için iki ayrı restoranda yarımşar vardiya iş# bulmuştu. Bu sayede

bize bazı özel hediyeler alacak parası vardı: Anne-Marie'ye, elindeki biberonu boşalttıkça altını ıslatabilen bir bebek (kız çocuk hediyeleri çok budala şeyler), bana da Kendi Kendinize Lise Dersleri başlığı taşıyan üç koca cilt. İçinde astronomiden biyolojiye, dünya tarihine, zoolojiye kadar pek çok şey vardı. Başlangıçta bu hesapçı hediyeye karşı ne hissedeceğimi bilemedim. Beni bir an önce iş dünyasına sokup şansımızın dönüşünü hızlandırın diye alındığı öyle çok belliydi ki! Ama kitabın sonunda, koparılıp çıkarılabilen 'kendini değerlendirme' testlerini görünce ilgim uyandı. Bunları doldurup beş dolarla ya da beş dolarlık posta puluyla birlikte yayıncıya yollarsam, bana Amerikan Ulusal Lise Derneği tarafından eşdeğerliliği onaylanmış, kabartma yazılı bir lise diploması yollayacaklardı. Hilebaz öğrencilerin, cevapları kitabın içinden bularak bu diplomanın değerini düşürebileceğine ilişkin kuşklar, test bölümündeki bir duyuru sayesinde gerçek bir tehdit olmaktan çıktı. Diploma adaylarına, testlerin en ciddi Onur Sistemine göre doldurulması, bu sayede diplomanın hakkaniyetli olmasına katkıda bulunmaları söyleniyordu. Eh, bundan güçlü bir koruma olabilir miydi? Yeni keşfedilen IQ'mu bu kitaba dikkatle uygularsam, on yaşımdan önce lise diploması alabileceğimi hesapladım. O zaman üniversiteyi de on dört yaşında bitirirdim. Eğer annemin isteğini yerine getirip doktor olacaksam, ilk beyin ameliyatımı yapmaya on dokuz yaşında hazır olurum.

Aslında potansiyel tıp becerilerimi daha çabuk kullanabilsem ne kadar iyi olurdu! Her gece o restoranlarda geç vakte kadar çalışıp sonra otobüs parasını tasarruf etmek için karda tipide eve kadar

80

yürümek, annemin çok kötü* soğuk almasına yol açıyordu. Noel gününü yatakta, ateşler içinde, ürpererek geçirdi. Ben doktorluk ediyor, onu aspirinle ve hardal yaküarıyla tedavi etmeye çalışıyordum. Yakılar her seferinde parmaklarımı yakıyordu. Bu yüzden, elimden çabucak annemin çıplak sırtına atıyordum onları. Geceyi özellikle zor geçirdi. Soluk borusundaki birikimleri boşaltabilmek için, öksürürken kafasını yataktan tâ aşağıya sarkıtmak zorunda kalıyordu. Bu süreç, benim sabrımı fena halde zorlayan bir süreçti. Yatağının kenarına oturdum, sırtına Bengal sürerek öksürüklerini yumuşatmaya çalıştım. (Çocukluğumda, Doktor Bengal'in her tüpe nasıl imza atabildiğine şaşardım, büyüyünce de nasıl bu kadar saf olabildiğime şaşmaya başlamıştım.)

Bir gece geç saatte, Anne-Marie çişü bebeğini koynuna alıp uyuduktan, annem de sonunda hışırtılı, hafif bir uykuya daldıktan sonra, Kendi Kendine Lise Dersleri kitabını elime aldım, birbiriyle ilgisi olmayan, o günden beri de unutmadığım tek tek ve kopuk kopuk bilgileri öğrenmeye başladım: Çin Setinin yapımı Şi Huang-ti tarafından başlatılmıştı. Şarlıman MS.800 yılının Noel gününde, Ro-ma'da, Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giymişti. Sülfürik asit, H₂SO₄ diye yazılıyordu. Katı karbon yakıtlarının üç türü, kok, linyit ve antrasitti. Yaşım ve hastalığım bugünlerde artık bana dün olan şeyleri kolaylıkla umıttursa da, altmış yıl önce o kitaptan okuduğum yüzlerce şey hâlâ kafamdadır. Her bilginin, sayfanın neresine rastladığını bile hatırlarını.

Noel tatili bittikten sonra iki hafta okula gitmeyip evde anneme baktım. Onu yalnız bırakıp P.S. 5'e gidebileceğime inandığımda, Bayan Cox'un sınıfındaki dekorasyonların kaldırılmış olduğunu gördüm. Tahtada özdeyişler yoktu, bülten tahtasından renkli kâğıtlar, kurdeleler sarkmıyordu. İlham verici bibloların da yerinde yeller esmekteydi. Piyanoyla o

karmaşık uzay modeli bile yoktu artık. Bayan Cox ölmüştü.

81

Ne?

Ölmüştü. ...Ölmüş...?

... onun yerine, kuru sesli, soluk tenli, gözleri yağmur rengi bir adam gelmişti. Ağzının köşelerinde acı ifade eden kırışıklar vardı. Çekik gözlü müdürümüz durumu açıkladı. Bayan Cox bir yardım kulübüne üyeydi. Her Noel gecesi, eski zaman kostümleri giyer, kent caddelerinin köşelerinde Noel şarkıları söyleyerek gelip geçenlerden yoksullar için para toplarlardı. Bayan Cox soğuk almıştı. Sonra hastalığı zatürreeye çevirmiş ve.. -...Ölmek? Bir çırpıda? İnanamıyordum.

Öğleden sonra, kitabımı çarparak kapattım. Öfkeye kapılmıştım. Neden ölmek zorundaydı insanlar? İki yıl önceki Noel'de büyükbabamın da, arabasının tipide kayıp ölmesi gibi! Annemin de bir sonraki akciğer nöbetinde ölebileceği, Aime-Marie'yle beni yapayalnız , bırakabileceği gibi!

Yeni öğretmen, tahtadaki aritmetik problemlerini neden defterime çekmediğimi sordu. Cevap vermedim. Sırama doğru eğildi, sigara kokan soluğuyla tıslayarak bana, müdürün kendisine durumu anlattığımı, Bayan Cotfun en sevdiği öğrencisinin ben olduğumu bildiğini söyledi -yüksek IQ puanı falan- ama kendisi açısından, öğrenci öğrenciydi. Onun göz bebeği öğrencileri yoktu. Bunu anlıyor muydum acaba?

Yüzüne baktım. Sonra hiç cevap vermeden başımı çevirdim, pencereden dışarıya baktım.

Sınıftaki çocukların kendisini Bayan Cox'la ölçtüğünü ve pek beğenmediğini sezen yeni öğretmen (belleğim ona bir iyilik edip adını unutmuş), yerini aldığı kadının alışılmadık eğitim yöntemleriyle sık sık dalga geçiyordu. Yeni öğretmenin sıkı denetimi altında, büyük

82

çocuklar sınıfın arkasındaki ufacık sıralara sıkıştılar ve çok geçmeden yaramazlıklarıyla sınıfın dikkatini dağıtmaya başladılar. Öğretmen bana, nasıl olup da Bayan Cox'un favorisi olduğumu hiç anlayamadığımı, hiçbir soruya cevap vermek için elimi kaldırmadığımı söylüyordu. Ev ödevlerimi düzenli yapmadığım gibi, ikide bir espri padatıp sınıfın akımı dağıtıyordum. Günün birinde, eski öğretmenden söz ederken, 'herhalde garip kıyafetlerin insanı iyi öğretmen yapacağına inanıyordu,' gibi bir laf etti. Kalkıp sınıftan çıktım. Arkamdan, "Gel buraya!" diye sesleniyordu. "Gel buraya, beni duyuyor musun?"

Yılın önemli bir bölümünü, müdür odasının dışındaki kerevette oturup cezalandırılmayı bekleyerek geçirdim, sonra ortalamamın altındaki notlarımla dördüncü sınıfa geçtim. Beşe geçtiğim sıralarda, kronik hayalciliğim, yanlış bir şey söyleyen ya da bir kelimeyi yanlış telaffuz eden öğretmenleri tiye alan satirik yaklaşımım, yeni benimsediğim sınıf şaklabanı rolüm, beni artık tehlikeli öğrenci şöhretine erdirmişti. Sınıf huzurunu bozma konusunda ben, arka sıralardaki çocuklardan daha büyük tehlikeydim. İşte size 200'lük IQ'nun yararları.

Bayan Cox'un o karmaşık uzay modeline ne olduğunu sık sık merak etmişimdir. Herhalde soluk göz fırlatıp atmıştı onu, itoğlu.

83

Haftada 7 Dolar 27 Sent

Bakılması Gereken Çocuklara Yardım Kurumu, ayda yirmi dolarlık kiramızı, hiç

tanımadığımız ev sahibine doğrudan ödüyor, parayı bize verip de pazarlık yapmamıza fırsat tanımıyordu. Bu durum, yardım parası alan her aileyi, kendilerine âdeta tahsis edilmiş bir ev sahibine mahkûm ediyordu. Pazarlık olanağı yoktu. Ama tabii o günlerde de, tıpkı-bugün olduğu gibi, Yoksulluğun Efendileri asla fakirlere güvenmiyor, parayı onlara emanet edemiyorlardı. Bu arada, herhalde söylememe bile gerek yok, bu ucuz dairelerin sahipleri de, 'tahsisli ev sahibi' olmalarının karşılığında, siyasî partinin fon yaratma kampanyalarına bağış yapmakla yükümlü sayılıyordu. O sıralarda Albany'de bu tür ev sahipleri, bugünlere benzemiyor, fakirlerden iki kuruş fazla sızdırmaya çalışırken bir yandan da daha hali vakti yerinde insanların yeniden kent merkezine dönmelerini beklemiyorlardı. Bizim ev sahipleri, beş kuruşun peşinde koşan girişimcilerdi. En zengininin bile dört beş binadan fazlasına sahip olduğu pek görülmezdi.

85

Bizim üç odalı giriş katı dairemiz, ayda yirmi beş dolara kiralananmıştı. Yani kira ödeneğimizle gerçek kiramız arasındaki farkı ödemek için her ay beş dolar bulmak zorundaydık. Bu da, yedi dolar yirmi yedi sentlik paramızın her hafta bir dolar yirmi beş sentini bu işe ayırmak demekti. Aslında kiramız aylık, nafaka paramız haftalık olduğu için, yılın dört haftasında o bir dolar yirmi beş senti başka yerlere harcama fırsatımız vardı. İnsanın bütçesi bizimki gibi sıkışık olduğu zaman bu tür şeyler hevesle bekleniyor, bu konuda planlar yapılıyor.

Biz de, kira farkı paramızı bir kenara ayırdıktan sonra, haftalık nafakamızın aslında altı dolar iki sent olduğunu anlıyorduk. Bununla yalnız yiyecek ve giyeceklerimizi değil, (her kuruşu saymak zorunda olmayanların gözünden kolayca kaçan) başka yüzlerce ihtiyacı da karşılamak zorundaydık. Örneğin, sabun, ilaç, buz, havlu, çengelli iğne, kabartma tozu, diş macunu, böcek ilacı, toz sabun, kibrit, sinek kâğıdı, tuvalet kâğıdı, yağlı kâğıt, yazı kâğıdı, ampul, elektrik sigortası, zarf, iplik gibi şeyler. Annem bunların hepsini, günde kişi basma otuz beş sentle karşılamayı başarıyordu. Bütçemiz dediğimiz cambaz ipi üzerinde, haftadan hartaya titreyerek ilerliyorduk, ama her ayın sonunda bizi dizlerimizin üzerine çökerten darbeyi de yiyorduk: gaz ve elektrik ihbarnameleri. (Benim zamanımda kuzeydoğu halkı elektrisiti yerine elektrik derdi. Belki hâlâ öyle diyorlardır.) Annem kafalarımızı suyun dışında tutmayı başarıyordu gerçi -aslında belki de, yalnız yukarı çevirdiğimiz ağızımızı suyun dışında tutabiliyordu desem daha doğru olacak- ama bunu yapmak için de çok dikkatli planlara yönelmek, her beş kuruşu en iyi şekilde kullanmak, en az şeyle en iyi şekilde doymaya çalışmak, hepsinden önemlisi de, hiçbir terslikle karşılaşmamak zorundaydık. Terslik demek, herhangi bir şeyin kaybolması ya da kırılması, önceden kestirilemeyen bir ihtiyacın belirmesi, bunun da bizi tek feda edebileceğimiz şeyden vazgeçmeye zorlamasıydı - yiyecek! Annem

86

bizi hiç aç bırakmamıştı, ama beslenmede çeşitliliği feda etmek zorunda kalıyorduk. Her ayın en az beş ya da altı gününde, hem öğlen, hem de akşam yemeklerinde patates çorbası yemek zorundaydık. Bütçemiz öyle kısıtlıydı ki, o ilk yılda annemin Bay Kane'e veresiye borcumuzu ödeyip bitirmesi için bütün yaz mevsiminin geçip sonbaharın da ortasını bulmamız gerekmişti. Aslında borcumuzun tümünü ödediğimizden de o kadar emin değildim. Mahalledeki herkes gibi, biz de hep bir hafta falan geriden gidiyorduk. Ne

zaman borcu kapayacak gibi olsak, bir şey çıkıyor, bizi daha geriye itiyordu. Bay Kane anlayışlı davranıyor, veresiyeyi hep uzatıyor, hiçbir zaman ödeyelim diye baskı yapmıyordu. Annem sosyal yardım dünyasının girdi-çıkıtısını öğrenirken de yüzlerce şekilde yardımcı olmuştu. Ama annem yine de mahallelinin genel izlenimine katılmış, Bay Kane'in bizim yoksulluğumuz' üzerinden kâr ettiği inancını benimsemişti.

İş elimizdeki parayla idare etmeye geldi mi, annemin hayal gücü çok üretkendi. Bir şeyin bir hafta ya da bir ay daha yetmesi için bir düzine yol düşünebilirdi. İğne iplik alanında çok becerikli olduğu için, çoraplarımızı defalarca yamarken, yeni yamaların parmağımızı acıtacak kadar kalın olmamasını sağlayabiliyordu. Yazın buz kutusunu kullanırken ileriye düşünmemiz için de bir yığın sıkı kural getirmişti. Önce aradığımız şeyin nerede durduğunu düşünüyor, kapağı açınca hemen istediğimizi alıp hızla kapatıyorduk. Ayakkabı kutularını hep saklardık. O kutuların iki yanından sağlam birer karton çıkardı. Bunları kesip eskiyen pabuçlarımızın içine tabanlık olarak yerleştirdiğimizde, o pabucu daha bir iki hafta giyebiliyorduk -eğer ki dikkatsizlik edip çamura basıp da içindeki karton bir anda hamura dönmezse! Giysiler ve ayakkabılar her zaman bir iki boy büyük almıyordu, çünkü eskitemeden küçülürse çok yazık olurdu.

Haftalık yemek listemizi planlarken annem o çağlarda kimsenin bilmediği beslenme bilgilerini kullanırdı. Azıcık şeyle bir çeşitlilik ya

87

da en azından bir çeşitlilik izlenimi yaratmakta becerikliydi. Günün büyük yemeğini akşamları yerdik. Yalnız Pazar günleri, öğle yemeğimiz daha önemli yemek haline gelirdi. Annem haftanın yemeklerini, fırında pişmiş üç esas yemekten birinin çevresinde planlardı: ton balığı yahnisi, rosto ve sebzeli 'sürpriz'. Bu yemekler için konserve et satın alır, çekimiz geldiği gün de çorba yapmak için kemik alırdı. Bir hafta boyunca karnımızı doyurabileceği konusunda içi ancak o zaman rahat ederdi. Bu durumda, kasaptan alman eti pek seyrek yediğimiz ortadaydı. Yılda en çok iki üç kere. Gazdan tasarruf sağlamak amacıyla, iki yemeği birden hazırlar, birlikte fırına sürerdi. Tekdüzelikten kaçınmak için de, her yemeğin yansını bir akşam servis yapar, ertesi gün öbürünün yarışma geçerdi. Cumartesileri kuru fasulye yapar, paramız yeterse içine küçük bir parça tuzlanmış domuz eti atar, yetmezse atmazdı. Yemeğin birazı artar, biz de onu sandviç arasına koyup Pazartesi ve Çarşamba günleri okula götürürdük. İki gün sırayla aynı şeyi yemeyelim diye. Ara sıra büt cemiz izin verir, annem fırın yemeklerinden birinin yerine özel Jri Pazar yemeği hazırlardı. Onun adı, tavuk 'frigaze' idi. Washington Sokağı'nda kurulan açık pazara iner, oradan haşlayabileceği bir tavuk alırdı. Haşlanabilecek tavuk, onun gözünde, menopoza girmiş bir tavuktu. Onu keser, patates, soğan ve havuçla, yumuşayınca kadar pişirir, sonra suyunu unla koyultur, tepsinin üzerine kabartma tozlu bisküvi unu serper, firma koyardı. Bisküvi unu, tavuk suyunun çoğunu emer, frigaze'yi Pazartesi akşamı da yiyebileceğimiz kadar artırırdı. Ama işler ters giderse (yani bir şey bozulur, yenisini almak gerekir ya da tamir edilmesi şart olursa veya ilaç gerekirse), fırın yemeklerinin biri, bazen ikisi birden iptal edilir, yerine patates çorbası gelirdi. Bazen iki günlüğüne, bazen de dört. Bereket versin ben patates çorbasını çok severdim, hâlâ da severim. Annem sebzelerimizi elinden geldiğince değiştirmeye çalışır, her mevsimin iyi ve ucuz sebzelerini alırdı. Washington Sokağı pazarına, kapanıştan yarım saat önce giderdik. Akşam pazarı,

ucuz fiyat demekti. Kimse

88

malını gerisin geri taşımayı istemezdi. Tabii bu artık mallar hiçbir zaman en iyileri olamazdı, ama annem sebzelerin kötü taraflarını kesip atar, yerken bir şeyin belli olmamasını sağlardı. Üç fırın yemeğini de değiştirir, onlan bazen pirinçle, bazen makarnayla, bazen de içine mantar çorbası katarak pişirirdi. Bazen de sade pişirirdi tabii. Şansımıza, patates çorbamıza katılan şeyler genellikle FSCC (Federal Artık Emtea Şirketi)'nin deposunda, bedava verilen şeylerdi. Sosyal yardım yetkilileri bize 'iki çocuk' için bir yeşil kart çıkarmışlardı. Sekiz yıl boyunca, kar, kış, soğuk da olsa, iki haftada bir kuzeye doğru yirmi iki blokluk yolu yürüyüp FSCC deposuna gidiyor, sonra da kız kardeşimin zingırdayan çekçek arabasına yüklediğim mallan (artık o hafta Roosevelt hükümeti çiftçilerden neyi yok pahasına alabilmişse) çeke çeke yirmi iki blok geri yürüyordum. Bu arada zaten binlerce ton yiyecek imha ediliyor, böylece piyasaya aşın mal girmesi, çiftçilerin zaten düşük olan fiyatlarının daha da aşağıya kayması önlenmeye çalışılıyordu. Ama imha edilecek malın küçük bir miktarı da fakirlere bedava veriliyor, onların zaten bunu almaya parası yetmeyeceğine göre, bu durumun çiftçi fiyatlarını etkilemeyeceği düşünülüyordu. FSCC'de hiçbir zaman İnci Soka-ğı'ndan kimseye rastlamazdık. Bir kere, bedava verilecek malları almak için kırk blok yolu göze almayacak kadar tembeldüer, ikincisi de, dehidrasyon* teknolojisi heflüz pek yeni olduğundan, kuru patates, soğan ve sütü nasıl kullanabileceklerini bilen insan sayısı pek azdı. Bu tür erzakın ilk alındıkları halde yenilemeyeceği ortadaydı çünkü.

Annemin çocuklarını iyi besleme kararlılığı, kuru patatesleri ye-nilebilecek hale getirme yolunda kurnaz yollar geliştirmesini sağlamıştı. Kurutulmuş patates yongalarını suya koyunca, ortaya glüten-

Kurutma.

89

li, yutulmaz bir macun çıkıyordu. Tencereye takır tukur, granit parçaları gibi düşen soğanlar da, su içinde saatlerce dinlendirilmesi gereken süt tozu da, patates çorbamızı yapmak için gereklidi. Ha, bir de yumurta tozu vardı! Süt tozundan bile daha zor eriyen o yumurta tozlarını unutmuşum. Kurutulmuş yumurtayı kullanılabilir hale getirmek için su koymak boşunaydı. Ne kadar uzun süre karış-tırsanız, çırpırsanız işe yaramazdı. Elinizde bir tas kirli su üzerinde yüzen sarımsı toz topakları bulurdunuz, o kadar. O yumurtaları tava etme ya da haşlama yolundaki girişimleriniz de korkunç bir kükürt kokusu çıkardığı için, çoğu insan bu deneylerden tümüyle vazgeçerdi. Ama annem bizi iyi besleyebilmek için, süt tozunu da, yumurta tozunu da kullanmanın yolunu bulmuştu. İkisi de henüz kuru toz halindeyken ve kokmuyorken, annem onları una katıyor, soğuk kış sabahlarında yenecek gözlemeler yapıyordu. Tadı pek de kötü sayılmazdı, ama yutması o kadar kolay olmuyordu. Annem bizi ekonomik kriz yıllarının en büyük tehdidi olan eksik beslenmeden korumak için elinden ne gelirse yapardı. Bizim kuşak, genelde bir önceki ve bir sonraki kuşaklardan ortalama dört santim kısaydı. Aynı genleri taşıyan, ama bolluk dönemlerinde büyümüş olan kuşaklardı onlar.

Erime sorunları açısından en becerikli simyacılar meydan okuyan kurutulmuş besinlere ek olarak, FSCC'de bazen karşımıza çok hoş sürprizler de çıkabiliyordu. Örneğin bazı günler

kuru bakla, kuru fasulye bulabildiğimiz gibi, kiloluk torbalarda un da veriliyordu. Buna kabartma tozu katılarak bisküvi pişirmek mümkündü. Bazen de kuru elma çıkıyordu karşımıza. Annem bundan ya elma sosu yapıyor, ya da sabaha kadar suda bekletip elmalı turta pişiri-yordu. Deponun kapısında duran bir adam 'iki çocuk' yazılı yeşil karta zımbayla bir delik açıyor, hakkımızdan fazla bedava yiyecek almamız için önlem alıyordu.

90

Bir gün öğleden sonra, annem, Anne-Marie ve ben, yine bir şey almak üzere şehre iniyorduk. Annem kendi kendine bir ezgi mırıldanıyordu. Enerji doluydu, neşe doluydu. Bir depresyon döneminden yeni sıyrılmıştı, gamlı günleri izleyen diriliş aşamasını yaşıyordu. Meehan'lann ini olan üç binayı geçtiğimizde, Bayan Meehan, çevresinde bir yığın çocukla en üst basamakta oturmaktaydı. İnci Sokağı'na ilk taşındığımız gün Bayan Meehan'm etrafında gördüğümüz, ona tencereyi elinden bırakması için yalvaran çocuklardı bunlar. Annem gülümseyip, "İyi günler," dediğinde, Bayan Meehan bize ateş saçan bakışlarla bakıp kaşlarını çattı. Biz hayli ülerledikten sonra, arkamızda 'şlap-şlap' diye ayak sesleri duyduk. Döndük, kaçık Bayan Meehan'm topuklarına basılmış terlikleriyle üstümüze gelmekte olduğunu gördük. İçimden yükselen ilk tepki, kaçma isteğiydi. Anne-Marie'yle annemi de çekerek oradan uzaklaştırmak istiyordum. Ama annem olduğu yerde durdu, Bayan Meehan soluk soluğa bize yetişti, dönüp yolumuzu kesti. Anne-Marie benim arkama geçti. Bayan Meehan soluk alabilecek duruma gelince, "İyi günler, Bayan!" dedi.

Annem bana kaygılı bir bakışla baktı, sonra kuşkulu bir tavırla Bayan Meehan'a, "Tı-şey-iyi günler," dedi.

Bayan Meehan sıırttı, kafasını salladı, sonra dönüp gerisingeri eski yerine yöneldi, orada onu sürü halindeki gürültücü çocuklar karşıladı.

Biz sessizce yürümeyi sürdürdük. Ben afallamış durumdaydım, annem düşünceler içindeydi, Anne-Marie ise kaygılıydı. Yarım blok kadar gittikten sonra annem, "Galiba bu olayı anladım," dedi. "Ben ona hiç nedensiz, iyi günler diledim ... sırf kendimi iyi hissettiğim için. Ama hiç kimse Meehan'larla konuşmaz. O da bunu hiç bekle-

91

miyordu, benim selamım karşısında ne yapacağını şaşırıldı. Bana o yüzden öyle tuhaf tuhaf baktı. Ama bir süre sonra, benim yalnızca dostça davrandığımı kavradı, peşimizden koşup geldi, o da bana iyi günler diledi."

"Belki öyledir," dedim. "Ama belki de onun deli olmasıyla ilgilidir."

"O gerçek Meehan değil, biliyorsun. İçlerinde gerçek Meehan olmayan bir tek o. Meehan erkeklerinden biri, onu hapsedildiği tımarhanede bulmuş, alıp eve getirmiş ... ya da Bayan Kane öyle söylüyor. Ama bu da boş bir balon olabilir. Bayan Kane gibi kurt dedikoduların söylediklerine inanmadan önce tuzlamak gerekir.⁸ İçime ne doğuyor, biliyor musun? Bence bu kadın terbiyeli, görgülü insanlar arasında büyütülmüş ve .onu. özlüyor."

"Ama tüm Meehan'lar arasında en çılgını o," dedim. "Ona bulaşmak istemezsin."

'Tehlikeli biri değil zavallı."

-a

Anne-Marie ile ikimiz bakıştık. Bizim derdimiz tehlike değildi. Annem, Meehan'larla herhangi bir ilişki kurarsa, mahallenin onu şimdiden 'farklı' bulan dedikodularını, onu da çatlak sayan inançlarını perçinlemiş olacaktı.

O günden sonra, annem ne zaman şehre inmeye kalkışsa, bizim kaldırımdan yürüyor bile olsa, Meehan çocukları, "Bayan geçiyor! Bayan geçiyor!" diye bağırarak içeri dalar oldular. Bunun üzerine Bayan Meehan ortaya çıkar, ellerini bir beze silerek ya da saçını gözünden kaldırarak bakar, sırttır, anneme elini sallar, annem ona, "İyi sabahlar!" ya da "İyi günler!" diye seslenirdi. Bayan Meehan sevinçle sırttarak bu selamı cevaplar, eve canlanmış olarak dönmeden önce uzunca bir süre annemin arkasından bakardı.

92

Annem kararlılığı ve icat yeteneği sayesinde, haftada 7.27 dolarla bizi sağlıklı büyütmeyi başarıyordu, ama sıra hayatı yaşanmaya değer kılan o ufak tefek ekstraları sağlamaya gelince, sağlık riskine rağmen ara sıra garson olarak part-time iş bulmak zorundaydı. Hayatı güzelleştiren bu ekstraların ilki ve kesinlikle en önemlisi, sevgili Emerson radyomuzdu. Öğrenme, yaşama, sevme ve gülme içeren o harika dış dünyayla ana bağlantı noktamızdı o radyo. Bir gün annem geç saatte biten bir vardiyadan eve dönerken, Emerson'u Güney Sokağı'yk Herkimer'in köşesindeki bir rehinci dükkânının karanlık vitrininde görmüştü. Ertesi gün Pazardı. Üçümüz birlikte Washington Park'tan dönüyorduk. Orada dört kişilik ahşap bir gondol vardı. Binmek için kuyrukta bekleniyordu. Şuramız gelince, kollarımız kopana kadar, kafamız sersem olana kadar biniyorduk. Annem o gün bizi eve dolambaçlı yoldan döndürüyordu. Önce Devlet Caddesi'nden, kapalı rehinci dükkânına. Vitrinde durup radyoya baktık, bir düğmeye bastığımız anda içinden dökülecek o tiyatro oyunlarını, komedileri, müzikleri, haberleri hayal ettik. Bunların hepsini biliyorduk, çünkü Lake George Köyü'nde son kışı geçirirken bir arkadaşın radyosunu kullanmış, her gün birkaç saat boyunca ta uzaklardan, Glens Falls ya da Schenectady'den yayınlanan programları dinleyebilmiştik. Acaba dükkâncı bu radyoya kaç para iste-, diye düşünüyordum. Ahşap kasasında çatlak vardı ve bazı parçaları da eksikti. Biçimi, eski model, anahtar deliği gibiydi. Güvenilir bir form. Tepe yüzünde, ağız gibi bir ekranda oynayan ibre, altında da onu çevirebilecek, göz gibi iki düğme gözüktüyordu. Biraz daha yeni olsa, herhalde bakalitten olurdu. Streamline -otuzlu yılların modası! O düzgün, geriye yatık gibi gözükken yüzeyler, otomobillere, lokomotiflere tabii ki uygundu, ama o dönemde her tür ürüne ve eşyaya uygulanmaktaydı. Hiç uygun olmadığı eşyalara bile. Örneğin ekmek

93

kızartıcılara, lambalara, çanta tokalarına, kitap desteklerine, para klipslerine, saç tokalarına, kül tablalarına, bina cephelerine ... havadan uçarak size gelebileceğini düşündükleri her şeye. O on yılın ürkek on yıl olmasına şaşmamak gerek.

Annem radyonun ahşabı eski ve çatlamış olduğu için şanslı olduğumuzu söyledi. Rehinciyle pazarlık ederken bu işimize yarayacaktı. İyi bilirdi annem bu insanlarla pazarlık etmeyi. Tek gereken, kararlı davranmak ve ...

Tam o anda dükkân kapısının tepesindeki çingırağın sesi duyuldu, rehinci, "Bir şey rai var?" diye sordu. Yüzünde bin yıllık emeğin ve acıların, sesinde de bunların iki katının izini taşıyan bir ihtiyardı. Boyu annemle benim aramdaydı. Önüne kadın önlüğü takmış, başına toz almaya hazırlananlar gibi bone geçirmişti -herhalde karısının bonesi. Mallarının tozunu alıyor, diye karar verdim. Annem ise, "Yalnızca bakıyoruz," dedi.

"Bakmak bedava. Keyfînize balon." Dükkânına çekilmek üzere döndü. Annem bana göz küpü, adama vitrindeki dürbünün kaşa olduğunu sordu. (Ahh, aslında radyoyla ilgilendiğini

saklamak istiyordu. Kurnazlık.)

Yaşlı adam ona gülümsedi. "Radyoya baktığınıza yemin edebilirdim," dedi. "Kaliteli mal. Hava dalgalarının taşıdığı en güzel programları evlere ulaştırması garanti. Hepsisi de İngilizce -kolaylık olsun diye."

"Radyo mu?" Annem şaşırılmış gibi yapıyordu. "Ben burada radyo gö -ha, şunu mu demek istiyorsunuz? Kutusu kırık olan eski radyoyu mu?"

"O çatlak sayesinde sesi daha kolay çıkar."

"Kaça?"

"Dokuz dolara kelepirdir."

94

Annem burnundan güler gibi hava püskürttü, öbür tarafa döndü.

"Ama sizin için, yedi buçuk dolar, bayan."

Annem başını iki yana salladı, puflar gibi bir ses çıkarttı.

"Balon, bayan, size bir şey söyleyeyim. Bugün Pazar diye, dükkânım resmen açık değil diye, tek müşterim sizsiniz diye ve çocuklarınızdan hoşlandığım için, ayrıca kendime zarar verecek kadar yufka yürekli olduğum için, altı yetmiş beşe inebilirim. Bir sent daha insem, kendimi yoksullar evinde bulurum."

"Altı dolar, o kadar."

"Oyy, ayy! Ne inatçı bir bayan! Peki, altı dolar. Ama karım gururlu bir kadımdır. Yoksullar evinde yaşamak ona çok acı gelecek. Bu arada, biz peşin nakitten söz ediyoruz, değil mi?"

"Bana param hafta sonunda veriliyor."

"Yani nakitiniz yok mu diyorsunuz. O zaman benim vaktimi niye böyle ziyan ediyorsunuz, bayan? Ben size ne kötülük ettim?"

"Hafta sonunda param olacak."

"Bayan, ben hiçbir zaman ...! Ha, tamam, tamam! Hafta sonunda siz nakilinizle gelin. Radyo sizi bekliyor olacak."

"Evet ama bana ..."

"Aklınızdan bile geçirmeyin, bayan."

"Pazarları bir yığın güzel program var; ben de ..."

"Size aklınızdan bile geçirmeyin dedim."

"Çocuklarımın çok hoşuna gider ..."

"Geçiriyorsunuz aklınızdan ... geçirmeyin dediğim halde!"

"Size hemen bir dolar verebilirim. Gerisi de ben paramı alıp ..."

"Balon, bayan, sizi tanımam, Adem babadan farkınızı bilmem. Havva'dan da tabu."

95

"Ben ömrümde kimseyi dolandırmadım!"

"Dolandırmaktan söz ed*en kim? Bakarsınız tramvay çarpar! Kıyamet kopar! Her şey olur!"

"Peşin olarak iki dolar da verebilirim. Bahşış paramın sonu o."

"İmdat, biri yardım etsin. Adam soyuyorlar burada."

"Ne diyorsunuz?"

"Ne mi diyorum? Soyuluyorum diyorum. Çocuklara söyleyin de bana öyle bakmasınlar. Ne dedim de açtım kapıyı? Tamam, peki, iki dolar peşin, dört buçuk da hafta sonunda."

"Altiya anlaşmıştık."

"O peşin fiyattı. Soygun fiyaü altı buçuk."

"Tamam, anlaştık."

"Karım beni öldürecek. Onu hapse atacaklar. Önce yoksullar evine, sonra hapse."

Eve doğru yürürken, Emerson'u gururla taşıyan bendim. Anne Marie dükkâncının verdiği yeşil şekeri emerken dudağını yemyeşil etmişti. Annem mırıldanıp duruyordu. "Son anda fiyatı nasıl yükseltti, gördünüz mü? Hepsi aynı bunların."

İnanamamıştım. Adamcağızın fiyatını o kadar indirdikten sonra! Radyo bize iki dolar peşin para karşılığında verildikten sonra! Ama annem, olayları böyle görmek üzere yetiştirilmiş biriydi.

Radyoyu dinlemek için bir program oluşturmaya çalıştık. Elektrik ziyanına sebep olmaksızın, en iyi programların tümünü, hiç kaçırmadan dinlemek istiyorduk. Ama sonunda, en ağgözlü şekilde, program oluşturmada dinledik. Yalnız tiyatroları, komedileri ya da dünya olaylarını dinlemekle kalmadık, haftada bir yanılanan Your Lucky Strike Hit Parade programından popüler ezgileri bile izler olduk. Kendi sevdiğimiz şarkılar listede yukarı tırmandıkça sevin-

96

yor, sonunda aşığıya kayıp tarihin gölgelerine doğru inerlerken Üzülyorduk.9

Olup bitenlere bakıyorum da, rehincinin "her şey olur" derken haklı olduğunu düşünüyorum. Bir kere, adam haftanın sonunda söz verdiğimiz parayı alamadı. Annem geç saatlere kadar çalışmaktan hastalandı, lokanta sahibi de tüm hafta çalışmadığı için parasının birazını kesti. Radyodan borcumuz olan dört buçuk doları haftada yirmi beş sentten ödeyip bitirmemiz dört aydan fazla sürdü. O yirmi beş sent de bütçemizi öyle zorladı ki, haftada en az bir öğün daha patates çorbası yemek zorunda kaldık. Ama değerdı. Bir radyo! Biz radyo sahibi olduğumuz zaman, binamızda pek az ailenin radyosu vardı. Başkan Roosevelt'in Ocak Başı Sohbeti yayınlandığında, biz radyo sahipleri, radyolarımızı pencerenin pervazına oturtuyor, sesini yükseltiyor, kaldırımda toplanan insanların da işitmesini sağlıyorduk. Ben Emerson'dan yararlandığımız kaldırım dinleyicilerine vicdanlı gözlerle bakıyordum. Elimi de radyonun ses düğmesinden hiç çekmiyordum ki, kontrolün kimin elinde olduğunu herkes bilsin.

Her Cumartesi öğleden sonra, annem bana yirmi beş sent verir, beni Kuzey Caddesi'yle Herkimer'in köşesine yollardı. Ben girerken, A-Bir rehinci dükkânının kapısının üstündeki yaylı çingirak çalar, yaşlı adam beni her seferinde aynı sözlerle karşılardı: "Aaa! Demek annen henüz radyomu alıp Meksika'ya kaçmadı, ha?"

Ben de hep aynı cevabı verirdim: "Hayır, hâlâ burada, Bay A-Bir."

"Bay A-Bir mi? Bu hoş işte! Ne espri! Benden sahcel'ârlıkla çaldığınız o radyoda şakalar yayınlamalısın sen." Yirmi beş senti alır, makbuzumu yazardı. Ben alır, kaybetmemek için ayakkabımın içme tıkardım, çünkü annem o makbuzları büyük bir dikkatle biriktirirdi. Belli olmazdı çünkü bu insanlar.

97

1

Adam bana, ne kadar borcumuz kaldığım da söylerdi. Ben, haftaya görüşürüz, Bay A-Bir, dediğimde, o yine, ne espri, derdi. Ben çingiraklı kapıyı açar, eve doğru uzun yolculuğuma koyulurdum. Yolda Cumartesi geceleri yayınlanan Amos 'n Andy komedi programıyla Fred

Allen's Town Hail Tonight'ımı düşünürdüm. Bu programlar annemi öyle güldürürdü ki, gözlerine yaş çıkardı.

Çağdaş okurun, televizyon öncesi toplumda radyonun etkilerini anlaması mümkün değildir, çünkü radyonun etkileri televizyonun-kine göre bazı önemli farklar gösterir. Bunlar arasında, radyo izleyicilerinin bugün hayal edilemeyecek kadar masum ve kabulcü oluşu da vardır. Tüketici Çağının şafağında ortaya çıkan televizyon, reality tutkunları için çok geçmeden sıradan bir uyuşturucu haline geldi. Mesajları beyinin sansürünü aşıyor, doğrudan izleyicinin merkezî korteksine giriyordu. Çağdaş yaşamın çenesi durmayan fon gürültü-süydü, her an oradaydı, hiçbir zaman önemli değildi, onu önemli bulanlar ancak, yalnızlık çekenler, akli eksikler ve bir nedenle has-ta-sakat dönemi geçirenlerdi.

*

Buna karşılık radyonun üstünlüğü, bizi kendine çekmesi, hayal gücümüzü meşgul etmesi, resimleri zihnimizin duvarlarına kendimiz yapalım diye bizi zorlamasıydı. Radyoda yakışıklı bir adam, sizin kendi yakışıklı adamınızdı. İyi yürekli kadın, sizin kendi kafanızdaki iyi yürekli kadındı. Güzel bir günbatımı, sizin günbatımınız, sizin güzelliğinizde Haber yayınları dişli, hızlı ve güçlüydü, bilim önemli ve hayranlık uyandırıcı, mizah adamakıllı komik, tiyatrolar yürek burkan cinsten, macera programları ise, özellikle çocuklara yönelik olanlar, hayal gibi bir şeydi. Çocukları içine çekiyor, esir alıyor, meydan okuyor, korkutuyor, tümüyle tatmin ediyordu. (Erkekmeniz tabii.'Kabul etmek gerekir, radyo tiyatrolarının çağı, dışı karakterlerin henüz romantik ve ey içi ortamlara yakıştığı zamanlara rastlamıştı. Yazık olmuştu tabii, çünkü kadınlar genellikle radyo günlerini hatırlar ve anarken erkeklerle aynı duyguları paylaşamaz,

98

kimse de onları suçlayamaz.) Ben Emerson'umuzun karşısında saatlerce dikilir, bir ayağımı öteki bileğime dolamış durumda, gözlerim dalgın, elimdeki kâğıt parçalarını yutar dururdum. Hayal gücüm radyoya kapılmış olurdu. Sonu gelmez bir ambrosia gibiydi radyo ... zihnin ve ruhun gıdası! İhtiyaç duyduğunuzda sizi ayakta tutan, duygularınız ve aklınız gevşediğinde sizi diriltten, dinlenmek, kaçıp kurtulmak istediğinizde sizi pırpırlayan gıda!10 Radyo aynı zamanda kurtarıcıydı da. Benim için radyo, Kuzey İnci Sokağı'ndan en hızlı çıkışı temsil ediyordu. Bu önemliydi, çünkü içimde tedirginlik verici bir duygu, burada ömür boyunca sosyal yardıma muhtaç durumda kalmaktan korkmama yol açıyordu. Bizim blokta oturan bir yığın insan gibi. Ruhum zayıflayıp, cesaretim tükenip, ihtirasım yok olup zayıf düşmekten, yardım parasını var oluşun tek yolu olarak, temel bir insan hakkı olarak görmekten korkuyordum.

Ama annem, Kuzey İnci Sokağı'nın değerlerini ve sınırlılıklarını benimsememizi engellemekte kararlıydı, bunu başarmak için kullanabileceği tek araç da radyo değildi. Cumartesi öğleden sonra (girişin bedava olduğu zamanda) öğle yemeğimizi paketler, bizi alıp Schuyler Konağı'na, 'aydınlanma' ziyaretine götürürdü. Ailesinin Fransız kökleriyle arasında epey mesafe olmasına rağmen, soyundan gurur duyan bir insandı. Zevk sahibi olmasını buna borçlu olduğu inanandaydı. Odaları gezerken dekoru açıkça eleştirir, kendisi olsa hangi renkleri, hangi tür kumaşları kullanacağını söyler, yüzleri gerginleşen gönüllü rehberlerin bakışları karşısında ben büzülür, sinerdim. Annemin estetik zevkinden kuşku duymak aklımın ucundan bile geçmezdi -benim tek istediğim, bunu bu kadar açıkça (ve

yüksek sesle) ifade etmemesiydi. Ama o, hatalı kişilerle açık konuşmanın en iyi tutum olduğu kanısındaydı. Başka nasıl öğrenebilirlerdi ki? Hafta içinde, dinî bayramlar nedeniyle okulun kapalı olduğu zamanlarda, dünyayla ilgili anlayışımızı geliştirmemiz için Devlet Sokağı'nın sonuna kadar yürür, Doğa Tarihi Müzesi'ne giderdik.

99

^

Metal armatürü sayesinde ayakta duran dinazor iskeletinin dibinden doğa mucizelerine bakar ya da gerçekçi orman dioramalarında* alçıdan yapılmış Kızılderililer'in ampulle parlatılmış ateş çevresinde oturusharını seyrederek veya cam vitrinlerin önünden yürüyerek kuş yumurtalarını, cevher örneklerini, ok başlarını incelerdik. Annemle ikimiz sırayla, tanıtım yazılarını işitüebilecek fısıltılarla okurduk. Fısıltımız mermer koridorlarda tıslayarak yankılanırdı.

Pazar günleri, hava izin verirse tâ Washington parkına kadar yürür, sandviçlerimizi gölün kenarında yerdik. Ardmdan tabii dört kişilik ahşap gondola binerdik. Anne-Marie'yle ben bir yana, annemin karşısına otururduk. Annem dipteki çubuğu ayağıyla itip üstte-kini çeker, tekneyi kıpırdatmaya çalışırdı. Yola koyulduktan sonra, biz de yardımcı olurduk. Bacaklarımız kısa geldiğinden, kadamız pek de büyük olmazdı. Üst çubuğu çekerken karınlarımız boşalmış gibi olur, kardeşimle birlikte kıkır kıkır gülmeye başlardık. Park bekçiliği yapan yaşlı adamlardan biri bize seslenir, kendimizi o kadar da zorlamamamızı söyler, annem buna güler, adama cehenne» min dibine gitmesini söylerdi. Adam başını iki yana sallar, mırıldanarak uzaklaşırdı. Schuyler Konağı'nın rehberleriyle ilişkileri nasıl bana annemin zevki konusunda gurur verdiği halde bunu yüksek sesle söylemesinden tedirginlik duymama yol açıyorsa, park yetkilileriyle böyle takışması da, bir yandan onun özgür ruhuna hayranlık duymama yol açarken bir yandan da utandırıcı oluyordu. İhtiyarlara karşı öyle sözler söylemek doğru değildi.

Washington Park'ın geniş yollarının bakımı, WPA ekiplerinin işiydi. Oralarda dolaşır, temizliklerini yaparlardı. Aralarında anlaşmışlar da, her adam yerden beş yaprak toplayacakmış gibi bir halleri vardı. Victorian tarzı bir yerdı orası. Halk dolaşsın diye yapılmıştı. Birtakım tarihî romanlar okumuş olan anneme göre, eski zamanlar-

Düzenleme.

100

da burada yer alan şey sosyal bir ritüeldi. Kırmızı beyaz çizgili bleyzer cekeder giymiş züppe gençler buraya, genç bayanlarla tanışma umuduyla gelirdi. Genç bayanlar, an belli, güvercin göğüslü Gibson elbiseleriyle karşı taraftan kolkola yaklaşırlardı. İkinci karşılaşmada belki baş selamları, yarı gülümsemeler yer alırdı. Üçüncüsünde belki tam gülümseme ve hattâ bir kelime! Eğer bir rastlantı olur da, ertesi hafta yine karşı karşıya gelirlerse, kim bilir? Belki isimlerini söylerlerdi birbirlerine. Tek tük bir şeyler konuşulur, gülünürdü. Bu tür dolambaçlı romantik başlangıçlardan bazen hanedanların bile doğduğu görülmüştü.

Washington Park, annemin bize Kuzey' İnci Sokağı'nın dışında da bir dünya olduğunu hatırlatmak için seçtiği bedava yerler arasında benim en sevdiğimdi. Böyle olunca, okulu kırdığım nadir zamanlarda oraya gitmem de son derece doğaldı. Ya yaramazlık yapma keyfi uğruna ya da öğretmenin aynı şeyi üçüncü, dördüncü, beşinci kere tekrar edeceğini

anladığımda, tahammül edemeyeceğimi bildiğim için kaçıyordum - oysa öğretilmeye çalışılan şeyler öyle de basitti ki, IQ'su ayakkabı numarasından büyük olan her budala kolaylıkla anlayabilirdi. Bazen de okuldan kaçışım, gerçek delikanlı imajımı pekiştirmek için, yani görev uğrunaydı. Mark Twain'in Tom Sawyer'ıyla Thomas Bailey Aldrich'in Kötü Çocuğu'nu taklit ediyordum.¹¹ Nice sosyal usulsüzlükler gibi okulu kırmakta da zevkin büyük bölümü, planlamalarda ve beklentilerde gizliydi... hattâ hemen hemen tümü oradaydı, çünkü okul gününde arka sokaklarda, tek başına, hedefsiz ve parasız dolaşan bir çocuğun yapabileceği pek fazla bir şey yoktu. Zaten kentin tanıdık taraflarına da yaklaşamazdı, çünkü biri onu tanır da annesine söyler diye korkardı. Olayın öncesindeki gece, kentte yalnız basma dolanan bir çocuğun başına gelebilecek serüvenlerle ilgili hikâye oyunları kurgulardım. Bulduklarımın çoğu okuduğum kitaplardan ve radyodan gelirdi. Dolandırıcılarla, casuslarla, şantajcılarla ya da çocuk kaçırmaya heveslenen-

101

lerle ilgili şeyler olurdu. Ama aksi gibi, kitaplardaki kahramanlar her zaman iri yarı, cesur, yakışıklı tiplerdi. Bu yüzden ben hikâyelerimde, suçla mücadeledeki avantajımın, sıska ve küçük bir çocuk gibi görünmeme dayalı olduğu kurgular bulmak zorundaydım. Böylelikle hiç kimse benim aslında eziyet görenlerin, tehlikede olanların koruyucusu olduğumdan kuşkulamayacaktı. Genelde hikâyenin girişi şöyle bir şey olurdu: ben bir sokakta ilerlerken, güzel bir kadın yandaki apartmandan fırlıyor, çaresiz bakışlarıyla sokağın iki ucuna bakıp bir çocuk arıyor; okul günü olduğu için de ortalıktaki tek çocuk benim. Kadının bir çocuğa ihtiyaç duyma nedeni, apartmandaki daireye giremiyor olması. Sebebi (a) anahtarlarını kaybetmiş, (b) zalim bir adam onu evden dışarı atıp kapıyı kilitlemiş, (c) orası onun evi değil, telefonda telaşla yardım isteyen bir arkadaşının evi, ama oraya geldiğinde kapıyı kilitli bulmuş, gümbür gümbür vurmalarına da cevap veren olmamış. Kapının tepesindeki dar vasistas aralık duruyor. Oradan olsa olsa bir çocuk geçebilir. O yüzden yana yakıla çocuk arıyor -özellikle de sıska bir çocuk. Ben o zaman beslenme çantamı bir kenara bırakıp kolları sıvıyorum. Güzel kadın parmaklarını birbirine kenetliyor, ben ayağımı o üzengiye dayayıp kendimi yukarı çekiyorum, vasistastan içeriye süzülüyorum, yere atlayıp kapıyı açıyorum. O noktadan sonra hikâye yüz türlü yola sapabilirdi tabii. Ama hepsinin sonunda kötü adamların haddi bildiriliyor (bu tür fiiller yalnız kötü adamlar için kullanılırdı), güzel kadın bana, vaktim olduğu zaman zengin salonlarında, şöminenin önünde bir çay içmek için uğramamı söylüyor, dopdolu kütüphaneden istediğim kitabı alıp okuyabileceğimi, hizmetkârların benim için getirdiği taze pişmiş çöreklerden yiyebileceğimi anlatıyor. Romantik ilişkiler hatırlamıyorum -ne de olsa, bu oyunlar başladığı zaman ben henüz yedi yaşındaydım, kadın kahramanların neden her zaman çok güzel olduğunu henüz anlamıyordum. Hikâye geleneği herhalde.

102

Zengin mahallelerin sokaklarında dolaşıp hizmetlerimi vasistastan geçecek sıska çocuk arayan güzel kahramanlara sunmaktan sonuç çıkmayınca, genellikle kendimi Washington Park'ta bulurdum- Elime bir değnek alıp baş vermiş birkaç otun kafasını acımasızca kopardıktan, yapay göle birkaç çakıl taşı fırlatıp dalgalarının Bayan Kane'in dedikoduları gibi yayılışını seyrettikten sonra, oradaki küçük tepeye tırmanırdım. Göl için gereken çukurun kazılması sırasında çıkan toprak yığınının oluşmuş bir tepe. Tepeye varınca,

artık okulu kırmış çocukları arayan görevliler beni göremezdi -suçluluk duygum bana parkın onlarla dolu olduğunu fısıldayıp duruyordu. Görevliler serseri kılığında, park görevlisi kılığında, banklarda güneşlenen ihtiyar adam kılığında, hattâ belki bebek arabalarını iten kadın kılığında olabilirdi -sinsi köpekler!

Hikâye kurgulama çabaları ve müthiş bir maceraya rastlama beklentileri pek hoş ve keyifliydi, ama okulu kırmanın gerçeği öyle değildi. Genellikle upuzun, sıkıcı bir gün boyunca amaçsızca taban tepmekten ibaretti. Yağmur yağıyorsa daha da beterdi. Zamanımı kapı aralıklarında, karanlık ve sessiz kiliselerde geçirmek zorunda kalıyordum. Eve döndüğümde yorulmuş, üşümüş ve üzgün oluyordum -keşifler ve maceralar çağma yetişemeyecek kadar geç doğduğum için üzgündüm. Yapacak bir şey bulamamış, o yüzden öğle yemeğimi genellikle çok erken yemiş olurdum. Eve vardığımda, yalnız geç doğduğum için bozuk -çalmakla kalmazdım, üstelik kurtlar gibi de acıkmış olurdum.

Kibarlaşmamız için Schuyler Konağı'nı, anlayışımızı geliştirmemiz için Doğa Tarihi Müzesi'ni, macera ruhumuz için Washington Park'ı ziyaret ettikten sonra, kardeşim, annem ve ben yürüyerek eve dönerken, 'Bu Şarkının Adı Ne' oyununu ya da 'Ne Görüyorum'u oynardık, bir yandan da kaldırımındaki çatlaklara basmamaya çalışır, ama bizi görenlerin bunu fark etmemesi için çaba gösterirdik. Bu patırtının arasında gülmek zordu. Kafamızı yukarı kaldırmak

103

zorundaydık bir kere. Yerdeki çatlaklara burnumuzun ucundan bakardık. Gözümüz şaşır olurlardı. Çatlağa basmamak için adımlarımızı normalden kısa ya da uzun atmak zorunda kalırken, her şeyin doğal gözükmesini de sağlamak gerekiyordu. 238'e karanlık bastıktan sonra dönerdik. Annem çorbayı ve sandviçleri hazırlardı. Mükemmel günün sonunda, karanlıkta oturup radyo dinlerdik. Nedendir bilemem ama, radyo programlarını karanlıkta, yalnızca radyonun ışığıyla aydınlanarak dinlemek çok daha güzel olur.

104

'Pearl Street Blues'

İnci Sokağı'yla ilgili anılarım, mevsimsel ve meteorolojik bir fon üzerine serpiştirilmiştir. Bu fonun bileşenleri için, 'folkloristik düzeyde gerçek' denilebilir. Amerika'nın mevsimlerini geleneksel fon olarak benimseyen eski peri masallarıyla hikâye kitaplarının çoğu, hep New England bölgesinde yazılmış ve resimlenmiştir. Buralarda Mart ayı gerçekten rüzgârlı, Nisan ayı yağmurlu geçer, Ekim'deki Cadılar Bayramı, düşen kurumuş yaprakların hışırtısıyla gerçekten hayalet sesleri çıkarır, Şükran Günü'nde de erken bir kar yağıp çocukları sevindirir. Ülkenin batısında veya güneyinde yaşayıp da, kendi gözlerine inanmak yerine bu söylenenleri kabul etmek zorunda kalan çocuklara pek acırdım ... Havvahi'nin ya da Galveston'un ter içinde, güneş yanığı çocukları, pencerelerine yağdırılan yapay karlarla idare etmek zorundaydılar. Ben mevsimlerin folkloristik olarak gerçek olduğu bir bölgede büyüdüğüm için şanslıydım.

İnci Sokağı, sonbahar. Okulda kullandığımız, sayfa köşeleri bükülmüş ilkököl kitaplarında, golf pantolonlu oğlanlarla robalı elbiseler giymiş kızları, kuru yaprak yığınları üzerinden mutlu mutlu atlarken gösteren resimler vardı. Ama bizim blokta yaprak dökcek

105

ağaç olmadığından, benim gözümde sonbaharı simgeleyen şey, okulun açılmasıydı. Kitap

kapakları kahverengi kâğıt poşetlerden yapılmıştı. Yeni defterler alırdık. Onları bu yıl kesinlikle - kesinlikle - tertemiz tutacağıma yeminler ederdim. Ama sıkıntılı elim er geç otomatik olarak karalamalar yapmaya başladılar. Ben ne yaptığımı fark edene kadar da iş işten geçerdi. Defterin kusursuz temizliği yok olmuş, 'bakire-orospu' ilkesine göre ortadan kalkmış olur, ben de artık defterin her yanını karalamalarla, uzun basamaklı sayıların çarpma işlemleriyle, vakit öldürme dönemlerimde kaydettiğim kelimelerle doldurmakta özgür olurum. (O kelime oyunlarında, örneğin falanca harfle başlayıp dört heceden uzun olan kaç kelime bulacağımı görmeye çalışıyordum...)12

İnci Sokağı, kış. Bayan Cox öldüğünden beri notlarım düşmüş, hakkımda 'davranış ve tutum' şikâyetleri sıklaşarak gelmeye başlamıştı. Annem beni Our Lady of Angels'a geçirmeden önce P.S. 5'teki son yılımda, pencereden giren soluk güneş ışığında, havada asılı duran tebeşir tozlarını hatırlıyorum. Sıkılıyordum. Aklımın başını alıp dolaşmaya çıkmasına izin veriyordum. Bu arada kalemim de kâğıdın üzerinde dolaşıyordu. Göz kapaklarım inik, bakışlarım George Washington portresindeydi. Resimde Washington sanki bulutlar arasında uçuyordu. Yanıbaşında, sarkık duran bayrağımız vardı. Her sabah sadakatimizi haykırdığımız, kolumuzu öne uzatarak, avucumuz yere dönük, '... Amerika Birleşik Devletleri bayrağına' diye bağırduğumuz simge. İkinci Dünya Savaşı çıktıktan sonra öğretmenler o kol hareketine son vermişlerdi. Nazi selamına çok fazla benziyordu. O tarihten sonra bize, elimizi kalbimize dayayarak bağırmanın söylenmişti.

İnci Sokağı, ilkbahar. Kışın arayıp tarayan soğuğuyla yazın baskıcı sıcağı arasında, hızla geçen birkaç hafta. Kısa olduğu kadar da tehlikeli. Annem seni 'yapma' diyerek uyarılmış olsa büe, yapmaman gerektiğini kendi tecrübenle biliyor da olsan, kışlık paltonu yine de

106
reğinden erken çıkarırsın, koşabilmek için bacaklarının serbest kalmasını özlemiş olursun. Mart rüzgârı seni arkandan iterek yardımcı olur, sonunda inatçı bir ilkbahar nezlesine uğrarsın. İlkbaharın kentsel tanrıçası, her an nezle olduğu için ilkbahara 'Spring' diyemez, 'sprig' der. Baharda yeni fışkıran dallara dilimizde 'sprig' denmesi de (etimolojik olarak garipsesenez de), buradan kaynaklanır.

İnci Sokağı, yaz günü. Sokakta tekerlekli paten yaparken yer taşlarının bir çatlağından ötekine sekersen, boynunda asüi paten anahtarı da sallanır durur. Bizim tek bir çift tekerlekli patenimiz vardı. Onu da, çocuğu polioidan* ölmüş bir kadından almıştık. Anne-Marie için fazla enli, benim için fazla kısaydılar, ama yine de sırayla kullanıyorduk. Anne-Marie patenin üzerinde habire kayıyor, benimse ayak parmaklarım acıyordu. Saatlerce kaydıldıktan sonra patenin klipsini açtığımda ayaklarımın sokak zemindeymiş gibi titreşimi sürdürmesi hâlâ hatırımdadır.

İnci Sokağı, yaz gecesi. İnsanlar sıcak gecelerde apartmanlarının önündeki sahanlıkta oturur, tembel tembel sohbet ederlerdi. Ben sokakta yürürken kafamı kaldırıp mehtaba bakar, benimle birlikte geliyormuş gibi görünmesine şaşardım. Elektrik tellerinin arasından geçer, beni izlemekten asla vazgeçmezdi. Acaba bir başka kentte, bir başka ülkedeki bir çocuk da yürürken yukarı bakıyor mu, o da ayın kendisini izlediğini düşünüyor mu, diye merak ederdim.

Bütün mevsimlerde radyomuz bize Your Lucky Strike Hit Parade'i sunmayı sürdürür, ülkenin her tarafındaki konser ve dans salonlarından büyük orkestralar bize kadar

ulaşırdı. Her akşam bulaşıkları yıkarken bir yandan da Anne-Marie'yle aramızda, "Bu Şarkının Adı Ne" oyununu oynardık. Bu sayede en moda şarkıları izler ve bilirdik. Kuzey İnci Sokağı'nda yaşamımızı oluşturan dertlerimizin ve Poliomyelitis'in kısaltılmışı; çocuk felci.

107

sevinçlerimizin dokusu arasında, nefis bir müzik temeli de edinmiş tik.

Let's Face the Music and Dance... There's a Small Hotel... Love... I've Got You Under My Skin... I Can't Get Started (with you)... Little Old Lady

Bizim bloktaki çocukların oynadığı oyunların çoğu, Lake George Köyü'ndeyken bildiğimiz oyunların aynısıydı. Erkek çocuklara birbirini tepeleme fırsatı tanıyan, kızların çılgık atsalar bile oldukları yerde durmayı sürdürmesine, hoşlandıkları çocuğun kendilerine toslayacağını ummasına zemin hazırlayan sert oyunlar dışında, bilye oyunları ile çelik çomak vardı. Bunlar Kane'in dükkânının yanındaki boş arsada oynanırdı. Kızlar apartman önlerindeki basamaklarda sekseklerini çizip oynarlardı. Kaldırımlardaki tebeşir çizikleri, adımlardan silinirdi çünkü. Daha büyük kızlar, şarkıların temposuna uyarak ip atlardı. Şarkıların bazıları modern, güncel ve geçiciydi. Ama bazıları da eski, metaforik, kalıcı şeylerdi. Yoksul mahallelere özgü folk şiirinin hâlâ öyle olduğunu umuyorum. Bu kafiyeli, uydurma şarkıların çoğu, 'Bonnie Johnny senin kız kardeşini kaç kere öptü' diye ya da 'Cindy Flinders senin pencereye kaç kere vurdu' diye bitiyordu. Bunun başka varyasyonları da vardı tabii. Rakamların temposu ve hacmi, ip atlayanın becerisine göre artıyor, yükseliyor, sonunda yakıcı bir tempoya varıyor, orta klas ip atlayanlar, yıldızlardan böylelikle ayrılıyor, küçük kardeşler, becerikli ablalarını günün birinde bir tek kere olsun geçmeye ahdediyordu. Yakında, hem de çok yakında kızlar 'regl' belâsına uğrayacak, her biri yeni yetmeliğin o garip kazulet havasına girip şuna buna kıkırda-

108

maya başlayacak, kaldırım oyunlarına da, onları oynayan bebelere de tepeden bakacaktı.

Erkek çocuklara ip atlamak gibi şeyleri yasaklayan cinsiyet tabuları vardı. Ama kız kardeşleri ve onların arkadaşları için ipi çevirmeleri yasak değildi. Tek şart, yüzlerinde sıkkin bir ifade olmasıydı. Sonunda ipi fırıl fırıl çevirip kızlara tuzak kurmak, onların keyfini bozmak da işin raconu sayılıyordu. O keyfi bozmamak ya da kız kardeşiniz olmayan birileri için ip çevirmek, şu ya da bu kıza abayı yakmış olmanıza ilişkin gülüşmelere yol açar, siz bunu söyleyenle dövüşmek zorunda kalırdınız. Onun pis bir yalancı olduğunu başka nasıl kanıtlayabilirdiniz ki?

Kar kalkıp kaldırımlar kurur kurumaz, beyzbol kartları ortaya çıkar, sokak köşelerinde herkes kartlarını değıştokuş eder, bu değışimler bazen de kumar konusu olurdu. Öç dört çocuk binanın beş metre kadar açığında durur, kartları birer birer duvarın dibine doğru fırlatırlardı. Başka çocukların kartını kazanmak için ya kendi kartınızı onlannkinden uzağa düşürmek ya da bir kartın tam üstüne oturtmak zorundaydınız. Tam üstüne oturtmak daha iyiydi, çünkü uzağa atayım derken kart duvara çarparsa köşesi çentilenebilir, bu da kartın değışim değerini düşürürdü. Beyzbol kartları, pembe dikdörtgen pakette satılan çikletlerin içinden çıkardı. O çikletler tıpkı ihtiyar kadınların çantasının içi gibi kokardı. Tatlı ve pudramsı. Bu çikletlerle balon şişirmek, Fleers'larla olduğu kadar kolay değildi. Onlar tombul küp paketlerde satılır, kâğıdının uçları kelebek gibi birbirine geçerdi. Kâğıda

bayat espriler ve karikatürler, bazen bilmece, bir de 'şaşılacak şey*' cümlesi basılmış olurdu. Ama Fleers'lardan beyzbol kartı çıkmazdı. Bu yüzden, ilkbaharın kart değişim mevsimi geldiğinde o güzel çikletlerin satışı hemen düşerdi.

Yalnız çifti olan kartlar değiştirilirdi. Kendi koleksiyonunuzu bozmak istemezsiniz. Oyuncuların tümünü bulmak, takımınızı tamamlamak zorundaydınız. Bugün garip gelebilir ama, İkinci Dünya

109

Savaş öncesinde Amerika'nın bir numaralı sporunun tüm birinci lig takımları, Mississippi'nin doğusunda ve Mason-Dixon hattının kuzeyinde bulunan kendere aitti. Bunun tek istisnası Washington D.C.'nin iki takımıydı. Beyzbol kartlarına ek olarak, bir de otomobil kartları serisi vardı. Bunda 'Model T'lerle Stutz Bearcat'ten, en yeni 'hava akışlı' modellere kadar arabalar teşhir edilirdi. Uçak serisi kardan da vardı. Kırılgan pırpırlar, şişkin karınlı Schneider Trophy deniz uçakları (bunlar 'cockpit'i olan motor gibi bir şeylerdi), modern tüm-rnetal uçaklar o dizideydi. Her sabah, okul saatinden hemen önce bizim sokağın üzerinden uçan Ford tri-motor gibi. Okul yoluna dizilmiş çocuklar bellerini arkaya bükerek, gözlerini kısarak parmaklarını dürbün gibi kıvrıp onun geçişine bakarlardı. Tri-motor güneye doğru uçar, postayı New York kentine götürürdü. Ama 1937 ilkbaharında hepimizin en çok istediği, yeni çıkan 'Savaş Kartları' serisiydi. Cinde basılmış bu kartlarda, Japonlar'ın Çinli kadın ve çocuklara karşı korkunç zulümleri resimlenmişti. Propaganda aracıydı bu kartlar. Çinliler'in kendilerinden çok küçük, ama* çok daha modern Japonya'ya karşı verdiği savaşa sempatican toplamayı hedefliyordu. Beş yıl kadar sonra Pearl Harbour baskını olunca, koskoca bir kuşak dolusu genç, "hain Caponlardan" nefret etmeye hazırды. O kartlarda ağız sessiz çığlıklarla açılmış çocukların öldürülüşünü çok görmüştük.

Bu oyunları Alban/deki her çocuk oynardı. Ama Kuzey İnci So-kağı'na özgü tek oyun, 'ledgey' oyunuydu. Bina cephelerinde bazen, yerden üç metre kadar yukarıda, süs diye yapılmış, ucu yukarı dönük çıkıntılar olurdu. Tenis topu oraya atılırdı. Sert atılır, çarpınca Vujş0 diye bir ses çıkarırdı. Eğer daracık hedefi kaçırmışsa, top duvardan geri seker, rakip oyuncu onu, yere çarpıp sekmeden yakalamak zorunda kalırdı. Sekerse, o zaman topu ilk atan bir puan alır, bir atış daha yapardı. Ama top çıkıntıya çarparsa, o zaman yüksek bir yay çizerdi. Rakip onu havada yakalarsa, atan oyundan çıkardı.

110

^rına top rakibin başının üzerinden geçerse, topu atan dört puan birden kazanırdı -beyzbolda 'home run' yapmış, turu tamamlamış gibi. Oyun yalnızca bizim sokaktaki üç binada bulunan bir garipliğe dayalı olduğu için, ancak Kuzey İnci Sokağı çocuklarına aitti, başka çocuklar bümezdi, biz de hepimiz bu oyunda hayli ustalaşmıştık. Beni başlangıçta utanca iten nedenlerden biri, mahalledeki bütün çocukların, hattâ bazı kızların 'ledgey*'de benden üstün olmasıydı. Becerileri, topu yakalayamayacağınız kadar sert atmalarından kaynaklanıyordu. Eskimiş, diriliğini kaybetmiş bir tenis topu bile gerekli performansı veriyordu o sertlikte atılınca. Ama yavaş yavaş, bir iki yıl içinde, sokağın en iyi ledgey" oyuncusu ben oldum. Hem de hasımlarımın çoğu benden kuvvetli olduğu halde. Avantajım hızlı ve çevik oluşumda, bir de kurnazlığımda yatıyordu. Bir süre hasımlarımı sağa sola* koşturuyordum, ardından ileri atılmalarını sağlayacak küçük ve yumuşak bir atışı hemen

duvara patlatıyordum. Yapabilecekleri en iyi şey, umutsuz, rastlantısal bir yakalama ve zayıf bir dönüş olabilirdi. Bu da bana, çıkıntıya doğru nisbeten kolay bir atış olanağı tanıyordu. Tutturursam, top yakalanamayacak bir kavis çiziyordu. Home run! Vay canına, yüksek toplan yakalamak da enikonu zor oluyor. Üzgünüm, dostlar! Sura kimde?

Zamanla kendimi kabul ettirdim, hattâ mahallenin çocukları arasında belli bir mevki bile edindim. Bu mevkiin birazı ledgey"deki becerilerimden geliyordu, ama daha çoğu, savunma olarak geliştirdiğim o sert, bilgiç konuşma biçimimdendi. Cephesinde güzel ledgey çıkımdan olan binalarda yaşayan insanlar, sürekli vuffî. Seslerini dinledikçe deli oluyorlardı. Çocukların pencerenin dışında avaz avaz bağırmasına yol açan oyun incelikleri onları etkilemiyordu. Ara su-a bir topun camı kırıp içeri daldığı da oluyordu. Öyle bir durumda, sokakta ne kadar çocuk varsa bir anda dağılıp yan sokaklara, aralıklara, bodrumlara dalıyor, sokak sessizleşiyor, bu durum birkaç dakika sürüyordu. Silah patladıktan sonra ormanın durumu

111

gibi. Hemen her hareketli oyunun sonunda biri camı açar, kafasını uzatır, "Hey! Burada uyumaya çalışıyorum, Tanrı Aşkına! Çocuk kısmı, buradan defolun, beni duyuyor musunuz?" diye haykırırdı. Ben o zaman kepimi kenar astarından yakalayıp kafama iyice geçirir, şikâyet sahibine, dünyanın tek sahibi olmadığını hatırlatırdım. O bana, kışıma tekmeyi yemek istemiyorsam hemen yola koyulmamı söyler, ben de: "Ya, öyle mi? Sen ve kimin amcası emrediyor?" diye bağırıp geri döner, ağır adımlarla uzaklaşmaya başlardım. Vız gelir dermiş gibi salınarak. Ama içim pırpır ederdi, arkamda bir kapının açıldığını duyarsam hemen ikilemeye de hazır olurdum. Çocuklar bu sallantılı yürüyüşümün blöf olduğunu hiçbir zaman anlayamamışlardı. "O çocuk kimseye boyun eğmez! Annesi kadar çılgın." Kimseye boyun eğmemek, İnci Sokağı'nda büyük hayranlık uyandıran bir nitelikti.

Kuzey İnci Sokağı belki toplumun elden çıkmışları, yeteneksizleri için bir atık alanı olabilirdi, ama kız kardeşimle ben asla kendimizi öbür çocuklardan aşağı hissetmedik. Filmlerde seyrettiğimiz, şirin A kasabalarındaki kocaman, çim bahçeli evlerde oturan, iyi yürekli babaların kendi çocukluklarındaki yaramazlıkları hatırlayıp ona göre anlayışlı davrandığı çocuklara göre büe bir eksikliğimiz olduğunu' hissetmedik. Hissetmedik, çünkü hissetmemize annem izin vermedi. Komşularımızın tersine, bizim Kuzey İnci Sokağına ait olmadığımızı daha en baştan kesin biçimde ortaya koydu. Bizi buraya kötü talih, dünya ekonomik krizi gibi nedenler getirmişti, ama kalıcı değildik burada. Hiç değildik! Bugünlerde bir ara buradan yıldırım hızıyla kurtulacaktık. Giderken arkamızda havalanan tozlara bir bakan şaşıracaktı.

Toplum bize temel barınağımızı ve yiyeceğimizi sağlıyordu, ama hayatı gün be gün çalışan o değirmenden ayıran özel şeyler söz konusu olduğunda, yani sıra doğum günlerine, Noel hediyelerine, moda ve kıyafetlere çok duyarlı olan kardeşim için alınması gere-

112

ken yeni bir elbiseye, annemin tek 'sefa' günahı olan kahveye, paskalyada pişen Virginia Usulü Konserve Et gibi özel tatil yemeklerine gelip dayandığında, biz kendi özgürlüğümüzü ilan eden insanlardık. Annem çifte konserve eti alır, bunlara üç dilim ananas konservesi, bir şişe de 'imitasyon' şerbet katarak pişirirdi. Tepsiyeye yerleştirilirken etler ortaya konur, çevresine ananas dilimleri yerleştirilir, üzerine biraz şurup dökülerek fırına

sürülür, çıktığında minyatür domuz buduna benzerdi. Yanında margarin sürülmüş sıcak ekmek dilimleriyle yedik. Margarinini renklendirmek benim isimdi. Sert margarinini kaba koyup üzerine portakal rengi toz yemek boyasını döker, ateşe koyup çatala karıştırmaya başladım. Eridiğinde hiçbir tereyağın cesaret edemeyeceği kadpr çılgın bir san elde ederdim. Savaş çıkıp tüm mandıra ürünlerini yuttuğunda, tereyağ lobisi VVisconsin ve New York gibi piyasalarda artık margarinlerin renklendirilerek satılmasına izm vermek zorunda kaldı.

Noel hediyeleri, kahve, Virginia Konserve Eti gibi zevkler, günde 35 sentlik gelirimizden daha fazlasına ihtiyaç gösteriyordu. O fazlalık, ya annemin garson olarak çalışmasından ya da benim evde yapılmış boyacı sandığımla Cuma geceleri barları dolaşmamdan geliyordu (sadece siyah ve kahverengi cila taşıyordum, iki renkli ayakkabıları da boyamıyordum). Ama en umutsuz görünen dönemlerde bile annem bize, bugünlerde bir sabah uyandıığımızda kendimizi 'Lüks Sokakta' bulacağımız konusunda güvence verir dururdu.

"Lüks Sokak" annemin en sevdiği şarkılardan biriydi. Onun gamlı dönemden çıkmış olduğunu anlamanın en kesin yolu, yemek yaparken kendi kendine bu tür moral verici şarkıları mırıldanıp durma-sıydı. Her akşam yemeğinden sonra, annem masa başında çorapların ve çamaşırların tamirini yaparken, ben bulaşıkları yıkayıp Anne-Marie de (boyu yetmediği için iskemleye çıkmış olarak) onları kurularken, üçümüz genellikle birlikte şarkılar söylerdik. En sevdiklerimiz arasında, ekonomik krizin ilk yıllarında ortaya çıkmış olan o

113

1

iyimserlik şarkıları vardı. Bunlar insanı yalnızca hayatını 'Yolun Güneşli Tarafında' yaşamaya teşvik etmekle kalmıyor, fakirliğin o kadar da kötü bir şey olmadığını, çünkü "Hayatta En İyi Şeylerin Bedava" olduğunu söyleyip ısrar ediyordu. Aşk da zaten ucuza elde edilebilen bir şeydi -hani "Milyon Dolarlık Bebek"te aşkını piyangodan bulan adam gibi. Demek insan "Çeneyi Yukarıda Tutmalı", çünkü ufkun ötesinde kendisini "Mavi Bir Gün"ün beklediğinden emin olmalı, "Dertlerini Rüyalarına Sarmalı" -ve rüyasında dertlerinin bittiğini görmeliydi.

Ara sıra, annemin keyfi kaçık olduğunda, acılı depresyon şarkıları söylediği de olurdu. Örneğin, "Unutulmuş Erkeğimi Hatırla" ya da "Dostum, On Sentin Var mı?" gibi.

Annem varlıklı günlerinde, yirmili yılların şaşmaz sembollerinden birine, bir 'ukulele'*ye sahipmiş. Kısa dalganın büyüü, Hawaii'den yayınları radyomuza getirdiğinde, Anne-Marie samandan yapılmış eteğini giyer (aslında gazete kesiklerinden yapmışta onu annem), zarif hareketlerle 'hula'sını çevirmeye koyulur, annem de hayalî bir ukulele'nin tellerine vurarak onu çalışmış gibi yapar, burnunun tek deliğini tıkayarak Hawaii gitarı sesini taklit edencesine hıhımlar dururdu. Sahne Mesleği!

Peunies From Heaven... These Foolish Things...

The Way You Look Tonight... Goody-Goody...

It's De-Lovely... The Music Goes Round and Round...

Annem ev işlerine her seferinde sınıfsız bir enerjiyle saldırırdı. Cumartesi bizim evde çamaşır günüydü. Giysilerimiz gaz ocağının üzerinde fokur fokur kaynar, mutfağı buharla doldururken, ben

Hawaii Adalan'na ait dört telli gitar.

annemle birlikte banyoda, eski model, aslan pençeli küvete iki büklüm eğilmiş, çarşafın ondüle yıkama levhasına sürte sürte temizlemeye çalışırdım. Öyle de beceriksizdim ki, her seferinde parmağımın bir iki eklemine sıyrır, bir hafta boyunca şişip acımasına yol açardım. O günlerde çamaşır yıkamak, yalnızca yıkayıp, çalkalayıp, sıkıp ipe asmak demek değildi. Yapılacak başka işlemler de vardı. Bunların bir kısmı bugünkü sürece katılmış, bir kısmı da, gereksiz diye, tasfiyeye uğramıştır. Çivitleme vardı, çamaşır suyuna yatırma vardı, kaynatma ve kolalama vardı. Hem yalnız benim okul gömleklerimle Anne-Marie'nin bluzları değil, çarşaflarla yastık yüzleri de kolalanıyordu. Yani bir tek çamaşırı ele alırsak, önce kaynatılıyor, sonra çamaşır suyuna konuyor, ardından yıkıyor, çalkalanıyor, çivitleniyor, kolalanıyor, ondan sonra kurusun diye asılıyor, ipten indikten sonra da içeri götürülüp üstüne su serpilerek ütüleniyor, kadanıp kaldırılıyordu. Ev işlerinin eziyetini ortadan kaldırmaya yönelik teknolojiyle benim ilk karşılaşmam, ondüle çivileme levhasının ortadan kalkması olmuştu. Eskisi paslandı diye, eve bir yenisini almak istemiştik. Baktık ki, yenisi metalden değil, bir tür camdan yapılmış (pas yok!), adı da 'Kendi Kendine Temizlenen Cam Panel' olmuş. Patenti de alınmış. Levhanın alt kısmına delikler açılmış, sabunlu sular oradan, çitilediğiniz çamaşırın üstüne geliyor. Ah, Güzel Yeni Dünya!

Annemin tek basma yapamadığı tek şey, çarşafın suyunu sıkıkmaktı, çünkü küvetin kenarından aşağıya eğilmek her seferinde öksürük nöbetlerini başlatıyordu. Ona bu konuda ben yardımcı oluyordum. Çarşafın bir ucunu ben bir yöne bükerken, öbür ucunu da o, diğer yöne büküyordu. Ben küçükken, annemin kuvveti fazla geliyor, çarşaf benim elimden fırlıyor, beni umutsuzlukla inler durumda bırakıyordu. Burulmuş çarşafı sepetimizin dibine koyuyor, birlikte iki kulbundan yakalayıp, asmak üzere arka bahçeye götürüyor-yorduk. İnci Sokağı nehre doğru inen bir yamaçta bulunduğu için,

bizim dairenin ön pencereleri sokağın yaklaşık üç metre yukarısın-daydı, ama mutfaktaki arka kapıyı açtığımız anda kendimizi arka bahçeden yüz otuz santim daha aşağıda kalan çimento bir kuyunun içinde buluyorduk. Yağmur suları buraya toplanıyordu. Benim de çıkıp oynadığım arka bahçeyi bu çukurdan ayırmak için dikilen ahşap çitin tahtaları eskimiş, tehlikeli bir hale gelmişti. Çamaşır ipimizin bir ucu da işte o çite bağlıydı. Diğer ucu, mutfak kapımızın doğramasına vidalanmış bir kancaya bağlanmıştı. Ancak giriş katında oturanlar çamaşırılarını asarken yere basabiliyordu. Üst katlarda-kiler, pencerelere gerilmiş karmaşık ağırlar sistemini kullanmak zorundaydılar. Çamaşır asabilmek için önce sepetlerini yatak odasının penceresine getiriyorlardı. Arka dairede oturmuyorsanız, dairenizin aydınlığa açılan penceresini kullanmak durumundaydınız. Pencereyi açıyor, dışarı sarkarak ıslak çamaşırılarını mandallarla tellere, iplere tutturuyordunuz. Sonra ipi döndürüyor, önünüze gelen boş kısme yeni parçayı asıyordunuz. Mandal takmak zordu -özellikle çarşaf!* gibi büyük parçaları asıyorsanız. Suyu çekince çok ağır olurdu çarşaf. İnci Sokağı'nda oturan hiç kimsenin, suyu merdaneden geçirerek sıksın çamaşır makinesi yoktu. Zaten kadınların öyle bir şeyi istediği de yoktu. Kent söylentilerini hepsi duymuştu. Parmaklarını merdaneye kaptıran insanlar! Biri çığıllıklarını duyup yardıma gelene kadar kolları omuzlarına kadar ezilebiliyordu (Zenginlerin de o tür sorunları vardı işte! Lüks makinelere nanik!). Gazetelerin bu tür faciaları hiç yazmaması, çamaşır makinesi yapan

büyük şirketlerin onları susturmak için el altından para vermesinden -ya da bize öyle söyleniyordu.

Islak çamaşırları pencere kenarına ya da duvara değdirmeden, oradaki kiri ve kurumu almasını önleyerek çıkarıp ipe asmak, büyük marifetti. Beceri, kuvvet, biraz da şans gerektiren bir işti. Ama bazen ipi döndürüp asmış çamaşırları toplamak, ondan bile zor olabiliyordu. Kışın çarşaf lar ipt e donup kaskatı kesiliyordu. Yumuşat-

116

mak için yumruklayıp buzunu kırmak gerekliydi. Ancak ondan sonra katlayabiliyordunuz. Bütün bunları, dördüncü kat penceresinden yan belinize kadar sarkmış durumda yaparken, bir yandan da komşularınızın, cereyana yol açıyorsunuz diye yakınmalarını dinlemek zorunda kalıyordunuz. Çarşaf ları içeri almayı basarsanız bile, bu sefer de buzları çözülürken yeniden ıslanıyorlardı. Onları tekrar mutfağa, banyoya gerdiğiniz iplere dizmek zorunda kalıyordunuz. Orada dalga dalga rutubet yayarak, sonunda kuruyorlardı.

Oturduğunuz daire, bir sonraki bloktaki daireyle dip dibeyse, çamaşır ipinizin bir ucu orada oturan komşunun penceresine takılmış demektir. Bu takılma yerleri, pencerelerden ulaşılabilecek yerdeydi. Gerektiğinde onarım yapabilmek için bu şarttı. Bazen rüzgârlı gecelerin sonrasında dolaşıklıkları çözmek de gerekiyordu. Genelde pencereleri tokuşan insanlar aynı binanın kiracıları olmadığından, bu tür işbirliği yapmak, yabancılarla pazarlık etmek anlamına geliyordu. Bazen bu yolla dostlukların kurulduğu da oluyordu ama genelde durum tam tersiydi.

Öle Buttermilk Sky... That Old Feeling... Remember Me...

it Looks Like Rain in öierry Biossom Lane...

Rosalie... Harbor Lights... September in the Rain...

Bay Kane'in kalın gözlük camları ardındaki kocaman gözlerini görebiliyordum. Akşamüstüydü, dükkân kapanmıştı, biz kapının yanındaki merdivenlerde oturmaktaydık. Adamcağızın alaycı bir ifadeyle 'bahçem' dediği manzaraya bakarak sohbet ediyorduk. Orası daracık bir boş arsaydı. Çamurlu bir toprak parçasıydı. Üzerinde cam kırıkları parlar, kenardaki bir binanın duvarındaki çatlaktan yaban otu çıkar, tarih öncesinden kalmış gibi yaprakları yağmurdan önce dönerek açık renk yüzlerini gösterirdi. Sımsıkı topra-

117

ğın orasında burasında, top sökmez cinsten inatçı birtakım otlar daha vardı.

Bay Kane'le sohbetlerimiz, pek sık olmadığı gibi, düzenli de değildi. Yılda belki dört beş kere oluyordu. Ama ben Kuzey İnci Sokağı'nda oturduğum sürece hep devam etti. Hele başlangıçta, ben yedi sekiz yaşındayken, konumuz genellikle Bay Kane'in kısa dalgadan dinlediği bilgilerle dolu oluyordu. Varşova'da, Londra'da, Madrid'de ve Berlin'de neler olup bittiğiyle ilgili. Gecenin geç saatlerinde, arka odadaki radyonun başında, kır saçları kafasına geçirdiği kulaklıkların bantına sıkışmış, radyoyu iki büküm dinler, karısı üst katta horlardı. O saatler, sanıyorum hayatının en mutlu saatleriydi ... en huzurlu saatleri olduğu kesindi bir kere. Kuzey İnci Sokağı'nda Bay Kane'in, ırkından ve mahallenin kredi kaynağı rolünden ötürü toplumun dışına, müthiş bir yalnızlığa itilmiş olduğunu çok sonra anlayabilmiştim. Sohbeta ara sıra kafa sallamaktan, Tıım' demekten başka hiçbir katkısı olmayacak bir çocukla, başka neden öyle saatlerce konuşsun ki?

^

İlk sohbetimiz, bir ilkbahar akşamı, bir sentlik İspanyol Kırmızısı (üçü bir sente satılan tarçınlı halkalardan) alırken, kendiliğinden doğmuştu. Herhalde günlerden Cumartesi olmalıydı, çünkü o sabah, Saint Joseph Kilisesi papazının evinde kateşizm dersine katılmıştım. Dersi veren, gözlerinin kenarları kızarmış genç, hevesli bir papazdı. Sesi gıcırtılı, suratı sivilce doluydu. Önce 'eksiksiz pişmanlıkla 'eksik pişmanlık' arasındaki farkı anlatmak için çırpındı durdu (anlayabildiğim kadarıyla bu fark, günahlarınızı itiraf ederken bunu sırf iyiliği temsil eden İsa aşkına mı, yoksa cehennemde yanmaktan korktuğunuz için mi yaptığınıza dayanıyordu). Ardından papaz, soracak sorumuz olup olmadığını sordu. Benim soru sormaya yeltendiğimi görünce hemen, "Haydi diz çökelim, o Tanrı'dan kork-

Soru cevap yöntemiyle öğretme; ilmihal.

118

niaz, kana susamış İspanyol Cumhuriyetçileri'nin şehit ettiği zavallı papazlar ve rahibeler için dua edelim," dedi. Birkaç 'Hail Mar/ duası okuduk, birkaç 'Our Fadier' duası söyledik, sonunda benim hâlâ havada duran elimi görmezden geldi, birlikte odadan çıktık

O kana susamış İspanyol Cumhuriyetçileri hakkında biraz daha fazla bilgi edinmek istiyordum. Annem Cumhuriyetçiler hakkında hiçbir zaman iyi bir şey söylemezdi. Onlardan söz ederken, Başkan Roosevelt'in fakirler için yaptığı her şeye karşı gelen şişkolar, diye tarif ederdi. "Kârlı alım" denilen hain davranışları nedeniyle ekonomik krizi de onlar çıkarmıştı. Başkan Roosevelt'in düşmanlarının benim de düşmanım olduğu fikrine aslında ben de oldukça yatkındım. Kârlı alım besbelli bağışlanmaz bir günahtı. Ama annemin Cumhuriyetçiler'i kötüleyip dururken, papazlarla rahibeleri kesme alışkanlığında olduklarını nasıl untabildiğini aklım almıyordu.

Dükkân kapanmak üzereyken Bay Kane'in köşebaşı dükkânına gelmiş, tek kuruşumla İspanyol Kırmızılarına ek olarak iki tane 'Jelly Babies' almanın pazarlığını yapıyordum. Onlar da üçü bir sente satılan şekerlendendi. Sürekli konuşuyor, bir kuruşa normalden fazla şeker sığdırmaya çalıştığımı Bay Kane'in fark etmemesi için ortalığı karıştırmaya çalışıyordum. Bu arada, umarım İspanyol Kırmızılarını Cumhuriyetçiler yapmamıştır, gibi bir lâf ettim.

Bay Kane bana şekerleri verdi, bir sentimi kasanın çekmecesine atarken, "Neymiş o Cumhuriyetçiler'in yaptığı şeker meselesi?" diye sordu.

"Şey, demek istiyorum ki... İspanyol Cumhuriyetçileri miydi?"

Kaşlarını kaldırdı. "İspanyol Cumhuriyetçileri'ni biliyor musun?"

"Tabii. Papazlarla rahibeleri öldürüyorlar."

"İhtilal hakkında tek bildiğin o mu?"

119

"İhtilal mi?" İspanyolların ihtilalle ne ilgisi olduğunu hiç anlayamamıştım. Benim kafamdaki tarihî resimlere göre, ihtilalin savaşı, cesur Koloni askerleriyle kırmızı ceketli paralı askerler arasında verilmişti, bu arada bir grup donmuş adam teknede ayakta durarak Delaware Nehri'ni geçmiş, Paul Revere de geceyarısı at sırtında koşup "İngilizler geliyor! İngilizler geliyor!" diye bağırmıştı. Bostonlular bunun üzerine Kızılderili kılığına girmiş, onların çaylarını denize atmışlardı... ha, bir de Pul Vergisi Kanunu diye bir şey vardı.

Bay Kane gözlerini yumdu, başını üzgün üzgün iki yana salladı. "Günümüz dünyasının en ünlü olayını okulda sana öğretmeyişleri, geleceğimize karşı işlenmiş bir suçtur," dedi. "Senin gibi akıllı bir çocuk bile olup bitenden habersiz. Bu tür cahilliği yasaklayan bir yasa olmalı." "Dünyanın en önemli olayı mı? Bana anlatsanıza."

"Ne yaran var?" Beni çıkarmak üzere kapıyı açtı, arkamdan kendisi de çıktı, kapıyı kilitledi.

"Anlatın bana."

m

Madenî kepengi indirip kilitledi, "Fazla karışık," dedi.

"Cumhuriyetçiler kötü adamlar, değil mi?"

"Yanlış."

"Ama papazlarla rahibeleri öldürüyorlar."

"Evet, bazen öyle şeyler olur. Öfkeden. Hınçtan. Çaresizlikten. Her iki tarafta da kötü adamlar vardır. Deliler de vardır. Her zaman öyledir. Her şey siyah beyaz olsa, taraf tutmak çok kolay olurdu. Ama hayatta iyi de, kötü de, her zaman grinin tonlarımdadır, taraf tutmak da cesaret ister. İnsan yapılanları düşündüğü kadar nedenlerini de düşünmek zorundadır."

"Ama Demokratlar papazları öldürmez."

"İspanya'da Cumhuriyetçiler'le Demokratlar zaten aynı adamlar."

"Ne?" Bunun doğru olamayacağını ben bile biliyordum.

120

"İhtilalciler de faşist."

"Faşist mi?" Bu kelimeyi daha önce hiç duymamıştım.

Bu arada dükkânın köşesini dönmüştük. Bay Kane, yan kapıya giden ahşap basamaklara oturdu, gömlek cebinden Bugler Sigara Makinesi'ni çıkardı. Kendine günde iki sigara içme izni veriyordu. Biri işe başlamadan önce, öbürü de iş bittikten sonra. Bunların ikisini de dışarıdaki basamaklarda içerdi, çünkü karısı içeride sigara içmesine izin vermezdi. Belki de adamın o hayranlık uyandırıcı özdenetimi, sigara sarma işinin karmaşık bir iş olmasından kaynaklanıyordu. Önce mavi kutudan bir tutam ince kesilmiş Bugler tütününü aldı, makinenin tepesindeki küçük yarığın üstüne dikkatle yaydı, ardından ince çubuğu kaldırdı, bu hareketiyle tütün, içerideki lastik bir bandın üzerinde sigara biçimine büründü. Bay Kane sigara kâğıdının kenarındaki yapışkan kısmı yaladı, onu özenle yangın üzerine koydu, ince çubuğu yavaşça indirmesiyle birlikte içerideki mekanizma yeniden harekete geçti ve ... Buyurun! Sigara dışarı fırlayı-verdi. Bay Kane özel bir kesici âlede sigaranın iki ucundan sarkan-tütünleri kesip düzeltti, kesikleri dikkatle tütün kutusuna topladı, elini cebine atıp tahta bir kibrit çıkardı, basamağın kenarına sürterek yaktı, upuzun bir soluk çekti, o soluğu yavaşça saldı. Sert tütün bir anlığına duyularını sersemletirken gözlerini yumdu. Bu olağanüstü karmaşık ayinin sonunda beklenen doyumun gelmesi için, bir düzeyde hedonistik tedirgin bekleyiş de şarttı.

İkinci derin soluğu çekip yavaşça saldıktan sonra, İspanya İç Savaşının o güne kadarki tarihini alçak sesle özetledi. Kötü adamların, yani Milliyetçilerin, iş adamlarından, ordudan, toprak sahiplerinden ve kiliseden oluşmuş bir grup olduğunu öğrendim. İyi adamların, yani Cumhuriyetçiler'in seçimle getirdiği hükümeti devirmeye çalışıyorlardı. Cumhuriyetçiler işçiydi, çiftçiydi, sendikacıydı, sosyalistti, komünistti, anarşistti, aralarında da birtakım

orta sınıf liberali vardı. Bay Kane bana her 'ist1 grubunun genel bir tanımını yapıyor,
121

nasıl bir dünya istediklerini kestirmeden özetliyor, bu ideali gerçekleştirmek için neler yapmak niyetinde olduklarını da söylüyordu.

Bay Kane'de tarihi güzel bir hikâyeye dönüştürme yeteneği vardı. Kahramanlara, kötü adamlara, adanmışlıklara, tehlikelere, çarpıcı isimlere sahip bir serüvene. Örneğin: Asturyas, Franco, Negrin, Cordoba, Guernica gibi. Cumhuriyetçiler'den yana savaşanlar arasında, Sovyetler Birliği, Meksika,, genç Amerikalılar'ın da George Washington ve Abraham Lincoln müfrezeleri vardı¹³. Faşistlere ise İtalyan askerleri, Fransa'dan gelme Crobc de Fer sağcıları, İrlandalı Ultra-katolik mavi gömlekliler ve Alman pilotların Condor Lejyonu yardım etmekteydi. Bu pilotlar savunmasız kentleri bombalayarak taktiklerinin egzersizini yapıyorlardı. Bütün bu insanlar, yerler ve olaylar öyle yoğun bir akış içinde geliyordu ki, hepsini kafamda tutup ayrıntılarını hatırlamam imkânsızdı, ama İspanya'nın romansı ve trajedisi konusunda birtakım duygular geliştirme olanağını buldum.

Ben İç Savaş'ın nedenlerini ve akışını, Bay Kane versiyonuna göre kendimden geçmiş dinler, kafam karıştıkça karışırken, ortalık da iyice karanlık olmuştu. Dükkândan karısının her zamanki acılı sesi duyuldu. Bay Kane'i yemeğe çağırıyordu. Daha ilk seslenişi olduğu için, sesinde bu denli yakınma hissetmek beni şaşırtmıştı. Ayağa kalktığımda, uzun süre oturmaktan kalçam tutulmuştu. Hayatın kendisine öğrettiği dersleri dinlemek isteyen birini bulmak, Bay Kane'i belli ki pek mutlu ediyordu. Ben karşı kaldırıma koşup eve dalmak üzereyken arkamdan ses lendi: "Ha, bu arada! Beni kandırdığını sanma. Bir tane Jelly Baby^yi bedava almak için bana hile yaptığının farkındayım. Gözümü senden hiç ayırmıyorum."

MjFuBnyValentiine... Where or When...

in the Stili of the Night... The Neamcss of You

•• -You're aSweetheart... Liffle White Lies... A Foggy Day

122

Albany herhalde on yıllık bir zaman kaymasını yaşıyordu, çünkü sonradan fark ettiğime göre, benim yaşımındaki insanların hiçbiri çocukken golf pantolon giymemişti. Oysa bizim günümüzde Albany'nin erkek çocukları, kısa pantolonu bıraktıkları andan, dokuzuncu sınıfa girinceye kadar, hep golf pantolon giymişti. Bu kıyafetimizde hiçbir gariplik görmüyorduk, çünkü ders kitaplarımızdaki resimlerde de çocuklar öyle giyiniyordu (kitaplar eskiydi, yirmili yıllardan kalmaydı). Katolik çocuklar için kısa pantolondan golfe, oradan uzun pantolona geçiş, adetâ dinî olaylardı. İlk komüniona, kısa pantolonlu beyaz takım ve beyaz saten papyonla gidilirdi. Çocuğun giydiği son kısa pantolon o olurdu. Ondan sonra artık golf pantolon yaşı gelmiş demektir. Tâ ki Konfirmasyon'da giyilecek ilk uzun pantolonlu takıma kadar. Ondan bir sonraki sonbahar, son golf pantolonunuzu da yaz tatili boyunca eskitmiş olarak, modanın kozasından uzun pantolonunuzla çıkardınız. Birçok günah işlemeye hazır, konfirme olmuş bir erkek.

Erkek çocuklar için standart okul kılığı, fitilli kadifeden golf pantolonu, ceket ve kepi olan bir takımdır. Ama nispeten yoksul mahallelerde bu standardı tutturmak kolay değildir. Kepler kolaylıkla kaybolur, pantolonlar ceketlerden daha çabuk eskirir. Ceketleri, göğüs kısmı üzerinizde gerilinceye kadar, bilekleriniz kolların ucundan beş santim fırlayınca

kadar giymek mümkündü. Ondan sonra küçük kardeşinize verilir, ardından da' mahallede bir aileden öbürüne geçmeye başladılar. Başkasının verdiği, üstünüze bir dereceye kadar olduğu varsayılan giysilerin giyilmesi yolundaki yaygın alışkanlığa ek olarak, tüm kıyafet ve ayakkabıları birer boy büyük alıp çabuk küçülmesinden kurtulma uygulaması da eklenince ve ayrıca çocukların hiç işbirliği göstermeksizin son hızla büyümesi de dikkate alındığında, bizim okul kıyafetlerimiz, çok darlarla çok bolların bir salatası gibi görünürdü. Bir kıyafetin bir parçası, örneğin ceket, çocuğa bir ay boyunca uyabilirdi, ama hem pabuç, hem ceket, hem de pan-

123

tolonun aynı zamanda çocuğa uyması, matematiksel açıdan ideal sayılamayacak kadar düşük bir ihtimaldi.

Yeni (fazla büyük) golf pantolon, ya satm alınıyor, ya miras kalır, ya da sonbaharda okulun açılmasından hemen önce takas sonucu eve gelirdi. Okul kıyafetlerini satın almak için en ucuz yer JC Penny"s adlı dükkândı. Yüksekçe gerilmiş kablolardan kayan küçük kutulardaki nakit paralarla satış fiberi, yine yüksekçe kurulu bir kasiyer masasına gelirdi. Paranın üstü de, bir zil sesi eşliğinde yine telden kayarak, hesabı yollayan satış görevlisine geri gönderilirdi. Okul alışverişi için üç ay boyunca para biriktirmiş olmamız gerekjr-di, çünkü orada yalnız kıyafet değil, okul malzemesi de satılırdı: kalem, defter, cetvel, silgi -bir yanı yumuşak ve beyaz, kurşun kalem silmek için, öbür ucu pütürlü ve daha sert, mürekkep silmek için (ama aslında mürekkebi silmez, yalnız kâğıdı aşındırır, soyar-dı). Bir iki de mantar saplı mürekkep ucu alırdık. Mürekkebe batırıp yazı yazmak için. Acele yazayım derken o uçlar hep ikiye ayrılır, bozulurdu. Bir şişe lacivert mürekkep, dükkânın reklamını taşıyan kurutma kâğıtlarından da alabildiğimiz kadar. Bir de yepyeni spiral-8 li defter. Onu temiz tutacağıma dair kendime sözler verirdim. Kesinlikle! Bu yıl karalama yapmayacaktım o deftere. Gizli şifreler yazmayacaktım. Okulla ilgisi olmayan hikâyeler yazmayacaktım. Ama tabii...

Okul yılının sonu geldiğinde, golf pantolonu küçülüp kısalıyor, diz, altından tokalanamayacak hale geliyordu. Böylece yaz boyu artık çorapsız olarak, uzun ve çirkin bir şortmuş gibi giymek zorundaydı. Hava ne kadar sıcak olursa olsun, bizim mahalleden hiçbir çocuk kepini giymeden dolaşmazdı. Kepi başımıza hafif çarpık, siperliği hafif yana ve aşağıya çevrilmiş olarak giymek kadar şık ve etkileyici bir şey yoktur, kanımsdaydık. Tabii rahibeler, anneler ve öğretmenler bize durmadan, keplerimizi düz giymemizi söylerlerdi, biz de düz giyerdik ... onlar uzaklaşınca kadar.

124

Amma da süslüydük yazları. Kepler yana çevrik ya da kaşlarımızın üstüne eğik (çünkü siperliğin altından gözlerimizi kısarak bakmak insana daha sert adam havası veriyor), diz tokalarımız (eğer İcaybolmamışsa) bandının ucunda sallanıyor, çorapsız çıplak sıksa baldırlar, önce mor, sonra sarımtırak, en sonunda gri renge dönüşen çürüklerle süslü.

Hiçbirimiz denim pantolon giymezdik (o sıralar, o pantolonlara henüz j'leans denmiyordu). Bu tür pantolonlar, filmlerdeki kovboylara özgüydü. Onların pantolonlarında, çizmenin üzerinde yedi sekiz santim eninde katlanmış kısımlar olurdu. Paçalar hep aynı boydaydı tabii. Uzun boylulara göre dikilirdi. Boyunuz ne kadar kısaysa, paçadaki katlama o kadar enli olmak zorundaydı. Komik rollerde oynayanlar, yine denim kumaştan iş tulumu giyer,

saman çığner, 'dediğin olsun, abi' gibi lâflar söylerken ayak parmakları üzerinde öne arkaya yaylanırlardı. İnci Sokağı'nda hiç kimse, öleceğini bilse denim giymezdi.

Nice WorkIfYoa Can Gettt...

They Can't Take That Away From Me...

Love Walked In... Our Love Is Here to Stay...

Johıııy One Note... The Ladj Is a Tramp...

Yazın buzcu bizim sokağa haftada iki kere gelir, atlı arabasından sürekli sular sızar dururdu. Buz almak isteyen insanlar, pencerelerine bir kart koyarlardı. 24 librelük parça isteyenler kartı, doğru tarafını üste getirerek koyarken, 50 librelük parça isteyenler baş aşağı koymak durumundaydı. Ama hiç kimsenin buz kutusu 50 librelük parçayı alacak kadar büyük olmadığına göre, eğer kart baş aşağı konmuşsa, o evde parti veriyorlar, buz ve bira şişelerini küvete

125

koyacaklar demektir. Bayan Kane'in yaratıcı hayal gücüne göre, eğer kart pencereye yan konmuşsa, evin hanımı buzcludan başka tür bir hizmet istiyor anlamına geliyordu. Mahalledeki kadınlardan hiçbirinin aslında buna inandığını sanmıyorum, ama yine de gözleri hep karşı pencereleri tarar, yan konmuş kart arardı ... ne olur ne olmaz diye. Bizim buzcu, kasları diri diri fıskıran, boynu kafasından enli bir İtalyan'dı. Mentşeli kışkaçla buz, kolunun zarif bir hareketiyle yakalar, arabadan kendi omzuna kaydırırdı. Omzunu kaim bir meşinle korurdu. Buzu merdivenlerden yukarı, penceresinde kart gördüğü daireye taşıırken, yaşlı atı onu kentın soluk kesen sıcağında, başı eğik bekler, yorgun gözünün gerisinde kaslarından biri tik gibi seyirirdi. Buzcu merdivenlerde gözden kaybolduğu anda mahallenin çocukları arabaya saldırır, kimi ellerini yeni erimiş soğuk sulara daldırıp yüzüne, kollarına sürerken, daha büyükler çakılarıyla buzdan yongalar alır, emmek üzere ağızlarına atarlardı. O sırada buzcu gelip onları kovalar, iğrenç tehditler haykırırdı. O küfürler, sırf İtalyanca olduğu için, kulağa olduğundan da beter gelirdi.

Evlerde buz kutusunun altındaki tepside biriken suyu dökmek, evin çocuğuna verilen bir görevdi. O çocuk bir hikâyeye oyununa ya da radyo programına takılırsa, akan sular mutfak tabanında bir dere oluşturur, çocuk görevini ancak o zaman hatırlardı. Durum fark edilmesin diye hemen harekete geçmek zorundaydı. İki seçeneği vardı aslında -yavaş olanı ve tehlikeli olanı. Ya tepsideki suyu fincan fincan musluğa taşıyacak, su azaldıktan sonra, tepsi taşınabilecek hale geldikten sonra kaldırıp dökecek, ortalığı berbat etmeden işi bitirecek ya da bir kumar oynayacak, ağzına kadar dolu tepsiyi sarımsadan kaydırıp çıkarmayı (kolay değildi, çünkü tepsi hep marley tabana yapışırdı), yavaşça musluğa taşımayı deneyecek, bu arada ufak adımlarla yürürken suyun dalgalanma temposunu hesaba katacaktı. İlk tedbirli yaklaşımdı ama çocuk her seferinde ikincisini seçer, su da tabu her seferinde çocuğun üstüne başına, yerlere dö-

126

İcülürdü. O zaman tepsiyi yere koyup suyu yine fincan fincan taşımak, ardından da yerleri silmek zorunda kalırdı. Buz kutusunun altındaki o kötü kokulu bölümü de. Ardından da annesinin en sevdiği fincanı çalkalayıp yerine kaldırırdı. Bu işler her seferinde, tedbirli yaklaşımın süresinin üç katı kadar zaman alırdı. Ama insan bilemez ki... belki gelecek sefere ...

Buzcu aynı zamanda bizim kömürcümüzdü. Her yıl Eylül ayı geldiğinde, yani apartmanlarda kaloriferler yakıldığında, kömürcülük görevine başlar, havalar nasıl giderse gitsin paskalyaya kadar sürdürürdü. Sonbahar ve kış mevsimlerinde kömürü yine aynı arabayla getirir, arabayı yine aynı at çekerdi. Zavallı at, kader birliği yaptığı öteki yük hayvanı olan kişi, kömür çuvallarını sırtında yukarıya taşırken, yine başını eğip beklerdi. Kafasına kömür çuvalından yapılmış bir tür başlık giydirilirdi soğuk mevsimde. Kışın kimse buz kullanmazdı. Herkes pencerelerden birinin dışına bir tahta parçası çıkar, süt ve benzeri şeyler orada tutulurdu. Süt sık sık şişenin içinde donar, kapağını açarken kule biçiminde donmuş krema da birlikte kalkardı. Bu bedava dondurmaya çocuklar bayılırdı. Her çocuk sabahları erkenden uyanmaya, ailenin diğer çocukları kalkmadan süt şişesine ulaşmaya çalışırdı, ama anneler bundan hoşlanmaz, ellerinde yağı alınmış yavan süt kalıyor diye yalanırlardı. Her binada, kazanın bakımından bir kiracı sorumluydu. Her gece kalorifere kömür atan, sabah olduğunda yenisini atan, oydu. İkinci yılımızın kışında annem bizim binada bu görevi üstlenmeyi başardı, soğuk mevsimde günde dört kere bodruma inme karşılığında, kiralama acentesi de bizden ayda beş dolar fazla para almaktan vazgeçti. Görevimiz bodruma her inişte külleri almak, yeni kömürü atmak, çıkan külleri kül kovalarına doldurup, 4 haftada bir toplanmak üzere kaldu-ıma çıkarmaktı. Hesaba göre, bodruma her iniş karşılığında dört sent almış oluyorduk, ama kalorifer mevsiminde elimizde birkaç kuruş fazla para olması bizi çok mutlu ediyordu. Mevsim okul

127

açılırken başlıyor, okul malzemesi ve giysiler alınırken o para işe yarıyordu. Kazana bakma işinin yanı sıra, apartmanın tüm merdiven ve sahanlıklarını silip süpürmek de söz konusuydu. Paskalya'dan Eylül basma kadar kalorifer yanmadığı için, ayda beş dolarlık indirimimiz, merdivenleri silme karşılığında iki buçuk dolara merdi. Annem hastalandığında kazan işini ben devralırdım. Başlangıçta yaşım küçükken bu iş çok zordu. Kürek öyle büyüktü ki, her seferinde alabileceği yükün ancak çeyreği kadar dolduruyor, onu bile zor kaldırıp kazana atıyordum. İş gereğinden uzun sürüyordu. Hele kömür stokumuz azaldığında, alanın ucundaki küçük yığından kazana kadar elimde kürekle gidip gidip gelmek bile zaman alıyordu.

The Merry-fio-RfIHnd Broke Dowı... The Love Bııg Wili Bite lou tif yon don'l wat< h out)... TooMarvelIoasforWords... I've Got My Love to Keep Me Warm...

Bay Kane'le yan merdivende oturmuş, çamurlu arsadaki cam kırıklarıyla yaban otlarına bakıyorduk. O, akşam sigarasını içiyordu. Avrupa'daki bazı cesur kısa dalga operatörlerinden çok tedirgin edici şeyler duymuştu. Naziler'in Yahudiler'e uyguladığı iğrenç haksızlıkları bana tarif etmekteydi. (Bundan daha kötü bir suç işlendiğini o zamana kadar Bay Kane bile henüz duymamıştı.) Sesinde öfkeden çok, üzüntü vardı, yüzyıllardır birikmiş bir yorgunluğu yansıtıyor gibiydi. Almanlar liderlerine neden böyle şeyler yapma izni veriyor, diye sordum, o da bana Yahudiler'in zaten iki bin yıldır Avrupalı ev sahiplerine, her doğal afetin günah keçisi olarak, her kişisel başarısızlığın şamar oğlanı olarak hizmet verdiğini söyledi, Ortaçağ gettolarına dalan başıbozuk haclıları, İspanya ve

Porte-

128

jciz'deki engizisyonu, Rusya'daki pogromları* anlattı. Bunları sanki kendisi de oradaymış

gibi, çok güzel tarif ettiği için iltifat ettiğimde, "Ama oradaydım. Ben de oradaydım," diye karşılık verdi.

"Orada mıydınız, Bay Kane?"

"Yahudi olsaydın, Yahudilerin eziyet gördüğü her yerde sen de hazır bulunurdun."

Bunun altında derin bir şeylerin varlığını sezdim ... ama tam kavrayamadım. Bu konunun örttüğü gizli ihtiras beni rahatsız edince, konuyu değiştirdim.

"Nazi sözünün Almanca bir anlamı var mı?"

"Var. Nasyonal Sosyalist'in, yani Milliyetçi Topiumcu'nun kısaltılmışı." Burnunu çeker gibi bir sesle, alaycı bir gülüş kurtuldu ağzından. "Aslında tabii sosyalist'in tam tersi onlar. Manevî müttefikleri de, sanayiciler, toprak sahipleri ve askerler."

"O halde sosyalist nedir?"

"Şey ... örneğin ben. Ben sosyalistim." Sözüne devam etti, kendi kişisel ve 'Kışot'vârî sosyalizm inancım anlattı. Buna 'müessese sosyalizmi' adını vermişti. Ona göre klasik sosyalistlerin her şeyi devlet mülkiyetine geçirmekteki ısrarı ciddi bir hataydı, çünkü insanların güzel şeyleri biriktirmek ve çocuklarına aktarmak gibi doğal istek ve eğilimlerini görmezden geliyordu.- Kapitalistlerin inancını da anlattı bana. Onlar ulusun savunulmasından sonra bir hükümetin ikinci en önemli görevinin, 'insanların mutluluğunu kolaylaştırmak' olduğuna inanıyordu. Bunun anlamı da, servet, mal ve konfor elde etmektir. Oysa sosyalistlere göre bir hükümetin, ulusun savunulmasının yanında, en önemli görevi, halkın refahıydı. Bunu Darwin anlayışına göre 'eşyanın tabiatı'na uygularsak, özellikle fakirlerin, yaşlıların, zayıfların ve dezavantajlı durumda olanların refahı demektir.

Kıyım, soykırım.

129

Bay Kane'in 'müessese sosyalizmi'nde, tıbbî bakım gibi, beyninize sığdırabileceğiniz en iyi eğitimi almak gibi temel insan hakları, parasını devletin vereceği hizmetler olacaktır, ama hizmeti devlet vermeyecekti. Devlet insanlara bireysel fişler verecekti (Bay Kane bunlara 'sağlık biletleri', 'okul biletleri' diyordu), insanlar da, kendileri ve çocukları için uygun bulduktan özel doktorların, tıbbî hizmetlerin ya da eğitim kurumunun parasını bunlarla ödeyecekti. Yaşadığı tecrübeler Bay Kane'e, devletin yönettiği her şeyin kötü yönetildiğini öğretmişti, nedeni de politikacıların ne pahasına olursa olsun görevde kalma inadıyla, bürokradların sorumluluktan kaçma, sorunlardan kaytarma, kendilerine fors toplama hevesiydi.¹⁴

"Ve bütün o bedava biletler ... yani doktorlara, hastanelere, okullara verilecek biletler ... sosyalizm aslında o mu?" diye sordum. "Şey ... o da benim türümdeki sosyalizm." "Yani bütün bunları öldürmeye çalışan insanlar mı var?" "Pek çok yok, ne yazık ki. Ama kim bilir? Sen çıkarsın ortaya belki günün birinde. Dünyayı düzeltme şurası sana geldiğinde, şunu asla unutma: sağlık ve eğitim hizmeti gibi temel ihtiyaçları karşılamak için hem kapitalist rekabetin randımanına, hem de sosyalizmin merhametine ve hümanizmine ihtiyacın var. Parayı kapitalistler kazanmalı, Sosyalistler harcamalı." "... Vay canına!"

Where Are You?... Let's Cali the Whole Thing öff... Shaü We Dance?... That Old Feeling... Paravan...

'Mahalle' dediğiniz coğrafî bir kavramdır, ama yalnız coğrafî değildir, hattâ birinci niteliği de o değildir. Mahalle dediğiniz, kültürel, etnik, sosyal, aşiretsel ve ekonomik

özelliklerin bir birikimidir.

130

İnsanlar hangi mahalleden geldiğine göre tanımlanır. Mahalle as-juda sosyal ölçümün temel birimidir. 'Mahallenin en gaddar erkeği' deriz, ya da birini, 'mahallenin en güzel kızı', diye tarif etmeye kalkarız. Ya da en çirkinini diye. Sizin mahalleden bir kız, güzel değil ama iyi bir kızsız, 'gösterişsiz' denir, ama o kız başka mahalle-dense, 'çirkin' denir. Hiç güzel değil, ama son derece iyi bir kızsız, o zaman herkes onun rahibe olacağını düşünür ve tüm mahalle onunla gurur duyar ... biraz da acırlar ona ama.

Mahallelerin kendine göre kişilikleri vardır. Bazı iyi mahallelerde insanlar birbirine iyi davranır, birbirine destek çıkarırken, kötü mahallelerde çıkmazlar. Bazı mahalleler 'gıcır'dır, erkeklerin hepsi iş bulmuş, çahşyordur; bazıları tehlikelidir, insan oraya yanlışlıkla sapsa dayak yiyebilir. Bazıları yaşlılar mahallesidir, çocuklar çevrelerine fazla dikkatli baktıkları için bile azar işitir, bazıları Siyahlar mahallesidir. Yahudi mahallesi, Polonyalı mahallesi, İtalyan mahallesi, İrlanda mahallesi de olabilir. Her birinin kendine göre bir havası, kokusu, kuralları ve davranışları vardır. Ayrıca bir de sizin kendi mahalleniz vardır. Orada her şey, kokması gerektiği gibi kokar, siz de fazla azamazsınız, çünkü herkes adınızı da, nerede oturduğunuzu da bilir.

insan alışır kendi mahallesindeki kokulara. Zaman içinde o kokuları 'nötr1 olarak algılamaya başlar. Koku değildir artık onlar. O zaman temiz ve kokusuz olan zengin mahalleler, yavan, yamyassı bir yermiş gibi gelir. Fakir binaların hepsinde, benim 238'e ilk adım attığımda karşılaştığım o tipik koku vardır: küf, gaz sızıntısı, lizol, «re tersi, arada da bebek bezleri, dezenfektan sabun ve ter. Tabii T de, apartman boşluklarının duvar sıvalarına sinmiş olan çeşitli yemek kokulan: Polonya sosisi, İrlanda lahanası, Siyahların tipik yeşillikleri, Yahudi yemeklerinin o yalnızlık dolu, kaz yağı ve balık tansımı metalik kokusu, İtalyan yemeklerinin o harikulade kokular enfonisi. Rastlantılar sizi kendi oturmadığınız bir binaya soktuğun-

131

da, yemek kokularım garip ve yabancı bulurdunuz. Hatta biraz da tehlikeli.

Her binanın en başat özelliği, etnik niteliğiydi. Örneğin Güney Sokağı, Siyahlarla Yahudilerin yeriydi. Siyahlar yıkık dökük apartmanlara tikişmişti. O apartmanların sahipleri Yahudiler'di. Yahudiler kendi eski püskü rehinci dükkânlarının, içki dükkânlarının ve köşebaşı bakkallarının üst katında oturuyordu. Benim en iyi tanıdığım Siyahlar mahallesi, Blacktown diye bilinen yerd. Burası bloklardan değil de, adetâ birbirine geçmiş kısa sokaklardan oluşmuş bir yerd. Sokak adları, De Witt, Rathbone, Lavrence gibi şeylerdi. Çevrede antrepolar ve hafif sanayi tesisleri vardı. Bazı Pazar günleri ayından sonra, Blacktown'dan geçerek nehir kenarındaki dokların yanında, terk edilmiş bir tuğla fabrikasının alanına giderdim. Orada dev bir kum yığını vardı. Gün boyu tek başıma oynadığım Yabancılar Lejyonu oyununda orayı Sahra olarak kullanıyordum. Çevremde Lejyondan silah arkadaşlarımla, Fransız emperyalizminin kültürel yararlarını fırlatıp atmak isteyen binlerce öfkeli Arap oluyordu. Blacktown, harap tuğla apartmanları, bakkalı, berberi, ön cephelelerinde dükkânlar olan üç kilisesiyle, kuzeye transplantasyon yapılmış bir güneyli kasabasmı andırıyordu. Albany siyahlarının eskiden beri yaşadığı diğer yerlerden çok farklı bir havası vardı. Blacktown'un hep alçak sesle konuşan insanları buralara geledi

çok olmamıştı. Kuzeyin onlara çekici gelmesi, Birinci Dünya Savaşı başladığında beyazların daha kârlı olan savaş sanayinde çalışmak istemesinden, kirli ve zor işlerin birçoğunun boş kalmasındandı. Ekonomik kriz başladığında çabucak işsiz kalmışlardı, çünkü iş yerleri küçülmeye yönelip 'tensikat'a başladıklarında, işe son almanın ilk çıkarılması kuralı uygulanıyordu. Ama Blacktovn o nazik, geleneksel havasını korumuştur. Blacktovm'un papazlardan sonra gelen liderleri, yataklı vagonlarda kondüktörlük yapmış üniformalı memurlarıydı. Çoğu; gezip çok görmüşlerdi, dünyayı tanıyorlardı, bilgelikleri havaların

132

Han belli oluyordu. Bu 'George'lann (yataklı vagon kondüktörlerinin di hep George oluyordu) kendi dernekleri vardı. Blacktown'a gu-urlu, güvenilir, sorumluluk sahibi bir atmosfer yayıyorlardı. Fikirle- önemli sayılıyor, her işte onların onayı aranılıyordu.¹⁵ pazar sabahları Sahra'ya giderken Blacktovn'dan geçtiğimde, hiçbir zaman kendimi tehdit altında hissetmedim (bugün geçen biri belki öyle hissedebilir). Ben oradan geçerken sanki üstüme vazife olmayan şeylere burnumu sokuyormuşum gibi geliyordu, üstelik de kendimi cascavlak beyaz hissediyordum. Apartmanlarının ahşap sahanlıklarında oturan insanlar, alçak sesle yaptıkları dedikoduları kesip gözleriyle beni izliyorlardı. Küçük çocuklar ip atlamayı ya da parmak oyunları oynamayı kesip şaşkın gözlerle bana bakıyorlardı. Samimi bir merak vardı o koskocaman açılmış gözlerde. Ben sokağın epey ilerisine varduktan sonra, onlar da oyunlarına geri dönebiliyorlardı.

Önü dükkanlı kiliseler de, vitrinlerde gördüğüm, İncil hikâyelerinden elle yapılmış resimler de çok ilgimi çekiyordu. Esrarengiz isimleri vardı resimlerin. Bu isimlerde, Nasıra, Kutsiyet, Ebedî, Birlik, Selamet, Çadır Kilise gibi tuhaf kelimeler geçerdi. Oradan geçerken biraz yavaşlar, içeride ilâhî söyleyenlerin sesini dinlemeye çalışırdım. Bu ezgiler bizimkilerden öylesine daha içliydi ki! Bazen de, ortalıkta kimse yoksa, orada durur, soluk soluğa, çok hızlı konuşan vaizin Ruh ül Kudüs'ün pençesindeymiş gibi konuşmasını dinlerdim. Cemaat ona cevaplarını yüksek sesle haykırırdı. 'Biraderlerinden (peder değil) Tanrı'nın emirlerini kendilerine iletmesini isterlerdi! Ben uzun süre boyunca, Protestan olarak yalnızca Zencileri tanımıştım. Protestan olmanın, Katolik olmaya göre daha canlı ve ilginç bir şey olması gerektiği kanısındaydım. Tabii daha sonra beyaz Protestanları tanıyınca, bunun hiç de böyle olmadığını öğrendim. Ama en azından, Protestanların çoğu sonunda o katı, steril Çocukluklarının etkisinden kurtulabiliyordu. Oysa Yahudiler'le Kato-

133

likler, kendi belirsizlikleriyle ve suçluluk duygularıyla ömürlerin^ sonuna kadar boşuşuyor, daha da beteri, herkese de bunu anlatıp duruyorlardı.

Bizim oturduğumuz bloktan daha doğuda kalan, yani Kuzey İnci Sokağı'yla Hudson Nehri arasındaki alanda bulunan bloklar, hep siyahlarla doluydu. Çoğu kişi onlara zenci, negro, kara maça, du-man gibi isimler takmışa. Bu isimler bir öfkeden ya da nefretten kaynaklanmıyordu. Sokak dilindeki adları öyle olduğu için öyle deniyordu. Bizler nasıl polak, wop, mick ya da canuk isek, aynen öyle. İnsanların 'Negro' deyişine dikkat ederseniz, e harfini söyleyişlerine göre bazı incelikleri fark edebiliyordunuz. Kuzeyliler e'yi uza-ttr, sanki içine ironik tırnak işaretleri sığdırırlardı. Güneyde e sesi kısaydı, daha çok i gibi söyleniyor, ama sondaki o sesi de çok kısah-yor, kelime nigr gibi bir şeye dönüşüyordu. Yani o aşağılayıcı 'nigif argosuna çok yaklaşıyordu. Annem benim de, kardeşimin de,

'negro'dan başka kelime kullanmamıza asla izin vermezdi. Bunu belki ırksal hakaretlere karşı aşırı duyarlı olduğu için yapıyor olabi* lirdi. Son derece Yankee bir köyde çeyrek melez bir çocuk olarak büyürken, kendi de karşılaşmış olmalıydı o tür aşığılamalarla.16

This Can't Be L<we... My Heart Belongs to Daddy

Loaise... Yoü Go to My Head...

I Get illong Withoat Yoö Very Weü...

Bazen anneme geçmişe ait hikâyeleri anlattırmayı başardığımda, babasmm hayata nasıl melez bir işçi olarak başladığını, ama kendini geliştirmek için çok çaba gösterdiğini, sonunda kültür, ırk ve din engellerini nasıl aşıp büyükannemle evlenebildiğim öğrenmiştim. O hikâyeleri ezbere biliyordum artık, ama kahramanım saydığım, hep taklit etmeye çalıştığım büyükbabama ait şeyleri tekrar tekrar din-

134

. ^eye bayılırdım - hâlâ da çok hoşuma gider. Edmond LaPointe'l^ ilgili aklımda kalanlar genellikle annemin anlattığı hikâyelerde;» glnıedir, çünkü büyükbabam öldüğünde ben daha beş yaşınday-' jjjjj. Pazar günleri Lake George Köyü'ne, bizi ziyarete gelişiyle ilgilİİ kendi anılarım kopuk kopuktu. Deri cilası ve yanaklarına kullandığa johnson's bebek pudrası kokulannı hatırlıyorum. Melez olmasma-rağrnen» Kızılderililer'in çoğu gibi sakal kıtlığı çekmezdi. Yanakları ner zaman yeni çıkan sakallarının gölgesini taşırdı, çünkü büyükbabam geceleri yatarken tıraş olma ahşkanlığımdaydı. Annemin bunu bana açıklayışı da ilginçti: iş adamları sabahları tıraş olur, çünkü işlerini çok severler; ama Edmond LaPointe gibi adamlar geceleri tıraş olur, çünkü kanlarını çok severler, demişti. Bunun anlamını ancak yıllar sonra sökebildim.

Büyükbabam, Lake George Köyü'ndeki evimize elinde 'güvenli lolipoplarla' gelirdi. Bunların çubuğu esnekti, kolayca bükülüyordu. Lolipopu yalarken ayağı takılıp düşen çocuk için, çubuğun bir yerine saplanma tehlikesi yoktu. Çünkü o günlerin yaygın halk bilgeliğine göre, lolipoplarda öyle bir tehlike her zaman söz konusuydu. Bir paket güvenli lolipop, beş ayrı lezzet içeriyordu (aslında beş renk demek daha doğru, çünkü tatlan birbirinden pek az farklıydı ve hepsi de şekerdi işte), biz de birer tane seçmek durumundaydık. Önce Anne-Marie, sonra ben. Seçim ânı kolay değildi. Mesele hangisini almak istediğimden çok, hangisini geride bırakmaya razı olacağımda düğümliyordum.

LaPointe'lar, Quebec'te yerleşmiş, küçük bir melez çiftçiler topluluğundan gelmeydi. Ataları on sekizinci yüzyılın sonlarında Finger Lakes'teki ana vatanlarından kovalandığından beri oraya yerleşmiş, orada yaşamışlardı. Onondaga kabilesindendiler. Bu kabile, Fransız -Kızılderili savaşlarında Fransızlar'dan yana, İngilizler'e karşı savaşmıştı. Nedeni, Fransız kürk tacirlerinin Onondaga topraklarına yerleşmek gibi bir niyeti olmaması, oysa toprağa aç İngilizler'in gözü-

135

1^

nün doymak bilmemesiydi. Ama sonunda İngiliz sömürgecileri kazanmıştı. Dağılan Onondaga kabilelerinden bazıları Kanada'ya doğ. ru ilerlemiş, Ste. Anne ve St. Lawrence Nehirleri'nin birleştiği yere yakın, kayalık, zayıf topraklara yerleşmişlerdi. Orada çevrelerini Algonquin dilinde konuşan aşiretlerle sarılı bulmuşlardı. Bu yeni insanlar onların geleneksel düşmanlarıydı. (Aslında düşmanlığın nedeni besicilikteki rekabet değildi.

Iroquois ekonomisi biraz da Algonquin dili konuşan komşulara saldırıp onların kürklerini, karılarını almaya dayandırılmıştı). Bu durumda yerlerinden olan Onon-daga'ların yeni komşuları tarafından sevilmeşiğine şaşmamak gerekir.

Kötü durumda kalan Iroquois'lar hemen hemen tümüyle kadınlardan, çocuklardan ve yaşlılardan oluşmaktaydı. Erkeklerin hepsi savaşta ölmüştü. Bu yüzden yerel Fransız kaniyla çabucak karıştılar. Yani daha sonraki kuşaklarda ortaya çıkan melezler, romantik efsanelerin anlattığı gibi güzel Kızılderili prenseslerle cesur beyaz odun-cuıarm soyundan türemiş değildi. O efsaneler aslında, beyaz kadıjp üzerinde Kızılderili erkeği düşünmeye dayanamayan Victoria dönemi ahlâkının ürünüydü. Büyükbabamın melez kuşağı, bir önceki melez kuşaktan, onlar da daha önceki melez kuşaktan gelmeydi. Beyazlarla da, Üç Nehir Diyarındaki Algonquin'lerle de fazla bir temasları yoktu. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında son Onondaga lar da artık ABD'ye dahil olmuş olan eski topraklarına döndüğünde, Algonquin'ler de gecikmiş öçlerini aldılar, beyaz turistler için yazdıkları folklorik tarihlerden Iroquois'ları büsbütün çıkardılar.

LaPointe arazisi aşırı ekimin ve kötü tarımın sonucunda, 1860' ların ve 70'lerin tarım krizi sırasında kabileyi besleyemez olunca, yerinden edilmiş Onondaga'larm çoğuyla birlikte onlar da güneye yönelmiş, Fransızca konuşan kesimlere yerleşerek kuzey New York ve New England bölgesindeki değirmenlerde, fabrikalarda, vasıfsız işçi olarak, çalışmaya başlamışlardı. Büyükbabam Edmond LaPointe

136

da on beş yaşındayken New York Merkez Demiryolları'nda işe girmişti. Kavurucu yaz sıcaklarında ve dondurucu karlar altında, hat onarımlarında çalışan gruptaydı. Akıllı bir genç olduğu için, kapalı yerde çalışıp kravat takanlar için hayatın daha kolay olduğunu fark etmişti- İngüizce'sini geliştirmeye odaklanmış, Mors Alfabeti'ni öğrenmiş» sonunda demiryollarının telgrafçısı olmuştu. Adım adım yükselmeyi sürdürmüş, yirmi beş yaşına geldiğinde New York'un Fort-Anne İstasyonu'na müdür olarak atanmıştı. Hayalinizde önemli bir demiryolu şirketinin yüzlerce memura, gişe görevlisine, bagaj taşıyıcısına, muhasebecisine, peron şefine, navluncusuna, temizlikçisine, bakım-onarımcısına ve sinyalcisine hükmeden güçlü bir istasyon müdürünü canlandırırsanız, Ed LaPointe'm gerçek bir imajını yaratmış olmazsınız. Onun gibi her işten anlayan adamlar demiryolu şirketi için öyle değerliydi ki, onları asla merkezdeki görevlere yükseltmeyi düşünmezlerdi. Bunun yerine, bir küçük istasyondan ötekine gönderip dururlardı. Emeklilik yaşına yaklaşırken yanında bir stajyer asistan bulabüenler şanslı sayılırdı. Emekliye ayrıldıktan sonra ilk üç dört yıllarını genellikle yarı emekli durumunda, "yüzen-gezen" olarak çalışmakla geçirirlerdi. Tecrübeli biri, hastalananın, ölenin, nadiren de olsa tatile gidenin yerini doldurmak için uygundu. Ama kapalı yerde yapılan işlerdi hepsi. İstasyon müdürleri, kasabanın önemli insanlarından olurdu. Yalnız ulaşımın değil, iletişimin de merkezinde olurdu, çünkü VWestern Union'ın telgrafçısı da oydu. Dış dünyadan gelen haberleri ilk duyan oydu. Kasabanın her şey satan dükkânında, şişko sobanın çevresinde yer alan sohbetlerde, onun yorumlarına önem verilirdi. Takım elbise giyer, kravat takar, herkes ona 'Mister' diye hitap ederdi -bu da adı duyulmamış, Fransızca konuşan melez bir ray tamircisi olmaktan çok farklıydı.

İstasyon müdürü (istasyonda tek başına çalışıyor olsa da Edmond LaPointe ulaşım

bilgilerinden yararlanarak kendine ayrı bir kömür ve buz işi kurmayı başarmıştı) gerçi toplumun merkezinde

137

^

yer alan biriydi ama, muhafazakâr Fort-Anne Yankee'leri onu yine de garip bir dışarıklı olarak görmeyi sürdürmüşlerdi. Burası Vermont sınırına pek de uzak değildi. Büyükbabam yalnız Fransız olmakla kalmıyordu, üstelik yarı Kızılderili'ydi -vahşinin tekiydi kısaca. Daha da beteri, katolikti. O da yetmiyormuş gibi, Demokratta. O tutucu kırsal toplumlarda Demokrat olmak, sağa sola bomba atan bir anarşist olmakla birdi. Ama ırkından, dininden ya da siyasal eğilimlerinden ötürü uğrayabileceği her tür saldırıyı ya da düşmanlığı yumuşatacak bir durum daha vardı - Ed LaPointe'in yaman bir amatör boksör olduğu, hem yumruğunun çabuk ve güçlü, hem de dövüşmekten çok hoşlanan biri olduğu, herkes tarafından bilinmekteydi. (Bazıları burun bükerek, 'vahşi bir zevk' diye yorumda bulunuyorlardı.) Yumruğu sağlam, kemik gibiydi. Onu suratınıza kaya savurur gibi savurabiliyordu. Ayrıca karşısındaki henüz kem küm ederken onun yumruğa yönelme huyu da vardı -bu benim de taklit ettiğim bir taktikti.

Fort-Anne Köyü halkı, bu katolik-demokrat-melez-yumrukçunurt, kalkıp da Vermont çiftliklerinden birinde yaşayan kibar ailenin kızı Maud Prescott'un kalbini kazanması karşısında pek bozulmuştu. O aile daha Amerikan İhtilali çıkmadan önce yerleşmişti oraya. Henüz Vermont diye bir yer bile kurulmadan! Prescott'lar Yeni Dünya'ya 1640'larda gelmişlerdi. Soyadlarını taşıyan dört İhtilal şehidinin bu kıtadaki beşinci kuşak olmasıyla sık sık övünürlerdi. Maud ailenin on birinci kuşak Amerikalı'sıydı. Demek ki ben on üçüncü, torunlarım da on beşinci kuşak olacaktı. Bu ülkede dördüncü ya da beşinci derece atalarının bu kıtada doğduğunu iddia edebilecek insanların sayısı bile pek azdı, onların da çoğu zaten siyahtı.

Ed LaPointe karışma takılmak için ara sıra çocuklarına döner, "Anninizin ailesi Yeni Dünya'ya Mayflower gemisiyle geldikleri için gururlanırlar, ama geldiklerinde benim ailemi, kıyıda kendilerini karşılar buldular," derdi. Bu tam da doğru sayılmazdı, çünkü Prescott'lar

138

Mew England'a 1642'ye kadar gelmemişlerdi, Iroquois'ların doğuya göçünün Hudson Nehri kıyısına varması da zaten beyazların batıya göçüyle karşılaştıklarında gerçekleşmişti. Sonradan farkına vardım ki, büyükbabamın bu Mayflower gemisiyle gelme ve Kızılderililer tarafından karşılanma hikâyesi, aslında VVill Rogers'a bir atıftı - bu da akla yakındı, çünkü kendi de melez olan o buruk halk bilgesi VVill Rogers, büyükbabamın hem en sevdiği köşe yazarı, hem de en sevdiği aktördü.

On sekiz yaşındaki Maud Prescott'un, ailesinin itirazlarına rağmen Edmond LaPointe'la evlenmesi için ona gerçekten çok âşık olması gerekirdi. Aile düğüne gelmeyi reddetmekle kalmamış, daha sonra onunla da, çocuklarıyla da, her türlü ilişkisini kesmişti. Fort-Anne kadınları da Prescott ailesinin bu davranışını yürekten onaylamışlardı, çünkü (nedense çocukların duymayacağına inanarak) aralarında fısıldaşırken hep tekrarladıkları bir şey vardı: "İyi bir aile kızının katolik bir melezle evlenmesi ancak bir tek nedene dayanabilir, onun ne olduğunu da hepimiz biliriz!" Maud'la Edmond'un ilk çocuklarının evlenmelerinden bir yıl sonra (üstelik de ölü olarak) doğması, mecburiyetten evlendiklerine ilişkin

dedikodulara son vermeye yetmemiştir. Gerçeklerle kanıtlar, önyargıları alt edecek kadar güçlü olamazdı. Köyün kadınları bu sefer de söyleyecek başka şeyler bulmuşlardı: 'Tamam, belki evlenirlerken henüz şey olmamıştır, ama olduğunu sanmış olmalı. Sanmak için de mutlaka ikisinin daha önce ... ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?'

Cumartesi Fort-Anne'de pazar kurulurdu. Elektronik kitle iletişimi öncesinde bu tür eksantrik New England geleneklerinin Yankee topluluklarını homojenleştirmede ne kadar etkili olduğunu görmek için o pazarlar mükemmel bir fırsattı. Köy kadınları öğleden sonra üçte ve akşam yaklaşırken, pazarcı arabaları dönüş yoluna koyulurken, gelenek gereği evlerini açarlardı. Bir evde misafir beklendiği, yanan bir yağ kandilinin pencereye konmasından anlaşılır-

139

di. Köyün kadınlarının yarısı bir hafta, yansı öbür hafta konuk ağırlardı. Sırası gelenler, diğerlerine bisküvi ve çay ikram eder, bu arada pazara mal getirmiş insanlar da isterlerse arabalarını dışarıda bir yere bağlar, gelip yorgun ayaklarını dinlendirir, ikramlardan yararlanırlardı. Çocukları o sırada köyün çocuklarıyla birlikte sokakta koşup oynardı. Bu konukları ağırlayan salonlarda başka zamanlar pek bir davet olmaz, ara sıra papazlar uğrar, bazen de cenaze için toplanılırdı, o kadar. Kabul gününde çaylar yudumlanıp bisküviler yenirken, bir yandan da ilginç dedikodular paylaşılır, mahsul fiyatlarının düşeceğine, halkın moralinin bozulacağına dair tahminler yapılır, genç kuşağın fazla al bebek gül bebek büyütüldüğüne, hiçbir zaman güçlü, özgüvenli yetişmeyeceklerine dair kaygılar seslendirilirdi. Yani - anne-babalan gibi güçlü ve özgüvenli olamayacaklardı. Ama bunu açık açık söylemezlerdi tabii.

Maud'la Edmond'un Montreal'de geçirdikleri iki günlük halayından dönüşünü izleyen Cumartesi günü (Ed istasyondaki görevini daha uzun süre üstlenecek bir 'yüzen-gezen' bulamamıştı), Maud, sabahтан öğlene kadar uğraşıp her zamanki süslü bisküvilerinden pişirmişti. Ev işlerine pek merakı olmadığından, ikram alanında gurur duyabileceği tek şey o bisküvilerdi. Ed'le tamşincaya kadar, hiç evlenmemekte kararlıydı. New York ya da Albany gibi büyük bir kentte öğretmenlik yapmaya ya da kendini 'Kadınların Oy Hakkı' gibi bir konuya adamaya karar vermişti. O gün masaya bir düzine yeni fincan ve tabak çıkardı, çaydanlığı getirdi. Kömür sobasının arkasında da iki kulplu kocaman kazanda su kaynıyordu. Saat üç olunca yağ kandilini yaktı, küçük evinin penceresine koydu. Konukları ve tebrike gelenleri kendi başına ağırlamak zorundaydı, çünkü Ed, 7:53 treni geçene kadar eve gelemeyecekti.

Sekizi biraz geçte büyükbabam eve geldiğinde Maud'u karanlıkta oturur bulmuştu. Tek aydınlık, penceredeki kandilin ışığıydı. Bir tek fincana bile çay konmamış, bir tek bisküvi bile yenmemiş, bir tek

140

dedikodu bile seslendirilmemiştir. Geçen pazara arabalarının hepsi "düşmüş kadın"ı dışlamış, gözlerini o pencereye hiç çevirmemişler-a[Maud gözyaşlarına gömülmüştü. Hem öfkeden, hem de küçük düşme duygusundan!

Pazartesi sabahı saat altıyı çeyrek geçte büyükbabam, Henry ve Francis Driscoll'un her şey satan dükkânına girdi. Köyün erkekleri orada şişko karınlı sobanın çevresine toplanmış, yeni haftaya başlama geleneğini uyguluyorlardı. Ed LaPointe girdiğinde sohbet önce

tekledi, sonra kurudu, adamlar tedirgin bakışlarla birbirlerine baktılar, ama o herkesi neşeyle selamladı, değişik geçici işlerde çalışan ve köyün en kuvvetli adamı olan 'Katır' Milner'e, o sabah kendini nasıl hissettiğini sordu. Ed LaPointe'in kendisine istasyonda bir iş yaptıracağını sanan Katır, sobanın yanındaki sandalyesinden kalktı, yaklaştı, yay gibi sağlam olduğunu söyledi. Ed ona öyle sıkı bir yumruk attı ki, burnu kırılan Katır, arkasında kalan üç kişinin üzerine yığıldı.

"Sakin kalkma, Katır," diye uyardı onu Ed. "Seni bir daha devirmek zorunda kalırım."

Katır gözlerini kırpıstırdı. Afallamış, kafası karışmıştı. Ama ayağa kalkmayacak kadar akli vardı.

Büyükbabam mendilini ona uzatarak, "Sana vurmak zorunda kaldığım için üzgünüm," dedi.

"Ama buralarda en kuvvetli adam sensin, benim de tek istediğim, bir mesaj iletmek.

Tamam, artık kalkabilirsin. Hemen git, Doktor Burns burnunu tamir etsin, benim hesabıma yazsm. Haydi, uzat elini. Kalk bakalım." Katır sendeleyerek dükkânın ön merdivenlerinden

inerken Ed oradakilere döndü. "Geçen Cumartesi karım öğlene kadar bisküvi pişirmekle uğraştı. Kaç kişi geldi bizim eve? Tek kişi bile gelmedi. Bir tekiniz bile. Bu durum onun

duygularını nasıl incitti, düşünebiliyor musunuz? Böyle bir şey bir daha olmayacak. Bundan böyle nasıl olacağını size anlatayım, baylar ..." Ve anlattı. Bu Cumartesi karısı yine çay ve

bisküvi ikram edecekti. Penceredeki yağ kandili yine yanacaktı. Şu

. 141

anda o dükkânda bulunan her kişinin - karısıyla birlikte! - gelip bir fincan çay içmesini, bir

iki bisküvi yemesini, tadı bir sohbeta katkıda bulunmasını istiyordu. Onlara zorla

istemedikleri bir şeyi yaptıramayacağını farkında olduğunu söyledi. Özgür bir ülkenin

özgür vatandaşlarıydı onlar. Ziyarete gelip gelmemek onların kararıydı. Ama Ed ertesi

Pazartesi de bu dükkâna uğrayacaktı. Buradakiler arasında Maud'un salonuna - eşiyile

birlikte! - gelmemiş olan varsa, biri daha Doktor Burns'e gidip burnunu yaptıracak

demekti.

"Bakin, hepimiz biliyoruz ki üçünüz dördünüz birlikte bana saldırmaya çalışırsanız,

herhalde kazanırsınız. Ama şu Kızdderililer'in tuhaf bir yam vardır. Vazgeçmeyi bilmezler.

Er geç sizi yalnızken de yakalarım, olanlar olur. Yarın güneşin yine doğacağına nasıl

inaniyorsanız, buna da inansanız fena olmaz. Eh, baylar ..." cebinden saatini çıkarıp baktı.

"... benim 6:25'i karşılamam gerek. Haftaya Pazartesiye görüşürüz." Sonra dönüp çıktı.

Ertesi Cumartesi Maud'un bisküvileri daha ilk ziyaret furyasında bitti, suyu defalarca

doldurup kaynatmak zorunda kaldı. Kadın* konukların çoğu ağızlarını açmıyor, açtıklarında

gergin bir sesle konuşuyorlardı, ama erkekler bisküvüeri övüp bol bol iltifat ettiler, kendi

eşlerine de tarifini vermesi için Maud'a yalvardılar.

Zaman içinde Maud, kentin genç kadın nüfusunun saygısını ve hayranlığını kazandı.

Kadınlara oy hakkı verilmemesi karşısında duyduğu hıncı onlar da paylaşıyordu. Bu

haksızlığı gidermek için gösterdiği çabalara katıldılar. Ed'le ikisinin beş çocuğu oldu, sonra

Maud 1918'de İspanyol gribinden öldü. O salgında ölenlerin sayısı, Birinci Dünya

Savaşı'nda ölenlerden fazlaydı. Ed LaPointe bir daha evlenmedi, acısı da hiç dinmedi. İki

oğluyla üç kızını kendi büyüttü, sonra biriktirebildiği bütün parayı, kriz döneminin

başlangıcında çocuklarını desteklemek için harcaayıp bitirdi, ardından da elli bir

yaşındayken yol kazasında öldü. Zaman zaman daha iyi maaş alabileceği istasyonlara

atanma şansı da çıkmıştı, ama o, karısının gömü-

142

İÜ olduğu Fort-Anne'den ayrılmak istememişti. Onun ölümünden içendi ölümüne kadar, her Cumartesi gidip bir saat boyunca onun mezarı başında oturmuş, ona sessiz mesajlar yoluyla, çocukların ne durumda olduğunu, köyde neler olup bittiğini, kendisinin onu ne kadar özlediğini anlatmıştı.

Ona verebildiği iyi haberlerden biri de, kadınların sonunda oy hakkını kazandığı olmuştu. Büyükbabamın akşam inerken Maud'un mezarının başında oturmuşuyla ilgi» o ikonografik imaj, beş çocuğunun ailelerinde ışıltılı bir önem kazanmıştı. Romantik evliliğin büyüklüğünü, gerçek aşkın derinliğini ve kalıcılığını simgeleyen bir imaj. Ama büyükbabamdan yirmi yıl fazla yaşamış bir insan olarak, çocukları onca dikkate ve sevgiye ihtiyaç duyarken onun kendini bir mateme teslim etmesinde ben hafif bir bencülük, bir ölçsüzlük seziyorum. Daha güçlü, daha bilge, daha duyarlı bir adam olsaydı, matemini saklar, çocuklarının kendilerini annelerinden daha az sevilmiş gibi hissetmesini engellerdi. Çocuk kısmı böyle bir durumu, kendi yetersizliklerine, eksikliklerine yorumlar, babalarındaki bir eksikliğe yorumlamaz. Onun bu bencilliğinden en büyük zararı, benim annemle, en büyük kızı Odette görmüştü. Büyükbabam, Odette'i on dört yaşındayken okuldan almış, eve bakmakla görevlendirmişti. Yalnız evi temizleyip yemekleri yapmakla değil, diğer çocuklara iş dağılımını yönetmekle ilgili sorumluluğu da ona vermişti. Bu durumda Odette, 'çocuklar çetesinin bur üyesi' rolünden çıkmış, manevî otoriteden yoksun bir kadının yalnızca sorumluluğunu üstlenmiş oluyordu. Bütün köy halkı yaptığı fedakârlıktan ötürü onu övmeye başlayınca, Odette evin bakımı işini yaklaşık otuz yaşına kadar sürdürmüş, sonunda isyan edip kendini hayatın akışına vermiş, aileyle temasını err aza indirmişti. Aile üyelerini kendi kaybolan gençliğiyle özdeşleştiriyordu çünkü. Onu çok başarılı olduğu okulundan erken alan babasına meydan okurcasına, dışarıdan okulu bitirmek için çok çalışmış, öğ-

143

retmenlik eğitimi almak üzere üniversiteye girmişti. Orada biriyi tanışıp evlenmiş, yetişkin bir kadın olarak hayatına ancak otuz üç yaşında başlayabilmişti.

Oysa annem için, annesini çocukluğunda kaybetmenin etkisi, daha az belirgin, ama daha derin olmuştu. İlk baştan itibaren, aile içinde kendine sağlam bir rol üstlenmenin getireceği özgüvenden yoksun kalmıştı annem. Hep biliriz, ailede her iki cinsiyetteki ilk çocuklar, karakter oluşturan sorumlulukları ve imtiyazları daha kolay elde eder, özgüveni ve kendini tanıma olanaklarını daha çabuk bulurlar, bu arada her cinsiyetin en küçükleri de daha özgür olur, bir tür 'özel' olma fırsatını yakalar. Ama annem, beş çocuklu ailenin üçüncü çocuğuydu. En büyükle en küçük, erkekti. Ortadaki üç kızın en ortasındakiydi annem. Sorumluluğu üstlenen, ablasıydı, sevilip şımartılan, küçük kızdı, annem ise ... öbür kızdı.

Büyükbabamın Maud'un ölümüne gösterdiği tepki, annemin zaten kırılğan olan özsaygısına kalıcı zararlar vermişti. Babası, Kanada sınırına yakın yerdeki Plattsburg'a yerleşmiş olan iki bekâr kız kaj-deşine, ortanca kızını alıp bakmaları için ricada bulunmuştu. Anneme, 'işleri yoluna koyar koymaz' onu geri getirteceğine dair söz vermişti. Evden gönderilen tek çocuk oydu. Ağabeyi on altı yaşındayken okulu bırakmak zorunda kalmıştı, kazancından aile bütçesine katkıda bulunuyordu. Küçük oğlan bebeklik dönemini yeni atlatmıştı, ona

evin sorumluluğunu üstlenen ablası bakmak zorundaydı. Küçük kızın şirinlikleri de babasının hayatına bir dirhem neşeyi geri getirmeye yanyordu. Annem bu ayrılışın acısını çok derinden hissetmişti. Özellikle de bekâr halalar pek az İngilizce bildiği için. Annemin onlarla Fransızca konuşması gerekiyordu. Oysa kendi evinde, annesinin ısrarıyla hep İngilizce konuşulmuştu. Annesi, Amerikan tecrübesini yaşamamın tek yolunun İngilizce dili kanalıyla olabileceğine inanmıştı. (Çok kültürlü eğitimden yana olanlar bu gerçeği her nasüsâ gözden kaçırmaktadır.)

144

Annem isyan bayrağını açmış, Fransızca konuşmayı reddetmenin vanında, halaların o daracık, sevapkâr hayatlarını düzenleyiş kurallarını anlamayı bile reddetmişti. Ama ayda bir babasına Fransızca bir mektup yollamayı sürdürüyordu. O mektupları dikkade, mürekkep damlatmadan, kusursuz biçimde yazıyordu. Şu anda o mektuplardan biri masamın üzerinde duruyor. Fransızcası yalnız dilbilgisi açısından doğru olmakla kalmayıp, cümle kurgusu ve kıvraklığı açısından da güzel. Herhalde halalarının kendisine yazdığı mektuplardan bir şeyler kopya etmiş. Bir yıl sonra ailesinin yanına döndüğünde, evin yönetiminin ve günlük rutin hayatın, kendisi yokken tümüyle değiştiğini görmüş. Herkesin görevleri belirlenmiş, tüm boşluklar doldurulmuş artık. Kendi evinde bir yabancı durumuna düşünce, babasını taklit ederek bir önem kazanmaya uğraşmış, onun onayını almaya çalışmış. Fort-Anne'in beybolda Comstock, Truthville ve VWhitehall gibi önemli merkez sayıldığı eski günlerde büyükbabam takımında vurucu oynamıştı. En yüksek vuruş ortalaması da ona aitti. Annem bunun üzerine erkek çocuk gibi davranmaya başlamış, genç kulüplerden birinde short stop oynamaya başlamıştı. Takımdaki tek kız oydu.

Yıllar geçerken, Calvinist-Cumhuriyetçi-Anglo Sakson Fort-Anne, Katolik-Demokrat-melez Edmond LaPointe'ı kabullenmeyi de başarmıştı. Bu adamın onlar hakkında bildikleri, papazın, doktorun bildiklerinden bue fazlaydı, çünkü rıer yolculuklarını, her paket ve mektup gönderisini, her telgrafı bildiği gibi, evlenme, doğum, ölüm gibi önemli olayları da biliyor, demiryolu boyunca başka yerlerde yerleşmiş akrabalarını bile öğreniyordu. Bir sırrı açıkladığı, bir dedikodu ettiği de asla görülmemişti. Maud'a böyle uzun süreli bir yas tutması, kasaba halkının gözünde, başlangıçta onunla evlenerek gösterdiği küstahlığı bir dereceye kadar yumuşatıyordu. O adam, lrk, din ve kültürün dezavantajlarını yenebilen yabancıydı. Çok uğraşmış, kasabalı sayılabilecek duruma gelmiş, o hakkı kazanmıştı.

145

1

Ed LaPointe'tan söz ederken onu 'gerçek bir başarı öyküsü' saymak normalleşmişti artık. Annem ömrü boyunca hep başarılı olmayı, o yolla babasının hayranlığını ve saygısını kazanmayı özlemişti.

... Hayranlık ve saygı, ha? Bir bakın şu halime! Ruby Lucile LaPointe, yardım parasıyla yaşıyor! Annem bizi bu durumlara düşüren olaylara öyle kızıp köpürdü ki, sonunda şansın nutkunun terimlerini ezberledik. Önce kocası terk etmişti onu. Ardından ekonomik kriz gelmiş, tüm ülkede işsizlik yayılmış, sonra babası ölmüş, böylece annem en son duygusal ve finansal desteğini de kaybetmiş ti. Bu arada hassas ciğerleri de doğru dürüst bir iş bulup sürekli çalışmasını engelliyordu. Dünya ekonomik krizini bile kendisine yönelik kişisel bir düşmanlık olarak algılayışı, ömrü boyunca içinde beslediği gücenikliği çok net

biçimde ifade ediyordu.

Ama pes etmeye hazır değüdi. Hem de hiç değildi! Kadere karşı dişini sıkıyor, günün birinde şansımızın döneceğine olan inancını pekiştiriyordu. Döndüğünde, biz de hazır olacak, on^ bekliyor olacaktık, '... isterse cehennem ve sel gelsin!'

Boo-Hoo... Two Sleepy People... Jeepers Creejers

(«here'dyou get those peepers)... I Donble üare \u...

You Go to My Head... Thanks for the Memory...

Annemin 'ister cehennem, ister sel gelsin' yerine 'isterse cet^ t nem ve sel gelsin'* demesinin, bende Yangın ve Sel felâketle t&Jt meydan okuma yerine, yıllar süren bir yanlış algılamaya yol açt*gsQ,; da söylemek zorundayım. Gözümün önünde her şeye burnum* <

K'... come hell and high water!' Bir ses benzetmesi sonucu, 'Heleh Highwater! t

146

canlanıyordu, adı da Helen Highwater'dı. Ofke-

kan bir dl?H aılVordu. Zar zor yaşamaya çalışan çaresiz insan-

- ; insanlardan alıy sını ini,a

lardan- ^^ ^^ sürmüş saplantılarından biri de, 'hoi polloi'

Annev li kendini beğenmiş insanlar demek olduğunu sanma-lâfinin > söylerken tek parmağıyla burnunun ucunu yukarı

şıydı, apoiioi'lerin ne tip birileri olduğunu şeklen de göstermeye iter' a l Sanıyorum bu yanlışlık, 'hoi polloi' sözünün 'hoity-toity'ye ÇallŞemesinden kaynaklanıyordu. Hattâ birini gerçek ya da yakış-2 larak kibirlilikle suçlama tekerlemelerinde, bu ikisi yan yana ^yer alırdı; örneğin: "... eğer o kasıntı, hoity-toity, hoi polloi i "lu sanıyorsa ki ...!" gibilerden. Kendi kendini yetiştirmiş, kelime dağarcığını yalnız başına zenginleştirmiş çocuklarda genellikle rastlandığı gibi, ben de daha sonraki hayatımda 'hoi polloi' ya da 'Helen Highwater' sözlerini kullandığımda büyük utançlar yaşamıştım. Terpsichore dediğimde, üç heceliymiş gibi söyledim, Penelope derken de söz ağzımdan, 'Pen-i-lop' diye çıkardı. Biri telaffuzumu düzelttiğinde duyduğum acı. da normalin iki katı olurdu, çünkü aslında böyle sözleri kullanmamın nedeni, ne kadar bilgili olduğumu göstermekti. 'Hoi polloi'nin gereksiz bir tekrarlama ünlemir olduğunu epey sonra öğrendim, hele başındaki 'the' kelimesini atmanın, tekrarlama da beter, tam bir ukalâlık olduğunu öğrenmem daha da uzun sürdü. Annemin deyimlerini ve tekerlemelerini yanlış söylemesi, aslında yanlış duymasından ya da dikkatsizliğinden kaynaklanıyordu, ama mce Amerikalı'yla paylaştığı bir inancı daha vardı ... insanın konuma t . ^t olması gerekmediği inancı (hatta bunu yap-samimitaıb'İr-aykmlık' b* kÜ>İr d°ZU bÜe Vardı)' Söyledi8Mz Sev ugu sürece, araya kavramlarınızın doğrultusunda bazı ökemle' gibi.

147

Ed LaPointe'tan söz ederken onu 'gerçek bir başarı öyküsü' sayma;, normalleşmişti artık.

Annem ömrü boyunca hep başarılı olmayı, o yolla babasının hayranlığını ve saygısını kazanmayı özlemişti.

... Hayranlık ve saygı, ha? Bir bakın şu halime! Ruby Lucil LaPointe, yardım parasıyla yaşıyor! Annem bizi bu durumlara düşt ren olaylara öyle kızıp köpürürdü ki, sonunda

şanssızlık nutkunu , terimlerini ezberledik. Önce kocası terk etmişti onu. Ardından ekonomik kriz gelmiş, tüm ülkede işsizlik yayılmış, sonra babası ölmü; böylece annem en son duygusal ve finansal desteğini de kaybetmişti. Bu arada hassas ciğerleri de doğru dürüst bir iş bulup sürekli çalışmasını engelliyordu. Dünya ekonomik krizini bile kendisinin yönelik kişisel bir düşmanlık olarak algılayışı, ömrü boyunca içind beslediği gücencikliği çok net biçimde ifade ediyordu.

Ama pes etmeye hazır değüdi. Hem de hiç değüdi! Kadere karıt dışını sıkıyor, günün birinde şansımızın döneceğine olan inancı. pekiştiriyordu. Döndüğünde, biz de hazır olacak, onu bekliyor \$la çaktık,'... isterse cehennem ve sel gelsin!'

Boo-Hoo... Two Sleepy People... Jeepers Creepers

(where'd you get those peepers)... I Double Dare Yo»...

Vou Go lo My Head... Thanks for the Memory...

Annemin 'ister cehennem, ister sel gelsin' yerine 'isterse cehennem ve sel gelsin'N demesinin, bende Yangın ve Sel felâketlerine meydan okuma yerine, yıllar süren bir yanlış algılamaya yol açtığını da söylemek zorundayım. Gözümün önünde her şeye burnunu sok '... come hell and high water!' Bir ses benzetmesi sonucu, 'Helen Highwater!!'

146

kan bir dişi-şeytan canlanıyordu, adı da Helen Highwater'dı. Öfkesini insanlardan alıyordu. Zar zor yaşamaya çalışan çaresiz insanlardan!

Annemin ömür boyu sürmüş saplantılarından biri de, 'hoi polloi' lâfının kibirli, kendini beğenmiş insanlar demek olduğunu sanma-sıydı. Bu sözü söylerken tek parmağıyla burnunun ucunu yukarı iter, hoi polloi'lerin ne tip birileri olduğunu şeklen de göstermeye çalışırdı. Sanıyorum bu yanlışlık, 'hoi polloi' sözünün 'hoity-toity'ye benzemesinden kaynaklanıyordu. Hattâ birini gerçek ya da yakıştırama olarak kibirlilikle suçlama tekerlemelerinde, bu ikisi yan yana da yer alırdı; örneğin: "... eğer o kasıntı, hoity-toity, hoi polloi itoğlu, sanıyorsa ki ...!" gibilerden. Kendi kendini yetiştirmiş, kelime dağarcığını yalnız başına zenginleştirmiş çocuklarda genellikle rastlandığı gibi, ben de daha sonraki hayatımda 'hoi polloi' ya da 'Helen Highwater' sözlerim kullandığımda büyük utançlar yaşamıştım. Terpsichore dediğimde, üç heceliymiş gibi söylerdim, Penelope derken de söz ağzımdan, 'Pen-i-lop' diye çıkardı. Biri telaffuzumu düzelttiğinde duyduğum acı da normalin iki katı olurdu, çünkü aslında böyle sözleri kullanmamın nedeni, ne kadar bilgili olduğumu göstermekti. 'Hoi polloi'nin gereksiz bir tekrarlama ünlemir olduğunu epey sonra öğrendim, hele başındaki 'the' kelimesini atmanın, tekrarlardan da beter, tam bir ukalâlık olduğunu öğrenmem daha da uzun sürdü.

Annemin deyimlerini ve tekerlemelerini yanlış söylemesi, aslında yanlış duymasmdan ya da dikkatsizliğinden kaynaklanıyordu, ama nice Amerikah'yla paylaştığı bir inancı daha vardı ... insanın konuşurken pek de kitabî olması gerekmediği inancı (hatta bunu yapmamakta bir aykırılık, bir kibir dozu bile vardı). Söylediğiniz şey samimi olduğu sürece, araya kavramlarınızın doğrultusunda bazı

'iskemle miskemle' gibi.

147

* « h ^mızd^inin olayı daha do^fU a^ .asma katkı

^sUI V^^um füsündeki liberal tavana r-g^'n, her şeyi iapK^/V ya/yay* konuşmama t%kusU

d,V devredeydi. d*/ A n^/fuUt ' * nen insanları tarif ederken V «negin gar-»iH^a^^ yapan 4 P*^ «oğullar,, J^ M^U >>> fekten uçan^ şekbnd^ °nu da W* IUV/^ id iki^d yaz mevsimsizi* s» .una doğru, fli^İ U atlanan lylimelere olan ilgim Ve onlar>/başkalarıyla be/^Â^Hnma i >ak#> bana mahallenin '^.ri' arasında J M Ç/n Vıştı. &«, bir tür özelliği ya da Seneği olan bi^ It^K Balf çocuklar sertlikleri^, bazM»n saghsız Ç °Kİr Oİ °^an ;>k kalabümeleriyle yikkat ferken, bazı-Â T^ İÇ 'Stuğu ffl ünlü olurdu. Bir tanesi de ftWK kırılı olma-la/zK^İ WA Bir bt>ısı, P»* atağında kulak ^ . padata-sı/K t^i Wan«>ir& ama karranda ^ ' °ldUğU ^

b^C',WiriW yiyelt^1 için öyle denir* Seyrt/en herkesiB

4dGi vM1* tabu-V * <Pr°feSÖr' ^ ^f^1111 ""T

AvVı^1*ro1 olabü*di' çüfl\ öğretm! e"

a)C>J>Arı kerj göZ« haline g%irme eg^jmi vardı ... riWK ^^inbef/ym amanda smıfır, sayt^» Mdun.Bu du-« zt'V «**™j*» h°S gÖrÜlmeSW -M1^ Patlattı-r4\XVâ\i kışk imalına yol açacak, şeyler d,o/gİldı, çünkü /_> ^ *il>sice dal^ geçebilmek kadar, s^av ya W dua sırasın-n?A apai rrfıt va Ja yellenmek kyar aizu^nan bir sos-î^mıyor^.

WWall i RigWIn . . .Yoa Must Wafe Beefl a,

feeautifJ/j., Music, Maestro, ^tease.. . I'vepiaPtfketFnlllofDrea%..

üt'

i4l

Yaz mevsimlerine ilişkin en baskın anım, o kavurucu sıcakla ilgili. Erken çocukluk dönemimin göl kıyısındaki o esintili günler ve serin akşamlarla dolu yazlarına karşın, Albany'de rekor dereceler jcayleden 1936 ve 1938 sıcak dalgaları sırasında soluk alma fırsatı yoktu. Çocuklar isilik döküyor, havale geçiriyor, yaşlıların bazıları solunum sorunları nedeniyle ölüyordu. Kimsede elektrikli vantilatör yoktu. Klimalar gelecek zamana aitti. Birkaç sinema salonunda vardı, o kadar. Onda da en çok lobide etkiliydi. İlk girişte etkisi hissedilsin,, antrakta da insanlar hemen lobiye koşsun, oradayken şeker veya patlamış mısır satın alsın diye. Kentin betonu ve çimentosu gün boyu sıcaklığı emiyor, karanlık bastıktan sonra sokağa yayıyor, bu yüzden geceler de gündüzler kadar sıcak oluyordu. Boğucu havanın etkili olduğu üst katlarda oturanlar, çocuklarına kanepelerine minderlerini dışarı çıkarıp yangın merdiveninde uyuma izni veriyorlardı. Anne-babalar geç saatlere kadar sahanlıklarda oturuyor, bir kartonla yelpazelenirken tembel bir sesle sıcaktan yakınıp duruyorlardı. Üç dört günde bir, itfaiyeden biri çıkageliyor, yangın musluğuna bir sprey memesi vidalıyor, dev vanayı çevirerek suyu açıyor, çocukların iç çamaşırlarıyla spreyin içinden atlamasına, sıırıslıklam elbiseli ya da golf pantolonlu abla ve ağabeylerin güçlü suya karşı musluğa doğru yürüme mücadelesi vermesine fırsat tanıyordu. Göğüslerine çarpan o korkunç basınca meydan okuyordu gençler. Sonra geriye püskürtüldüklerinde çaresizlik içinde gülüyor, kaldırımın ıslak taşlarında ayaklan kayınca yere düşüyorlardı. Yetişkin kadın ve erkekler bile, serpentinin hemen eşliğinde duruyor, avuçlarıyla o serin' nemin birazını yakalayınca gülümseyerek onu kollarına, bcyunlarına sürüyor, sanki Tanrı onları kutsuyormuş gibi hissediyorlardı. Yeni yetme erkek çocuklar soyunup suya koşmayı çok istiyor, ama yeni edindikleri o sert adam kimliğine, hallel gelir diye korkuyorlardı. Bu yüzden ellerini ceplerine sokup bina duvarlarına yaslanarak seyrediyor, yüzlerindeki alaycı ifadeyi özellikle koruyorlardı. Ve terleyip duruyorlardı.

sesler katmak, karşınızdakinin olayı daha doğru anlamasına katkı yapardı. Ama kullanım konusundaki liberal tavrına rağmen, her şeyi doğru telaffuz etme, yaya yaya konuşmama tutkusu da devredeydi. Kendilerini çok fazla beğenen insanları tarif ederken (örneğin garsonluk yaptığı sırada ona kasıtlılık yapan hoi polloi itoğulları), onlara uygun bulduğu sıfat, yüksekten uçan' şeklindeydi, onu da mükemmel telaffuz ederdi.

Kuzey İnci Sokağı'ndaki ikinci yaz mevsimimizin sonuna doğru, benim ender rastlanan kelimelere olan ilgim ve onları başkalarıyla konuşurken kullanma merakım, bana mahallenin 'tipleri' arasında bir yer kazandırmıştı. Tipler, bir tür özelliği ya da yeteneği olan çocuklar oluyordu. Bazı çocuklar sertlikleriyle, bazıları sağlıksız oldukları için okuldan uzak kalabilmeleriyle dikkat çekerken, bazıları belki hızlı koştuğu için ünlü olurdu. Bir tanesi de çok kirli olmasıyla tanınıyordu. Bir başkası, çığlık attığında kulak zarınızı patlatabilirdi. Birine 'solucan' denirdi, ama karnında solucan olduğu için değil, solucanları yiyebildiği için öyle denirdi. Seyreden herkesin^ midesi bulanırdı tabii. Ben de 'profesör' diye tanınmıştım -yani, akıllı olan. Bu aslında tehlikeli bir rol olabilirdi, çünkü öğretmenlerin akıllı çocukları kendi gözdeleleri haline getirme eğilimi vardı ... ama bereket versin ben aynı zamanda sınıfın soytansıydım. Bu durum, zekâmın sınıf tarafından hoş görülmesini sağlıyordu. Patlattığım espriler, beni kıskanmalarına yol açacak şeyler değildi, çünkü öğretmenle sinsice dalga geçebilmek kadar, sınav ya da dua sırasında yüksek sesle geçirmek ya da yellenmek kadar arzulanan bir sosyal yetenek sayılmıyordu.

Love Walked Right in... You Must Have Been a
Beautiful Babj... Mtısic, Maestro, Please...

I've, Got a Pocket Fail of Dreams...

Yaz mevsimlerine ilişkin en baskın anım, o kavurucu sıcakla ilgili Erken çocukluk dönemimin göl kıyısındaki o esintüü günler ve serin akşamlarla dolu yazlarına karşın, Albany'de rekor dereceler kaydeden 1936 ve 1938 sıcak dalgaları sırasında soluk alma fırsatı yoktu. Çocuklar isilik döküyor, havale geçiriyor, yaşlıların bazıları solunum sorunları nedeniyle ölüyordu. Kimsede elektrikli vantilatör yoktu. Klimalar gelecek zamana aitti. Birkaç sinema salonunda vardı, o kadar. Onda da en çok lobide etkiliydi. İlk girişte etkisi hissedilsin,, antrakttta da insanlar hemen lobiye koşsun, oradayken şeker veya patlamış mısır satın alsın diye. Kentin betonu ve çimentosu gün boyu sıcaklığı emiyor, karanlık bastıktan sonra sokağa yayıyor, bu yüzden geceler de gündüzler kadar sıcak oluyordu. Boğucu havanın en etkili olduğu üst katlarda oturanlar, çocuklarına kanepelerinden dışarı çıkarıp yangın merdiveninde uyuma izni veriyorlardı. Anne-babalar geç saatlere kadar sahanlıklarda oturuyor, bir kartonla yelpazelenirken tembel bir sesle sıcaktan yakınıp duruyorlardı. Üç dört günde bir, itfaiyeden biri çıkageliyor, yangın musluğuna bir sprey memesi vidalıyor, dev vanayı çevirerek suyu açıyor, çocukların iç çamaşırlarıyla spreyin içinden atlamasına, sıırıslıklam elbiseli ya da golf pantolonlu abla ve ağabeylerin güçlü suya karşı musluğa doğru yürüme mücadelesi vermesine fırsat tanıyordu. Göğüslerine çarpan o korkunç basınca meydan okuyordu gençler. Sonra geriye püskürtüldüklerinde çaresizlik içinde gülüyor, kaldırımın ıslak taşlarında ayakları kayınca yere düşüyorlardı. Yetişkin kadın ve erkekler bile, serpentinin hemen eşiğinde duruyor, avuçlarıyla o serin nemin birazını yakalayınca

gülümseyerek onu kollarına, bcyunlarma sürüyor, sanki Tanrı onları kutsuyormuş gibi hissediyorlardı. Yeni yetme erkek çocuklar soyunup suya koşmayı çok istiyor, ama yeni edindikleri o sert adam kimliğine,halel gelir diye korkuyorlardı. Bu yüzden ellerini ceplerine sokup bina duvarlarına yaslanarak seyrediyor, yüzlerindeki alaycı ifadeyi özellikle koruyorlardı. Ve terleyip duruyorlardı.

149

Kavurucu günlerin birinde, Anne-Marie'yle ikimiz yangın muslu-ğunun spreyi içinde oynarken, başımı kaldırdığımda annemi gördüm. Daha neşeli günlerinden kalma, oğlansı mayosunu giymişti. Güçlü suyun içinden musluğa doğru yaklaşırken, basınca karşı durmaya çalışıyor, gülüyordu. Çocuklar arasında tek yetişkin oydu. Kendini kaprisine teslim etmek, çıkıp bizimle oynamak, tam anneme göre bir davranıştı. Onun gençliğinden, canlılığından gurur duyuyordum. Ama bir yandan da, apartman kapılarındaki sahanlıklarda oturmakta olan diğer annelerin bakışlarının farkındaydım. Onlar gençliklerinde giydikleri mayolara asla sığamayacak kadınlardı. Böyle bir şeye kalkışarak vücutlarını sergüeyenlerin de 'aşüfte'den pek az farklı olduğuna inanıyorlardı. Annemin zamanının mayoları yünden örülmüş olur, suyu çabuk akar, Atlas Okyanusu rüzgârlarına karşı biraz da koruma sağlaması istenirdi. Annem soğuk suda oynamanın etkisiyle soluksuz kalıp kenara çıktı, Anne-Marie ile benim oynayışımızı seyretti. Orada ayakta dururken mayosımdaki bütün su süzülüyor, bacaklarının arasmdan aşağıdaki çimentoya akıyordu. Yeni yetme çocuklardan biri bunu fark etti, arkadaşını dürtüp gös-^ terdi. Şuna bak. Kaldırımı işiyor. Ben hemen oyunu bırakıp eve doğrudum. Yangın fiskiyesinin keyfi artık bozulmuştu.

Komşu kadınların annemi asla bağışlamayışlarımın nedeni olan o 'farklılık', yalnız giyiniş biçiminde ifade bulan bir şey değildi. Annemin gençliğini temsil eden Yirmili Yıllara ait, geniş paçalı pantolonlar, memelerin (hattâ meme başlarının) varlığını çok belli eden, bedene oturmuş kazaklar! Böyle bir durumun, öbür annelerin sine-lerindeki şekli tanımlanmamış oynak çıkıntılarla ilgisi yoktu. Ayrıca annemin o erkek çocuk havası, kendiliğinden kabaran saç kesimi vardı. Saçlarım banyodaki aynanın karşısında kendisi keserdi. Bir elinde makas, öbür elinde ıslak bir tutam saç. Deli Bayan Meehan'a her zaman nazik davranışı da tuhaf geliyordu. Öbür kadınlar, karmaşık aile ilişkileri içinde yaşayan o aşiretin oturduğu apartmanla-

150

m önünden geçerken orada hiç kimse yokmuş gibi davranırlardı. gayan Meehan'ın anneme koşup ona iyi günler dilediğini gören bdmalar, "... dengi dengine ..." gibi sözler mırıldanırlardı. Ama anemin yaptıkları arasmda en bağışlanamayacak olanı, sokağa çıkıp benimle ve kardeşimle oynamasıydı. Kendi de çocukmuş gibi. teneke tekmeleme, Simon-diyor-ki, elektrik direklerinden birini kale' olarak belirleme gibi oyunlar. Anne-Marie'yle ip atlar, bilinen oyunların Fransız-Kanada versiyonlarını oynardı: Rond, rond, hacaron. Ta p'tite soeur est â la maison. Fais ceçi, fais cela, ah ... ah ... achool!

Mahalle annemin farklılığına cevap olarak, onun deli olduğuna İfarar verdi. Tehlikeli deli değil. Bazıları kadar deli değil. Ama yine de çatlak hatunlardan biri. Bu durumda ben de, bir çatlak hatunun oğlu oluyordum. Sanki kendi farklılıklarımın yükü azmış gibi, bir de bunun yükünü taşımak zorundaydım.

Ama annemin gündelik gerçeklerle aynı ritmi hiçbir zaman tut-titramadığı da gerçektir.

Basma gelen her şey, ya uğurlu, ya da uğursuz saydığı bir şeyin işareti oluyordu. Bir an depresyonun derinliklerinde, bir an coşkunun zirvesinde dolaşan ruhsal durumu, ufacık terslikleri felâkete, ara sıra karşılaştığı küçük şansları ebedî bir vaade dönüştürmekteydi. Daha demin dertlerinin ağırlığı altında ezilirin, uydurma umut işaretleri onu kolaylıkla kandırabiliyor, değiştiriliyordu.

Daha doğarken yaşama sevinci vardı içinde. Zorlukları aşma gü-cü vardı. İyi olayların tadını çıkaracak iştahı da vardı. Ama özgüveni aşındıran bir dizi olay, onu savunmaya geçmeye zorlamış, yaramış, o da cevap olarak karşısındakileri yaralama hevesine kapılacak hale gelmişti.

Kardeşimle benim annemle ilgili duygularımız, zorluklarla dolu "i sevgi-minnet, artı, tetikte bekleme karışımından oluşuyordu. eVgimiz, bir çocuğun annesine ya da babasına duyduğu o sorgusuz

151

Kavurucu günlerin birinde, Anne-Marie'ye ikimiz yangın musluğunun spreyi içinde oynarken, başımı kaldırdığımda annemi gördüm. Daha neşeli günlerinden kalma, oğlansı mayosunu giymişti. Güçlü suyun içinden musluğa doğru yaklaşırken, basınca karşı durmaya çalışıyor, gülüyordu. Çocuklar arasında tek yetişkin oydu. Kendini kaprisine teslim etmek, çıkıp bizimle oynamak, tam anneme göre bir davranıştı. Onun gençliğinden, canlılığından gurur duyuyordum. Ama bir yandan da, apartman kapılarındaki sahanlıklarda oturmakta olan diğer annelerin bakışlarının farkındaydım. Onlar gençliklerinde giydikleri mayolara asla sığamayacak kadınlardı. Böyle bir şeye kalkışarak vücutlarını sergileyenlerin de 'aşüfte'den pek az farklı olduğuna inanıyorlardı. Annemin zamanının mayoları yünden örülmüş olur, suyu çabuk akar, Atlas Okyanusu rüzgârlarına karşı biraz da koruma sağlaması istenirdi. Annem soğuk suda oynamanın etkisiyle soluksuz kalıp kenara çıktı, Anne-Marie ile benim oynayışımızı seyretti. Orada ayakta dururken mayosundaki bütün,, su süzülüyor, bacaklarının arasından aşağıdaki çimentoya akıyordu. Yeni yetme çocuklardan biri bunu fark etti, arkadaşını dürtüp gösterdi. Şuna bak. Kaldırırma işiyor. Ben hemen oyunu bırakıp eve doğruldum. Yangın fıskiyesinin keyfi artık bozulmuştu.

Komşu kadınların annemi asla bağışlamayışlarının nedeni olan o 'farklılık', yalnız giyiniş biçiminde ifade bulan bir şey değildi. Annemin gençliğini temsil eden Yirmili Yıllara ait, geniş paçalı pantolonlar, memelerin (hattâ meme başlarının) varlığını çok belli eden, bedene oturmuş kazaklar! Böyle bir durumun, öbür annelerin sine-lerindeki şekli tanımlanmamış oynak çıkıntılarla ilgisi yoktu. Ayrıca annemin o erkek çocuk havası, kendiliğinden kabaran saç kesimi vardı. Saçlarını banyodaki aynanın karşısında kendisi keserdi. Bir elinde makas, öbür elinde ıslak bir tutam saç. Deli Bayan Meehan'a her zaman nazik davranışı da tuhaf geliyordu. Öbür kadınlar, karmaşık aile ilişkileri içinde yaşayan o aşiretin oturduğu apartmanla-

150

nn önünden geçerken orada hiç kimse yokmuş gibi davranırlardı. .. yan Meehan'ın anneme koşup ona iyi günler dilediğini gören kadınlar, "i•• dengi dengine ..." gibi sözler mırıldanırlardı. Ama annemin yaptıkları arasında en bağışlanamayacak olanı, sokağa çıkıp benimle ve kardeşimle oynamasıydı. Kendi de çocukmuş gibi. Teneke tekmeleme, Simon-diyor-ki, elektrik direklerinden birini 'kale' olarak belirleme gibi oyunlar. Anne-Marie'yle

ip atlar, bilinen oyunların Fransız-Kanada versiyonlarını oynardı: Rond, rond, macaron. Ta p'tite soeur est â la maison. Fais ceçi, fais cela, ah ... ah ...achoo!

Mahalle annemin farklılığına cevap olarak, onun deli olduğuna karar verdi. Tehlikeli deli değil. Bazıları kadar deli değil. Ama yine de çatlak hatunlardan biri. Bu durumda ben de, bir çatlak hatunun oğlu oluyordum. Sanki kendi farklılıklarımın yükü azmış gibi, bir de bunun yükünü taşımak zorundaydım.

Ama annemin gündelik gerçeklerle aynı ritmi hiçbir zaman tut-turamadığı da gerçektir. Basma gelen her şey, ya uğurlu, ya da uğursuz saydığı bir şeyin işareti oluyordu. Bir an depresyonun derinliklerinde, bir an coşkunun zirvesinde dolaşan ruhsal durumu, ufacık terslikleri felâkete, ara sıra karşılaştığı küçük şansları ebedî bir vaade dönüştürmekteydi. Daha demin dertlerinin ağırlığı altında ezilirken, uydurma umut işaretleri onu kolaylıkla kandırabiliyor, değişti-rebiliyordu.

Daha doğarken yaşama sevinci vardı içinde. Zorlukları aşma gücü vardı. İyi olayların tadını çıkaracak iştahı da vardı. Ama özgüvenini aşındıran bir dizi olay, onu savunmaya geçmeye zorlamış, yaralamış, o da cevap olarak karşısındakiler! yaralama hevesine kapılacak hale gelmişti.

Kardeşimle benim annemle ilgili duygularımız, zorluklarla dolu bir sevgi-minnet, artı, tetikte bekleme karışımından oluşuyordu. Sevgimiz, bir çocuğun annesine ya da babasına duyduğu o sorgusuz

151

sualsiz sevgiydi. Günlük hayatımızın basit ve rahatlatıcı temelini o oluşturuyordu. Minnetimiz bizi hep cesaretlendirmesinden, ufacık bir yeteneğimizi hemen teşvik etmesinden geliyordu. Tetikte bekleme meselesine gelince, o da annemin o tetiği çok hassas öfkesiyle ilgiliydi -gururuna dönük en ufak bir tahrik karşısında hemen patlardı. Etnik kökenleri yüzünden halkta kuşku uyandırabilecek insanlarda, kolay anlaşılabilir bir alınganlık bulunur, sanki bunu telâfi edercesine, kökleriyle iftihar etmeye kalkarlardı ("Ben bir Marslıyım ve bundan gurur duyuyorum"). Annem de Fransız ve Kızılderili oluşuyla övünür dururdu. Fransız oluşunu, doğuştan gelen ince zevkinin kaynağı olarak, Kızılderili oluşunu da, kendisine meydan okumanın tehlikeli olacağına habercisi olarak yorumlardı. Fransız kanı herhalde Kanada'da bir süre yaşamış olmaya dayanıyordu, büyük olasılıkla kök olarak Fransız değildi, belki Nordik-Norman ya da Galli-Brötondu ... Kanada'ya erken dönemde göçmüş olanların çoğu bunlardı. Ama savaşçı Kızılderili kökü kesinlikle gerçektir.

This bit be Love... A-Tisket A-Tasket...

Palling in Love with Love... My Prayer...

I Can Dream, Can't 1...

Bizim Onondaga kabilesini ilk olarak, sonbaharın yağmurlu bir öğle sonrasında, İnci Sokağı'yla Clinton Caddesi'nin kesiştiği yerdeki kütüphanede bulduğum rahat bir köşede okudum. Alban/ye gelişimizden kısa bir süre sonra annem üçümüze de kütüphane kartları çıkartmıştı. Ama ben bu kütüphaneyi pek de yararlı bulmuyordum, çünkü bana çocuk kartı verilmişti, bu da beni bodrum katındaki Çocuk Kütüphanesi'yle sınırlıyordu. Orası çocuklara yönelik neşeli mesajların renkli kartlara yazılıp duvarlara asılmış olduğu bir yerdi. Bir köşesine, yeni yürüyenler için minik bir masa, çevresine de çüce

152

andalyeler konmuştu. Masanın üstü, koparıp koparıp yiyebilecekleri bir yağm renkli resimli kitapla doluydu. Biraz daha büyükler için yazılmış kitaplar, ahlâk dersi alınabilecek hikâyelerdi. Belli ki orta yaşlı insanlar tarafından yazılmışlardı. Bu insanlara birileri, çocukları ayrıntılı biçimde tarif etmiş olmalıydı, ama ömürlerinde bir tek gerçek çocuk görmedikleri çok belliydi. Oradaki birkaç iyi kitabı çabucak okuyup bitirdim. Bunlar arasında, Howard Pyle'in harika yazılmış resimli macera kitapları da vardı. Başka ilginç bir şeyler bulma umudumu kaybetmek üzereyken, yağmurlu bir sonbahar gününde, kütüphanecinin masasına en uzak köşede, kıvrılarak yukarı çıkan demir bir merdiven fark ettim. Merdivenin önünde yerden tavana kadar bir etajer bulunduğu için, kütüphaneci orayı gö-remiyordu. O masasında yeni bir posterin harflerini çeşitli renklere boyarken, ben etajerin arkasına süzüldüm, basamakları sessizce çıktım, tozlu, heyecanlı bir karanlığa doğru kaybolmama ramak kaldı. Öne uzattığım elim o sırada bir kapı buldu. Kapının kilitli olacağımdan emindim. Aşağıya inmek üzere geri döndüm. Tam o sırada şeytan bana, kapının tokmağını bir yoklamamı fısıldadı. Kilitli değüdi. Kapıyı biraz aralayıp içeriye baktığımda, kendimi Victorian-Gotik bir odada buldum. Alban/nin geçmişine ait sahneleri temsil eden renkli camlarla süslü, dar ve yüksek pencereleri, meşe paneller çerçevelemekteydi. Burası De Witt Clinton Anı Koleksiyonunun yeriydi. Raflarda ciltlenmiş «lyazmalar, günlükler, kayıtlar, kişisel anılar tıklım tıklımdı. Hepsi nadir, hepsi kupkuru, ama pek azı okunmuştu. Benim için özel bir şey de vardı -bizim eyaletin Kızdederilileri'yle ilgili eski kitaplardan zengin bir koleksiyon. Ara sıra kütüphane çalışanlarının toplantı yeri olmanın dışında bu odanın tek kullanımı, kütüphaneye iade edilmiş kitapların bir servis arabasıyla buraya sürülmesi, kütüphaneci vakit bulup onları yerleştirene kadar burada bekletilmesiydi. Servis arabalarında bekleyen kitaplar tam piyangoydu. Kütüphaneden onu alan, okumuş ve daha yeni getirmişti. Kitap henüz yeniden dolaşıma çıkmış değildi, Kü-

153

tüphane bunu arayamaz, kimseden isteyemezdi. Böyle bir kitaba alırsam, haftalarca bende kalabilirdi. İşim bitince yine bu arabalar, dan birinin üzerine koyardım. Üç yıl boyunca De Witt Clinton oda-sini kendime kuytu köşe olarak kullandım. Etajerin alt raflarından birindeki koca ciltlerin arkasına, kendim için seçtiğim birkaç kitabı koyuyordum. Oradan her seferinde istediğimi seçiyor, en dipteki vitray pencerenin kenarına gidiyordum. Ayaklarımın dibindeki süslü kalorifer beni güzelce ısıtıyordu. Eskimiş sistem ikide bir iç çeker gibi sesler çıkarıyor, ben orada renkli camlardan süzülen ışıktaki okuyordum. Albany'deki yıllarımla ilgili en yürek ısıtan anılarımla, o saklanma yerimde kitap okuduğum saailerle ilgilidir. Yazları serin, kışları sıcaktı orası. Ama en güzel zamanı; arkamdaki vitray pencereye yağmur damlalarının vurduğu, renklerin okuduğum sayfada titreştiği anlardı. Ben o sırada okuduğum hikâyede kendimi kaybetmiş olurdum. Güvende, kuru, üstelik içini çeken, gargaralar yapan kaloriferimle ısınarak.

Bir gün öğleden sonra yine kovuğuma çekilmiştim. Okul kaçağıydım o gün. Bayan Cox'un ölümünden sonra sık sık yapmaya baş-** lamıştım bunu. İşte Onondaga'larla (orta evin koruyucularıyâ) ilgili kitabı o gün okudum. Büyükbabamın kabilesi. Demek ki benim de kabilem. Beş uluslu Iroquois Federasyonu'nun merkez pozisyonuna yerleşmiş olan Onondaga'Iarın, siyasal anlaşmazlıklar çıktığında hakemlik görevini üstlendiklerini öğrendim. Hiawatha Kabilesi'ne çok yakışır şekilde, aynı zamanda Federasyonun hikâyeye

anlatıcıları ve efsane yaratıcıları da onlardı. Demek ki hikâye anlatmak ve efsaneler örmek benim kanımda vardı. Ne denir buna! Hikâye oyunlarından oluşmuş gizli hayatım da böylece açıklanmış oluyordu. O hikâyelerde kendimi durmadan Kırmızı Ceketlilerle, Sarasenler'le, Cattle Rusler ve Kardinal RicheÜeu'nün adamlarıyla karşı karşıya buluyordum. Bir iki yıl geçtikten sonra, bu sefer de karşımda Nazi-ler'le, yılışık yılışık sırttan Japonlar vardı. Doğuştan hikayeci oldu-

154

giiim bu kadar erken yaşta öğrenmek beni daha sonraki çalmalarımda güçlendirdi, hayatımı şu anlattığıma benzer hik;âyeler yazmak üzerine kurdum. Benim hikayeci olmamla, bir başka iroquois Kabilesi olan Mohawk'lann Amerika gökdelenlerinin yapımcıları olması arasında bir paralellik vardır. Çelik iskeleler üzerine^, hiç başlan dönmeden, yerden yüzlerce metre yukarıda çalışabil^ insanırl! O özgüvenli inançlarına rağmen, doğuştan sahip old barını iddia ettikleri 'doğal denge'nin hiçbir genetik izahı yoktu^ ^3 sırf O güvenleri sayesinde, yağmurda ve rüzgârda o çeliktjerin üzerinde çalışabilmekte, başkalarının dizlerini titreten, vücutl_armdan terler boşalmasına yol açan panik ataklara uğramamaktadırlar Mohavvk' larm başı dönmez, çünkü dönmeyeceğine inanırlar. B<en de ayrı] şe_ kilde, her gün bir deste beyaz kâğıtla karşı karşıya gel^g^n njç çe. kinmem, çünkü Onondaga yeteneğim sayesinde o kâlğltıan hikâyelerle doldurabileceğime inanırım. Bu konu, üzerinde uzun süre dü_ şünmenm tehlike yaratabileceği konulardan biridir, ^ürM eğer yeteneğimiz cesaret sayesinde oluşuyorsa ... o zaman o cesaretle ufak bir çatlak başlarsa durum ne olur? Bulaşmamalı bö>ie şeyiere. Bu tür düşünceler fazla deşilmemeli. İltihaplanma başlay^büu- tVMstle While You Work... Heart and Soul...

While a Cigarette Was Bnrning...

Fiat Foot Floogie... Alexander's Ragtime Band...

İnsanların Adolph Hitler'den, Benito Mussolini'd^n söz ettiğini diniedim, onları haber filmlerinde ara sıra gördüm, ama kimsenin bu komik figürleri tehlike sayabileceği izlenimini hiç}r zaman edinmedim. Biri rap rap yürüyen, dudağını sarkıtıp dur^n bir soytarı, öbvjrü de habire atıp tutan, Charlie Chaplin'in kukla versiyonuna beilzeyen bir mekanik bebek gibiydi. Derken 1938\ Mart ayında

155

Alman askerleri Avusturya'ya yürüdü, birkaç güne kalmadı, o ülke yok olup Üçüncü Reich içinde eriyiverdi. Haber filmlerinde Hitler geliyor, Avusturya'yı Reich'in bir vilayeti ilan ediyor, Avusturyalı çocuklar alkışlayarak ellerindeki küçük bayraktan sallıyorlardı. Bayrakların üzerinde diz çöküyormuş gibi görünen haç işaretleri vardı. Sonra Avusturya'nın adını duymaz olduk. Haberleri başka olaylar doldurmaya başladı.

Avusturya'da akrabaları olan Bay Kane, Almanlar'ın Viyana'ya-giriş gününde kısa dalga radyosunu açmış, oradan yapılan yayını dinliyordu. Bu olaylar karşısında hiç rahat değildi. Bir akşam yan merdivende bana olup bitenleri anlatmaya çalıştı, çabucak unuttuğum birtakım Alman isimleri saydı (herhalde von Papen, Seyss-Inquart ve Schuschnigg olmalı), yer alan olaydan 'anschluss*7 olarak söz etti. Onu hiç unutmadım. Hem birkaç kere tekrar etti, hem de kelimenin tuhaf, kaygan bir sesi vardı. Benim aklımın karıştığını görünce dükkânın arkasındaki evine indi, elinde bir atlasla geri l» geldi, bir sayfasını açıp bana

Orta Avrupa'yı gösterdi. Parmağını kaydırarak bana yeni Almanya'nın doğu sınırını işaret etti. Ülkeyi Avusturya da dahildi. Sınır çizgisinin, ağzı açık bir kurda benzediğine dikkatimi çekti. Sonra Çekoslovakya'nın batı ucuna dokundu. . "Şu anda o dışların arasında yaşıyor olsan neler hissederdin?" diye sordu. "Orada ... Sudetenland'da."

i

Stairvway to the Stara... Sunrise Serenade... Liffle Sir Echo...

My Prayer... Beer Barrel Polka...

Oh, Johnny, Oh, Johnny, Oh!... Three Liffle Fishies...

* Almanya'nın Avusturya'yı ilhakına verilen ad.

156

^nemin Fransız-Kızılderili gururunun bir belirtisi de, ne kadar fakir olursak olalım, çocuklarının 'doğru dürüst bir Noel'den' yoksun . ajmasını asla kabul etmeyişiydi. Bunun anlamı, bütçemizin üzerindeki hediyeler demektir, onları almak için de Noel mevsimi boyunca restoranlarda akşam vardiyalarında çalışması gerekiyordu. Sırf bizim de diğer çocuklar kadar güzel hediyeler almamızı sağlama uğruna! Sosyal görevlilerin onu uygunsuz bir anne sayarak bizi onun elinden almasından ne kadar korktuğumuzu hiç anlayamazdı. Helen Highwater da gelse, dediğini yapacaktı! Bu 'doğru dürüst' Noelleri, ben ve kardeşim hediye paketlerimizi açarken annemin salondaki kanepede yatıp ateşler içinde öksürmesiyle birlikte hatırlarım. İçimde her an, annemin yine hastaneye yatacağı korkusu olurdu. Biz de bunu sosyal görevlilerden saklamak zorunda kalacaktık, çünkü görünüşe göre o insanların hayattaki tek amacı, bizi alıp bir kuruma yollamaktı. Bir kere yakalamışlardı bizi... bir tek kere yakalayıp bir yetimhaneye yollamışlardı. Ama o da kâfiydi zaten.

Noel ağacımız her zaman mavi ve gümüş rengi süslerle donanmış olurdu, çünkü annem alacalı bulacalı renklerin, Fransız kanı sayesinde sahip olduğu ince zevkiyle bağdaşmadığını düşünürdü (ama Iroquois genlerinin o estetik zevkini ne yönde değiştirebileceğinden pek söz edilmezdi). Ben doğduktan sonraki ilk Noel'de annem kartondan kar tanesi biçiminde şekiller kesmiş, bir yüzüne mavi paket kâğıdı, öbür yüzüne alüminyum folyo yapıştırmış, ebediyen izleyeceğimiz 'gümüş-ve-mavi' motifini yaratmıştı. Her yıl ona yeni eklemeler yaptık, ağacımızı sökmeden önce gümüş rengi folyo-dan süslerimizi özenle çıkarıp bir kutuya koyduk, gelecek Noel'de kullanmak üzere dolabın en üst rafına kaldırdık. Çocukluğum boyunca mavi-gümüş süslü ağacımız, incelmış zevkin sembolü ve kanı-1:1 olarak kafama yerleşti. Annem buna ek olarak doğadaki birkaç başka şeyi de mükemmelliğin doruğu olarak seçmişti: Northern. Spy ^maları gibi. Bir keresinde Washington Sokağı'na kurulan pazarda,

157

o üstün elmanın piramit gibi dizilmiş parlak örneklerini göstermişe bize. Mükemmelliğin bir başka şahikası da, bir çiçekçinin vitrinin^ gösterdiği o zarif, altın gibi, pembe yürekli Talisman gülüydü. B^ ların her ikisinin de, kendi türlerinin en güzel örnekleri olduğ^ söylüyordu annem. Bir gül ya da bir elma, ne olmayı umabilip oydu onlar. O yüzden de, bizim onlara paramız yetmiyordu. Bunu yiyeceklerin tadına uygularsak, en güzel lezzetlerin, T-bone' biftek ve karpuzun çekirdeksiz göbeği olduğu söylenebilir. Ben bunlara gizlice, bir tek kere tattığım bir şeyi daha eklemiştim -bir gün sine-mada çılgınlığım tutmuş, bir kutu şeker almıştım. Dışı çıtır çıtır, içi sakız gibi, ama anasonlu.

Şansımız döndüğünde annemin dünyasını mavili gümüşlü Noel ağaçlarının, Talisman güllerinin, Northern Spy elmaların, T-bone bifteklerin, çekirdeksiz karpuz göbeklerinin ve kutu kutu Good-'n'-Plenty marka şekerlerin dolduracağı konusunda kendime söz vermiştim. Kısacası, hayatın sunabileceği en mükemmel şeyler!

Noel hediyelerimizin çoğu, işe yarayabilecek türden giysilerdi, I ama annem her seferinde ikimize harikulade ve tümüyle beklenme- ' dik birer hediye de verirdi -ama tabii çocuk mületi hayat oyununu çok çabuk öğrenir. Kardeşimle ben de beklenmeyeni beklemeye başladık. Tabii bunu gerçekten bir umut haline getirecek kadar da budala değildik, çünkü şans kaçırmanın en garantili yolu, onu umut etmektir, bunu biliyorduk. Ama hangi beklenmedik şeyi beklememiz gerektiğini de hiçbir zaman bilmiyorduk. Bir Noel'de -aslında bizi iki aylığına yetimhaneye gönderen, annemin de sanatoryumda yaşam savaşı verdiği Noel'de -bana bir mikroskop geldi, çamur birikintilerinde yaşayan o iğrenç yaratıldan gördüm. Fiziğim ve matematiğim iyiydi, annem de şansımızın dönmesinin en kestirme yolu olarak benim doktor olmama karar vermişti. O Noel'de kız kardeşime çok istediği koca dudaklı, 'sihirli tenli' bebek alınmıştı, ° da her neyse!

158

Tabii bu hediyeler, açlıkla arasında en fazla iki dolar ve birkaç gün bulunan bir aile için hovardalık sayılırdı, ama çevrelerinde tüketim toplumu coşup taşarken yoksulluğa demir atmış insanların da durumla başa çıkma yöntemi buydu. Orta sınıftan insanların, bu fakirler yiyecek parası bile bulamazken çocuklarına lüks şeyler alıyor, diye yalandıklarını duyduğum zaman, hemen aklıma annemin bize hazırladığı zengin Noeller gelir, bunu sağlayabilmek için ailenin dağılması riskini bile göze aldığını hatırlarım. Ayağını yorganına göre uzatmak, bir burjuva değeridir, çünkü zenginlerin tasarruf etmeye değer bir şeyleri vardır. Fakirler alabildiğine harcar. Hayatlarının o renksiz dokusu üzerine biraz renk saçmak zorundadırlar. Aç olan, rüyasında kepekli pirinçle sebze görmez, görecekse pasta görür.

Över the Rainirow.... Deep Purple... South of the Border

... Ali the Things You Are... Anıl fhe Angels Sing...

Indian Sımmcr... Wishing (ill make it so)...

Gece vakti kısa dalga radyonun başına iki büklüm yumularak Çekoslovakya ve Polonya'daki amatör yayıncıların çatırtılı seslerini aramak, Avrupa'da fırtına bulutlarmm nasıl toplandığına dair haber almak, Bay Kane'e zorba karısından bir süre için kurtulma şansı tanıyordu. Kadın onu hayalci, tembel, ihtirassız biri diye yaftalayıp işin içinden çıkmıştı. Aslında çok ihtirası vardı Bay Kane'in. Ama o ihtiras, insanlarla ilgili olmadığı gibi, kendisiyle de ilgili değildi. Karısı ona durmadan, kendisinin daha iyi bir hayatı seçme fırsatı varken şimdi buralara düştüğünü hatırlatıp duruyordu. Çok daha iyi bir hayatı! Neler teklif edilmişti ona! Kaç kere! Ekonomik krizden önce Bay Kane'in New York kentinde küçük bir kitapçı dükkânı vardı. Orada kitapları satmaya ayırdığı zamandan çoğunu, dükkâna

159

uğrayan kafadarlarıyla sosyalist fikirleri konuşmaya ayırırdı. Wall Street çöktüğünde, elinde ona güç verecek herhangi bir birikimi yoktu. Çabucak iflas etmişti. Karısmm ailesi,

evlâtlarının ardı arkası kesilmez dırdından kurtulmak için ona eyaletin kuzeyindeki bir yerde ucuz bir köşebaşı dükkânı açmaya razı olmuştu. Bunu elbette ki Bay Kane'i çok sevdikleri için yapmış değillerdi. Onu aylak budalanın biri olarak görüyorlardı. Dükkânı açmalarının tek nedeni, dayanılmaz Bayan Kane artık yakalarından düşsün diyeydi. Sonunda da Kane'ler kendilerini İnci Sokağı'nda bulmuşlardı.

Bay Kane belki hayalci sosyalist bir romantik olabilirdi, ama karısı da doğuştan kapitalist bir girişimciydi. Veresiyelerini ödeyemeyen, onlara para kazandıramayan müşterilere daha sert davranışın diye kocasına zart zurt edip durmuş, bu sonuç vermediğinde, kendisi birtakım kazançlı işlere kalkışmıştı -önce güzellik uzmanlığına, daha sonra falcılığa yönelmişti. Kuzey İnci Sokağı'na gelişlerinden kısa bir süre sonra, dükkânın arkasındaki evlerinin salonunu Perşembe öğleden sonraları çalışan bir 'Güzellik Salonu'na dönüştürmüş, 'eğitilmiş güzellik uzmanından profesyonel permanantlar' sunmaya kalkmıştı. İnkna edebildiği kadınlara, evde yapılmış perma-nantların yalnız fazla kıvrıcık ve fazla sıkışık olmakla kalmayıp, erken saç dökümüne de yol açtığını söylüyordu. Bunun bilimsel olarak kanıtlanmış bir gerçek olduğuna dikkat çekiyordu. Asimda Bayan Kane'in profesyonel permanantları, toptancıdan ucuza aldığı ilaçlarla yapıyordu. Bu konudaki eğitimi ise yalnızca ilaç kutularının üzerindeki talimatı okumaktan ibaretti. Ne var ki, müşterilerini taranamayacak kadar sıkı buklelerden kurtardığı bir gerçekti. Bayan Kane'in yaptığı saçlar her zaman gevşek, kolay hareket eden ve ömrü kısa permanantlardı. Nedeni, ilacı müşterilerinin başında tutma süresinin, talimatta yazanın yarısı kadar olmasıydı. O talimata kör gibi uyup da permanantlar arasındaki süreyi gereğinden fazla uzatmakta anlam yoktu.

160

Saç boyamanın ince yöntemleri konusunda eğitimi olmaması, zaitian zaman birilerinin turuncu/pembe saçla bir ay kadar durumu idare etmesini gerekli kılıyordu ama yine de onun salonuna gelmeyi sürdürüyorlardı. Nedeni yine dedikoduları. Bayan Kane'in fiyatlarının, maliyetinden düşük olduğuna dair dedikodular. Tabii bu söy-jenti yine Bayan Kane'in o yaratıcı hayal gücünden doğmuştu. Herkesin buna inandığı da söylenemezdi. Zaten her anlatılan çapkınlık öyküsünü, gözlerini iri iri açıp dudaklarını tiksintiyle büzerek dinleyenler de, inanıp inanmamakta kuşkuluydular. Ekonomik kriz daha beter hale gelip bu hikâyeler bile yeterli müşteriyi turuncu saç salonuna çekemez olunca, yani mahalle dedikodularını ilk dinleyen olmanın cazibesi bile onları o salona sürükleyemez hale gelince, Bayan Kane girişimcilik rotasını yeniden biçimlendirmiş: kendisinin yüzünde uğurlu cenin zarıyla doğmuş olan yedinci kız evlâdın yedinci kız evlâdı olduğunu, bu nedenle zamanın sırlarına girebilme yeteneğine sahip olduğunu ilan etmişti. Ama tabii eski geleneklere göre hareket etmek zorunda olduğu için, önce avucuna gümüş konmalıydı. Ancak ondan sonra çay fincanının dibinde neler gördüğünü söyleyebilirdi (çayın fincanı, Bayan Kane'in 'Güzellik Salonu-Çingene Çayhanesi'nde beş sentti). Bunu ağgözlülüğünden yapmıyordu. Eski gelenekleri ihlal ederse, nadir rastlanan bu yeteneğini kaybetmekten korkuyordu. Başlangıçta İnci Sokağı'nın oldukça müstehzi (ve cimri) tipleri, Bayan Kane'in yeteneklerinden kuşku duydular. Hem de, yaptığı karakter tahlilleri şaşılacak kadar doğru çıktığı halde kuşku duydular (o tahliller, müşterinin ne kadar iyi yürekli olduğuyla, değerinin ne kadar az bilindiğiyle, hak ettiği sevginin ona nasıl verilmediğiyle, sözünün

nasıl gerektiği kadar dinlenmediğiyle ilgili şeylerdi). Derken bir olay oldu, Bayan Kane'in "DeZ/r"* yeteneklerine tüm hanımlar inanır oldu. Bayan Kane, Bayan Donovan'ın fincanındaki çayları okurken birdenbire ürpermiş, göz-De]f mabedindeki Apoilon'un kâhini.

161

1^

lerini yummuş, Bayan Donovan'a yirmi beş sentini geri vermeyi önermişti (bozuk paralar arasında gerçekten gümüş sayılanların en • küçüğü yirmi beş sentti). Ne görüp de öyle davrandığı sorulduğun, da, tek kelime daha etmeyeceğini, çünkü ... etmemesi gerektiğini söylemişti. Dakikası dakikasına tam bir ay sonra (bir iki gün tolerans payı tanıyabilirsiniz), Bayan Donovan'ın amcası Burgermeister bira fabrikasında yükleme rampasından aşağı düşmüştü -ayık olsaydı kesinlikle yaralanacaktı. Bu haber Çingene Çayhanesi'ne ulaştığında, tüm müşterilerin omurgalarında ürpertiler dolaştı, hepsi içlerinden, Bayan Kane'in kendilerine fal bakarken birdenbire susmayacağını, geleceğe dair karanlık sırları saklamak zorunda kalmayacağını, böylece herkesin dikkatinin ve acıma duygularının kendilerine yönelmesine yol açmayacağını umdular.

Bir gün annem için dükkândan konserve domates alıyordum, Bay Kane de sopanın ucundaki kısaçla üst raftan konserve indirme becerilerini sergiliyordu ki, kutu kaydı, tezgâh görevi yapan şeker kutusunun cam kapağını parça parça etti. Bayan Kane bir anda Çayhane'den kopup geldi, kocasına çıkıştı, 'bir kere de büyü ardk' diye haykırdı. 'Hep şov yapıyorsun!' O şeker kutusunun, elden düşme alındığı halde ne kadar pahalı olduğunu hatırlattı! Yenisi için nereden para bulurlardı? 'Cevap ver, diyorum sana!' Onu daracık omuzlarından yakalayıp öyle sarstı ki, adamın dişleri takırdadı. Sonra kadın hıçkırarak dönüp Güzellik Salonu'na daldı. Bay Kane orada, yüzünde utanç dolu yarım bir gülümsemeye öylece kaldı. Bir yetişkini o durumda görmek beni öyle bir dehşete düşürdü ki, bir iki hafta boyunca üç blok yol yürümeyi yeğleyip alışverişlerimi bîr başka dükkândan yaptım, o küçük düşürücü olaydan sonra Bay Kane'in yüzüne bakma zorunluluğundan kendimi kurtarmaya çalıştım.

Dürüst olmak gerekirse, Bay Kane'den alışveriş etmeyişimin bir nedeni daha vardı. Şekerlerin araşma cam kırığı karışır diye de

162

biraz korkuyordum. Bay Kane tabii ki o şekerleri ayıklamak, yeniden satmak isteyecekti. Tamam, camlan ellerinden geldiğince dik-jcatle eleyeceklerdi, ama yine de ... gırtlığıma bir cam kıymığının batıp canımı yakışını hayal edebiliyordum.

... Bay Kane'in şekerleri. Anasonlu Babylerin tanesi bir sente. Dışları kaygan siyah, içleri yumuşak ve kahverengi. Öyle de yapışkan ki, dişlerinizi birbirinden ayırmaya çalıştığınızda, klik diye bir ses çıkıyor. Kızılderili Mısırı, beşi bir sente, dibi turuncu, ortası beyaz, ucu kırmızı. Tadında hafif çiçeksi bir şeker tadmdan başka bir şey yok, ama çocuklar yine de, renkleri ayrı ayrı ısırıp dikkatle çiğnerseniz farklı tatlar alabileceğinizi iddia ediyorlar. Bir de, Root Beer Fıçılan. İki bir sente. Bunlar benim en sevdiklerimdi. Dışı çıtır çıtır granül şeker, çabucak eriyor, içerideki uzun ömürlü nüveyi ortaya çıkarıyor ... ama emmesi biraz tehlikeli, çünkü emerken içinde gözenekler açılıyor, kenarlan keskin oluyor. Deliklerin içini dilinizle yoklama çılgınlığına kalkışırsanız, o kenarlar dilinizi kesiyor ... o

çılgınlığı da her seferinde yapıyorsunuz.

Ama eğer üç sentim varsa, O zaman Bay Kane'den aldığım şey şeker olmuyordu. Root Beer Fıçılarının tehlikeli cazibesi bile beni o yana yöneltmiyordu. Benim en sevdiğim şey, Icarma kitaplar'dı. Posta pulunun ancak dört katı boyunda, ufacık, kötü ciklenmiş ki-taplann yirmi kadar sayfasının bir yüzünde basit bir olayın resmi, ters yüzünde de çizgi resimler vardı. Diyelim ki domuzlarına yem veren bir çiftçinin resmi. Kitabı baş aşağı edip çizgi resim sayfalarını tarıyor, tararken olayı film gibi izliyordunuz: çiftçi yalağa düşüyor, kafasında muz kabuğuyla doğruluyor. Komik nedir sizcel

imgenin retinada korunması sayesinde yaratılan bu hareket duygusu benim gözümde bir vahiy değerindeydi. Sinema filmlerinin aslında nasıl hareket ettiğinin sırrını çözmüştüm. Yıllar sonra, film teorisi ve dü bilimi hakkında bilimsel makaleler yazacaktım, hattâ bir de kitap yayınlıyacaktım. Hepsi de 'Karma Kitaplar'la baş başa

->£o

geçirdiğim o büyülü saatlerden gelmeydi. Yavaş yavaş kendime oldukça zengin bir koleksiyon biriktirdim. Zavallı kız kardeşimi zorla oturtup film gösterilerimi izlettiriyordum -sıkıntıdan gözleri kapanana kadar.

'Taint What Yon Do (it's the way whatcha do it)... I'U Be Seeing Yon... The Umbrella Man... We'U Meet Again...

Annemin tüm planlamalarına ve özenine rağmen, yedi dolar yirmi yedi sentimiz bazen haftanın sonundan önce suyunu çekiyordu. Bu da genellikle, FSCC deposunda bedava alınabilecek kuru patates ve kuru soğan kalmadığı zamanlara rastlıyordu. O zaman Bay Kane'in veresiye defteri bize yiyeceklerimizin daha büyük bir oranını getiriyor, kendimizi çukura kısılmış gibi hissediyorduk. O borcu, bir gün on sent, başka gün on beş sent hesabıyla geri ödememiz en az iki ay sürüyordu. Böyle zamanların birinde, annem karnının aç olmadığını ileri sürdü, kardeşimle benim daha büyük* porsiyonlar yiyebilmemizi sağlamaya çalıştı. Ben de, o yemedikçe yemeyeceğimi ileri sürdüm. O hemen, bu lanet olası ailenin reisinin kendisi olduğunu, ne diyorsa yapılması gerektiğini söyledi. "Son ihtiyacım senin dik kafalılığın, delikanlı!" Ama ben dişimi sıktım, yemeyi reddettim. Annem bağırdı, çağırdı, masanın üstüne (tam benim önüme) bir şaplak indirdi (bize pek vurmazdı), sonra birdenbire ağlamaya başladı. Olayın haksızlığına artık dayanamamıştı. "Pekâlâ!" dedim. "Yiyeceğim! Yiyeceğimi!" Lokmaları ağızıma tıktım, gözlerimdeki öfke yaşlarını da yuttum. Büyüdükten sonra bile, sosyal olarak lokantada yemekten hiçbir zaman hoşlanmadım. Yemek yemeyi hayatın basit biyolojik fonksiyonlarından biri sayma alışkanlığını edinmişim ve uluorta yapılmasını asla sevmemdim.

164

Hissettiğim öfke doğrudan anneme yönelik değildi, ama ona bunu söyleyememiştım, çünkü ikimiz de çok bozulmuştuk. Benim öfkem, kapitalizmin kaçınılmaz etkisi olan haksızlıklara karşıydı _çünkü eğer karşısında görece yoksulluk olmasa, servetin anlamı kalmazdı. Kendi çöpünüzü kendiniz dökecekseniz, yerleri kendiniz silecekseniz, sebzelerinizi bostandan kendiniz toplayacaksanız, çimenlerinizi kendiniz biçecekseniz, kendi savaşlarınızda kendiniz ölecekseniz, o zaman zengin olmanın ne keyfi kalır? Fakir insanlar olmalı ki zenginler kendi basanlarını onlara bakarak ölçsünler.

Ali the Things Yon Are... I Didn't Know What Time it Was... Tfeis Can't Be Love... If T

Didnt

Bay Kane olup bitenleri kısa dalga radyosundan izliyordu. Çeklerin (açıkça belli olan nedenlerle) Alman sınırında savunma mevzileri oluşturduklarını söyledi. Ama Hitler, Sudetenland'ı almakla o mevzileri baypas etmişti. Artık Prag'la arasında ahşaptan yapılmış birkaç gümrük kapısından başka bir şey yoktu. 1939'un Mart ayında, yani Bay Kane'in Avusturya anchluss'u dediği şeyden tam bir yıl sonra, Hitler Prag'a girdi, Bohemya ile Moravya'yı 'protektorat'* olarak ilan etti, bu arada tarım topraklarından oluşan Slovakya da nominal olarak bağımsız bir devlet-haline1 geldi - ama mahsulü ile hayvanları Almanya pazarından geçer oldu.

Bir ay sonra İtalya, Arnavutluğu ilhak etti. Bay Kane'e, 'yani acaba savaş mı çıkacak', diye sordum. Burnunu çekti, omuzlarını kaldırıp iki avucunu havaya açtı. "Ç&acak ne demek? Savaş başladı bile, ama Fransa'yla İngiltere hâlâ, yerlerinden kıpırdamaz, hafif sesle ishk çalmayı sürdürürlerse tehlikenin kendiliğinden geçeceği inan- Halkı koruma akma aldığı alan.

165

ana sarılmış durumdalar. Oysa geçmeyecek. Bundan sonraki adım Polonya olacak. Polonya'dan sonra da ..." Kaşlarımın çatılmasından, savaş fikrinin beni ne kadar tedirgin ettiğini anlayınca, elini havada şöyle bir çevirdi: "Ama kim bilir? Belki de ben yanılıyordum. Daha önce de çok yanıldığım oldu, Tanrı buna şahit! Belki de Hider, Rusya'dan çok korkar da Polonya'ya saldırmaz."

O güneşsiz, rutubetli Nisan ayında mahallenin yansı suçüçeği döktü. Nekahat dönemimde yatakta yatışımı hep hatırlarım. Kemiklerim sızılar içinde, gözlerim yanarak, parmaklarım kaşmmak için karıncalanarak. Annem aklımı kaşınmaktan çelmek için radyo dinlememe izin vermişti. Savaş muhabirlerinin Avrupa'dan yaptıkları yayınları duyabiliyordum. Seslerinde felâket beklentisi vardı. Kendimi çok çaresiz ve tehlikede hissediyordum. Halimiz ne olurdu savaş çıkarsa? Şansımızın dönmesini savaş engelleyebilir miydi? Yoksa şansımızı taşıyan gemi, limanda torpillenir miydi?

166

Bayan mcGivneyİn beş senti

Evin arka yolunda kopardığım zikzaklı koşunun sonunda, soluk soluğa, sırtımı at arabalarının gününden kalma yıkık ahının duvarına dayadım, yavaşça ... çok yavaşça ... uzanıp, dürbünlü tüfekleriyle ilerideki sığınaklarına gizlenmiş keskin nişancıları gözetledim -Ahh! Gördüler beni! İki ıska, ahının duvardan yongalar kopararak yüzümün birkaç santim uzağından geçti! Hemen geri çekildim, tıslayarak peşimdekilere emir verdim: "Şu barakaya varmaya çalışacağız. Anschluss'u durdurmak için tek şansımız o!"

1939 yaz mevsiminin çoğunu kılık değiştirmiş olarak geçirdim. Sokakta beni geçen yıl okula giydiğim golf pantolonuyla, dizim yamalı, kığım yamalı, ayağımda eskimiş spor pabuçlarımın bağlarında sayısız düğümlerle, baldırlarımdaki çürükleri saklayacak bir Çorabım bile olmadan yürür gören insanların, herhalde beni sıradan bir çocuk sanacaklarını, savaşta katılmış paralı askerlerin cesur ve

167

kurnaz tim lideri olduğumdan hiç kuşulanmayacaklarını düşününce, gülümsememi tutamıyordum.

Bizim görevimiz, Kuzey İnci Sokağı'm korumaktı. Kime karşı? Çekoslovakya'yı yuttuktan sonra şimdi gözlerini Albany'ye dikmiş olan Almanlar'a karşı. Buraya Kuzey İnci yoluyla sızmak niyetin-deydiler. ABD ordusuyla donanmasının her konudaki başkomutanı, beni gizli karargâhına çağırtmıştı. O karargâh, bizim bodrumdaki kömürlükteydi. Bana eğer Kuzey İnci Sokağı düşerse, Albany'nin hiç şansı olmadığını söylemiş, Albany düşerse de Amerika için ne umut kalır ki, diye sormuştu. Böylece özgür dünyanın kaderi benim ve sadık adamlarımın elindeydi artık. Karşımızda birkaç bin kadar acımasız, eğitilmiş Nazi Strong-Trooper askeri vardı. Binalar arasındaki daracık yolun öbür ucunda saklanıyorlardı.

Benim yiğit savaşçılarım, radyo programlarından teker teker seçilmişti. Bir tek Gabby Hayes hariç. Sayısız 'Z' sınıfı kovboy filmlerindeki dişsiz, sakallı çete üyesiydi o. Adamlarımın arasında, haftalık radyo programlarından Jack Armstrong, Ali American Boy! bana hem Uncle Jim'i, hem de hayranım olan, erkek havalı kuzinim Gail'f kazandırmıştı. İkide bir, "Vay canına!" ya da, "Nasil istersen, şef!" deyip duran bir tip. Sonra Jack, Doc ve Reggie vardı. Üçü de I Love a Mystery programındandı. Reggie İngiliz olduğundan, onunla konuşurken emirlerimi, iyice anlaması için İngiliz aksanımı kullanmak zorundaydım. Son olarak, bir de Kato vardı. O benim sadık emir erimdi. Onu da The Green Hornetten ödünç almıştım. Emir eri nedir, tam da emin değildim ama, Kato eğer Britt Reid'in 'sadık Japon emir eriyse', benim de işime yarardı.¹⁸

Yedi adamımın, her biri kendine göre farklı kişiliklere ve rollere sahipti: Gail her şeye şaşırıyor, her şeye hayranlık duyuyordu. Gabby halk bilgelikleriyle dolu biriydi, zincirleme renkli küfürlere eğilimi vardı. Reggie her şeyin en doğru şekilde nasıl yapılacağını biliyordu. Jack'le Doc cesurdular, ama inatçı ve fazla ataktılar. Kato

168

Jileti, Uncle Jim, kimsenin başa çıkamayacağı kadar zor görevleri hejiiim peşpeşe kabul edişime kaygılanıyordu. Bu grup, gerçi riske . jiiim için yakınabiliyor, ateşli yaratılışları nedeniyle bazen ge-ejcsiz tehlikelere atılıyorlardı ama, cesur insanlardı, daha önemlisi, taatkârdılar. Ama işte -zaman zaman başlarını derde sokuyorlar, heiiim nizu tePki göstermem gerekiyordu. Seviyordum onları, Tanrı ja biliy°r ya! Ama bazen sabrımı çok zorluyorlardı.

"Şu sundurmaya ulaşalım!" dedim. "Anschluss'u durdurmak için te}t şansımız bul!"

Uncle Jim'le Gabby kaygılı ifadelerle bakıştılar, sonra Gabby söylenmeye başladı: "Tanrı cezalarını versin şu boklu, aşağılık, yamuk kulaklı, güvercin ayaklı, karaktersiz ..." derken öfkesi homurtulara, pufuldamalara, çaresiz gücenikliklere dönüştü. Gail bana baktığında gözlerinde hayranlık vardı. Reggie tipik İngiliz havası içinde, başıyla evetledi. Elimdeki Thompson makineli değneğimle, koruma ateşim sürdürdüm. Bu arada adamlarım dar aralığa daldılar, sundurma duvarının dibine ulaşmaya çalıştılar. Reggie de, Doc da yolda isabet aldılar, sadık Japon'um Kato onları yolun geri kalanı boyunca sürükleyerek götürmek zorunda kaldı. Artık sıra bendeydi. Beş yüz fişegimi Aimanlar'ın siper-siğmak-duvar-kale yapımına boşalttıktan sonra, emekleyerek aralıkta ilerlemeye koyuldum. Omzuma bir kurşun, bacağıma bir kurşun saplandı, sonra omzuma ikincisi girdi, mideme girenden sonra dizimi kırık bir cam sıyırdı, ancak ondan sonra sundurma duvarının dibine varabildim -dizimdeki çok acıyordu. Ekibimi çevreme topladım. Duyduğum acıyı saklamak için dişlerimi sıkarak, zaman zaman asla fişekleri bitmeyen bir makineli olarak da kullandığım

değneğimle yere durum haritasını çizdim. O değnek yalnız makineli değil, bazen de teleskoptu. Düşmanın planlarını o sayede yarım blok uzaktan okuyabüiyordum. Planların dilini Amerikanca'ya çevirebilen bir telsiz olarak da işe yarıyordu değnek. Bazen de bir deste dinamit oluyordu. Ucunu çakmakla yakıp düş-

169

mana doğru fırlatmak yetiyordu -düşmana atmaktan çok, düşmanın altına saklandığı kaya formasyonuna atıyordum, tüm kayalar tangır tungur kafalarına inip onları gömüyordu. Ezüip pelte oluyorlardı o ağırlığın alanda. Bakmaya dayanamayıp gözlerinizi kaçılıyordunuz. Adamlarıma savaşın bazen hiç de hoş bir şey olmadığını sık sık hatırlatmak zorunda kalıyordum. Ama yine de, asker dediğin görevini yapmalıydı, o kadar. Dinamit atmak son çareydi. Her işe yarayan bu değneğin, savaş malzemesi olarak öyle ziyan edümesi de büyük kayıptı. Ama ne hikmetse, genellikle çevrede o işi görecekt başka bir-değnek bulmak mümkün oluyordu. Devrilmiş bir Strong Trooper askerinin hemen yakınında bir yerde. (Tamam, Bay Kane bana Almanya'da olup bitenleri anlatırken belki Storm Trooper lâfını yanlış duymuş olabüirdim. Suç mu bu şimdi? Tanrım, daha neler!)

Hikâye oyunlarım sırasında sürekli rnrüdanır dururdum, çünkü hem tüm karakterleri oynamak, hem de ses efekderini vermek zorundaydım. Bu oyunlar her zaman gerilim dolu, duygu dolu şeylerdi. Mırıltılarımla hareketlerim sıklaşır, yoğunlaşır, sonunda kafamı kaldırıncaya birinin bana bakmakta olduğunu fark ederdim. Drama monologunu hemen bir şarkıya dönüştürürdüm o zaman. Hareketlerle süslü bir şarkıya. Kendi kendine konuşmak, deliliğin şaşmaz belirtisi sayılırken, şarkı söylemenin ayıp bir şey olmadığını öğrenmiştim. Ama bu planın iyi sonuç verdiğinden hiçbir zaman tam emin değildim. Oradan uzaklaşırken, oyunuma burnunu sokan o insana karşı büyük öfke duyardım.

O yaz gününde, ara yolun ucundaki ahırın orada, aslında yalnızdım. Buraya kimse gelmezdi, çünkü ara yolun arkaya düz bir çıkışı yoktu. Yine iki ayrı sesle, mırıldanıp durmaktaydım. Ele geçirdiğim Alman subayımı sorguya çekiyordum o anda. Doc'a Alman subayın gözünü bağlamasını emretmiştim. Yere çizmekte olduğum haritayı görmesin diye. Çaresiz durumumuzu adamlarıma anlatırken ikna edici konuşuyor, ellerimle çeşidi hareketler yapıyordum, ama o

170

sırada belirgin bir 'çıt-çıt-çıt*' sesi dikkatimi dağıttı. Etrafıma bakındım, kimseyi göremeyince yine adamlarıma açıklama yapmaya döndüm. Almanlar'm bir santim daha ilerlemesine neden izin veremeyeceğimizi anlatmak zorundaydım -bu uğurda hayatımızı ortaya koysak bile..."

Metalin cama değmesine benzeyen o 'çıt-çıt-çıt' sesi yeniden duyuldu. Başımı kaldırıp ara yolun ilerisine baktım. Hiçbir şey yoktu. Hikâyemin dağılıp gitmemesi için konsantrasyonuma hakim olmaya çalışırken, görüş alanımın kenarında bir kırıltı sezip gözlerimi kaldırdım, Bayan McGivneyln bana bakmakta olduğunu gördüm. Bizim blokta oturan çatlak hatunlardan biriydi. Her zamanki belirsiz gülümsemesi yine yüzündeydi. Adamlarım bir anda ortadan kayboldu, ara yolun ucunda mevzilenmiş dört beş Nazi Strong Trooper da eriyip ortadan kalktı, tek başıma kaldım: yaman bir timin lideri, çabucak küçüldü, kendi kendine konuşan bir çocuğa dönüştü.

Mahalle halkının Bayan McGivney'e çatlak demesi, kadının acayip alışveriş alışkanlıklarına,

aşırı utangaçlığına ve hep giydiği upuzun, eski moda elbiselerine dayanıyordu. Hızlı adımlarla Kane'in köşedeki dükkânına gidip gelmenin dışında, onu sokakta gören olmazdı. Oraya da hep dükkânın kapanış saatine yakın giderdi. Dükkânda daha önce gelmiş insanlar olsa bile, Bay Kane onun servisini içeri girdiği anda yapardı, çünkü dikkati çekmektense (daha da beteri, kimsenin kendisine bir şey söylemesi riskini göze almaktan-sa) sessizce dükkândan çıkıp gider, ertesi akşama kadar da gelmezdi. Bay Kane onu görünce yalnızca gülümser, kaim gözlüklerinin üzerindeki kaşlarını kaldırır, kadın da neler almak istediğini hızlı hızlı sayardı: Bay Kane malları hazırlar, üst raflardaki kutuları kancalı sopayla indirip önlüğüyle yakalama numarasını yapar, peyniri nıanüel makinesiyle dilimler, pirinci ya da makarnayı çuvaldan kepçeyle alır, terazinin kefesine koyduğu kesekâğdının içine bir 'tısss' sesiyle boşaltır, kefelere dengeye getirdikten sonra biraz daha

171

boşaltmaya özen gösterirdi. Mallar hazır olunca Bay Kane müşterisine toplam rakamı söyler, bir yandan da tezgâhın altındaki veresiye defterine yazardı. Bayan McGivney torbasını alır, hızlı adımlarla karşı kaldırıma geçip evine gider, kimseyle göz göze gelmemek için çevresine bakmamaya özen gösterirdi. Ayda bir kere elinde bir çekle gelir, Bay Kane çeki bozar, içinden veresiye borcu kadarını alırdı. Bayan McGivney'in devletten her ay 'sakatlık' maaşı aldığını herkes bilir, mahalle bunu kadının deli olduğuna yorumlardı, ama Bay Kane bir keresinde bana, kendisinin şahsen Bayan McGivney'in son derece utangaç olması dışında bir derdi olmadığı kanısına vardığını söylemişti. Ama tabii kadının delilik şöhreti artık sokak geleneğinin bir parçası haline geldiği için, mantık ya da kanıtlar o inancı asla sarsamazdı. Devletin ona verdiği o ufacık maaş çeki bile, onun deli olduğuna ek kanıttı (ek kanıt gerek varsa). Çatlak bir hatun başka nasıl hayatta kalabilirdi ki? İş bulacak değildi herhalde. Tımarhanede mi çalışacaktı? Ara sıra evinin arka penceresinde belirip ara yolda oynayan çocuklara bakışında da kuşkulu bir durum vardı. Akli başında insanlar gibi çocuklara bağırıp gürültü etmemelerini söylemez, taş atmamalarını, kaza çıkaracaklarını söyleyerek uarmaya da kalkışmazdı. Yo, Bayan McGivney yalnızca bize tatlı tatlı gülümse-mekle yetinirdi -tam çatlak bir hatunun yapacağı gibi.

İşte şimdi de karşımdaydı. Penceresinden bana gülümsüyordu. Tüm adamlarımla tüm düşmanlarımla hayal dünyamın en uzak köşelerine kovaladıktan sonra.

Bana eliyle işaret etti. O-oo! Daha önce hiçbir çocuğa böyle bir şey yapmamıştı. Ara yolda bir tek ben vardım, ama yine de, çevredeki başka birine mi işaret ediyor diye abartılı biçimde bakındım, sonra tek parmağımla kendi göğsümü işaret ettim, yüzüme soru soran bir ifade yerleştirdim. Kaşlarını inanmazlık yansıtırcasına havaya kalkmıştı. O gülümsedi, başını evet anlamında salladı. İki avucumu yukarı çevirdim, omuzlarımla kaldırarak, hiçbir suç işleme-

172

diğimi anlatmaya çalıştım. 'Ne yaptım ki?' Elindeki beş sentle camı bir daha tıkırdattı -demek o sesi öyle çıkarmıştı. Önce elindeki parayı, sonra beni işaret etti, o parayı bana vermek niyetinde olduğunu belli etti.¹⁹ Tekrar eliyle çağırma işareti yaptı, kolunu daire biçiminde çevirerek, yolun ucuna gidip bizim sokağa çıkmamı, sonra onun apartmanına gelmemi istedi. Aslında gitmeyi istemiyordum. Delilerin peşime düşmesi benim en kötü kâbuslarımdan biriydi. Ama terbiyeli çocuktum. Denileni yapmak üzere yola koyuldum.

Mahallenin en vahşi, en sert çocukları bile (bazıları sonradan hapse atılmış, bir tanesi idama bile mahkûm olmuştu), bugünün standartlarına göre terbiyeli sayılırdı zaten. Ayrıca eğer para kazanma ihtimali varsa, bu fırsatı tepmezdim. Annem fazladan birkaç dolar için sağlığını tehlikeye atıp duruyordu. Oyunumu kaybetmiş olduğum için bozuk, deli kadınla karşılaşma konusunda korku içinde, ara yoldan çıktım ... ama çıkmadan önce topuğumla yerdeki haritayı iyice sildim. Naziler planlarımı öğrenmemeliydi, 232'nin merdivenleri karanlıktı. O merdivenlerin ışık almasını sağlayacak pencereler kapatılmıştı, çünkü ev sahibi binayı dairelere bölerken her kata küçük bir tuvalet sıkıştırmaya kalkmıştı. Karanlığa rağmen merdivenleri emin adımlarla çıktım. Ne de olsa, 232 de 238'le aynı sıradaydı, yapısı bizim binayla tıpatıp aynıydı.

Ayaklarımın ucuna basa basa dördüncü kat holüne çıktım, karardıkta, kararsız, durdum. Belki de en iyisi geri dönüp yine ayaklarımın ucuna basa basa aşağıya inmek, kendimi sokağın ışığına ve hareketliliğine atmaktı, ama tam arkamı dönerken dairenin kapısı açıldı, Bayan McGivney orada gülümseyerek belirdi.

"Benim için Bay Kane'in oraya kadar gider misin?" diye sordu o incecik, küçük kız sesiyle. "Sana beş sent veririm." Sesi şarkı söyler gibi tizleşip pesleşiyordu.

"Şey, ama ben - Peki, tabii, giderim." Bana iş yaptırmak istediğini, delice bir şey istemediğini duyunca rahadanuştun.

173

Listeyi yazıp hazırlamıştı bile. Bay Kane'in bunları veresiye def. terine yazacağını söyledi. Ben elimde küçük torbayla döndüğümde, onu merdiven başında bekler buldum. Camı tıkırdattığı beş senti bana verdi.

"Teşekkür ederim." Parayı cebime koydum, cebi üstten pat pat okşayıp paranın gerçekten orada bulunduğundan emin oldum. Bir yıl önce yirmi beş sent kaybetmişim. O gün Bond Ekmek Fırınına, 'bir günlük ekmek' denilen ekmekten hafta boyunca yetecek kadarını almaya giderken, parayı düşürmüş olmalıydım. Defalarca geri dönüp kendi izlerimi sürdüm, parayı bulmaya çalıştım. Şansım tutmadı. Koskoca bir yirmi beş sent. Fırından beş tane 'bir günlük' ekmek almaya yetecek kadar para.

"Torbayı içeriye getirir misin lütfen?"

Onun peşi sıra daireye girdim. Torbayı elimden alıp mutfaka yürüdü, beni holde, ayakta bekler durumda bıraktı. Orada küçük, yuvarlak bir masa, üstünde de iki bardak süde, süslü bir tabağa konmuş dört tane ev yapımı şekerli bisküvi vardı. Mobüyalar fırırlı, eski moda şeylerdi, ortalıkta parke cilası kokusuyla pişmiş bisküvilerin kokusu kol geziyordu. Köşede yaşlı bir adam, pencereye dönük oturmuş, dantel perdelerin arasından güneşin batışına bakıyordu. Aslında dışarıya baktığı yoktu. Gözleri ara yolun karşısındaki binalara dönüktü ama hiçbir şey görmediği belliydi. Ondan yaşlı diye söz ettim ama, bunun tek nedeni, dantel perdelerden süzülüp gelen ışığın parlattığı bulut gibi ak saçlarıydı. Yüzünde çizgi falan yoktu. Cildi gergindi. Dik bir sandalyede oturuyordu. Hiç kırılmayan açık mavi gözleri karşıdaki binalara çevrilmişti. Ürkütücü.

Bayan McGivney mutfaktan dönüp geldi, küçük masanın başında durdu, kendi sandalyesinin arkasını tuttu, benim oturmamı bekledi.

"Şey, çok teşekkür ederim ama galiba ben gitsem iyi olur ..." O bana hüznü hüznü gülümsedi, ben de oturmak zorunda kaldım-Başka ne yapabilirdim?

Tabaklarımızın üzerinde kocaman keten peçeteler duruyordu. Bayan McGivney kendininkini alıp kucağına koydu, ben de aynı yaptım ... ama benimki kayıp yere düştü. O yine gülümsedi, burnuyla bisküvi tabağını işaret etti, bir tane almamı istediğini belli etti. Aldım. Kendininkinden biraz ısırdı. Ben de aynı yapmaya çalıştığımda bisküvi ikiye bölündü, biri yere düştü, öteki ağzımın kenarına yapıştı, onu parmağımla ağzıma itmek zorunda kaldım. Keşke başka yerde olsaydım, diye düşünüyordum -neresi olursa olsun. O yine gülümsedi. Dudaklarını büzerek, dişlerini göstermeden gülümsüyordu. "Üç bina ileride oturuyorsun, değil mi?"

Başım la evetledim.

"Ve Bayan LaPointe'm oğlusun."

Yine başım la evetledim. Bunu nereden bildiğini merak etmişim - hiç kimseyle konuşmadığına göre.

"Adın ne?"

"Luke. Şey, aslında Jean-Luc, ama yalnız annem beni öyle çağırır. Ben Luke diye çağrılmak isterim."

"John-Luke. Yabancı isim, değil mi?"

"Annemin ailesi Fransız Kanada kökenli. Kısmen de Kızılderili."

"John-Luke güzel isim."

"Yalnız annem bana Jean-Luc der. Başka insanlar yalnızca Luke der."

"Hep yalnız oynadığına dikkat ettim."

"Genellikle, evet."

"Neden öyle?"

"Neden mi yalnız oynuyorum?" Onun omzunun üzerinden arkadaki yaşlı adama baktım, acaba o orada yokmuş gibi yapmamız mı gerekiyor, diye düşündüm. "Şey, ben kendi oyunlarımı kendim uy-

dururum, öteki çocuklar ne kuralları bilir, ne oyundaki insanların adlarını, ne de ... hiçbir şeyi."

"Ve çok da okuyorsun, değil mi?"

Okuduğumu nereden biliyordu? Derken birden anladım. Kütüp. haneden evç dönerken hep ara yoldan gelirdim. En kısa yol olduğu için değil. Daha çok, beni elimde bir tomar kitapla gören çocuklar hemen "Pro-fe-sör, pro-fe-sör" diye şarkıya başlayacakları için. Sokakta bana takılan isimlerden biriydi o 'da. Bir başka adım da "Frenchy" idi. Annem genç kızlık soyadma döndüğünden beri, adım daha da Fransız havasına bürünmüştü çünkü. Ama başında "Mrs." vardı, "Miss" değil. Biz çocuklar hatırına.

"Evet, öyle, efendim. Çok okurum. Oyunlarımdan bazılarını kitaplardan bulurum." "Oyunlar mı?"

"Yabancılar Lejyonu gibi. Ya da Üç Silahşörler. Ama genellikle onları radyo programlarından bulurum."

"Bizim radyomuz yok," dedi, ama sesinde üzüntü de, yakınma da yoktu.

Ben bunu zaten salona ilk göz gezdirişimde anlamışım. İnsan radyosuz nasıl yaşayabilir diye merak edip duruyordum. Bizim eski Emerson'a bağlı yaşanan bir hayatı o kadar

benimsemiştim ki, heyecan için Maskeli Süvari, Islıkçı ya da Esrarengizliklere Bayılırim olmadan, eğlence için Jack Benny, Fred Ailen, Amos 'n' Andy olmadan, danışman olarak Bay Anthony olmadan, insanî hallerle ilgili içgörüler için Son Çare Mahkemedir olmadan yaşanabilecek bir hayatı düşünemiyordum bile. Günün en sevdiğim saati, okuldan dönüp o düğmeyi çevirdiğimde, ampuller ısınana kadar birkaç saniyelik beklenti süresiydi. Derken tanıdık bir ses duyulur, çocuklar için macera programlarından biri anons edilirdi. Ev ödevlerime başlamadan önce bîr saat süreyle radyo dinleyebiliyordum, çünkü annem

176

. jfi veriyordu. Radyonun karşısında tek ayak üstünde, kafamı eđ-mis durumda, gözlerim dalgın, işittiklerimin ve gördüklerimin için-je yüzüp dururdum. Gördüklerimin diyorum, çünkü radyonun yanığı aksiyonlarla sahneler benim için gerçektir. Buna karşılık kitaplara filmlerde göz attığım dünyalar, görkemli ve muhteşem, ama biraz daha az gerçek sayılırdı. Kuzey İnci Sokağı'nda yaşadığım hayatın görkemle tabii ki ilgisi yoktu, ama gerçek olmadığı da kesindi. Günün birinde sıyrılıp kurtulacağım gri bir dönemdi yalnızca. O gün gelene kadar, ben huzuru radyoda ve hikâye oyunlarımda buluyordum.

"Korkuyorum ondan ben," dedi Bayan McGivney. Bu arada, bana ikinci bir bisküvi ikram etti. Ben terbiyeli terbiyeli reddettim, ama o tabağı önümde tutmayı sürdürünce, isteksiz de olsa bir tane daha aldım.

"Radyodan mı korkuyorsunuz?"

"Elektrikli alederin hepsinden," diye itiraf ederken, yüzünde kendini ayıplar gibi bir gülümseme gördüm.

• Evde elektrik yanmadığını ancak o zaman fark edebildim. Bizim bloktaki apartmanların hepsinde, havagazı lambalarının yerleri de hâlâ vardı, sökülmemişti, ama bunlara gelen gaz çoktan kesilmiş, bir tek mutfaktaki ocağa ve şofbenlere gelenler kalmiştı. Bazı odalarda gaz borularının içinden elektrik telleri geçirilmiş, tavanın ortasında bulunan, eskiden gazlı avizeleri taşıyan delikten, etrafına kumaş sarılmış kablo ucunda çıplak ampuller sarkıtılmıştı. Bizim evin mutfak ve banyosunda, kullanılmayan gaz borularının süslü püslü ferforje vanaları vardı, ama döndürüleliyordu, çünkü üstüne defalarca kat kat boya çekilmişti. Oysa Bayan McGivney'nin duvarlarında hâlâ kesme kristal aplikler, altlarında da onları yakabilmek için parlak piriñten vanalar vardı.

177

O konuşmayı sürdürüyordu. "Bay McGivney gaz ışığım çok sever. Ortalık kararıp da ben ışıkları yakınca memnun olur." Kıpırdamayan yaşlı adama gülümsedi. Gözlerinde sevgi parlıyordu.

Ben de adama baktım. Orada öylece oturuyordu. Soluk gözleri yine pencereye dönüktü, yüzü ifadesizdi. Gaz ışığını sevdiğini bu kadının nasıl anladığını merak ettim. Konuşabiliyor muydu adam? Gülümsüyor muydu? Nesi vardı acaba? Deli miydi neydi?

Kadının gözlerini üzerimde hissettim, hemen gözlerimi başka tarafa çevirdim.

"Bay McGivney bir kahramandır," dedi o. Bu söz her şeyi açıklı-yormuş gibi bir havaya girmişti.

Başım la evetledim.

"Ulu Tanrım! Bizim eve misafir olarak küçük bir çocuk gelmeyeli ne kadar uzun zaman oldu, biliyor musun?" diye sordu.

"Hayır, Bayan." Aslında umurumda da değildi. Ben artık eve gitmem gerektiğini söylemek için bir fırsat bulma peşindeydim.

"Çok, çok uzun zaman oldu. Yeğenim Michael gelirdi ara sıraf Buraya gelmekten pek hoşlandığını sanmıyorum, ama kız kardeşim Ellen zorlardı onu. Her gelişinde ben de ona bir şekerli bisküvi verirdim. Bayılırdı benim bisküvilerime -bazı çocuklardan farklı olarak."

"Yo, ben de sevdim şekerli bisküvilerinizi, Bayan McGivney. Bence onlar ... çok güzel. Gerçekten. Eh, benim artık gitmem gerek. Annem hastaydı ve ..."

"Bay McGivney bir kahramandır," dedi o yine. Kendi düşünce zincirine sarılıyor, benimkine aldırış bile etmiyordu. O adamdan söz etmek istediğinin farkındaydım, ama bu evin balmumu gibi kokusu, görmüyormuş gibi bakan o düzgün suratlı yaşlı adam, beni rahatsız ediyordu. Annemin beni merak edeceğini söyledim, süt ve bisküviler

178

:cjn ona teşekkür ettim. İçini çekti, omuzlarını kaldırdı, sonra bana kapıyı açtı, hemen çıktım, karanlık merdivenlerden aşağıya doğruldum.

Eve girmeden önce bir süre bizim apartmanın giriş sahanlığında Oturdum. İçeride annemin hasta yatağında olduğunu biliyordum. Canı sıkılmış olmalıydı. Akciğer illetinin onu uzun süre esir alması-nln sonunda, artık hardal yakısı ve Bengal merhemi kokmaya başlamıştı. O kokular, burnuma Bayan McGivney'in evinde yerleşen yer cilası kokusuyla birleşince, geçen yıl Anne-Marie'yle ikimizi götürdükleri yetimhaneyi hatırlatıyordu. Kırılık yerde, tatsız bir binaydı. Çevresi çitle ve üzerinde dikenli telle çevrilmişti. Etrafındaki mısır tarlalarının kışlık hali çocuklara pek iç karartıcı geliyordu. İlk günü 'Birader'lerden biri beni kenara çekmiş, annemin iyileşmesi için her akşam dua etmem gerektiğini, o dua tutmazsa, o zaman da ruhu için dua etmem gerektiğini söylemişti. O geceyi, bir dua edip bir ağlamakla geçirdim, çünkü annemin ölebileceği, Anne-Marie ile beni ortada bırakabileceği daha önce hiç aklıma gelmemişti.

Biz oğlanlar, çuval dokusu gibi bir kumaştan gri üniformalar giyerdik. Bu kumaşlar öyle sert kolalanmış olurdu ki, yeni gelen çocukların dizleriyle dirsekleri hemen çürürdü. Yemeklere, derslere ve kiliseye sessiz taburlar halinde yürürdük. Elektrikli ziller hayatımızın noktalama işaretleriydi. Duşlarımızı buz gibi su altında yapar, mağarayı andıran kocaman, soğuk yatakhanelerde uyurduk. Soğuk suyla temiz hava sözde bizi dayanıklı hale getirecek, hayatm zorluklarına karşı güçlendirecekti. Ama aslında bunların yarattığı tek sonuç, sürekli burnumuzun akması, boğazımızın şişip acıması ve kulaklarımızın ağrmasıydı.

Karşılaştığım ilk sorun tuvalete gitmekle ilgiliydi. Birinci katta Pisuarlar, spor sahasının yanındaki sundurmada da boydan boya uzun bir yalak vardı. Bildiğimiz tuvaletler yalnızca sekiz taneydi, yatakhanelerin ucundaki yıkanma yerinde bir duvara sıralanmışlardı.

Üstlerinde bizi soğuk seramikten koruyacak yuvarlak tahta bulun-maması bir yana, apaçık yerde oldukları için herkesin seyretmesine ve alay etmesine çanak tutuyorlardı. Oraya rahatsız pozda tünemiş çocuk, utanıyor, küçük düşüyordu. Ben orayı تنها bulabilmek için geceyansından sonraki saatleri bekliyordum. Bereket versin gece geç uyumaya alıştım. Ama yetimhanede tabii pencereden dışarısını seyretmek, ilgimi uyanık tutmak mümkün değildi. Ben de zamanımı, akronimler* uydurarak, tarih dersinden isimler, fizik ve coğrafyadan listeler ezberleyerek geçiriyordum.

Yatakhane kuralları rastgele konmuş, 'Kişot' türü kurallardı, disiplin de hiyerarşikti. Yani büyük çocuklar, küçük çocuklardan sorumluydu. Bu durumda bazı zorbalıklar, gaddarlıklar yer alıyordu. Gecenin geç saatinde uygulanan cezalar vardı. Suç işleyen çocuk duş odasına alınıyor, çevresini büyük çocuklar sarıyor, ellerindeki ıslak havlularla saldırıya geçiyorlardı. Islak havlu çok fena can yakıyor, ama çürük izi bırakmıyordu. Cezalandırılan çocuk bağırmanın çalışmıyordu, çünkü eğer büyükler bu yasa dışı ceza uygulamasından ötürü yakalanıp ceza yerlerse, o çocuğun hayatını zehir etmek için onu gizli yumruklara, çeşidi alaycı muamelelere, Kızilderili Yanığı denilen uygulamalara mahkûm ederlerdi. Bunun anlamı, çocuğu boyunduruğa almak, alnım ya da yanağım parmak eklemiyle ova ova sıyrıp oradan renksiz bir sıvı sızmasını sağlamaktı. O sıvı sonra kabuk gibi kururdu. Kabuklar, sahibini 'mağdur' olarak damgalar, daha başka işkencelerin de odağı haline getirirdi. Oradan geçen herhangi bir ağabey onu yakalar, parmak eklemiyle o kabuğu sıyrır, yaranın yeniden sulanmasına yol açardı. Bazı çocukların yüzünde bu yaralardan dört beş tane birden vardı. Bunlar artık daimi hedef haline gelmişler demektir. Sosyal görevliler ziyarete geldikçe bu yaralan 'impetigo' olarak teşhis ediyor, sürülecek mavi bir ilaç veriyorlardı. O da yine hedef haline gelmenin ek bir işare-

" Kısaltmalar.

180

tiydi. Görevliler kendilerine de impetigo bulaşır korkusuyla yaraları pek de dikkatli muayene etmiyorlardı.

Bir gece geç saatte, ben tuvalette işimi bitirdikten sonra, büyük çocuklardan dört tanesini yıkanma odasının kapısında sırtır buldum. Liderleri olan gevşek dudaklı zorba, geç saatte tuvalete gitmenin yasak olduğunu, çünkü mastürbasyona olanak verdiğini, onun da günah olduğunu söyledi. Omuzlarını kaldırdı, dişlerini emiyor gibi bir ses çıkardı, herhalde beni cezalandırmak zorunda kalacağını ekledi. Sonra beni yakaladı, Kızilderili Yanığı yapmaya çalıştı. Ama ben hemen o kızıl öfke tepkimi gösterdim, oradan aldığım yay gibi güçle boyunduruktan kurtuldum, bir saniye sonra da saçlarına sarılmış, kafasını yere vurup duruyordum. Gözleri bulutlanana kadar... bu arada dilini de ısırıldı; Ağzı kan doldu, boğulur gibi oldu, o sırada arkadaşları beni yakalayıp onun üzerinden aldılar. Onu kendileri tedavi etmeye çalıştılar -yakalanmasın diye. Ben de karanlık yatakhanedeki yatağıma döndüm. Kalbim damarlarımdaki adrenalin yüzünden gümbürdüyor, cezamın nasıl bir şey olacağını düşünüp korkuyordum. Bir hafta boyunca tehditler beni izledi, ama sonunda bir şey çıkmadı. Öfkelerini daha kolay hedeflerden çıkardılar. Zaman içinde ben de rahatladım. Ama spor sahasında yine tedirgindim. Orada bir anda çevremi sararlar diye çekmiyordum. Yetimhanedeki sosyal hayat gergin ve tehlikeli olmakla birlikte, okulda geçen süre onu telafi ediyordu. Bir kere, revir dışında ısıtılan yer yalnız sınıflardı. İkincisi, Biraderler çocukları büyüklerin zorbalığından korumayı beceremeseler de, uyguladıkları eğitimden büyük gurur duyuyorlardı. Sıkı, ama anlayışlı bir eğitimdi verdikleri. Geri Çocuklar diğerlerine yetişebilsinler diye onlara özel sınıflar açmışlardı. Çok başarılı olanlar için de, beşer altışar öğrencinin alındığı hızlandırılmış sınıflar vardı. Bayan Cox'dan bu yana ilk defa olarak, okul dersinden sıkılmadığımı görüyordum. Biraderlerden biri bana, '98'de basılmış eski bir dilbilgisi kitabı verdi. O kitabın hoşuma

181

giden eskilik kokusunu, kumaşla ciltlenmiş kapağının parmağında bıraktığı pütürlü duyguyu hâlâ hatırlarım. Kelimelere her zaman hayranlık duyardım. O küçük ses paketleri, türlü anlamları, duyguları ve tavırları sarıp sarmalardı. Amber içinde kalmış fosil böceklerin sarmalanması gibi. O dilbilgisi kitabıyla hızlandırılmış sınıflardaki dersler, kelimelerden zevk almamı, dil konusuna ilgi duymamı sağlayan şey oldu ... biçimine de, kelimeleri birbirine bağlayan yapısına da, anlamları, çeliğe sürtülen çakmak taşı gibi, birbirine yansıtıp duran mimarisine de.20

Tabii kaçınılmaz olarak, Biraderlerin bazılarında alnımın teriyle kazandığım iltifatlar, beni büyük çocukların gözünde bağışlanmaz bir 'farklılık' simgesi haline getiriyordu. Bu yüzden bazen yemek kuyruğunda ya da o anarşik spor sahasında birtakım itişmeler ve kapışmalar yer almaktaydı. Bu kısa süreli dirsek-diz-baş parmak savaşlarında her zaman ben de var olduğum için (biraz da sürüden ayrılmama uğruna sınıfta şaklabanı oynama korkaklığını gösterdiğim için), 'dakikalar' diye bilinen ve yetimhanenin geçerli ceza biçimi olan şeyden de payıma düşenden fazlasını alıyordum. En küçük ceza birimi beş dakikaydı. Birader size beş dakikayı, sınıfta konuşmak ya da kıpırdanmak gibi kusurlardan ötürü verirdi. Ya da belki yemek salonundan dışarı yiyecek çıkarma girişiminizden ötürü. Ev ödevinizi yapmamaktan ötürü. Kavga etmek en az 'On', küstahlık etmek ya da saygısız davranmak 'On beş' dakika getirirdi. Bir tek kabahat için verilen en uzun ceza iki saat olmuş, yanına kürekle yirmi darbe eklenmişti (küreğe delikler açılmış, havanın içinde daha hızlı yol alması sağlanmıştı). İşlenen kusura gelince, geri zekâlı bir çocuğun duştayken, çevresinde büyük çocuklar ve Biraderlerden biri de varken mastürbasyon yapmasıydı. Birader gözlerine inanmamış, ama koca öküz sulann altında, gözünü ona dikmiş durumda, sırtarak kusurunu işlemeyi sürdürmüştü.

182

Size cezayı veren Birader, hepsinin göğüs ceplerinde taşıdığı, ^me yakın yerde) taşıma alışkanlığında oldukları deftere adini} ,za-.,ın süresini yazardı. O defteri ceplerinden çekerken, J^ma yapan polisin kelepçeyi çekişine benzerlerdi. Toplam dakjı rtıza yapılan eklemeler Birader Bernard'a bildirilirdi. Glory h| t™* o sorumluydu. Sabahları kahvaltıdan sonra ve ük dersten ö?6 pö-ğımız yarım saatlik büyük toplantının adıydı Glory Hole. J* jarı da vardı. Ödevlerimizi yapığımız Sessiz Süre'nin öncesind^^est süre'den hemen sonra. Adınız kayda geçince" Birader Ben,' % gitmek zorundaydınız. Kilisenin en arka sırasında otururdu. cezanızın ne kadarını yerine getireceğinizi siz kendiniz Mutunuz. Genelde beşer onar dakikalık sürelerle yapardınız, V^vtfz bilgiyi kucağındaki spiralli deftere dikkatle yazardı. Defter, m-da bir de iri cep saati bulundururdu. Yanına oturup, yelko, ^ir sonraki rakama ulaşmasını beklerdiniz. O elini havaya kald^f & de gider, öndeki komünyon basamağına diz çökmüş dj liş-nian'lara katılırdınız. Oraya diz çöker, sırtınız! dikleştirir, kJ^JL açıp gerer, yumruklarınızı sıkardınız. Cezanızı o taş basam^ permde, dimdik çekmek zorundaydınız (Kamburlaşma* Lc Murphy!), kollarımız da açık olmalıydı. Beş on dakikanın s t]La titreyen kollarınız aşağıya sarkmaya başlarsa (Kollar L ,eât Kollar!) bir tek uyan hakkınız vardı. İkinci kere fiaksdajf » ^ ren ya da iradesizliğini kanıtlayan çocuğa, Birader Bernaj/^jk dışarı, Kennedy!" diye s eslenir, çocuk Glory Hole'den çıkark ' \-<ndan bir dakika bile indirilmemiş olurdu. Bu nedenle, cez ^ alr ^ar parçalar halinde doldurmak daha akıllıcaydı.

Bu acT, \; Glory Hole'deki ük cezamda öğrenmişim. On beş dakikay/.' erde bitireyim diye h eres etmişim, ama on üçüncü dakika, "L-yen omuz kaslarım zayıflamış, kollarımın üç beş santim sari* 1 ekleyememişim. B irader Bemard'm sesi arkadan, "Çık d, îa Olnte!» diye çınlamış., on üç dakika süren işkencenin sonurj)#

10

giden eskilik kokusunu, kumaşla ciltlenmiş kapağının parmağımda bıraktığı pütürlü duyguyu hâlâ hatırlarım. Kelimelere her zaman hayranlık duyardım. O küçük ses paketleri, türlü anlamları, duygu. lan ve tavırları sarıp sarmalardı. Amber içinde kalmış fosil böceklerin sarmalanması gibi. O dilbilgisi kitabıyla hızlandırılmış sınıflar-daki dersler, kelimelerden zevk almamı, dil konusuna ilgi duymamı sağlayan şey oldu ... biçimine de, kelimeleri birbirine bağlayan yapısına da, anlamları, - çeliğe sürtülen çakmak taşı gibi, birbirine yansıtıp duran mimarisine de.20

Tabii kaçınılmaz olarak, Biraderlerin bazılarında alnımın teriyle kazandığım iltifatlar, beni büyük çocukların gözünde bağışlanmaz bir 'farklılık' simgesi haline getiriyordu. Bu yüzden bazen yemek kuyruğunda ya da o anarşik spor sahasında birtakım itişmeler ve karpışmalar yer almaktaydı. Bu kısa süreli dirsek-diz-baş parmak savaşlarında her zaman ben de var olduğum için (biraz da sürüden ayrılmama uğruna sınıfta şaklabanı oynama korkaklığını gösterdi-' ğim için), 'dakikalar' diye bilinen ve yetimhanenin geçerli ceza biçimi olan şeyden de payıma düşenden fazlasını alıyordum. En küçük ceza birimi beş dakikaydı. Birader size beş dakikayı, sınıfta konuşmak ya da kıpırdanmak gibi kusurlardan ötürü verirdi. Ya da belki yemek salonundan dışarı yiyecek çıkarma girişiminden ötürü. Ev ödevinizi yapmamaktan ötürü. Kavga etmek en az 'On', küstahlık etmek ya da saygısız davranmak 'On beş' dakika getirirdi. Bir tek kabahat için verilen en uzun ceza iki saat olmuş, yanına kürekle yirmi darbe eklenmişti (küreğe delikler açılmış, havanın içinde daha hızlı yol alması sağlanmıştı). İşlenen kusura gelince, geri zekâlı bir çocuğun duştayken, çevresinde büyük çocuklar ve Biraderlerden biri de varken mastürbasyon yapmasıydı. Birader gözlerine inanamamış, ama koca öküz suların altında, gözünü ona dikmiş durumda, sırtarak kusurunu işlemeyi sürdürmüştü.

182

Size cezayı veren Birader, hepsinin göğüs ceplerinde (kalplerine yakın yerde) taşıma alışkanlığında oldukları deftere adınızı ve cezanın süresini yazardı. O defteri ceplerinden çekerken, tutuklama yapan polisin kelepçeyi çekişine benzerlerdi. Toplam dakikalarınıza yapılan eklemeler Birader Bernard'a bildirilirdi. Glory Hole'den o sorumluydu. Sabahları kahvaltıdan sonra ve ilk dersten önce yaptığımız yarım saatlik büyük toplantının adıydı Glory Hole. Akşamları da vardı. Ödevlerimizi yaptığımız Sessiz Süre'nin öncesinde, 'serbest süre'den hemen sonra. Adınız kayda geçince Birader Bernard'a gitmek zorundaydınız. Kilisenin en arka sırasında otururdu. Ona, cezanızın ne kadarını yerine getireceğinizi siz kendiniz bildiriyordunuz. Genelde beşer onar dakikalık sürelerle yapardınız. Verdiğiniz bilgiyi kucağındaki spiralli deftere dikkatle yazardı. Defterin yanında bir de iri cep saati bulundururdu. Yanına oturup, yelkovanın bir sonraki rakama ulaşmasını beklerdiniz. O elini havaya kaldırırdı, siz de gider, öndeki komünyon basamağına diz çökmüş diğer 'piş-nıan'lara katılırdınız. Oraya diz çöker, sırtınızı dikleştirir, kollarınızı açıp gerer, yumruklarınızı sıkardınız. Cezanızı o taş basamağın üzerinde, dimdik

çekmek zorundaydınız (Kamburlaşmak yok, Murphy!), kollarınız da açık olmalıydı. Beş on dakikanın sonunda, titreyen kollarınız aşağıya sarkmaya başlarsa (Kollar, LaPointe! Kollar!) bir tek uyan hakkınız vardı. İkinci kere fiziksel zaaf gösteren ya da iradesizliğini kanıtlayan çocuğa, Birader Bernard, "Çık dışarı, Kennedy!" diye seslenir, çocuk Glory Hole'deî çıkarken cezasından bir dakika bile indirilmemiş olurdu. Bu nedenle, cezayı azar azar parçalar halinde doldurmak daha akıllıcaydı, Bu acı dersi, Glory Hole'deki ilk cezamda öğrenmiştim. On beş dakikayı bir seferde bitireyim diye heves etmiştim, ama on üçüncü dakikada titreyen omuz kaslarım zayıflamış, kollarımın üç beş santim sarkmasını engelleyememişim. Birader Bernard'm sesi arkadan, "Çık dışarı, La Pointe!" diye çınlamış, on üç dakika süren işkencenin sonunda hiç-

183

bir şey elde edememişim ... daha doğrusu, yedi sekiz dakikalık işkence aslında. İlk beş dakika o kadar da kötü değildi.

Ayın biri geldiğinde dakikalarmızı doldurmamış, ceza borcunuzu ödeyip bitirmemişseniz, ders arası geldiğinde spor bahçesine çıkamayacaksınız demektir. Onun yerine, gidip kütüphanede oturacak, oradaki bir Birader'in denetiminde sessizce bekleyecektim*. Okumanıza izin yoktu. Öylece oturmak »randaydınız orada Her Pazar günü de öğlende on ikiden bir buçuğa kadar yine gidip kütüphanede sessizce oturmanız gerekiyordu. Böylece öğle yemeğini kaçırmış oluyordunuz. Haftanın en güzel yemeği de Pazar öğle yemekleriydi. O yetmiyormuş gibi, tüm imtiyazlarınızı' da kaybediyordunuz^ Başlangıçta o imtiyazların ne olabileceğini hiç düşünemedim. Oraya Noel'den hemen sonra geldiğim için, Mesih'in doğumunu kutlamak üzere her yıl parti verildiğini, hediyeler geldiğini, pastalar yendiğini bilmiyordum. Amatör oyuncuların ayda bir kere kentten gelip bize Cumartesi akşamı konseri vereceğinden de haberim yoktu. Yerel kilisenin korosu da onlara eşlik edip bize şarkı söylüyor ya da kan, koca bir ekip bize şiirlerden veya romanlardan parçaları 'oynar gibi okuyorlardı Ayrıca, elinde birkaç bobin film ve bir projeksiyon makinesiyle gelen adam vardı. Bize Hindenburg zeplininin patlayıp yanışını, eski model üniformalar giymiş, tüylü şapkalı taburkını yürüyüşünü, baat üzerinde giden şişelerin doldurmuşunu, kesik ve sıçramak biçimde gösterirdi. Kaçıkların kendi hobilerini sergilemesi, yerel heveslilerin yeteneksiz performanslarını 'esir dinleyiciler üzerinde denemesi için yaratılmış bu fırsatlar, cezanuzı ödemediğimiz zaman elden kaçıracağımız imtiyazlar sayılıyordu.

Aramızda on dört ya da on beş yaşında bir avuç haşarı vardı. Birader Bernard'a borçları öyle çoğalmıştı ki, artık ödemek ıçırı çaW bile göstermiyorlardı. Her gün gelip asgari düzeyi, 'beş datakay tercih ediyor, onu yapıp gidiyorlardı. Hiçbir zaman Pazar öğle Y meğini yemiyorlardı. 'Indian Love Song' şariusım söylerken elinde

184

mendili boğazlayan kadım hiçbir zaman dinleyemiyor, spor sahasında koşma fırsatını hiçbir zaman bulamıyorlardı. Bu çocuklar içlerinde biriken enerjiyi ve gücenikliğini geceleri, yatakhane de deşarj etmekteydiler. Ceza gruplarının liderleriydi onlar.

Anne-Marie ile ben, yetimhaneye gelince birbirimizden ayrılmıştık. Onu kızlar bölümüne götürüp rahibelerin bakımına vermişlerdi. Henüz altı yaşındaydı, benim nerede olduğumu bilemediği için her gece ağlayarak uyumaya, yatağını ıslatmaya başlamıştı. Bu yüzden onunla hem alay etmiş hem de onu cezalandırmalardı. Güzel ve kırılğan olması, herkesin

onun üstüne gitmesine yol açıyordu. Büyük kızlar, onu uzun sarı saçından yakalayıp o yana, bu yana çekiyordu. Gelişimimizden birkaç hafta sonraki bir öğle sonrasında, kontrolden çıkan spor saatimizde kendimi deli gibi bağırıp koşan çocuklar arasında bulmuştum. Birden o kaostun ortasında Anne-Marie'nin sesini duyar gibi oldum. İki bölümü ayıran çitin ötesinden bizi seyreden mavi üniformalı kızlar arasında onu aradım, ama daha bulamadan zil çaldı, bizim içeri girip bahçeyi kızlara bırakmamız gerekti. Sonradan öğrendiğime göre, o bana seslenirken tam önünden geçmiştim. Çocukların gürültüsü arasında, duyamamıştım onu. Tanıyamamıştım da... çünkü rahibelerden biri, onu kıskanç büyük kızların hışmından korumak için saçlarını kesmişti. O gece sabaha kadar ağlamıştı Anne-Marie. Yanıbaşından geçip gittiğimi düşünüyor, bir daha beni hiç göremeyeceğinden korkuyordu. Ama ertesi gün o çitin önünde defalarca gide gele, sonunda onu buldum. Çitin çubukları arasından parmaklarımızı birbirine dokundurduk, kardeşim biraz rahatlamamın, biraz da üzüntünün etkisiyle hıçkırıklara gömüldü. Çite yaslandı, gözlerini yumdu, yavaş, derin soluklar aldı, ceketimden gelen yün kokusuyla erkek çocuk kokusunun karışımını içine çekerek kendisini gerçek anlamda rahatlatan o derin yere doğru kaydı. Ondan sonra altı hafta boyunca bahçedeki zamanımızı hep öyle geçirdik. Çitin iki yanına yaslanarak. Sonunda bizi müdür oda-

185

sına çağırdılar, eve gönderileceğimizi söylediler. Annemiz iyileşmiş, ti.

Eve dönünce, sosyal görevlilerin aslında annemin uygun annelik görevlerini yerine getirecek kadar sağlıklı olmadığına karar verdiklerini, bizim on altı yaşımıza kadar yetimhanede kalmamızı istediklerini öğrendim. Yani işe girecek yaşa gelinceye kadar. Oysa annem o Fransız-Kızılderili öfkesini silah gibi kullanmış, şaşıp kalan sosyal görevlileri alt etmiş, yeniden bir arada yaşamamıza izin vermelerini sağlamıştı. Ama yine de, beiki gelecek sefere ...

Gelecek sefer diye bir şey olmaması için, annem hastalanıp hastaneye yatmak zorunda kaldığında, Anne-Marie ile ikimiz elimizden gelen her şeyi yapıyor, e"J~ -"•Jnız olduğumuzu kimsenin anlamaması için önlem alıyorduk. Ben çamaşırları küvette yıkıyordum, Anne-Marie de evi -pek temizlemese bile- en azından derli toplu tutuyordu. Yemekleri birlikte hazırlıyorduk. Daha çok patates çorbası ve fıstık ezmeli sandviç yiyorduk. Ben Bay Kano'?, alışverişe gittiğimde, laf arasında annemin şunu ya da bunu almamı istediğini* söylüyordum, ya da, bugün daha iyi, teşekkürler, diyordum. Çevrede dolanması mümkün olan o sosyal yardım çakallarını kandırmak için her şeyi yapmaya razıydım. Bu kandırmalar, hikâye oyunlarımda tüm rolleri kendim oynayarak geliştirdiğim rol yapma yeteneklerimi uygulamaya koyma fırsatı da sağlıyordu. Sabahları, önce Anne-Marie'yi okuluna götürüp sonra kendi okuluma gitmek üzere evden çıkarken kapıda bir an duraklıyor, dönüp geriye, "Ne dedin, Anne? Peki, tamam, yaparım, sen iyileşmene bak, öğleden sonra görüşürüz," deyip yoluma devam ediyordum. Belki sosyal görevliler bir üst katın sahanlığına saklanmış, annem bize iyi bakıyor mu diye gözetliyor olabilirlerdi.

Ama çok geçmeden annem yanımıza dönüyor, hayat yine eski rotasına oturuyordu. Zaman zaman Anne-Marie bir kâbustan ağlayarak uyanıyordu. Rüyasında kendini yine o yetimhanede görüyor-

186

du. Çite dayanmış, bana sesleniyor, ben duymadan geçip gidiyordum. Tek-başına kalıyordu. Böyle zamanlarda annem onu kendi boynuna alıyor, her şeyin yolunda gideceğine dair güvenceler veriyordu. Üzülme sen. Bugünlerde bir ara şansımız dönecek, bizi alıp çok uzaklara götürecektir. Ben çok küçükken annemin bu dönen şans sözünü, Hudson Nehri'ndeki iskelelerden birine yanaşan bir gemi gibi hayal ederdim. Bildiğimiz masallardaki gibi. Üçümüz iskelede gemiye doğru yürüyecek, hiç arkamıza bakmayacaktık. Hoş, rahatlatıcı bir hayaldi. Derken bir gün annem, bende yüksek IQ olduğu için bir şeyler icat edebileceğimi, ünlü olabileceğimi, o sayede harikulade bir evde yaşayacağımızı anlatırken birdenbire farkına vardım ki, annemin bekleyip durduğu o gemi aslında benmişim. Mideme bir şey oturdu sanki. Buz gibi bir duygu. Bizi İnci Sokağı'ndan kurtarmak benim görevimdi. Bu sorumluluğun ağırlığı başımı döndürdü. Kendimi hikâyeye oyunlarımın daha yoğun biçimde gömmeye koyuldum.

Ben basamakta oturup bu hayalleri kurarken akşam olmuştu. Sarsılarak ayıldım. Annem hâlâ eve gelmemi, patates çorbasını yapıp sofraya koymamı bekliyor olmalıydı. Mutfağa girdiğimde, Bayan McGivney'in beş sentini Rüya Kumbarasına attım. Diamond mutfak kibritlerinin boş kutusuydu Rüya Kumbarası. Onu rafta, gerçek kibrit kutusunun altına koyardık. Gelebilecek herhangi bir hırsızın kandırmak için. O kutuda annemin ara sıra bulunduğu part-time işlerden gelen paralarla, benim Cuma akşamları barları ve tavernaları dolaşarak ayakkabı boyamalarımın gelen paraları saklardık. Ayakkabısını boyatmak isteyen pek çıkmazdı. Ancak yanındaki kadını etkilemek isteyen sarhoşlar kalkışırdı öyle bir şeye. Ama bazen insanların benden kurtulmak için beş sent, hattâ on sent verdiği olurdu. Ekonomik kriz döneminde, tıpkı sokak köşesinde elma satmak gibi, ayakkabı boyamak da, insana gururunu tümüyle kaybetmeden dilenme olanağı sunan bir yoldu. Rüya Kumbaradaki para, özel şeyle-

187

re, keyifli şeylere harcanacak paraydı. İki haftada bir Perşembe akşamları gittiğimiz sinemalar gibi. Ama aslında çoğu zaman o pa, rayı, keyif vermediği halde alınması şart olan gereksinimlere harcamak zorunda kalıyorduk.

O akşam radyo programlarımın sonuncusundan sonra, kendimi zorla gerçek dünyaya geri döndürdüm, gidip annemin yatağının kenarına oturdum, onunla pinokl oynamaya başladım. Bu arada kardeşim kâğıt bebeklerine renkli elbiseler kesiyordu. Yeni kâğıt bebek kitaplarına para harcamaktan kurtulmak için annem bir tane alınca, kartonlara onun kopyalarını çıkarır, yarım düzine bebek birden yaratırdı. Bebekler, kartonları eskিয়েceye, ayakta duramaz hale gelinceye kadar kullanılabilirdi. Kardeşim kopya elbiselere kendi tasarımlarını çizer, onları türlü renklere boyardı. Hem terzi hem müşteri rolü oynardı. Müşteriler genellikle zengin ve şımarık olur, çok şey beklerlerdi. O rolleri oynamak da yetenek istiyordu. Anne-Marie gördüğü filmlerden ya da İnci Sokağı'na ulaşan eski dergilerden gördüklerine bakarak modalar yaratmaya bayılırdı, ama oyunu bozan bir etken vardı, o da annemin her şeyi, bizi İnci Sokağı'ndan kurtaracak çare olarak görmek istemesiydi. O yaz annem, Anne-Marie'nin Hollywood'da ünlü bir kostüm tasarımcısı olacağından emindi. Benim kitap merakımı da üniversitede profesör olacağıma yorumlayışı gibi. Hep birlikte eyaletin kuzeyinde, kibar bir üniversite kasabasında oturacaktık.

Ya da beiki doktor olurum. Annem hastalara bedava bakan hastanelere sık sık girip

çıktığı için, doktorları kendine idol edinmesi herhalde doğaldı. Hemşireler de düşmanıydı onun. Annemdeki benzersiz akciğer durumuna doktorlar ilgi gösterdikçe, hemşireler hep kıskanırdı. Her nedense o benzersiz hastalığa belli bir isim de takılmazdı -ne bronşit, ne amfizem, ne de plörezi. Kısa bir süre boyunca oyunlarında kendimi ünlü bir doktor olarak canlandırdım-Zengin hastalarının hayatını kurtarıyordum, ama her nasılsa hiç

188

onlarla yüzyüze gelmiyor, fiziksel temasa girmiyordum. Kan, kus-yk ya da başka sıvıları oyunlanmda bile .kaldıramayacak kadar nanemollaydım.

Şansımızı döndürme ve gemimizi iskeleye yanaştırma onura An-ne-Marie'ye bahsedildiğinde, kendimi her seferinde rahatlamış hissedirdim. Ünlü moda tasarımcısı olarak değilse bile, belki dansçı olarak. Anne-Marie küçükken bile bizim Emerson'un müziğine uyup şarkı söylemeyi, dans etmeyi severdi. Komşulardan biri anneme nezaketle, onun yetenekli olduğunu, doğuştan profesyonel kalitede olduğunu söylemişti. Ve tabii hemen o gün, Shirley Temple'm yerini alacak küçük kızın o olduğuna karar verilmişti. Shirley hep o yaşta kalacak değildi ya! Ertesi gün annem, Anne-Marie'nin saçlarını Shiriey'inkiler gibi bukle bukle kıvırdı (artık gösteri mesleğinde olduğumuza göre, onu ilk adıyla çağırmaya başlamıştık). Bukleleri, Hollywood'dan gelen yetenek avcılarının onu görmesine yarayacaktı. Göz açıp kapayana kadar hepimiz kendimizi güneşli California'da bulacaktık. Annemin kusurlu kulağının çarpıttığı bir ifadeyle, "yamyassı arazide yaşamaya başlayacaktık."

... Artık kaygan yamaçlarla boğuşmak zorunda kalmayacaktık.

Ama bu rüyanın gerçekleşmesi için Anne-Marie'nin step dersleri alması gerekiyordu, ona da olanak yoktu, çünkü grup derslerinin her seansı bir buçuk dolaraydı, haftada iki kere gitmesi şarttı, bu da 7,27 dolarımızın yansını götürecekti. Böylece Shirley Temple rüyası bir süre için rafa kalktı. Ben ünlü doktor olunca, kendime özgü tekniğimle tanıları hastaya dokunur dokunmaz koyacak duruma gelince süreceğimiz hayat ve sahip olacağımız güzel şeyler, yeniden ön plana çıktı.

Bir yandan pinokl kartlarını karıştırırken, Bayan McGivney'in alışverişini yaparak beş sent kazandığını söyledim.

"Bayan McGivney mi?" diye sordu Anne-Marie. Deli kadma yaklaşma fikrinin korkusuyla ürperdiğini görüyordum.

189

Annem, "Bayan McGivney'e de nerede rastladın?" diye sordu. Arkadaki ara yolda oynarken kadının beş sentle cama vurup beni çağırdığını anlattım.

"Ve evine gittin, öyle mi?"

'Tabii."

"Korkmadm mı?"

"Yoo."

"İçeriye girmedin, değil mi?"

"Tabii ki girdim. Bana bisküvi verdi."

"Sen de yedin mi onu?"

Anneme Bayan McGivney hakkında bir şeyler sordum, ama pek bilgisi yoktu. Baştan beri hep o evde oturduğunu biliyordu yalnızca. "Hayatta yapayalnız olduğunu düşünürsen, ona

yardım etmen iyi olmuş." Annem uzanıp elimi okşadı. "İyi çocuksun, Jean-Luc." İçimde bir duygu, ileride Bayan McGivney'i yeniden ziyaret etmeye zorlanacağımı fısıldıyordu. Annem insanlara yardım etmeye meraklı- ^ di. Kendi yapamazsa, bana yaptırmaya kalkardı. Ben de pek yakınmazdım, çünkü onun da dediği gibi, iyi çocuktum aslında. Duygusal, ama iyi bir çocuk.

Annem Bayan McGivney'in hayatta yapayalnız olduğunu söylediğinde, kafamda yepyeni bir oyun şekillenmeye başlamıştı. "Hımm ... Bayan McGivney'in bir ailesi olduğundan söz eden oldu mu hiç?" diye sorarken, bunu laf olsun diye soruyordum sanki. Bir yandan da iskambilleri dağıtıyordum. "Belki bir kocası?"

Hayır, annem hiç kimseden Bay McGivney diye bir şey duymamıştı. "Herhalde yine o dedikoducu Bayan Kane yüzünden çıkmıştır o lâf da. Kadıncağz hakkında kim bilir neler söylemiştir!"

İnci Sokağı'na taşmışımızdan kısa bir süre sonra, annem Bayan Kane'in o güzellik salonu/çingene çayhanesi/dedikodu yatağında

190

bizim hakkımızda da hikâyeler anlattığını duydu. Annemin evde bir bocası olmaması, Kızılderili melezi olması, ama Kızılderili'ye hiç benzemeyen sarışın bir kızıyla, enikonu benzeyen, bir oğlu olması, dedikoduya elverişli şeylerdi. (Tabii aslında aynı babanın çocuklarıydık; yalnızca farklı genler geçmişti ikimize.) Annemin Fransız-Kızılderili öfkesi, köpürerek karşıya geçip Bayan Kane'in dükkânına dalmasına yol açtı. Anne-Marie'yle ikimiz ön pencerede durmuş, onun oradan çıkmasını bekliyorduk. Cama doğru uzanmaktan boyunlarımız tutulmaya başlamıştı. Bu işin ne sonuca varacağını düşündükçe kaygılanıyorduk. On dakika kadar sonra annem, yumruk kavgası yapmış adamlar gibi kollarını sıvayarak belirdi. Bir daha ırkımızla ilgili dedikodu falan duymayacağımızdan emin oldum. Köşedeki dükkâna bir sonraki gidişimde Bay Marie başını iki yana salladı, upuzun bir soluk saldı. "Öfkesi yaman senin annenin," dedi isteksiz bir hayranlık havası içinde. Başım la evetledim, bu sözün doğruluğunu onayladım.

Dağıttığım iskambilleri elime alırken, "Hiç kimsenin Bayan McGivney'in kocasından söz ettiğini duymadın mı?" diye sordum.

Annem de, Bayan McGivney'in dul olduğundan oldukça emin olduğunu söyledi. Ya d4 belki hiç evlenmemişti de, insanlar nezaketlerinden ona 'Miss/yerine 'Mrs.' diyorlardı.

Demek ki JBay McGivney'den haberi yoktu! Elime baktıktan sonra bir koz oynamaya karar verdim, buğrada, belki de adamın varlığını koca mahallede bilen tek kişinin ben olabileceğimi düşündüm. Aklımın iskambil oynamak için kullanmadığım bölümüyle, hemen bir hafiye hikâyesi uydurdum. Radyodaki Kayıp İnsanları Bulan Bay Keene'in yardımcısı olarak, esrarengiz Bay McGivney'in bulunmasını sağlıyordum. Ünlü bir kahraman olan Bay McGivney! Hangi konuda kahramansa?! Ben adamın kahraman bir polis, bir itfaiyeci olabileceğini ya da belki bir çocuğu Hudson Nehri'nde boğulmaktan kurtarmış olabileceğini düşünürken, Anne-Marie yere oturmuş, kâğıt

191

bebekleriyle oynuyor, artist olan bebeğinin ağzından, dükkânlarda^ giysilerin ne kadar ruhsuz olduğundan yakınıyordu. Sonunda Anne. Marie'nin son kreasyonunu görünce, artist bebek sevinçten uçuyç>r. du.

Ertesi gün öğleden sonra, anneme çamaşırları sıkıp asmakta yardım etmeyi bitirdiğimde, arkadaki çitin üzerinden aştım, yeni hikâye oyunumu oynamak üzere ara yola geçtim. Ahırın kapısına çö-memiş, kucağıma bir kitap açmıştım. Arkam Bayan McGivney'in binasına dönüktü. Okuyormuş gibi yapıyordum, ama aslında McGivney'lerin penceresini kollamaktaydım. Annemin çantasından ödünç aldığım minik aynayı kitabın kapağının içine yapıştırmıştım, ikide bir omzumun üzerinden o küçük pencereye bakıyordum. Ama dantel perdeler içeriği görmemi engelliyordu.

Adamlarım bu aksiyonsuz oyundan sıkıldıklarını söyleyip yakmıyorlardı ama ben onlara, hafiyelik işinin en önemli bölümünün gözedeni olduğunu hatırlattım. Tamam, belki o kadar eğlenceli olmayabilirdi! Ama yapılması şarttı. 'Kaybolan İnsanları Bulan Bay Keene' de bu görev için bizi seçmişti. Onlar isterlerse vazgeçmekte özgürdüler, ama ben, gerekirse cehennem donana kadar yerimden kıpırdamayacaktım! Başımı çevirdim, özürlerini dinlemeyi reddettim. S jnunda Uncle Jim'le sadık Japon'um Kato, yakındıklarından ötürü onları bağışlamam için yalvardılar. Ama bana hayran genç yeğenim Gaii hâlâ oyunu sıkıcı buluyordu. Sonunda Tonto ile ben (ara sıra Tonto'yu da Maskeli Süvari'den ödünç alıyordum - sakıncası yoktu, çünkü o da yarım-kan Kızılderili'ydi), çevreyi dikkatle incelemeye başladık. Bu işi büyüteç değnekle yapıyor, ipucu arıyorduk. Bir ayak izinden kalma olabilecek bir şey bulduk. Bir de ilginç kırık cam vardı. Yarısı kalmış kedi pisliğini bulduğumuzda, Tonto onun geçen dolunaydan kalma olduğunu söyledi. Başka da bir şey bulamadık. Kayıp kahramanları arama işi, heyecanımı kaybetmeye başlıyordu. Yeni baştan öteki oyuna, Nazi Strong Trooper'ları patla-

192

yan değneğimle sığmaktan çıkarma oyununa yönelmeyi düşünüyordum ki, yukarıda bir yerden cama vuran metalin sesi geldi, başımı kaldırdığımda Bayan McGraeyin bana gülümsemekte olduğunu gördüm. Elinde beş sent tutuyor, eliyle bana yukarı gelmemi işaret ediyordu. Önce kendimi kötü hissettim. Sanık gözeûeyeni fark eder-»e, hafiyelik beceriksizce yapıyor demektir. Ama sonra, hizmet etmeye hevesli çocuk kılığında sanığın evine girmenin mümkün olduğu geldi aklıma. Orada bazı gizli gözlemlerde bulunabilirdim. Adamlarıma beni orada beklemelerini söyledim. Yaşlı kadından öğrendiklerimi onlara da anlatacaktım.

Canlan sıkıhrsa, bu arada Naziler'i patlatabilirlerdi.

Bayan McGivney beni karanlık merdivenin başında karşıladı, onun peşi sıra daireye girdim. Kocası pencerenin karşısında oturuyor, soluk gözleri bomboş, arka yola bakıyormuş gibi görünüyordu. Bayan McGivney, dünkü listeye 'turşu' yazmayı unuttuğunu söyledi. Bay McGivney bayılırdı Bay Kane'in o tombul salatalık turşularına.

Ona tombul turşu getireceğime dair söz veremezdim. Bay Kane'in turşu fıçısında kepçesine ilk takılan turşuyu sattığını tecrübeyle biliyordum. İlk gelen küçükse, asla onu fıçıya atıp yenisini aramazdı. Söylediğine göre, eğer öyle yaparsa, çok geçmeden fıçıda yalnız küçük turşular kalırdı. İnsanlar turşuyu ondan almaz, büyüklerini de bulunduran dükkânlara giderlerdi. Elimde kahverengi kâğıda sarılmış, orta boy turşuyla döndüğümde, sofrayı yine iki kişi için kurulmuş buldum. Peçeteleri, tabakları, iki bardak sürü ve bisküvileriyle. Bayan McGivney'e, zorla avucurna koymaya çalıştığı beş senti kabul edemeyeceğimi söyledim. Aldığım mal zaten yalnızca beş sent tutmuştu. O da bana, torba

dolusu erzak da alsam yine aynı yolu yürüyüp dönmek zorunda kalacağımı, bu nedenle beş senti hak ettiğimi söyledi. Ben yine almamaya çalıştım, ama karşımda başını yana eğmiş, duruyor, bana yan gözle, 'ne şeker şeyim, "eğü mi" diyen bir bakışla bakıyordu. Shirley Temple'in istediğini

193

elde etmek için kullandığı bakış. Büyüklere kalsa, Shirley o şeker gamzeleri, yan bakışları, alt dudağım sarkıtışı, yaramazlık yapanlara tombul parmağını sallayışıyla, kelimelerle anlatdamayacak kadar şirindi. Oysa kanı kaynayan her Amerikalı çocuk da onun kışına bir tekme patlatmayı özler dururdu. Zor iş. Ama sonunda ... iyi, peki, lanet olası beş senti aldım. Hay Allah!

O şekerli bisküviler benuen pek hoşlanmıyordu. Bu sefer ağızımın köşesine yapışmadılar ama, tam bir tanesini ısırduğımda Bayan McGivney annemin nasıl olduğunu sorunca, cevap vermeye çalışır-ken öksürdüm, ortalığa bisküvi kırıntılarını saçtım. Usta detektif için — doğrusu hoş bir başlangıç sayılmazdı.

Bay McGivney'in başına gelenin ne olduğunu merak ediyordum, ama açık açık sormak iyi olmaZj diye düşünüyordum. Onun yerine, geç kalmadan eve dönmem gerektiğini, çünkü annemin hasta olduğunu söyledim.

"Hâlâ mı? Bunu duyduğuma üzüldüm." "Neredeyse geçiyor." "Çok mu sık hastalanıyor, John-Luke?"

"Beni yalnız annem John-Luke diye çağırır. Evet, oldukça sık hastalanıyor. Akciğerleri zayıf." "Ve ona sen bakıyorsun, öyle mi?" "Kız kardeşim yardım ediyor." "Ya baban?"

Elinde yeşil pastayla gelmediği günden bu yana, annem hiç babamdan söz etmemişti. Ama ara sıra onu düşündüğünü biliyordum. Bir keresinde bir şey almak üzere odasına girdiğimde, annemi yata-ı ğa oturmuş çevresine ikisinin fotoğraflarını yaymış durumda bulmuştum. Gözleri nemli, incinmiş gibiydi. Odadan sessizce çıkarken, utanç içindeydim. Onu çıplak görmüşüm gibi.

194

"Babam hakkında hiçbir şey bilmiyorum," dedim Bayan McGiv-ne/e.

"Ha, anlıyorum ... Eh, önemli olan, iyi çocuk olmak ve annene iyi bakmak, çünkü hiçbir zaman başka bir annen olmayacak."

"Ah-e...evet... şey, orası öyle tabii." Detektiflik işimde bir yerlere yaramıyordum. Bay Keene hesabına çalıştığımı, bir Kayıp Kahra-man'ı aradığımı ima etmezsem, bana hiçbir bilgi geleceği de yoktu. Bayan McGivney'in yardımı söz konusu değildi. Orada başını yana eğip oturmaktan memnun gibiydi. Bana belli belirsiz gülümsüyordu. Bay McGivney'e doğru baktım. O hâlâ pencereden dışarıya bakıyordu. Karanlıkta programından bir bölüm geldi aklıma. Zombiler, yaşayan ölüer hakkında.

Bayan McGivney'in gözlerini üzerimde hissettim, ona döndüm, söyleyecek bir şey bulmak için büyük çaba gösterdim ... kocasını zombi sandığımı anlamasın diye. "Ah -şey- yeğeninizin adı neydi demiştiniz? Söylemişsiniz ama aklımdan çıkmış."

"Yeğenim mi?"

"Hani eskiden size ziyarete gelen, şimdi artık gelmeyen yeğeniniz." Gözümün kuyruğuyla Bay McGivneyi de görebiliyordum. Daha önce bu kadar hareketsiz oturan birini hiç görmemiştim. Kirpikleri bile oynamıyordu. Gözlerini kırpacak mı diye bekliyordum.

Kırpmıyordu. Göz kırpıştırmamak mümkün müydü? Boynuna baktım, elinin bileğine baktım, atan bir nabız da göremedim. Adam sanki...

"Öldü," diye içini çekti Bayan McGivney.

"Ne?" Omurgamda buz gibi ürpertiler dolaşmaya başlamıştı.

"Michael. Eskiden ziyarete gelen yeğen. Fransa'da öldürüldü. Zavallı çocuk."

Ha, yeğen. Derin bir soluk aldım, tekrar sorguya dönmenin yolunu aradım. Usta detektifler gibi. Bir bakalım hele. Eğer yeğen,

195

Büyük Savaş sırasında Fransa'da ölmüşse, yirmi yudır bu eve gelmiyor demekti. "Başka akrabalarınız yok mu?"

"Yok. Yok. Kız kardeşimle ben ailenin tek çocuklarıydık, o da oğlunun ardından hemen öldü. İspanyol gribi. O grip annemle babamı da aldı. Kız5 kardeşime bakarken yakalandılar." Bir süre bunu düşünür gibi göründü, sonra sözünü sürdürdü: "Çok kişi öldü İspanyol gribinden." Yüzünde belli belirsiz, hüzünlü bir gülümseme göründü. "Tüm yakınlanm gitti. Bay McGivney de zaten yetimdi, o yüzden hiç akrabamız yok." Omuzlarını kaldırdı, birdenbire gözlerine yaşlar yükseldi. "Hiç kimsemiz yok."

"Üzüldüm."

"Öyle mi, John-Luke?" Bana öyle derin bir minnetle baktı ki, tedirginlik hissettim.

"Beni yalnız annem ... bakın, Bayan McGivney, benim gerçekten eve gitmem gerek." Sandalyeden kalkıp kapıya yürüdüm. "Bisküvi için teşekkürler." Sonra riskli sayılabilecek bir şey yaptım. Bay McGivney'e döndüm, "Hoşça kaim, Bay McGivney," dedim.

"Seni duyamaz."

"Sağır mı?"

"Yo, hayır, sağır değil." Çıkmam için kapıyı açtı. "Bay McGivney bir kahramandır."

"Ya." Tekrar adama baktım. "Anlıyorum. Şey ..." Merdivenlerden indim.

Uncle Jim, Gabby, Tonto, Jack, Doc ve ötekiler arka yolda sabırsızlık içinde bekliyorlardı. Onların varlığını kimseye belli etmemek için, gözlerim ileride, yarım ağızla, "Michael!" diye fısıldadım. "Büyük Savaş'ta ölmüş. Hemen yazın ve asla unutmayın!"

Otuzlu yıllarda, 1914-18 savaştan Büyük Savaş diye söz edi-. lirdi. Birinci Dünya Savaşı denmezdi. O ancak ikincisi çıktıktan son-

196

ra icat edilen bir isimdi. Eski filmlere de, sesli filmler çıkana kad^r 'sessiz' denmediği gibi.

Bir hafta kadar sonra, kucağımda kuşlarla ilgili bir tomar kitapla arka yoldan geçiyordum. Zengin olup annemin şansını döndürmek için dünyaca tanınmış bir ornitolog olmaya ne zaman karar verdiğimi hatırlamıyorum. Belki de 'ornitolog' sözüyle karşılaşmış, o sözü sevmiş olabilirim. O dönemlerde bir meslekten diğerine seğırtip duruyordum, gerekli bilgileri de kütüphanede okuduğum ansiklcj. pedilerden veya üç ciltlik Kendi Kendine Lise Dersleri kitaplarımda^ ediniyordum. Bu ornitolog olma fikri, diğerlerinden daha uzu^ sürmüştü. Belki bir iki hafta kadar dayanmıştı. 'Ötleğen Kuşuyla Tanışın' adlı ilk kitabımı yazmaya bile başlamıştım. Kitap gibi yazıyordum. Kâğıtları ikiye katlıyor, ortadan zımbalıyordum. Dikkati^ yazdığım yazıları, sayfa çevirerek okuyabiliyordunuz. Kapağına bir ötleğen kuşu çizmiş, sarı boya kalemiyle boyamıştım. Altında, "Yazan: Jean-Luc

LaPointe, yazar" ifadesi göze çarpıyordu. 'En iyi dostum olan anneme' ithaf edilmişti. Mutfak masasının başında, uçlij kalemimi mürekkebe batırdıktan sonra, leke bırakmasın diye her seferinde dikkatle boşaltarak, o kitaba altı sayfa kadar yazı yazdım. Arada sırada bir iki kelimeyi değiştiriyor, kaynağımdan kopya çekmiş duruma düşmemeye çalışıyordum. Derken bir terslik oldu. NŞ oldu, hatırlamıyorum. Belki mürekkep aktı ya da bir kelimeyi sığdı rabileceğim yeri yanlış hesapladım. Her nedense, kusuru silmeye çalışırken kitabı lekeledim, sonra da deldim. Ornitolog mesleğini o yüzden bıraktım. Yıllar geçtikten sonra o bilimsel eser, annemin ölümünün ardından, eşyalarını incelerken karşıma çıktı. İthaf yazısının altını çizmişti: En iyi dostum olan anneme.

Ara yolda durakladım, kitapları bir kalçamdan öbürüne geçirmeye çalıştım. O anda peşpeşe üç çıt sesi, yukarı bakmama yol açtı. Bayan McGivney yukarı gelmem için işaret ediyordu. Kitapları gösterdim, kütüphane kapanmadan onları geri vermek zorunda oldu-

197

ğumu ifade edecek hareketler yaptım. Ama o yalnızca gülümsedi, başını hafif yana eğip beni yine çağırdı. İstemeye istemeye eve döndüm, kitapları bıraktım, sokağa çıkıp onun apartmanına yöneldim, ' merdivenleri çıkıp en üst kata vardım.

Yine bisküviler ve sütler; yine muammalı gülümsemeler, Bay McGivney yine hareketsiz, yine ak saçlarında güneş ışıklan. Ama bu sefer o kahramanlık öyküsünün sırlarını öğrenmekte kararlıydım. Çifte blöflü doğrudan yaklaşımı seçmeye karar verdim. "Bayan McGivney, Bay McGivney nasıl kahraman oldu?"

Soracak kadar ilgi duyuşuma memnun olmuş gibiydi. "Bay McGivney askerdi. Küba'da İspanyollar'a karşı savaştı."

İşte şimdi ilerleme kaydetmeye başlamıştık! Bir savaş kahramanı! İspanyol-Amerikan savaşıyla ilgili bir hikâye okumuştum: "Garcia'ya Mesaj". Ama romanlara, filmlere ilham veren bir savaş değildi o savaş. Yani Amerikan İç Savaşı gibi ya da Büyük Savaş gibi değildi. "İspanyol-Amerikan savaşı ne zamandı, Bayan McGivney?"

"Evlendiğimiz ertesi günü, birliğine katılmak üzere ayrıldı. Shamrock Alayı. Shamrock Alayı'ndaki gençlerin çoğu New York Kenti'ndendi. Eyaletin kuzeyinden gelen pek az asker vardı. Üniformasını giydiğinde öyle harika, öyle yakışıklıydı ki!"

"Evet, tabii, ama ... ne zamandı bunlar?"

"Sanırım mahallenin yarısı düğünümüze gelmişti. Yukarıda, Saint Joseph'de evlenmiştik. Saint Joseph'i bilir misin?"

Saint Joseph bizim mahallenin kilisesiydi. Ben de ilerde, orada sunak hizmetlisi olacaktım. Ama o sıralarda henüz tek dinsel marifetim, kilisedeki bir haçın önünden ötekine geçerken mahalledeki her çocuktan hızlı davranabilmektir. Pasyon*'un her aşamasında söylediğimiz beş 'Hail Mary'nin tek kelimesini atlamaya hiçbirimi2

İsa'nın çarmıha gerilmesini canlandıran öykü.

198

cesaret edemezdik!, 'Jesus'* adı geçtiğinde başımızı eğmemeye de cesaret edemezdik. Ama duaları elimizden geldiği kadar hızlı söylemekte bir sakınca görmezdik. Daha ağızımızdan "şu andan ölüm anımıza kadar amin" lâfi çıkarken ayağa kalkmış, bir sonraki haçın Önüne diz çökmüş olurduk. Bir yandaki haçları bitirip öbür yana geçerken orta yolda dönüp diz çökmemek, birimizin bile aklından geçmezdi, ama bunu da öyle hızlı yapardık ki,

bazen çocukların dizlerinde çürükler oluşurdu.

"Demek Saint Joseph'de evlendiniz, öyle mi?" Bunu kafama kaydettim. Nerede evlendikleri aslında önemli değildi, ama ne olur ne olmaz. Bu tür soruşturmalarda bazen en ufak bir ayrıntı bile, sonunda tüm olayı çözecek anahtar haline gelebilir ve ...

"Mihrabın önünde durduk. O üniformasını giymişti, ben de annemin gelinliğini. Her şey öyle güzeldi ki. Ben daha on dokuz yaşındaydım, Bay McGivney de yirmi üç."

"Ve bu olay ... tam ne zamandı?"

"Eylülde. Eylül düğünleri iyi şans getirir, bilirsin."

"Evet, ama hangi yıl? Ah, özür dilerim ... yani, hangi yıl evlenmiştiniz, Bayan McGivney?"

"Bin sekiz yüz doksan sekiz. Delikanlılarımız Küba'ya o zaman gitti."

-

1898. Bir başka yüzyıl! Ama o zaman ... bir dakika ... eğer 1898'de on dokuz yaşında idiyse, şimdi altmış dolaylarında olmalıydı. Oldukça yaşlı ... ama imkânsız değil. Yine de, şu ihtiyar adabın Büyük Savaş'tan bile önceki bir savaşta çarpışmış olduğunu düşünmek garip geliyordu. Büyük Savaş, annem daha benim şimdiki yaşımıdayken başlamıştı, ulu Tanrım!

"İsa.

199

"Demek Küba'da cesur bir eylem yaparken yaralandı, öyle mi?» diye sordum.

"Hayır. Yaralanmadı. Tam olarak ne olduğunu bilmiyorum v., tabii kendisi de bana anlatamadı, çünkü o ..." Omuzlarını kaldır^ "... çünkü o bu durumda." Birkaç saniye geçtikten sonra,, mesafeli bir sesle, eski anılan yokluyormuş gibi şefkatle devam etti. "gu apartmana, onu istasyonda yolcu ettikten hemen sonra taşındım Bütün delikanlılar üniformalı ... bando çalışıyor ... insanlar el sallı-yor, tezahürat yapıyor. Lavvrence'in geri dönmesi için ona bu yuvayı hazırladım." Ayağa kalktı, odada dolaşıp eşyalara eliyle dokunduğunu gördüm. "Bu perdeleri ben diktim, Mobilyaları ikinci el dükkânlarda buldum. Babam boyaları yapmama yardım etti -mesleği badana boya yapmaktı zaten, anlıyor musun? Salon için bu duvar kâğıdım seçtim. Rengini beğendin mi? Gül Külü diyorlardı bu renge." Yandaki raftan eline bir saç fırçası aldı, kocasının arkasında durup onun seyrek ak saçlarını fırçalamaya başladı. Adam dantel perdelerden giren güneş ışığı içinde öylece oturmayı sürdürüyordu^ "Lavvrence'e her gün mektup yazıyor, evdeki ilerlemeleri anlatıyordum. O da her gün yazıyordu, ama onunkiler birikip grup halinde, dokuzu onu bir arada geliyordu buraya. İnsan askere gidince postanın temposu öyledir. Kümeler halinde. Sonra ... mektupları kesiliverdi. Uzun süre hiç haber gelmedi. Bir aydan fazla bir süre." Fırçayı kaldırdı, adamın başındaki saçlara baktı. "Çok kaygılanmıştım ... çok korkuyordum. Bay O'Brien'a, mektupların neden gelmediğini öğrenmeye çalışması için ricada bulundum. Postacı Bay O'Brien'a? Derken devletten mektup geldi. Açmaya korkuyordum. Mahallede herkes biliyordu devletten mektup geldiğini, çünkü Bay O'Brien söylemişti herkese. Bay O'Brien aslında ..." Sesi söndü. Bayan McGivney odanın köşesine doğru, kaşlarını çatarak bakar durumdaydı.

"... Bay O'Brien sizin postacımızdı," diye hatırlatmaya çalıştım.

200

"Efendim? Ha, evet, doğru ... postacımızdı. Annemle babam geldiler, ne haber var diye sordular. Onlara, mektubu açmaya cesaret edemediğimi söyledim. Babam, saçmalıyorsun

dedi. Haber her neyse, öğrenmen gerek, ertelemekten yarar gelmez, dedi. Ama ben bilmek istemiyordum. En azından, o atıda bilmek istemiyordum. Bunun üzerine babam, mektubu benim yerime kendisinin açacağını söyledi. Ben, olmaz dedim! Hayır, Lawrence benim kocam, mektubu açmak benim görevim, dedim ... kendimi hazır hissettiğim zaman."

Açık mavi gözlerine yaşlar birikiyor, Sesi gerginleşiyor, inceliyordu. Eski zaman geleneği güden, tahakküm edici babasına nasıl karşı geldiğini yeniden yaşamaktaydı. Belki de üç defa yeniden yaşamaktaydı. Lawrence'in kendi kocası olduğunu, mektubu da kendisinin, hazır olunca açacağını söylemişti babasına.

Gözlerini kırıştıtırıp yaşları yok etmeye çalıştı. "Biliyor musun, galiba kocam kelimesini ilk defa yüksek sesle söylüyorum. Ona hep Lawrence derdim ... tabii öyle. Arkadaşları onu Larry diye çağırırlardı, ama ben öyle çağırmazdım. Adını yüksek sesle söylemeye alışkın değildim. Evleneli birkaç ay ancak olmuştu ve ben hep evi hazırlamakla meşguldüm. Pek fazla insanla konuşmadığım için, onlara kocamdan söz etme fırsatım da yoktu ... kocam ... benim kocam." Kelimenin tadına varırken, bir yandan da yine adamın saçlarını fırçalamaya koyuldu.

O fırçayı hareket ettirirken, adam da pencerenin dışındaki damların manzarasına görmeden bakıyordu. Derken adamın solgun, yamyassı yanağında bir titreme gördüm! Dudakları bilinçsiz bir tikle geri çekildi, sarı dişleri gözükte, ama gözleri hep ölü kalmayı sürdürdü.

Sert soluğum boğazıma takılır gibi oldu. "Bayan McGivney ... şu anda o..."

"Biliyorum," diye başım salladı. "Ben saçlarını fırçalarken bazen gülümser. Lawrence bayılır saçlarının fırçalanmasına."

201

Doğrusu bana pek gülümseme gibi gözüküyordu. Daha çok büyük acı çeken birine benziyordu Bay McGivney. Dişleri arasından sessiz bir çığlığı tıslarcasına dışarı salan biri gibi. Gözlerimi kaçırmaya cesaret edemediğim için bakmayı sürdürdüm. Yanağı hafif bir titreşimin sonrasında gevşedi, sırtıma ifadesi kayboldu, eskisi gibi dantelin arasından boş gözlerle dışarı bakmayı sürdürdü.

Bir iki dakika sonra, yüreğim atmaz oldu. Buradan bir an önce çıkmak, kurtulmak istiyordum, ama kayıp insanları arayan Bay Keene hesabına çalışan bir özel detektif, öyle ürküp kaçamazdı. Derin bir soluk aldım, "Devletten gelen o mektup ... size onun kahraman olduğunu söylüyordu, öyle mi?" dedim.

"Evet. Bir kahramandı."

"Ne yapmıştı?"

"Mektup onun komutanından geliyordu -Yüzbaşı Francis Murphy. Bana üzülenek bildirdiği şey, Er Lawrence McGivney'in görevini yaparken bir hastalık kaptığıydı. Askerî hastanede yatıyordu, çok yakında, en iyi rahatlığın ve bakımın sağlanabilmesi için eve gönderilecekti. O kelimeleri hiç unutmadım. En iyi rahatlık ve bakım. Ben de ona onu sağlamaya çalıştım. Yüzbaşı Murphy ayrıca, Er McGivney'in neşeli ve istekli bir asker olduğunu, alayda herkes tarafından sevildiğini de yazıyordu. Bir düşün! Bütün alay."

Herkes tarafından sevüme iyiydi, hoştu ama, kahramanlıkla aynı şey değildi. Yine de, bir şey söylemedim.

Bir süre için Bayan McGivney de bir şey söylemedi. Öylece kocasının saçını fırçalamayı

sürdürüyordu. Gözlerinde sevgi dolu bir gülümsemeyle, sanki yüzbaşının mektubunu aklından tekrar okuyordu. Sonra gözlerini kırıştırdı, bana baktı. "Neye bahse girerim, biliyor musun? Bir bisküvi daha yemek hoşuna gider, ona bahse girerim. Haklı mıyım?" Bana yan gözle, Shirley Temple gibi bakıyordu.

202

"Hayır, teşekkür ederim," dedim.

Ama o bana parmağını salladı. "Salon bana bir bisküvi daha yi-vernern deme. Çocuklar bir bisküviye mudaka yer bulur."

Ö bisküvi kavanozuna doğru giderken, ben sordum: "Bay IVlcGivney'in hastalığı neymiş?" "Beyin humması," dedi. "Yüksek ateşi günlerce sürmüş, ter içinde, ürpertiler içinde yatmış. Tro/daki savaş gazileri hastanesinin doktoru, Doktor French, başkası olsa dayanamaz, öldü, dedi." Elindeki süslü tabağın içine bir bisküvi koymuştu. Getirip benim önüme bıraktı. Saç fırçası hâlâ elindeydi. Fırçaya takılmış dolaşık beyaz saç tellerini görünce ürperdim. "Doktor French bize, Lavvren-ce'in o hastalığa karşı kahramanca savaştığını ve sağ kaldığını söyledi!"

Haa. Demek bu tür bir kahramandı kendisi.

"Ama ..." diye içini çekti. "O hastalık onu ... sonunda bu halde bıraktı."

"Ve siz de o zamandan beri ona bakıyorsunuz, öyle mi?"

Gülümsedi. "Onu yıkıyorum, yemeklerini yediriyorum ... her şeyini yapıyorum. Saçlarını fırçalamamdan hoşlanıyor. Bir şey söylemiyor, ama ara sıra gülümsemesinden anlıyorum." Demek ki kırk yıldan beri burada, bu adamla birlikte yaşıyordu. Onu besliyor, temizliyor, saçını fırçalıyordu. Kırk yıl. O kadar uzun bir süre ki, Bay McGivney'm varlığı artık mahallenin kolektif belleğinden silinmiş gitmişti. Herkes Bayan McGivney'i kaçık bir kız kurusu olarak düşünüyordu -hiç düşünüyorsa tabii. Oysa o kendini, asker damat için ev hazırlamış bir gelin olarak görüyordu.

Ona hiç yalnızlık çekip çekmediğini sormaya niyetlendim. Bütün gün buradaydı, konuşacak kimsesi yoktu. Ama içimden gelen bir Çocuk sezgisi beni durdurdu. Tabii ki yalnızlık çekiyordu! Benim şu

203

anda burada oturup şu pırlak bisküvileri yiyişimin nedeni de bin, du. Bir tek turşu için bana koskoca bir beş sent vermesinin neden' de buydu. Geçen gün yüzüme öyle büyük bir minnetle bakış! ^ ondandı. Bir tuzağın üzerime kapanmakta olduğunu hissettim. Ona kocasını hiç sormamam gerekirdi. Şimdi artık onun ne kadar yafo^ bir insan olduğunu öğrendiğime göre, gözlerindeki yaşlan da gör. düğüme göre, ne zaman beş senti cama dokundursa buraya gelmek zorunluluğunu hissedecektim, bisküvi yemek, kocasının gaz lamba-lannı ve saçının fırçalanmasını ne kadar sevdiğini dinlemek zorunda kalacaktım. Hayatıma yeni bir sorumluluk daha ekleniyordu. Bazen de kafamı çevirip baktığımda, adamın o çığlık benzeri gülümsemesini görecektim. O anda bir karar aldım. En azından bir hafta boyunca arka yoldan uzak durmalıydım. Bayan McGivney beni görmemeye, bana bağlanmamaya alışmalıydı.

Kendimi Bayan McGivney'den uzak tutma çabalarımın sürdüğü hafta içinde, radyomuzun ampullerinden biri yandı. Yenisinin fiyatı bir dolar yirmi beş sentti, Rüya Kumbarada da yeterli para yoktu,,. Dolayısıyla hayat gerçeğini bloke eden, kendimi iyi hissetmek için

büyük ihtiyaç duyar hale geldiğim o günde bir saatlik programlar olmadan yaşamak zorundaydım. Hem de tüm hikâyeler en heyecanlı noktalarına vardıkları bir sırada -ya da bana öyleymiş gibi gelen bir zamanda.

Annem çok öfkelenmişti, çünkü radyoyu daha yalnızca üç yıldır kullanıyorduk. Ona bunun eski bir radyo olduğunu, ikinci elden, belki de beşinci elden almış olduğumuzu hatırlattım, ama o yine de soyulduğumuz kanısındaydı, 'buna izin verirsem Tanrı cezamı versin!' deyip duruyordu. Herkesin kendisini sömürmesinden bıkmış usanmıştı artık! Fransız-Kızılderili öfkesi onu hasta yatağından kaldırdı, radyoyu aldığımız 'A-Bir' rehinci dükkânına kadar götürdü. Ben de yanında yürüyor, yol boyu onu sakinleştirmeye çahşry°r' dum, ama o yine de dükkâna fırtına gibi daldı, radyoyu tezgâhın

204

•• riine 'gümm' diye koydu. Bu hareketin yeni bir hasar daha yarattı ihtimali, yüzümü buruşturmama yol açıyordu. İhtiyar rehinci ka odadan çıkıp geldi. "Size yardımcı ola ... Aa, radyolar için sıkı azarlıkeden hanımmış! İmdat, soyacaklar yine beni!" gen dostça davranmaya çalıştım. "İyi günler, Bay A-Bir."

"Ve yanında da mizah yeteneğine sahip oğlu. İmdat, sıkıntıdan patlatacaklar beni!"

Başımı çevirdim. Az sonra yer alacağını bildiğim sahneden utanıyordum. Annem ona ampulün yandığını bildirdi, bu konuda ne yapacağını sordu. Adam omuzlarını kaldırdı. "Bakın, Bayan, eski bir radyo bu alt tarafı. Ampulleri elbet yanacaktır. Hayat böyle." Annem hemen radyoya yeni bir ampul takmasını istedi. Hemen. Çünkü çocuk, programlarım kaçıyordu! Rehinci, sattığı radyoların ampulleri her patladığında yenisini takacaksa, çok geçmeden kendini yoksullar evinde bulacağını ifade etti, ama başka bir şey yapabileceğini söyledi. Bize yeni bir ampulü, yirmi beş sent peşin, gerisi de haftada yirmi beş sente verebileceğini anlattı, bu teklifi nasıl bulduğumuzu sordu. Annem radyoyu kaptı, "Canın cehenneme, bayım!" diye patladı. "Sizin gibilerle bir daha iş yaparsam ...!" Dükkândan fırtına gibi çıktı. Ben adama zayıf bir gülümseme sundum, o da alt dudağını uzam, omuzlarını ve avuçlarını yukarı kaldırdı ... Eskiden kalma bir kadercilik jesti. Anneme yetişmek için koşmam gerekiyordu. Olanca hışmıyla, yokuş yukarı, eve doğru gidiyordu annem. Lanet olası bir dolar yirmi beş sent yüzünden oğlunu programsız bırakmayacağını söyleyip yakınmaktaydı. O parayı ödemek için keşlerin yerinde bile garsonluk etmeye hazırdı! Ona son hastalığı yüzünden hâlâ zayıf durumda olduğunu hatırlattım, ama o da bana, çocuklarının radyo dinlemeye, bankada çalışan her hoi polloi itoğlunun Çocukları kadar hakkı olduğunu söyledi! Radyonun benim için ne kadar önemli olduğunu biliyordu. Öleceğini bilse bulacaktı o ampulü!

205

İşte o zaman öfkelenmişim. Bu durumda, eğer hastalanıp ölürse Anne-Marie ile ikimiz kendimizi yetimhanede bulursak, suç benim olacak demektir! Radyoyu unut, dedim ona. İstemiyordum radyoya Bıkmıştım artık radyodan! Bir daha radyo sesi duymasam umurum, da olmazdı! Bana sesimi kesmemi söyledi! Kes sesini! Kes sesini! Ben de kesmeyeceğimi haykırdım! ... ama kestim. Eve doğru yolu. muza devam ettik. Hızlı adımlarla, öfkenin kavurucu sıcaklığı içinde yürüyorduk.

Eve girdiğimiz anda, Anne-Marie işlerin iyi gitmediğini anladı. Bana korku dolu bir bakışla baktı, anneme hemen yatağına yatması, yeniden hastalanmaması için yalvarmaya başladı.

Annem yine, "Eğer çocuklarımlaın ..." diye başlayan nutkuna girecekken ben sözünü kestim, artık o lanet olası ampul için üzülmesi gerekmediğini söyledim. Parayı bulmak için bir planım vardı. 'Ne var kafanda?' diye sordu, ben de sır olduğunu söyledim. Tipik ânî ruhsal durum değişikliklerinden birini sergiledi, Anne-Marie'yi kapıp kucagina oturttu, saçını çözüp yeniden örmeye koyuldu. Ben banyoya girdim, küvetin kenarına iliştim. Oturduğumuz dairede yalnız kalıp düşünebileceğim tek yer orasıydı. Parayı bulmak için bir planım olduğunu söylemekle, annemi susturmayı başarmıştım. Şimdi artık tek gereken, bir plan düşünmekti.

Mutfağa döndüğümde, bir planım vardı ... sayılır. Çok geçmeden annem yatağına yattı, yastıklar araşma görnüldü, yatak örtüsünün üzerinde pinokl oynamaya başladık. Anne-Marie bu arada yıldızların moda tasarımcısıydı. Yatağın ayak ucunda oturuyor, Oscar törenine çok çarpıcı bir şey giymek isteyen artist kadına avutucu bir şeyler mırıldanıyordu. Annemin öfke patlamaları her zaman kısa olurdu. Bunlann bizi nasıl sarstığını biliyordu sanıyorum ... çünkü sonrasında hep keyifli, neşeli davranmaya çalışırdı. O gece bize, kendi çocukluğunda yaptığı bazı müthiş yaramazlıkları anlattı, Anne-Marie'yle ikimiz, o hikâyelere hak ettiklerinden çok daha fazla güldük, çünkü içimiz rahatlamıştı.

206

Annemle Anne-Marie uyuduktan sonra kız kardeşimin boya kalemlerini aldım, karton kutudan koparılmış bir parçaya ilanımı yazıp boyadım. Bizim sokakta, iki blok ileride, çoktandır boş bekleyen bir dükkânda yeni açılan bakkaldan, alışverişleri taşıma işine girmek üzereydim.

Bakkal dükkânının yepyeni, pırıl pırıl kırmızı ve altın rengi tabelasında, 'Büyük Atlantik & Pasifik Çay Şirketi' diye yazılıydı. Güney denizlerinden söz eden kitapları hatırlatan bir isim. Zalim plantasyon sahipleri, intikamcı yerliler, uzun direkli gemiler, gözleri hüznü, dertlerini unutmak için Doğu'ya yönelmiş kaptanlar. Yeni A&p dükkânı, ekonomik kriz sırasında A&P şirketinin giriştiği kısa süreli bir deneyin, 'mahalle dükkânları' açma deneyinin ürünüydü. Fiyadan bildiğimiz köşebaşı bakkallarından birazcık daha düşüktü, ama dükkânın içinde dolaşmanıza, kendi konservelerinizi, sebzelerinizi, diğer alacaklarınızı seçmenize izin veriliyordu. O dönemlerde böyle bir şey, büyük yenilikti. Ayrıca birtakım üginç yeni yiyecekler de vardı. Örneğin, kütüklerden inşa edilmiş bir kulübeye benzetilmiş şişe içinde satılan akçaağaç pekmezi. Şurubu bacasından boşaltıyordunuz, şişe bitince de kulübeyi oyuncak olarak ya da kumbara olarak kullanabiliyordunuz. Üç türlü de kahve vardı. Bunları kendi değirmenlerinizde çekebiliyordunuz: demliğe uygun, perkolatöre uygun, bir de normal (o da neyse). Yeni çekilmiş kahvenin kokusu öyle tatlıydı ki, gözlerinizi yumup hep onu solumak istiyordunuz. En pahalı kahvenin markası Bokar'dı. Afrika'yı düşündüren bir kelime olduğu için, kutusunun siyah olması da doğaldı. Fiyatı orta düzeyde olan, Red Dot, san kutusu üzerinde kırmızı bir benekle piyasaya çıkmıştı. Biz hep en ucuz kahveden alırdık. Eight O'Clock. O da kırmızı torbada satılırdı. Ben genellikle, acaba Bokar'm tadı da kokusu kadar güzel mi diye merak ederdim. Ama aslında hiçbir kahvenin tadı, kokusu kadar güzel değildir -bu da, beklentiyle gerçekleşme arasındaki büyük farkı ifade etmek için kullanılabücek en

207

uygun metafordur. Yeiû dükkânın ucuz fiyatları ve geniş seçenekleri, epey yaygın bir çevrenin ilgisini çekiyordu, ama orada veresiye yoktu. Bu nedenle de sonunda kazanan, Bay Kane'in veresiye defteri oluyor, A&P'nin yeniliklerini ve sunduğu tasarrufları kolaylıkla alt ediyordu. O dükkân da, tıpkı A&P'nin diğer yerlerdeki deney dükkânları gibi, bir yıla kalmadan kapandı gitti.

Emerson'un ampulü yandıktan sonraki sabah, küçük A&P dükkânının kapısında, yaramda kardeşimin eskimiş çocuk arabası ve elimde hazırladığım levhayla duruyor, millete alışverişlerini beş sent karşılığında evlerine, kapılarına kadar taşımaya hazır olduğumu ilan ediyordum. İlk iki gün içinde hizmetlerimden yarım düzine hanım yararlandı. Onlarla birlikte evlerine yürürken, satın aldıkları malları Anne-Marie'nin arabasına yüklemiş, çekerek götürüyor, bir yandan neşeli bir sesle şarkılar mırıldanıyor, bu sayede bana, beş sentin üstüne bir iki sent de bahşiş vereceklerini umuyordum, ama hiçbiri vermedi. O kadınların her biri dükkândan epey uzakta oturuyorlardı. Malları apartmanların üst katlarına taşırken, arabamı da kimse çalmasın diye birinci kat holünde bırakıyordum. Müşterilerin, hep uzakta ve üst katlarda oturan yaşlı kadınlar oluşu, neşeli bir delikanlıya bir şerit bile bahşiş vermeye istekli olmayışları, bana büyük şanssızlık gibi geliyordu. Böyle olması yüzde kaçlık bir olasılıktı ki? Bir süre sonra, bunun şansla falan ilgisi olmadığını kavradım. Malları birkaç kuruş daha ucuza almak için evlerinden o kadar uzağa yürümeye razı olan kadınlar, zaten bahşiş verebilecek durumda olmayanlardı. Ayrıca, beş senti gözden çıkarırlar da, üst katta oturanlar olmak zorundaydı. Her şeye rağmen, iki günün sonunda Rüya Kumbarasına otuz sent koyabildim. Bu arada kız kardeşim, kırmızı boya kalemini bitirdiğinden yakınıyor, kırmızının çok moda olduğu böyle bir zamanda artist müşterilerinin taleplennı karşılayamadığını söyleyip ...

Öff, kes sesini, Tanrı aşkına!

208

Sen kes.

Taklitçi! Şapkanı yel

Kes sesini!

Kendin sus!

(Yatak odasından) İkiniz de susun Tanrı aşkına!

Üçüncü sabah erkenden A&P'ye vardığımda, bir başka çocuğun orada bir araba ve bir levhayla durmakta olduğunu gördüm - benden iri bir çocuk, benimkinden büyük bir araba ve daha iyi bir levha. Üstelik bizim mahalleden bile değildi! Konuştuk. Çocuk bana, kendisinin de burada durmaya hakkı olduğunu, kaldırımın benim malım olmadığını, kendimi kim sandığımı...

O daha kavganın başladığını anlayamadan ben iki sağlam yumruğu patlattım, ondan sonra gerçekten giriştik. Yerlerde yuvarlanıyorduk. Genelde o üstteydi, çünkü benden büyüktü, ama ben de alttan yukarı birkaç isabetli yumruğu suratına indirmeyi başarıyor-dum. A&P'nin müdürü dükkândan çikü, bizi enselerimizden yakalayıp bir süre öyle tuttu, ardından, aklımızı başımıza toplamazsak polis çağıracağını söyledi. Ben ona ilk gelenin ben olduğumu anlatmaya çalıştığımda, kavgayı da benim başlattığımı gözüyle gördüğünü söyledi. Tabu ki ben başlatmıştım! Küçük olan çocuk elbette önceden birkaç yumruk patlatmalıydı, yoksa hiç şansı olur muydu? Tanrım! Ama bundan böyle kavga etmeyeceğime söz verdim.

Sonunda bu taklitçi çocukla, dükkân kapısının iki yanında durmak üzerine anlaşmaya vardık. Tâ ki bir kadın müşteri, elinde satın aldıklarıyla dükkândan çıkana kadar. O zaman müşteriye kim daha tatlı gülümser, daha nazik davranırsa, şans onun olacaktı. Benim Şansım biraz daha a2dı. Dudağım yarıldığı için hafif çarpık gülüm-süyordum. Cehennem gibi sıcak bir gündü. Saatler çok yavaş geçiyor, biz orada güneş altında duruyorduk. Ben bir tek müşterinin balını taşıdım, o da, öbür çocuk teslimata gitmiş olduğu içindi.

209

Kadınların kafasından geçenleri okuyabiliyordum. Bazıları, bir ço, cuğa iş verip öbürünü -açıkta bırakmaya dayanamayacakları için mallan kendileri taşımayı seçerken, bazıları da daha iri çocuğu seci, yor, ufak çocuğa o kadar yolu yürütmeyi içleri götürmüyordu. Hari-ka! Paralan da büyük çocuğa verin, küçük ve sıska olanı varsın meteliksiz kalsın! Amma mantık ... kafasız cadılar ...!

O gece, arabamı çekerek eve yürüdüm. Çok yorgundum, moralim çok bozuktu ... arka yoldan uzak durmak aklıma gelmedi. Hemen eve gitmem gerektiğini biliyordum, ama içimden bir hikâye oyunu oynamak geliyordu. Kısacık. Akşamları radyo dinleyemedi-ğime göre, günün çilesini yıkayıp temizleyecek, beni diriltecek başka olanağım kalmıyordu. Ayrıca, eve dudağım patlak, elimde bir tek beş sentle dönmeyi de hiç canım istemiyordu. Kazanıp tevazu göstermeyi, kaybedip buna dayanmaktan kolay bulan biriydim.

Arka yolda bir tek elektrik direği vardı. Işığı dosdoğru o eski ahırlara düşüyor, sağda solda gölge kovuklar bırakıyordu. Korkulu oyunlara çok uygundu o kovuklar. Sundurmayla ahırın arasındaki boşluğa süzuldüm. Yüzümün yarısı ışıktaydı, yarısı karanlıktaydı. O halimle ne kadar korkunç görüldüğümün tümüyle farkında olarak, yanımdaki adamıma, Arka Yol Cinayetleri dediği olayın mudaka mantıklı bir açıklaması olacağını fısıldadım. Olmak zorundaydı! Profesör Moriarty'nin de bu işte parmağı olduğunu öğrenirsem, pek şaşmam, VWatson. (Kelimeleri biraz yuvarlamak, biraz Peter Lorre gibi genizden konuşmaya çalışmak, İngiliz aksanı yerine geçebilirdi.) Anlayışlı doktora, çılgın katili yakalamanın tek yolunun, kendimi bazı tehlikelere atmak olduğunu söyledim. O zavallı kadınlar da kafalan baltayla kesilmeden önce aynı tür tehlikelerle yüzyü ...

Sesimi gıcırtya dönüştüren, Doktor VWatson'u bir anda yok eden o 'çıt-çıt-çıt' sesini duyduğumda neredeyse altıma yapacaktım. Tehlike karşısında artık yapayalnızdım. Başımı kaldurmca, Baya» McGivney'in bana işaret etmekte olduğunu gördüm. Kocasını da öbür

210

nCeredeydi. Her ikisi de, salonlarında yanan gaz lambalarının „gı önünde birer silüet gibi görünüyorlardı. Keşke dosdoğru eve ;tseydim, diye düşünmekteydim. Derin derin içimi çektim, hayalimde oyunumun o sayfasına (kaldığım yeri kolayca bulabilmek jCjn) bir işaretleme kartonu yerleştirdim, kendi apartmanımın sahanlığına yürüyüp önce Anne-Marie'nin arabasını sakladım, sonra 232'ye doğru ilerledim. Merdivenleri çıkarken hava giderek ısını-vormuş gibi geliyordu. Bayan !McGivney'in dairesi en üst katta oldu-jhı için daha da sıcaktı. Çatmm kurşunlarının hemen altındaydı çünkü. Gaz lambaları da içeriye daha bir ısıtıyordu. Gaz ışığının özel etkisini ilk olarak o gece fark ettim. Duvarlardan boşalıyor gibi değildi. Eşyaların ve insanların içinden ışık yayılıyorymuş gibiydi. Altın bir ışık.

Bayan McGivney sesinde bir tedirginlikle, birkaç gündür nerelerde olduğumu sordu.

Radyomuzun ampullerinden birinin yandığını, yenisini almak için para kazanmaya çalıştığımı söyledim. Burnundan bir ses çıkarır gibi yaptı, sanki bu mazeretimi bir kenara itti. Ben de ona, benden istediği «işin ne olduğunu sordum. Geç olmuş, Bay Kane'in dükkânı kapanmıştı artık. Ama meğer tek istediği, bana 'bütün çocukların çok sevdiği' sütle bisküvilerden ikram etmekmiş. Eh, bu çocuk, kendi oyununu oynamasına izin verilmesini, sıkıcı bir ihtiyar kadınla ve bir zombiyle vakit geçirmeye tercih eder ... demedim. Tam tersine, karşısına oturdum, suratımı asıp bisküviyi geveledim. O gülümsedi, sonra dönüp kocasına baktı, memnun memnun içini çekti. Sanki artık her şey düzelmişti. Hepimiz sonunda bir araya gelebilmiştik.

Sütünü içerken bardağının içine bakmakta olduğunu fark ettim. Küçük çocukların yaptığı gibi. İşte o zaman, bu kadının şaşılacak kadar genç olduğunu fark ettim. Saçları beyazdı, tamam ... ama cildi düzgün, gözleri parlaktı. Hayatın tam kenarında yaşadığı için, umudu da, korkulan da, işi de, eğlencesi de olmadığı için, onu hiç-

211

bir şey aşındırmamış, eskitmemiş gibiydi. Ebediyen genç ve acayin kalacaktı... hayalet gibi. Oradan ayrılırken avucuma bir beş sent sıkıştırdı. Bunu hak ede. cek hiçbir şey yapmadığımı söyleyip itiraz ettim, ama o parmakla nmi paranın çevresine kapatıp bastırdı. Oradan ayrılırken içimden iyi jjişanlar aslında kötü insanlardan daha fazla sorun yaratıyor çünKu onlara karşı mücadele bile edemiyorsun, diye düşünüyor-dum-

Annemle kardeşimi, serin akşam havasından yararlanma umuduyla apartmanın ön basamaklarında oturur buldum, ben de onlara katıldım. Annem dudağıma ne olduğunu sorunca, omuz silktim, konuyu değiştirip onlara McGivney'leri anlattım. Annem, bir 'Bay McGivney'in varlığını duyunca çok şaşırıldı, Anne-Marie de benim orada, sürekli pencereden bakan deli adamla aynı odada nasıl oturduğumu düşünürken kollarında oluşan ürpertileri ovalayarak yok etmeye çalıştı. Ona adamın deli olmadığını, yalnızca biraz ... sakatlamış olduğunu söylediğimde, sakatların da deliler kadar deli ol-duğunu, hattâ belki daha deli olduğunu söyledi, kadının bana kaç tane beş sent verdiğinin umurunda bile olmadığını ekledi. Annem, hak edecek bir iş yapmadıkça para kabul etmemem gerektiğine işaret etti. Sadaka kabul etmekle birdi, LaPointe'lar da asla öyle bir şey yapmazlardı. Ama kendime yeni dostlar edindiğime sevinmişti. O yaşlı ve yalnız insanlara çok büyük yardımım olabileceği kanısındaydı- Neredeyse ona, o insanlar için sorumluluk taşıma durumundan hoşlanmadığımı söyleyecektim, ama söylemedim. Belki bizi İnci Sokağı'ndan kurtarma sorumluluğundan da bir o kadar rahatsız olduğumu anlayabilirdi söylersem.

Ertesi sabah A&P'nin kapısında üçüncü bir çocuk daha belirdi' Onun arabası yepyenyidi, elindeki levha profesyonel bir şeye benzi' yordu, üstelik mallan dört sente taşıyacağını ilan ediyordu. HİÇ ü yoksul olmadığı giysilerinden belliydi. Normal bir çocuktü. Yeni o

212

rabaya sahip olacak kadar şanslıydı. Üstelik ona yardım eden biri vardı herhalde ... belki babası. Levhayı o kişi hazırlamış, ayrıca ona fiyat kırarak rekabet etmenin avantajlarını öğretmişti. Bu dört sent politikasının altında yatan kurnazlığı da görebiliyordum. Kadınların çoğu ona zaten beş sent verecek, üstünü istemeyeceklerdi, çünkü bunun kendilerini cimri biri gibi göstereceğini düşüneceklerdi. İş bizden düşük fiyat vererek kapacak, ama sonunda yine bizim kadar kazanacaktı. Babası herhalde ikinci el araba

satıcısı, belki sahtekâr veya borsa simsarı gibi bir şey olmalıydı. Yani bifteği satmaktan çok, cızırtısını satarak para kazanan tiplerden biri. Yeni çocuğu kenara çektim, burada iki çocuğa bile yetecek kadar iş olmadığını izah ettim, nerede kaldı üç. Ayrıca, bu iş ilk baştan beri benim fikrimdi. Sonra en samimi ifademi talandım, onun için çok üzgün olduğumu söyledim, eve ön dişleri kırılmış, yeni arabası tekmelerle ezilmiş olarak döndüğünde annesinin neler hissedeceğini sordum -ama gözümün ucuyla, dükkân müdürünün bana bakmakta olduğunu da görüyordum. İşaret parmağımı zengin çocuğun göğsüne uzattım, gözlerimi kısıp yüzüne baktım. Bizim mahallede bunun anlamı, 'Kenara çok yakın duruyorsun, ahbap!' demektir. Sonra geri bastım, salınarak eski arabamın yanına döndüm.

Ama çocuk gitmedi. O gün tek bir müşteri bile bulamadım. Rakiplerimin biri daha güçlü kuvvetli, öteki daha çekiciydi. Gece olup A&P kapanana kadar orada direndim. Ama ertesi gün oraya tekrar gitme gereğini duymadım. Neye yarardı ki?

O Cuma günü 7,27 dolar değerindeki haftalık çekimiz geldi. Ampulü alabildik. Bunun anlamı, iki hafta boyunca her sofrada patates çorbası yemektir. O akşam huzur içinde Emerson'un karşısına dikildim, başım eğik, gözlerim yan kapalı, Jack Armstrong'un heyecanlı maceralarına ya da Yeşil Borazan'ın, Maskeli Süvari'nin, Ovaların Atlısı'nın dünyasına gömüldüm. Dünya yeniden yörüngece oturmuştu.

213

Kardeşimle birlikte akşam yemeği bulaşıklarını yıkadıktan sonra, üçümüz ön odada oturduk, Cuma akşamları yayınlanan esrarlı öyküler programını dinledik. Işığı her zaman söndürür karanlıkta dinlerdik. Yalnızca radyonun turuncumsu ışığı görünürdü Böylesi, dinlediğimiz programları daha bir esrarengiz havaya sokardı. Programda bir kapı gıcırdayarak açıldığında, kötü bir ses, "1yı akşamlar, dostlar," dediğinde, daha bir ürkerdik. Lights Out varil, Suspense vardı, The House of Mystery vardı, Pazar akşamları yedi buçukta da The Whistler (Islıkçı) başlardı. Pek çok şeyler bilen, gecelen do aşan Islıkçı. Gölgelerden tarafa geçen nice kadın ve erkeklerin yurekleri-nin içinde saklı olan garip hikâyelerin hepsini bilirdi o ^ndilemm bile sözünü etmeye cesaret edemeyeceği isimsiz korkulan bilirdi! The Whistler'm hikâyeleri, benzersiz ve etkili bir bakış açısıyla anla-tıhrdı: kendisi olayın kötü adamına doğrudan hitap eder, kedi sesine benzer, hafif yankılı bir sesle konuşurdu. Bir insanın vicdanıymış gibi. Söylediği lâflar da ilginçti: "Bu yanma kâr kalır sandın değil mi, James Townsend? Çok kurnaz ve çok dikkatliydin. Ama bir tek şeyi unuttun *.."21

Boğucu bir Ağustos akşamıydı. Ön pencereden baktığımda, Bay Kane'i yan basamaklara oturmuş gördüm. Yüzünü avuçlarına gömmüştü. Çıkıp sessizce yürüdüm, yanına oturdum, hiç sesimi çıkarmadım. Ters giden şeyin ne olduğunu çok merak ediyordun. Bntaç dakika sonra, yorgun ve tekdüze bir sesle, "Ruslar/ dedi Almanya'yla saldırmazlık paktı imzaladılar. Bunun anlamını biliyor musun?"

Bilmiyordum.

"Artık Hitler'in Polonya'yı almasını engelleyecek hiçbir şey ka-madı demek," diye açıkladı.

"Polonya'nın ordusu yok mu?"

214

w

"Var, ama Çekoslovakya'nın ordusu Polonya'ninkinden daha iyi, jgha moderndi. Ne işlerine yarardı?" Sesinde kaçınılmazlığın kursun gibi ağırlığı vardı. O sırada, bana daha önceden söylediği bir seyj hatırladım. Hem İngiltere hem de Fransa, eğer Polonya'ya sal-(çınlrsa derhal Almanya'ya saldıracaklarına söz vermişlerdi. Bunu Ona da hatırlattım.

"İngiltere'yle Fransa, Çekoslovakya için de söz vermişlerdi."

"...Yaa."

Bay Kane ayağının dibindeki bir öbek toprağa bakıp kaşlarını çattı, çene kasları sert bir şey çiğniyormuş gibi oynadı. Dünyanın o yörelerinde çok büyük ve çok kötü bir şeyler olduğunu anlıyordum, ama benim elimden bir şey gelmiyordu. Ayağa kalktım, eve gitsem daha iyi olacağını söyledim. Bana bakmadan kafasıyla evetledi. Ben uzaklaştım. O gece yatağımın kenarına oturup bomboş sokağa baktım. Korkunç bir şeylerin gelmekte olduğunu hissediyordum. Kafam kaşığı, korkuyordum, ama aynı zamanda küçüktüm ve erkektim ... içimde bir nebze heyecan da yok değildi. Savaş!

Ertesi sabah uyandığımda, yaz tatilinin neredeyse bitmekte olduğunu fark ettim, kanım donar gibi oldu. İki kuruş fazla kazanma telaşı bir yandan, McGivney'lerde geçen zaman bir yandan, aslında tatilden pek de yararlanamamıştım. Rahibeyle terbiyeli konuşmaya çalışırken elinizde eriyen dondurma gibi, siz yalayamadan devrilir gider. Seneye on yaşında oluyordum. İki basamaklı bir yaşa geçmek bence çocukluğun sonu demekti, çünkü ... itiraf etmekte yarar var, bir kere çift basamaklara geçtiniz mi, ömrünüz boyunca orada kalıyordunuz. Her şey değişiyordu hayatta! Çocukluk sürem bitmeden tüyüyordum! Şimdi de ufukta bir savaş belirmişti. Bu benim son yaz tatüümdü. Artık bundan sonra hikâye oyunları oynamaktan vaz-Beçmeli, ailemi İnci Sokağı'ndan kurtarmak için gerçekten bir şeyler yapmalıydım. Yaz da bitmek üzereydi.

215

Pekâlâ, annemin lanet olası şansını limana döndürmenin benim işim olduğunu kabullendim. Ama ona ek olarak bir yandan da Bayan McGivney'e bakmayı üstlenemezdim. Okul açılana kadarki îlçj hafta boyunca oyunu çok sert oynamaya karar verdim. Bütün zamanıma ihtiyacım vardı. Oyunlarım için, radyoyu dinlemek için, esrarengiz serüvenler peşinde kent sokaklarını arşınlamak için, McGivney'lerle oturmakla kaybedecek vaktim yoktu.

Bir hafta boyunca arka yoldan uzak durdum. O süre içinde, Kuzey İnci Sokağı'na geldiğimizden beri oynadığım bütün hikâye oyunlarına birer birer geri döndüm, hepsini belleğime kazıdım, bana verdikleri keyfi hiç unutmamak için önlem aldım. O hafta Richelieu'nün adamlarıyla kılıç tokuşturdum, sığır hırsızlarını Al-bany sokaklarından, bir daha dönmek üzere kovaladım, İspanya'yı faşistlerden kurtarmak için Kondor Lejyonu'nun uçaklarını padattım, bir keşif ekibini filler mezarlığına götürdüm ... orada Reggie ile Kato'yu neredeyse kaybediyorduk. Yerlilerin kara büyü, yaşama iradelerini emip tüketti. Benim sürekli olarak 'Savaşın! Savaşın!* Savaşın!' diye zorlamalarım sayesinde soluk alıp vermeyi sürdürdüler. Pazar sabahı saat altı ayininden sonra oyun elbiselerimi giydim, vaktimi bildiğim en nefis hikâye oyunlarından biriyle geçirmek üzere yola koyuldum: Yabancılar Lejyonu. Buna hazırlık olsun diye, dün akşam yemeğinden beri hiçbir şey içmemiştim. Brooklyn'i geçip nehre doğru ilerlerken gerçekten susuzluk çekmek niyetindeydim. Blacktovvn'un henüz uykuda olan sokaklarından geçip, terk edilmiş tuğla imalâthanesinin tahta çitini aştım. Ortalığa .koca kum ve mıcır tepeleri yığılmıştı. İki saat

boyunca o sonu gelmez kumullara tırmanıp indim. Kavurucu güneş gözlerimi kör ediyordu. Susuzluktan harap haldeydim. Lejyoner kardeşlerimden farklı olarak her zaman iyi davrandığım kalles Araplar da beni, en az yarım düzine yerimden mızraklamışlardı. Bu da durumu daha beter ediyordu. Boğazım kupkuru, çevrede gördüğüm buz gibi sularla

216

dolu gölcüklerin birer serap olduğunu kendi kendime tekrarlayıp jmrnaktaydım. Buna kanmamalıydım!.Yoluma ... devam ... etmeliydim. Tek istediğim, mücadeleden vazgeçmek, uzanıp yatmak, tatlı ölümün gelip beni almasını beklemektir -ama olamaz! Yoluma _ devam ... etmeliyim! Tuğla tesisinin en uç köşesinde dik bir su borusu yükselirdi. Musluğu, yambaşında da bir nöbetçi kulübesi vardı. Ellerim ve dizlerim üzerinde oraya doğru ilerlerken, kafamdaki soğuk su hayallerinin gerçekliği, zaten oyunun parçasıydı. Sürünürken yaralı bacağımı da arkamdan çekiyordum (bazı anlarda, iki ayağım birden yaralı oluyordu) ama parçalanmış ekibimin başına gelenleri, Sidi-bel-Abbes Kenti'ndeki albaya bildirmek zorundaydım. (Tamam, belki yalnızca bir tek çöl kentinin adını biliyor olabilirdim! Suç mu bu? Tanrım!) En dolambaçlı yolu seçip, yarı baygın, acılar içinde, tekrar tekrar ortadaki büyük kum yığma döndüm, oyunu uzatıp öğleden epey sonraya kadar sürdürebildim. * Artık susuzluktan dudaklarım kuruyup şişmiş, dilim kalınlaşmıştı. Sonunda su borusuna vardığımda, kafamı musluğun altına uzattım, kendimi suyun mutlu şokuna hazırladım. Parmaklarım vanayı çeviriyordum kadar zayıftı. Boğuk bir sesle Tann'ya, bana güç vermesi için yakardım. Güç ver bana! Son bir hamleyle vanaya yüklenmiş, •Çevirdim ...

...ama su falan akmadı. Geçen yazdan bu yana buranın suyunu kesmişlerdi! Neler yapmazdı bunlar bir çocuğun oyununu bozmak için!

Bizim apartmana dönerken artık gerçekten susamış durumdaydım. Bu nedenle elimden geldiği kadar hızla arka yola daldım.

Tepedeki pencerede, madenin cama vuruşundan gelen o çıt-çıt-çıt sesini duydum ... Yo -olamaz! Evet, oradaydı. Bana yukarı gel-tiem için işaret ediyordu. Lanet olsun! Lanet!

Ama bu seferki farklı olacaktı. 232'nin karanlık merdivenlerini çıkarken, kendimi bu yalnızlık çeken kaçık kadından ve deli koca-

217

smdan temelli kurtaracak bir plan yaptım. Diklenecek, kaba davranacaktım. O da beni bir daha çağırmayacaktı. Ama ilk önce ...

"Acaba bana bir bardak su verir misiniz, Bayan McGivney?"

"Aaa, tabii, John-Luke!"

Boğulurcasına içtim. Azar azar içip de suyun o enfes tadım almaya kalkışmadım. Yabancılar Lejyonu oyununun o dramatik son sahnesinde, öyle yapmam gerekirdi ... tabii eğer o salaklar suyu kesmeseydi!

'Tanrım, ne kadar susamışsın! Biraz daha ister misin?"

"Hayır, teşekkür ederim." Kabalık etmeyi hatırlamak çok zordu.

"Emin misin?"

Bayan McGivney, iki kişi için kurulmuş masada karşıma oturdu. "Ah, unutmadan vereyim." Beş senti peçetemin yanına doğm itti.

"Hayır, istemiyorum," deyip parayı ona doğru ittim. Başını yana eğdi. "Küçük bir çocuğun

beş senti harcayacak yer bulamayacağını söyleme salon bana."

"Hayır, annem size bir hizmette bulunmadıkça para alamayacağımı söyledi."

"Haa, anlıyorum. Eh, buldum çaresini! Sen o beş senti cebine koy." Parayı yeniden bana doğru itti.

"İstemiyorum." Ben de ona doğru ittim.

"Hayır, aklıma benim için yapabileceğin bir iş gelinceye kadar para sende kalsın."

Parayı yine bana doğru itti. Elimi sürmedim.

218

Bisküvi tabağını bana uzattı, ben başımı eğdim, masanın üstüne baktım. Sonunda bir bisküviyi tabağıma kendisi koydu. Ben bakmadım bile. .

"Elini yüzünü yıkamak ister misin, John-Luke?" diye sordu.

"Beni yalnız annem o isimle çağırır."

"Ne?"

"Yalnız annem beni Jean-Luc diye çağırır!"

"Ya ... özür dilerim. Kötü bir niyetim yoktu ..." Bana dikkatle baktı. 'Yıkamak ister misin? Biraz ... tozlu gibisin.'" Tatlı tatlı gülümsedi.

Elimi alınma götürdüm, parmağım kumlara değdi. O kumların arasında ben, Sidi-bel-Abbes'den tâ ... Sidi-bel-Abbes'ye kadar sürünerek gitmiştim. Annem dışında birinin bana yüzümün kirli olduğunu söylemesi, küçük düşürücü bir şeydi. İki tane gencecik, tadı sesli sosyal görevlinin, annem bize iyi bakıyor mu diye görmek için evimize geldiği eski günleri hatırlatıyordu. Anne-Marie'ye, erkekler gelip evinizde uyuyor mu, diye sormuşlardı. Bir tanesi beni karşısına almış, saçlarımın arasında sirke aramıştı. Öyle bozulmuştum ki, kafamı geri çekmiş, ona cehenneme gitmesini söylemişim. İki iyilik meleği şaşırıp kalmışlar, dudakları arasından cık-cık diye sesler çıkarmışlar, ömürlerinde bu kadar kötü büyütülmüş çocuk görmediklerini söylemişlerdi. Onlar gittikten sonra annem bana, sosyal görevlilere terbiyeli davranmam gerektiğini, yoksa hakkımızda kötü rapor yazabileceklerini anlatmış, bizi annemin elinden almasınlar diye kaçmak zorunda kalacağımızı söylemişti. Hah, bir bu eksikti! Annemin öfkelenip sosyal görevlileri haşlamasından bir zarar gelmiyordu, bağıra çağıra istediğini elde ediyordu da, ben yapamıyor-dum nedense, öyle mi?

Ayağa kalktım, Bayan McGivney'in mutfağına yürüdüm. Eviye-nüi üzerindeki küçük aynada, suratımdan akan ter izlerini gördüm.

219

Çok utandım. Musluğu öfkeyle açtım, sular musluktaki lastiğin ucundan fışkırdı, pantolonumu sıırıslıklam etti. Üstüme işemiş gibi görünüyordum. Bu sefer adamakıllı utandım. Tedirginliğimi saklayabilmek için ellerimi hızla sabunladım, suratımı yıkadım, sonra suları yüzüme vura vura çalkaladım, ama bu sefer de kurulanacak bir şey bulamadım. Eviyenin başında, yüzümden sular damlayarak, öylece durdum. Sabun gözlerimi de yakmışa. Çaresiz durumdaydım. İçerideki kocası gibi, Tanrı Aşkına!

Elime bir havlu tutuşturduğunu hissettim. Yüzümü kuruladım, sonra dönüp sandalyeme oturdum. Çok öfkeliydim.

"Bisküvini yemeyecek misin, John-Luke?"

"İstemiyorum."

"Nasıl istersen. Ama bunlar şekerli bisküvi. Senin en sevdiğin."

"Ben en çok yulafli bisküvi severim. Annemin pişirdiklerini."

"Ya ..." Sesinde incinmişti. "Belki açsındır diye düşünmüş- .. tüm."

"Annem bizi iyi besler."

"Ben tersini söylemek istemedim -eminim iyi besliyordun"

Aslında susuzluğum dinmemişti, masadaki bardakta duran sütü iki yudumda mideye indirebilirdim, ama orada öylece, sessizlik içinde oturmayı sürdürdüm. Kaşlarımı çatmış, masanın işlemeli örtüsüne bakıyordum. Herhalde onu da masaya sırf benim için yaymıştı. Gırtlığının arkasından ufacık bir ses çıkardı, ardından, "Zavallı çocuk," dedi. "Mutsuzsun, değil mi?"

"Hayır, ben yalnızca ... çok meşgulüm." Aslında demek istediğim, oyunlarıyla meşgul olduğumdu. Okul başlamadan, iki basamaklı yaşlara geçmeden, iş aramaya koyulmadan, tüm dünyayı

220

saracak sav jrlamadan önce, eğlencelerime doymam gerekiyordu. Ama o V Pau/^arkh anlamda aldı.

"Evet, E ^ne'le konuşuyordum, bana senin annene yardım etmek için v' ^r/^fek işler yaptığını anlattı. Ayakkabı falan boyamak gibi. Senin ı* l^r oğlu olduğu için gurur duyuyor olmalı."

Hiçbir şe r demedim.

söy)J "Umarını w uğumu yadırgamazsın, ama ..." Bir an duraklayıp sanki bende Sor<W* bekledi, ama sonra konuştu. "Baban, John-Luke?"

Baban öldü W

Beni nejj ^rttüğünü bilemeyeceğim. Belki onu şoka uğratma

isteği. "HayJ. diîr^nedi. Hapiste." O anda farkında olmadan gerçeği söylediğimi,' °^tt sonra öğrenecektim.

İçine hız J soluk çekti. "Ya! Ah, üzgünüm. Burnumu sokmak istemedim, |bir ^/alnızca -ah, çok yazık. Zavallı çocuk." Bana doğru

uzandı, amajn Y^/bedenimi bükerek geri çekildim.

len \JJ "Yo, biz 4 c/, la gurur duyuyoruz! Onu hapse attılar, çünkü casustu! Geleç'^lyv asmak istiyorlar, ama o aldırıyor. Ülkesi için feda edebile,^ a^v^»ir tek canı olduğu için üzülüyor yalnızca!"

"N...ne]W

"Ben eve ^orum!"

Kalkacak davrandım, ama daha ben kıpırdamadan o kalk-üi beni kuca|ibi ^ , "Hayır, lütfen gitme!" dedi.

Başımı y V çevirdim, burnumu onun göğsüne gömülmeğe kurtardım. I|la 4

"Ah, zava zavallı çocuk. Gençecik hayatında ne büyük dertle-

rin, kaygılar^ ^: Vjrruş, değil mi? Bu kadar gergin olman boşuna değilmiş. Ama'°Wi neyin sakinleştireceğini, kendini iyi hissetmeni neyin sağlavsênîj/ını biliyorum." Bir çekmece açtı, tellerinden beyaz saçlar sarkaç cağ^ fırça çıkardı. Deli kocasının saçları. Elinde fırçayla bir

221

Çok utandım. Musluğu öfkeyle açtım, sular musluktaki lastiğin ucundan fışkırdı, pantolonumu sıırıslıklam etti. Üstüme işemiş gibi görünüyordum. Bu sefer adamakıllı utandım. Tedirginliğimi saklayabilmek için ellerimi hızla sabunladım, suratımı yıkadım, sonra suları yüzüme vura vura çalkaladım, ama bu sefer de kurulanacak bir şey bulamadım. Eviyenin başında, yüzümden sular damlayarak, öylece durdum. Sabun gözlerimi de yakmıştı. Çaresiz durumdaydım. İçerideki kocası gibi, Tanrı Aşkına!

Elime bir havlu tutuşturduğunu hissettim. Yüzümü kuruladım, sonra dönüp sandalyeme oturdum. Çok öfkeliydim. "Bisküvini yemeyecek misin, John-Luke?" "İstemiyorum."

"Nasıl istersen. Ama bunlar şekerli bisküvi. Senin en sevdiğilerin."

"Ben en çok yulafli bisküvi severim. Annemin pişirdiklerini." "Ya ..." Sesinde incinmişlik vardı. "Belki açsındır diye düşünmüştüm."

"Annem bizi iyi besler."

"Ben tersini söylemek istemedim -eminim iyi besliyordun" Aslında susuzluğum dinmemişti, masadaki bardakta duran sütü iki yudumda mideye indirebilirdim, ama orada öylece, sessizlik içinde oturmayı sürdürdüm. Kaşlarımı çatmış, masanın işlemeli örtüsüne bakıyordum. Herhalde onu da masaya sırf benim için yaymıştı.

Gırtlığının arkasından ufacık bir ses çıkardı, ardından, "Zavallı çocuk," dedi. "Mutsuzsun, değil mi?"

"Hayır, ben yalnızca ... çok meşgulüm." Aslında demek istediğim, oyunlarımla meşgul olduğumdu. Okul başlamadan, iki basamaklı yaşlara geçmeden, iş aramaya koyulmadan, tüm dünyayı

220

saracak savaş patlamadan önce, eğlenc, ^ ^ d m gerekiyor.

du. Ama o bunu farklı anlamda aldı.

«Evet, Bay Kane'le konuşuyordum, ^ ^^ annene yardım etmek için ufak tefek işler yaptığını anla^ Ayal^kkabl falan boyan,^ gibi. Senm gibi bir oğlu olduğu için gur^^^ . oJn|h.

"

Hiçbir şey söylemedim.

'Umarım sorduğumu yadırgamazsın, ama _ .. Bir ^ durajdaylp sanki benden izin bekledi, ama sonra k(, ^ „Baban John.ivk,7

Baban öldü mü?" * . >

Beni *»eyin dürttüğünü bilemeyeceği^ ^^ Qnu ka uğrat%

^f,- yir;ÖlmedL HapİSte" ° ^ farkımda olmadan g^gi söylediğimi yıllar sonra öğrenecektim.

içine hızlı bir soluk çekti. "Ya! Ah, ü A^ Burmimu soKmak

itemedim, ben yalnızca -ah, çok yazık. *^^ ÇQcuk .. fiana ^ uzandı, ama ben bedenimi bükerek geri t ,t-g.^

"Yo, biz onunla gurur duyuyoruz! oE ^^ ^^ günlcti c, sustu! Gelecek ay asmak istiyorlar, am^ q a:İldirmiyor Ülkesi için feda edebileceği bir tek canı olduğu için \zmsyOI yalmzca!"

"N ... ne?"

"Ben eve gidiyorum!"

Kalkacak gibi davrandım, ama daha b^ k^pIrda dan O *alfc ti, beni kucakladı, "Hayır, lütfen gitme!" <l -.

kumrdmt yana ÇeVİrdİm, bUmUmU °nün ^ÖğSÜne Sömülme^,

"Ah, zavallı, zavallı çocuk/Gencecik \ mda ne büyük de*k rrrn, kaygıların olmuş, değü mi? Bu kadaif <gin ^ boşun£j de. gılmış. Ama seni neyin sakinleştireceğİis ^endinj Mssetin^ neyin sağlayacağını biliyorum." Bir çekrn^ ^ telleriflden beya* saçlar sarkan bir fırça çıkardı. Deli kocas^,^ «^ ^ fırÇayla

221

Çok utandım. Musluğu öfkeyle açtım, sular musluktaki lastiğın ucundan fışkırdı, pantolonumu sıırıslıklam etti. Üstüme işemiş gibi görünüyordum. Bu sefer adamakıllı utandım. Tedirginliğimi saklayabilmek için ellerimi hızla sabunladım, suratımı yıkadun, sonra suları yüzüme vura vura çalkaladım, ama bu sefer de kurulanacak bir şey bulamadım. Eviyenin başında, yüzümden sular damlayarak, öylece durdum. Sabun gözlerimi de yakmıştı. Çaresiz durumdaydım. İçerideki kocası gibi, Tanrı Aşkına!

Elime bir havlu tutuşturduğunu hissettim. Yüzümü kuruladım, sonra dönüp sandalyeme oturdum. Çok öfkeliydim.

"Bisküvini yemeyecek misin, John-Luke?"

"İstemiyorum."

"Nasıl istersen. Ama bunlar şekerli bisküvi. Senin en sevdiklerin."

"Ben en çok yulaflı bisküvi severim. Annemin pişirdiklerini."

"Ya ..." Sesinde incinmişlik vardı. "Belki açsındır diye düşünmüş- d tüm."

"Annem bizi iyi besler."

"Ben tersini söylemek istemedim -eminim iyi besliyordun"

Aslında susuzluğum dinmemişti, masadaki bardakta duran sütü iki yudumda mideye indirebilirdim, ama orada öylece, sessizlik içinde oturmayı sürdürdüm. Kaşlarımı çatmış, masanın işlemeli örtüsüne bakıyordum. Herhalde onu da masaya sırf benim için yaymıştı.

Gırtlığının arkasından ufacık bir ses çıkardı, ardından, "Zavallı çocuk," dedi. "Mutsuzsun, değil mi?"

"Hayır, ben yalnızca ... çok meşgulüm." Aslında demek istediğim, oyunlarımla meşgul olduğumdu. Okul başlamadan, iki basamaklı yaşlara geçmeden, iş aramaya koyulmadan, tüm dünyayı

220

saracak savaş patlamadan önce, eğlencelerime doymam gerekiyordu. Ama o bunu farklı anlamda aldı.

"Evet, Bay Kane'le konuşuyordum, bana senin annene yardım etmek için ufak tefek işler yaptığını anlattı. Ayakkabı falan boyamak gibi. Senin gibi bir oğlu olduğu için gurur duyuyor olmalı."

Hiçbir şey söylemedim.

"Umarım sorduğumu yadırgamazsın, ama ..." Bir an duraklayıp sanki benden izin bekledi, ama sonra konuştu. "Baban, John-Luke? Baban öldü mü?"

Beni neyin dürttüğünü bilemeyeceğim. Belki onu şoka uğratma isteği. "Hayır, ölmedi. Hapiste." O anda farkında olmadan gerçeği söylediğimi yıllar sonra öğrenecektim.

İçine hızlı bir soluk çekti. "Ya! Ah, üzgünüm. Burnumu sokmak istemedim, ben yalnızca -ah, çok yazık. Zavallı çocuk." Bana doğru uzandı, ama ben bedenimi bükerek geri çeküdüm.

"Yo, biz onunla gurur duyuyoruz! Onu hapse attılar, çünkü casustu! Gelecek ay asmak

istiyorlar, ama o aldırıyor. Ülkesi için feda edebileceği bir tek canı olduğu için üzülüyor yalnızca!"

"N ... ne?"

"Ben eve gidiyorum!"

Kalkacak gibi davrandım, ama daha ben kıpırdayamadan o kalktı, beni kucakladı, "Hayır, lütfen gitme!" dedi.

Başımı yana çevirdim, burnumu onun göğsüne gömülmekten kurtardım.

"Ah, zavallı, zavallı çocuk. Gençecik hayatında ne büyük dertlerin, kaygıların olmuş, değil mi? Bu kadar gergin olman boşuna değilmiş. Ama seni neyin sakinleştireceğini, kendini iyi hissetmeni neyin sağlayacağını biliyorum." Bir çekmece açtı, tellerinden beyaz saçlar sarkan bir fırça çıkardı. Deli kocasının saçları. Elinde fırçayla

221

bana doğru yürümeye başladı. Ayağa fırladım, kapıyı tuttuğum gibi açtım, merdivenlerden dörtnala inmeye koyuldum. Trabzan elimin basıncıyla gıcırdayıyordu.

EylüPün ilk günü radyo bize Hitler'in Polonya'yı işgal ettiğini söyledi. Ülkenin cesur süvarileri, Alman Blitzkrieg'lerinin karşısında eriyip gitmişti. İki gün sonra İngiltere'yle Fransa, Almanya'ya savaş ilan etti. İşte başlamıştı yeni savaş. İkinci Dünya Savaşı.

Emek bayramı günü geldiğinde okul da açılacaktı. Yaz oyunlarından son damla macerayı ve tehlikeyi de sağlamayı başarmıştım. İnci Sokağı'nı düşmana, yani Nazi işgalcilerine karşı tek başıma savunmuştum. Bir veda turu olarak, Fırtına Birlikleri*'nden son kalanları (doğru adlarını nihayet öğrenmiştim) tasfiye etmek üzere arka yola da gitmem gerekiyordu. Bayan McGivney'in merdivenlerinden aşağı kaçtığımdan beri gitmemiştim o tarafa. O iğrenç saç fırçasının bana değmesine dayanamazdım. Merdiven parmaklığının demiri, baş parmağımın işaret parmağımın birleştiği noktayı yarmış,^ yaranın iyileşmesi çok uzun sürmüştü. İki bir elimi karış gibi açıyor, orayı yeniden yarıyordum çünkü. Çocuk milletinin acıya karşı o garip tutkusu!

İki bacağım, tek omzum ve elim yaralı olduğu halde, bir ahır kapısından diğerine gizli gizli süzülme başlıyordum. Dişlerimin arasından çıkardığım sesler, seken kurşunların, havada vınlayan mermilerin sesiydi. Bir Nazi makinelisi ayaklarımın dibindeki toprakları havalandırıyor, yukarıdan gelen çıt-çıt-çıt sesini örtüyordu ... o da ne? Neredeyse yukarı bakacaktım, ama son anda bakışımı, çevremi süzmeye yönlendirdim. Kaşlarım çatıyordu. Dürbünlü tüfekleri arıyordum, çünkü camdaki sesi duyduğumu anlamasını istemiyordum. Ortalıkta hiç Nazi kalmadığından emin olunca, yere bir harita

* Storm Troopers.

222

çizme hareketi yaptım. O camı yine üç kere tıklattı. Bana bakmakta olduğunu hayalimde görebiliyordum. Haritama daha bir eğildim. Derken çıt-çıt sesleri birden yarıda kesildi. Sesin bu ânî kesilişi, çağırışı duyduğumu, bilerek aldırmadığımı anladığına işaret etti. Başımı kaldırmadım. Kaldırırsam, onu orada göreceğimi biliyordum. Gözleri hüznle ve gücenklikle dolu olacaktı.

Çok mutsuzdum, bu kadar mutsuz edildiğim için de kızgındım. İleride bir düşman askeri görmüş gibi yaptım, ona parmağımın ateş ettim, sonra olanca hızıyla o tarafa koştum, Bayan McGivney'in görüş alanından çıktım.

Hikâye oyunlarımın bir numaralı mekânı olan arka yola uzun süre hiç uğramadım. Yıl içinde bir iki kere Bayan McGivney'in geç saatte Bay Kane'nin dükkânına gitmekte olduğunu gördüm', ama kendimi göstermedim. Kahraman kocasını bir daha hiç görmedim.

Ben şu anda, Bayan McGivney'in camı tıkkatışına ilk cevap verdiğim zamanki yaşından çok daha ileri bir yaştayım. Uzun yıllar boyunca yaşadığım hayatın yeri, zamanı ve kültürü, İnci Sokağı'ndan olabildiği kadar uzak oldu. Ama bazı uykusuz gecelerde, içimde pişmanlık duyguları uyandığında, camın tıkkatılışındaki o ânî kesilişi hâlâ duyar gibi olurum. İki çıt, ... üçüncüsü yok, yalnızca o gücenik sessizlik. Ve o sıra can derdine düştüğüm için vakit ayırmadığım o yalnız kadını hatırladıkça ... utançtan boğazıma bir şey tıkanır.

223

1

»| .**.

GECE DÜŞÜNCELERİ

Sonsuzluk kavramı bana hep çok zor gelmiştir. Zaman kavramı />yle. Tanrı da. i ;Ou kelimelerin üçünü de tanıml*iyabilyOrdum, ama aslında tam /ak îtılayamıyordum. Yani, W £ibi' Vmızı' gibi kelimeleri an-j&™%M anlayamıyordum. O ka^3111'^! ne kadar düşünürsem, (krdilderi aksiyomların mantıksal sonuÇ|an Q kadar do\aşık hale l(/yordı. Sonsuzluğun ne başı, ne âe s0\ vardır. B-ı cümleyi anlı-f|Murc.Yani ... içindeki tüm keliirieJerit) anlamını biliyordum. O V/an. cümleyi anlıyor sayılırdım. A^13 H bence, yakalamayı başa-!Ma tutmay! başaramadığım o kay£>a}c Vamlardan biriydi. Yağlı I f?üy% Çin lokantalannm yeme* Çullmdarıyla yakalamak gibi gecenin geç saatlerinde bu tuhafa ^^îtnları yoklayıp duruyor-, s°Hunda da, hayalimde canf atabildiklerimin ne kadar jüt kayabildiklerimin ise ne olduğunu görünce bey-I pnlfırıj dönmeye başlıyordu.

225

Gece düşüncelerİ

Sonsuzluk kavramı bana hep çok zor gelmiştir. Zaman kavramı da Öyle. Tanrı da. Bu kelimelerin üçünü de tanımlayabiliyordum, ama aslında tam olarak anlayamıyordum. Yani, W gibi, 'kırmızı' gibi kelimeleri anladığım gibi anlayamıyordum. O kavramları ne kadar düşünürsem, getirdikleri aksiyomların mantıksal sonuçları o kadar dolaşık hale geliyordu. Sonsuzluğun ne başı, ne de sonu vardır. Bn cümleyi anlıyordum. Yani ... içindeki tüm kelimelerin anlamını biliyordum. O açıdan, cümleyi anlıyor sayılırdım. Ama bu bence, yakalamayı başarıp da tutmayı başaramadığım o kaypak kavramlardan biriydi. Yağlı bir bilyeyi, Çin lokantalannm yemek çubuklarıyla yakalamak gibi bir şey.

j

Gecenin geç saatlerinde bu tuhaf kavramları yoklayıp duruyordum. Sonunda da, hayalimde canlandırabildiklerirnin ne kadar Seniş, anlayabildiklerimin ise ne kadar az olduğunu görünce bey-nirn fini fırl dönmeye başlıyordu.

225

Zaman kavramını ele alın meselâ. "Şimdi" dediğimizde, 'gele-cek'ten başlayıp 'geçmiş'e doğru hızla akan parlak bir andan söz ediyorduk. Ama peşpeşe bir sürü "şimdi" noktaları geçmişe akıp dursa da, geçmiş asla uzamıyor, gelecek de, zamanın ondan koparıp geçmişe attığı parçalardan ötürü kısalıyordu, çünkü geçmiş de, gelecek de, aslında sonsuzdu.

İnsan sonsuz artı bir parça, ya da sonsuz eksi bir parça diye bir şeyler düşünemezdi. Hızla kayan o ışıklı 'şimdi' bile kaypaktı, çünkü siz 'ş' harfini söylerken 'i' harfi, gelecekteydi, siz 'i' harfine ulaştığınızda da 'ş' artık geçmişteydi. 'Şimdi'yi yanınızdan uçup geçerken satırla ortasından kesseniz bile, ortadaki 'm'nin yarısını bir yana, yarısını öbür yana itseniz bile, daha o parçaların havada titremesi durulmadan, 'şimdi'nin tümü çoktan geçmişe kayacak, bir daha onu kimseler görmeyecekti.22

Sonunda kuşkudan ve aklımın karışmasından kurtulmak için, Sonsuzluk, Zaman ve Tanrı kavramlarını, kavrama yeteneğimin ötesindeki kelimeler listesine ekledim. Bunları günün birinde belki anlayabileceğimi söyleyip kendimi avutuyordum. Anlayamasam bile, en azından oralarda bir yerde üç kategorinin bulunduğunu kabullenmiş olacaktım. Anlayabildiklerim, günün birinde anlayacaklarım ve hiçbir zaman tam anlayamayacaklarım.23

Ben 1930 yılında doğmuştum, Hoover başkandı, içki yasağı henüz yürürlükteydi, ömrümün bütün yılları da 'bin dokuz yüz' diye başlayan zamanlarda geçmekteydi. Ama günün birinde okuldan eve dönerken, yakında çıkacak Ford modellerinin reklam panosunda 1940 rakamını gördüm. Olduğum yerde durdum, o rakama kararsızlıkla baktım. 40 sayısında bir kötülük var gibiydi. Görünüşü garipti ama onunla kalmıyordu. Telaffuz ederken de ağızınızda bir

226
gariplik hissediyordunuz. Yo, thayır, bir terslik vardı bunda. Yıllar jiep 1935 ya da 1939 olmahtyd^ çü^ü 3 sayısı güzel, yuvarlak, düzgün, güvenli bir sayıydı. Btj zibidi ve güvenilmez 4'ün ne kötülükler getireceğini kim nereden* bilebilirdi? Dişegi bir yana çıkıyor, Icendisi sanki tek ayak üstünde «duruyordul!

Bu yeni on yıllara ilgili güvensizliğin^ 193^ sonunda Almanya ile Sovyetler Birliği'nin Polonya'yı aralarında bölüşmesi, bu arada Rus-lar'ın Estonya, Letonya ve Litv^nya'yj yutma^ryla onaylanmış oldu. Ardından Stalin, Finlandiya'ya saldırdı. Finizin küçük ama hırslı ordusu, koskoca Rus savaş makinesine j^-şı koyup kış boyunca onları olduğu yerde durdurdu. FinJer'in cesareti ve gözü pekliği, Almanya'nın batı cephesi'ndeki hareketsizliği taban tabana zıddıydı. Orada İngiltere tereddüt ed^yorj Fransa Maginot hattının gerisine saklanıyor, kararsızlık içind^ donmuş durumda, birtakım hayaletlerden ürküyordu. Bay Kan^m dediğine göre, Hitler'i 1938'de Avusturya'ya girdiği zaman dur«jurmak mümkündü. O sırada ordusu henüz elli dört tünden c»ıUŞUyOrcw. Ay*ını sıralarda Çekoslovakya'nın otuzdan fazla, Frans^>mn eyj beş, Polonya'nın da otuz tümeni vardı. 'Müzmin hazırlıks;ız> İngiltere'yi hiç hesaba katmasak bile, Hitler'in kuvvetleri ikiye b*r azınlıkta kalacaktı. Üstelik sonradan ün salacak Blitzkrieg'in takt^kierj ve mekatfîize donanımı henüz hiç test edilmemişti. Onlara güvenmek mümkün değildi. Gerçekten de, alkışları kabul etmek üzere Avusturya'ya girdiklerinde, mekani-ze donanımın yüzde yetmişten fazlası anza yapmış, askerler Viya-na'ya yürüyerek ulaşmak zorunda kalmıştı. Arfia 1940'ın kış mevsimine gelindiğinde, Çekler'le Polonyalılar 3^ oyun dışıydı, Almanya hem malzeme, hem de moral olarak savaşa hazır, oysa İngiliz-ler'de malzeme, Fransızlar'da da moral yoktu.

Bay Kane'in karamsar öngörülerine rağmen% o korkunç Avrupa ovasında yenümeceğimizi un\mak için de fazı nedenler vardı. Roosevelt'in VVendell VWillkie'ye Harsı yürüttüğü kampanya sırasında

tek önemli konu, FDR'nin tüm tarihî geleneklere aykırı olarak için, cü dönem için aday oluşuydu. Buna karşılık, verdiği tek net mesaj da, "Çocuklarınız yabancıların savaşlarına gönderilmeyecek," şeklindeki vaadiydi. Bu kelimelerin telaffuz edilmiş biçimini bile hâlâ hatırlayabiliyorum. Amerika o özel aksana ve özel vurgulara, 'doğrunun sesi' olarak güvenmeye başlamıştı.

Ama Bay Kane, Avrupa savaşına bir an önce katılmanın görevi-miz olduğuna inanmaktaydı, nedeni de Nazîer'in yalnız Yahudiler'e değil, Çingeneler'e, Komünistler'e, geri zekâlılara ve eşcinsellere yaptıklarıydı. Varşova gettolarının durumunu da biliyordu Bay Kane. Bir gece radyosunun başında iki büklüm otururken, Varşova'dan Mors süresiyle yayın yapan cesur bir kısa dalga kahramanının, belki de ömrünün son dakikalarında gönderdiği mesajı yakalamıştı.

Alıştığımız 1930'ların en sonunda başlayıp tehlikeli 1940'lann başında biten Noel tatilinde, annem Our Lady of Angels okulunun müdürünü taciz ederek benim yü ortasında naklime izin vermesini sağladı. Beni düşük notlar aldığım, sürekli ceza alıp durduğum P.S. 5'den çıkardı. Annemde çocuklarının her türlü kusurunu değişik şekillerde izah edebilme yeteneği vardı. Sözün kısası, onlara beni Katolik okuluna göndermek istediğini, orada enerjimin, yeteneklerimin ve istidatlarımın takdir edilme şansının daha fazla olduğuna inandığını söylemişti. Our Lady of Angels'da bizden daha çok şey beklendiği doğrudur. Daha disiplinli atmosferi de, öğrenmeye daha uygun bir ortam yaratıyordu. İnsanı afallatacak kadar çirkin, son derece ciddi rahibeler, parlak öğrencilerine-iyi eğitim verirken, orta düzeydekiler üzerinde de etkin olabiliyor, geride kalanlara da hoşgörü gösterebiliyordu ... ama sınıf düzenini bozanlara, serkeş salaklara ve özentilere asla hoşgörü göstermiyorlardı. Kolalı keplerini çırpıp uçup olayın üstüne konuyorlar, sorun çıkarana hayranlık uyandıracak bir maharet ve hızla yakalayıyorlardı. Eğer çocuk

karşı koyar ya da düzen bozan tutumunu sürdürürse, onu okuldan çıkarıyor, sorunu çözme işini kamusal eğitime bırakıyorlardı.

Our Lady of Angels, Lexington Caddesi tepesine doğru, bizden-on yedi blok uzaktaydı. Uykulu sabahlarda yokuş bloklar, kış günlerinde soğuk ve rüzgârlı bloklar, yokuştan inerken beni göğsümden geriye itmeye çalışan batı rüzgârları. Kilisenin okulu, kamu okullarından yarım saat erken başlıyor, öğleden sonra da onlardan yarım saat geç bitiyordu (ama beri yandan, bazı dinî tatillerde okul kapalıydı). Ev ödevlerimiz yaklaşık iki katı kadardı ama bu da beni pek rahatsız etmiyordu. Hep birbirinin tekrarı olan aritmetik problemlerini ya da Belçika Kongosu'nun ihraç ettiği mallar listesini veya bileşik cümlelere örnekleri, radyo programlarımla yemek saati arasında rahatlıkla çırpıştırıp bitirebiliyordum. Okuma ödevlerini geceleri, annemle Anne-Marie uyuduktan sonra yapıyordum. Çoğu tarih ya da romanlardı. Zaten bunları okumayı alışkanlık haline getirmiştik, hâlâ da sürdürmekteyim. Matematik derslerinde, ne kadar hızlı ve becerikli olduğumu kara tahtanın önünde sergilemek hoşuma gidiyordu. Çok geçmeden farkma vardım ki, benim tarih bilgim, bu dersi veren görevine adanmış rahibeninkinden daha geniş. Sınıfta ara sıra onun anlattıklarını düzelttiğim ya da genişletip bir şeyler eklediğimde, gösterdiği tepki, 'davranış' notumu kırmak oluyor.

Her sınıfta öğrenciler iki gruba ayrılıyordu. Bir kısmı öyle geri zekâlıydı, öyle zor anlıyorlardı ki, öğretmenin anlattıkları onlar için anlamsız ses kümeleri olmanın ötesine geçemiyordu. Diğer kısmı da hızlı kavrayan çocuklardı, ama daha öğretmenin ilk cümlesinin yarısında olayı anlayınca, ötekilerin anlaması için birbirini izleyen tekrarlara ve açıklamalara dayanamıyor, dalıp gidiyorlardı. Daha işin başında, gözlerimi öğretmene dikerek oturmayı öğrenmiştim. Yüzümdeki ifade, yoğun bir dikkat ifadesiyken, aklım ışık yıllan kadar uzaklardaydı. İçsel oyunlarımdan birine tümüyle gömülmüş burumdaydım. O anda öğretmenin bana soru sorması konusunda

229

kendimi oldukça güvende hissediyordum, çünkü cevaplan bilmeyen çocukların genellikle öğretmenin gözünün içine bakmadıklarını keşfetmiştim. Eğer öğretmene dikkat ediyormuş gibi görünürlerse, öğretmenin de onlara dikkat edeceğinden korkuyorlardı. Kaşlarını çatıyor, gözlerini kitaplarına eğiyorlar, çok derin düşünüyorlarmış, soru sorup onların dikkatini dağıtmak yazık olurmuş mesajını iletmeye çalışıyorlardı. Oysa öğretmenler bu numarayı biliyorlardı (belki çocukken kendileri de aynı şeyi yaptıkları için). Bu durumda öğretmenin bir şey sormaması için en garantili yol, cevabı biliyormuş, bir an önce yüksek sesle söylemeye heves ediyormuş gibi görünmektir. Ama ara sıra yakalandığım da oluyordu. Bir gün öğleden sonra, sosyal bilgiler dersinde, arka sırada oturuyordum. Bu dersi veren rahibe geçenlerde beni dersten sonra çağırmış, yazdığım ödevleri keyifle okuduğunu, sınıfta bazen canım sıkıldığı için üzüntü duyduğunu, ama ortalama öğrencilerin de anlamasını sağlamak zorunda olduğunu söylemişti. O anda da, gözlerim o öğretmene dikilmiş durumdaydı. Cevabı bilen, zekâsını sergilemeye can atan bir çocuk görünümündeydim, ama aklım tâ uzaklardaki bir başka galaksideydi... ve bir de baktım, öğretmen soruyu bana soruyor!

Ayağa kalkıp sıradan çıktım. Öğretmen kaldırdığı zaman öyle yapmak gerekiyordu. Deminden beri sınıfta ne anlatıldığını hatırlamaya delicesine uğraştım, aklıma bir şey gelmedi. "Cevabı bilmiyorum, hemşire. Bildiğimi sanmıştım, ama bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum. Tam dilimin uçundaydı, ama ..." Çevremdeki çocuklar keyifle sırıttılar. Rahibeyi işlettiğimi düşünüyorlardı. Ben yine pişmanlık dolu itirazlarımı sürdürürken rahibe sözümü kesti, "Peki, Luke. Oturabilirsin," dedi. Ama ben yine de, çok iyi bildiğim bir cevabı neden çıkaramadığımı açıklama inadından vazgeçmedim. Her nedense bir türlü kafamın derinliklerinden onu ... 'Tamam, Luke. Bu kadarı yeter!' Gözlerime güceniklik ifadesi yerleşti, sızla-

230

nlp yalanarak yerime oturdum. "Anlayamıyorum. Bir dakika önce biliyordum, ama her nasılsa ..."

"Sus artık, Luke."

"Peki, hemşire. Ama bu işi bir türlü ..."

"Bir kelime daha istemiyorum!"

"Nasıl isterseniz, hemşire."

"Kes sesini!"

"Peki, hemşire." (Bu son sözü çok yavaş söylemiştim. Sinsice.)

Bu arada sınıfta herkes gülmesini zor tutuyordu. Dersin sonuna kadar, öğretmenin gücenik

gözleri beni ihanede suçladı durdu. Öğretmenin sıradanlığa karşı açtığı savaşta ona ihanet etmişim. Ama ara sıra yer alan bu tür olaylar, çocukların beni yalakalıkla suçlamasını engelliyordu. Onun yerine, benim kaçığın teki olduğumu düşünüyorlardı.

Ama tribünlere oynamak, beni sınıf zorbalarından korumaya yetmiyordu. Yine de zaman zaman yumruklanma iş düşüyordu.

Durum P.S. 5'tekinden farklıydı. Our Lady of Angels okulunda tek akıllı çocuk ben değildim. Bir avuç pırıl pırıl zekâlı, çok da çalışkan Yahudi çocuğu vardı. Aileleri kamu okularından daha iyi bir eğitim alabilsinler diye onları buraya parayla yolluyordu. İmreniyordum o Yahudi çocuklarına. Kateşizm saatlerinde onların kütüphanede oturmasına, ev ödevlerini yapmalarına ya da kitap okumalarına izin veriliyordu. Dinî bayramlarda onlar da tatildi, üstelik sabah duasına bile gelmeleri gerekmiyordu. Ama kendi dinî tatillerde de gelmek zorunda değillerdi. Hepimiz her gün iki kere kü-

231

sede her haçın önünde dua etmek zorundayken, onların böyle bir zorunluluğu yoktu. Haksızlıktı bu! Tabu bütün bu avantajlara karşılık, ölünce mutlaka cehenneme gideceklerini de hesaba katmak gerekiyordu. Ama bu nihaî yargı çok sert olsa bile, yine de onların bu işten kârlı çıktığından kuşkulanıyordum, çünkü bizim gibi Katolik çocuklarına sürekli olarak verilen bir mesaj vardı: teşbih dualarımızı düzenli olarak söylesek de, haçların önünde inanarak dua etsek de, perhiz uğruna bir yığın lezzetli şeyden vazgeçsek de, yine de ânî ölüm diye bir riskin olduğu mesajı (genel kaniya göre kamyon çarpması, günahkâr çocukların ya da iç çamaşırlarını yeterince sık değiştirmeyen çocukların ömrünü bitiren nedenlerin başında geliyordu). Eğer son günah çıkarışımızdan bu yana biriktirdiğimiz günahlar boynumuzdayken, bu hafta böyle bir olay olursa, biz de paldır küldür cehenneme, Yahudi çocukların yanına gidiyoruz demektir. En azından, olayı ben böyle anlıyordum. Our Lady of Angels'a giden çocukların büyük çoğunluğu da benim gibi anlıyordu.

Bu konuyu kateşizm sırasında ortaya getirdim. Başımızda yine eski hasmım, kızarıklık gözlü, ergenlik suratlı genç papaz vardı. Tuhaf sorular soranlara karşı sabrının pek fazla olmadığı belliydi. Ona, on emirden herhangi birine uymamanın nasıl olup da insanın ruhunu ebedî cehenneme mahkûm edebileceğini sordum. O emirlerin bazıları herhalde diğerlerinden daha önemli olmalıydı. Ölümcül günahların da bazıları, diğerlerinden daha ... ölümcüldü. Bir şey çalmak ya da yalancı tanıklık etmek, herhalde adam öldürmekle aynı ağırlıkta olamazdı. Komşunuza ait olan bir şeyi aldınız diye, gerçekten bir anda cehenneme mi fırlatılıyordunuz? Daha neler! Ya zina ne olacaktı? Onu evli bir insanın, kendi eşi olmayan biriyle cinsel ilişkisi diye tanımlıyorlardı. Ama günahın kavramı genişletiliyor, insanın teniyle ilgili hemen her eylemini, sözünü hattâ düşüncesini kapsayacak hale getiriliyordu. Papaz bu son soruma cevap verecek yerde,

232

sözlüklerde ve ansiklopedilerde kirli ve heyecanlandırıcı kelimeler aramanın iyi bir şey olmadığını anlatmaya başladı. (Yani demek İcelime zinası bile kirli iş sayılıyordu, öyle mi?) Papazın kafasının Üzerindeki duvara, yeni Papa'nın, On İkinci Pi'nin elle boyanmış bir fotoğrafı asılmıştı. Papa'nın bize iyi niyetle gülümsemeye çalıştığını görüyordum, ama o asetik hatları ve incecik dudakları, gülümsemeye pek uygun değildi. Yuvarlak camlı, tel

çerçevesi gözlüğü de ona buz gibi bir hava veriyordu. O donuk gülümsemeye, elle boyanmış yanaklar da eklenince, samimi bir kaç çatıklığından çok daha korkunç bir etki yaratmaktaydı.

Daha önceki karşılaşmalarımız nedeniyle, genç papaz benim sorularımdan kaçmayı, havaya kaldırdığım elimi görmezden gelmeyi öğrenmişti. Ben de kateşizm saatinde vaktimi doldurmak için, ya papazın söylediği bir kelimeyi kendi kendime tekrarlaya tekrarlaya anlamını yok ediyor, onu bir ses paketi haline getiriyordum ya da tavanda kaç fayans olduğunu hesaplamak için enine bir sırayı sayıp boyuna bir sırayla çarpıyor, sonra köşedeki dolabın kaç fayanslık yer kapladığını düşünüp o kadarını çıkarıyor, sonra ...

"... belki de genç LaPointe, cevabın tavanda yazılı olduğunu sa-myordur," demekteydi papaz. Sesi bıçak gibiydi. "Yoksa göklerden rehberlik mi bekliyor?" Kızlardan bazıları öğretmene yaranmak için kıkırdadılar.

Kafamda şimşek hızıyla, ben dalmadan önce papazın ne söylemekte olduğunu aradım ... bir şey bulamadım, bunun üzerine aklıma ilk gelen şeye sarıldım. "Transubstansiasyon* hakkında söylediğiniz şeyi düşünüyordum, Peder."

"Ben transubstansiasyondan söz etmiyordum."

Maddesel içerik değiştirme - komünyon sırasında yenilen bir lokma ekmekle içilen bir yudum şarabın, İsa'nın eti ve kanı olarak değerlendirilmesi.

233

"Ah-h ... tabii. Haklısınız, ama ben yine de, bize geçen gün anlattığınız o konuyu düşünmekteyim."

"... Eee?" Sesi tedbirliydi. Yılana değnek uzatan adamı hatırlatıyordu.

"Aslını sorarsanız, şarabın ve ekmeğin İsa'nın bedeni ve kanı olmasını kabullenmekte bir sorunum yok."

"Çok âlicenapsın."

"Ama o lokma yine de bir ekmek. Tamam mı?"

Kaşlan çatıldı, gözleri kısıldı. "Ne demek istiyorsun? Nasıl yine de ekmek?"

"Yani o komünyon ekmeği İsa'nın bedeni haline dönüşmüş olsa bile, yine de hâlâ ekmek, değil mi?"

"Değil. Bir kere kutsanınca 'Eucharist' artık İsa'nın bedenidir."

"Evet, biliyorum. Bunu inanç düzeyinde kabul ediyorum. Ama yine de hâlâ ekmek, tamam mı? Yani, görünüşü emek gibi, tadı ekmek gibi, demek ki hâlâ ..."

"Hayır, hayır. Komünyon ekmeğinin kendisi İsa'nın bedeni olur."

"Size itiraz etmiyorum, Peder. Dediğiniz şeyin bence bir sakıncası yok. Biliyorum ki o ekmek sembolik olarak ..."

"Sembolik değil! Yanıldığı nokta o işte. O bir sembol değil. İsa'nın bedeninin kendisi! Bunu kafana sokamıyor musun?"

"Çok iyi anlıyorum, biz 'içeren'i beden olarak edip ..."

"Bu bizim kabul edip etmememizle ilgili değil. Ekmek, İsa'nın bedeni! Mucize de orada işte! Bunu neden anlayamıyorsun?"

"Anlıyorum, Peder, ama ..."

"Çık dışarı."

"Peder?"

234

"Odadan çık. Git, * J^pridorda dur." Kitaplarımı topladım, mırıldana mırıldandıkla dL.oğruldum. , , la kapıya ' ' "

"Neydi o dediğin?"», u v^apaz.

"Hiçbir şey."

"Saçmalama. Bir şe\ >." "söyledin' "

"Dedim ki,'ama yün . e^^jneK.' ' de o bir ' "

"Dışarı! Dışarı! Dışarı 'İ!"

Boş koridora çıktım jö^ , uğrama duygumun tadını çıkar-

dım- Ben aslında papaz, a ız 2^e y^a da kızdırmaya çalışmıyordum. Traisubstansiasyoi fik;1Sletmey- ^ja entelektüel bir düşmanlığım yoktu- Mucizeyi tüm şii me arS' sva^poYk. önemi açısından kabul edebiliyordum. Tek ısrar e^fe_ ve se trv^eğe de biraz sahip çıkmaktı. Ne de olsa, bir lokma ekm^ım' g ^rıg^ aptalmışım gibi ya da kandırılı-

yormuşum gibi davranıLktI ° B* reddediyordum, maşımda ^ Yıllar sonra, Galile^ . ^jj^yon mahkemesinden çıkarken

kendi kendine, "...eppui nm en^^v> diye mırıldandığını okuduğumda, acemi bir genç papa

b\iP çocuk arasında oynanmış olan \7İ3 İlksin s-*l-'

o çizgi roman parodis 1>ar^acak, gülümsemekten kendimi

alamayacaktım. Hni hat1^ ~V

İlahiyada ilgili muarj genleştirme merakıma son vermek

üzere karar aldım. O kıv l j^a^famda geceleri işlemeye koyul-

dum. Bu bulmacaların il^uf u an -ci^ğun şu ya da bu zamanda üzerinde düşündüğü meşhur ' ^:;. Nasıl oluyor da Tanrı hem iyi, hem de çok güçlü olduğu^r soruy flü^piyada. bu kadar acı

ve bu kadar haksızlık olabiliyor? Kat" e' ^p)k azmin verdiği kaypak cevabın

üzerinde bile durmadım. teğizm * rj-gs^nrı'nın dünyada acı ve haksızlığın var olmasına izin

vef 1 e'<£« n>inin, bizim inancımızı sınamak için olduğunu söylüyordu^"116 n6 ğei^r Tanrı o

kadar güçlüyse, hangimizin sınavı başaracağı, U' a jrnK^izm çakacağı önceden biliyor

^ını, han£

235

"Ah-h ... tabii. Haklısınız, ama ben yine de, bize geçen gün ^ lattiğimiz o konuyu düşünmekteyim."

"... Eee?" Sesi tedbirliydi. Yılana değnek uzatan adamı hatırlan, yordu.

"Aslını sorarsanız, şarabın ve ekmeğin İsa'nın bedeni ve kanı ol-masını kabullenmekte bir sorunum yok."

"Çok âlicenapsın."

"Ama o lokma yine de bir ekmek. Tamam mı?"

Kaşları çatıldı, gözleri kısıldı. "Ne demek istiyorsun? Nasıl yine de ekmek?"

"Yani o komünyon ekmeği İsa'nın bedeni haline dönüşmüş olsa bile, yine de hâlâ ekmek,

değil mi?"

"Değil. Bir kere kutsanınca 'Eucharist' artık İsa'nın bedenidir."

"Evet, biliyorum. Bunu inanç düzeyinde kabul ediyorum. Ama yine de hâlâ ekmek, tamam mı? Yani, görünüşü ekmek gibi, tadı ^ ekmek gibi, demek ki hâlâ ..."

"Hayır, hayır. Komünyon ekmeğinin kendisi İsa'nın hedene olur."

"Size itiraz etmiyorum, Peder. Dediğiniz şeyin bence bir sakıncası yok. Biliyorum ki o ekmek sembolik olarak ..."

"Sembolik değil! Yanıldığıın nokta o işte. O bir sembol değil. İsa'nın bedeninin kendisi! Bunu kafana sokamıyor musun?"

"Çok iyi anlıyorum, biz 'içeren'i beden olarak kabul edip ..."

"Bu bizim kabul edip etmememizle ilgili değil. Ekmek, İsa'nın bedeni! Mucize de orada işte! Bunu neden anlayamıyorsun?"

"Anlıyorum, Peder, ama ..."

"Çık dışarı."

"Peder?"

234

"Odadan çık. Git, dışarıdaki koridorda dur." Kitaplarımı topladım, mırıldana mırıldana kapıya doğruldum.

"Neydi o dediğin?" diye sordu papaz.

"Hiçbir şey."

"Saçmalama. Bir şey söyledin,"

"Dedim ki, 'ama yine de o birekmek.'"

"Dışarı! Dışarı! Dışarı!"

Boş koridora çıktım, haksızlığa uğrama duygumun tadını çıkardım. Ben aslında papazı işletmeye ya da kızdırmaya çalışmıyordum. Transubstansiasyori fikrine karşı da entelektüel bir düşmanlığım yoktu. Mucizeyi tüm şiirsel ve sembolik önemi açısından kabul edebiliyordum. Tek ısrar ettiğim, gerçeğe de biraz sahip çıkmaktı. Ne de olsa, bir lokma ekmekti o. Bana aptalmışım gibi ya da kandımlı-yormuşum gibi davranılmamı da reddediyordum.

Yıllar sonra, Galile'nin engizisyon mahkemesinden çıkarken kendi kendine, "...eppur si muove," diye mırıldandığını okuduğumda, acemi bir genç papazla ukalâ bir çocuk arasında oynanmış olan o çizgi roman parodisini hatırlayacak, gülümsemekten kendimi alamayacaktım.

İlahiyatla ilgili muammaları netleştirme merakıma son vermek üzere karar aldım. O kuşkulan kafamda geceleri işlemeye koyuldum. Bu bulmacaların ilki, her çocuğun şu ya da bu zamanda üzerinde düşündüğü meşhur soruydu: Nasıl oluyor da Tanrı hem iyi, hem de çok güçlü olduğu halde, dünyada bu kadar acı ve bu kadar haksızlık olabiliyor? Kateşizm papazının verdiği kaypak cevabın üzerinde bile durmadım. O bize, Tanrı'nın dünyada acı ve haksızlığın var olmasına izin verme nedeninin, bizim inancımızı sınamak için olduğunu söylüyordu. Ama eğer Tann o kadar güçlüyse, hangimizin sınavı başaracağını, hangimizin çakacağını önceden biliyor

235

demekti, o zaman sınavı neden uyguluyordu? Kaderimizi değiştirip iyiye götürmek gibi bir

olanağımız yoktu ki! Hayır, Tann'nın o sınav sonucunu bildiği halde bizi sınavdan geçirmesi, iyi yürekli bir dav, raniş değıldi. Hem zalim hem de yararsız bir davranıştı.

Daha sonra, fırtınalı bir gecenin geç saatlerinde, Tann'nın hem iyi hem de güçlü olduğu halde neden dünyayı ıstıraplarla, kötülüklerle ve haksızlıklarla doldurduğu ikileminin çatalı arasından sızmamı sağlayacak bir boşluk bulmayı başardım. İlk bakışta çelişki gibi gelen bu durumu, Tann'nın iyi ve güçlü olmasının yanında ... çılın da olmasıyla açıklamak mümkündü. Bunu düşünmek fazla korkutucuydu. İkilemi hemen, anlayamadığım kavramlar kategorisine kaldırdım. Yeni keşfettiğim bir başka yeteneğimle birlikte. O da, bazı sesleri, büyük kent'in 'sessizliği' denilen o fon sesleri karmasının içinden çekip çıkarmak, sonra yine o çorbanın içine bırakabilmektir. Bizim evdeki bacası kapatılmış şöinenin rafmda, ucuz çalar saatimiz enikonu yüksek bir sesle saniyeleri tıklar tıklar sayardı. O ses çoktan beri bizim dairenin normal ortamının parçası sayılıyordu, yani kimse onu duymuyordu. Dikkatim okuduğum ya da düşündüğüm şeye yönelik olduğu sürece, o tıkırtıyı hiç duymazdım. Ama konsantrasyonumu bölen bir şey olursa, saatin sesi hemen kulağıma geri döner, ancak dikkatim yine başka tarafa kaydığı zaman, o da gerisin geri, sessizliğin sesleri arasına gömülür giderdi.

Saati yatağımın yanına değil, şöinenin üzerine koyuyordum, çünkü onu susturmak için sıcak yataktan kalkıp oraya kadar yürürken ancak ayılabiliyor, bu sayede gazete dağıtma işime gitmek üzere giyinebiliyordum. Kışın yarım saat daha erken kalkıp önce bodruma inmek, kazanın küllerini boşaltıp yeni kömür atmak zorundaydım. Yarı dolu kürekleri bodrumun bir ucundan bir ucuna taşıya taşıya. O iş bitince, arka pencerenin dışına çakılmış turuncu tahta kutudan sütü alıp getiriyor, ben banyodayken biraz ısınsın diye

236

masaya bırakıyordum. Donan süt genişmiş oluyor, kapağı kaldırdığımda, kafasına şişe kapağını yassı bir şapka olarak giymiş dondurma sütünü da birlikte kalkıyordu. Yüzüme su çarpıyor, dişlerimi Dr. Lyon'un Diş Tozuyla fırçalıyordum. O toz, içtiğim sütün tadım değıştiriyor, tuhaflaştırıyordu. Annem diş macununu, pahalı modern züppeliklerden biri sayardı. Dr. Lyon bittiğinde, yenisini alacak paramız yoksa, avucumuza biraz sodayla biraz tuz ekip dişlerimizi onunla temizliyorduk. Soda da tuhaflaştırıyordu sütün tadını. Mutfak masasına oturup, sadık annemin benim için hazırladığı kahvaltımı ediyordum. Ya sıcak yulaf ezmesi ya da yumurta tozuyla yapılmış o tıkız gözlemeler. Sonra ceketimi ve örgü külahımı giyiyor, boynuma kaşkolümü doluyor, ayak parmaklarımı vuran galoşlarımı ayaklarıma çekip karanlıkta sokağa çıkıyordum. Yokuş yukarı, gazete simsarının bodrumuna. Orada bir düzine mahmur gözülü çocuğun arasında, gazeteleri alıyor, kadayıp sırt çantama koyuyordum- Rotam o noktadan başlıyordu. Garip kokulu apartmanlara, merdivenlerden yukarı, sonra aşağı, en sonunda da kendi evime. Çantayı bırak, bu sefer Lexington Caddesi boyunca, yine yokuş yukarı, okula ... zil sekiz buçukta çalardı.

Her k:v]'ağıdığımda, taşıtların lastikleri yoldaki çamuru ezip girintiler ve çıkıntılar oluşturur, sonra bunlar donup sertleşir, tılek burkmak için birebir hale gelirdi. Ben elimde ağır gazete torbamla karşıdan karşıya geçerken o tümsek ve çukurlarda tökezlerim. Kafam rüzgâra karşı eğik, yanan gözlerimde yaşlar birikirdi. Aya-ğımdaki galoşlar beni sarsaklaştırırdı. Her zaman büyüktüler ayağıma. İki yıl giyilmesi umuduyla öyle alınırlardı. Ama asla iki yıl dayanmazlardı, çünkü donmuş çamurun sivri tepeleri onları

keser, yarar, içine su girer, yenisini almak zorunda kalırdık. İşte bu da her zamanki şahane planlardan biriydi. Bu tür planların bir tek kusuru olurdu, işe yaramazlardı. Ben gazete rotamı bitirdiğimde, geçen arabalar yollan yumuşatmış olur, tümsekler ve çukurlar yeni biçim-

237

lere girer, gece hava soğuyunca yeniden donar, ertesi sabah beni yine tökezletmeye, saçılan gazetelerimi toplarken küfrettirmeye hazırlanırdı.

Aslında gazete dağıtım işini alabildiğim için şanslıydım. Yasal olarak, daha iki yıl öyle bir iş alamamam gerekirdi. Ama bayi o rotayı isteyecek çocuk bulamamıştı. Buraları yoksul mahalle olduğu için, gazeteye parası yetecek insanlar azdı, oturdukları yerler de seyrek, birbirine uzaktı. Yani her teslimat için bir yığın yol yürümek gerekiyordu. Ayrıca bu tür mahallelerde, haftanın sonu geldiğinde paraları toplamak da kolay değildi. Ama ben hevesliydim, çünkü ekstra paraya ihtiyacımız vardı. 1939'dan sonra, Avrupa'daki savaş nedeniyle fabrikalarda ve çiftliklerde işler artmış, İngiltere'ye savaş malzemesi sevkiyatı başlamış, ekonominin böyle burnunu yukarı çevirmesi, kaçınılmaz olarak enflasyonu teşvik etmiş, böylece bizim haftalık yedi dolar yirmi yedi sentimizin de satın alma gücü düşmüştü.

Ölene kadar unutamayacağımız o en korkunç türden kâbusların biriyle ilk karşılaştığımda dokuz yaşındaydım. FSCC deposuyla bizim ev arasındaki yirmi iki blokluk yolun bir yerinde, 'artık yiyecekleri bedava alabilmemiz için bize verilmiş "iki çocuk" kartını kaybettim. Gittiğim yolu geri döndüm, bir daha döndüm, tekrar tekrar aradım, gözlerim kaldırımı bir kenarından diğerine kadar bıçak gibi taradı ve bunu ortalık adamakıllı kararına kadar sürdürdüm, bulamadım. Sosyal yardım görevlilerinin hile yapmadığımızı kabul edip bize yeni kart çıkarması üç hafta sürdü. Çok zor geçen üç hafta! Ondan sonra kartı her zaman çorabımın içinde, tabanımda taşımaya başladım. Çıkardığımda tenis pabucu gibi kokardı.

238

FSCC'nin kartı, benim evden kaçmama sebep oldu. Cesaretimi toplayıp kartı kaybettiğimi itiraf edebüme için ertesi sabahı beklemek zorunda kalmıştım. Aynı ay içinde hem Anne-Marie'ye, hem de bana ayakkabı almak zorunda kaldığı için zaten çileden çıkmış olan anaem, olaya panik ve suçlamalarla tepki verdi. Aym sonunu nasıl getirecektik şimdi? Bu sefer nelerin hayaline dalmıştım acaba? Oysa beni sorumluluk sahibi bir çocuk olarak büyüttüğünü sanıyordu kendisi!

Geceyi salaklığımdan ötürü kendime çatmakla geçirmiş olduğum için, onun isterisine ben de isteriyle karşılık verdim. İnsaf gerekir biraz! Madem o kadar sorumsuzum, lanet olası arabayı sen sürükle, mallan oradan kendin al öyleyse!

Yüzüme bir tokat attı, ben de evden fırtına gibi çıktım.

Çok geçmeden döndüm. Yüzümde utanç vardı. Kardeşimi dış merdivenlerde, kendini kâğıt bebekleriyle oynamaya vermiş buldum. Yüzüme baktı, annemle barışmam için sessiz bir yakan sergiledi.

Annemi sessizce, (oğlunun kalbini parçalarcasma) ağlar buldum. Bana gelecek hafta çocuklarının karamı nasıl doyuracağını sordu. Kolumu onun omzuna attım, bir yolunu bulacağımıza dair bir şeyler mırıldandım ... ama o sükindi, kolumu itti.

O zaman ben bir kere daha evden fırtına gibi fırladım. Bu sefer kapıyı da arkamdan

çarparak kapattım. Yanından geçerken Anne-Marie paçamı yakaladı, ama ben çekip kendimi kurtardım, sahanlıktan aşağı uçup karşı kaldırıma atıldım. Nehre doğru koşarken kendime acıma duygularım yüzünden bakışlarım bulanıyor, adımlarım bakine gibi birbirini izliyordu. Bu sefer kaçıp bir daha hiç dönme-mekte kesin kararlıyım. Asla. Kendi kendime mırıldanarak, üzüntümü geviş getirir gibi çiğneyip durarak, yükleme alanlarını geçtim, kuzeye giden hatları izledim, biraz sonra bariyerleri aştım, seyrek

İl

239

kullanılan, tek raylı demiryolu köprüsü üzerinden Rensselaer'e doğru ilerledim. Köprü'nün ortasına vardığımda durdum, ne kadar ilerlediğimi görmek için arkama baktım, Albany tarafında iki adamın durmuş, bana el sallayıp bağırarak olduklarını gördüm. Aldırmayıp yoluma devam ettim. Dengemi korumak için tek elimle nehrin aşağı tarafındaki ahşap parmaklığı tutuyor, her traversin tam ortasına basıyor, gözümü traversler arasından ta aşağıda görünen Hudson sularından alamıyordum. Ya nehre düşer de boğulursam? O zaman görürdüm işte! Bıkmıştım artık! Her şeyden sorumlu olmaktan usanmıştım! Kendisi bir serseriyle evlendiyse, suçlusu ben miydim? Ayağımın altında rayların titrediğini hissedince, tren geliyor, diye düşündüm, dönüp baktım. Tren gelmedi.

Köprüyü geçtim, Rensselaer yükleme alanında ilerledim, sonra kasabadan geçip doğuya yöneldim. Kırsal bölgeye çıkmıştım. Çevremde tarlalar vardı. Birkaç sıska inek gördüm. O şurada yağmur başladı, tozlu yola ilk damlalar düştü. Harika! Şimdi de zatürree olup ölecektim! Bayan Cox gibi. O zaman görürdüm gününü.

Sırılsıklam olmuşum. Snyders Corners kavşağına vardığımda, sular yakamdan damlıyordu. Paslı reklam panolarından oluşturulmuş bir otobüs durağına sığındım. Tavan görevi yapan Beechnut Tütün panosunun arasından çaprazlama giren yağmurlar beni ürpertiyordu. Tek ısıtıcı şey, annemin pencereye dikilip yağmuru gözleyen, bana ne olduğunu merak edip duran hayalimdi. Uzun süre orada intikamcı senaryolar geliştirdim. Hasta oluyordum, kayboluyordum, annem bana bu kadar kötü davrandığı için acı çekiyordu. Ama sonunda, tepemdeki aralıktan akan suların durduğunu, rüzgârın da o iç çekişlerine benzeyen sesi artık kestiğini fark ettim. Akşam olmuştu, alçak bulutlar ortalığı daha da karartıyordu, Snyders Corners halkı gaz lambalarını yakmaya başlamıştı. İşte o anda, ° olmadık yerde, hiç mantıksal bir sebep yokken, insanların 'mistik olay1 derken kastettiği şeyi yaşadığımı sanıyorum. Yağmurun metal

240

igv'haya çarpmasından gelen o uzun süreli, yalnızlık getirici, uyduğu sesin birdenbire kesilmesiyle, gökyüzünün kararmasıyla, pencerelerde gaz lambalarının altın ışığının belirmesiyle ilgili olabilirdi, girdenbire kendimi başka yerde, başka biriymiş gibi hissettim. Tam ben olmayan biri, burası olmayan bir yerden bakıyordu bu ana. Burur vahiy gelmiş gibi anladım ... rasyonelin ötesinde bir şekilde/ kesinlikle biliyordum ki... ben bir gezgin olacaktım. Kaderim oydu. O otobüs durağında tek başıma, titreyerek, isimsiz ve dayanaksız, her şeyle bağı kopuk, kimseyi incitemeyecek ve hayal kırıklığına uğratamayacak biri olarak oturuyordum. Öyle güzel bir duyguydu kü

Gezgin. Sürüklenip giden biri. Hiçbir şeyden ve hiç kimseden sorumlu değil. Kesinlikle biliyordum ki günün birinde evden ayrılacağım, ayrılınca da bir daha asla ...

Ama şimdilik, geri dönmeye karar verdim. Günün birinde yollara düşeceğimi, özgür

olacağını bildiğime göre, şimdi artık görkemli bir ödün verebilirdim. Beni öyle ittiği için' annemi bağışlamış değildim, ama ona daha fazla acı vermek istemiyordum. Kız kardeşim de beni merak ediyor olmalıydı. Hem zaten ... karnım da acıkmıştı.

Rensselaertn bomboş yükleme alanına yardığında, mehtapsız bir gece üstümüze inmiş bulunuyordu. Hudson Nehri altta köpürür-ken o demiryolu köprüsünü geçmek, gündüz geçmekten daha uzun süren, daha sorunlu bir işti. O karanlıkta dengemi tutturalabilmek için elim hep eskimiş ahşap parmaklıktaydı, her traversin tam ortasını önce ayağımla yokluyor, ağırlığımlı ancak ondan sonra yüklü-yordum. Yolun bir çeyreğini aşmıştımlı ki, ayaklarımlımlı altında hafif bir titreşim hissettim. Arkaya baktığımda, uzaktaki marşandizin 'Sığının sisleri delerek yaklaşmakta olduğunu gördüm. Yavaşça, gıcırdayarak, köprüye doğru son virajı aldı. Donup kaldım.

Hemen geri dönsem en iyi ... yo, hayır, öne koşmalıymı ki ... hayır, bir dakika, belki de en iyisi... Çok geç!

241

Lokomotif köprüye varmıştı bile. İki yanı parmaklıklara neredeyse değecekmiş gibiydi. Telaşla ilerledim, ondan kurtulmaya çalıştım ama ıslak traverslerde ayağımlı kaydı, bacağımlı araya girdi, dizime kadar gömüldüm, baldırımı da fena halde sıyırdım. Trene hızlı bir bakış fırlattığımda, ışık konisi öyle güçlüydü ki, elimi gözümüne siper etmek üzere kaldırdığımda röntgen gibi, kemiklerimi görebiliyor dum. Kollarımı sallayıp bağırddım, ama lokomotifin kükremesi ve tıslaması, tekerlerin gıcirtısı ve köprünün homurtusu, benim sesimi emip yok etti. Düdük duymadım ... makinist beni görmemişti. Köprü titriyor, sarsılıyordu. Yüreğim gümbürdeyerek parmaklığa tırmanıp üzerinden aştım, traverslerin dışarıya çıkıntı yapan uçlarına bastım. Ellerimle parmaklığın üst rayına sarılırken, kığım dışarıda, nehrin üzerindeydi. Metali ciyaklatan, buhar püskürüp duran lokomotif önümden geçerken başımı yana çevirdim. Parmak eklemlerimle arasında birkaç santim ancak vardı. Gözlerimi sımsıkı yummuştım, ama ışığın gücü yine de kafamın içinde parlak turuncu bir patlama gibiydi. Soluk alamadan o parmaklığa olanca gücümle sarılırken, gürültü, titreşim ve sıcak metal kaosu saçlarımlı uçurarak., geçmekteydi. O parmaklığa fazla sıkı sarıldığımlı, gücümü boşuna tükettiğimi biliyordum. Biraz gevşetmeliydim ellerimi ... ama yapamadım! En ufak bir gevşemenin, nehre düşmeme yol açacağından korkuyordum. Sonu gelmez bir beş saniye boyunca o patırtı yüzümü yaladıktan, panik çığlıkları kafamı doldurduktan sonra, lokomotif geçti, marşandizin vagonları parmaklarımlımlı biraz ötesinde gıcırdayarak birbirini izledi. Ahşap çubuğu öyle sıkı kavramıştımlı ki, parmak uçlarımlı yassümüştı. Vagonlar geçip bittikten sonra gözlerimi açtım, son vagonun arkasındaki küçük kırmızı ışığın buharlar ve dumanlar arasında giderek uzaklaştığını gördüm. Rahatladığımlı anda dizlerim büküldü, kasıklarımlı yeni bir korku yükseldi. Büyük bir dikkatle parmaklığa tırmandım. Tren geçtikten sonra nehre düşmek de tam benim şanssızlığımlı olurdu!

242

Uzun süre, bir traversin kenarında öylece oturdum. Gücüm tükenmişti. Kollarım parmaklığa sarılmış, bacaklarımlı boşlukta sallanıyordu.

Bizim dairenin kapısını yavaşça açıp içeriye süzülüduğümde, kardeşim yatağına yatmış, annem de mutfak masasının başında, önünde soğumuş bir fincan kahveyle oturuyordu. Mutfak kapısının orada durdum. Annem başını kaldırdı, bana yorgun gözlerle baktı.

'Yağmurun girmediği bir yer buldum," dedim.

Uzanıp fitilli kadife pantolonumu yokladı. "İliklerine kadar ıslanmışsın. Kesinlikle ateşin çıkacak. Hemen sıcak bir banyo yap. Ben biraz çorba ısıtayım."

Soyunurken çorabım, baldırımda kabuk tutmakta olan sıyrığa yapıştıyordu. Yüzümü buruşturup inlemek zorunda kalıyordum. Anneme düştüğümü söyledim. Sesini çıkarmadan yaralarımı temizledi, tentürdiyot sürdü, canım yanınca soluğumu dişlerimin arasından keskin biçimde içime çekmek zorunda kaldım.

Banyoya yatarken dizlerimi kaldırdım, baldırlarımı ıslatmamaya çalıştım. Annem tuvaletin üstüne oturdu, bana üzgün gözlerle baktı. "Tam babanm oğlusun. Dokuz yaşındasın, ama benden iki kere kaçtın."

"İki mi?"

"İlkinde daha üç yaşındaydın. Yepyeni kırmızı üç tekerlekli bisikletini alıp gittin, onu bir yerlere bıraktın, bir daha bulamadık."

"Ha ... evet. Onu unutmuştum. Ama bu sefer kaçmadım."

Gözleri iri iri açıldı. "Ne demek istiyorsun?"

Benim de onu babam gibi terk etmediğime inanması şarttı. "Tan-r»m, seni bırakıp kaçacağımı düşünmedin herhalde, değil mi? Yapmam ben öyle şey. Asla. Tamam, kızmıştım tabii. Biraz uzaklaşıp kendi kendime düşünmek istedim. Ama o sırada yağmur başladı,

243

durana kadar otobüs durağına sığınmak zorunda kaldım. O arada da hava karardı. O zaman ben de ... Neyse, ama niyetim baştan beri hep geri dönmektir."

"Beni asla bırakıp kaçmaz mısın? Bu doğru mu, Jean-Luc? Yemin eder misin?"

"Ant olsun, anne."

Otuzlu ve kırklı yıllarda kentli Amerikalılar'ın çoğu, haftada en az bir kere sinemaya gidiyordu. Oysa yetişkinler için bunun bedeli yirmi beşle elli sent arasında bir maliyet demektir (buna mısır patlağı ya da şeker dahil değildi)- Çocuklar içinse o maliyet, on sentle on beş sent arasındaydı. Tek tuk istisnalar hariç, gazete dağıtım işim bize yirmi sent getiriyor, Anne-Marie ile ikimiz her hafta Büyük Sinema'daki üç filmlik çocuk matinesine gidebiliyorduk. Tiyatro Kuzey İnci Sokağı'yla Clifton Caddesi'nin kesiştiği köşedeydi. İçerisi gürültücü, kıpır kıpır, kahkahalar atan, parmaklarını ağızlarına sokup ıslıklar çalan, salonun bir ucundan öbür ucuna seslenen, kâğıt parçaları fırlatan, koltuklarını habire takırdatan çocuklarla dolarken, genelde neşeli bir atmosfer oluşurdu. Şeker alacak kadar parası olanlar, aldıkları şekerin kâğıdını sesli sesli soyar, mısır patlağı kutularını patlatarak açar, bunu bir gösteri haline getirirlerdi. Yanlarındaki kıpır kıpır bz arkadaşları, öndeki koltuklarından kalkıp orta yoldan arkaya yürüme gereği duyarlardı. Hızlı adımlarla, iki kişilik 'tirn'ler halinde, kafaları eğik, yere bakarak giderler, sanki kimsenin kendilerine dikkat etmemesini umuyormuş gibi davranırlardı. Sonra yerlerine dönerler, birbirinin eline sarılıp gözlerini devirir, falanca kendilerine bakıyor olabileceği için ne kadar utandıklarını anlatmaya çalışırlardı ... ama çok geçmeden, lobiye gitmek için bir acil neden daha bulurlardı. Oğlanların tedirgin edici bakışla-

244

nı bile göze aldırarak önemli bir neden. Oysa oğlanların onlara hiç dikkat ettiği yoktu.

Kaos ve kargaşa üst düzeylere tırmandığında, salon kararır, çocuklar ilk iki üç çizgi filmin

jeneriği olan 'The Merry-Go-Round Broke Down' şarkısına katılmaya çalışırlardı. Sona kalanların yerlerini ararken çıkardığı son gürültüler de sona erer, çocuk filmleri başladı. Genelde 'C sınıfı bir 'vwestern'le başlanırdı. Monogram ya da Republic, yapımı. Ya Hoot Gibson, ya VWhip VWilson, ya Lash LaRue, Ken Maynard ya da Three Mesquiteers ... üç kişilik bir kovboy takımı, mesquiteN ekili kırlardan çıkageliyor, zayıflara yardım edip kötü adamları defediyorlardı. Bu Mesquiteer'lerden biri, genç ve sıska John Wayne'di. Sarsak, hafif efemine bir yürüyüş biçimi vardı. Daha sonra onu geliştirecek, kediler kadar zarif, kendine özgü, kendi markası sayılacak bir kişilik kazandıracaktı. Kovboy filminin ardından ya vampirlerle, kurt adamlarla, mummylarla ilgili bir korku filmi, ya da 'B' sınıfı bir detektif filmi gelirdi. Belki 'Saint', belki 'Boston Blackie' ya da 'Charlie Chan' (espri patlatan, katıksız Amerikalı bir numaralı oğluya), ondan sonra da bir itiş-kakış komedisi gelirdi. Çocukların en sevdiği, savaştan bir iki yıl önce ortaya çıkan bir ikiliydi: Abbott ve Costello. Filmlerin arasına, March of Time (Zamanın Geçişi), haftalık bir haber filmi, bir de küçük macera sıkıştırılırdı. Maceranın o günkü bölümü biterken, kahramanımız ya kendini ucu yakılmış dinamit destesiyle birlikte bir odaya kilitlenmiş bulur, ya çöken bir madende kalır ya da bir nehrin tepesindeki yüksek kayanın kenarına tırnaklarıyla asılmış durumda olurdu. Onun ardından, sulu sesli bir adam bize seyahat anılarını anlatırdı. O sesin eşliğinde gösterilen sahneler genellikle kahverengi ya da mavimsiydi. En azından iki tane de kısa komik film seyrederdik. Ritz Brothers veya Laurel-Hardy (sesli film çağının değeri en az bilinen komikleriydi onlar ... buna karşılık Marx Brothers da en aşırı övüle-Kuzey Amerika'ya özgü, baklagiller grubundan bir çalı.

245

niydi) ,24 Cumartesi Özel gösterisinin duyularınıza altı saatlik saldırısı sona erdiğinde, sendeleyerek, gözünüzü kırpiştirarak dışarı, renksiz gerçek dünyaya çıkardınız (yazılan orası günah sayılacak kadar ışıklı olurdu). Kulaklarınız uğuldar, bakışlarınız bulanır, kıcınız uyuşur, ama ruhunuz serüvenle fıkır fıkır, ruhunuz tehlikeyi ve cesareti bizzat yaşamış olarak güçlenmiş olurdu.

Kız kardeşimle birlikte, her ayın birinci ve üçüncü Perşembeleri çok farklı filmler seyrederdik. O günler, annemin bizi Paramount Sineması'na, Tabak Gecesi'ne götürdüğü günlerdi. Paramount ufacık bir mahalle sinemasıydı. Sürekli toz ve böcek ilacı kokardı. Sinema yönetimi تنها akşamları biraz hareketlendirmek amacıyla her gelene bir tabak hediye eder, iki de film sunardı. Biri bir aile komedisi, öteki de annemin 'drama' filmleri dediği türden olurdu. Bu filmlerde geniş omuzlu kadınlar, kalın bir ruj tabakasıyla boyadıkları dudaklarından sigara dumanını derin derin içlerine çeker, ciğerlerine indirir, sonra hem ağızlarından, hem burunlarında; dışarı salarlardı. Bir buçuk saat süren film boyunca atletik pozlar atar, ellerini kalçalarına dayar, geri zekâlı şaşkın adamlara sert lâflar söylerlerdi. Kalemle çizilmiş kaşlar havaya kalkar, burun delikleri açılır, dudaklar büzülür, gözler parıldar, ikide bir öfkeler sergilenir ya da hıçkırıklara boğulunur, bazen de gözyaşları cesaretle kontrol altında tutulurdu. Bazen bunların hepsi birden, on dakikalık bir sürenin içine de sığardı. Aşırı kontrastlı ışıklarla, ekspresyonist kamera açılarıyla dolu bu drama filmlerinin fon müziği de çok önemliydi. Öyle volkanik müzikler kullanılırdı ki, Bette Davis, Barbara Stanwyck, Joan Cravford ve onlara sonradan katılan Susan Hayvvard'ın filmlerinde yaylı sazlar grubunun dirseklerinin tutulduğuna bahse

girebilirdiniz. Bu kadınlar kendi sanadlarını esas olarak niceliksel açıdan değerlendirmekte, duygusal açlık çeken hayranlarını tatmin edebilmek için her hareketlerine, her bakışlarına, her kelimelerine tonlarca 'rol' yüklerlerdi.25

246

Bu yüksek kalorili ihtiras ziyafetlerinin on yaşında bir çocuğa verdiği ana mesaj, aşkın karanlık ve tehlikeli bir iş olduğuydu.

Bette Davis ile Joan Crawford, annemin en sevdiği artistlerdi. Kendini onların oynadığı rollerle özdeşleştirirdi. Güçlü kadınlar, zayıf ve ikiyüzlü erkeklerin oyununa geliyor, ama yine de dünyaya meydan okuyabiliyordu. Annemin Charleston* şampiyonuyken çekilmiş fotoğrafları, Joan Crawford'a biraz benzediğini göstermekteydi. Zaten sessiz filmlerin son dönemlerinde Crawford, Charleston delisi, dünyayı umursamayan kız rollerine de çıkmıştı.

Bulûğ çağının gelişiyle, eskiden çocuk matinelерinin kaosundan çok zevk alan kızlar, birdenbire, ikincil bir cinsiyet özelliği gibi, drama filmlerini beğenme moduna geçerlerdi. O filmlerdeki artistlerin duygusal davranışlarına özenmeye başlarlardı. Aynı yaştaki oğlanlar da buna karşılık, sağlıklı bir yüzeysellik ve estetik seçimi sergiler, westernleri, gangster filmlerini, tarihî maceraları (bunlara kılıç tokuşturma filmleri derdik) tercih ederlerdi. 1942'den sonra bunlara bir de savaş filmleri eklenmişti. Bunlarda John Wayne gibi aktörler (gerçek savaştan uzak kalmayı başarmış kimseler olarak), her filmde iki üç bin Nazi'yi ya da Japon'u bombalarla ya da süngülerle öldürebiliyorlardı.

Annem gerçi drama filmlerini seviyor, kız kardeşim bu filmlerdeki kostümlere hayranlık duyuyordu ama, esas olarak bizi oraya çeken, kapıda sunulan tabaklardı. Aslında bize yetecek kadar tabağımız vardı. Ne var ki, hiç biri diğerine uymadığından, takım oluşturamıyorduk. Annemin niyeti, dört kişilik bir takım yapmaktı... belki misafir gelirse diye. Ama o misafirin kim olabileceği de hiç belli değildi. Tabaklan almak, iki haftada bir sinemaya para harcamaktan gelebilecek vicdan azabını azaltıyordu. Annem tam bir takım oluşturmanın iki buçuk yıl süreceğini hesaplıyordu, ama öyle de

Otuzlu yılların çok moda bir dansı.

olmuyordu, çünkü bazen tabaklan çocuklara veriyorlar, bazen de yetişkin bileti olanlara dağıtıyorlardı. Görünüşe göre, büyük parçalar hiç verilmiyordu. Servis tabakları, büyük yemek tabakları p^ ortalıkta gözükmüyordu. Üç çorba tabağımız, yanm düzine salata tabağımız olmuştu. Annem kırk yılı aşkın bir süre sonra, İnci Soka-ğı'ndan üç bin mil uzakta bir yerde öldüğünde, sakladığı eşyalar arasında o bulanık yeşil çorba kâselerinden de bir tane bulacaktım.

Tabak Perşembeleri'nde Anne-Marie ile ben ev ödevlerimizi erken bitirmek zorundaydık. Annem de akşam yemeği olarak patates çorbamızla fasulyeli sandviçlerimizi hızlı servis yapmak durumundaydı. Yemek bitince üçümüz birlikte çıkıp Clinton Caddesi'nden yukarı, sinemaya kadar yürürdük. Orada filmlere ve bedava tabaklara ek olarak, her zamanki haber filmleri, kısa filmler, bazen Screeno (tombalanın projeksiyonlu bir türü ... ama ödül diye verilen bedava sinema biletlerini hiç kimse kazanamıyordu) ya da bir amatör Yetenek Yarışması' sunulurdu. Oyunun sunuculuğunu sinema müdürü yapar, parlak kırmızı bir ceket giyip sahneye çıkar, geçen hafta Jack Benny'den ya da Bob Hope'dan duyduğumuz esprileri peşpeşe sıralardı. Annemin kafasında, bugünlerin birinde Anne-Marie'nin o

yetenek şovunda dans edeceği vardı. Salon alkıştan yıkılacak, kaşla göz arasında Paramount stüdyolarının yetenek avcıları (ne de olsa, Paramount Sineması'ydı buranın adı) kapımıza dayanacak ve ... şansımız dönecekti! Gemimiz! İskeleye yanaşmış olacaktı gemimiz!

Ayda iki kere yaptığımız bu hovardalık, annemin bileti için yirmi beş sente, bizim her birimiz için de on sente mal oluyordu. Kırk beş sent, bizim bütçemizin tumturaklı bir dilimi sayılırdı. Bu nedenle hiçbir zaman mısır patlağı ya da şeker almazdık. Ama film fazla uzunsa, geceyarısına yakın saatte çıktığımızda Anne-Marie'nin uykusu gelmişse, belki dışanda yağmur ya da kar yağıyorsa, bazen on beş senti gözden çıkarıp üçümüz birlikte tramvaya biniyor, Clinton

248

Caddesi'nden aşağıya kadar öyle iniyor, tramvay İnci Sokağı'nın köşesinde gıcırdayarak dönüşünü yaparken iniyorduk. Yani bir tek gece içinde harcadığımız paranın toplamı altmış sente dayanabiliyordu! Benim gazete dağıtma işim olmasa, böyle bir hovardalık düşünülemezdi bile.

Sinemadan eve doğru o uzun gece yürüyüşlerimizde, Anne-tyfiarie, annemle ikimizin arasmda olur, ayakta uyumasına ramak kalırdı. Genellikle anneme, Fort-Anne'deki çocukluğuyla ilgili hikâyeler anlattırmayı başarırdım. Çocukluğunda enerjisi ve rekabetçi ruhu onu erkek çocukların oyunlarında çok başarılı kıldığı için, kasaba halkı ikide bir 'cık-cık' ederek ondan "şu LaPointe kızı" diye söz ederlerdi. Haşot bir kız! Oğlanlardan daha hızlı koşan, daha hızlı tırmanan, onlar kadar çılgılık atabilen, onlar gibi böbürlenen bir kız! Cadılar Bayramı'nda arkadaşlarıyla birlikte insanlara ne oyunlar oynadıklarını dinlemeye bayılıyordum. Bir keresinde Alban/den gelme bir araba dolusu erkek çocuğun tam önüne canlı bir yılanı nrlatıvermişti. Araba hendeğe yuvarlanmadan önce çocuklar kendilerini kapılardan, pencerelerden dışarı atmışlardı. Bir gece geç saatte annemin grubundan biri, kaba saba bir sarhoşun bahçedeki kenefini bir metre kadar çekip deliğini tam kapısının önüne getirmişti. Sonra arka kapının sahanlığına bir kürek taze at gübresi atıp üstüne gazete örtmüş, ucundan tutuşturmuş, kapıyı vurup kaçmıştı. Adam çıkınca ilk iş olarak ateşi ayaklarıyla söndürmeye çalışmış ama ... Lanet olsun bu çocuklara!

Meraklı ve zeki bir çocuk olan annem, eyalet çapında düzenlenen yıllık sınavlarda sınıfının birincisi olmuş, babası onun ailede başarıya ve ekonomik güvenceye giden pasaportu, lise diplomasını alacak ilk çocuk olduğunu söylemişti. Ama on altı yaşına geldiği yaz annem erkek çocukları fark etmiş, alışılmadık giysiler onun kendini ifade biçimi haline gelmişti. İlk defa olarak ruj sürmeyi denemiş, babasının tren istasyonunda akşamları düzenledikleri şarkılı toplan-

249

tılarda banjo ya da ukulele çalmayı başarmıştı. Kasaba gençleri geç saatte orada toplanıp, Montreal'den New York'a giden son trene el sallama, birlikte en son şarkıları söyleme alışkanlığmdaydılar. Aileler o şarkılardan hiç hoşlanmaz, daha doğrusu onaylamazdı, çünkü hem gereksiz 'inilti' sesleri çıkarıp duruyorlar, hem de tehlikeli olabilecek bağımsızlık mesajları yayıyorlardı. Annem modanın değiştiğini, güvercin göğüslü Gibson Girl elbiselerinin yerine artık kendi erkek çocuk vücudunun moda olduğunu görünce sevinmişti. Buna annemin hayat kıvılcımı da katılınca, Charleston döneminin ideal niteliklerine sahip

demekti. Kasaba delikanlılarının rakibi ve hempası olma rolünden sıyrıldı, çoraplarını diz altına kadar kıvrıp, heyecan verici ve arzu odağı genç kız rolünü benimsedi. Hayatın köpüren temposuna dalma isteği, evden ayrılmasına, Hudson Falls'taki bir tekstil fabrikasında işe girmesine yol açmıştı. Orada aldığı haftalığın çoğunu, eğlence peşindeki gençlerle sağa sola koşturacak kıyafetler almaya harcıyordu. Dans maratonlarına giriyorlar, ragtime yapıyor ya da romantik 'slovv'larda, Russ Colombo veya Rudy Valee müziğine ayak uyduruyorlardı. Ama bu sanatçıların ikisi de, sesli ** filmler çıkınca çekiciliklerini kaybedecek, Amerika baştan sona, jylaurice Chevalier'nin sarkık alt dudağına ram olacaktı. Annemin altın çağıydı o günler. Pamuk fabrikasında kendisine askıntı olan bir ustabaşıyla karşılıklı bağırma yarışmasına girmişti (ah, o Fransız-Kızılderili öfkeleri!). Olayın sonrasında işten çıkmış, otoyol kenarın-ı daki bir lokantada garson olmuştu. Buraya Kanada'dan kaçak içki , getiren kamyoncular uğruyordu. Çok gülen, gamsız üniversite öğ-: fencileri de uğruyordu ara sıra. Onlar da yaz tatilinde çeşitli işlerde

- çalışıyor, banjo ve ukulele çalıp şarkılar söylüyor, arka ceplerinden
- çıkardıkları yassı şişelerden içki içiyorlardı. Hayat pırıl pırıldı, neşe-îliydi, güzeldi, kendisi de hayatın tam ortasındaydı.

Derken yirmi yaşına geldiğinde babamı görmüş, bir anda âşık »olmuştu. Babam sofistike bir büyük kentten geliyordu. Philadelphia'

2250

dan. Rom kaçakçılarıyla çalıştığı için onda kötünün ve tehlikelinin çekiciliği vardı. Suçlularla kâğıt oynuyor, sahtekârların tatlı cazibesini sergiliyordu. Gür, özenle taranıp yapıştırılmış saçları, Troy gömlek yakalarına model olabilecek bir profili vardı. Yirmili yılların icadını ne arıyorsa, hepsi vardı onda. Şık giyiniyor, iyi dans ediyordu. Bunlar yetmiyormuş gibi, bu heyecan verici adam diğer kızlara bakmıyor, annemi tercih ediyordu. Onu çok özel buluyordu!

Evlenmişlerdi. Ama iki günlük halayından sonra babam Florida' daki sahil sitelerinden biriyle ilgili iyi bir iş çevirmekte olan birileriyle tanışmıştı. Paravan olarak, güzel konuşan birine ihtiyaç duymaktaydılar. Babam yola koyulmuş, en çok bir haftada döneceğini söyleyerek gitmişti. Bir hafta geçti, sonra iki, sonra bir ay. Ve ondan sonra da ortadan yok oldu. Annem kendi ailesine dönmek, yeniden iş aramak zorunda kalmıştı.

Ama terk edildiğine inanamıyordu. Bir hatâ olmalıydı. Onun dönüşünü nelerin engellemiş olabileceğine dair hayaller uyduruyordu. Birkaç ay geçtiğinde, annemin hamileliği gözle görülebilecek hale gelmişti. Terk edildiğini ancak o zaman kabullenmek zorunda kalmıştı. Acı çekiyordu. İncinmiş, hayal kırıklığına uğramıştı. Onu seven, isteyen hiç kimse yok muydu? Babası bile sevmiyor olabilir miydi onu? Halalarının yanında kalmaya yollamıştı bir zamanlar ... annesi öldüğünde. Kendi hatası olmalıydı. Bir şekilde, kabahat ken-disindeydi. Neyim var benim, diye düşünüyordu. Beni doğurduğunda, bu tür bir ruhsal durum içindeydi. Tüm sevgisini, gelecekle ilgili tüm umutlarını bebek oğluna bağlamıştı. Oğlu onu hiçbir zaman terk etmeyecek, her zaman sevecekti. Annem küçükken hayatta başarılı olmayı, 'o zaman görürler günlerini' diye istemişti. Sorumsuz bir erkek onu terk ettiği için kendisi başarılı olamayacaksa, o zaman oğlu olurdu. Başarıya ve saygınlığa o ulaşır, hepsini alıp eve getirir, birlikte paylaşırlardı. Birlikte gösterirlerdi onlara!

251

Annemin Fort-Anne'deki yaramazlık anlarıyla ilgili hikâyeleri her on beş dakikada bir, yanımızdan patırtıyla geçen ışıklı cam kutu gibi tramvayın sesiyle noktalanırdı. Clinton Caddesi tramvayı. Önde vatman, ayağı kampanada, eli hız levyesinde, arkada biletçi, hem biletlerden, hem de temas çemberini tepedeki kablodan ayırmamaktan sorumlu. İkisi de siyah üniformalı, kasketli, kasketlerinin yanları hasır ... başlarını serin tutsun diye. Gecenin o saatinde tramvayda uyuklayan birkaç yolcudan başkası olmazdı. Bir anlık parlaklık ve gürültü, yerleri sarsan tramvay geçip gider, karanlık yolda yokuştan aşağı, İnci Sokağı kavşağıma doğru uzaklaşır, ışığıyla hareketini yanında götürürdü. Anne-Marie'nin çok uykusu gelmişse, bir sonraki tramvaya binmeyi düşünebilirdik, ama genellikle bu fikre pek yatkın olmazdık. Tramvaya binmeyi yüz kızartıcı bir israf olarak görürdük. Yukarıdan binmiş olsak da bilet zaten beş sentti. Aynı parayı yerip yolun yansını tramvayda gitmek nasıl kabul edilebilirdi? Yolumuza devam ederdik. Anne-Marie'nin tabanları yere pat pat vurur, aramızda yürürken bizim ellerimiz onu yönlendirirdi.

Annemin en sevdiği hikâyeye, on dört yaşındayken, her yıl düzenlenen paten yarışma, Champlain Kanalı'nda Fort Edvard'a kadar buz pateniyle yarışmaya, sonbahar ve kış boyunca nasıl hazırlandı-ğıyla ilgiliydi. Yarış gece yapılırdı. O saatte sıcaklık çok düşer, buz en sağlam halinde olurdu. Starter'in tabancası patladığı anda annem başa geçmişti. Patenlerinin üzerine eğilmiş durumda, elleri arkasında kenetlenmiş, iki yamaç arasındaki buzun üzerinde ilerliyordu. Buz bu ışıkta hayalet gibi griydi. Tabanının altındaki buz düzgün değildi. Onu ikide bir sarsıyor, soğuk da bir yandan gözlerini yakıyordu. Babasûiuı sırf bu yarış için aldığı Tubular Yarış Patenlerinden çıtır-tıs, çıtır-tıs diye sesler geliyordu. Diğer yarışçılar geride kalırken, gülüşmeleri ve çığlıkları da uzaklaşmaktaydı. Kanal boyunca çiftliklerin çocukları ateşler yakmış, yarışçıları karşılıyordu. Yanlarından geçerken onlara sıcak kakao uzatıyorlardı. Ama annem

252

kakaoyu almadan geçmişti yanlarından. Kazanma konusunda azimliydi. Fort Edward'daki final şeridini, ikinci gelen yarışmacıdan on beş dakika önce geçmişti. Buz gibi ay ışığı altındaki o yarışı öyle canlı tarif ederdi ki, zaferinin ayrıntıları sonunda benim belleğime de girip dondu. Oradaymışım gibi. Sanki benmişim gibi. Bu zafer onu kış boyunca üne kavuşturmuştu. Glens Faik gazetesine bile geçmişti olay. Önemli biriydi annem. Başarılı biri!

Kazandığı büyük zaferin hikâyesi, bir de büyükbabamın o kibirli kadınları genç gelinin evinde çay içmeye zorlayışı, Paramount'taki Tabak Gecesi'nden dönerken yolda anneme en sık anlattırdıklarıydı.

Bir kış gecesi, biz dönüş yoluna koyulduğumuzda kar da yağmaya başlamıştı. Tembel tembel düşen kuşbaşı karlar. Anne-Marie'yle ben her birini dilimizle yakalamaya çalışıyorduk. Son Clinton Caddesi tramvayı yanımızdan tangırdarak geçti, çevresinde karlar, baş aşağı edince tipi yaratan kâğıt ağırlıklarındaki gibi göründü. Eve vardığımızda İnci Sokağı bomboştı. Kar altındayken, alışmadığımız kadar da sessizdi. Ön merdivenlerden sahanlığa çıktık. Başımı çevirip baktığımda, taze karda kendi ayak izlerimizi gördüm. Üç sıra iz, karanlığın içinden kopup ışığa kadar geliyor, sonra devam ediyor, karanlıklar içinde kayboluyordu. İzlerimizi yeni karlar doldurmaya başlamıştı bile. Bu vizyonun özel bir anlamı olduğundan emindim. Sembolik bir şey ... engin bir şey. Bir

kadınla iki çocuk fırtınanın ve karanlığın içinden geçmiş. Aradıkları nedir? Neden kaçıyorlar?26

Hiçbir şey benim hayal gücümü gecenin geç saatindeki bir fırtına kadar coşturamazdı. Ânî şimşekler, gökyüzünü yırtan kükremeler ... öyle de yakından gelir gibi olurdu ki, soluğum tam kesürken bir

253

\

daha kesilirdi. Hudson Bay battaniyemi sırtıma aldığımda, dışarıda kuduran doğayı seyrederken kendimi güvende hissederdim ... ama ben böyle sıcak ve rahatken dışındakilerin kapı aralarına sığınmaya çalışması, ısınabilmek için gömleklerinin içine gazele tikiştirmeye kalkışması, yüreğimde biraz da suçluluk yaratırdı. Sokak lambamızın yaydığı ışuc konisinin içinden gümüş yağmur çizgileri geçer, iri damlalar kaldırımlarda patlar, akan, köpüren sular drenaj ızgaralarında gargara sesleri çıkarır, kaldırımda ilerleyip bodruma inen basamaklardan aşağıya akar, kömürlüklere dolar, oralan rutubetli, kokulu bir halde bırakırdı.

Sonbaharın rüzgâr fırtınaları benim duyularımı keskinleştirirken, biraz da kamaştırırdı. Elektriğin ya da sürtünmenin beni hızlı okumaya, telaşlı düşünmeye yöneltmesi gibi bir şey. Bol bol düşünme, ama pek az düşünce. Binaların çevresinde gece rüzgârı inleyerek dolanır, bodrum girişlerinde uğuldarken, bacalarda yıldırım hızıyla ilerler, benim penceremin doğramalarını emmeye çalışıyormuş gibi sesler çıkarır, onlan zangırdatıp dururken, ben kafamda yeni yeni kelimeleri dolaştırıp dururdum !•• sesi rüzgâra benzeyen kelimeler ... 'Vicarious' gibi, 'ethereaF gibi. Ya da bazen Serbest İrade gibi, Günah gibi kavramları düşünürdüm ... özellikle günah! Hiç bunun kadar mayalı bir kelime daha var mıdır? Yağmur kaldırım taşlannda dans eder, rüzgâr penceremi emmeye çalışırken, ben sesleri dokuyup anlamlarını çözmeye uğraşıyordum.

Fırtınadan kamaşmış gecelerin şaşırtıcı düşünceleri.

Bir gece yine sokağa bakıp duruyordum. Kafam bomboştu. Derken dikkatim yoldaki bir sarhoşa odaklandı. Yerdeki çatlakları aşmakta zorluk çekiyormuş gibi bir hali vardı. Omzunun üzerinden

254

arkaya bakıp kendisini tökezleten çadağa küfrederken, bizim taraftaki kaldırımın kenarından aşağıya kaydı, sokak lambasının direğine sarılmayı başardı, yüzükoyun kapaklanmaktan kurtuldu. İhtiyar Joe Meehan'dı adam. Meehan aşiretinin baş zorbası.

Bazen gecenin olmadık bir saatinde Meehan dünyasından ânî bir çığlık yükselir, on ya da on iki Meehan kapıdan dışarı boşalır, sahanlığa tikişir ya da sokağa inerlerdi. Analarında tartışır, birbirine hırlar, kavga ederlerdi. İç sürtüşmelerin oluşturduğu ısıyla püskürtülen insan-mağma. Herhalde tüm mahallenin dedikodularına konu olan doğum haklarıyla, cinsel dolaşıklıklarıyla ilgili konularda kavga ediyorlardı. Bazen hayalimde, bu Meehan'ların neler yapacaklarını canlandırmaya çalışırdım. Her ne peşindeierse, bunların ayıp, günahkâr, çirkin, iğrenç şeyler olduğunu biliyordum ... ama on yaşında bir çocuk için yine de ilginçti. Niyetim bu konuda herhangi bir şey yapmak değildi tabii. Yo, hayır, ben yalnızca ... acaba, diyordum.

Bazen Meehan mağaralarında yirmi kişi yaşar, bazen nüfus iki katına çıkardı. Doğumlar,

kaçışlar, hapsedilmeler, terk etmeler, hastaneye yatmalar, ölümler, işret âlemleri ve birkaç haftalığına kaybolmalar, nüfusu değişken kılıyordu. Herhangi bir zamanda içeride kaç Meehan olduğunu kimse tam olarak bilemezdi, ama sayı yavaş ve sürekli olarak büyüyordu, çünkü başka ahlâkî eksiklikleri ne olursa olsun, Meehan'lar iyi Katolik'ti ve doğum kontrolüne yüz vermezlerdi.

Mahallenin postacıdan öğrendiğine göre, Meehan'lara haftada altı tane sosyal yardım çeki geliyordu. Bu çeklerin her biri, 'ailelerden biri içindi. Ayrıca ne zaman bir seçim yaklaşırsa, oy avcısından da yetişkin basma beş dolar alıyorlardı. Bu da O'Conner grubundan bir armağandı. Demokratik Parti sürekli olarak Meehan'ların desteğine mazhar olabilsin diye. Seçim günlerinin gecesinde, Meehan'larda gürültülü bir parti verildiği görülürdü. Bu partinin

255

daha kesilirdi. Hudson Bay battaniyemi sırtıma aldığım da, dışarıda kuduran doğayı seyrederken kendimi güvende hissedirdim ... ama ben böyle sıcak ve rahatken dışarıdakilerin kapı aralanna sığınmaya çalışması, ısınabilmek için gömleklerinin içine gazete tikiştirmeye kalkışması, yüreğim de biraz da suçluluk yaratırdı. Sokak lambamızın yaydığı ışık konisinin içinden gümüş yağmur çizgileri geçer, irj damlalar kaldırımlarda patlar, akan, köpüren sular drenaj ızgaralarında gargara sesleri çıkarır, kaldırımda ilerleyip bodruma inen basamaklardan aşağıya akar, kömürlüklere dolar, oraları rutubetli, kokulu bir halde bırakırdı.

Sonbaharın rüzgâr fırtınaları benim duyularımı keskinleştirirken, biraz da kamaştırırdı. Elektriğin ya da sürtünmenin beni hızlı okumaya, telaşlı düşünmeye yöneltmesi gibi bir şey. Bol bol düşünme, ama pek az düşünce. Binaların çevresinde gece rüzgârı inleyerek dolanır, bodrum girişlerinde uğuldarken, bacalarda yıldırım hızıyla üerler, benim pencereimin doğramalarını emmeye çalışıyormuş gibi -sesler çıkarır, onları zangırdatıp dururken, ben kafamda yeni yeni kelimeleri dolaştırıp dururdum ... sesi rüzgâra benzeyen kelimeler^{4*} ... 'Vicarious' gibi, 'ethereaF' gibi. Ya da bazen Serbest İrade gibi, Günah gibi kavramları düşünürdüm ... özellikle günah! Hiç bunun kadar mayalı bir kelime daha var mıdır? Yağmur kaldırım taşlarında dans eder, rüzgâr pencereyi emmeye çalışırken, ben sesleri dokuyup anlamlarım çözmeye uğraşıyordum.

Fırtınadan kamaşmış gecelerin şaşırtıcı düşünceleri.

Bir gece yine sokağa bakıp duruyordum. Kafam bomboştı. Derken dikkatim yoldaki bir sarhoşa odaklandı. Yerdeki çatlakları aşmakta zorluk çekiyormuş gibi bir hali vardı. Omzunun üzerinden

254

arkaya bakıp kendisini tökezleten çatlağa küfrederken, bizim taraftaki kaldırımın kenarından aşağıya kaydı, sokak lambasının direğine sarılmayı başardı, yüzükoyun kapaklanmaktan kurtuldu. İhtiyar Joe Meehan'dı adam. Meehan aşiretinin baş zorbası.

Bazen gecenin olmadık bir saatinde Meehan dünyasından ânî bir çığlık yükselir, on ya da on iki Meehan kapıdan dışarı boşalır, sahanlığa tikişir ya da sokağa inerlerdi. Aralarında tartışır, birbirine hırlar, kavga ederlerdi. İç sürtüşmelerin oluşturduğu ısıyla püskürtülen insan-mağma. Herhalde tüm mahallenin dedikodularına konu olan doğum haklarıyla, cinsel dolaşıklıklarıyla ilgili konularda kavga ediyorlardı. Bazen hayalimde, bu Meehan'ların neler

yaptıklarını canlandırmaya çalışırdım. Her ne peşindelerse, bunların ayıp, günahkâr, çirkin, iğrenç şeyler olduğunu biliyordum ... ama on yaşında bir çocuk için yine de ilginçti. Niyetim bu konuda herhangi bir şey yapmak değildi tabii. Yo, hayır, ben yalnızca ... acaba, diyordum.

Bazen Meehan mağaralarında yirmi kişi yaşar, bazen nüfus iki katına çıkardı. Doğumlar, kaçışlar, hapsedilmeler, terk etmeler, has^ taneye yatmalar, ölümler, işret âlemleri ve birkaç haftalığına kaybolmalar, nüfusu değişken kılıyordu. Herhangi bir zamanda içeride kaç Meehan olduğunu kimse tam olarak bilemezdi, ama sayı yavaş ve sürekli olarak büyüyordu, çünkü başka ahlâkî eksiklikleri ne olursa olsun, Meehan'lar iyi Katolik'ti ve doğum kontrolüne yüz vermezlerdi.

Mahallenin postacıdan öğrendiğine göre, Meehan'lara haftada altı tane sosyal yardım çeki geliyordu. Bu çeklerin her biri, 'ailelerden biri içindi. Ayrıca ne zaman bir seçim yaklaşırsa, oy avcısından da yetişkin başına beş dolar alıyorlardı. Bu da O'Conner grubundan bir armağandı. Demokratik Parti sürekli olarak Meehan' »arın desteğine mazhar olabilsin diye. Seçim günlerinin gecesinde, Meehan'larda gürültülü bir parti verildiği görülürdü. Bu partinin

255

sonunda besbelli rastgele çiftleşmeler yer alır, kavgalar çıkar, bazı Meehan'Iar grup oluşturup diğer Meehan'lara saldırır, onları pencereden sokağa atmaya çalışırdı. Sonunda polis gelir, bu sefer bütün Meehan'Iar birleşip polise karşı savaşmaya başlardı. Taraflardan birinin elinde coplar, öbüründe demir çubuklar, zincirler, çakıl doldurulmuş çoraplar. Bazı Meehan'Iar seçim gecesinde kendilerini kodeste bulur, bazı Meehan'İar da sabahleyin hamile uyanırlardı.

İtiraf etmem gerekir, annem de her seçimde oyunu beş dolara satardı. Terleyen, derby şapkalı oy avcımıza satardı. Ama bu konuda kendini suçlu hissetmeye razı değildi, çünkü bulabildiğimiz her kuruşa gerçekten ihtiyacımız vardı. Zaten Roosevelt'e çok bağlıydı annem. Onun kendi sorunlarını anladığına, hem de kişisel bir düzeyde anladığına inanırdı. Asla kendisini ortada bırakmayacağından emindi. Bu duygu, çok sayıda fakir tarafından paylaşılan bir duyguydu. Yani zaten oyunu Demokratlar'a verecekti annem. O oyu satmasını haklı sayabilmek için, oy avcısının beş dolarını hileyle aldığı söylerdi. Bu da oy satın alan o itoğluna ders olsun!

Bir akşam geç saatte kütüphaneden dönerken, arkadaki ara yo- * lun ağzından geçmekteydim ki, bir ses beni şaşırttı. "Hey, sen! Profesör! Gel buraya!" Çağırın Patrick Meehan'dı. O-oo!

Patrick Meehan'la ömrümde tek kelime konuşmuş değildim, bundan bir şikâyetim de yoktu. Patrick on yedi yaşındaydı. İri, sert ve budalaydı. Salak kız kardeşi Brigid'e bulaşan her çocuğu ya da adamı tepelemesi sayesinde, mahallenin en gaddar çocuğu olarak ün salmıştı. Yalnız dövmele de kalmaz, o insanları hastanenin acil servisine yollanacak hale getirirdi. Patrick'in yalnız tek gözü görürdü. Öteki gözü çöküktü, üzerinde süt gibi bir membran vardı, çünkü Brigid'den yararlanmış olan'iki çocukla kavga sırasında o gözüne değnek girmişti. O iki çocuk kendilerini hastanede bulmuş, Patrick de altı aylığına ıslah evine atılmıştı.

256

Bu durumda, "Hey, sen! Profesör! Gel buraya!" sesinin beni ara yolun ağzında neden zınk diye durdurduğunu anlamışsınızdır. Son hızla bizim apartmana doğru koşmak düşündüm, ama er geç evden çıkmak zorunda kalacaktım. Demek ki en iyisi, ne olacaksa olmasına razı olmağıtı.

"Gel buraya!"

Dizlerim boşalarak ara yola girdirn. "Hey, ne oldu ki, Patrick? Ne var ne yok?"

"Bak buraya, Profesör, senin ... annen ... o ..." Söze başlamıştı ama karmaşık düşüncelerinin arasından kelimeleri bulup çıkarmakta zorlanıyordu.

"Ne olmuş ona?" Sesim daha kuvvetli çıkmıştı bu sefer. Anneme lâf söyletmezdim. Patrick bile olsa. Ama Brigid'e hiçbir şey yapmamışken Patrick'ten dayak yemek de haksızlığıtı doğrusu. Peki ... tamam ... belki bazı geceler pencereden, karşıdaki Meehan'ların pencerelerine bakarken orada nelerin döndüğünü merak etmiş olabilirdim, ama sırf onun için dövülür müydü bir çocuk? ... Hıı?

"O iyi."

"Ne?"

"Annen iyi biri. Benim anneme karşı iyi. Hep merhaba falan diyor. Bence iyi senin annen."

"Ya ...Eh, iyi.

"Sana söyleyeyim dedim."

"iyi... tamam. Söylediğine sevindim. Ben... şey ... herhalde gitsem iyi olacak."

"Evet, sen yoluna git. Ama annene söyle, bence annenin bir sakıncası yok."

"Söylerim. Görüşürüz, Patrick."

257

"Görüşürüz, profesör."

Eve döndüğümde Patrick Meehan'ın iltifatlarını anneme anlat, dm, hoşlanmış göründü.

"İyi bir çocuğa benziyor."

İnanmaz bakışlarla yüzüne baktım. "Hayır, anne, Patrick Meehan iyi bir çocuk değil."

'Ya, öyle mi?"

"Evet. Bir küçük sorunu var. İnsanların canını yakıyor. Bugünlerde birini öldürecek."

"Pek sanmıyorum."

Başımı iki yana salladım. İnsan nasıl Kuzey İnci Sokağı'nda oturur da hayatın gerçeklerine bu kadar yabancı kalabilirdi?

Radyo yorumcularının deyimiyle 'Cesur Küçük Finlandiya', kıf boyunca savaştıktan sonra nihayet 1940 Martı'nda Ruslar'a teslim olmuştu. O menhus yılın gelişinden hep korkmuşum zaten. Ni-san'da Almanya, Danimarka'yı işgal etti, Norveç limanlarını birer birer ele geçirmeye başladı. Haber bültenleri Alman denizaltılarının, İngiltere'ye Amerikan mallarını taşıyan çok sayıda İngiliz gemisi batırdığıı söylüyordu. Derken 10 Mayıs'ta, aylar süren izah edilemez bir 'Sahte Savaş' hareketsizliğinin sonunda, Alman ordusu Hollanda'dan geçip Fransa'ya yıldırım gibi girdi, işe yaramayan Maginot Hattı'nın çevresinden dolaşmış oldu.²⁷

1940 Haziranı'nın sonunda, Fransa'nın büyük bölümü işgal altındaydı. Güney kesimi, Mareşal Petain'in başkanlığında, Vicrr/yi başkent olarak seçmiş nötr ve işbirlikçi bir hükümetin yönetim-

deydi-28 Manş Demzi'nin aŞIIp ingiltere.nin de , edilmesinden kaçılmamış gibi bir görüü var. Ü ^ Temmaz boyunca <Tarih soluğunu tuttu, Almanya bu arada u koca arazi]e.

ri sindn-meye çalışa. ingiltere de (geri kaian son d olarak) on .yıllar boyunca hazır olmayıp ve ^ boyunca^la uzl davranmış olmanın telafi etmek için ç,,^^ j ^e'nin ^ öncesinde yumuşatılma*! amacıyla Luftvaffe tarafından bombalan-ması ancak Ağustos ayında başlayabildi

Amerika'da 1940 yılının pOpüler şarküan ö ^ bk m_ lige sahipti fa, hiçbiri listede Ün süre ka, arkadan len

kalabalık onları indirip yerine geçiyordu.- Şarkllarm bazüarı Büyük Orkestralardan bazıları Broa^v müzikallerinden ya da filmlerden geliyordu. Bunlar arasında, eskilerden diriltildi ,fir dg vardi Gece. len hafif sesle, evlerin içindeki radyolarda çalman şamardı bunlar alçak sesle oluşu, aslında komşulara nezaketten k> irJanda kokerduerin radyoyu yüksek 5esle çalmanm

yolundaki inanandı Zikz^ ufuk Çİ2gimizin * ^ gökleri akşamın sekizinden öi,Ce kararmıyordu K ind Sokağj, nm gece hayatı da gecenin geç Saaderine d y ^

didiyor, oynuyor, büyükler salardı oturup pencerelere konmuş radyolardan müzik dinliyor ,nim„P ~. „ ,*„ | . . . .

,...:, , , y r> solmuş pamuklu ev eltiden içmdeki kadınlar, nemli boyunların, serinletmek için rüzgâra karşı başlarım havaya Kaldırıyor, yapış yapış fani]aIanyla eikeMef. eJlerindeki îtlenden biralarım içiyordu. hdmhrm konuşmala^a erkekIer Pek seyrek karışırdı, karıştıklar, Zaman da ^^ m^ n söz ^ dıgını hiç anlamadclarını, sussalar daha iyi edeceklerini söylemekle yetinmiyorlar, ardından da Newûeal poİitikasma) ^ ^ sosyal

yardım sistemine, bugünün kahrolan rr>^„n<,^„ . «„:..... , „ „ İOiası Çocuklarına verip veriştirmeyi urduruyorlardı Zaten erkekli köle işçi haline J zorlayan da çocuklarıydı İşyerindeki o kolej mezunu, züPpe şefleVin bir halt Mdığı yoktu. Kimse de yaşlılara ,âyık oldukları J Ş ^stermiyor.

"Görüürüz, profesör."

Eve döndüğümde Patrick Meehan'ın iltifatlarını anneme anlat tun, hoşlanmış göründü.

"İyi bir çocuğa benziyor."

, İnanmaz bakışlarla yüzüne baktım. "Hayır, anne, Patrick Meehan iyi bir çocuk değil."

"Ya, öyle mi?"

"Evet. Bir küçük sorunu var. İnsanların canını yakıyor. Bugünlerde birini öldürecek."

"Pek sanmıyorum."

Başımı iki yana salladım. İnsan nasıl Kuzey İnci Sokağı'nda oturur da hayatın gerçeklerine bu kadar yabancı kalabilirdi?

Radyo yorumcularının deyimiyle 'Cesur Küçük Finlandiya', kış boyunca savaştıktan sonra

nihayet 1940 Martı'nda Ruslar'a teslim olmuştu. O menhus yılın gelişinden hep korkmuştum zaten. Ni-san'da Almanya, Danimarka'yı işgal etti, Norveç limanlarını birer birer ele geçirmeye başladı. Haber bültenleri Alman denizaltıuarının, İngiltere'ye Amerikan mallarını taşıyan çok sayıda İngiliz gemisi batırdığım söylüyordu. Derken 10 Mayıs'ta, aylar süren izah edilemez bir 'Sahte Savaş' hareketsizliğinin sonunda, Alman ordusu Hollanda'dan geçip Fransa'ya yıldırım gibi girdi, işe yaramayan Maginot Hattı'nın çevresinden dolaşmış oldu.²⁷

1940 Haziranı'nın sonunda, Fransa'nın büyük bölümü işgal altındaydı. Güney kesimi, Mareşal Petain'in başkanlığında, Vich/yi başkent olarak seçmiş nötr ve işbirlikçi bir hükümetin yönetim-

258

deydi-28 Manş Denizi'nin aşılip İngütere'nin de işgal edilmesinden jcaçınılarnazmış gibi bir görünüm vardı. Ama Temmuz ayı boyunca 'Tarih' soluğunu tuttu, Almanya bu arada yuttuğu koca koca arazileri sindirmeye çalıştı. İngütere de (geri kalan son düşman olarak) on yıllar boyunca hazır olmayışını ve yıllar boyunca fazla uzlaşmacı davranmış olmasını telâfi etmek için çırpınıyordu. İngiltere'nin işgal öncesinde yumuşatılması amacıyla Luftvaffe tarafından bombalanması ancak Ağustos ayında başlayabildi.

Amerika'da 1940 yılının popüler sarkılan öyle zengin bir çeşitliliğe sahipti ki, hiçbiri listede uzun süre kalamıyor, arkadan gelen kalabalık onları indirip yerine geçiyordu.²⁹ Şarkıların bazıları Büyük Orkestralardan, bazıları Broadway müzikallerinden ya da filmlerden geliyordu. Bunlar arasında, eskilerden diriltmişler de vardı. Geceleri hafif sesle, evlerin içindeki radyolarda çalman şarkılardı bunlar ... alçak sesle oluşu, aslında komşulara nezaketten çok, İrlanda kökenlilerin radyoyu yüksek sesle çalmanın daha pahalı olduğu yolundaki inanandandı. Zikzaklı ufuk çizgimizin üzerindeki yaz gökleri akşamın sekizinden önce kararmıyordu. Kuzey İnci Sokağı* tun gece hayatı da gecenin geç saatlerine doğru uzanmıştı. Çocuklar didişiyor, oynuyor, büyükler sahanlıklarda oturup pencerelere konmuş radyolardan müzik dinliyor, solmuş pamuklu ev elbiseleri içindeki kadınlar, nemli boyunlarını serinletmek için rüzgâra karşı başlarını havaya kaldırıyor, yapış yapış fanilalarıyla erkekler ellerindeki şişelerden biralarını içiyordu. Kadınların konuşmalarına erkekler pek seyrek karışırdı, karıştıkları zaman da eşlerine, neden söz edildiğini hiç anlamadıklarını, sussalar daha iyi edeceklerini söylemekle yetiniyorlar, ardından da New Deal politikasına, lanet olası sosyal yardım sistemine, bugünün kahrolası çocuklarına verip verişirmeyi sürdürüyorlardı. Zaten erkekleri köle işçi haline gelmeye zorlayan da çocuklarıydı. İşyerindeki o kolej mezunu, züppe şeflerin bir halt bildiği yoktu. Kimse de yaşlılara lâyıık oldukları saygıyı göstermiyor-

259

du. Bütün bunlar Eleanor Roosevelt'in suçuydu! Kadın dediği^ istenmediği yerlere burnunu sokmazdı!

Kavurucu günlerin akşamında bizim ev sıcak ve havasız olsa bile, annem hiçbir zaman çıkıp apartmanın sahanlığında oturmaz, orada hava alıp serinlemeye heves etmez, çünkü 'bu insanlarla' ilişki kurmak istemezdi. Bunlar kuşaklardan beri hep gecekondü mahallelerinin sakinleriydi. Bizim gibi değillerdi. Biz ekonomik kriz yüzünden İnci Sokağı'ndaydık. Tuzağa kısılmış durumdaydık burada. Anneme göre, bizim temizlik, dürüstlük ve özsaygı

düzeyimizin altında kalan insanlarla yakınlaşmak tehlikeliydi, çünkü 'bir kuş sürüsünü tüylerine bakarak ayırt edemezsiniz' (Bu da annemin dile katkılarından biriydi -kaynağı herhalde, 'bir kitabı kapağına bakarak anlayamazsınız' deyimiyle, 'eş tüyleri olan kuşlar bir araya toplanır' deyiminin bileşimi olmalıydı). Bu yüzden, akşam programları bitip radyoyu kapadığımızda annem, "Çıkalım bu izbeden!" der, Anne-Marie ile beni kent merkezine doğru yürüyüşe götürürdü. Orada minik apul-lerin ya da yeni devreye giren bükülmüş neon tüplerin (nasıl bükebiliyorlardı onları?) yanıp sönenek yarattığı ışıltılı panolar, kalabalığın yüzlerine renk yansıtıyordu. Fanny Farmer dükkânının kapısından dışarı boşalan zengin çikolata kokusunu koklayabiliyor, Albany*den kurtulduğumuz zaman sahip olacağımız zenginliklerin, yapabileceğimiz güzel şeylerin hayalini kurabiliyorduk. Bazen Planters Yer Fıstığı dükkânının önünde 'Fıstıkçı'ya rastlıyorduk. Üstüne kartondan dev bir fıstık giymiş adamın, silindir şapkası vardı, gözüne monokl takıyordu, alttan da incecik, siyah çoraplı bacakları çıkıyordu. Gelip geçene bir kaşıkla, kavrulmuş tuzlu yer fıstığı ikram ediyordu. Biz üçümüz ikramdan yararlanmak için kuyruğa giriyorduk. Artık uzun saçlarının, iri mavi gözlerinin cazibesini fark edecek yaşa gelmiş olan Anne-Marie, bazen ikinci kere almak için yeniden kuyruğa giriyordu, oysa kurala göre herkes yalnızca bir kere alabilirdi. Kardeşimin bu cesaretine imreniyordum, ama ken-

260

dim ikinci kere almaya hiçbir zaman kalkışmadım. Reddedilmek öyle bir küçük düşme duygusu yaratırdı ki, tepkim beni daha da beter küçük düşürecek bir şey olabilirdi.

Sessiz ara sokaklardan eve dönene kadar saat onu geçer, annemle Anne-Marie hemen yatmaya gider, ama ben karanlıkta oturup sokağı seyredirdim. Pencerem, bozuk doğramasının izin verdiği kadar, birkaç santim açık olur, oradan giren rüzgârdan yararlanmama fırsat verirdi. Genelde yaz akşamlarında bir grup yeni yetme delikanlı, Bay Kane'iri alaycı bir ifadeyle 'bahçem' dediği arsada toplanırdı.

Seksekle ip atlamanın çocukça oyunlar olduğuna o yaz karar veren kızlar, köşebaşı dükkânından iki bina ilerideki sahanlıkta kıkırdaşan kızlar grubundan ayrılmak istedikleri için, oğlanların durduğu arsanın önünden yürüyüş yapmayı seçerlerdi. Hep güvenli ikili gruplar halinde yürür, ciddi konularda konuşuyormuş gibi bir havaya bürünürlerdi (genellikle biri daha güzel, daha kendinden emin, daha gelişmiş olur, öteki daha utangaç, daha çirkin, belki daha şişman olur, güzel arkadaşının aşk hayatını izlemekten dolayı bir keyif alırdı). Oğlanlar gözlerini dikip espriler patlatarak onlara bakarken, utangaç olanı arkadaşının elini tutar, onu daha hızlı yürümeye teşvik ederdi. Köşeye vardıklarında, artık yapacak hiçbir şey kalmaz, onlar da seyredilmeye, değerlendirilmeye, üzerlerine yorumlar yapılmasına razı olur, sahanlıktaki kızların arasına dönerlerdi. Özgüvenli olan kız bazen oğlanlarla hızlı bir iletişimde bulunur, geri döndüğünde olup bitenleri hayran arkadaşlarına soluk soluğa anlatırdı.

" ... o bana, 'Ne dersin?' diye sordu, ben de, 'Neye ne derim?' dedim, o zaman o, 'Biliyorsun i^te,' dedi. Ben sert sesimi kullanarak, 'Özür dilerim ama neye atıf yaptığınızı inanın ki bilmiyorum. O kadar akıllıysanız, siz bana söylesenize,' dedim. (Ah, tatlım, öyle demiş olamazsın!) Dedim bal gibi. Sonra da burnumu havaya kal-

261

dırdım, dönüp uzaklaşmaya koyuldum, ama o koluma sarıldı, ben ide dedim ki, 'Parası

ödenene kadar mallara dokunamazsın. (Ah, tatlım, öyle demedin, değil mi?) O zaman kalakaldı, 'Kaç para?' dedi, ben de hemen, 'Senin asla sahip olamayacağın kadar,' diye cevabı yapıştırdım. (Ah, tatlım, öyle demedin, değil mi?) Tabii ki dedim. O dedi ki, 'Hadi, insafli ol biraz,' ben de dedim ki, 'Kuzenime söylerim, kolunu kırar ... yan gelir insafımın tadını çıkarırsın.' Sonra da dönüp yürüdüm. (Ah, tatlım, öyle demedin, değil mi?)

Aralık duran pencereden bu ilkel çiftleşme şarkısının apaçık sözlerini dinlerken, bütün bu bayağılık ve aptallık beni tiksindiriyordu. Ne de olsa, ben gevrek zekâya sahip, on bir yaşında bir çocuktum, salyası aka aka birbirinin kasığını koklayıp duran bu köpeklerse yeni yetmeydi ... yani benden çok aşağıdaydılar ... dünyalar vardı aramızda, kültürler vardı, sonsuzluklar vardı. Bir tek şeyden emindim: ben bir iki yaş büyüdüğümde, hiçbir şey beni böylesine gurursuz bir davranışa itemeyecek, kızların çevresinde köpekler gibi koklar duruma düşüremeyecekti. Ama tabii yanıliyordum.30

Testosteron çılgınlığının şaşırtıcı saldırısı beni de muaf tutmadı. Pencere aralığından o kızın ilk erginlik özentilerini dinleyip kendimi o ham çiftleşme ritimlerinin çok üzerinde hissettiğim gecenin "üzerinden altı ay geçmiş geçmemişti ki, ben de arzu kabarmalarından gelen isimsiz dürtülerin mağduru oldum. İlk âşık olduğumda on bir yaşındaydım. Tereddütlü, gizli bir aşkı ve arzular onu lekelememiş-ti. Yani... benim arzu olarak tanımlayabileceğim şeyler yoktu ortada. En azından, ilk başlangıçta. Ne de olsa ... rahibeydi söz konusu olan.

262

İNCİ SOKAĞI'NDA AŞK

(ya da: Brigid Meehan 'in Sol Memesi)

İlk âşık olduğumda henüz on iki yaşında olsam bile, yüreğimde ve kasığımda tutuşan o harikulade tutkunun esrarengizlikleriyle başa çıkma konusunda o kadar da silahsız ve hazırlıksız sayılmazdım. Bebeklerin nereden geldiğini bildiğim gibi, oraya nasıl ulaştıklarını bile biliyordum. Hattâ romantik aşkın yapısıyla ilgili birtakım izlenimlerim bile vardı.

İlk önce, bebekler ve balistikler. Çiftleşmenin temel mekaniğinden haberim vardı, çünkü benim müthiş annem, benim ve kardeşimin sorduğu her soruya mümkün olduğu kadar dürüst cevaplar vermenin en sağlıklı davranış olduğuna inanırdı. Ben ciddi ciddi dinlerdim. Dinlerken giderek yükselen bir inanmazlık duygusu içinde olurdu, çünkü annem insanların sevişmesini çok samimi biçimde tarif ederdi. İnanamazdım. İki insan bunu yapmayı neden ötesin ki ... hele de birbirini sevdiğini iddia eden insanlar? Annem benim kuşkularıma ve yaratılışımdan gelen titizliklerime cevap ola-

263

dındım, dönüp uzaklaşmaya koyu (a^ o kolana saı jı, ben .de dedim ki, 'Parası ödenene ka Ual^» d^amaz,^ L (Ah, tadım, öyle demedin, değil mi?İ fay kaildi, 'K^» » para?' dedi, ben de hemen, 'Senin aslatHU <^»y^caj»n W' t*V/ diye cevabı yapıştırdım. (Ah, tadım, c| d^ip(d^, cjeğjl mi?)\^y-abii ki dedim. O dedi ki, 'Hadi, insafli ol jj ^"' b^ /e dedim ki» ^' ^/^enime söylerim, kolunu kırar ... yan geli:)> yjfır^ (adaa çM^iJ^T Sonra da dönüp yürüdüm. (Ah, tadım, c^iİm^, d^ğumi?) \ ,e j

Aralık duran pencereden bıık .^,1 ^5me şarkısını apaçık sözlerini dinlerken, bütün bu ba1 f ı^ ^ptalhkbeni ^ bindiriyordu. Ne de olsa, ben gevrek z^VJt sa|ı f on bir va5m<L*Ş W Ç°~ cuktum, salyası aka aka birbirinir.|V |ır^Wayıp duran

^ ^ köpeklerse yeni yetmeydi ... yani benJp^k-gıdaydılar ... V .Mnyalar vardı aramızda, kültürler vardı, l zV'f IV Vardl' Bİr *%& Seyden emindim: ben bir iki yaş büyüdü^'J-de^ir Şey beni \u jalesine gurursuz bir davranışa itemeyeceM/Jijlai^ ^evresinde kör^^der gibi koklar duruma düşüremeyecekti. |K İj|Hi/anılıyordum'3\jW^ Testosteron çılglıgımın şaşır^^ld^ beni de muaA utmadı. Pencere aralığında o kızın ilk eı'VfV'ı öl ilerini dinleröV fendimi o ham çiftleşme ritüellerinin çolf|Ujin^ f settigim ge^V^/un üzerinden altı ay geçmiş geçmemiş^ay::^^arzu kabarmV^ arından gelen isimsiz dürtülerin mağdur^ fy^ ^ âşık olduğurA^a on bir yaşındaydım. Tereddütlü, gizli b ^ yf';tı \, /zular °m lek,\d/fmemİS" ti. Yani ... benim arzu olarak taj^i^^eğim Şeyler ykj^ ortada. En azından, ilk başlangıçta, f <^,jP <^,. rahibeydi s^l konusu olan. fe: V

îl

262

INCİ SOKAĞI'NDA AŞK

(ya da: Brigid'Meehan 7/7 Sol Memesi)

İlk âşık olduğumda henüz on iki yaşında olsam bile, yüreğimde ve kasiğimde tutuşan o harikulade tutkunun esrarengizlikleriyle başa çıkma konusunda o kadar da silahsız ve hazırlıksız sayılmazdım. Bebeklerin nereden geldiğini bildiğim gibi, oraya nasıl ulaştıklarını bile büüyordum. Hattâ romantik aşkm yapısıyla ilgili birtakım izlenimlerim bile vardı.

İlk önce, bebekler ve balistikler. Çiftleşmenin temel mekaniğinden haberim vardı, çünkü benim müthiş annem, benim ve kardeşimin sorduğu her soruya mümkün olduğu kadar dürüst cevaplar vermenin en sağlıklı davranış olduğuna inanırdı. Ben ciddi ciddi dinlerdim. Dinlerken giderek yükselen bir inanmazlık duygusu içinde olurdum, çünkü annem insanların sevişmesini çok samimi biçimde tarif ederdi. İnanamazdım. İki insan bunu yapmayı neden istesin ki ... hele de birbirini sevdiğini iddia eden insanlar? Annem benim kuşkuvarıma ve yaratılışımdan gelen titizliklerime cevap ola-

263

dırdım, dönüp uzaklaşmaya koyuldum, ama o koluma sarıldı, ben. 4e dedim ki, 'Parası ödenene kadar mallara dokunamazsm. (Ah tadım, öyle demedin, değil mi?) O zaman kalakaldı, 'Kaç para?' dedi, ben de hemen, 'Senin asla sahip olamayacağın kadar,' diye cevabı yapıştırdım. (Ah, tadım, öyle demedin, değil mi?) Tabii ki dedim. O dedi ki, 'Hadi, insafli ol biraz,' ben de dedim ki, 'Kuzenime söylerim, kolunu kırar ... yan gelir insafımın tadını çıkarırsın.' Sonra da dönüp yürüdüm. (Ah, tadım, öyle demedin, değil mi?)

Aralık duran pencereden bu ilkel çiftleşme şarkısının apaçık sözlerini dinlerken, bütün bu bayağılık ve aptallık beni tiksindiriyordu. Ne de olsa, ben gevrek zekâya sahip, on bir yaşında bir çocuktum, salyası aka aka birbirinin kasiğini koklayıp duran bu köpeklerse yeni yetmeydi ... yani benden çok aşağıdaydılar ... dünyalar vardı aramızda, kültürler vardı, sonsuzluklar vardı. Bir tek şeyden emindim: ben bir iki yaş büyüdüğümde, hiçbir şey beni böylesine gurursuz bir davranışa itemeyecek, kızların çevresinde köpekler gibi koklar duruma düşüremeyecekti. Ama tabu yanılıyordum.30

Testosteron çılglınlığının şaşırtıcı saldırısı beni de muaf tutmadı. Pencere aralığında o kızın ilk erginlik özentilerini dinleyip kendimi o ham çiftleşme ritüellerinin çok üzerinde hissettiğim gecenin "üzerinden altı ay geçmiş geçmemişti ki, ben de arzu kabarmalarından

gelen isimsiz dürtülerin mağduru oldum. İlk âşık olduğumda on bir yaşındaydım. Tereddütlü, gizli bir aşkı ve arzular onu lekelememiş-ti. Yani... benim arzu olarak tanımlayabileceğim şeyler yoktu ortada. En azından, ilk başlangıçta. Ne de olsa ... rahibeydi söz konusu olan.

262

İNCİ SOKAĞI'NDA AŞK

(ya da: Brigid Meehan 'm Sol Memesi)

İlk âşık olduğumda henüz on iki yaşında olsam bile, yüreğimde ve kasığımda tutuşan o harikulade tutkunun esrarengizlikleriyle başa çıkma konusunda o kadar da silahsız ve hazırlıksız sayılmazdım. Bebeklerin nereden geldiğini bildiğim gibi, oraya nasıl ulaştıklarını bile büüyordum. Hattâ romantik aşkın yapısıyla ilgili birtakım izlenimlerim bile vardı.

r

İlk önce, bebekler ve balistikler. Çiftleşmenin temel mekaniğinden haberim vardı, çünkü benim müthiş annem, benim ve kardeşimin sorduğu her soruya mümkün olduğu kadar dürüst cevaplar vermenin en sağlıklı davranış olduğuna inanırdı. Ben ciddi ciddi dinlerdim. Dinlerken giderek yükselen bir inanmazlık duygusu içinde olurdu, çünkü annem insanların sevişmesini çok samimi biçimde tarif ederdi. İnanamazdım. İki insan bunu yapmayı neden •stesin ki ... hele de birbirini sevdiğini iddia eden insanlar? Annem benim kuşkularıma ve yaratılışımdan gelen titizliklerime cevap ola-

263

rak, sevişmenin gerçekten zevkli bir şey olduğunu bana anlatabilmek için uzun çabalar gösterirdi. Aslında birbirine âşık iki insanın paylaşabileceği en yüce ve en büyük yakınlık olduğunu söylerdi. Ben yine de kuşkularımdan arınamazdım. Madem sevişmek o kadar yüce ve güzel bir şeydi, doğa neden bu işi bu kadar küçümsüyordu da, işi işeme teçhizatımızla yapmak zorunda bırakıyordu? Eğer vücut alanı çok sınırlıydı da, doğa organlarımıza çifte görev vermek zorunda kalıyorsa, neden parmaklarımızla koklayıp sesleri dirseklerimizle dinlemiyorduk? Bu yüce eylemi yapacak özgün bir organ bulunması için başka şeylerden fedakârlık etmek gerekmez miydi? (Belki pek âcil bir işi yokmuş gibi görünen göbek deliğimize birtakım görevler verilebilirdi.) Burada doğru gitmeyen bir şeyler vardı. Ya annem sevişmenin yüceliği konusunda yanıyordu ya da doğa insanlara zalim bir şaka yapmaya kalkmıştı.

Annemin araya 'tüp', 'yumurta', 'kanal' gibi tıbbî terimler ve 'aşk', 'şefkat', 'okşama' gibi romantik sözcükler katarak yaptığı açıklamalara ek olarak, insan ilişkilerinin'fiziksei yönlerinden hoşlanmama katkıda bulunan başka kaynaklara da sahiptim. Örneğin Bayan LaMonte'un sağlam bacakları ve iri göğüsleri gibi.

Gazete dağıtım işini alışımından iki ay kadar sonra annem, Rüya Banka'mızda birikmeye başlayan fazla paraların 'yatırımı' için en uygun yerin, Anne-Marie'yi step dansı derslerine başlatmak olduğuna karar verdi.

"Hollyvood'un yetenek avcılarından biri, sırf step bilmiyor diye kardeşini pas geçerse, bu korkunç bir kayıp olur. Ne derler, bilirsin: Fırsat ancak tahtaya vurur!"

Eh, buna itiraz edecek değildim ... gerçi Rüya Banka'da birkaç dolarımız olmasının tek nedeni, annemin son birkaç aydır hasta-lanmayışıydı aslında. Ama ya yine hastalanır, tüm tasarruflarımız uçup giderse?

Anne-Marie, LaMonte Dans Akademisi'nin (Step, Akrobasi, Bale ve Latin Amerikan -özellikle Hula) bodrum katı stüdyosunda step derslerine başladı. Sıra sıra küçük kızlar soluklan kesilerek 'topu al _ topu ver' egzersizleri yapar, yürekleri gümbür gümbür atarken, bukleleri köşedeki konsol piyanonun ritmiyle sallanır dururdu. Boğuk sesli bir yaşlı kadın çalardı o piyanoyu. Dudağının köşesinde her zaman hazır olan sigaranın dumanına karşı gözlerini kırıştıtırıp duran bu kadın, Bayan LaMonte'un annesiydi. Dansların her biri küçük birer reveransla ve koca koca gülümsemelerle sona ererdi. Kızlar işaret parmaklarıyla gamzeli çenelerinin altını gösterir gibi yaparlardı, çünkü niyetleri, eğer Amerika'nın küçük sevgilisine (Tanrı korusun) bir şey olursa, Shirley Temple'in step pabuçlarını kendileri giymekti. Grup dersleri birer buçuk dolaraydı. Anne-Marie haftada iki kere derse gidiyor, bu da benim gazete dağıtımından kazandığım paranın tümünü götürüyordu. Bayan LaMonte kız kardeşimin özel yetenekleri nedeniyle Cuma akşamları bir de yan özel ders alması gerektiğine karar verince, masrafımız haftada beş dolara çıktı. Ama annem, Anne-Marie'nin sanatsal yeteneklerine ve kendi kararlılığına tam anlamıyla inanıyordu. Benim gazete işime ek olarak o da, Devlet Caddesi'nin alt kesimlerindeki bir yerde, bir ızgara lokantasında oldukça düzenli bir 'boşluk doldurma' işi buldu (gizli tabii; sosyal görevliler paramızı azaltmasın diye). Anne-Marie'ye step pabuçları alma konusu, karşımıza aşılmaz bir sorun gibi dikildiğinde, Bayan LaMonte'dan Güney Sokağı'ndaki bir dükkânın sahibiyle anlaşması olduğunu öğrendik. Dükkânın tabelası, yeni göçmen Yahudi ticaretinin tipik örneğiydi: Klas Ayakkabılar A.Ş. Oradan step pabuçlarını veresiye alabilecektik. Haftada yirmi beş sent. Yani Emerson'u alırken yaptığımız anlaşma gibi. Aslında A-Bir Rehinci Dükkânı da Klas Ayakkabılar A.Ş.'den birkaç kapı ilerideydi.

Annemle birlikte aylık resitallere gidiyordum. Bunlar çocukların yeteneklerini sergileme, onları seyirci karşısına çıkarmaya alıştırmaya amacıyla düzenleniyordu. Bayan LaMonte her seferinde final dansı-m solo olarak kendisi yapar, böylece örnek olmaya, ilham vermeye çalışırdı. Biz diğer velilerle birlikte tahta sandalyelere otururduk. İsteksiz erkek kardeşler, saçlarını ıslak taramış, kravatlarını sımsıkı bağlamış olarak gelirdi. Nedense kravatların ince ucu her zaman enli ucundan daha uzunmuş gibi sarkardı. Bayan LaMonte yüksek sesle konuşan, ışıltılı, enerjik ve çok sarışın bir kadındı (ama bunlar kabul edilebilir şeylerdi, çünkü o ne de olsa New York'un profesyonel sahne eğitmenlerinden biriydi). Koca göğüsleri, dans kostümünün açık yakasının kenarındaki basınç yüzünden ortasından bölünmüş gibi görünürdü. Pek genç olmadığını kendi de kabullenirdi, ama annelerle konuşurken sesli sesli gülerken bacaklarının hâlâ iyi olduğunu söyler, oyluklarına tokatlar atar, ağızından daha geniş bir alanı kaplayan rujuyla kocaman gülümserdi. Eminim resitallerin sonunda Bayan LaMonte anneleri turlarken, sandalyelerinde kazık gibi oturan ıslak saçlı, sıkı kravatlı oğullarının aklından tsunami memelerle, tokatlanmış bacaklarla ilgili ne hayaller geçtiğini o anneler kesinlikle bilmiyordu. Bayan LaMonte konuşurken karşısındaki anneye doğru eğilir, memelerden biri neredeyse ağabeyin suratına değerdil! Çocuk gözlerini ileride bir yere diker, bazen bakışları öğretmenin terli boynunda dolaşır, ama asla memelere doğru inmezdi. Bakmak istemediğinden değil, bakarken yakalanmak istemediğinden. Ara sıra Bayan LaMonte'un konuşmakta olduğu annenin oğluyla, ötede

oturan bir başka delikanlının bakışları karşılaşır, ikisi arasında sanki 'Tanrım!' diyen bakışlar gidip gelir, ikisi de yutkunup içlerine derin soluklar çekerlerdi. Bayan LaMonte her anneye, kızında 'yıldız' niteliği' bulunduğuna dair güvence verir, bunun başarıya giden yol olduğunu anlatırdı ... yeter ki derslerine devam etsin ve ... tabu ... şansı tütsün. Velilerde boş umutlar uyandırmayı hiç istemeyen Bayan LaMonte, sahne mesleğinde insanın

266

başarılı olması için şansa ihtiyacı olduğunu, öğretmeni ne kadar parlak olursa olsun, tek başına bunun yeterli olamayacağını da açıkça söylerdi. Resitalin sonrasında anneler kaldırımında toplanır, birbirinin donuk dans eden evlâtlarına iltifatlar eder, Bayan LaMonte'un gerçek yeteneği görür görmez tanıdığına dair birbirine güvence verirlerdi. Sonra da eve yürürdük. Kız kardeşim elde dikilmiş pırıltılı kostümünün üzerine kışlık paltosunu giymiş olurdu. Kostümüyle makyajını eve kadar silmemesine izin vardı. Yolda belki yetenek avcılarından biri yanımızdan geçer diye! Ne de olsa, Hollywood yıldızlarının çoğu öyle keşfedilmemiş miydi?

Tuvalet duvarlarındaki bazı şaşırtıcı resimlerle, anatomik olarak imkânsız birtakım çizimler hariç, ben seks hakkında sokaklarda pek fazla bir şeyler öğrendiğimi iddia edemem, çünkü 'Otuzlu' yılların çocukları, bugünlere göre çok daha kapanık ve muhafazakârdı.³¹ Ama arka yolun ağzında oyalanarak adı çıkmış iki kızı bekleyen büyük çocukların çevresinde dolaşınca, bazı güvenilmez bögiler toplamak da mümkündü.

İnci Sokağı'nın iki hızlı kızından biri Kathleen Gogarty idi. On beş yaşındaydı. Ölü gözleri kat kat yağ tabakaları arasında kaybolmuş gibiydi. Teni pütür pütürdü. Dizi boşalıyormuş gibi, biraz paytak yürüyüşü, onu yarı sakat gibi gösteriyordu. Ama asıl sorun, kilosunu zerafetle taşıyabilecek kadar kuvvetli olmayışından kaynaklanıyordu. Our Lady of Angels'dan evine doğru yola koyulduğunda, Livingston Caddesi'nin tepeden aşağı inen kaldırımında, kitaplarını göbeğine bastırarak, ayaklarını yere şap şap basarak yürür, üstüne dar gelen lacivert formasına sığmıyormuş gibi görünen etleri her yanından putlardı. Mahalle söylentilerine göre Kathleen Gogarty o işi bir Baby Ruth şekeri ya da bir şişe Dr. Pepper gazozu karşılığında yapmaya hazırdı, ama elinizi çabuk tutmanız gerekirdi, çünkü size ancak birkaç dakika verirdi ... rüşveti yiyip ya da içip bitirene kadar. Bunun nedeni, annesinin geç kalırsa ona dayak atmasıydı. Ne-

267

den özellikle o marka şekerden ya da o marka gazozdan söz edildiğini bilemiyorum. Ayrıca, bu rüşveti verip işi kendisine tahsis edilen iki dakikada bitiren bir çocuk da tanımıyorum ... kız gazozu içerken bunların nasıl ayarlandığını da anlayamıyorum, ama sokak söylentileri dayanıklıdır, mantığın, olasılıkların ya da gözlemlerin saldırılarına kolaylıkla karşı koyabilir. Arka yolun ağzına yaklaşırken oradaki çocuklar içlerinden birini kızın yolunun üstüne doğru iter, "Hey, Kathleen! Bak, kim sana Baby Ruth getirmiş!" diye bağırırlardı. Grup gülüşürken, seçilen âşık debelenir, gerisingeri gruba katılma mücadelesi verir, ayaklan çamurlarda kayar dururdu. Bir yandan da öğürür gibi sesler çıkarır, kendi rafine seks zevkinin, bu granül suratlı şişkoyla birlikte olmayı kaldıramayacağını ifade etmeye çalışırdı. Kathleen durumdan yakınmaz, yolunu kesen çocukları itip geçmeye de kalkışmazdı. Orada öylece, sabırlı sabırlı durur, yağlar arasına sıkışmış gözleri aptal aptal bakar,

sonunda çocuklar ona sataşmaktan bıkarlardı. Kız da şap şap basarak, etleri sallanarak kaldırımda ilerlemeyi sürdürürdü.

Bizim mahallede oturup da bu konuda istekli olduğuna inanılan öteki kız da Brigid Meehan'dı. Brigid'in Kathleen'den farkı, gerçekten de söyleneni yapabilecek olmasıydı. Aptal ve tamahkâr olduğu için. Neredeyse on altı yaşına gelip okuldan ayrılacaktı, ama hâlâ Rahibe Agnes-Joseph'in dördüncü sınıfında, en arka sırada oturuyor, sıra ona küçük geliyordu. Zaten tüm zor ve sorunlu öğrenciler Rahibe Agnes-Joseph'e verilirdi. Onda hem annece bir anlayış, hem de gardiyan sertliği bir aradaydı. Geri tiplere yumuşak ve anlayışlı davranırdı ama, düzen bozan isyankâr çocuklar da onun cetvelinin parmak eklemelerine inişinden korkarlardı, teke tek mücadelede çocuğu duvara savurup sersemlemesini sağlayacak müthiş savunma yeteneklerine saygı duymayı çabucak öğrenirlerdi. Rahibe Agnes-Joseph'de 'Doğa Gücü'nün yoğunlaşmış hali vardı. Bahçe dolusu çocukların, oyun oynarken birdenbire o geçiyor diye sessizleştiğini

268

bilirdim. Bağırılmalar minör Doppler inişine geçer, koşmakta olan çocuklar tökezleyip yürüyüş temposuna döner, ip atlayanların ipi havada dalgalanır, atılan toplar karşılanmaz, o geçene kadar yerde yuvarlanır, bu arada o da, dudaklarında yarım bir gülümsemeyle, başlığının kolalı kanadan altındaki gözleri sağa sola iyi niyetli bakışlar ata ata ilerlerdi.

Brigid eve dönerken yolda hep yalnızdı, çünkü dördüncü sınıf öğrencileri için paydos, onun yaşitlarından yarım saat önceydi. Livingston Caddesi'nden aşağı yürürken oğlanlar arkasından tuhaf sesler çıkarıp ıslıklar çalmaya başlar, olmayacak teklifler haykırırlardı. Aslında ona ne söylense zaten yapacağım bilirdilerdi. Bir keresinde çocuklardan biri ona bira kamyonunun önüne çıkmasını söyledi diye, hemen çıkmış, kamyon da ona çarpmıştı. Ama genellikle yine de Brigid'in geçmesine izin verirlerdi, çünkü kardeşi Patrick'ten korkarlardı. Kıza bir şey olursa Patrick'in peşlerine düşeceğini bilirdilerdi. O tek gözlü salak gorilin peşlerinde olması düşüncesi çok güçlü bir anafrodizyak sayılırdı.

Ben kendimi pek tedirgin hissedirdim, çünkü Brigid'in annesi, benim annemin (tavsiyelerime uymayarak) nispeten dostça ilişkiler geliştirdiği bir kadındı. Ne zaman karşılaşsalar birbirlerine 'iyi günler' diliyorlardı. Ayrıca benim ... nasıl diyeyim ... Brigid'le bir tecrübem de olmuştu. Patrick'in kız kardeşiyle oynasani hamur edeceği tehdidine rağmen.

On birinci doğum günümün ardından, sıcak bir akşam üstü Brigid gözlerinde yaşlarla, panik içinde gelip kapımızı vurmıştı. Tekleye tekleye verdiği mesaj, annesinin 'takılmış' olduğu, tüm yetişkin Meehan'lann da sarhoş olduğuydu. Kardeşi Patrick de hâlâ ıslah evindeydi. Brigid ne yapacağını bilemiyordu. Annemin gelip yardım etmesini istiyordu. Ben de annemin peşine takıldım. Annemin oraya yalnız gitmesine izin veremezdim. Les kokulu Meehan mağaralarına vardığımızda, Bayan Meehan'ı mutfakta bulduk. Bir

269

eli ocağın gaz musluğunda, öbür eli arka kapının kulbundaydı. Ta. kılıştı' gerçekten. İkisini de bırakamıyordu. Mutfaktaki haşlanmış lahana ve idrar karışımı kokuya bir de gazın o hasta-tatlı kokusu karışmaktaydı, çünkü çocuklar annelerini düştüğü durumdan kur-tarmak için gazı defalarca çevirip açmışlardı. Şimdi kapatmak için düğmeyi çevirmek

gerekiyordu. Biz girdiğimizde, çocuklardan ikisi annelerinin koluna sarılmış, elini kapı kulbundan ayırmaya uğraşı-yorlardı. Bayan Meehan kapı kulbuyla gaz musluğu arasında çarmıha gerilmiş gibiydi. Hıçkırarak bunun kendi suçu olmadığını söyleyip duruyordu! Elini çekmek istiyordu! Ama yapamıyordu! Yapamıyordu işte! Acil durumlarda her zaman sakin ve becerikli olan annem, önce çocuklar ordusuna mutfaktan çıkmalarını emretti. Dışarı! Dışarı! Sonra benimle ve Brigid'le mutfak masasına oturdu, alçak sesle bize, Brigid'in ne kadar çok büyüdüğünden, geceleri hava çok sıcak olduğu için uyumanın ne kadar zor olduğundan, aklına gelen her şeyden söz etmeye başladı. Ben de oyuna katıldım, araya birkaç söz sıkıştırdım. Brigid hiç katılmadı. Gözlerini masadaki muşambaya dikip öylece oturdu. Zaman içinde Bayan Meehan'm hıçkırıkları ^ azaldı, kapı kulbunu kavrayan elinin beyazlaşmış eklemeleri normal rengine döndü, kavrayışı yavaşça gevşedi. Annem bize Lake George Köyü'ndeki yazlardan birinde olanları anlatmaya başlamıştı. Hava öyle sıcaktı ki... Gözümün ucuyla, Bayan Meehan'm gazı tekrar açtığını gördüm. Kibriti çakıp ocaklardan birini yaktığını görünce, bir uyan çığılığı atmama ramak kaldı. O sakin bir sesle, "Bir fincan kahve ister misiniz, Bayan?" diye sordu. Annem evet dedi, Bayan Meehan demliği mavi alevlerin üzerine kaydırıldı ... O kadar. Artık iyileşmişti. Brigid rahatlayarak içini çekti, mutfaktan çıktı, annesi ondan boşalan sandalyeye oturdu, havanın ne kadar sıcak olduğundan konuşmaya başladı. Avucundaki kocaman kırmızı lekeye hep gözüm takılıyordu. İnci Sokağı'na ük taşındığımız gün kızgın tencerenin kulbuna ya-

270

pişmanın izi. İhtiyar Joe Meehan tekmeyle fırlatana kadar atamamışa o gün tencereyi. Annemle Bayan Meehan kahvelerini içerken ben midemi bulandıran o yağ, çöp, gaz ve çiş karışımı kokudan kurtulmak amacıyla hole çıktım. Hol karanlıktı, korku vericiydi. Ön sahanlığa çıkıp annemi orada beklemeye karar verdim. Ama karanlığın derinliklerinden gelen bir ses beni şaşırttı. "Luke?"

"... Brigid?"

"Gel buraya, Luke."

Sese doğru ilerledim. Kaymamak için ayağımı süre süre gidiyordum. Elim de, bir şeye çarpmayayım diye öne uzanmış durumdaydı. Elimi yakaladı, çevirdi, avucuma bir şey koydu. Ilık, yumuşak, ipek gibi düzgün bir şey ... daha önceden tanıdığım hiçbir şeye benzetemiyordum. Elimi hafifçe oynattım, avucumdaki şeyin içinde bulunan çok yoğun sıvı da kıpırdadı ... ipek kese içinde civa gibi. Soluğumu tuttum, bilincim uyandı. Avucumdaki şey Brigid Meehan'ın sol memesiydi. Meme başı bileğime doğruydu. Sanki onu bir Tanrı' ya, erkeklik, arzu, aşk ve tüm yasak şeylerin Tann'sma sunuyormuşum gibi. Öyle yumuşak, öyle düzgündü ki, ince kum gibi parmak aralanma süzülüyor sandım. Baş parmağımı yavaşça meme başının üstüne koydum. Gül yaprağı gibi ince ipeksi kabuğu capcanlıydı. İçindeki sıvı memedekinden bile yumuşak, daha esrarengiz, daha heyecan vericiydi. Karanlık holde, soluğum kesik kesik, nabzım kulaklarımda atarak öylece duruyordum, ama o memenin bana arzudan ötürü sunulmuş olmadığını da biliyordum. Bu hareket, annesine yardıma gelişimizin karşılığında bir ödüldü. Brigid tüm erkek çocukların ve yetişkin erkeklerin istediğini çok iyi bildiği bir şeyi sunuyordu bana.

Ama duyularım avucumdaki memenin eddisiyle oradan oraya yayılır, hayal gücüm fanteziler yaratırken, şaşkın mutluluğum buz gibi

bir düşünceyle karşılaştı: Ya kardeşi Patrick şu anda belirse de beni Brigid'in memesini tutarken yakalasa? Beyaz örtü ardındaki o kör göz üstüme dikilip yüreğimi delerken, suratımı pelteye çevirecek yumruğu bekleyecek duruma düşersem? Ne diyecektim ona? Kendimi bir blöfle kurtarabilir miydim? "Hey, Patrick, ne var ne yok? Çoktan görüşmedik. Baksana, bu durum herhalde sana biraz tuhaf görünüyordur, ama aslına bakarsan ... şey, ben yalnızca ... kız kardeşinin memesini tutuyorum. Anlarsın, ona yardım ediyorum. Evet. Ne diyorsun, Patrick? İslah evinde durum nasıldı?"

Karanlık holde, avucumdaki memenin keyfinden mest, suratımın pelte edilmesinin korkusu içinde öylece durmak, burnuma afrodiz-yakla gühercileyi peşpeşe çekiyormuşum gibi bir etki yapıyordu. Ama bana sunulan armağanı reddediyormuş gibi görünmeden elimi nasıl çekebileceğimi bilemiyordum. Kararsız bir an geldi, ona bir veda öpücüğü vermeyi düşündüm. O saten gibi dokuya, o meme basma dudaklarımın değmesi fikri, duyularımı fırlı finî döndürdü ... ama Brigid de o sıra memeyi avucumdan alıp kaldırdı. Kumaş hışırtılarını duyunca, onu tekrar koynuna yerleştirdiğini varsaydım, bir ^ daha o memeye asla dokunamayacağımı düşündüm. Tek kelime etmeden holde yürüdüm, apartmanın ön sahanlığına çıktım. Meehan'lardan bir grup ön basamaklara yayılmıştı. Biralarından yudumlar çekiyor, ortak çocuklarına hırlayıp duruyorlardı. Kafamın içi sersem gibiydi. Sarhoş Meehan'larla ve ayaklayan çocuklarıyla dolu bu gerçek dünya nerede, birkaç metre arkamdaki karanlık ve sihirli dünyada Brigid Meehan'ın sol memesinden aldığım simyasal etki neredeydi! Aradaki upuzun mesafeyi aklım almıyordu.³²

Brigid Meehan'm o leş kokan karanlık holde memesini avucurna koyması benim erkekliğimin şafağını noktalamış, o meme benim gözümde arzusunun evrensel metaforu haline gelmişti. Hayal gücümün parmağını sık sık o uyanışm dokunsal süreci üzerinden, teşbih boncuklarını sayar gibi kaydırıyor, her bir duyuyu ayrı ayrı algı-

yordum. Brigid'i ne zaman düşünsem, içimde şefkat-utanç karışımı bir duygu uyanıyordu. Şefkatin nedeni, bana sunduğu o karmakarışık zevk, utancın nedeni de, o kadar aptal bir kızla cinsel herhangi bir şey yapmanın yanlış olduğunu biliyor olmamdı.

Meehan'lann mutfağından ayrılıp eve döndüğümüzde, acaba Bayan Meehan neden tuttuğu şeyleri bırakamıyor diye söylenmeye koyuldum. Annem bilemeyeceğini söyledi, ama belki de zavalıcık hayatta çok fazla şeyini kaybetmiştir, diye akıl yürüttü. İlk önce ailesini kaybetmiş, tımarhaneye düşmüş, Meehan'lardan biri onu orada bulmuştu. Sonra iki bebeğini kaybetmişti. Söylentilere göre ihmalden ölmüştü bebekler. Bu kadar çok şey kaybedince, belki de Bayan Meehan artık tuttuğu şeyleri kolay kolay bırakamaz olmuştu. Başımı evet anlamında salladım. Annemin zengin içgöfülerinden etkilenmiştim, ama biraz da şaşkındım. Film yapımcıları nasıl suçluluk duyan bir film kahramanının sorunlarını uydurma bir yöntemle 'iyileştirmeyi' başarıyorsa, bu da biraz öyleydi. Ben insan yapısının böyle birkaç basit simgeyle, kurgu hikâyeyle açıklanabileceğini ka-bullenemiyordum. Freud'u bilimselden çok edebiyat adamı haline getiren o basit genellemeleri okumama daha yıllar vardı.

İşte böylece, on bir yaşımıdayken aşkla ilk karşılaştığımda, konunun fiziksel yönlerini yorumlayış biçimim, annemin net klinik anla-tîarıyla, tuvaletlerdeki resimlerle, Bayan

LaMonte'un sağlam bacakları ve taşlan memeleriyle, mahalledeki daha büyük çocukların Kathleen Gogarty ile bir şişe Dr. Pepper fiyatına yaptıkları (ya da yaptıklarını iddia ettikleri) şeylerle, hepsinden fazla da, Brigid Meehan'ın ipeksi sol memesinin avucumda bıraktığı tedirgin edici etkiyle biçimlenmişti. Kaygı kaynağı bir karışım. Batıcı bir karışım. Aşkın etle ilgili yönlerine ilişkin geliştirdiğim o karmaşık ve kısmî anlayışa ek olarak, aşka dayalı kahramanlık gösterilerine ilişkin birtakım kavramlarım da vardı. Bunların en başta geleni, büyükbabamın Maud'a olan o ölmez aşkının ilham verici ışığıydı. Ömrünün

İ

273

sonuna kadar her Cumartesi onun mezarını ziyaret etmişti. Sonra Bayan McGivney'in savaş kahramanı kocası için kendini ve hayatını feda edişi de vardı. Bayan McGivney'i hâlâ ara sıra görüyordum. Hızlı adımlarla karşı kaldırıma geçiyor, Bay Kane'in dükkânına gidip dönüyordu. Kendisini terk edişimden ötürü beni bağışladığını umarak onunla bir kere konuşmaya çalıştım, ama o kaşlarını çattı, içine kapandı, beni tanımamış gibi bir havaya büründü.

Hayattan alınma bu olayların yanı sıra, filmlerde ve radyo tiyatrolarında da romantik aşkın örneklerine rastlıyordum. Annemin pek hoşlandığı, hızlı solumalarla dolu 'drama filmleri'nde, aşkı arama eylemi yüksek voltajlı bir işti. Acil ihtiyaçla, kandırmalarla, çekilen acılarla dolu bir iş. Bir yığın da günah unsuru vardı. Günah ve suçluluk, pişmanlık, inkâr, suçlama, yalvarma, reddetme, öc alma, hakkından gelme ... bütün bu duygusal çorba bize hiç çekingenliği olmayan abartılı bir 'rol kesme' eşliğinde sunuluyordu. On bir yaşında bir çocuk için oldukça telaşlandırıcı ve dolaşık bir durum.

Daha hafif romantik filmlere gelince, onlar da aşkı bir oyun gibi gösteriyordu ... ama bu oyun benim kazanabileceğim türden bir oyun değildi, çünkü hikâyenin geleneği, benim türümdeki insanlara karşıydı. Hollywood algısına göre, filmin başında kahramanımız kadının erkek arkadaşı olan o hafif soytarı, hızlı konuşan delikanlı (terbiyeli, güzel konuşan, kitap okuyan bir tip), sonunda kızın kavuşacağı sevgili olamıyordu. Buna karşılık, erkek yıldızın kız arkadaşı olarak işe başlayan o zeki, hırslı, kibar kız da, kaderin ya da VVarner'in Clark Gable'a uygun gördüğü kız olamıyordu. Bundan alınacak ders belliydi: kitap okuyan, düşünceli davranan erkekler, hiçbir zaman güzel ve çekici kızlara düşmezler; eğitilmiş, bağımsız düşünceli kızlar da esaslı adamlara düşmezler. Filmin yıldızları genellikle saçma bir rastlantı sonucu tanışır, ikisi de öfkelenir, birbirine bağırıp çağırır, bir yığın olmadık karmaşıklığı yaşar, çoğu zaman birbirleriyle asla evlenmeyeceklerini haykırır, 'dünyada bir o

274

bir ben kalsam' türü lâflar ederlerdi. Alınacak ders ne? Sirbirinden hoşlanmayan> inançları, umutlan ve geçmişleri örtüşme^en, ortak yanı bulunmayan insanlar, kesinlikle birbirine çakılır kalır v

Ama romantik aşk hakkındaki anlayışımın büyük bölücü aslında filmlerden değil, radyodan gelmekteydi. Annemin en sevdiği radyo tiyatrosu İlk Geliş adını taşıyordu. Başlarken tiyatrodaki seyircilerin genel uğultusu duyuluyor, sonra yer gösteren adamın sesi işitiliyordu: "Şu taraftan, ilk defa gelen sayın beyefendi. Orta bölüm, orta yol üzerindeki iki koltuk." Sonra perde alkışlar eşliğinde açılıyor, oyun başlıyordu. "İlk Geliş" konularının tümü romantik aşk öyküleri idi. Kızla oğlan karşılaşılıyor, oğlan kızı kaybediyor, oğlan kızı

elde ediyor. Bu ana yapı bloklarının arasına da reklamlar giriyordu. İlk reklam kuşağı kahramanlar ayrıldığında, ikincisi yeniden kavuşmalarının hemen öncesinde veriliyordu. Sponsorlar o iki noktayı çok heyecanlı sayıyor, dinleyicilerin konu akışını kaçırmaktan korkacağını, radyo başından ayrılmayacaklarını hesaplıyor olmaîjydiar.33 Annem ayrıca Grand Central İstasyonu'nu da dinlerdi. O program başlarken, heyecanlı bir sunucu, trenin New York kenti dış mahallelerinden birine yaklaşmasını tarif eder, sıra sıra yoksul mahallelerden geçip depoya doğru karanlık tünele daldığını söylerdi. Tünel çıkışında tren, buharlar tıslayarak, fren gıcırtiları çıkararak durur biz de, "Gra-a-a-a-nd Central Sta-a-a-tion! Milyonlarca özel hayatın kavşağı!" duyurusunu dinlerdik. Aşk hikâyelerinin her biri, ya Grand Central'da başlar ya da orada biterdi. Bunlar da basit hikâyelerdi. Çift yine saçma bir yanlış anlama yüzünden birbirinden ayrılır, annem buna deli olurdu, çünkü birbiri için yaratılmış iki kişinin, "karanlıkta birbirini görmeden geçen gemiler gibi" kaybolup gitmeleri kadar trajik bir olay bilmediğini söylerdi. (Annemin aŞzmdan duyduğum ilk şiirsel benzetme de buydu. Belki de bu sefer terimi doğru söylediği için dikkatimi çekmişti. Düşük olasılıklı bir rastlantı.)

275

Romantik aşkın yapısıyla ilgili pek çok şeyi de dizilerden öğren-mistim. Bunlarda ana fikir, hayatın ardı arkası kesilmez, yokuş yukarı bir çaba olduğu, işle, üzüntüyle, kaygı ve tersliklerle dolu olduğu, sonra birdenbire işlerin daha da kötüye gidebileceği yolundaydı. Ben dizileri yalnız hasta yattığım zamanlarda, bir de annemin hastalığında ona baktığım zamanlarda dinlerdim. Bazı dizilere pek tutkundum ama diğerlerini 'zırvalık' diye hor görürdüm; ama ben, bunları hangi ölçüte göre böyle sınıflandırıp ayırdığını bir türlü anlayamazdım.34

Dizilerin başında sunucu bize programın ana sorusunu açıklardı. Pazar Kızı dizisi, Colorado'nun küçük bir madencilik kasabasından gelme bir kızın, zengin ve soylu bir İngiliz'le evlenerek mutlu olup olamayacağını soruyordu. Mary Noble, Kulisteki Zevce dizisi ise, sabah programı aktörü, milyonlarca kadının sevgilisi olan bir erkekle evlenen kadının mutluluğu bulup bulamayacağını soruyordu. Helen Trent'in Aşkı dizisinin sorusuna gelince, bir kadının otuz beşinden sonra aşkı bulup bulamayacağına ilişkindi.

On bir yaşındaki acımasız bir çocuk, bu soruların hepsine aynı cevabı veriyordu: Kimin umurunda?

Yani tıpkı fiziksel aşkla ilgili anlayışım gibi, romantik aşk konusundaki gençlik anlayışım da pek çok unsurun etkisiyle karmaşık hale gelmişti, bunların çoğu da Tabak Gecesi filmlerinin ve radyo dizilerinin marifetiydi. Bu yüce ideallerle benim kendi karamsar fikirlerimden oluşan bir cephaneye ilk romantik serüvenime daldım. Rahibe Mary-Theresa'ya olan ebedî aşkı zorlaştıran etken, her ikimizin de kilise içindeki resmî görevlerimizdi.

Benirtı sunak görevlisi oluşumun dindarlıkla falan ilgisi olmadığı gibi, inançla bile ilgisi yoktu. Katolik oluşumun nedeni, solak oluşumun nedeninden farklı değildi ... öyle doğmuştum da ondandı. Bu konuda ne ikna, ne maneviyat ne de kişisel bir selâmet arzusu rol oynamıştı. Sağduyum, 'Darvvin'izm hakkında okuduklarım ve

276

hepsinden önemlisi de, rasyonele yakın, otoritere ve bâtil inanca uzak eğilimlerim bir

araya gelince, kateşizmde bize öğretilen o mucizeleri, kilisenin esrarengizliklerini, 'iyi niyetli mitler'1 kategorisine yerleştirmeme yol açıyordu, o kadar.35

Sunak görevlisi olarak, ayinlerin teatral niteliğinden son derece etkileniyor, olayın içindeki kendi rolüme de bayılıyordum. Sahnede idim, üstümde süslü bir kostüm vardı. Ritüel, tütsüler, şiirsellik, tantana bir arada bana öyle çekici geliyordu ki, gelecekte hangi mesleği seçip annemi yoksul mahallelerden kurtaracağımı düşünürken, papaz olmak da kısa bir süre için aklımdan geçti; ama yoksulluğa bu kadar kuvvetle adanmış bir meslekten nasıl olup da yeterli para gelebileceğini pek göremiyordum. Belki de radyo papazı olurdum, müritlerim geniş bir grup oluştururdu, onlara kutsanmış madalyalar, minik şişeler içinde kutsal sular satardım. İtiraf etmem gerekir, papazların kendi annelerinden ayrı, papaz lojmanlarında yaşamaya mecbur olmasının da cazibesi yok değildi. Ayrıca papazlara hayranlık duyuluyor, çeşitli konularda onlara danışılıyordu. Ben, de cemaatimin saygısını kazanabileceğimden oldukça emindim -hattâ beğendikleri bir niteliğim olan tevazuuma zarar vermeksizin beni 'pir' saymaları bile mümkündü.

Ama papazlığı meslek olarak seçmekle ilgili tüm düşüncelerim, Brigid Meehan'ın ipeksi sol memesi avucuma değdiği anda yıldırım hızıyla silindi gitti.

Annemin kiliseye yönelik tutumu, ödün vermeyen, siyah beyaz dünya görüşüyle, bazı konularda ömür boyu kin tutma eğilimiyle tutarlıydı. Bu eğilimi, kendi kendine sebebiyet verdiği nice yaralarının iyileşmesini engellerdi. Bu seferki konuyla ilgili kini ise Tanrı'ya karşıydı. Yatağında kitabımı okurken, onun içeride sessizce ağladığını duydum. Bu çok seyrek olurdu. Ancak en kara depresyonlara girdiği zaman böyle âğlardı. Bir süre öylece yattım, onu duymamış gibi yaptım. Sonunda kalkıp mutfağa gittim, ocağı yakıp demliği

277

ateşe koydum. Ayak seslerimin onu yatağından kaldırıp banyoya yönelteceğini büüyordum. Orada yüzünü soğuk suyla yıkayacak, sonra gelip benimle oturacaktı. Annemi gam ve keder bastığı, biriyle (benimle) konuşmaya ihtiyaç duyduğu zamanlarda, uyguladığımız usul buydu. Çekilmiş kahveyi demliğin üst haznesine koyuyordum ki, mutfağa geldi, masanın başındaki sandalyelerden birine oturdu. Bir şey söylemedim. Yalnızca önüne fincanını koydum, sütlerden birini açtım. Kolay iş değildi. Konserve kutularında satılan kaynatılmış sütlerin bulunduğu ambalajda, üst kenar diye bir şey yoktu. Konserve açacağı kolaylıkla kayıp elinize batabiliyordu. Arkamda burnunu çektiğini duydum, ama dönüp bakmadım. Kendini toparlaması için ona zaman tanımak istiyordum. Ağladığını kimsenin görmesinden hoşlanmazdı. Demliğin üst haznesindeki suların rengi kahverengine dönüştüğünde, annemin fincanını doldurup onune koydum (ben o yaşta henüz kahve içmiyordum). Sonra karşısına oturdum, gözlerimi masanın muşamba örtüsüne diktim.

Bir sürç sonra konuşmaya başladığında, kafasındaki düşüncenin orta yerinden bir giriş yaptı. Daha doğrusu, yakınmasının orta ye- -rinden. Gecenin geç saatindeki bu günah çıkarma seanslarında genellikle öyle yapardı. Babamın onu yeni yürüyen bir çocuk ve bakılması gereken bir bebekle, meteliksiz bırakıp yok olmasından sonra bir gece nasıl saatlerce hıçkırarak ağladığını anlattı. Ne yapacağını, nereye döneceğini bilemiyordu. Babası zaten öbür kardeşleriyle ailelerini besleyip barındırabilmek için elinden geleni yapmaktaydı. Ailede ekonomik kriz nedeniyle işini kaybetmemiş tek erkek oydu çünkü. Şimdi kalkıp da ondan, zaten verdiği desteğin daha fazlasını isteyemezdi. O anda verdiği

destekse, yeterli olmaktan çok uzaktı.

O gece kendini öyle gamlı, öyle berbat hissediyordu ki, intiharı düşünmüştü. Banyoyu sıcak suyla doldurmayı, babamın o sabah iş aramaya' giderken bıraktığı tıraş bıçağını ele almayı!

Banyoda lava-

278

konun başında duruyor, kendi gözlerindeki korkuyu görmemek için aynaya bakmaya cesaret edemiyordu. Ama sonunda yapamamıştı. Çocuklarını şu dünyada yapayalnız bırakamazdı. Çaresizlik içinde arka bahçeye çıkmış, karlar üzerine diz çökmüş, Plattsburg'daki halalarının zoruyla ayinlere gittiğinden bu yana ilk defa olarak dua etmişti. Tann'dan kendisine yardım etmesini, çocuklarına yardım etmesini istemişti.

Sonra eve dönmüş uyumaya çalışmıştı ki... birdenbire kafasında bir plan belirmiş, yatakta doğrulup oturmasına yol açmıştı. Babasının yanma gidecekti. Fort-Anne'deki eski evlerinde, onunla birlikte yaşayacaktı. Yapayalnızdı babası. Çünkü artık ablası evden ayrılmış.. kendi ailesini oluşturmuştu. Sonunda annem, tercih edilen kız evlât, asıl kız evlât durumundaydı. Ona ihtiyaç vardı. Babasının hayatını rahatlatacak, aynı zamanda Anne-Marie ile bana bir yuva bulmuş olacaktı. Mükemmel bir çözüm! Her şey yoluna girecekti. Tanrı dualarını duymuş, ona yolu göstermişti.

İki hafta sonra da babası yol kazasında ölmüştü.

Demek Tanrı'nın dualara cevabı böyle oluyordu, öyle mi? Pekâlâ. Tamam öyleyse! O günden sonra annem bir daha kilisenin kapısından içeri adımını atmadı, evimize bir papazın ya da rahibenin ayak basmasına izin vermedi. Ama kendine özgü inadiyla, Tann'ya olan inancını da korudu, terk etmedi. Yalnız, Tann'ya karşı ömür boyu sürecektir bir hınc ve kin geliştirdi. Eğer öldüğünüzde Tann'ya hesap vereceğiniz doğruysa ... karşılaştıklarında annem ona Fransız-Kızılberberli hışmını kesinlikle gösterecekti! Ve eğer Tanrı bu nedenle onu cehenneme yollarsa ... eh, onun da ziyarı yoktu! Vız gelirdi anneme!

O noktada yeniden ağlamaya başladı. Bütün bu haksızlıklara yönelik öfke gözyaşları. Ben gözümü masadaki muşambadan kaldırmadım. Bir süre sonra ellerinin tersiyle yanaklarını kuruladı, kahvesini bitirdi, "Bunları sana anlattığım için rahatsız olmuyorsun, değil

279

mi?" diye sordu. "Bazen bunları içimden çıkarma ihtiyacını hissediyorum."

Başımı iki yana salladım.

"Konuşabileceğim tek kişi sensin. Benim güvenilir sağ kolum."

Beni kucakladı, kalkıp yatak odasına döndü, çabucak uyudu. Fincanı çalkaladım, sütü buz kutusuna kaldırdım, kahve tortusunu çöp için kullandığımız kovaya döktüm, yatağıma döndüm, uzun süre sokağın seslerini, eski binanın yerleşirken çıkardığı gıcırıltıları dinledim. Tanrı'ya olan hıncına rağmen annem Anne-Marie ile ikimizin kiliseye düzenli olarak gitmemizde ısrar ederdi. Ben sunak görevlisi olunca da çok sevinmişti. Ne de olsa, kavga kendisiyle 'O'nun arasındaydı. Acısını çocuklardan çıkarmaya da hakkı yoktu.

On bir yaşına geldiğimde, henüz hiçbir cinsel deneyimim yoktu. O masum ve romantik çağda, pek az çocuğun öyle tecrübeleri olabilirdi. Ama kötülük konusundaki tecrübesizliğimizi telâfi etmek istercesine, kilise günah tanımını genişletmiş, eylem alanının dışına, söz ve düşüncenin gölgeli alanlarına da yaymıştı. İşte bu yayılma, günah ağının benim üzerime de düşmesini sağlıyordu. Eylem söz konusu olduğunda tümüyle

masumdum, söz alanında da durumum ona yakındı, ama canlı hayal gücüm beni sık sık düşünce günahlarına doğru götürüyor, sonunda onun da ötesine taşıyor, dinsizliğin içinden kurtulmaz bataklığına savuruyordu. Üstelik de bir rahibeyle.

Our Lady of Angels'daki rahibeleri tarif ederken ilk akla gelen sıfatlar arasında 'genç' ya da 'güzel' gibi sözler yoktur. Tann bu kadınları dekoratif amaçlarla değil, işlevsel amaçlarla yaratmış gibidir. Ama Rahibe Mary-Theresa, ortalıkta saçlarını saklayan kolalanmış geniş kanatlı kepleriyle dolaşan İsa'nın gelinleri' arasında en az yaşlı ve en az çirkin olanıydı. Hepsinin yüzü soyulmuş gibi, fazla

280

duyarlı görünürdü. Fısıldayan giysiler giyerlerdi. Tatlı tatlı gülümserlerdi ama demir iradeye sahiptiler. Koridorlarda, oyun bahçelerinde, birbirini izleyen kuşaklar dolusu öğrenciler arasında dolaşır dururlardı. Rahibe Mary-Theresa'yla ikinci yılımın ortalarına, doğru, Ona on altı sayfalık bir ödev yazdım. İstenmemiş bir ödev. Dilbilgi-sinde zarfların biçimleri ve işlevleri hakkında. Ödev onu etkilediği kadar da şaşırttı.36 Sınıfta hızlı tempolu fiil analizlerinde adetâ bir sihirbazdım. Öğretmenim bunu hayattaki en yüksek başarılarından biri sayardı. Şimdi siz sanırsınız ki, bu becerilerim beni on\m sınıfında yıldız yapmaya yeter, seçtiği mesleğin soylu ve ödüllendirici bir iş olduğuna inanmasını sağlar. Ben de öyle düşünmüştürn tabii. Zaman zaman haftalık kompozisyonlarımı da 'yaratıcı' oldukları için övdüğü bir gerçektir. Ama ne yazık ki imlada da fazla yaratıcıydım. El yazısı açınsındansa durumum umutsuzdu. Ben bu kusurlarımı bağışlayabiliyordum, çünkü imlâyı da, el yazısını da önemsiz sayıyordum. Ama Rahibe Mary-Theresa onları da dile olan sevgi kadar, zengin bir kelime dağarcığı kadar, doğru bir dilbilgisi kadar önemli bulmaktaydı. Onun gözünde benim el yazısı kusurlarım, yakuz eğitimden değil, maneviyattan da kaynaklanıyordu, çünkü imlâ yanlışları yapmanın tembellikten, el yazısındaki zaafaların ise karakter zayıflığından kaynaklandığına kesin olarak inanmıştı. Bu yüzden, öğretmenin not defterinde benimle ilgili 'A'lar sıralaması, İngilizce'ye gelindiğinde 'C ile aksıyordu. O 'C de, sayısı 'A'lara denk olan 'F'lerle (bunlar kötü el yazısı ve 'Kışot'vârî imlâ notlarıydı), okuyabildiği ödevlerime verdiği 'A'ların ortalaması oluyordu.

Yazıları masamıza gömülü cam hokkalaradaki mürekkebe batırdığımız kalem uçlarıyla yazıyorduk. Ben solaktım, hem de 'koyu' solaktım (öğretmenlerim 'inatla' solak olduğumu söylerlerdi). Böyle olunca, elimin topuğunu (diyeyim) yeni yazılmış ıslak yazıların üzerinden geçirmemek için tek çarem, kâğıdı yan çevirip yazdan tepeden yazmaktı. Kalemim parmak uçlarımla yönlendirmek zorun-

281

daydım. Sağ elle yazanlar gibi, ya da Palmer Metodu'nun istediği gibi kolumun tümünü, alt kol yastığı üzerine yaslayarak yazı yaza. mıyordum. Buradan da ortaya, eğri büğrü el yazım çıkıyordu. Kâğı. da akan mürekkep lekelerine gelince, kalemim sınımsız tutma zorunlu, luğumun sonucuydu. O yüzden parmağım da kalıcı bir oyuk bile oluşmuştu. Kalem ucu, kâğıda takılıp yanlıyor, kâğıda mürekkebi akıtıyordu. Gömülen ucu kâğıttan kaldırdığım zaman da, bu sefer minik mürekkep benekleri kâğıdın her yanına fıskiye gibi saçılıyor-du. El yazımın kötülüğü nedeniyle notumun kırılmasına öyle güceniyordum ki, ara sıra hokkadaki mürekkebin çok azalmasına göz yumuyordum. O zaman birtakım tortular ve zerrecikler de kâğıdım-daki lekelerle ekleniyor, el yazımı daha da kişiselleştiriyordu. Bütün bunlar

yetmiyormuş gibi, oturduğum sıranın yüzü öyle oyuk oyuktu ki, kâğıdı koyacak düzgün bir yer bulmak zordu. Bu nedenle yazılarımda en az bir tane mürekkep lekesi olmak zorundaydı. Rahibe Mary-Theresa'nın çalışmalarımı değerlendirirken bu ıvır zıvıra haksız düzeyde bir ağırlık tanıdığını hissetmeme rağmen, onun takdirini kazanmayı (aslında onu etkilemeyi) öyle çok istiyordum ki, leke- * siz ve çiziksiz yazılar yazmak için çok çaba göstermeye ant içip duruyordum. Haftada bir, sınıfta kompozisyon yazıyorduk. O sessiz ortamda Rahibe Mary-Theresa bembeyaz kanatlı kepiyle sıralar arasında dolaşıyor, çabalarımızı gözlüyordu. Yaklaştığını her zaman duyardım, çünkü uzun lacivert giysisi sıralara değip fısıltı sesleri çıkarırdı. Benim sıramın üzerine eğildiği zaman da, sıfım tebeşir kokan havasım içine taze pişmiş ekmeğin kokusuyla sarı sabun kokuları karışırdı ... rahibe kokusu ... içimi isimsiz özlemlerle dolduran bir kokular karışımı.

Kâğıdındaki lekeler, çarpık yazıları ya da mürekkepli ucun açtığı delikler için beni hiçbir zaman azarlamazdı. Yaratıcı imlâ hatalarıma da değinmezdi. Ama başka birinin sırasına doğru ilerlemeden önce hafifçe içini çektiği her seferinde kalbimi delerdi.

282

Rahibe Mary-Theresa'dan övgü koparmaktaki sürekli başarısızlıklarım dikkate alındığında, Noel tatili sırasında bir gece rüyamda belirmesine gerçekten şaşırımdım. Karmaşık bir rüyaydı ama hikâyenin akışı görünüşte sakindi. Ben yine de rüyadan uyandığımda kalbimi gümbür gümbür atar buldum. Mideme gerilimden kramp giriyordu. En can sıkıcı yanı da, Rahibe Mary-Theresa'nın kolalı başlığının altında Brigid Meehan'ın memesinin gözüktüğü o mantıksız imajdı. Ertesi akşam da rüyama girdi, ondan sonraki akşam da. Çok geçmeden o rüyalar, düzenli bir tefrika hikâyesine dönüştü. Ben yazı yazıyorum, onun eli benimkine değip yönlendiriyor. Sonra yavaşça ve birlikte havaya yükseliyoruz ... bu bölüm, kafasındaki kanatlarla ilgili bir şey. Ekmeğin ve sarı sabun kokuları arasında havada uçuyoruz ... yüzlerimiz birbirine yaklaşıyor, yaklaşıyor, sonunda o geniş kanatların örtüsü altında, yanaklarımız birbirine değiyor ...

... Ve uyanıyordum. Uyandığımda rüyadan parçalar hâlâ bilincimde, Brigid Meehan'ın memesinin dokunsal anısıyla karışıyordu. Brigid Meehan'ın Rahibe Mary-Theresa'yla ne ilgisi olabileceğini bir türlü anlayamıyordum. Ayrıca, yanak yanağa bulutlar arasında yavaşça uçmanın bu kadar rahatlatıcı, bu kadar hoş bir şey olmasının nedeni neydi?

Bir gün öğleden sonra, Rahibe Mary-Theresa benden sınıfta biraz kalıp kara tahta için kendisine yardım etmemi istedi. Bunun neye varacağı konusunda hem heyecanlı, hem de kaygılıydım (... birlikte havaya mı yükselecektik? ... parfümlü bulutlar arasında ağırlığı hiç olmayan bir bale mi yapacaktık? ...). Silgileri alıp yangın merdivenine çıktım, ikisini birbirine vura vura tebeşir tozu fırtınaları kopardım, bu arada o da tahtayı nemli bir bezle sildi. Ben geri döndüğümde, sıradan bir şey söylüyor havasında (kuşku verecek kadar, hem de), Rahibe Angelica'nın kendisine söylediği bir şeye değindi. Ben matematik problemlerini kafamdan çözüyormuşum, oysa diğer çocuklar kâğıt-kalemle işlem yapıyorlarmış. Rahibe

283

Angelica'nın yanıldığını söyledim. Problemleri kafadan çözmüyordum. Cevaplar çok kolay geliyordu yalnızca. Apaçık ortadaydı cevaplar. Ama aslında ben matematiğe ilgi duymuyordum. Çiftçi Jones'la Çiftçi Brown farklı hızlarla birbirlerine doğru araba

sürüyorlarsa, biri yemek molası veriyor, ötekinin lastiği patlıyorsa, ne zaman karşılaşacaklarına, ben ne kadar uğraşsam önem veremezdim. O bana, bu kullandığım acayip kelimeleri nereden kaptığımı, çeşitli jeolojik zamanların adlarını, Fransa'nın krallarını ve bu gibi şeyleri nereden bildiğimi sordu, sonunda da, hiç IQ testi alıp almadığımı bilmek istedi. (Demek dersten sonra biraz kalmamı istemesinin asıl nedeni buydu. Fels Naphta sabununun kokusu içinde yapılan ağırlıksız baleyle ilgisi yoktu. Tüh.) Yedi yaşındayken* Bayan Cox'un yaptırttığı testleri anlattım, o da, bir sakıncası yoksa tekrar testten geçmemi istediğini söyledi.

Bir iki hafta sonra, bütün bir öğleden sonrayı, okul kütüphanesinde peşpeşe testler doldurarak geçirdim. Kafamın üzerinde, Papa Pi'nin acıyla gülümseyen resmi asılıydı. Sonuçlar bana söylenmedi, ama Rahibe bana, her gün okuldan sonra bir saat kalıp imlâmı ve yazımı geliştirmek isteyip istemediğimi sordu. Bana özel yardım sunmak istemesine sevindim, onunla yalnız zaman geçireceğim için de heyecanlandım.

Kış geldi, dört buçukta zil çalarken kar karanlığına bürünmüş olan gökyüzü, Rahibe Mary-Theresa'nın sınıfında yalnız kalan ikimizin çevresini sarar duruma girdi. Ben ön sıraya geçiyor, ne görev verdiyse onu yapmaya çalışıyordum, o da karşımda, kendi masasında oturuyor, ya kâğıtları düzeltiyor ya da bir şeyler okuyordu. Ara sıra kalkıp yanıma geliyor, neler yaptığımı bakıyor, ben bu arada ekmek ve sabundan oluşan rahibe kokusunu içime çekiyordum ... ve tabii konsantrasyonum dağılıyordu. Ama imlâda hızla ilerledim. 'E'den sonra T geldiğinde ('c'yi izleme durumu hariç ama), 'ey5 sesi vermesi gerektiğini {neighbor ya da weigh gibi) bir kere öğrenince,

284

gerisi artık basit ezbere kalıyordu, ben de onun övgüsünü kazanmak için o kadar çaba göstermeye razıydım. Ama tabii için için, imlâyı yine de kişinin kendine kalmış, rastgele bir iş gibi görmeyi sürdürüyordum ... İngilizce dilinde gerçekten de öyleydi. Ama imlâda iyileşme göstersem büe, el yazımı düzeltme çabalan sonuç vermedi... zaten Palmer Metodu'nu kullanmaya çalışan hiçbir solak o konuda ilerleme kaydedemezdi.

Bir gün, sınıfın geri kalanı paltolarını alıp koridorda yola koyulduktan, ben de ön sıraya geçtikten sonra, Rahibe Mary-Theresa işaret parmağını kıvrırarak beni yanına çağırdı. Masasında tüp gibi bir şey vardı. Çiçekli duvar kâğıdına sarılmıştı. Dolma kalemdi. Yan tarafında gümüş rengi bir pompası vardı. Ona basarak, haznesine hokkadan mürekkep doyurabiliyordunuz. Yeni değildi ama yine de çok güzeldi. Ayrıca ikinci bir hediye daha vardı. Bir şişe koyu lacivert mürekkep. Şişe patentli, altıgen bir tasarıma sahipti. Onu kırkbeş derecelik bir açıyla durdurabiliyor, boşalmasına yakınken bile kaleminize bir hayli mürekkep çekebiliyordunuz. O şişenin zeki tasarımı, modern iletişim teknolojisiyle ilk tanışmamı simgeliyordu. Daha önce hiç dolmakalemle yazmamıştım. Gerçi hâlâ kâğıdı yan çevirip yazıları üstten yazmak, ıslak mürekkebi sıvaştırmamak zorundaydım, ama dolmakalemin yuvarlak ucu kâğıdın üzerinden düzgün şekilde kayıyor, takılmıyor, delik açmıyor, mürekkep akıtmıyordu. Ayrıca onu çok daha kolay yönlendirebiliyordum. Fazla sıkı bastırmadığım için, işaret parmağında çentik oluşmuyordu. Rahibe Mary-Theresa bana bir egzersiz verdi, yazmamı söyledi. Omzumun üzerinden eğilip yazdıklarımı daha önceki marifetlerimle karşılaştırdığında (sıcak soluğu saçlarımı kıpırdatıyordu, gözlerimi yumdum, o harikulade rahibe kokusunu içime çektim), bana yazımın artık, çok güzel

sayılmasa da, en azından okunabilir olduğunu söyledi. Bir tek koca leke hariç -o sırada kalemle oynamıştım. Mürekkebi akıtmaksızın o pompanın levyesini ne kadar kaldırabileceğimi merak etmiştim ve ... ayy... o kadar da değil herhalde.

285

O gece Rahibe Mary Theres a rüyama girdi, bana gülümsedi. Kepinin parlak beyazlığı, yüz hatlarını bulanıklaştırıyordu. Fazla ışık almış fotoğraf gibi. Havalanıp ona doğru yükseldim. Yanaklarımız birbirine değdi, o elimdeki kalemi yakaladı, birlikte boşlukta uçmaya başladık. Kocaman bir ereksiyonla uyandığımda (on bir yaşına göre kocaman), çok kaygılı, ama aynı zamanda da mutluydum. Neler oluyordu böyle?

İlkbahar başlarında yağmurlu bir gündü. Rahibe Mary-Theresa bana, bu kadar çok yeteneğim olduğu halde, neden daha çok çalışıp notlarımı yükseltmediğimi sordu. Yurttaşlık Bilgisi dersine atıf yaptığını anlamıştım. Öğretmenle anlaşmazlığa düşmüştüm o derste. Yoksulluğu, Tann'nm bize inancımızı sınamak ve güçlendirmek için gönderdiği bir 'sınav' olarak kabul etmediğimi söylemiştim. Bir sonraki karnemde, 'kötü davranış' nedeniyle notumu kırmıştı. Rahibe Mary-Theresa'ya, notların o kadar da önemi olmadığını, zaten on altı yaşından sonra okulda kalmayacağımı, iş bulup aileme yardım etmek zorunda olduğumu söyledim. Hem zaten içimden bir his, hayatta başarıya (eğer ulaşacaksam) bilinen mesleklerin dışında bir alanda ulaşacağımı söylüyordu. Belki bir şeyler icat ederdim. Ya da insanları eğlendirirdim. Öyle bir şey. Ama notlara hiç önem vermediğimi sanıyorsa, o konuda da yanılıyordu. Tam tersine, testlerde iyi not almaktan hoşlanıyordum. Bir oyun gibiydi. Kazanmayı severdim.

"Anlıyorum," dedi. Ardından, özenerek önem vermiyormuş havasına soktuğu sesiyle, testlerde başarılı olmak için dua etmeyi hiç düşünüp düşünmediğimi sordu. Sohbetimize dua fikrinin girmesi beni tedirginleştirdi. Bizi 'bir rahibeyle bir çocuk' olarak görmekten hoşlanmıyordum. Daha çok, öğretmenle mucit/komedyen ... hattâ bir erkekle bir kadın olarak görmekten yanaydım. Ama o sözlerini sürdürdü, büimle ve bilgiyle uğraşanların genellikle Saint Thomas Aquinas'a dua ettiğini, gençlerin çocuklar azizi Saint Nicolas'ya va

286

da şans için Lima'lı Saint Rose'a dua edebileceğini söyledi. Ben bunlara, sınıftaki aptalların da belki Jude'a, kaybedilen davaların, ziyan olan çabaların azizine dua edebileceklerini eklediğimde, kaşları çatıldı. "Bu çok zalim bir söz, Luke." Sonra bana, bir keresinde duanın olumlu gücüyle ilgili bir tecrübeyi kendisinin de yaşadığını söyledi.³⁷ Öğretmen olabilmek için eğitim aldığı sırada olmuştu. Pek de iyi hazırlanamadığı bir test için kaygılıydı. Lima'lı Saint Rose'a olanca gücüyle dua etmiş, testte başarılı olmuştu. Ben de ona, dua gücüne inanmak sayesinde, insanların zor sınavlar karşısında yakasına sarılan panikten sıyrılmış olabileceğini söyledim. Gülümsedi, evet, dedi, Tanrı'nın dualara verdiği cevaplardan birinin de böyle içeriden çalışmak olabileceğine işaret etti. Bu numarasına hayranlık duydum. Erkek doğmuş olsa herhalde Cizvit olurdu.

Dua gücü konusunda bu ük sıradan sohbetimizin ardından, Rahibe Mary-Thefesa okul sonrası seanslarımıza inançla ilgili ufak tefek yorumlar sokuşturmaya başladı. Bana yazı egzersizi olarak verdiği konular da artık el yazısı kitabından alınma metinler değildi. Amacı alfabedeki bütün harfleri kullanmak olan o zorlama cümlele-. ri yazmıyordum artık.

Konular genellikle küçük bir erkek çocukla ilgiliydi. Hayatta ne yapmak istediğini bilmiyordu. Sonunda birisi, genellikle yaşlı ve bilge bir papaz ona, kendisine yol göstermesi için Tanrı'ya dua etmesini öğütüyordu. O sırada bir şey oluyor, onlara bir mesaj veriyordu. Bir çağrı. Belki de Tanrı'nın isteği, o çocuğun...

... Benim Tanrı hizmetine girmemi istiyordu!

Başlangıçta onun bu sinsiliğine bozuldum, ama çok geçmeden hikâyeye oyunlarımda kendimi papaz olarak konumlandırmaya başladım. Fakir mahallelerdeki çocuklar için çalışıyordum, onlar da beni, sert ve kurnaz olduğum için, sokak usullerini iyi bildiğim için kabul ediyorlardı. Bu çocukların hayranlığını ve güvenini kazanmak için onları ledgey oyununda yenmek yararlı olabilirdi. Spencer Trac/nin yapabileceği gibi.

287

İnci Sokağı'ndan aşağı yürürken içimden papaz rolü oynuyor, gözlerimde bağışlayıcı bir ifadeyle sağa sola baş selamları veriyordum. Öbür çocuklar bana garip garip bakıyordu ama ben hikâyeye oyunuma devam ediyordum. Perdelerin arkasındaki yaşlı kadınların, birlikte yürümekte olan Peder Luke'la Rahibe Mary-Theresa'ya bakmakta olduğunu hayal ediyordum. Tüm mahalleye sevgi ve merhamet saçıyorlardı. İyi yürekli ihtiyarlar birbirlerini dürtecek, bak şu değerli çifte, yine yararlı işler yapmaya gidiyorlar, diyeceklerdi. Genç papazla rahibenin her gece, papazın rüyalarında gizlice buluştuğu akıllarına bile gelmeyecekti. Yüzleri kanatlı kepin altında birbirine yakın, rahibenin elinde papazın kalemi ... Yo, hayır, bu yaşlı kadınların bu ayrıntıları bilmemesi daha iyiydi. İnançları sarsılırdı bilirlirse.

Ama haftanın sonuna doğru, papaz oyunları yeni malzeme kıtlığından ötürü kurumaya başladı. Rahibe Mary-Theresa'ya sevgimi söyleyeceğim dakikanın provalarına başladım. Model olarak, annemin bizi her Perşembe akşamı sürüklediği o kadın filmlerini seçmiştim. O filmlerdeki 'ilanı aşk' sahnelerinin çeşitli türlerini bir hafta ^ kadar düşündükten, hem kendi repliklerimi, hem Rahibe Mary-Theresa'ninkileri mırıldanıp durduktan sonra, okul sonrası seansımızın bitip benim veda etme zamanım gelene kadar beklemeye karar verdim. Kapıyı açacaktım, sonra dönüp, "Ha, bu arada, Rahibe Mary-Theresa," diyecektim. O başını kâğıtlarından kaldıracak, "Evet, Luke?" diyecekti. Ben yumuşak, ama ciddi bir sesle, "Yo, bir şey yok. Yalnızca ... şey, sizi seviyorum," diyecektim. Sonra dönüp çıkacak, kapıyı arkamdan kapayacaktım. O masasında, şaşkın durumda kalacaktı. Sarsılmış olacak, söyleyecek söz bulamayacaktı. Afallayacaktı... ya da belki kapıya koşacak, tutup açacaktı, ama ben dönüp duran sisler arasında kaybolmuş olacaktım. O zaman kapıyı kapayacak, kadınların yalnızca filmlerde yaptığı gibi kanadı poposuyla yerine itecek, sırtını oraya dayayacak, dudaklarında hül-

288

yalı bir gülümsemeye, kuşku dolu dünyaya karşı nasıl ışıltılı bir geleceğimiz olacağını hayal edecekti ... bir erkek ve bir rahibe olarak.

Benim Rahibe Mary-Theresa'yla ilgili şaşırtıcı (hiçbir zaman tam masum olmayan) rüyalarım, sonunda duygularımı ona açmakla ilgili gündüz hayallerine dönüştüğünde, ikimiz maneviyat bahçesinde bir yıldır birlikte çalışıyorduk. Ben Saint Joseph'de sunak görevlisi olalı aradan bir yıl geçmişti.

Sunak görevi eğitimim biter bitmez beni kaptıkları gibi Pazar sabahı saat altı ayinine

verdiler. Bu görev, daha büyük çocukların hep kaçındığı bir görevdi, çünkü bu düşük prestijli ayinlerde vaazı veren yaşlı Peder Looney,* huysuzluğu ve acayıplıklarıyla ün yapmıştı. (Adı hakkında da espri yapılmadığını sanmayın.)

Saint Joseph bizim apartmana dört blok uzaklıktaydı. Yoksul mahallelerinin hemen kıyısında olmasına rağmen, yine de çok önemli bir kiliseydi. Toplanan cemaat kalabalık ve oldukça da hali vakti yerinde kimselerdi. 1870'lerde İrlandalı papazlar, inançlılara yalvararak, onları zorlayarak, tehdit ederek, utandırarak paralarını .sızdırmayı başarmış, Vermont granitinden koskocaman, içinde yankılar çınlayan neo-Gotik mağarayı inşa edip adını da Saint Joseph koymuşlardı. Kilise, İrlanda Mahallesi diye anılan otuz bloklu bir alanın güney uçundaydı. Yıllar içinde İrlandalıların çoğu zenginleşip Amerikan etno-kültürel salatasına karışmışlardı. Batıya ve kuzeye doğru dağılmış, nehirden ve doklardan uzaklaşmış, geriye Kuzey İnci Sokağı'ndaki bir avuç sebatsız alt sınıf İrlandalıları bırakmışlardı. Albany'nin 'İrlanda Kilisesi' bu yüzden kentin oldukça seviyesiz kesimindeydi. Ama yine de insanlar buraya kadar geliyor, papazların İrlanda aksanını dinlemekten hoşlanıyordu. Papazlar hâlâ buraya İrlanda'dan gönderilmekteydi.

Looney - deli, kaçık

289

Saint Joseph'in Sunak Derneği'ndeki hanımlar, yakındaki Saint Anthony'nin benzer derneğinde faaliyet gösterenlerle rekabet halinde gibiydi. Oraya İtalyanlar giderdi, çünkü papazlar onlara İtalyan-ca hitap edebilir, onları İtalyanca avutabilirdi. Papa'nın (dolayısıyla da Tanrı'nın) ana dilinde dua etmenin kendilerine daha büyük yararlar sağlayacağına inanan yaşlı kadınlar için bu çok rahatlatıcı oluyordu. Bizim bloktaki çocuklara göre, İtalyan çocuklar aslında Padua'da Saint Anthony'nin korumasında oldukları için şanslıydılar, çünkü o, Kaybolan Şeyler'in aziziydi; çocuklar sürekli bir şeyleri kaybediyor, yanlış yerlere bırakıyor, sonra da arıyorlardı; bu nedenle de o azizin arayıp bulma yeteneklerine özellikle ihtiyaçları vardı. Ben aslında bu hokus pokusa hiçbir zaman inanmamıştım, ama bir keresinde, sırf jest olsun diye Saint Anthony'ye de bir dua etmiştim ... beş sentimi delik cebimden düşürüp kaybettiğim zaman. Gerçi beş sentimi hemen bulamadım, ama o yaz üç tane tek sent buldum (birini trolleybüs ezip çarpıtmıştı). Bu da bana, Saint Anthony'ye dua etmenin gerçekten bir değeri olabileceğini göstermişti... yüzde elli kadar bir değer ... eğer çarpık senti normalinin yarısı değerinde sayarsak. Yani İtalyanların Saint Anthony'si kayıplara uğrayan in-* sanlar adına destekçi olurken, bizim Saint Joseph'imiz daha başka gruplara, babalara, marangozlara, boynuzlu kocalara destek çıkıyordu -ama bu sonunculara el uzatırken, en büyük oğluya arasındaki ilişki konusunda ilginç ve anlamlı bir tutum göstermekten de geri durmuyordu.

Saint Joseph ile Saint Anthony'nin Sunak Dernekleri, kız kardeşler dayanışmasını sürdürmek amacıyla her yıl bir kere birbirlerini ziyaret ederlerdi. Bu ziyaretler sırasında ayine katılır, ardından da çay içerler (İtalyan hanımlar çayı pek sevmezlerdi) ya da kahveyi tercih ederlerdi (İrlandalı hanımların kahveye pek güveni yoktu). İçeceklerin yanında, kabuğu çıkarılmış ekmeğin dilimlerinden yapılmış üçgen biçiminde sandviçler de sunulurdu. Bu ziyaretler aynı

290

zamanda, sürüp giden rekabet açısından tarafların bazı puanlar kazanmasına da olanak

tanıyordu. Hangi tarafta mumlar daha kalın, hangi tarafta çiçek süslemeleri daha çok ve daha yaratıcı, kostümlerin kumaşı ve dikişi hangi tarafta daha üstün, koronun sesi hangi, tarafta daha yüksek, kreş nerede daha güzel, temizlik, pırıltı ve cilalar nerede daha iyi! Saint Joseph'in kadınları hakkaniyetli davranmak uğruna (bunu 'şeytanın hakkını şeytana vermeli' diye ifade ediyorlardı), İtalyanlar'ın dekorasyon alanında doğuştan zevk sahibi olduklarını kabul ediyorlardı (bu yeteneği de Akdeniz ülkelerinin abartılı ve cırtlak şeylere olan eğilimine yorumluyorlardı). Ama Saint Joseph de kutsal günlerde birtakım etkileyici kreşlerle ortaya çıkıyordu: ışıklı mumlardan oluşmuş ormanlar; yeşil, kırmızı ve alan rengi ipekten harika geçit töreni kostümleri, en güzel tütsü dumanları! Orgundan çıkan seslerin oluşturduğu ses duvarlarındaki titreşim, oturduğunuz kerevette titremeler yaratırdı. Our Lady of Angels'ın Kadınlar Korosu, Erkekler Korosu ve Çocuklar Korosu, cemaati çok üstün seslerle zenginleştirirdi. Yüksek Ayin'de tam dört papaz bulunurdu. Cemaatin dullanıyla evde kalmış kadınları o papazlara karşı (tümüyle değilse bile genellikle) annece duygular beslerlerdi. Hep gülümseyen bu tatlı sesli papazlara, sunak görevlisi çocuklardan altı tanesi hizmet ederdi. Bunlar genellikle daha büyük yaştaki çocuklar olurdu. 'Çağrı'yı daha ciddi şekilde düşünmeye başlayanlar.

Peder Looney hiç gülümsemediği gibi, sesi tatlı falan da değildi. Kendini rahat bıraktığı zaman yüzüne yerleşen ifade, sinirliliği temsil eden çatık kaşlardı. O sert ve çatlak sesi de, rehberlik etmekten, insanları avutmaktan çok, azarlamaya uygun bir sestti. Ayin sırasındaki tek yardımcısı, bu görev için çağrı alamayacak, alsa bile o çağrıya cevap veremeyecek bir tipti. Herkesin gözü mahmurken yapıdan, Peder Looney ile benim görevli olduğumuz o sabah ayinleri, en alt düzeydekilerdi. Saint Joseph'in gururu olan yüksek ayinler gibi

291

değildi. Bizim hanımlar o yüksek ayinlere Saint Anthony hanımlarının gizliden gizliye pek imrendiği kanısındaydılar.

Peder Looney, çatık kaşları, her şeyi gören o bağışlamaz gözleri ve tel çerçeveli gözlüğüyle, bu mahallenin en eski papazıydı. Yaşı sekseni geçmişti. Bazen dalgın, bazen eksantrik, bazen huysuz olan Looney aslında yıllar önce emekli olmalıydı, ama kendisine artık ihtiyaç olmadığını ona söylemeye kimse cesaret edememişti. Piskopos bile. Çünkü 1900'lerin girişine yakın yıllarda genç bir papaz olan Looney, canını dişine takmış, kilisenin tüm renkli camlan için gerekli parayı tek başına toplamıştı. Böylesine güzel biçimde aydınlatılmasına katkıda bulunduğu kilisede artık çalışamayacağını ona söylemek kolay değildi. Bunun yerine, hizmetlerini Pazar sabahı erken saatte yapılan ayinle sınırlamışlardı. O saatte gelen cemaat, doğu kesiminden az sayıda insandı. Kimi barınak arayan serseriler, kimi aşın dindar kadınlardı. Öğleden sonra yapılacak ve doksan dakika sürecek o şatafatlı ayine gelecek kodamanlar hiçbiri görmemiş ve görmeyecekti.

Peder Looneynin vaaz konusunu saptırdığını, her seferinde kendi takıntısına getirdiğini bilmeyen yoktu. Yani kilisenin önünde beyzbol oynayıp duran kötü çocuklara ve lanet olası toplarının değerli pencereler için oluşturduğu tehdide. Her vaazın sonunda kürsünün üstünden öne eğilir, yuvarlak gözlük camlarının ardından gözlerini cemaate dikerek onlara kilisenin vitraylarını tehlikeye atacak şekilde top oynamanın bir günah olduğunu haykırırdı. Tan-rı'nın evine saldırdan başka bir şey değildi. Katıksız hırsızlıktı! Tan-n'dan çalmaktı!

Tabancayı çekip Bebek İsa'yı karanlık bir dehlize sokmakla birdi! Tann'nm bunları görmediğini bir an bile düşünmeyin! Görüyor o! Biliyor!

Ön sıralardaki yaşlı kadınlar gözlerini sinirli sinirli sağa sola kaçırlar, arkadaki serseriler yakalarını kaldırır, çenelerini içeri çekerlerdi.

292

Biz bir ekiptik. Peder Looney ve ben. Ben kendimi, Peder Lcone/nin star numarasının dikkati çekmeyen 'kolaylaştırıcısı' olarak görürdüm. Bir bakıma, kukla tiyatrosunda ipleri ellerinde tutanlar gibi. Ama kendi solo gösterimi de seviyordum. Tüm gözlerin üzerimde olduğu -ya da benim öyle umduğum an. Peder Looney sakristi'*de homurdanarak üzerindeki kostümü çekiştirip düzeltirken, ben tek başıma salona girer, kutsal ışığın önünden geçerken diz çöker, eğilirdim. Burnum neredeyse dizime değerd. Seyredenler önemini anlasın diye o ânı elimden geldiğince de uzatırdım. Sonra tahtadan mum yakıcı/söndürücü çubuğumu alır, fitilini kırmızı çam kutudaki mumdan yakar, elimden geldiği kadar zarif adımlarla ilerleyip sunaktaki altı mumu birer birer yakardım. Mütevazi ayinimize yalnızca altı mum tahsis edilirdi. Her mum alev aldığı anda çubuğu çabucak geri çekerdim, çünkü katıldığım ayinlerden bildiğime göre, mumlar ilk yandığında alevi görünmezdi. Ben geçtikten sonra arkamda bir mucize oluyormuş gibi, mumların kendiliğinden yandığı izlenimini yaratmak hoşuma giderdi. Sonra sakristi'ye döner, Peder Looneynin kıyafetini çabucak gözden geçirirdim, çünkü çok dikkatsizdi, bazen bir şeyleri çarpık yerleştirir, yanlış ucu yanlış yere sokardı. Kostüm sorumlusu gibi onu düzeltmek zorundaydım. Ben bu işi yaparken o da homurdanır, yakınırdı. Bundan sonra en önemli görevim başlardı. O önde, ben arkada, ayin için salona girerdik.

Peder Looney 'eucharist'i kaldırırken ben küçük gümüş çanı çalardım. Hareketimi belli etmemeye çalışır, cemaatten bazılarının, Transubstansiasyon sırasında çanın kendiliğinden çalması gibi bir mucizeye adetâ inanmasını beklerdim. Peder Looney ayin biter bitmez hemen gitmek isterdi. Sabırsızdı. Kapının dışında durup cemaat üyelerine iyi dilekler ve kutlamalar sunmazdı. Ben de onun Peşi sıra sakristi'ye girer, kostümlerini alır, dikkatle katlayıp dolabı-

Kiliseye ait eşyaların muhafaza edildiği yer.

293

na yerleştirir, asılacak parçaları asardım. Arterit nedeniyle zor hareket ettiği için hep homurdanu-dı. Sinirinden giysileri dikişlerinden yırtacak diye korkardım. Verdiği mücadeleden yorulup soluk soluğa oturduğu zaman, ben de kendi kolalı kıyafetimi çıkarırdım. Kulis yardımcıları gibi, kazağımla kalırdım. Sunağa döner, mumları söndürürdüm, ama bu sefer bu işi farklı bir tempoda yapardım. İyi başarılmış bir işin sonrasında ortalığı toplayan görevli gibi. Çubuğumu her mumun üzerinden kaldırdığımda, gümüş rengi bir ince duman yükselir, yukarıdaki karanlıklarda kaybolurdu. Çubuğu çabuk çekince dumanın da çubuğun ucunu izleyerek yükseldiğini, artık bir hafta mucize falan olmayacağını düşünürdüm.

Yeni söndürülmüş mumun kokusu benim bilincimde her zaman kutsallığın, esrarengizliğin, inancın kokusu olarak kalacaktı. Yüzyıllar boyunca birbirini izlemiş gizli korkuların, karanlıkta fısıldanan umutların kokusu.³⁸

Quinquagesima Pazarı gibi, Epifani, Pentecost, Childermas gibi kutsal günlerin eskiden

kalma isimleri çok hoşuma giderdi. Hu- ^ go'nun Nötre Dame'ın Kamburu kitabındaki Çmasimodo karakteriyle karşılaştığımda, herhalde koskoca Albany kentinde kamburun adının Çmasimodo Pazarı duasından gelme olduğunu bilen tek çocuk bendim. O dua, Quasi modo geniti infantis diye başlardı, yani 'Teni doğmuş bebekler gibi ...' Benim için Paskalya'nın süresi, Lenften önceki Quinquagesima Pazan'ndan başlar, Paskalya sonrasındaki Quasimodo Pazan'na kadar sürerdi, nedeni de bayramın o iki ucu kapsamaması değil, benim o sözcüklerin telaffuzunu çok sevmemdi.

1941'in Quinquagesima Pazarı'm hiçbir zaman unutamayacağım, çünkü o günkü erken saat ayininde birdenbire inançsız olduğum fikri kafamda aydınlamvermişti. Bu yüzden ruhum cehennemin tüm eziyetlerini görmeyi hak ediyordu. Böyle bir şey, kisanın belleğine yapışıp kalacak türden bir şeydi.

294

Pazar sabahları aladaki ayine gelen o dindar yaşlı kadınlar arasında iki de evde kalmış kız kardeş vardı. Hep en ön sıraya oturur-lardı, çünkü Tann'nın onları sınamak için yolladığı onca sınav arasında, sağırılık da bulunuyordu. Zavallıların ayrıca Parkinsonu da vardı. Peder Looney, hain beyzbolcuiardan, kınlabilecek renkli camlardan söz ederken onların kafası sağa sola sallanır dururdu. Gözlerini de indirirlerse, onlara bakan biri yaramaz çocukların sorumsuzluğunu ayıplamakta oldukları düşünülebilirdi. Ya da kaşlarını kaldırdıklarında, bu vandalizm davranışı karşısında kendilerinin herhangi bir suçu olması ihtimalini inkâr ediyor gibi görünürlerdi. Her Pazar sabahı, Peder Looney'nin elindeki kadehe önce şarabı, , ardından suyu koyuyordum. Peder İsa'nın kanını cemaate doğru götürmeden önce, komünyon ekmeğini ilk ağzına alan kişi de ben oluyordum. Peder Looney zaman zaman elinin titremesini engelleyemezdi. Nikotinden sararmış tırnağı, ekmeği ağzıma koyarken ön dişlerime birkaç kere çarpardı. Efendimizin bedenini temsil eden bir lokmanın papazın elinden kayıp yere düşerek kirlenmesini önlemek, sunak görevlisinin sorumluluğuydu. Ekmeği altın bir sahanla havada yakalamam gerekiyordu. Bu dehşet verici görevi çok ciddiye aldığım için, ön sıra boyunca Peder Looney ile birlikte yürüyor, altın sahanımı Parkinsonlu kardeşlerin çenesinin altına tutuyordum. Sapına da öyle sıkı sarılıyordum ki elim titriyordu ... ama Peder Looney'nin elinden de, kız kardeşlerin kafalarından da farklı bir tempoda titriyordu. Komünyon alanların, papazın ve sunak görevlisinin farklı ritimlerle titreyip durması sonucu İsa'nın bedeninin tozlara bulanmaması gerçekten bir mucizeydi.

Ayin bittiğinde sinirden bitap düşmüş oluyordum. Peder Looney cemaate dönüp Dominus Vobiscum diye bağırduğunda ben de Et cum spiritu tuo diye cevap veriyordum. Her iş bitip kendimi yeniden arka odada bulunca da, bu komünyon olaysız atlatıldı diye rahat bir soluk alıyordum.

295

Bir süreden beri Rahibe Mary-Theresa'yla ilgili rüyalarım konusunda kaygılıydım. İkimizin havada onun kepinin kanatlarıyla uçuşumuz, benim kalemimi yakalayışı! Bunun «günah olduğunu biliyordum. Olmak zorundaydı. O kadar keyifliydi ki, günah olmaması mümkün değildi. Yo, belki eylem ya da söz olarak günah olmayabilirdi, ama düşünce açısından günah olduğu kesindi, çünkü erek-siyonla uyanıp pencerenin yanına oturduğumda, olayın ayrıntılarını hayalimde büyütmeyi engelleyemiyordum. Onu düşünüyordum, bizi düşünüyordum, günün birinde belki onunla benim ... hayır, onu düşünmemeliyim! Ama Kutsal

Çarşamba'dan önceki Cuma günü, Rahibe Mary-Theresa'mn özel dersinden sonra eve doğru yürürken kafamda şimşek çakana kadar durum aydınlanmamıştı. Önümüzdeki Pazar günü Quinquagesima Pazarı'ydı. Cemaatin önünde komün-yon alacaktım, oysa ruhum itiraf edilmemiş günahların kirliliğini taşıyor olacaktı ... Hangi günah? Eh, bunu herhalde 'Zina Etmeyeceksin' faslına sokmak gerekirdi.

Zina. Üstelik henüz on iki yaşında büe değildim. Tanrım. =«

Her şeyi itiraf etmeye karar verdim. Bu günah ruhumdan çıkınca kendimi daha iyi hissedeceğimi biliyordum. Cumartesi sabahı evde kaldım, radyoyu dinledim, papazların günah çıkarma kabinini terk edecekleri zamanın yaklaşmasını bekledim. Son dakikayı bekleyişimin de soylu sayılamayacak bir yanı vardı, onu da kabullenmek zorundayım, çünkü günahlarımı anlatmaya karar vermiş olsam bile, papazın bir an önce o kulübeden çıkmak isteyeceği, çay falan içmeyi özleyeceği zamanı seçmek istemiştim. Belki o zaman zina günahımı da öteki günahların arasına saklardım, papaz farkına yaramayabilirdi. Ama radyodaki korku tiyatrosunu dinlerken fazla oyalandım, çıktığımda Saint Joseph'e kadar koşarak gitmek zorunda kaldım-Kapıdan içeri paldır küldür daldığımda, günah çıkarma kabinlerimi1 yalnızca bir tanesinde m\ım yanıyordu, son günahkâr da ceza olara* verüen duaları okumak üzere, oturduğu kerevete geri dönmekteydi-

296

Kabine süzüldüm, 'kutsabenipederçünkügünahışledim' lafını soluk soluğa, kafesin ardındaki karanlığa söyledim, ardından onun geç kalmasına yol açtığım için özür diledim, daha sonra da, son günah çıkarmamdan bu yana bir hafta geçtiğini ekledim. Bu süre içinde Dördüncü Emir'e karşı iki kere günah işlemiştim, annemin sözünü dinlememiştim, iki kere de Altıncı Emir'e karşı gelmişim, bir kere de Sekizinci Emir'e çünkü ...

Papaz, "Altıncı Emir'e mi?" diye sözümü kesti. "Yani bana zina işlediğini mi söylüyorsun, Jean-Luc?"

Benzimdeki bütün kan çekildi. Peder Looney hiçbir zaman günah çıkarma nöbeti tutmazdı. Çeşitli günahlardan hangilerinin daha ağır olduğu yolunda garip ve kendine özgü ölçütleri nedeniyle (kırı-labilecek camları önemsemeksizin beyzbol oynamak, dine küfretmek, bir de kara ayınlara bir yatkınlık), ona bu işi yaptırmıyorlardı. Herhalde Paskalya telaşı yüzünden onu oturtmuşlardı bugün buraya. Peder Looney tabii benim sesimi hemen tanıdı.

Sabırsız bir sesle, "Duyalım bakalım şu senin zinanı," dedi.

"Ah, şey, Peder, aslında tabii tam zina değildi, daha çok, başka bir şeydi. Ama ... şey ... tüm cinsel günahlar Altıncı Emir altında gruplandığına göre demek ki..."

"Cinsel günahların hangi emir altında gruplandığını bana senin söylemene ihtiyacım yok, çocuk. Şimdi... senin bu cinsel günahmm niteliği nasıl bir şey?"

"Eylem olarak günah işlemedim, Peder. Düşünce düzeyinde bir günahtı."

"Ne tür düşünceler gelip geçti aklından?"

Gelip geçmek mi? Peder Looney'ye kendi sunak görevlisinin bir rahibeyle sevişmeyi hayal ettiğini söyleyebilir raiydim? Elbette ki hayır.

297

"Kendinle oynamak mıydı yapağın, Jean-Luc?" diye ısrar etti pe_ der Looney. Terliklerini, çayını pek özlemişti.

"Hayır, Peder. Ben ... ahh ... şey ... daha önce hiç yapmamış, tim." Yetki karşısında hep

uyguladığım yönteme otomatik olarak kayıvermiştim. Tam bir yalan söylemeksizin, karşımdakinin yanlış sonuç çıkarmasını sağlamak. Daha önce hiç yapmamıştım derken, yalan değildi ... o bundan 'şimdi yaptım' sonucunu çıkarırsa suç benim miydi? Bu tür zihin kaydırma senaryolarını hiçbir zaman önceden düşünüp hazırlamazdım. Doğal olarak gelirlerdi aklıma. Sahtekâr genlerimden ötürü herhalde.

"Gördün mü? İtiraf etmek o kadar da zor değilmiş, değil mi? 'Onan' günahı ciddi konudur, ama en azından, zavallı bir kızı kötü yola sürüklememişsin. Söyle bana, Jean-Luc. Hiç kilisenin önünde beyzbol oynuyor musun?"

"Yo, hayır, Peder, asla!" Gücenik bir sesle konuşuyordum.

"Yo, ben de öyle düşünmemiştim zaten. Ama oynayanlar var! Vandal onlar! Hiçbir şeyi umursamayan küçük zındıklar!"

Cam kıranlara yönelttiği tiradın hızı kesilip sesi homurtulara döndükten sonra, bana iyi bir 'Pişmanlık' sergilemem gerektiğini söyledi, tahmin ettiğimden daha küçük bir ceza verdi. Birkaç Hail Mary duasıyla birkaç Our Father duası. Mastürbasyon besbelli kilise camı kırmanın yanında hafif bir kusurdu.

Eve doğru yürürken, günah çıkarma sırasında papaza yalan söylemiş olduğumu, temizlenmemiş, olduğumu düşünüyordum. Ama başka çarem var mıydı? Bir rahibeyle ilgili kirli düşüncelerim olduğunu mu söyleyecektim? O düşüncelerin aslında kötü şeyler olmadığına Peder Looney'yi dünyada inandıramazdım. Yalnızca ... esrarengiz düşüncelerdi ve ... sevgi doluydular. Bir bakıma.

Ertesi sabah saat altıdaki ayinde, Peder Looney ekmeği dilimin üzerine koymaya hazırlanırken, temiz olmadığını bile bile İsa'nın

298

bedenini içime almak geldi akl^ Bu Jfiahtan da
beterdi! Bu dinsizliktik old%i " ^abilirdim? Lo^;™ fd mi ede' cektim? Hem de onca t A™3
"e ;>^yiyar kadmlann türlü #enserilerin önünde? Bir an için, k^emaaS ^ eteklerini toplayıp
k#eden kaç" mayı düşündüm. BelkiWumfIHj*n ^nsizliğin ceEası olan ^edî lanetlenmeden
kurtulabilire0 zm\ d^der Looney ekmeği fana doğru uzatıyordu. Kaşları sa|ım- \ atılmıştı.
A^m, artP> ekmeğj aldım. bırsızük^ <T gzmı a#

Ama yutmadım.

Peder Looneynin a ^omünyon Sırası bo ^nca yürü-
düm, ekmek lokması «Kasui^ f erkken» ^ saharj)mı ihtiyar kadmlann çenesinin a
dama8Uh<^3/-n. Evde kaimı- ^ prdeşlerin başları, ebediyen kayl^ltma ***** mh
karşıSlnda ^^ ffade edercesine sallanıp dur^edU^ fir

Dinsizliğimden orta\ yOT U' Jilebilecek ^ sonuc ÇJfü- R3*"1^ Mary-Theresa bir
daha Vatah^ e^ziyaret ^^ ^ kanatla-

nyla uçmak üzere banaf ruyal^k11 inmadı. H«rhajde j/et g™3™ artık içimden çıkıp gitı>
^"«fen». *\\ de olmuş^ çünkü / ^ hafta sonra Rahibe May-The^0- Belki imlâmla ya2lmin
yete/ üerleme gösterdiğini, her gün t^resa W> ^aat fazla kalmama /** gerek olmadığını
söyledi. BeD okul1a bi* şizm dersi Veren ^Ç papazla konuştuktan sonra, be^lkl dç> k^Va
uygun û]madl* karar vermişti. İnım h^hf

1941 yılında aşkın zij ^ tek kişi ben değildim. Z^116"1 de
kendisini seven yeni bir ,«ıvaret ettiği ,ştu Bir kovbov

"Kendinle oynamak mıydı yaptığın, Jean-Luc?" diye ısrar etti Peder Looney. Terliklerini, çayını pek özlemişti.

"Hayır, Peder. Ben ... ahh ... şey ... daha önce hiç yapmamış-tim." Yetki karşısında hep uyguladığım yönteme otomatik olarak kayıvermiştim. Tam bir yalan söylemeksizin, karşımdakinin yanlış sonuç çıkarmasını sağlamak. Daha önce hiç yapmamıştım derken, yalan değildi ... o bundan 'şimdi yaptım' sonucunu çıkarırsa suç benim miydi? Bu tür zihin kaydırma senaryolarını hiçbir zaman önceden düşünüp hazırlamazdım. Doğal olarak gelirdi aklıma. Sahtekâr genlerimden ötürü herhalde.

"Gördün mü? İtiraf etmek o kadar da zor değilmiş, değil mi? 'Onan' günahı ciddi konudur, ama en azından, zavallı bir kızı kötü yola sürüklememişsin. Söyle bana, Jean-Luc. Hiç kilisenin önünde beyzbol oynuyor musun?"

"Yo, hayır, Peder, asla!" Gücenik bir sesle konuşuyordum.

'Yo, ben de öyle düşünmemiştim zaten. Ama oynayanlar var! ^ Vandal onlar! Hiçbir şeyi umursamayan küçük zındıklar!"

Cam kıranlara yönelttiği tiradın hızı kesilip sesi homurtulara döndükten sonra, bana iyi bir 'Pişmanlık' sergilemem gerektiğini söyledi, tahmin ettiğimden daha küçük bir ceza verdi. Birkaç Hail Mary duasıyla birkaç Our Fadier duası. Mastürbasyon besbelli kilise camı kumanın yanında hafif bir kusurdu.

Eve doğru yürürken, günah çıkarma sırasında papaza yalan söylemiş olduğumu, temizlenmemiş, olduğumu düşünüyordum. Ama başka çarem var mıydı? Bir rahibeyle ilgili kirli düşüncelerim olduğunu mu söyleyecektim? O düşüncelerin aslında kötü şeyler olmadığına Peder Looneyti dünyada inandıramazdım. Yalnızca ... esrarengiz düşüncelerdi ve ... sevgi doluydular. Bir bakıma.

Ertesi sabah saat altıdaki ayinde, Peder Looney ekmeği düimin üzerine koymaya hazırlanırken, temiz olmadığını bile bile İsa'nın

bedenini içime almakta olduğum geldi aklıma. Bu günahdan da beterdi! Bu dinsizlikti. Ama ne yapabiliirdim? Lokmayı red mi edecektim? Hem de onca cemaatin, ihtiyar kadınların, türlü serserilerin önünde? Bir an için, kostümümün eteklerini toplayıp kiliseden kaçmayı düşündüm. Belki o zaman dinsizliğin cezası olan ebedî lanetlenmeden kurtulabilirdim. Ama Peder Looney ekmeği bana doğru uzatıyordu. Kaşları sabırsızlıkla çatılmıştı. Ağzımı açtım, ekmeği aldım.

Ama yutmadım.

Peder Looneynin arkasından komünyon sırası boyunca yürüdüm, ekmeğin lokması damağımda emken, altın sahanımı ihtiyar kadınların çenesinin altına uzattım. Evde kalmış kız kardeşlerin başları, ebediyen kaybedilmiş bir ruh karşısında çaresizlik ifade edercesine sallanıp duruyordu.

Dinsizliğimden ortaya tahmin edilebilecek bir sonuç çıktı. Rahibe Mary-Theresa bir daha rüyalarımı ziyaret etmedi, kepinin kanatlarıyla uçmak üzere bana yanağı sunmadı. Herhalde şehvet günahı artık içimden çıkıp gitmişti. Belki iyi de olmuştu, çünkü bir iki hafta sonra Rahibe Mary-Theresa bana, imlâmla yazımın yeterli ilerleme gösterdiğini, her gün okulda bir saat fazla kalmama artık gerek olmadığını söyledi. Belki de, kateşizm dersi

veren genç papazla konuştuktan sonra, benim papazlığa uygun olmadığıma karar vermişti. 1941 yılında aşkın ziyaret ettiği tek kişi ben değildim. Annem de kendisini seven yeni bir erkek bulmuştu. Bir kovboy.

299

nf

BEN ADINDA BİR KOVBOY

1940 sonbaharında 'Batı'dan gelen, vücudu çok güçlü kuvvetli üretilmiş ama çok acele monte edilmiş benzeyen bir adam, bizim apartmanın en üst katındaki alçak tavanlı odalardan birini kiraladı. Orası genellikle gelip geçici kimselerin ya da yaşlı, yalnız, insanlardan kaçan, sokakta pek görünmeyen kimselerin tuttuğu odalardandı. Taşınanların çoğu geceyarısı ayrılır, kiralarını ödemedi kaçarlardı. Bazıları da odalarında ölürlendi. Yarı möble kiralanan dairelerdi bunlar. Yani içinde iyi kötü bir yatak, sallantılı bir masa, bir iki sandalye, artı, belki bir başkasının getirip bıraktığı bir iki parça eşya bulunurdu: belki holde bir ayna ya da bir şemsiyelik, belki Victorian tarzı bir çekmece dolabı, rafları kaybolmuş, gözleri takılıp duran bir etajer. Bizim sıradaki apartmanlarda oturanlar, genellikle en üst kattakilere pek dikkat etmezlerdi, çünkü onlar bizim toplumumuza dahil sayılmıyordu, ama 'Batı'dan gelen ve herkesin Ben diye çağırdığı bu adamın (soyadını bilen yoktu) daha kalıcı biri olduğu anlaşıldı. Bira fabrikasının yükleme iskelesinde iş bulup girdi, çok çalıştı, hayatını sürdürmeyi başardı. Ne var ki mahallenin erkekleri ondan kuşku duymaya başladılar. Ben hakkında oldukça garip, hattâ doğal

301

sayılamayacak bir şey öğrenmişlerdi: içki içmiyordu Ben. Öteki aylaklar gibi yükleme yaparken el çabukluğuyla bira şişesi aşırıp bir an önce mideye indirmek için telaş da etmiyordu. Normalde İnci Sokağı erkekleri rihtimlarda yükleme boşaltma işlerinde iki üç ay çalışır, ardından ya aylaklık nedeniyle ya da patrona hakaret nedeniyle kovulurlardı. Rihtimlardaki işler 'serbest' işti... yani günün sonunda paranız avucunuza konuyor, hiçbir kayıt tutulmuyordu. İş zor, ücret azdı, ama Sosyal Hizmetler sizi yakalayamıyor, ek gelir elde ettiniz diye paranızı tırpanlayamıyordu.

Kuşku çeken içkisizliği yetmiyormuş gibi, Ben aynı zamanda Pazar günleri giydiği takım elbisesi nedeniyle de merak ve dedikodu konusu oluyordu. Haftanın altı gününde çalışan, elinden geldiği kadar fazla mesai yapan biriydi. Her akşam bira fabrikasından eve dönerken Bay Kane'in dükkânına uğrar, ocakta ısıtıp akşam yemeği olarak yiyebileceği bir şey alırdı. Dolayısıyla Pazar günleri dışında onu ortalıkta gören pek olmazdı. Pazar sabahları onda evden çıkardı Ben. Banyosunu yapmış, tıraşım olmuş durumda. Üstünde koyu yeşil, kruvaze yakalı takımı olurdu. Tüylü bir kumaştan. Böylesini ancak Güney İnci Sokağı'nın ucuz, çarşı tipi, 'fıçı dükkânı' denilen tür dükkânlarda, kaldırıma çıkarılmış takımlar, pantolonlar, entariler ve paltoların arasında, askılara asılı görürdünüz. Fıçı dükkâncıları müşteri geldiğinde yerlerinden kalkmazlardı. Sandalyeyi iki arka ayağı üzerine eğerek, arkalığını da dükkânın kapısının doğramasına dayayarak oturmayı sürdürürlerdi. Satıcılık yönünde gösterebilecekleri çabanın en büyüğü, alaycı bir tavırla omuz silkerek, 'siz bakın, bayan,' demek, ya da belki, 'daha ucuzunu bulamazsınız', diye bilgi vermektir. Bu yerlere fıçı dükkânı denmesinin nedeni, eski günlerde insanlar giysileri namuslu biçimde prova edebilsinler diye kenarlara kocaman fıçılar konulmuş olmasındandı.

Ama artık kimse fıçıya girmiyordu. Onun yerine, önü çuval perdeli ufak hücreler yapılmıştı. Bu dükkânların üçü yan yanaydı. Hepsinde aynı tür mal-

302

lar vardı. Dükkâncılar da ... kardeş olsalar kimse yadırgamazdı. Belki de gerçekten kardeşiler. Sattıkları giysiler parlak renklerde, hattâ cartlak şeylerdi. Fakirlerin çarpı ve dikkat çeken şeylere doğal bir yatkınlığı olduğu yönündeki yaygın kanıya sanki kanıt sunuyorlardı. Her Pazar sabahı bizim apartmanın ön sahanlığında Ben, üstünde asit yeşili kruvaze takımıyla belirdiğinde, yalnız kıyafeti bile her türlü yorumu çekmeye yeterliyken, o buna başka şeyleri de ekliyordu. Geniş kenarlı, inci grisi bir Stetson şapka! Ayağında bir çift süslü kovboy çizmesi! Bir an sahanlığın tepesinde durur, kıyafetinden utangaç bir gurur duyuyormuş gibi bakmır, sonra basamakları inip İnci Sokağı boyunca güneye, kent merkezine doğru yürümeye başlardı. Omuzlan ceketini öyle gererdi ki, dikişlerinin iplikleri görünürdü. Yakasının geniş klapalan, sanki vücudunun üçte ikisi üst bedenmiş, yalnızca üçte biri bacaklarmış gibi bir izlenim yaratmaktaydı. Her adımda üst bedeni sarsılırdı. Yumruklan ceplerindeydi. Paçalarının en azından biri çizmenin üst kenarına takılıp kıvrılmış olurdu. Güçlü bir insan olduğu belliydi ama, oranlan yanlıştı, yürüyüşünde bir tuhaflik vardı... sanki sol adımını atarken sağ kolunu öne sallamayı kendi kendine hatırlatmak zorunda kalıyormuş, ama bunu da pek tutturamıyormuş gibi görünüyordu.

Karanlık basmadan eve dönmezdi. Döndüğünde sahanlıkta hava almaya çıkmış kimselere rastlarsa, şapkasının kenarına iki parmağıyla dokunarak onları selamlar, ama tek kelime söylemezdi.

Ekim ayındaki enfes bir pastırma yazı sırasında bir Pazar sabahı, güneşin o kaçak ama kutsal ışığından yararlanabilmek için sahanlıkta oturuyorduk ki, Ben kapıda belirdi. Her zamanki gibi kendini utangaç bir gururla herkese gösterdikten sonra, annemin yanından geçerken yine parmaklarıyla şapkasının kenarına dokundu, aynı tuhaf yürüyüşüyle basamakları indi. Annem onun arkasından bakıp başını bir çaresizlik ifadesiyle iki yana salladı. "Zavallı adam. Pek zarif bir yapısı yok. Arkadan bakınca, tek çuvalın içinde dövüşen iki

303

köpek gibi. Hele o elbisesi!" Annemin bir blok öteden göze çarpan hattâ belki kulağı bile tırmalayan Bette Davis takımını düşünmeden edemedim. "Doğrusu babanız böyle bir elbiseyi ölse giymezdi."

Anne-Marie'yle ikimiz bakıştık. Gamlanıp gözyaşlarına gömüldüğü o akşam hariç, annem ilk defa babamın adını ağzıma alıyordu. Yeşil pasta gününden beri! Sesi anıların etkisiyle yumuşamış gibiydi. Annem sözünü sürdürdü, babamın sorumsuz bir itoğlu it olmasına karşın, hakkını yememek gerektiğini, çok klas giyinen biri olduğunu söyledi. Orkestranın çaldığı sahneden yeni inmiş gibi görünürdü babam. Onunla olmak insana gurur verirdi. Bütün kadınlar farkındaydı onun klas giyindiğinin. İyi dans ettiğinin de.

Bana döndü. "Sen de klas giyinen biri olacaksın, Jean-Luc. Babanın havasından çok şey almışsın."

Annemin babamla aramızdaki benzerlikleri görmesi bir bakıma beni şaşırttı. Yıllar içinde benim rolüm, 'oğul' olmaktan uzaklaşmakta, 'yardımcı ve su-daş' rolüne doğru kaymaktaydı. Bu konuda pek de rahat değildim, çünkü kendimi hazır hissetmeden önce

çocukluktan dışarı itiliyormuşum gibi geliyordu. Kredi-Leasing artık Ameri-"* kan tarım ürünleri için yeni marketler açmaya başladığı için, gazete dağıtımı işimden gelen para benim gözümde daha bir önem kazanmaya başlamıştı. Yeni yönelim yüzünden, artık mallar deposunda bize sunulan yiyecekler de azalmaktaydı. Kurutulmuş yumurtayla süt tozu her zaman vardı ... Ortaçağ simyagerleri gelse, Evrensel Solvent'i sızdırmayacak kadar katı ve erimez bulurlardı bu maddeleri.. Abluka altındaki İngilizler bile bunları yemeklerinde kullanacak kadar çaresiz duruma düşmemişlerdi. Depoda artık kurutulmuş patates ve soğan bulmak nadir bir olay haline gelmişti. Elma ya da kayısı kurusuna bir yıldır rastlamamıştım. Bu durumda Bay Kane'in dükkânında daha fazla para harcamak zorundaydık. Ama eğer annem kaloriferi yakma işini üstlenmemiş olsa, gazete gelirim katkısıyla bile geçinemezdik.

304

w

Belki biraz, annemin gazete kazancısına bu kadar ihtiyacı olmasından, belki ben olmasam kalorifer ve apartman temizliği işini de Üstlenemeyeceğini bilmesinden (çünkü işi benimle paylaşmak, hastalandığında bana devretmek zorundaydı), her nedense, kendimi ailem içinde yöneticilik düzeyine terfi etmiş buluyordum. Anne-Marie uyuduktan sonra annemle aramızda sorunlar konuşuluyor, gelecekle ilgili planlar yapılıyordu. Bu planlar genellikle benim on altı yaşında okulu bırakıp bir işe girmemle ilgili şeylerdi. O yaşta zaten sosyal yardım haklarım da sona erecekti. Ama beri yandan, üniversitede profesör olmamla, kuzeyde küçük bir üniversite kasabasına yerleşmemizle ilgili hayalimizi de elden bırakmış değildik. Ya da doktor olup temassız, kansız, dışkısız, kusmuksuz, çışsiz bir tıp dalında ihtisas yapmamla ilgili hayalimizi. Ama okulu on altı yaşında bıraktıktan sonra tıp fakültesine nasıl gireceğim de büyük bir soru işaretiydi tabii.

Akşam yemeğinden sonra pastırma yazmın son demlerinden yararlanmak üzere yine ön sahanlığa çıkmıştık ki, Ben uzaktan belirdi. Yumrukları yine ceplerine sokulu, önü açık ceketinin etekleri arkasında sallanırken tek paçası yine çizmeye takılmış durumdaydı. Parmaklarını şapkasının kenarına değdirip anneme selam verdi, başım annemin kucağına dayamış, uyumakta olan Anne-Marie'nin üzerinden dikkatle adadı, binaya girip gözden kayboldu. Annem onun arkasından baka, yine başını iki yana salladı, adamın giyim zevkini bir kere daha ayıplar gibi yaptı. Aklına yine babam gelmiş olmalıydı, çünkü kısa bir sessizlikten sonra, "Jean-Luc, baban olmaması seni üzüyor mu?" diye sordu.

Cevap vermedim, yalnızca omuzlarımı kaldırdım, alt dudağımı öne uzattım. Annemin sesi ciddileştiğinde, çoğu çocuklar gibi ben de tedirgin olurdum. O sırada yanlış bir şey söylersem onu üzeceğimden, derdini daha beter edeceğimden korkardım. Anne-Marie'nin step derslerine geçenlerde 'bir süre için' son vermek zo-

305

köpek gibi. Hele o elbisesi!" Annemin bir blok öteden göze çarpan hattâ belki kulağı bile tırmalayan Bette Davis takımını düşünmeden edemedim. "Doğrusu babanız böyle bir elbiseyi ölse giymezdi."

Anne-Marie'yle ikimiz bakıştık. Gamlanıp gözyaşlarına gömüldüğü o akşam hariç, annem ilk defa babamın adını ağzına alıyordu. Yeşil pasta gününden beri! Sesi anıların etkisiyle yumuşamış gibiydi. Annem sözünü sürdürdü, babamın sorumsuz bir itoğlu it olmasına

karşm, hakkını yememek gerektiğini, çok klas giymen biri olduğunu söyledi. Orkestranın çaldığı sahneden yeni inmiş gibi görünürdü babam. Onunla olmak insana gurur verirdi. Bütün kadınlar farkındaydı onun klas giyindiğinin. İyi dans ettiğinin de.

Bana döndü. "Sen de klas giyinen biri olacaksın, Jean-Luc. Babanın havasından çok şey almışsın."

Annemin babamla aramızdaki benzerlikleri görmesi bir bakıma beni şaşırttı. Yıllar içinde benim rolüm, 'oğul' olmaktan uzaklaşmakta, 'yardımcı ve sırdaş' rolüne doğru kaymaktaydı. Bu konuda pek de rahat değildim, çünkü kendimi hazır hissetmeden önce çocukluktan dışarı itiliyormuşum gibi geliyordu. Kredi-Leasing artık Ameri- ** kan tarım ürünleri için yeni marketler açmaya başladığı için, gazete dağıtımı işimden gelen para benim gözümde daha bir önem kazanmaya başlamıştı. Yeni yönelim yüzünden, artık mallar deposunda bize sunulan yiyecekler de azalmaktaydı. Kurutulmuş yumurtayla süt tozu her zaman vardı ... Ortaçağ simyagerleri gelse, Evrensel Solvent'i sızdırmayacak kadar katı ve erimez bulurlardı bu maddeleri. Abluka altındaki İngilizler bile bunları yemeklerinde kullanacak kadar çaresiz duruma düşmemişlerdi. Depoda artık kurutulmuş patates ve soğan bulmak nadir bir olay haline gelmişti. Elma ya da kayısı kurusuna bir yıldır rastlamamıştım. Bu durumda Bay Kane'in dükkânında daha fazla para harcamak zorundaydık. Ama eğer annem kaloriferi yakma işini üstlenmemiş olsa, gazete gelirim katkısıyla bile geçinemezdik.

304

Belki biraz, annemin gazete kazancına bu kadar ihtiyacı olmasından, belki ben olmasam kalorifer ve apartman temizliği işini de üsdenemeyeceğini bilmesinden (çünkü işi benimle paylaşmak, hastalandığında bana devretmek zorundaydı), her nedense, kendimi ailem içinde yöneticilik düzeyine terfi etmiş buluyordum. Anne-Marie uyuduktan sonra annemle aramızda sorunlar konuşuluyor, gelecekle ilgili planlar yapılıyordu. Bu planlar genellikle benim on altı yaşında okulu bırakıp bir işe girmemle ilgili şeylerdi. O yaşta zaten sosyal yardım haklarım da sona erecekti. Ama beri yandan, üniversitede profesör olmamla, kuzeyde küçük bir üniversite kasabasına yerleşmemizle ilgili hayalimizi de elden bırakmış değildik. Ya da doktor olup temassız, kansız, dışkısız, kusmuksuz, çışsiz bir tıp dalında ihtisas yapmamla ilgili hayalimizi. Ama okulu on altı yaşında bıraktıktan sonra tıp fakültesine nasıl gireceğim de büyük bir soru işaretiydi tabii.

Akşam yemeğinden sonra pastırma yazının son demlerinden yararlanmak üzere yine ön sahanlığa çıkmıştık ki, Ben uzaktan belirdi. Yumruklan yine ceplerine sokulu, önü açık ceketinin etekleri arkasında sallanırken tek paçası yine çizmeye takılmış durumdaydı. Parmaklarını şapkasının kenarına değdirip anneme selam verdi, başım annemin kucağına dayamış, uyumakta olan Anne-Marie'nin üzerinden dikkade adadı, binaya girip gözden kayboldu. Annem onun arkasından baktı, yine başını iki yana salladı, adamın giyim zevkini bir kere daha ayıplar gibi yaptı. Aklına yine babam gelmiş olmalıydı, çünkü kısa bir sessizlikten sonra, "Jean-Luc, baban olmaması seni üzüyor mu?" diye sordu.

Cevap vermedim, yalnızca omuzlarımı kaldırdım, alt dudağımı öne uzattım. Annemin sesi ciddileştiğinde, çoğu çocuklar gibi ben de tedirgin olurdum. O sırada yanlış bir şey söylersem onu üzeceğimden, derdini daha beter edeceğimden korkardım. Anne-Marie'nin step derslerine geçenlerde 'bir süre için' son vermek zo-

runda kalmıştık. Annem o sırada, 'Anne-Marie yokken Hollyvvoocj ajanları Bayan LaMonte'un oraya gelirse buda bizim şanssızlığım^ olur,' demişti.

"Anne-Marie'nin de baba özlemi çektiğini biliyorum." Uyuyan Anne-Marie'nin yüzünü okşamak üzere uzandı. "Ona yönelik bir şeyler yapacak, onu teşvik ede '< birine ihtiyacı var. Biliyorum, sen de resitallere falan geliyorsun, ama ağabey başka, baba başkadır. Babalar çok özeldir kızlar için. Anneler de oğlan çocuklar için öyledir." Parmaklarını saçlarımın arasından kaydırıldı. "... benim güvenilir sağ kolum."

Hay Allah, yine güvenilir sağ kol zamanı gelip çatmıştı. Bu sadakatsiz düşüncemden ötürü hemen utanç duydum. Ayağa kalktım, üşüyormuş gibi kollarımın üst bölümlerini ovuşturdum, hepimiz içeriye girdik.

Ben'le ilk bir ay sonra bir akşam konuştum. Yılın ilk karı yağmıştı. Vıcık vıcık bir kar ve gri bir çamur. Herkes basıp çamuru apartmanın içine, merdivenlerden yukarı taşıyordu. Orada çamurlu kar- ^ lar eriyor, eskimiş marleylerin çentiklerine doluyordu. Dördüncü katın arka dairesindeki Bayan Hanrahan aşağıya inmiş, bizim kapıyı tırmalamış (kapıları vurmak yerine tırmalama alışkanlığındaydı), merdivenlerin hemen silinmesi gerektiğini, yoksa birinin düşüp bir yerini kıracağına söylemişti.

Bir saat kadar sonra ben kovamla paspasımı en üst kata çıkarmıştım bile. O kattaki odalardan birine günün birinde kendim yerleşmek gibi bir hayalim vardı. On altı yaşında okulu bıraktıktan sonra, ofisteki işimden çatıdaki kendi yuvama dönmeyi hayal ediyordum. Belki gazetelerin birinde bir iş (zaten şimdiden gazete işinde olduğuma göre -en düşük ucunda, dağıtım işinde olsam bi-|. le). Yazılan daktiloya geçirmek gibi bir işle başlayacaktım, tırmana-| rak yükselecek, değerli bir muhabir olacaktım. Daha sonra, gazete-I de bir sütunun başına adım yazılacaktı. Orada herkese, her konuda

jieler düşündüğümü anlatacaktım. Bunu da, tabii, kitap yazmak izleyecekti. Çok geçmeden zengin ve ünlü bir yazar olacaktım ... işte kendisi de burada, bayanlar baylar, gemi artık penceremizin dışında, tüm bayraklarını dalgalandırarak duruyor! Şansımız!

Kendime ait küçük bir odam olması hayalinin aslında annemden uzaklaşma isteği olduğunun farkındaydım, ama bunda bir sakınca görmüyordum. Hayaldi hepsi ne de olsa. Hem zaten aynı binada olacaktım. Hastalanır ya da bir şey gerekirse, göz açıp kapayana kadar aşağıya koşar, çamaşırları sıkmasma yardım eder, hardal yakılarını uygulayabilirdim. Bir kere odam oldu mu, kütüphaneden kitap da aşırırdım. Daha çok, ansiklopediler, atlaslar, içinde ayrıntılı haritalar bulunan kitaplar. Duvardaki kütüphaneye koyardım onları. O kitaplardan yararlı şeyler öğrenir, gazetede ki sütunuma, kitaplarıma onları yazardım. Her şeyden çok da, sırf benim olacak bir radyo alırdım. Dünyanın her yanından kısa dalga yayınları alan bir radyo. O zaman ben de Bay Kane gibi her şeyi bilirdim.

Üst kat holünü paspaslarken aklımdan odamı döşüyor, eşyalarımı yerleştiriyordum. Karanlıkta el yordamıyla ilerlemekteydim (kat ampülü patlamıştı). Kulağıma Kovboy Ben'in odasından müzik sesi geldi. Bir müzik âletinin tellerini tımbırdatıp duruyordu. Meksika müziğine benzer bir ses. Onu rahatsız etmemek için, yerleri paspaslamaya ara verdim, karanlıkta öylece durup dinledim. Müzik sesi kesildi, kapı açıldı. "Sen ne yaptığını sa ...! Ha, sensin, öyle mi? Ne var ne yok, dostum?"

"Yerleri paspaslıyordum," dedim. "Gürültü sizi rahatsız ettiyse özür dilerim."

Gülümsedi. "Gürültü değil. Beni rahatsız eden, birdenbire durduğun zamanki sessizlik oldu. Ne demek istediğimi anlıyorsundur."

Çok iyi anlıyordum! Şu dünyada ânî sessizlikleri duyabilen, bir kimsenin bulunması gereken yerde bulunmadığını görebilen tek

307

kişinin ben olduğumu sanıyordum. Bu negatif algılarımı hiçbir za. man açıkça seslendirmemiştım, ama her zaman hissettiğim bir ger. çekti.

"Güzeldi... şey ... yani sizin ... hım ...," "Ona mandolin deniyor. Gelsene içeri." Peşi sıra odaya girdim. "Bir tür gitar, öyle değil mi?" "Pek sayılmaz. Gitarlar genellikle akor ve ritim içindir. Mandolinde melodi çalınır. İkili tellerini görüyor musun?" Enstrümanı kaldırdı, ama ışık kovboyun arkasından geldiği için fazla bir şey göremedim. "Notayı sürdürmek için iki telin arasından çekiyorsun ... yani aslında, ben de yeni öğreniyorum. Bu âleti St. Louis'deki bir dükkânda bulup aldım, sonra da mandolin çalmayı öğreten bir kitap aldım."

Arkasındaki masada birtakım kılavuz kitaplar, karmaşık şemalar görüyordum. Daha sonra bunların radyo alıcısı yapmakla ilgi olduğunu öğrenecektim. Son zamanlarda amatör kısa dalga radyoculuğu kendine hobi olarak benimsemişti. Pazarlan çıktığında oraya gidiyordu. Bir radyo kulübüne. İnsanlar orada oturup 'süperhetero-din'lerden falan söz ediyorlardı. Öteki radyo meraklılarının Stetson şapka ve yeşil takım elbise hakkında ne düşündüklerini merak ettim.

Karmaşık şemalar ilgimi çekmişti. Mandolinini anlatış biçiminden, onun da sohbeta aç olduğunu anlamıştım. Ama Rahibe Mary-Theresa için de bir iki sayfa el yazısı ödevi yetiştirmek zorundaydım. Ben'e aşağıya inmek zorunda olduğumu söyledim, o da, 'Tamam, yine görüşürüz, dostum,' deyip kapıyı arkamdan kapattı.

Kasım ayında Mussolini, Yunanistan'a girdi, ama beceriksiz ge-neralleriyle isteksiz askerleri çok geçmeden dağlarda takılıp sıkıntı-

308

ya düştüler. Aynı ay, Macaristan, Romanya ve Slovakya da Hider*'in güçlerine katıldı. Dört ay sonra Bulgaristan da onları izleyecekti.³⁹

1940-41'in kış mevsimi uzun ve soğuk bir mevsim oldu. Şafak öncesinde gazetelerimi dağıtıp sonra yokuş yukarı Livingston Cad-desi'nden okula koşuyordum. Oraya vardığımda yanaklarım soğuktan çatlamış, kulaklarım donmuş oluyordu. Sınıflarımız fazla ısıtılmıştı. Üstüne de okul derslerinin zorluğu binince, çok geçmeden uyuklamaya, hayaller kurmaya başlıyordum. Sıramda hapis kaldığım süreyi, çeşitli akıl oyunları ile doldurmaktaydım. Yeni oyunlarım arasında en sevdiğimden biri, Amerikan ordu ve donanmasına sunmak istediğim 'kırılmaz şifre'yle ilgiliydi. Etrafta herkes, Almanya'yla savaşın kaçınılmaz olduğunu söyleyip duruyordu çünkü. Bir tek bizim mahallenin İrlandalılar'ı, asla İngilizler'le omuz omuza çarpışmamakta kararlıydı.

Akşam olduğunda annemle ve Anne-Marie'yle birlikte Emer-son'umuzun karşısına geçiyor, Londra'dan gelen hisyrtılı kısa dalga yayınında Edward R. Murrovv'u dinliyorduk. Geri planda bombaların düştüğünü duyabiliyorduk. Orada o sırada neler olmakta olduğunu biliyorduk. O anda! Amerika ilk defa olarak bir savaşı canlı yayında yaşıyor ve çok etküeniyordu. İnsanm kanını donduran bir olaydı.⁴⁰

Rahibe Mary-Theresa'yla zevkli (belki günah dolu) aşk fantezilerimi örerken, aylar boyunca Ben'e ara sıra rastlıyordum. Ne zaman rastlasak, "Ne var ne yok, ortak?" diyor, bu da beni memnun etmeye yetecek kadar Tcovboysu' bir konuşma oluyordu.

O ilk çamurlu karların ardından, yılların en soğuk kışını yaşadık. Hudson Nehri dondu, Troy*dan gelme iki çocuk, buzun üzerinden yürüyerek karşıya geçmek isterken ince tabakaya rastlayıp suya

309

düst'. H.-ğuldu. (Bu kadar budalaca bir numaraya, Troylulardan başka kim kalkışır, soruyorum size!) Saat geceyarısını geçmişti. Yatağımda, Hudson Bay battaniyeme sarınmış, kitap okuyordum. Birdenbire, soluğumu verirken burnumun iki deliğinden paralel dumanlar çıktığını fark ettim. Oda soğumuştur. Bizim eskimiş kalorifer kazanma bir şeyler olmuştu yine. Ismıma ücreti kiraya dahil olduğu için, 15 Eylül'den 15 Mart'a kadar kaloriferler her gün, hava nasıl olursa olsun, harıl harıl yanmazsa, bütün apartman halkı şikâyet etmeye başladılar. Kış sabahları gazete seferime çıkmadan önce külleri temizlemek, kalan korlar üzerine yeni kömür atmak zorundaydım. Duman yoğunlaşıp alev başlayınca, biraz daha kömür ekler, onların da tutuştuğunu gördüğümde, öğlene kadar işlerin yolunda olduğunu anlardım. Bazen ateşin gece bir ara sönmüş olduğunu görür, yeni baştan yakmak zorunda kalırdım. Çıra olarak, parçaladığım portakal sandıklarını kullanırdım tabii. Öyle günlerde iş daha uzar, gazete turuma geç kair, tabii okula da geç kalırdım. Daha da beteri, bazen ben külleri silkeleyip alt tepsiye dökmeye çalışırken iri klinkerlerden birinin ızgaraya takılıp orayı tıkaması durumuydu. Klinkeri parçalamak için ızgaranın sapma tüm vücut ağırlığımla abanmak zorunda kalırdım. Genellikle omzumda bir yerler çürürdü. Ön kapak açık, klinkeri parçalamaya çalışırken, ızgarayı salladıkça külleri havaya uçururdum. Üstüm başım kömür tozuyla, külle kaplanırdı. Sonra ateşi yeni baştan yakarken de okula geç kalırdım, lanet olsun! (Çocukken kullandığım yumuşatılmış lanetler ve küfürler artık değişmişti. O zamanlar o kelimelerin, değiştirilmiş dinsel kelimeler, isimler olduğunu bilsem bile, Tann'nın bunun farkına varmayacağını düşünecek kadar masumdum.*)

Tann, cehennem, İsa gibi kelimelerin, dua ederken ve din felsefesinden söz ederken kullanımı normal karşılanırken, bu durumların dışında, öfke, beddua, kızgınlık sırasında kullanılması, Hıristiyanlarda günah sayıldığından, bu kelimeler günlük hayatta biraz değiştirilerek kullanılmaktadır. Bu yaklaşıma göre, örneğin bizim ünlem olarak "Hay Allah!" dememizin de günah sayılması gerekirdi. (Ç.N.)

310

Bir süre olduğum yerde yatmayı sürdürdüm, burnumdan jet gibi sisler püskürttüm, kazanın kendi kendine yeniden yanacağını umdum. Ama dördüncü kattaki Bayan Hanrahan'ın terliğiyle kalorifere vurmaya başlaması, hoşnutsuzluğunu ifade ederken bu orman telgrafı yöntemiyle tüm apartman halkını uyandırması hiç de uzun sürmedi. Annem, Anne-Marie'yle paylaştığı yatak odasından sendeleyerek çıkageldi. Bir yandan sabahlığınm kuşağımı bağlıyordu. Ama kazan dairesine inip tavandaki tek ampülü yaktığımızda, ateşin hiç de sönmediğini, sistemdeki basıncın da düşmediğini gördük ... tersine, yükselmişti! Güvenlik vanasından buharlar bir ısıklık sesi eşliğinde püskürüyordu! Orayı burayı yokladık, yanan parmak uçlarımızı yalamaya çalıştık, işe yaramadı! Bayan Hanrahan öfkeli Mors Alfabetesi mesajlarını sürdürüyordu. Sonunda annemin siniri patladı, beş kat merdiveni bir hışımla

çıktı, Bayan Hanrahan'ın yarı açık kapısı önünde karşılıklı bağırma yarışma girişti. Kadın kapıyı daha fazla açmaya cesaret edemiyordu, çünkü annemin Fransız-Kızilderili öfkesi artık mahallede iyice bilinmekteydi. Bütün bunlar olurken, ben bizim daireye uçtum, kovayı banyo küvetinden suyla doldurup döke saça aşağıya taşımaya başladım. Suyu kazanın açık ağzından içerideki ateşlerin üzerine dökcektim, çünkü brülör göstergesinin ibresi kırmızıyla gösterilen tehlike alanının sonuna dayanmış durumdaydı. Her an patlayacağından emindim. Suyu getirip korların üzerine savurdum ama kükreyen alevler üzerinde hiçbir etkisi olmadı. (Tabii olmazdı! Ama sabahlan ben yakmaya çalışırken lanet olası ateş öyle kolay sönerdi ki!) Tekrar su getirmek üzere merdivenlere atıldım. Kazan patlayacak diye ödüm koparken, pijamalarım dökülen sulardan sıırıslam olduğu için dişlerimi takırdatarak tir tir titrerken bile, bu işi bir hikâye oyununa dönüştürmekten geri durmuyordum. Yanımdaki arkadaşlarıma, bu askerî üssü pis Storm Trooper'ların sabotajından kurtarmak zorunda olduğumuzu fısıldıyordum. İkinci kova suyla bodrum merdivenlerini inerken, kömürlükte saklanan Naziler'e tehditler savuruyordum ki -geçitte biriyle

311

karşılaşınca ne kadar utandığımı tahmin edemezsiniz! O anda teat-ral repliklerimi şarkıya dönüştürmeye pek olanak bulamadığımdan, bu sefer küfürlere doğru kaydım. Merdivendeki yabancı, Ben'di. Tepedeki odasından buraya kadar inmişti. Kovamı elimden aldı, önüm sıra bodruma indi, çevresini sakın bakışlarla, eğlenir gibi, şöyle bir değerlendirdi ve tabii bir anda benim hayranlığımı kazandı. (O eğlenen sakın hava, son birkaç oyunumda benim de adamlarıma yönelik tutumumun nişanı haline gelmişti.) Annemin öfkeli sesi beş kat yukarıdan bize ulaşır, ateşin kükremeleriyle, vanadan kaçan buharın ıslığıyla birbirine karışırken, Ben boruları eliyle yok-laya yoklaya ilerledi, en sıcak yeri buldu, kovadaki suyu oraya yavaş yavaş dökmeye başladı. Birdenbire borularda bir çatırtı sesi duyuldu, ibre hızla güvenli yeşil alana geri döndü. Vanadaki tıslamayla ılık da hafifliyordu. Ben kazana, iki kürek kömür daha attı, kapağı bir tekmeyle kapattı, kovayı bana geri verdi.

"Eh, herhalde kaprisi diner artık," dedi. "Bir tür buhar kilitlen-mesiydi herhalde."

Ben başımı evet anlamında, ciddi ciddi salladım. Evet, herhalde öyleydi. Bir tür buhar kilitlenmesi. Tamam, yorgunduk, ıslaktık, üşüyorduk, ama başarmıştık bu işi kovboyla ikimiz. Storm Troopertar yenilgiye uğramıştı. Tam anlamıyla canlarına okumuştuk. 'Buhar kilitlenmesi'.

Pijamalarımı değiştirdim, yatağıma yattım, uyuyana kadar okumak üzere kitabımı elime aldım. Ama mutfaktan kulağıma hafif sesler geliyordu. Annemle Ben kahve içip alçak sesle konuşmaktaydılar. Az sonra, tam yarı uyuklar duruma geçmiştim ki, 'gümm' diye bir ses beni sarstı. Bayan Hanrahan borulara bir veda darbesi indirerek öfkesini deşarj etmeye çalışmıştı. Annemin sesini duydum. Hemen yukarı koşup o yaşlı kaçığa haddini bildirmek istiyordu. Ama Ben'in sakın 'vestern' sesi onun da öfkesini dindirdi. Belki de zavallı ihtiyarı hayatta tutan şeyin artık yalnızca o nefreti ve hıncı

312

olduğunu söylüyordu. Yaşlanmış köpekler iri bir kemiği nasıl geveleyip durursa, o kadın da öyleydi. Dişleri dökülmüş bir köpeğin koca bir kemiği gevelemesi düşüncesi, her nasüsa beni uykuya kadar götürmeyi başardı.

Ertesi Pazar Anne-Marie'yle ikimiz Ben'in hediyesi olan biletlerle gittiğimiz sinemadan döndüğümüzde, onu evde annemi öperken bulduk. Dördümüz de utanıp kızardık. Ama o gece, mutfak masasının başında iskambil oynarken (annemle ben, Ben'le Anne-Marie'ye karşı -çünkü en iyi oyuncu bendim ve anneni de kazanmaya bayılırdı), her türlü konuda sohbet ettik. Yetişkinlerin aralarındaki duyguları bize açıklamak niyetinde olmadıklarını anlıyordum. Bu benim de işime geliyordu, çünkü aslında duymak istemiyordum. Bir çocuğun tüylerini diken diken eden şeyler listesinde, anne-babanın âşık olması, sevişmelerini gözüyle görmekten sonra ikinci yeri alır.

Herhalde Ben'in yalnızlık çektiği, sohbete aç olduğu konusunda yanılmamıştım. Mutfak masamızın çevresinde birkaç akşam geçirdiğimizde, Anne-Marie'yle ikimizin merakına cevap vermekte gecikmedi, on üç yaşında yetimhaneden kaçıktan sonra, kona göçe geçirdiği yıllarla ilgili bize harika hikâyeler anlatmaya koyuldu. Erken gelişmiş bir çocuk olduğu için, daha on dört yaşındayken Alaska'h balıkçıların yanında iş bulmuştu. Daha sonra Güney ve Ortabatı eyaletlerinde hasat işçisi olarak çalışmıştı. Kanada sınır boyunca işleyen Kuzey Demiryolu güzergâhında dansçı, Teksas petrol kuyularında mekanik teknisyen, New England bölgesinde inşaat işçisi olarak çalışmış, VVyoming'de iki yıl boyunca kovboyluk yapmıştı. Benim kovboylar hakkındaki düşüncelerim, tipik kent çocuklarına özgü şeylerdi: Gene Autry ya da Roy Rogers at üstünde, şarkı söyleyerek kasabaya doğru geliyor, ardında boş arazilere ilk yerleşenlerin çocukları, ellerinde gitarlarıyla ona eşlik ediyor. Hepsinin üstünde şık kovboy giysileri, pınl pırl düğmeler, sallanıp duran püsküller.

313

Ben'i tanımadan önce, bizim blokta oturanların çoğu gibi benim ailem de, o gülünç Pazar kıyafetinin etkisiyle onu "bir garip" bulmuştu. Ama çivi kakmalı çizmeleriyle Stetson şapkasının bir özenti ol--nadiğini, gerçekten kovboyluk yaptığı günlerden kalma olduğunu anlayınca, annem değilse bile en azından Anne-Marie'yle. ben, artık ondaki gariplikleri görmezden gelmeyi başarmıştık. Başka her niteliği çok mükemmel görünüyordu. İyi yürekli ve terbiyeliydi. Bir yığın fıkra, yüzlerce folk şarkısı biliyordu. Güçlü bir adalet ve 'fair-play" duygusuna sahipti. Eğitim açısından kendi kendini yetiştirmiş biri olmasına rağmen, merakı ve doğal zekâsı ona inşaatlarda, marangozluk ve duvarcılıktan çatı işlerine, elektriğe, su tesisatlarına kadar çeşitli donanım kazandırmıştı. İçten yanmalı motorlardan çok iyi anlıyordu. Çok çeşitli alanlarda bilgiye sahipti. İç savaşla ilgili dünya kadar ayrıntı biliyordu. Bir teknenin türn yelkenlerini adlarıyla sayardı. Ülkenin tüm başkanlarıyla başkan, yardımcılarını sırayla biliyordu. Kırk sekiz eyaletten her birinin başkentini ve takma adını sayıyordu. O ara kendi kendine öğrenmeye çalıştığı şey, ileride büyük istihdam alanı haline geleceğine inandığı elektronik konusuydu. Ayrıca İtalyan mandolininde ezgiler de çalıyordu. Bir çocuğun hayranlık duygularını davet edecek şeyler. Ama ben yine de, Ben kadar zeki ve bilgili birinin neden bira fabrikasının rıhtımında yükleme boşaltma gibi beden işleri yaptığını merak ediyordum.

Bir hafta geçmedi, akşam yemeklerini bizimle yemeğe başladı. Çok geçmeden sabahlan da, işe gitmeden önce annemle kahve içmek üzere, bize uğrar oldu. Yiyip içtiklerinin parasını anneme ödüyordu. Öğle molalarında da bir sandviçle bir kâse çorba için gelmeye başladığında;' bizim blokta oturan kadınlar, 238 numarada ölüp bitenler konusunda

burunlarını çekip kaşlarını kaldırdılar.

"Bir kere söyledim, bin kere de söylerim: Takındığı tüm o havalara rağmen o kadın yine de olması gerektiğinden üstün değil."

314

Ben'in ortaya çıkmasıyla benim evden kaçmalarımın sona ermesinde de şaşılacak bir şey yoktu. Yani üç yaşındayken üç tekerlekli bisikletimi alarak çıkıp gitmemle başlayıp, bedava yiyecek alışverişi biletimizi kaybetmemle süren, demiryolu köprüsünde asılı kalıp lokomotifin suratıma birkaç santim uzaktan geçişiyle ilerleyen olaylar dizisi artık sona ermişti. Toplam olarak sekiz dokuz kere kaçmıştım evden.

... Yoo, pek de sona ermiş sayılmazdı aslında. İşler sarpa sarmca ben bir hikâye oyununa kaçmaya başlamıştım. Evden kaçışla ilgili bir hikâye oyununa. Bu iş, günler süren bir hazırlığa ihtiyaç gösteriyordu. Evden bir Pazar günü ayrılmayı planlıyordum. Ayından hemen sonra. Papaz evinde yapacağıma söz verdiğim bir yığın işle ilgili kabul edilebilir hikâyeler uydurdum. Bütün gün, hattâ akşam saatlerinde bile orada çalışmamı gerekli kılacak işler. Ama ziyarı yoktu, çünkü papazın ev hizmetkârı bana öteki sunak çocukları için hazırlanan yemekten verecekti. Böyle olunca, annem gece oluncaya kadar polise başvurmayacak demektir. O zamana kadar ben Albany'den kilometrelerce uzakta olurdum. Batıya doğru, yürüyerek ve otostop yaparak yol almayı planladım. Bir küçük gölün kenarından öteki küçük gölün kenarına. Lake George Köyü'ndeki günlerimizden bildiğim bir gerçek vardı. Zengin insanların göl kenarlarındaki evleri çoğu zaman boş dururdu. Oralara girip çıkabilirdim, kimsenin de haberi olmazdı. Elbette kilerlerinde ev sahiplerinin bıraktığı birkaç konserve kutusu yiyecek de bulurdum. Gölün kıyısında olduğuma göre, beslenme rejimimi taze balıkla da takviye edebilecektim ... nasıl balık tutulacağını öğrenir öğrenmez yani.

Kütüphanede kendimi yol haritalarına gömdüm, Mohawk Vadi-si'ne doğru yolumu planladım, Albany'den oraya kadar tüm tali yolların, bağlantıların adlarını, bir kitaptan çıkardığım yeni kütüphane kartına dikkatle not ettim. Yolda gerektiğinde çıkarıp bakmak için o kartı arka cebimde taşımak niyetindeydim. Eyalet polisi beni

315

yakalamasın diye hep tali yolları tercih ediyordum. Bir yığın küçük kasabanın adını kaydettim. Buralarda geceleyebilirdim. 'Polly Teyze' gibi bir adı olan iyi yürekli bir kadının şirin evinde, belki arka bahçenin çitini boyama karşılığında sıcak bir yemek yiyebilirdim. Erie Gölü'ne vardım mı, her şey yolunda demektir. Gölde çalışan feribotlardan birine kaçak olarak binecektim. Göz açıp kapayana kadar kendimi ya Kanada'da, ya da Minnesota'da bulacaktım. Orada, işlere yardımcı olacak zeki bir çocuğa ihtiyaç duyan birilerini bulmak zor olmayacaktı. Para kazanacak, eve yollayacaktım. Er geç büyük bir voli vuracak, ailemi İnci Sokağı'ndan kurtaracak kadar zengin olacaktım.

Hazırlıklarımın bir bölümü, yolda gerekecek yiyecekleri azar azar biriktirmekle ilgiliydi. Kepekli kızarmış ekmeğin dilimleri (ana gıda), glütenli bir karışım ... örneğin yulaf ezmesi, elma kurusu ve bulabildiğim başka şeylerin karışımı. Biraz suyla ıslatılmış, yıkayıp temizlediğim bir konserve kutusuna sıkı sıkı yerleştirilmiş olarak. Bu da demir ihtiyacımı karşılayacaktı. (Kutup kaşiflerinin yolculuklarına ve azıklarına ilgi duyduğum bir süreyi yeni tamamlamıştım.)

Ama kaçış konusundaki dikkatli planlama dönemi, genellikle kaçmayı istememe yol açan güceniğimin üstesinden gelmemi sağlamaya yetiyordu. Sonunda annemle kardeşimi yalnız bırakamayacağıma karar veriyordum. Görevlerimi kabullenip evimde kalma kararımı kutlama töreni olarak da, yol planımı yazdığım kütüphane kartımı törenle yakıyordum. Sonra demir deposu yolluğumu arkadaki ara yola götürüyor, orada hepsini yiyordum. Zorla yutuyordum lokmaları. O zamana kadar kızarmış ekmeklerim taş gibi oluyor, karışımımın tadı kötüleşmiş, kıvamı kayganlaşmaya başlamış oluyordu. Her şeyden midesi bulan bir çocuk olsam da, ailemi terk etme ihanetimin bu kanıtlarını zar zor yiyip bitiriyor, kaçmayı aklımdan geçirmiş olduğum için kendimi cezalandırıyordum. Ama bazen yiyecekler o kadar bozulmuş oluyordu ki, hepsini arka yolda

316

bir yere bırakmak zorunda kalıyordum. Demire ihtiyacı olan bir çocuk belki bulur, sevinirdi.

Annemle kardeşimi Kuzey İnci Sokağı'ndan kurtarma sorumluluğunun bana fazla ağır geldiğini, bu yüzden geceleri uyumayıp oradan kaçma, kurtulma planları yaptığımı düşünmek de yanltıcı olur. Aslında sokağı seyrederek geçirdiğim süreler genellikle hoş ve sakin zamanlardı. Yatağımın kenarına oturur ya da pencerenin önüne diz çöker, hayaller kurardım. Hikâyeler uydururdum. Çeşitli kavramları zihnimin parmakları arasında yavaş yavaş evirip çevirir, uykumun gelmesini beklerdim. Çok seyrek olarak, baskılar gerçekten aşırıya kaçtığı zaman içime kapanıp 'Öteki Yer' dediğim dünyaya sığınırdım ... mistik bir iç dünya. Oraya bir tek ben girebilirdim.⁴¹ Ama paradan yana çok sıkıştığımızda ya da annem çok uzun süre hasta yattığında veya dertleri içindeki neşeyi öldürdüğünde, ben de gerilmeye başlardım. Pencerenin dibinde otururken boynumun damarları dışarı fırlar, dişlerim kenetlenir, lanet olası gemiyi hiç getiremeyeceğimden korktuğumu fark ederdim. Ne yapmam gerektiğini bilemiyordum! İşte aüemden kaçma planlarında avuntu arayışım hep o dönemlere rastlıyordu. Sık olmuyordu. Belki yılda iki kere falan.

Duygusal deşarj supabı olarak kullandığım kaçış oyununu hiçbir zaman uygulamaya geçirmedim. Ben geldikten sonra ise hiçbir zaman kaçma ihtiyacı hissetmedim, çünkü artık annemin mutluluğunu sağlama sorumluluğunu sırtına yükleyecek birini bulmuştum.

Bunu izleyen aylarda Ben hakkında bir yığın şey öğrendim. Bunların bazıları kaygı vericiydi. Neden içki içmediğini öğrendim ... daha doğrusu, aslında içki içtiğini, ama çok seyrek içtiğini ve büyük risklere girerek içtiğini öğrendim. Annem onu ikna edip asit yeşili takımını fıçı dükkânına götürmesini sağlamışa. Ben oradan, kendi elbisesine karşılık, çamur rengi, daha bol, yelekli bir takım aldı. Elbisenin açılışını yapmak için ikisi giyinip kuşandılar, Quackenbush

317

Sokağı'ndaki Corner Tavernası'na, bira içmeye gittiler. Benim de Cuma akşamları ayakkabı boyama sandığımı alıp uğradığım yerlerden biriydi orası. Eve oldukça erken döndüler. Ben sarhoş görünmüyordu. Hattâ çakırkeyifliği abartılı bile değildi, ama ertesi gün bira fabrikasındaki ustabaşıyla kötü bir kavga etti, sonunda da kovuldu. İş bulması uzun sürmedi. Yakınlardaki Vvatervliet Kasaba-sı'nda kanalizasyon kazıları yapacaktı. Bu işin parası daha azdı, ayrıca soğuk ve ıslak bir işti. Annem sandviçler yapıp çantasına koyuyor, bir termos çorba veriyordu ama öğlenleri eve yemeğe geldiği, çocuklar olmaksızın baş başa

bir saat geçirdikleri günleri ikisi de özlüyordu. Bu arada Ben anneme itirafta bulunmuş, Corner Tavernasında o birayı içmesinin büyük bir hata olduğunu söylemişti (annem de beni kenara çekip olayı bana aktarmıştı). Çok seyrek içki içtiğine yemin etmişti Ben. Alkolik falan değildi, o kesindi bir kere. Ama bir iki kadeh içip sonra bir aptallık yapması, işini, hattâ bazen parasını, bir arkadaşını kaybetmesi de ilk defa olmuyordu. Anlaya-mıyordu bir türlü. En anlamadığı da, neden içmeye kalkıştıydı. Hele de etJdsinin ne olacağını artık bildiğine göre! Mesele sarhoş * olması değildi. Dengesi bozulmaz, aksilenmez, saldırganlaşmazdı. Bunlara yol açacak kadar içmezdi zaten. İçkinin Ben üzerindeki etkisi, ona aptalca ya da kendine zarar verecek bir şey yaptırma biçimindeydi. Sağduyusunu kaybediyordu. Bu da genellikle, iki bira içtiğinin ertesi günü oluyordu. Her seferinde kendi kendine, bir daha biraya el sürmeyeceğine yemin ediyor, ama yine yapıyordu. Doğacak sonuçları unuttuğunu iddia etmekteydi. Unutmak! Ne çılgınlık, değil mi? Belki de hiç tanımadığı babası alkolikti ya da deliydi ya da öyle bir şey.

Anneme bu zaafını ilk olarak on altı yaşındayken fark ettiğini söylemişti. Yaşı konusunda yalan söylemiş, deniz kuvvederine yazılmıştı. Talim kamplarının uygulamalarından, insanların içinde kalan son bireyciliği de yok etmek üzere tasarılanmış eğitim üni-

318

formalarını giymekten sağ kurtulunca, Büyük Göller Deniz Eğitim Merkezi'nden ilk iznine çıkmıştı. Birkaç arkadaşıyla birlikte. On iki saatlik özgürlük sırasında Mihvaukee'de iki kadeh viski içmişlerdi ... gösteriş olsun diye. Büyüklere özentil! Ertesi gün, deniz kuvvetlerinden hiçbir şikâyeti olmamakla birlikte, çiti aşarak oradan kaçmış, Seattle'a varana kadar da durup dinlenmemişti. O günden sonra Ben bir düşük ücretli işten diğerine sürüklenmiş, asla düzenli bir iş aramaya cesaret edememişti. Nedeni, deniz kuvvetlerinin kendisini arıyor olmasından, bulurlarsa askerden kaçtı diye hapse atmasından korkmasıydı. Bir yığın yeteneğe ve işlek zekâyâ sahip, inisiyatif sahibi, dürüst çalışan, daha yüksek ücretlere çalışabilecek bir insanın yıllardan beri sefil işlerde sürünmesinin nedeni buydu. Ülkenin bir kentinden bir kentine gezip durması da ondandı. Hep hareket halinde olmak istiyordu, çünkü kendisini 'arıyor' olabileceklerini düşünüyordu.

O 1940-41 kışında bile, yani Amerika, Almanlar'a karşı verilen savaşta İngiltere'ye yardım etmeye karar verdiği için sanayi gelişir, işsizlik halkın gırtlaklarını sıkın pençesini gevşetirken bile, Ben doğal yeteneklerinin hak ettiği türden, yüksek ücretli bir iş aramaya hiç kalkışmadı. Öyle bir şey yapsa, Sosyal Sigorta numarasını vermesi gerekecekti. Donanma izini sürer, onu bulurdu o zaman. Hafta sonlarında parasını eline veren, hiçbir soru da sormayan işlerde, kısacası döküntü işlerde çalışmakla sınırlıyordu kendini.

Ben'in alkolle ilgili özgün sorunlarıyla ilgili olarak annemin beni sırdaşlığa yükseltmesi hiç hoşuma gitmemişti, çünkü bu konuda hiçbir yardımım olamazdı, olsa olsa kaygılanırdım, o kadar. Ama Ben'in arkadaşlığından yine de hoşlanıyordum. Zengin hikâyeler dağarcığı, insan yaratılışına o buruk, gerçekçi bakışı bence değerliydi. İnşaatlarda basit işçiye yarım düzine inşaat dalını öğrenecek kadar akıllıydı. 'Tecrübe'nin değeri konusunda koparılan fırtınaları, bazı insanların rekabetten korkması olarak görüyordu. Bir işte on

319

yıllık tecrübesiyle övünen insan, Ben'e göre, bir haftalık tecrübeyi 520 kere yaşamış insandı. Her zeki insanın, bu 'zanaatkarların' yaptığı her işi yapabileceği kanısındaydı.

Gerekli olan tek tecrübe, o konunun dilini, terimlerini öğrenmek, âlelerini kullanabilmektir. Mesele beyinde, motivasyonda, gözlemlere dayanarak genellemeler yapabilme yeteneğindeydi. Örneğin bir lambanın tamiri gerekse, Ben kendisine yardım etmeme izin verirdi. Bir yandan bana önce elektrik akımıyla ilgili genel ilkeleri anlatır, elektroniği insanlaştı-rarak anlamamı sağlardı: "Bu eksi yüklü akım, kablo boyunca öyle hızlı koşturuyor ki, sürtünmeden filamentler ısınıyor, ışıdamaya başlıyor." İlkeleri açıklamayı bitirince de, yapılacak işi açıklıyordu. Örneğin, teldeki kontağı onarıyor, onarıırken adım adım anlatıyordu. Sonra yaptığımı çözüyor, benim yeniden yapmama fırsat veriyor, acemiliğim yüzünden her işin süresinin üç kat uzaması karşısında sabırlı davranıyordu. Sonunda yapılan işi genel olarak anlatıyor, aynı ilkelerin başka elektrik arızalarında da nasıl işe yarayacağını izah ediyordu.42

Ben'in koşulların etkisiyle meşinleşmiş yüzündeki esneklikten hoşlanıyordum. Sürdüğü zor hayat burnunu kırmış, kaşlarını şişirmişti ama temelde hâlâ iyimser bir insandı. Bir yığın halk deyimi biliyordu. Bunlardan bazıları biraz amiyane şeyler olduğundan, annemin burun kıvrıp ayıplamasına yol açıyordu ... örneğin 'tek kollu duvar kâğıtçısı kadar çaresiz' ya da 'tekme yarışmasına girmiş tek bacaklı adam kadar çok çalışmak' gibi veya kimsenin hoşlanmadığı bir şey için, 'hoparlörde osuruk etkisi yaptı' gibi. Çok gelişkin absürd anlayışı da hoşuma gidiyordu. Benle ikimiz bazen işbirliği yapıyor, bir fikri en sonuna, absürd'e varacak noktasına kadar kovalıyorduk. Annem genellikle kaşlarını çatarak onaylamadığımı belli ediyordu, çünkü absürd onu şaşırtır, tedirgin ederdi (belki de şaşırttığı için tedirgin ederdi). Bir akşam, çok iyi hatırlıyorum, Ben demiryolunda çalıştığı günlerden bazı anılar anlatıyordu. Karşılaştığı

320

gezici tarım işçilerinden söz ederken bir tanesinin çok çirkin olduğunu söylüyordu ... 'öyle çirkin ki, onca çirkinlik suratına sığmıyordu' diyor, 'birazını da elindeki kesekâğdında taşımak zorunda kalıyordu,' diye bitiriyordu. Ben bu absürd dalgasına hemen katıldım, günün birinde o köylünün karşısına dünya güzeli bir kadının çıkacağını, onun da yüzüne sığmayan güzelliğinin birazını kesekâğdında taşımak zorunda kalacağını ekledim. Ve eğer o çirkin köylü, elindeki kesekâğdındakilerin birazını o kadının kesekâğdına boşaltmaya karar verirse ...

Ben durumu hemen kavradı ve devam etti: "... o zaman sağır edici bir çatırtı-patırtı kopar, kesekâğdına baktıklarında da içini boş bulurlar!"

"Tabii!" diye sevinçle bağırıp masanın üstüne bir şaplak indirdim.

Annem gözlerini kırıştırdı. "Neden boşmuş kesekâğdı?"

Ben açıkladım, "Çünkü kadının güzelliğiyle adamın çirkinliği birbirini götürmüş, geriye bir şey kalmamış!"

Ben, "Belki de vasat görünümü temsil edecek biraz gri toz kalmış olabilir," diye öneride bulundu.

"Hayır," dedim. "Eğer adamın çirkinliği kadının güzelliğiyle birleşip karışırsa, gerçi belki vasat bir görünüm doğar; ama bunlarınki karışmamış, birbirini nötralize etmiş!"

"Haklısın ortak. Kesekâğdında bir şey kalmaz tabii. Hattâ hızlı nötralizasyonun yarattığı vakumdan, kesekâğdı da büzülüp öylesine sıkışır ki, artık kesekâğdı olmaktan çıkar, çift tabaka kalınlığında bir kâğıt parçası olur."

Annem burnunu çeker gibi bir ses çıkardı. Bunca saçmalıkta hiçbir anlam bulamıyordu. Ben bana göz kırptı, olanca ciddiyetiyle anneme haklı olduğunu, bunların saçma olduğunu söyledi. Sonra beni, hiçbir anlamı olmayan, saçma sapan, gülünç fikirlerle zaman

321

ziyan ettiğim için eleştirdi, ben de özür diledim, bir daha asla, asi böyle şeyler yapmam, dedim, Ben, "Sakin yapma!" diye karşılık verdi.

Ben gerçi annemin babamda çok çekici bulunduğu sosyal kibarlığa fiziksel zerafete sahip değildi (Ben'i koşarken gördüğüm birkaç seferde, kollan bacakları tıpkı ürkmüş koyun sürüsü gibi her bir yana savruluyordu), konuşma biçimi de annem için fazla darmadağınık, fazla baharatlıydı ama, annem onun iyiliğini, doğal yapısında var olan 'fair-pla/ duygusunu takdir edebiliyordu. Ne var ki, sağda solda onunla birlikte görülmekten gurur duymuyordu. Kısacası, alkol konusundaki o garip ve tedirgin edici durumu hariç tutulursa, Ben'de bir ailenin damadında arayacağı tüm nitelikler vardı -yalnızca ailenin kızının kendisi için isteyeceği bazı dekoratif nitelikler yoktu, o kadar.

Yemekleri için anneme ödediği haftada beş dolarlık ücret, Rüya Banka'ya para koymamıza yetiyordu. Annem bu sayede kendini, yıllardır hissetmediği kadar güvende hissetmeye başlamıştı. Paskal- ^ ya geldiğinde Ben ailemizin öyle ayrılmaz bir parçası olmuştu ki, karanlıkta bizimle oturup Emerson'dan Cuma gecesi korku programını bile dinliyordu. Anne-Marie onun yanında rahattı. Annemin Ben'e yönelik kestirilmez duygulan konusunda benden daha duyarlı olmasına rağmen hem de. Bir Cumartesi günü, büyükler yalnız kalabilsin diye gönderildiğimiz sinemadan eve dönerken, Anne-Marie bana, Ben'in anneme olan sevgisinin, annemin ona olan sevgisinden fazla olduğunu söyledi, 'umarım annem Ben'in kalbini kırmaz,' dedi. Bu pembe dizi ifadesi karşısında burnumu buruşturdum, ama ne demek istediğini anlıyordum.

322

Yaz tatilinin yarısı geçmişti ki, anneme kuzini Lorna'dan bir mektup geldi. Lorna artık Vermont sınırında, küçük bir taş ocağı kasabasında yaşıyordu. Gençlik yıllarında Lorna'yla annem çok yakınlardı. Annemin kız kardeşlerinden daha yakın olduğu biriydi Lorna- Nedeni de herhalde, babasının sevgisi konusunda onunla yarışmak zorunda olmadığını bilmesiydi. İki kuzin birlikte, tüm Charleston yarışmalarında kupayı kazanmanın dışında, bir de 'dans ikilisi' oluşturmuşlardı, ama Loma'nın Tonio ile tanışması sonucu elcip dağılmıştı. Tonio 'tçmbel, yakışıklı bir zorba' diye tanımlayacağım türden biriydi. Gazete-dergi ve şeker sattığı bir dükkânı vardı. Aynı zamanda şans oyunları bayiliği de yapıyordu. Annemle Tonio daha ilk baştan birbirlerinden hoşlanmamalardı. Hele Lorna'yla nişanlıyken anneme sarkmaya başladığında, annem hemen Lorna' ya, bu adamın ona lââyık olmadığını, akli varsa onu bırakması gerektiğini söylemekte gecikmemişti. Lorna hamile kaldığında, annem kürtaj parası için yardımcı olmayı da önermişti, çünkü bir Ömrü öyle bir adamla geçirmektense, her seçeneğin daha iyi olduğuna inanıyordu. Kürtaj falan olmamış, Lorna'yla Tonio evlenmişlerdi, ama düğünden bir ay sonra Lorna düşük yapmıştı. Bu arada bir terslik olmuş olmalıydı, çünkü bir daha da hamile kalmamıştı. Tonio da, bu evliliğe bir hileyle sürüklenmiş olduğu duygusundan hiçbir zaman kurtulamadı.

Tonio daha sonraki yıllarda iki kuzinin birbirini pek sık görmemesini sağlamıştı, ama annem, babamla evlenince, bütün aile düğün için yeniden bir araya gelmişti. Büyükbabam, George

Raft'a özenip siyah ipek kravatlar takan, fedora şapkalar giyen Tonio'yu pek de saygı bulmadığını saklamıyordu (biraz benziyordu da George Raft'a bizim Tonio). Düğünde bir ara Glens Falls'ta ve Troy'daki kibarlarla arasında var olduğunu iddia ettiği sıkı ilişkilerle öğünmeye kalktığında, büyükbabam onu terslemiş, Tonio da Lor-na'yı davetten çeke çeke çıkarıp götürmüştü. Anneme gelince, en

323

sevdiği kuzininin o davette olmayışı nedeniyle evliliğine uğursuzluk bulaştığına her zaman inanagelmişti.

Babam ikinci kere bizi terk ettiğinde, annem iş ararken bir iki aylığına Lorria ve Tonio ile oturmak zorunda kalmıştık. Ama o çocuksuz evde Anne-Marie ile benim bulunmam, sürtüşmelere yol açıyordu. Tonio Enişte (annem Lorna'ya olan sevgisi nedeniyle onları teyze ve Enişte diye çağırılmamızı istiyordu) bana özellikle sinir olmaya başladı. Benim kitaplara merakımı, kendisine doğrudan bir hakaret sayıyordu, çünkü kendisi okuldan belge alarak atılmıştı. Sonradan hadlerini bildirmişti tabii o ukalâlara ... kendi gazeteci dükkânını açmıştı işte. Troy'daki arkadaşlarından borç alarak. Daha önce müşterek bahis işlerinde onların yanında çalışmıştı. Tonio enişte, benim hikâye oyunlarım sırasında kendi kendime mırıldanıp durmamı rahatsız edici buluyordu. "O çocuk nedir, biliyor musunuz? Ben söyleyeyim, nedir. Deli o, bu kadar basit. Ağzından ağdalı lâflar dökülüp duran bir deli." Günün birinde onun bir sözüne karşılık ben bilgiç bir cevap verince, beni karyolaya kelepçelemişti. Annemin F&K öfkesi bir anda patlamış, birbirlerine avaz avaz bağırmışlar, annem ona ucuz piyango serserisi derken o da anneme, bunca dırdırıyla, babamın onu terk edişinde şaşılacak bir şey olmadığını söylemişti. Annem buna karşılık, babamın en azından, romantik bir kız çocuğunu hamile bırakıp kendisiyle evlenmeye mecbur edecek kadar alçalmadığını söyleyince, bu sefer iki kuzin birbirine girmiş, eski dans kupalarıyla ilgili birtakım anlaşmazlıklar ortaya dökülmüştü. Her ikisi de, kupaların nerede olduğunu bilmek istiyordu. Sen söyle nerede! Benim haberim yok! Eh, bende olmadıkları kesin! Ama birinde olmalı! O ben değilim! Sonunda olay, gözyaşları ve kapı çarpmaları arasında sona ermişti.

Bir saat sonra Anne-Marie'yi bodrum merdivenlerine oturmuş, iki pazusuna sarılmış, öne arkaya sallanır buldum. Gözlerini aşağıdaki karanlığa dikmişti. Henüz iki yaşında bile değildi, ama gerilim-

324

T

ler onu çok rahatsız ediyor, kendi içine kapanıp orada sakin bir yer aramak zorunda bırakıyordu. Yanına oturdum, benim orada olduğumu fark etmesini, sallanmaktan vazgeçmesini bekledim. Bir süre öylece oturdu, derin soluklar alıp vermeyi sürdürdü, sonra ayağa kalktı, arka bahçeye çıktı. Yeniden insanlar arasına dönmeden önce bir süre tek başına kalmaya ihtiyacı olduğunu daha önceki tecrübelerden biliyordum.

Ertesi sabah annem, Anne-Marie ve ben, Lake George Köyü'ne giden otobüsteydik. Orada annem, cüzdanındaki para suyunu çekmeden bir iş bulmayı başardı.

Bir yıl kadar sonra, babam durup dururken mektup yazıp Alban/ye, onunla buluşmaya gelmemizi, hayatımızı yeniden birleştirip yolumuza devam etmemizi önerdiğinde, annem gururunu ayaklar altına alıp Lorna'yla temas etmiş, Tonio'nun eşyalarımızı ve bizi

Albany'ye kadar götürmek isteyip istemeyeceğini sormuştu. Tonio istemeye istemeye, ama bir yandan da zafer kazanmış bir edayla, eski kamyonetine binip Lake George Köyü'ne gelmiş, üçümüzü öndeki yolcu koltuğuna tıktırıp bizi Kuzey İnci Sokağı'na getirmişti. Yol boyu ağzından çıkan kelimeler toplam bir düzine bue değildi, onları da mırıltı düzeyinde söylemişti. Bizi kaldırıma indirip hemen kaçtığı için annem onu asla bağışlamamıştı. İki kuzin de o günden beri haberleşmemişlerdi. Annem, Lorna'dan uzun süre ayrı kaldığı için hayli acı çekmişti... ama tabii bu ayrılıkta kendi kusuru olabileceğini bir an bile düşünmemişti! Hiç olur mu?! İlk özür dileyen ben olursam lanet olsun bana, diyordu.

Lorna Teyze'nin mektubu beni o yaz Granville'e davet ediyor, Temmuz ayını onlarla geçirmemi istiyordu. Annem bunu bir barışma jesti olarak yorumladı. Lorna'dan gelen dolambaçlı bir özür dileme. Tonio'dan değilse bile, Lorna'dan. Annem de kendi üstüne düşeni yapmaya hazır olduğunu hissetmekteydi. Bana Temmuz ayını Granville'de geçirmek isteyip istemediğimi sordu.

325

"Şey... bilemiyorum ..."

"Bir süre kentten ayrılmak sana iyi gelebilir. Ben gazeteleri senin yerine dağıtıyorum."

"Evet, ama ..."

"Canın da sıkılmaz. Lorna'ya göre Tonio orada çocukların yapa. bileceği çok şey olduğunu söylüyormuş."

"Yaa ...eh..."

Ve böylece karar verilmiş oldu. Güzel bir tatil geçirmeye gidecektim .-• ister istemez.

Nisan'da Hitler, Yunanlılar'ın durdurmayı başardığı İtalyanlara yardıma geldi. Almanya Yunanistan'la Yugoslavya'yı işgal etti, bu ülkelerin ikisi de ayın sonuna kadar tümüyle ele geçti. Radyoda ciddi sesli yorumcular, Hitler'in Yugoslavya'ya saldırabilmesine neden olarak Rus-Alman saldırmazlık paktını göstermekteydi. Rus-^* ların tarihsel dostları olan Slavlar'dan yana bir müdahaleye kalkışmayacakları o pakt sayesinde garantiye alınmış oluyordu. Artık ittifak güçleri hemen hemen tüm Avrupa'ya egemendi ... geriye yalnızca altı ülke kalmıştı: İsviçre'yle İsveç, kârlı bir tarafsızlığın tadını çıkarıyorlardı. İspanya'yla Portekiz'in başmda faşist diktatörler olduğu için onların tarafsızlığı, Almanlardan yana bir tarafsızlıktı. İrlanda'ya gelince, onların tarafsızlığı da İngilizler'e karşıydı.

İngiltere tek başınaydı.

Haziran ayında Hitler, Ruslarla olan saldırmazlık paktını iptal etti, sürpriz bir işgale kalkıştı, zırhlı birliklerini Sovyet topraklarına soktu, Alman tanklarının önündeki tüm direniş eriyip gitti.

Bay Kane'e yan merdivenlerde bu durumu sorduğumda, onu eskisi kadar umutsuz görmediğime şaşırdım. Oysa yeni yaymlar bize

326

ker gün, Almanlar'ın Rusya içlerinde nasıl ilerlediğini anlatıp duruyordu. Bay Kane gözlerini kısıp 'bahçem' dediği taşlık arsaya bakaran, sanki geleceği görüyormuş gibi, "Hatâ yaptı," diyordu. "Hitler (je Napoleon'un düştüğü hatâya düştü. Şimdi artık o koca mesafeler ve o zor hava koşulları onun hakkından gelecek. Sonu gelmez bozkırlar ve karlar. Rusya'nın en eski silahları. Tıpkı Napoleon gibi Hitler'i de yenen, General Kış olacak."

Avrupa savaşının gerçekliğini hiçbir şey bize, Your Lucky Strike tfit Parade'de her hafta dinlediğimiz pop şarkıları kadar yansıtamazdı. Daha 1939'da bile nice kişi, "We'll Meet Again" şarkısındaki o azmi ve cesareti yüreklerinde hissetmişlerdi. Biz o şarkıyı İngilizler gibi Vera Lynn'in orijinalindeki gururlu havasıyla değil, Ink Spots'un popüler hale getirdiği rahat dinlenebilen biçimiyle biliyorduk.⁴³ Savaş giderek yaklaştıkça, Avrupa'daki durumu özellikle üç şarkı bize yansıtır oldu: "White Cliffs of Dover", "My Sister and I", ve "The Last Time I Saw Paris".

Temmuz geldi, tek başıma otobüse binip Glens Falls'ta otobüs değiştirerek Granville'e kadar gitme macerasını yaşadım. Ama Lorna Teyze'yle Tonio Enişte'nin evinde üç gün, geçirdiğimde, Kuzey İnci Sokağı'na dönmek hayattaki en büyük isteğim haline geldi. Lorna Teyze'nin kusursuz temizlik düzeyinde bakıp koruduğu o çocuksuz, sessiz evde, kendimi yanlış yerdeymişim gibi hissediyordum. Bu sinirli temizlik bana doğal değilmiş gibi geliyordu. Anlaşıldığına göre Tonio Enişte'nin "Bir erkek çocuk burada yapacak çok şey bulur," demesi, bahçenin çimlerini biçmekle başlıyordu. Sonra kasabayı dolaşip insanlara, 'bahçenizin biçilmesini ister misiniz' diye sormamı önerdi. "Biraz para kazan," diyordu. "Sosyal yardıma el açmaktan iyidir."

327

Granville'de de, Amerika'nın diğer yerlerinde olduğu gibi, çim biçmekle kar kürelemek, erkeklerin ev işlerine başlıca katkısını oluşturuyordu. Erkekler bunların ikisini de gereğinden fazla bir homurdanma ve yakınma eşliğinde yapmaktaydı. Bu durumda benim potansiyel müşterilerim, tek başına yaşayan ihtiyar kadınlardı. Ama Granville'de yalnız yaşayan kadın da pek çoktu, çünkü burası taş ocağı kentiydi. Tehlikeli bir işti taş ocağında çalışmak. Geriye çok fazla dul kadın kalıyordu. Kapıları çalip insanlara, bahçelerini onların kendi çim biçme makinesiyle biçebileceğimi söyledim. Makinelerin çoğu ağır, antika sayılacak türdendi. Yıllardır yağlanmamış, bakım görmemiş, bıçaklan biley taşına değmemişti. Çim biçme işinde bir bahçenin piyasa fiyatı on beş sentti. Yaşlı kadınlar tasarruf amacıyla çimlerin en az on santime kadar uzamasını bekliyor, öyle kestiriyorlardı. Bu durumda çimi biçmek hiç de kolay olmuyordu. İlk bahçeyi bitirdiğimde, avuçlanm yer yer kızarıp su toplamış, baş parmağımın birleşim yeri sıyrıklar içinde, sulanır hale gelmişti. Uzamış çimlerden biraz kesince rulo sıkışıyordu, geri çeküip yeniden gelerek biraz daha kesiyordum. Bunun için de makineye olanca d ağırlığımla yüklenmem gerekiyordu. İlk bahçem sabahtan öğlene kadar sürdü, on beş sentimi almak için kapıyı vurduğumda kadın bana kenarları ve bordürleri düzeltmediğimi hatırlattı. Otları da toplayıp arka tarafa düzgün biçimde istiflemem gerekiyordu. Ayrıca, çim biçme makinesini temizlemeden kaldırmak niyetinde miydim yoksa? İşçi parayla gelirdi, para da ağaçta bitmiyordu tabii. Kahvaltının bitiminden öğlene kadar bir tek bahçeyi bitirip, öğleden sonranın büyük bölümünü de ikinci bahçeye vermek zorundaydım ... tabii bir müşteri daha bulacak kadar şansım varsa. Baldırlarımın arkaları, ensem kökü güneşten yandı, ancak yüzükoyun uyuyabilir hale geldim. İlk gün su toplayan avuçlarım da her yeni işle birlikte yeniden alevleniyordu, çünkü arada onlara nasırlaşacak kadar zaman bırakmıyordum.

328

Müşterim olan ihtiyar kadınların çoğu öyle çok şey bekleyen, öyle hasis insanlardı ki, masal cadılarına benzeyen, delgi bakışlı, bıçak dudaklı kadın bana bir bardak Kool-Aid ikram edip

on beş sentimin üstüne beş sent de bahşiş verdiğinde şaşırıp kaldım. Bir sonraki müşterim, belli belirsiz gülümseyen, açık mavi gözlü, şeker bir ihtiyardı. Bahçeyi bitirdiğimde avucuma on beş sent koydu, "On sent ister misin?" diye sordu. "Tabii isterim, teşekkür ederim," dedim. Beş senti geri aldı, bana yalnız on sent bıraktı. Bir yandan gülümsüyor, bir yandan cin gibi göz kırpiyordu. Yani eğer saygısız ya da açgözlü davranmak istemiyorsam, şikâyet ermeme olanak bırakmıyordu. Kandırmıştı beni yaşlı kadın. Dolandırmıştı. Cadının bahçesinde beş sent fazla kazanmış, tatlı ihtiyarın bahçesinde ondan da olmuştum.

Tatilim boyunca hiçbir gün otuz sentten fazla kazanmadım, ama yağmursuz günlerin hepsinde çalıştım. Bir tek Pazarları çalışmadım, çünkü Tonio, evinde kalan bir çocuğun Tanrı'nın dinlenme gününü ziyan etmesine izin vermeyeceğini söyledi. Tanrı'nın adını yok yere kullanmanın günah olduğunu, günlerle ilgüi öyle bir şey olmadığını söylediğimde, benim de annem gibi ukalânın teki olduğuma dair bir şeyler mırıldandı ... aynı zamanda da deli ... habire kendi kendine konuşan biriydim!

Günlerden bir gün körelmiş bir çim biçicisini köşedeki büyük bahçeli evin önünde itip duruyordum, çarpık çurpuk, hasis müşterim de perdenin arkasından beni seyrediyordu. Sanki otlarını çala-cakmışım gibi. Çimler fazla uzamıştı ama, ona ek olarak dünkü fırtına ağaçlardan bir yığm kuru dalı da kırıp çimlerin arasına gömmüştü. Bunlar bıçağın dönüşünü tikiyor, makineyi durduruyor, bileklerimi zorluyordu. Berbat bir işti. Hava zaten ağır ve yapış yapıştı. Terler gözlerimi yakıyor, güneşten soyulmuş omuzlarımdaki yeni deriler acıyor, avuçlarımda su toplayan yerler yarılıp akıyordu.

I

329

İşin yarısını bitirmiştım ki, dev bir tavada on bin dilim beykın kızar, tılıyormuş gibi bir ses işittim. Sokağım ilerisinden geliyordu gürültü. Ben kaçıp saklanmaya fırsat bulamadan, ömrüme gördüğüm en şiddetli dolu fırtınası başladı. Ağaçlardan yapraklan koparan, otlarda ıslık çalan, dolu tanelerini yere düştükten sonra bel hizasına kadar geri zıplatan bir fırtına. Soluk soluğa, her yanıma iğneler batıyormuş gibi canım acıyarak, çim biçiciyi kadının sundurmasına tıktım, sonra bir koşu evin ön sahanlığına atıldım, tel kapıdan içeri, fırtına dinince geri dönüp işi bitireceğimi haykırdım, dönüp koşarak uzaklaştım. Ben Lorna Teyze'nin evine varana kadar dolunun yerini buz gibi bir yağmur almıştı, ben iliklerime kadar ıslanmış, hapsirmeye başlamıştım. Lorna Teyze beni yatağa yatırdı, ayağıma sıcak su koydu.

Yaz ortasında, ateşler içinde üç gün yattım. Balkonda oturacak kadar iyileştiğimde, İnci Sokağı'na dönmeme zaten iki gün kalmıştı. Ama önce, dolu geldiğinde yarım bıraktığım bahçenin işini bitirmeliydim. Oraya vardığımda, ben hasta yatarken biçtiğim kısımdaki çimlerin yeniden uzadığını gördüm. İhtiyar cadı tüm bahçeyi baştan^{5*} biçmemi istedi, çim boyu eşit olmayan bir bahçeye para vermeyeceğini söyledi. İş yavaş ilerliyordu. Yalnız ben gripten zayıf düştüğüm için değil ... dolu yine ağaçlardan yeni dal uçları koparıp ortalığa saçmıştı. Makine daha da sık tıkanıp duraklıyordu. İş bütün gün sürdü. Bitirdiğimde kadın bana bahşiş niyetine bir bardak butter-milk verdi. Buttermilk'ten oldum olası nefret etmişim, ama ona inadımdan, hepsini içtim. Lorna Teyze'nin evine dönerken yolda, acaba onu içmek aptallık mıydı, diye merak ettim. Bardak tükürükle dolu olsa ne yapacaktım? İnadıma onu da mı içecektim?

Granville tatilimin sonuna vardığımda kırk yedi bahçe biçmiş, kendi hesabıma göre yedi dolar beş sent kazanmıştım. Bunun yirmi

Domuz pastırması (baharatsız). Ayran benzeri içecek.

330

beş sentini harcamış, tatil boyunca beş tane Royal Crown Cola almıştım. Bunları hep zorlu iş günlerinin sonunda, çok susadığım, suyun beni kesmeyeceğini düşündüğüm zamanlarda almıştım (Royal Crown Cola'nın beş sentlik şişesi, başka tüm markalannkin-den büyüktü) ve alınca da eve getirip odamda yavaş yavaş, tadını çıkara çıkara içmiştim. Tonio Enişte'nin tek tek topladığı komik kadehlere doldurarak içmiştim hem de. Kadehin üzerinde daracık elbise giymiş bir kadının resmi vardı. Eğilmiş, pabucunu bağlıyordu. Altında da, 'Diğer Yukarı!' diye bir yazı! Yani son şişeyi dükkâna iade edip iki sentlik depozitomu geri aldığımda net kazancım altı dolar seksen sent, artı, tatlı ihtiyarlardan birinin bana yutturduğu bir adet Kanada on sentiydi.

Eve dönmeden önceki son gece, mutfak masasının başında oturuyor, eniştemin böbürlenmelerini dinliyordum. Tanıdığı bazı kurnaz tiplerin büyük kazanç sağlamak için terk edilmiş fabrika ve dükkânları satın aldığını, bunları sigortalattığını anlatıyordu. Sonra bir de bakıyorsun ... o da ne? Birdenbire bina yanmış! Ne şanssızlık! Ayrıca Troy'dan birkaç trişör tanıyordu. Kart oyunlarında enayilerin parasını bir anda tırpanlayan tipler. Önce bir süre kazanmasına izin veriyorlardı, sonra ... o da ne? Birdenbire şansı dönüyordu adamın. Kemiklerine kadar soyuluyordu. Eğer yakınmaya kalkarsa...? Eh, bu adamlar şikâyet kaldırmazdı. Dostları vardı... dostlarının usulleri vardı... anlıyor musun? (Göz kırptı.) Sonra bana, kendi sırtından tatil yaparken kazandığım paraları ne yapacağımı sordu. Anneme güzel bir şey almayı düşünüyorum, dedim. Aslında ona gerçekten güzel bir şey almaya param yetmezdi. Tonio başıyla evet-ledi. "Aferin. Aferin sana, çocuk." Sonra gözlerini kısılı, tavana baktı, sanki tavandaki çatlakları saymaya koyuldu. "Hey, buldum!" diye bağırdı birden. "T'matis!"

"Domates mi?" diye sordum.

331

izah etti. Anneme alabileceğim en güzel şey, bütün ailenin birlikte tadını çıkarabileceği bir şey olabüirdi, çünkü o zaman çocuklarının, bir kerelik bile olsa, doğru dürüst besin aldıklarından ernin olurdu. Ben annemin bizi iyi besleyememesi fikrine itiraz etmeye kalktım, ama Tonio Enişte eliyle sözlerimi kenara iter gibi sabırsız bir hareket yaptı, bugünlerde altı dolar seksen sente bir bok alınamayacağını söyledi. Ben bunda bir sakınca olmadığını, zaten bok almayı hiç aklımdan geçirmediğimi söyledim, ama o bastırdı, litrelik konserve domatesin dükkânda yirmi beş sent olduğunu anlattı. Hem de sıradan dükkân malı! Ama kendisi, üç düzine litre, yüksek kalite, evde konservelenmiş domatesin nereden alınabileceğini biliyordu ... yedi dolar dolayında bir paraya. O zaman aradaki avantaj ... epey bir paraydı. "Konserve kutusu başına altı sent falan," diye hesapladım kafadan. Bu hesabıma çok öfkeleneneğini biliyordum. Sonra ona, bende yedi dolar olmadığını söyledim, o elini sallayıp bu itirazı cömertçe alt etti. "Olsun, canım, üstünü ben kendi cebimden veririm."

Bu koca öküz beni kandırdığını sanıyordu, farkındaydım, ama yine de ... dükkândaki domatesten ucuzdu gerçekten. Annem de yazlan annesinin konservelediği sebzeleri sık sık

anlatır dururdu. Evde konservelenmiş bir kutu dolusu domates ona gerçekten iyi bir hediye olabilirdi. Çok şaşıracağı kesindi. Gelecek yıl boyunca domatese harcamaktan kurtulacağı parayla da isterse kendine güzel bir şey alabilirdi.

Ertesi sabah üçümüz Tonio'nun yeni arabasına üç, on iki litre domates konservesini yükleyip kendimiz de bindik. Bunları Lorna geçen yıl konservelemişti. Son dakikada Tonio, bana otobüs bileti almak yerine, evime kadar kendisi götürmeye karar vermişti. Aslında kendi dönüş biletimi kendim alacağıma göre plan yapılmıştı, ama şimdi artık paranın tümü domates yaturımdaydı. Hem yeni arabasıyla anneme gösteriş yapmaya da fırsat bulmuş olacaktı.

332

yermek istediği mesaj, Lorna'mın onunla evlendiğinde o kadar da kötü bir seçim yapmamış olduğuydu. Bay Kane'in dükkânına telefon açsak da anneme otobüste olmadığını söylesek, diye öneride bulundum, ama Tonio bunun budalaca bir para ziyanı olduğunu, oraya otobüsten çok önce varacağımızı söyledi.

Tonio'nun 'kestirme yolları kırsal bölgelerde defalarca kaybolmamıza yol açtı, ikide bir karısına, haritaya iyi bakmadığı için bağı-ıp çağırdı ... bir onu yap bari, Tanrı aşkına! dedi, sonunda Albany'ye akşama doğru vardık. Kente kuzeyden, yıkık dökük mahallelerden giriş yaptık. Son birkaç blok boyunca Tonio sağa sola tedirgin bakışlar atmaya başladı. Kocaman bir kayayı yuvarlamış da altında bilmediği canlıların yaşadığını görmüş gibi. Aslında her şey gerçekten benim hatırladığımdan daha kirli, daha salaş görünüyordu. Sürü sürü çocuklar çığlık atarak koşturuyordu sokaklarda. Burunları sümüklü, kafalarında yer yer mavi üaç lekeleri vardı. Camlardaki çatlaklar koli bantlarıyla yapıştırılmış, kırıkların yerine karton ya da oluklu mukavva sokulmuştu. Kaldırımlarda eski püskü çöp bidonları göze çarpıyordu. Tıraş olmamış adamlar terli fanilala-ılarıyla sahanlıklarda tembellik ediyor, yeni yetme delikanlılar yakan top oynarken sokaktan geçişi engelliyor, neden sonra kibirle kaldırıma doğru çekilip geçmemize izin veriyor, Tonio ilerlerken kötü kötü bakıyorlardı. Kenarda, yangın musluğunda duş yapıp serinlemeye çalışan çocuklar vardı. Tonio fiskiye sularının arabasında bıraktığı lekeler bozulup yüzünü buruşturuyordu ... Kuzey İnci So-kağı'nda yaz.

Tonio 238'in önündeki yüksekçe kaldırıma yanaştı. Yakına park ederse, pencereden arabasını görebileceğini düşünüyordu. Kapıyı açtığında, alt kenarı kaldırıma çarptı, Tonio dişleri arasından bir küfür savurdu, aradan zorlukla çıktı, kapıda ezik var mı diye baktı, parmağını tükürüğüyle ıslatıp oradaki yarayı sanki onarmaya çalıştı. Sıyrıık bir diz gibi. Sonra domatesleri bagajdan indirdi, ben öne

333

düşüp sahanlığa, sonra giriş holüne daldım. Ortalık gaz kaçağı kokuyordu. İçine çürük ahşap, küf, dökülen badana, haşlanmış kök sebzelerin kokusu, lizol, böcek ilacı ve süpürgeliklerin arkasından doğru fare tersi kokuları da karışmaktaydı. Tam bir yoksulluk karması. Yıllar içinde alıştığım koku ... ama biraz ara verince, yine koklayabiliyordum o karışımı. İnci Sokağı adına utanç duymaktaydım. Lorna Teyze ev temizliği konusunda mani derecesinde titizdi. Holden geçerken iki elini kalçalarına dayamış, keten döpiyesinin etekleri duvarlara değmesin diye savaşı veriyordu.

Ömrümde ilk defa olarak kapıyı vurdum ... belki annemle Ben içeride ... her neyse. Annem

yüzünde koskoca bir karşılama gülüm-semesiyle kapıyı açtı, ama arkamda kuziniyle Tonio'yu görünce gülümsemesi yok olup gitti. Beni saatler önce bekliyordu. Anne-Marie'yle ikisi bana hoş geldin partisi hazırlamışlardı, Ben de otobüs durağında beni bekliyordu.

Tonio karısını ve beni iterek domatesleri bir yere koymak üzere içeriye dalarken, "Nasılmış kızımız? diye selamladı annemi. "Hâlâ ray gibi sıska bakıyorum! Ben üstünde biraz et olanları severim." Lorna'nın kalçasını okşadı. "Ama bazı erkekler de sıskalardan hoşlanır. Etin lezzetlisi kemiğe yalan olanıdır derler! Ya Anne-Marie! Hey, seni şu kadarcıktan beri görmedim! Çok güzel kız olmuşsun!"

Annem yamyassı bir sesle, "Merhaba Lornâ," dedi. "Sizi beklemiyordum."

Lorna son anda karar verdiğimizizi anlatmaya çalışıyordu ...

Ama annem onun sözünü kesti. "Bari içeri gelin." Kuzininin İnci. Sokağı'ndan tiksindiğini seziyor, bundan güceniklik duyuyordu. Kullandığı ses tonundan belliydi. Anne-Marie'ye bakam, gözlerini iri iri açtı, aradaki gerginliği kendisinin de sezdiğini, bu durumdan ürktüğünü anlatmaya çalıştı.

334

Annem dönüşümü kutlamak üzere elmalı turta pişirmişti. Besin deposundan bedava elma kurusu alabildiğimiz sıralarda, ben en sevdiğim turtanın bu olduğunu ilan etmiştim, ama aslında ayı üzümlü turtayı daha çok severdim. Tonio ille de arabasını görebilecek yerde oturmakta direndi, o yüzden ön odada toplandık, mutfağa geçmedik. Konuklarımız, oturunca gıcırdayan eskimiş hasır koltuklara yerleştiler. Kopuk hasırlardan birinin ucu hemen Lorna'nın keten döpiyesine saldırdı, orada üçgen bir delik açtı, Lorna anneme çabucak, bunun hiç önemli olmadığını söyledi ... görünmüyor bile, gerçekten önemli değil, hiç kaygılanma, dedi durdu, ama ikide bir o yırtığa dokunmadan edemiyordu. Annem, Anne-Marie ve ben, telefon teline konmuş kuşlar gibi benim yatağıma sıralandık. Turta tabağımızla içeceklerimizi dizimizde dengelemeye çalışıyor ya da yere koyuyorduk, çünkü benim başucu masamda yığın yığın kitaplar vardı. Lorna birkaç kere sohbet başlatmaya çalıştı, annemin tek hecelik kestirme cevapları her konuyu öldürdü. Zaman buzullar gibi ilerliyordu.

Ben otobüs durağımdan döndü. Sıcaktan pişmişti, canı da sıkkındı. Kuzeyden gelen üç otobüsü karşılamış, yolcular arasında beni bulamayınca eve dönmüştü. Gerilimli tanıştırmalar yer aldı, sonunda Ben açık pencerenin kenarına tünedi, kahve fincamıyla turta tabağını da yanına koydu. Lorna onun işlemeli kovboy çizmelerine, kocaman Stetson şapkasına bakmamaya çalışıyordu. Annem hatırlatana kadar, şapkayı çıkarmayı unutmamıştı Ben. Onu portmantoya koymak üzere ayağa kalkarken turtasıyla kahvesi pencerenin kenarından dışarı düştü, tabakla fincan kaldırırma çarpıp parçalandı.

Ben özür diledi, sarsaklığımdan ötürü kafasını iki yana sallayıp durdu, her zaman sarsak biri olduğuna, kendini mumlu kâğıtla silmeye çalışan tek kollu bir adam kadar sarsak olduğuna dair bir şeyler mırıldandı. Annemle Lorna kazık kesildiler.

335

"Ee, söyle bakalım ... aaa ... Ben'di, değil mi?" diye başladı Tonio. Koruyan enişte rolüne özenmişti. "Bir tür kovboy gibi bir şeymişsin diye duydum, doğru mu?"

"Çok işte çalıştım. VVyoming'de bir ara sığırtmaçlık da yaptım. O da beni kovboy yapmaya yetiyor herhalde."

"Öyle diyorsan öyledir." Tonio hasır koltuktan yan kalkar gibiydi ... komşu çocuklardan ikisinin arabayı incelemek üzere yaklaştıklarını görmüştü. Tam camı tıkladıp onlara uzaklaşmalarını işaret edecekken (bu ciddi bir hatâ olurdu), onlar kendiliklerinden uzaklaştılar, o da gıcırdayan koltuğuna yeniden yerleşti. "Ee, nesen o zaman? Yani... arkadaş mısın, komşu musun, nesen?"

"En üst katta oturuyorum."

"Bu kolaylık işte."

"Kolaylık mı?" Ben'in yüzü karanverdi. "Nasıl kolaylık yani?"

"Yo, ben hiçbir gizli anlamdan söz etmiyorum. Yalnızca ..."

Lorna konuşmaların gerilim yönüne doğru ilerlemesini önlemek amacıyla çabucak söze karıştı. "Biliyor musun, tatlım, bana bir fincan kahve daha versen çok sevindim. Hele şu elmalı turta ... tıpkı annenin yaptıklarına benziyor." Annem ona bakmayınca Anne-Marie'ye döndü. "Anneannen turtalarını hep iki üç ayrı çeşit elmadan yapardı. Biri tatlı olsun diye, öteki lezzet katsın diye, biri çabuk ezilenlerden, biri de dişe gelsin diye. Kullandığı elmalardan biri Northern Spy'di. Ötekilerin adlarını hatırlamıyorum. Sen hatırlıyor musun, tatlım? Yanılmıyorsam senin en sevdiklerindin onlar ... yani Northern Spy"lar, değil mi?" Son sözler annemeydi. Gidişatı düzeltsin diye annemden yardım istiyordu. Annem yardım etmedi.

Lorna elini Tonio'nun koluna uzattı. "Bence biz artık yola koyul-sak iyi olur. Yiyip hemen kalkmaktan nefret ederim, ama gece yolculuğundan da hep korkarım. Saat de daha şimdiden neredeyse ..."

336

"Dur bir dakika!" dedi Tonio. "Benim telaşa getirilmeye ihtiyacım yok. Ben kimseyi suçluyor değilim ki! Yalnızca soruyordum."

Ben, "Belki de sormamak en iyisidir," dedi.

Tonio ayağa kalka, ceketinin kolundan çıkan gömlek kollarını yakalayıp aşağı çekti, bir yandan mırıldandı. "... çocuğa beleş tatil sunuyoruz ... haftalar boyunca onu bu izbeden kurtarıyoruz, karşılığına bak!"

Lorna anneme döndü. "Bak tatlım, sana hemen yazacağım. İkimizin teması kaybetmesi büyük günah olur."

"Yazabilirsin," dedi annem. Verdiği ödün pek ufaktı.

"Gel Tonio." Lorna kapıya yaklaşmıştı bile.

Holden geçerlerken Tonio'nun karısına, o sahte kovboyun ağzı-nın payını verebileceği konusunda böbürlendiğini duyduk.

Arabaya bindiklerinde Lorna dönüp el salladı, ama Tonio daha kansı tam anlamıyla yerleşmeden arabayı çalıştırmıştı bile. Lorna koltuğun arkasına güm diye yaslanmak zorunda kaldı, araba sarsıldı, çünkü Tonio acelesinden el frenini bırakmayı unutmuştu. Yumruğunu direksiyona güm diye indirdi. Alnındaki damarlar fırlamış, dişleri kenetlenmiş durumda, yavaşça ve dikkade el frenini bıraktı, arabayı bir daha çalıştırdı, kaldırımından ayrıldı... birden gaza bastı, lastiklerini gıcırdatarak fırladı, aniden direksiyonu kırdı, karşı kaldırıma, Bay Kane'in dükkânına geçmekte olan dalgın kadını ezmekten son anda kurtuldu ... Bayan McGivney'i.

Bizim evdeki hava bir iki dakika boyunca öfkenin elektriğiyle çı-tırdayacak gibiydi. Sonra

Ben kafasını salladı, güldü. "Dostça davranışlar dağıtılırken bu Tonio kapının arkasında saklanıyordu herhalde," dedi. "Ama kuzinin şeker biri. Hoşlandım ondan."

"O bir paspas."

"Eh, onun kendi hayatı, tatlım."

337

Annem omuz silkti. ikna olmadığı gibi, sakinleşmiş de değiiin-Ben, Anne-Marie'ye, kaldırımındaki kırık tabakları toplamaya yardım edip etmeyeceğini sordu. Anne-Marie evdeki asabi havadan kurtul-duğuna memnun, süpürgeyle farası kaptı, ikisi çıktılar.

Kısa bir sessizlikten sonra ben, "Üzgünüm," dedim.

Annem, "Neye üzgünsün?" diye sordu,

"Bay Kane'e telefon edip otobüse binmediğimi haber vermediğim için."

"Olan oldu. Tonio'nun bıraktığı bu kutuda ne var?"

"Sana bir hediye. Ondan değil. Benden. Aç da gör."

Gülümsedi. "Hep düşünürsün anneni. Benim güvenilir sağ kolum." Kutunun kapağını açtı. "Bu da ne?" Kavanozlarından birini çıkardı.

Çim biçme paralarımla ona güzel bir şey almayı planladığımı anlatmaya çalıştım. Ama para gerçekten güzel bir şey almaya yetmeyeceği için ben de ...

"Domates mi?"

"Evet. Evde konservelenmiş. Lorna Teyze yapmış."

"Ve sana bunu parayla mı sattılar?"

Evet, bunları çim biçerek kazandığım parayla aldım. Altı dolar seksen sente otuz altı litre. O zaman tanesi yirmi sentten aza geli

"Kendi domatesleri için altı dolar seksen sent, ha? Tonio'nun fikridir, bahse girerim:"

Annem kavanozu tekrar kutuya pat diye koydu. Üç büyük ambalaj akşama kadar masanın üzerinde kaldı, sonra annemin odasındaki gardrobun üst katma yerleştirildi, biz yıllar sonra Kuzey İnci Sokağı'ndan taşmana kadar kullanılmadan bekledi, taşınırken atıldı. Annemin o domatesleri kullanmamakla kuzinini ve

338

w[^]
^

kocasını bir biçimde cezalandırmaya çalıştığını anlıyordum. O yenmeyen domateslerin bana da sonu gelmez bir sitem sayıldığını o hiçbir zaman anlamadı.

Tonio'nun beni kandırmasına izin verdiğim için kendimi salak gibi hissediyordum. Noel'de anneme gerçekten güzel bir hediye vererek bunu telafi etmeye karar verdim.

Ben'le Anne-Marie kaldırımındaki tabak kırıklarını toplayıp geldiklerinde, kardeşimin içinde sakladığı bir sırdan patlayacak durumda olduğunu gördüm. Ben'le annem bakıştılar, annem neredeyse utanarak gülümsedi, sonra Ben mutfağa gelmemi istedi.

Dördümüz masanın çevresine yerleştik. Ortada hoş geldin partisinden kalma çeyrek turta vardı. Annemle Anne-Marie haberi benim nasıl karşılayacağımı görmek için gözlerini bana diktiler. Ben bu arada, annemle ikisinin evlenmek niyetinde olduklarını söyledi. O zaman kendisi benim babam olacaktı. Buna ne diyeceğimi sordu.

Ne diyecektim?

Anneme olan sorumluluğumu Ben" kendisi üstlenmek istiyordu!

Ne diyecektim? Kurtuluyordum! Ama tabii bu sadakatsiz sevincimi ifade etmedim. Düşünüyormuş gibi kaşlarımı çattım, ne zaman evlenmeyi planladıklarını sordum.

"Annem boşanır boşanmaz."

Annem bana, New York yasalarına göre bir kadının 'tefk'ten ötürü boşanma davası açabilmesi için (annemin durumunda ancak terk davası açılabilirdi), kocasından en az yedi yıl haber almamış olması gerektiğini anlattı. Babamın yeşil pastasıyla eve gelmediği o günden beri neredeyse beş buçuk yıl geçmişti. Bu durumda Ben'le ikisi en erken 1943 ilkbaharında evlenebilirlerdi.

Doğuştan kaygılı bir yaratılışa sahip olduğumdan, her gri ışık halkasının ortasında zaten kara bulut arayan biriydim. Durup du-

339

rurken babamdan bir mektup daha çıkagelirse (daha önce iki kere olmuştu zaten) her şeyin toslayacağını fark etmiştim. Terkten ötürü boşanma yatarı. Bu tatsız düşünceyi bastırmayı başardığımda, bu evlilik konusunda bir sevinç ve suçluluk karışımı hissettiğimi anladım. Sevincim Ben'den hoşlandığım için, onun o yumuşak VWestern girişkenliğini ve başarıma azmini beğendiğim içindi; suçluluk da, sırtımdaki yükü onun sırtına kaydırmakta olduğum içindi. Kendimi kalles hissediyordum. Kalles'ten de beter. Annemi yük gibi görineyi başka nasıl anlamlandırabilirdim? Oysa o bizi, kendi çocuklarını, asla öyle görmemişti. Ama beri yandan ... onlar yetişkindi, yetişkinlerin de işi buydu: çocuklara bakmak.

Göz açıp kapayana kadar hayatımız bir parlaklık kazanmıştı. Ben sayesinde planlarımız, umudumuz vardı, bir geleceğimiz vardı.

Gemimiz gelmiş, yanaşmıştı işte: SS Ben\

1941 yazı bitti, ben Our Lady of Angels'a döndüm. Rahibe Mary-Theresa'ya ara sına koridorlarda rastlıyordum. Bir keresinde bana, sosyal bilgiler öğretmenimiz Rahibe Mary-Joseph'in benim için "ömrümde bana gelen en iyi öğrenci" dediğini söyledi ... hem de her kompozisyonda ortaya getirdiğim o tedirgin edici komünist düşüncelerime rağmen. Ben de kendimi savunmak için, Rahibe Mary-Joseph'in sosyalistle komünist arasındaki farkı bilmediğini söyledim. "Çok tatlı bir insan, ama siz de takdir edersiniz, İsa'nın hareminin en zeki gelini sayılmaz." (Bu cümleyi, Rahibe Mary-Joseph'in dersinde, arka sırada otururken geliştirmiş, pek de gururlanmıştım.) Rahibe Mary-Theresa dudaklarını büzdü, gözlüğünün tepesinden bana ayıplayan bakışlarla baktı. Gözlük takmaya yeni başlamıştı. Ben gülümsedim. O zaman o da gülümsedi, hemen ardından başını

340

iki yana salladı... ikimizi de ayıplarcasına. Pencere girintisinde yan yana duruyorduk. Her zamanki kokusunu alıyordum ... sarı sabun kokusuyla kola kokusu (başlangıçtan beri kepinin kanatlarını kolalarken kullandığı maddenin kokusunu hep taze pişmiş ekmek kokusuyla karıştırmıştım), ama artık Rahibe Mary-Theresa'nın yanaldayken kendimi sakin hissediyordum. Buluş öncesi arzuların alevleri ve karmaşaları, tarihin külleri arasında soğumuştur.

Bir akşam sohbet ederken annemle Ben, ileride Batı'da bir yerde küçük bir turist kampı açma fikrini yarattılar ... Wyoming'de belki. Tabii çok geçmeden bu sıradan hayali, büyük bir hayat planı haline getirdiler, gelecekteki mutlulukları için şart olan bir rüya kılığına soktular. Ben, cilalı kütüklerden şirin küçük turist kulübeleri inşa edecekti. Önce altı

üniteyle başlayacaklar, kampın adı kulaktan kulağa yayılıp daha fazla turist gelmeye başlayınca sayıyı çoğaltacaklardı. Samimiyetin çekiciliğine sahip olacak, fiyatı da makul olacak bir yer. Sonbahar boyunca hemen her akşamı, mutfak masasının başında o rüyayı işleyip geliştirerek geçirdiler, sırf isteklerinin gücüyle onu gerçeğe dönüştürmeye çalıştılar. Bir merkez binanın çevresine sıralanmış altı kulübenin resimlerini çizdiler. Ortadaki bina, sınır karakolu tarzında, kafe-öfis-dükkân karışımı bir yerdi. Üst katında da dördümüzün yaşayabileceği evimiz olacaktı. Kulübelerin döşenişini, içine konacak teçhizatı, kafeyi en küçük ayrıntısına kadar planladılar. Ayrıntılar, Montgomery Ward katalogundan alınmaydı. O günlerin pek çok Amerikalı'sı gibi onlar da o kataloga 'Monkey Ward Rüya Kitabı' diyorlar, mobilyalarını, battaniyelerini, perdelerini, çatal bıçaklarını, tabaklarını, duvarlarındaki resimlerini, banyo araç gereçlerini hep oradan seçiyorlardı -her kulübeyi şirin-leştirecek küçük çiçek bahçelerinin tohumlarıyla soğanları seçildi, kulübelerin adları belirlendi: Menekşe Kabini, Kadife Çiçeği Kabini, Lale Kabini ... öyle devam ediyordu. Belirli şeyler seçmek ve uzun, ayrıntılı listeler çıkarmak, rüyalarına bir gerçeklik havası katıyordu.

341

Annem katalogdaki "İyi, Daha İyi, En İyi" sıralamalarından hep "En İyi'leri seçer, kaliteli malların sonunda daha ucuza geldiğini anlatmaya çalışırdı. Hem zaten hep kurusuları saymak, ucuzla idare etmek burasına gelmişti artık. Ben her şeyi kendi eliyle inşa edecekti. Kulübeleri de, çitleri de, dükkân-kafeyi de ... hattâ girişteki rustik tabelayı da. Üzerinde "Çift-R-Barı" diye yazacaktı. (Ben'i kovboy arkadaşları 'Red' diye çağırmaya alışmıştı, annemin adı da Ruby idi.) Ben aynı zamanda iyi cins hayvanlardan da bir sürü besleyecekti. Annem de, garsonluk tecrübesini kullanarak kafeyi bütün yıl işletecekti, ikisi birleşince, ölü mevsimlerde bile biraz para kazanmaları mümkün olacaktı. Doğudan gelme varlıklı konuklar, gerçek bir VWestern tecrübesi yaşama arzusuyla koşa koşa geleceklerdi. Temiz, otantik, çiftlik gibi bir yerde, bir kütük kulübede, dürüst ve dost insanlar arasında olmak hoşlarına gidecekti. Annemle Ben ihtiyaç duyacakları şeyleri, katalog numaralarıyla ve fiyatlarıyla birlikte yaza yaza bir defteri doldurdular, sonra d» oturup rakamları dikkatle topladılar.

Ben de mutfak masasının başında onlarla oturur, ara sıra orijinal bir fikir söyler, geleceğimizle ilgili bu hevesli, umut dolu planlamadan pek hoşlanırdım. Ama Anne-Marie çoğu zaman arka odaya süzülür, ya kitap okur, ya kâğıttan film yıldızları için kıyafetler tasarlardı. Erkenden uyuya kalır, sabah onu uyandırmak da çok zor olurdu. Bunlar onun kaygılı olduğuna işaretti. Bir Pazar akşamı, mutfak masasının başında uzun süren bir planlama seansının sonunda, annemle Ben yürüyüşe çıkıp biraz egzersiz yapmaya karar verdiler. Bir bardak su almak için mutfağa gittiğimde Anne-Marie'yi orada oturur buldum. Montgomery Ward katalogu masada açığa-Sayfada bizimkilerin kafe için seçmeye çalıştıkları kap kaçağın resimleri vardı.

Suyu biraz soğusun diye uzun süre akıtırken göz ucuyla baktığımda, Anne-Marie'nin gözlerinde biriken yaşları gördüm.

342

"Ne oldu?"

Başını iki yana salladı. Konuşmaya cesaret edemiyor, konuşursa ağlamaya başlayacağımdan

korkuyordu.

"Son zamanlarda canın sıkkın senin. Hasta mısın?"

Başını öbür tarafa çevirdi.

Onu kırılğan bir ruhsal durum içinde gördüğümde, ne yapacağımı pek bilemezdim. Zaman kazanmak için suyumu içtim, yatağıma dönüp kitabımı elime aldım. Okurken, bir ara kapıda onun varlığını hissettim.

"... ya ben?" diye sorarken sesi titriyordu.

Kitabı yana koydum. "Ne olmuş sana?"

"Dans etmek istiyorum. Ya da kostüm tasarımcısı olmak ... belki."

"Ne olmuş?"

"Eskiden hepimizin istediği oydu. Ama şimdi..." Sesi takıldı, hafifçe öksürdükten sonra devam etti. "Artık benim dansımdan hiç söz etmiyoruz. Yalnız turist kulüpleri, annemin kafeyi nasıl yöneteceği, dekorların nasıl seçileceği, Ben'in her şeyi nasıl inşa edeceği, inekleri falan ... bir de senin nasıl zekice fikirler bulacağın, defterleri nasıl tutacağın ... ama ya ben?"

"Senin yapabileceğin pek çok şey var. Anneme yardım edersin ve ...bir yığın iş var."

"Yatakları yapmak, sofralara servis yapmak mı?"

Bu yeni hayalet gemimizde, şarkı söyleyen, dans eden bir kostüm tasarımcısı için yer olmadığını daha önce fark etmemiştim. Anne-Marie'nin kendini nasıl her şeyin dışında hissettiğini de görememişim. Ağabeyler böyledir. Severler, ama kalın kafalıdır ve hep ben-merkezlidirler.

343

Tehdit altında olmayanlara özgü bir güvenle, "Hiç kaygılanma," dedim. "Orada da dans dersleri alabileceksin."

"Wyoming'in ortasında mı? Yetenek avcıları yeni yıldız ararken turist kamplana mı gelirler?" Gözlerini kırıştırdı, bir yaş damlası yanağından aşağıya süzüldü.

Uzanıp elini tuttum. "Sen ve ben, kaçarız ikimiz de," dedim. "Bekle de gör. Bugünlerde ben üniversiteye gidip bilim adamı olacağım. Sen de kendini California'da bulacaksın ve ..."

Başım kaderci bir tavırla iki yana sallamaya başlamıştı. "İçimde bir duygu, hiçbir zaman kaçamayacağımı söylüyor.. Sen kaçacaksın, o kesin. Ama ben ..: hayır."

"Seni dünyada arkada bırakmam."

"Bırakacaksın." Bunu basit bir havada söylemekteydi. Gerçeği ifade eder gibi. "Bugünlerin birinde toplanıp kaçacaksın."

"Asla yapmam!"

Bir an yüzüme akıllı akıllı baktı. "Evet, yapacaksın. Kaçıp gide* çeksın."

Haklıydı, biliyordum. Bugünlerde bir ara ... kaçacaktım.

Elini avucumda sıktım, üzgün olduğumu ifade etmeye çalıştım, ama o elini çekti, kendi yatak odasına doğruldu. Annem onu orada koma gibi bir uykuda bulacaktı. Anne-Marie huzur aramaya çalıştığında öyle olurdu.

VWyoming'deki o Çift-R-Barı ve çiftlik kabinleri hayali, annemle Ben'in icat edip, planlayıp, yıllar içinde eyleme bile geçirecekleri, ama sonunda kaynakların akılcı analiziyle, olanaksızlığının anlaşılacağı sayısız gemilerden ilkiydi. Baştan batmaya mahkûm Titanic'ler-di hepsi. Her biri. Ben'in cömertliği ve belki Anne-Marie'nin duygularını

anlayabilmesi sayesinde, kardeşim çok geçmeden yeniden step derslerine başladı. Her geçen ay biraz daha güzelleşmekte ol-

344

duğunu, ağabeyi olarak ben bile görebiliyordum. Şarkı söylerken sesi de çok güzeldi. Dışa dönük bir kişiliği vardı. Gür, uzun sarı saçlarını annem habire maşalıyor, onları bukle bukle kıvırıyordu. Zamanı gelince Shirley Temple'in yerine onun geçeceğinden emindi. Zaten annemin bize sık sık hatırlattığı gibi, Shirley'in de o yerde ebediyen kalması mümkün değildi. Hep çocuk kalamazdı bir kere. Anne-Marie hızlı bur ilerleme kaydetti, çok geçmeden Bayan LaMonte onu çeşitli yerlerdeki gösterilere seçmeye başladı. Türlü erkek kulüplerinde, bazen düğünlerde çıkıp dans ediyorlardı. Bu gece performansları için Anne-Marie sanal bir üç dolar kazanıyor, Bayan LaMonte da o parayı derslere karşılık olarak kendisi alıyordu. Ama annemle Ben turist çiftliğinden söz ederken Anne-Marie her şeye rağmen hâlâ dalgın bakıyordu, akli başka yerdeydi. Onun hayalleri ve rüyaları hep kulis heyecanı konusundaydı. Merak içinde bekleyen seyirciler, yanıp sönen ışıklar ... bunların hiçbiri, aileyi cehennem dibinde, yol kenarındaki bir yere gömmekle uyumlu şeyler değildi.

Kaçma konusuyla ilgili hikâye oyunlarının tecrübeli bir ustası olarak, bu 'Batıdaki Turist Kampı' meselesinin aslında analjezik bir hayal olduğunun farkındaydım. Annemle Ben bu işi, yalnız gerçek değil, üstelik pratikmiş gibi, hattâ kaçınılmazmış gibi gördükleri zaman, enikonu kaygılanıyordum. İçgüdüsel olarak biliyordum gerçeği. İşlerin yolunda gittiği tek yer, sinema filmleriydi.

1941 yılı benim için çok meşgul ve gergin bir yıl olmuştu. Brigid Meehan'm sol memesiyle tanışmış, Rahibe Mary-Theresa'ya âşık olmuştum. Koşullar beni, İsa'nın bedenini günahkâr vücuduma almaya zorlamıştı. O yaz ilk tatilimi yapmıştım. Aynı tecrübeyi bir

345

daha tekrarlamayı hiç istemiyordum. Sonbaharda da Ben'in üvey babam olacağını öğrenmiştim. Bu arada da Hitler'in savaşı, doğu ufkunda kopan bir fırtına olarak sürüyordu.

Ama 1941'in henüz benimle işi bitmemişti. 7 Aralık günü Japon İmparatoru, Kuzey İnci Sokağı'na savaş ilan etti.

346

Kuzey incİ sokağı Savaşa Gİdİyor

Şuraya bir beş sent, öteye bir on sent saklaya saklaya, 1941'in Şükran Bayramı geldiğinde gazete dağıtım gelirimden anneme gerçekten güzel bir hediye alacak kadar, daha doğrusu dolabın tepesinde durup beni suçlayan konserve domateslerin acısını çıkaracak ' kadar bir para biriktirmeyi başarmıştım. Alacağım hediye iki kritere uygun olmalıydı: Gerçekten şahane ve harikulade olmalı, fiyatı da beş dolardan az olmalıydı. Böyle bir şeyi gördüğüm anda kaçırmadan üzerine atlayabilmek için, biriktirdiğim beş doları her gittiğim yere çorabımın içinde taşıyordum. 'Çocuk oyunlan'na geri dönmüştüm çünkü. Küçükken onca vaktimi alan o karmaşık hikâye oyunlarının içindeydim yine.

Bir Cumartesi öğleden sonra, 'Alaeddin'in Mağarası' türü eskici dükkânlarından birine bakıyordum. Güney Sokağı'nda daha önce terk edilmiş bir dükkâna yerleşmiş, bu işi başlatmışlardı. Vitrin camları içeriden sabunlanmıştı. Sabunlar yer yer akarken açılan ufak

aralıklardan, içeriği gözetlemek, satılan mallara bakmak mümkündü. Meraklıları çekmek için iyi bir usul. Kapının üzerine, insanın yüreğine dokunacak kadar samimi bir tabela asılmıştı: *Esküler Alıyoruz / Antikalar Satıyoruz*. Camın saydam bir yerinden, kenardaki kullanılmış malları, fabrika iadelerini, satılmayıp elde kalmış ufak tefeği görebilmek için boynumu uzatmaya çalışıyordum ki, formika masalar üzerine rastgele yığılmış eşyalar arasında ilginç bir şey fark ettim. Açık bir puro kutusunun içinde duruyordu. Benim birkaç yıl önce toplamaktan hoşlandığım 'tarama kitapları'ndan bir düzine kadar. Avuç içi boyundaki bu kitaplarda basit öyküler vardı. Genellikle saçma sapan şeylerdi. Örneğin Betty Boop, peşinden ayrılmayan yapışkan adama, gidip kendini göle atmasını söylüyor. Kitabı baş aşağı edip başparmağınızı bastırarak sayfalarını hızla tararsanız, adamın gidip göle atladığını, suların fışkırdığını, sonunda da üç kocaman ünlem işaretini görebiliyorsunuz! Camdan görebildiğim kadarıyla, kutudaki kitapların hiçbiri bendekilerin eşi değildi. Bunun üzerine dükkâna girdim. O kitaplardan bir iki tane almaya paramın yetişip yetişmeyeceğini merak ediyordum. Dükkân her türlü döküntüyle doluydu. Yüzlerce tavan arasından ve dolap diplerinden gelme mallar. İlk başta, müşterilere hizmet edecek kimse yok gibiydi. Daha sonra, üstü yığıntı dolu iki masanın arasındaki kanepede kestirmekte olan ihtiyar bir adam, saçları darmadağınık, doğruldu, bana ne gösterebileceğini sordu. Yalnızca bakınmak istediğimi söyledim, "Buyur, bak, evlat," dedi. "Bakmak serbest. Ama çalmak serbest değil. O bir suç. Bir şey kırarsan, o suç değil, ama hatâ, çünkü kırdığın her şeyin parasını ödersin."

Malların bazılarını kısa süreli dikkat yöneltiyormuş gibi yaparak tarama kitaplarının bulunduğu puro kutusuna doğru ilerledim, eskimiş bir ipek yelpazeyi alıp dikkatle inceledim. Sonra kaşlarımı çattım, şaşırmış gibi gözlerimi kırıştırdım, "Şurada duranlar nedir?" diye sordum.

"Hangileri?" Kalkıp yaklaştı.

"Şunlar ... xne denir ki onlara? Ufacık kitaplara benziyorlar." Parmağımın ucuyla kitapları oynattım. "Ne deniyor bunlara?"

"Bilmiyorum. Ama eline alıp şöyle tararsan ... bak! Hareket ediyorlar! Film gibi."

Bir tane alıp denedim. "Hımm. Pek uzun bir film sayılmaz."

"Yavaş da tarayabilirsin."

"Hım, herhalde yapılabilir." Kitabı kutusuna bıraktım, ilerledim. Başka şeylere ilgi gösteriyormuş gibi yapıyordum ama içimden hâlâ kitaplara odaklanmış durumdaydım. Özellikle dağ köylerinden gelme yan çıplak kızla yapışkan seyyar satıcının hikâyesine. Hesaplı bir ilgisizlik havası içinde, bir başka kutuyu açıp baktım ve ... inanır mısınız, bilemem ama, annem için en mükemmel Noel hediyesini bulduğumu anladım! Süslü bir çay takımıydı. Altı fincan ve tabakla-n, bir de bambu saplı, özenle süslenmiş bir demlik. Fiyat etiketinde harfler vardı ... bir şifre. Yani dükkâncı sizi kandırabilir, kaç para verebileceğinize inanıyorsa hepsini alabilirdi.

"Bu kaçta gidiyor?" diye sordum.

"Senin parandan fazla."

"Onun orasını bilemezsiniz, bayım. Belki de zengin aile çocuğuyum, fiyat konusunda

Yahudilik edebilmek için böyle giyindim." Biz sokaklarda 'pazarlık' yerine 'Yahudilik' lâfını kullanıyorduk, ama bunu kimseyi incitmek için yapmıyorduk. O günlerin duyarsızlığı içinde, bunun bazılarını incitebileceğinin farkında bile değildik. Ama adam benim bu sözümünden alınmış görünmedi. Oysa aksanı ve seçtiği kelimeler, birinci kuşak göçmen Yahudi olduğunu açıkça ortaya koyuyordu. Gerçi İngilizce'yi iyi biliyor, hattâ kelimelerle oynamakta da usta görünüyordu ama ...

"Eh, herhalde zengin olup bu mahallelerde serseriliğe çıkmış olman mümkün," dedi. "Ama ben de belki eksantrik bir Rothschild olabilirim, bunu hobi edinmiş, kendimi eğlendiriyor olabilirim."

349

"iyi o zaman ... iki zengin arasında, bu kullanılmış tabaklar falan kaç para?"

"Çok zengin birinden çok zengin birine özel bir ikram olarak, yüzde yüz oryantal porselen olan o takımı ... diyelim ki ... beş doksan dokuza bırakabilirim. İki katı bile kelepir sayılır."

Nefis bir çay takımı altı dolara! Annemin bu çiçek ve kuş desenlerine bayılacağını ta içimde hissediyordum. Uzakdoğu'da bunları zevksiz batılılar için özellikle, ihracat malı olarak ürettiklerini o zamanlar bilmiyordum tabii. Beri yandan, annem hiçbir zaman çay içmezdi. Çayı yalnız İrlandalılar içerdi. Ama bu takım öyle zarif, öyle renkli, öyle zengin desenliydi ki, onu sırf güzelliği için göze çarpan bir yere koyacağımdan emindim. Hem, kim bilir, belki bu kadar zarif oldukları için kullanmaya kalkardı bunları. Gözümün önüne geliyordu: Annem, Anne-Marie, Beji ve ben, mutfak masasının başında, küçük yudumlar halinde çaylarımızı içiyoruz. Fincanlarımız çabuk boşalması diye.

İnanamamış gibi, "Altı dolara mı?" diye patladım. "Eski püskü saçmalıklara altı dolar, ha? Aptallar kentinden gelen trenden yeni atlamışa falan mı benziyorum yoksa?"

"Bu takım bir orijinal. Türünde tek. Gerçek kemik porselen. En üst kalite. On iki dolara satılsın diye elde yapılmış."

"On iki dolar mı?"

"... ama bir müşteri tabaklardan birini kırdı. Onun için kelepir fiyata veriyorum."

Tabaklardan birinin eksik olduğuna dikkat etmemiştim. Saydım, adamın doğru söylediğini gördüm. Bu durumda, takımın gözümdeki değeri hemen azaldı, çünkü benim fark etmediğim şeyi annem hemen görürdü. Kusurları bulmakta" çok ustaydı. Ama ben dönüp uzaklaşu-ken dükkâncı, küçük pasta tabaklarımdan birini fincan tabağı olarak kullanabileceğimi işaret etti. Bu takımın kuşaklardır,

350

belki yüzlerce kuşaktan beri (kimine göre daha da eski) sanatkâr aileler tarafından yapıldığı Uzakdoğu'da, insanlar öyle yapıyordu. Kim nereden bilebilirdi bu doğuluların işini?

"Hem duruma bir de şöyle bak," dedi. "Altı fincan, beş tabak, altı pasta tabağı, iki parçalı bir demlik ... yani kapağı da var ... çayını sıcak tutmak istersen, olmalı da zaten ... ne eder? On dokuz parça birinci' sınıf el yapımı Çin malı, altı doların altında ... neye geliyor yani?"

"Her parça otuz sent dolayında," dedim.

"Kelepir! Beni kendime karşı koruyacak bir yasa falan olmalı."

Ona altı dolarım olmadığını söyledim.

"Senin gibi zengin bir çocuk için bu ne büyük bir düşüş!"

... ama bir düşüneceğimi, belki yine gelebileceğimi ekledim.

"Pekâlâ, sen bir düşün, evlat. Ama fazla da uzun düşünme. Daha bu sabah bir adam gelmişti ...en üst kalite kemik porselen koleksiyoncusu ... ve o da ilgi gösterdi. Hem de büyük ilgi gösterdi."

Kapıya yürüdüm, tutup açtım ... sonra geri döndüm. "Dört buçuğa ne dersiniz?"

"Bunca zahmete girip salaş giysilere bürünerek lüks konağından buralara beni soymaya mı geldin sen?"

"Dört dolar altmış sent. Param o kadar."

"Param o kadar değil, evlat. Ayrıca ataklığın ve cesaretin de bir hayli fazla. Ama ... bak sana bir şey söyleyeyim. Beş buçuğa bırakırım sana. Daha iyisini kim bekleyebilir?"

"Dört doksan dokuz ... ha, bu arada, şu budala kitaplardan da iki tane atın içine de sağlam olsun."

"Asla!"

'Tabakların durduğu o tepsiyi de."

"Deli misin, nesin? O tepsi kendi başına on beş yirmi dolar edebilir!"

351

'Tamam, tepsiyi unut. Artık on beş yirmi dolar kazandın. Porselenleri şu talaşlı kutulardan birine koyup güzel bir kâğıda sar. Hediye olacak."

"Sen nesin, biliyor musun? Felâket bir çocuksun, o kadar."

Pabucumu çıkardım, çorabımın tabanından beş tane rutubetli doları sıyırdım, cebimdeki yedi senti de çıkardım, tenis pabucu kokan kâğıt paralarla bir beş sent ve iki tek senti tezgâhın camı üzerine koydum. "İşte. Beş dolar ve yedi sent. Paramın tümü bu kadar. Son kuruşuma kadar."

"Asla yapamam, evlat."

İçimi çektim, önce sentleri, sonra beş sentliği, 'ardından kâğıt dolarlardan birini aldım, onu dikkatle katlayıp cebime soktum ... ardından ikincisini... üçüncüsünü ...

Sonunda sokağa elimde iki paketle çıktım. Birinde çay takımı vardı. Şık oryantal paket kâğıdına sarılmış, bağlanmıştı. İkinci pa-ketteyse puro kutusu ve içinde on bir tarama kitabı vardı. Annemin Noel günü o çay servisini gördüğü zaman göstereceği sevince yönelik beklentinin heyecanıyla şimdiden göğsüm kabarıyordu.

Aralık başlarında soğuk bir Pazar akşamı evde yalnızdım. Annem, Ben ve Anne-Marie, vitrinlerdeki Noel süslemelerini görmek üzere kente inmişlerdi. Ben ise Emerson'un önünde, ayakta dikilmiş, dalgın gözlerimi yere dikmiş, en sevdiğim radyo programlann-dan birinin içinde âdeta kaybolmuştum: The Great Gildersleeve. Aslında Fibber McGee ve Molly dizisinden türetilmiş bir hikâyeydi. Bu seferki serüvende Gildersleeve, biri kız, biri erkek iki yeğeniyle birlikte, tren istasyonunda teyzesini karşılamak üzere bekliyordu.

Tey-

352

ze sert, baskıcı bir kadındı. Yeğenlerden erkek olanı, Le Roy, teyzenin nasıl biri olduğunu sorunca, Gildersleeve, "Sen hiç Idaho Savaş Gemisi'ni fırtınada gördün mü?" diye soruyordu. "Hayır." "Eh, biraz bekle, trenden indiği zaman görürsün." Stüdyodaki seyirciler neza-kede gülüştüler. Az sonra o an belleğimde yeniden dirilecekti ... kadının neden savaş gemisine benzetildiği ortaya çıkınca. Esprinin tam can alacak noktası açıklanacakken, bir haber spikerinin sesi devreye girdi:

Bu programı özel bir bülten için kesmek zorundayız: Tokyo, 8 Aralık Pazartesi.44 Japonya bugün Hawaii'de eyleme geçirdiği hava ve deniz saldırılarıyla ve ardından da savaş bildirileriyle, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'ye karşı savaş ilah etmiş bulunmaktadır. Japon İmparatorluğu'nun başkenti bu sabah 6'da, yani New York saatiyle Pazar günü saat 16'da, bu ülkeler arasında Batı Pasifik'te şafak vaktinden bu yana sam^ hali bulunduğunu açıklamıştır. Kısa bir süre sonra da, Havraii açıklarında, Amerikan deniz msü Pearl Harber'a yönelik donanma operasyonlarının devam ettiği, en azından bir Japon uçak gemisinin çatışma halinde olduğu açıklanmıştır.

Şimdi The Great Gildersleeve programına dönüyoruz.

Programa geri döndüğümüzde, stüdyodaki izleyicilerin kahkahalarını duyduk. Bizim kaçırdığımız bir espriye gülüyorlardı. Ben içimden, Pearl Harbor ile Pearl Street* arasında karanlık bir ilişkinin varlığını seziyordum. Ama bunun sinsi sonuçlarını düşünürken, spiker o aciliyet yansıtan amatör sesiyle tekrar araya girdi:

İnci Limanı ve İnci Sokağı.

353

Programı bir kere daha keserek Panama radyosundan aldığımız haberleri sunuyoruz. Panama radyosuna göre Honolulu açıklarında bir Japon uçak gemisi batırılmıştır. Tekrar ediyorum, Panama radyosu, Honolulu açıklarında bir Japon uçak gemisinin batırıldığını bildirmektedir.

Şimdi sizleri Hollywood'a tekrar bağlıyoruz.

Sonradan bunun doğru olmadığı anlaşıldı. Biz Pasifik filomuzun en önemli gemilerinin çoğunu kaybederken, Japonlar o saldırıda hiçbir kayba uğramamışlardı. Bizim elimizde yalnızca, rasdanü sonucu o sura manevraya çıkmış bulunan üç uçak gemisi kalmıştı. Gildersleeve ürkütücü, manyak bir hava içinde devam etmekteydi -çünkü önceden kayda alınmıştı, ülkenin çeşitli saat dilimlerinde, farklı saatlerde yayınlanmaktaydı. Stüdyoda espri patiatan oyuncular da, gülüp duran seyirciler de, o masum sevinçlerine ne gibi bir felâketin sokuşturulmuş olduğu konusunda habersizdiler.

The Great Gildersleeve'in reklam sponsoru Kraft Parkay margari- d nine ait son reklam kuşağını dinlerken, aklıma bir şey geldi: Savaşın patlaması, gazete dağıtan çocukların sokaklarda ikinci baskılan dağıtarak ekstradan bir hayli para kazanmasına yol açacaktı.

Ceketimi kaptığım gibi evden fırladım, gazete deposunun bodrumdaki yerine doğru, yokuş yukarı koşmaya başladım. Benim gibi dağıtıcılardan yarım düzinesi oraya gelmişti bile. Hepsi ikinci baskının gelmesini bekliyordu. Aslında gelecek olan, normal Pazar ilavesini içine oturttukları bir tek kapaktı. Yani dört sayfa. Baş sayfasında kocaman kara puntolarla SAVAŞ! diye yazıyordu. Pearl Harbor saldırısıyla ilgili ayrıntılar pek azdı, bunlar Hawaii'nin, askerlerin, uçakların, boşluk dolduracak her şeyin arşiv resimleriyle desteklenmekteydi. Kış akşamının karanlığı bastırırken kamyon yanaştı, yeni baskı indirüdi, biz taşıyabildiğimiz kadarını kapıp Clinton Cad-

354

desi'nden aşağı, kentin ticaret merkezine doğru koşturmaya başladık. Avazımız çıkağı kadar da bağırıyorduk: Son Baskı! Son Baskı! Hawaii Adalan'na Japon Saldırısı! Hepsini Okuyun!

Gazetelerimi satabilmek için kalabalık bir yer ararken, tabii kent merkezine, insanların

Noel ışıklarına aval aval baktığı, vitrinleri dolaşip seyrettiği yere yöneldim. O sıralarda Pazar günleri vitrinlere ancak dışından bakılırdı. Ne yazık ki öbür gazeteci çocuklar da aynı şeyi düşünmüşlerdi. Devlet Sokağı'yla İnci Sokağı'nın kesiştiği köşede dört kişiydik. Kavşağın dört köşesinde birer çocuk: Son Baskı! Son Baskı! Havran Adalan'na Sinsi Baskın! Gemiler Battı! Hepsini Okuyuuun! 'Okuyuuun'un ortasında kafamı kaldırdığımda, Anne-Marie'yi karşımda gördüm. Yüzünde kırmızı yeşil Noel ışıklar» oynuyor, benim çabalanma gülümsüyordu. Annemle Ben de arkadaki kalabalığın arasındaydı. Ben yeni, çamur rengi takımını giymişti. Stetson şapkayı da, kovboy çizmelerini de giymemişti, çünkü annem ona bir 'uygarlaştırma' programı uyguluyordu. Onlara bedava bir gazete verdim, sonra satışlara devam etmek üzere döndüm, rakiplerimden daha yüksek sesle bağırmaaya çalıştım.⁴⁵

O gece, torbamda yansım satamadığım gazetelerle eve döndüğümde, annemle Ben, Emerson'un karşısına oturmuş, Pearl Harbor' daki kayıpların çapını, can kaybının sayısını öğrenmeye çalışıyorlardı. Çok geçmeden radyoda taze haberler tükendi. Hükümet buyandan kayıplarımızın şok yaratıcı büyüklüğünü düşmandan saklamaya çalışırken, bir yandan da Japonlar'm açıkça belli olan niyetine rağmen nasıl bu kadar hazırlıksız yakalanabildiğimiz! Amerika'dan saklamaya çabalıyordu. Bu nedenle radyo istasyonları habire Donanma Bakanlığı'nın verebildiği kısacık haberleri tekrarlayıp duruyor, aralarda da vatanseverlik şarkıları ve Sousa'nın marşları çalınıyordu. Normal program askıya alınmıştı. Bu tek basma bile, dünyayı çok acayip bir hale sokmaktaydı. Ben bir ara, Japon donanması New York'a saldırmak üzere Panama kanalına girmeye

355

çalışırken tüm uçak gemilerinin torpillenip denizin dibini boyladığı-m, sokakta birilerinden duyduğunu anlattı. Ertesi hafta boyunca 'keşke' hayalleri diye niteleyebileceğimiz bu Panama bülteninin türlü varyasyonları dedikodu değirmeninden döküldü durdu, yavaş yavaş katıksız zafer havası tavsadı, yerini katıksız yenilgi havası aldı, sonunda da tümüyle kuruyup yok oldu, folklorik gevelemelerin unutulmuş külleri araşma karıştı.

Anne-Marie yeniden yatak odasına yönelmiş, kâğıt bebekleriyle konuşuyor, mırıldanarak onlara kaygıanacak bir şey olmadığı konusunda güvence veriyor, bu savaşın uzun sürmeyeceğini söylüyordu. Annem o gün akşam yemeğini ancak saat onu geçtikten sonra hatırlayabildi, biraz çorba ısıttı, ızgara peynir sandviçleri yaptı. Gerçek peynirden değil, Velveeta'dan. Gastronomi öncesi dönemde kendimizi o peynir benzeri maddeye mahkûm etmekteydik. Ameri-kalılar'ın salatalarına köpüklü krema kattığı, tatlılarında değişik renklerdeki Jell-O'nun üzerine, krem şahtiyi yerine, tatlandırılmış bir petrol türevi püskürttüğü dönemler.⁴⁶ Ben odasına çıktıktan, annem yatağına gittikten, Anne-Marie avunmak için onun koynuna girdikten epey sonra, ben hâlâ karanlıkta oturmuş, sokağı seyrediyor, savaşa kaygılanıyordum. Bir işgale. Ölüme. Bütün bunların İnci Sokağı'ndan kurtulma planlarımızı nasıl etkileyeceğine.

Ertesi gün Ben kent merkezine, askere yazılmaya gitti, ama orası da tıklım tıklım doluydu. Bir yığın insan, Japonlar'ın kıcına tekme bir an önce patlatmaya heveslenmişti. Ne de olsa ... gerçekçi olalım, eğri bacaklı, çekik gözlü cüceler böyle bir gücün karşısında ne kadar dayanabilirdi ki?⁴⁷

Kuyruk köşeye varmış, öbür sokağa dönmüştü. Polis dolaşiyor, bekleyen herkese, bugün

askere yazılma olanağı bulunmadığını, evlerine dönmelerini, sonra yine gelebileceklerini söylüyordu. Ben Salı günü yeniden denemeye karar verdi, bu arada da, on altı yaşındayken donanmadan kaçtığı anırlarsa neler olacağını düşün-

356

meye zaman buldu. Başvurmak üzere yeniden gittiğinde, oradaki görevliler düşmanın kurşunlarını durduracak etten duvar bulmaya öyle hevesliydi ki, başvuran adamların geçmişine pek de dikkatli bakmıyorlardı.

Savaşın o ilk günlerinde Asker Seçimi Sistemi, vatani için çarpışmak isteyen pek çok heveslinin saldırısı altındaydı. Hepsini birden alıp sindiremiyordu. Ben imzayı attıktan sonra kendisine evine dönmesi, emir beklemesi söylenmişti. Emir ancak iki hafta sonra gelebildi, ondan Fort Dix, New Jersey'de, 2 Ocak günü teslim olması istendi (hangi otobüse binip hangi koltuğa oturacağı bile emirde belirtilmişti). Bu durumda Ben yine de Noel'i bizimle geçirdi, annemin benden gelen şık çay takımına gösterdiği tepkiyi izleme fırsatını buldu.

Şimdi siz sanırsınız ki, o yılın Noel kutlamaları ülkede zoraki ve tatsız bir havada geçti. Ne de olsa, mahallede pek çok insan orduya gitmek üzereydi. Ama aslında tam tersi geçerli oluyordu- 1941 Noel'inde Kuzey İnci Sokağı'nda çaresizlik dolu bir coşku yaşıyor, insanlar birbirine karşı inanılmayacak kadar anlayışa ve sevgi dolu bir davranış benimsiyordu.

Ben, Noel gecesi kapımızda belirlediğinde, elindeki Noel ağacı bol dallı, yumuşak yapraklı bir şeydi. Köşe başlarında satılan o diken dallı, cılız şeylere benzemiyordu. Taze kesilmiş bir ağaçtı, dibinden hâlâ özsuyu sızıyordu. Bu ağacın'nereden geldiğini hiç sormadık. Ama boyu öyle yüksekti ki, dibinden on, on beş santimlik bir kısmı kesmek zorunda kaldık, bu da ağacın dengesini ve görkemini biraz kaybetmesine neden oldu. Ama Ben çok becerikliydik. Dip kısımdan çıkardığı dalları, ana gövdede açtığı deliklere tıktık, ömrümüzde gördüğümüz en dolgun Noel ağacını oluşturdu.

Görünüşe göre Ben beklenmedik durumlar için her hafta bir kenara biraz para koyuyorduk. Ama artık görünebilir gelecek boyunca ihtiyaçlarını ABD Ordusu'nun karşılayacağını düşündüğümüz için, para-

357

mn hepsini Noel'de harcamaya karar vermişti. Bu nedenle o yıl bize gelen Noel hediyeleri her yıldan daha zengindi. Benim dışımda herkese şu ya da bu çeşit tuvalet malzemeleri geldi. Anne-Marie zaten aylardır 'Hollywood Çocuk Yıldızlarına Orijinal Makyaj Takımı' istediğine dair imalarda bulunuyordu. O takıma ek olarak, Ben'den Anne-Marie'nin (yüksek fiyatından ötürü) adını anmaya bile cesaret edemediği bir hediye daha geldi. Bayan LaMonte'un giydiklerine benzer özel ses çıkarıcı step pabuçlar. Oynak parçaları nedeniyle bu pabuçlar, normal pabuçların iki katı kadar ses çıkarabiliyordu. Onları hemen ayaklarına geçirdi, ortalıkta durmaksızın dans etmeye koyuldu.

Ben bana yıllarca keyfini çıkaracağım iki hediye verdi. Biri, her zaman kullandığı logaritma kitabıyla kaydırmalı hesap cetveliydi. İkinci ve asıl önemli hediyesi ise, Noel günü tüm öğleden sonra boyunca benimle oturup cetveli kullanmayı öğretmesiydi. Bu cetveller, elektronik hesap makinelerinden farklı olarak, doğru kullanım becerisi gerektirmekteydi. Dikkatli düşünmek, sayıları çarpanlarının ışığında görebilmek, onuncu kuvvete

kadar'katlarım ve logaritma- * rını bilmek, cevabı ararken bunların hepsini kafada tutmak önemliydi.

Anne-Marie ile ben, anneme hazır paket halinde satılan bakım ve makyaj malzemelerinden almak üzere yine Noel paralarımızı birleştirmiştik. Bunu her yıl yapıyorduk. Paketin adı 'Evening in Paris'ti. İçinde yarım düzine kadar pahalı görünümlü şişeye ek olarak, Noel ışıkları gibi parlak lacivert kutuların da bulunduğu düşünülürse, fiyatı da şaşılacak kadar hesaplı sayılırdı. Annem herhalde bir yerlerde 'Evening in Paris'in alelade bir şey olduğunu okumuş olmalıydı (o kibirli hoi polloi'hrin kullanacağı türden bir şey değildi), ama yine de en sevdiği markanın bu olduğuna bizi inandırmayı başarıyordu. Bir kere, çok paketli hediyeler arasında, hem ehven, hem de seçmesi ve kullanması keyifli bir şeydi. Bunları, o öldükten

358

sonra, kalan eşyalarını tasfiye ederken tahmin etmişim. Her taraftan 'Evening in Paris' kokulan, mavi paketli sabunlar, mavi kutulu pudralar çıkıyordu. Hiçbir zaman kullanmamıştı bunları. Ama hep saklamıştı. Çocuklarının hediyesi olarak.

Anne-Marie'ye üç hediye almıştım. İkisini kendisi istemişti, biri de tümüyle sürprizdi. Zaten bekliyor oldukları, en sevdiği iki artistin, Shirley Temple ile Deanna Durban'ın resimli biyografileriydi. Kitapların her ikisinin de yanında, artistin çerçevelemeye hazır bir resmi veriliyordu. Sürpriz hediyesinin paketini açtığımda, karşısına bir puro kutusu çıktı. Artist kitaplarının paketlerini açarken şaşırmış rolünü enikonu başarıyla oynamıştı, ama bu sefer puro kutusunu açıp elden düşme tarama kitaplarından birincisini çekerken kaşları gerçek bir merakla çatılmış durumdaydı. Kitabı baş parmağıyla işaret parmağı arasında tutuyor, sanki tutmamayı yeğleyecekmiş gibi görünüyordu. "Nedir bu? Tarama kitaplarına deli olan ben değilim ki! Sensin."

Gözlerim şaşkınlıkla açıldı. "Aa, hay Allah! Belki de haklısın. Belki Noel Baba onu sana yanlışlıkla yollamıştır. Uzat bana."

"Kalleş."

"Pardon?"

"Duydun bal gibi."

Ben de anneme bir sürpriz yaptı, kendi burcunun taşı olan opal bir nişan yüzüğü verdi. Annem ona (kendi fikrine göre) büyük bir dürüstlikle, opali hiç sevmediğini, bu taşın uğur getirmediğini söyledi, Ben de, ancak kendin satın alırsan uğursuzluk getirir, dedi. Başkasına hediye edildiğinde opal böyle bir nitelik taşııyordu. Annemin buna yanm yamalak inandığını görüyordum. Hayal kırıklığını saklayamamâsı beni utandırıyor.

Annem, Anne-Marie ve ben, fikirlerimizi ve paralarımızı birleştirerek Ben'e gerçek deri bir bavul almıştık. Yan tarafında tuvalet

359

eşyaları için özel gözü vardı. Onları askerdeyken de kullanabilecekti. İşin en eğlenceli kısmı, bavulu radyoda reklamı yapılan malzemeyle doldurmak olmuştu: Ivory marka bir sabun (%99,44 katıksız ... suda yüzüyor!", iki yanı keskin ve güvenli bir tıraş bıçağı (gerçek Gillette mavi bıçaklarıyla daha düzgün tıraş, after shave, after shave, after shavel) küçük bir şişe Brylcreem (bir damlası saçlarınıza yeterli), bir kavanoz Mum (deodoran, 'En yakın dostunuz bile size söyleyemez'), bir tüp de Ipana diş macunu ('...

güzel bir gülümseme için').

Göz ucuyla baktığımda, annemin gözünün ikide bir, tüm paketlerin arkasındaki büyükçe pakete kaydığını görüyordum. Esrarengiz oryantal bir kâğıda sarılıydı paket. Bunun kendisine geldiğini seziyor, ne olduğunu bilmek için ölüyordu, ama fazla da hevesli görünmek istemiyordu. Ben gazete dağıtımından para kazanmaya başlamadan önce, kendisine hediye verümesinden hoşlanmıyormuş gibi numara yapardı. Neden hoşlanmadığımı bilmiyorum, ama ben böyleyim, derdi. Ben tabii bu yalanın nedeninin, bütün paramızla Anne-Marie'ye ve bana hediye alınmasından kaçmak olduğunu an- " lamıştım.

Onun merakına sinsi sinsi seviniyordum. Açtığında yüzündeki sevinci görmek istiyordum ama zamanı da uzatıp duruyordum. Sonunda o hediye orada tek başına kaldı, üzerinden de on beş dakika geçti, annem ancak o zaman onu yeni görmüş gibi yaptı: "Hey, oradaki o paket de nedir? Şu komik kâğıda sarılı olan!"

Hiç bilmediğimi söyledim. "Noel Baha'dandır herhalde. İstersen orada bırakalım da yemekten sonra açalım ... eğer istersek."

Bakıştık. O gülümsedi. "Tamam, tamam! En iyisi ben bir göz atayım şuna."

Kağıdı insanı çileden çıkaran bir yavaşlıkla açtı, dikkatle katladı, ancak ondan sonra kutunun kapağını kaldırdı. Üzerinde kabartma

360

\

kuş ve çiçeklerin bulunduğu kobalt mavisi demliği gördüğü anda keyifle içini çekti. Fincanlarla tabakları birer birer çıkardı, önündeki masaya dizdi.

Ben, "Gerçi çay içmediğini biliyorum ama," diyerek omuzlarımı kaldırdım.

"Onun önemi yok. Bunları seyretmek için çıkardım. Zarif şeyleri ne kadar severim, bilirsin. Fransız kanımdan ötürü. Bunlar da öyle güzel, öyle narin ..." Küçük tabaklardan birini eline almış, çevirmiş, altındaki yazıyı okuyordu. Yüzündeki ifade birdenbire dondu. Bana baktı.

"Japon yapımı mı?"

"Şey, evet..." diye söze karıştı Ben. "Japonlar güzel sanatlardaki becerileriyle tanınır..."

"Onlar Amerikalı delikanlıları öldürmek için yaptıkları baskın saldırılarla tanınır!" diye patladı annem. "Jean-Luc, bunu nasıl yapabildin? Aklın neredeydi, Tanrı aşkına?"

"Japonya malı olduğunu bilmiyordum! Alalı bir ayı geçti! Pearl Harbor'dan çok önce almıştım!"

"O özür değil!"

"Ne demek özür değil? Elbette özür!"

"Bana sesini yükseltme, delikanlı."

"Sesimi yükseltmiyorum. Ben yalnızca ..."

"İtiraz da etme! Şimdi bu Japon süprüntülerini al, götür, ne istersen yap. Ben bir daha bunları görmek istemiyorum! Kimse beni, evimde Japon malı bulundurmakla suçlayamaz, kesin o!"

"O kesin, denir!"

"Ne?"

"Kesin o, denmez! O kesin, denir! Sen bunu her zaman, her zaman yanlış söylüyorsun!"

361

"Neden söz ediyorsun sen?"

"Birçok şeyi tuhaf söylediğinden söz ediyorum! Utanç verici, budalaca bir şey!"

"Yani annenden utandığını mı söylüyorsun?"

"Bazen, evet!"

"Yaa ... bu hoşuma gitti işte!"

"Hoşlanmak zorunda değilsin, anne! Yalnızca kabul et."

"Ya beğen ya da ye, öyle mi? Demek istediğin o mu?"

"Ya da duy, anne/'

"Ne?"

"Duy. Kimse 'ye' demez."

"Neden söz ediyorsun? Herkes 'ya beğen ya da ye' der. Öyle değil mi, Anne-Marie?"

"Ben Deanna Durban kitabımı okuyorum."

."Hem zaten annene Noel'de Japon süprüntüleri vermekle bunla- ^ nn ne ilgisi var? Bunun cevabını ver bana, Bay Ukalâ!"

"Hiçbir ilgisi yok! Hiç. Ben gidiyorum buradan!" Fırtına gibi odadan, apartmandan çıktım, ön merdivenlerden sokağa indim, üstümde gömleğimle, sırtımı binanın duvarına dayadım, düşen karlardan biraz korunmaya çalıştım, ama taneler kirpiklerimde toplanmaya başladığı zaman bundan garip bir zevk aldım. Bu ona dersini verirdi. Bir iki dakika sonra Ben yanıma geldi. O da ceketsizdi. Sırtını duvara dayayıp benimle birlikte durdu. Elleri ceplerinde, yağan karlara, bomboş sokağa baktı. Konuşmadık.

Bir süre sonra hafif öksürüp boğazını temizledi. "Annen ... yatak' odasında ağlıyor."

Omuz silktim.

362

"Bak, Luke, öyle patladığı için çok üzgünüm. Yapmamalıydı. yVma anlıyorsun, değil mi? Yani savaş falan ... ben de savaşımaya gidiyorum. Tabii ki biraz ..." Bu sefer o omuz silkip sustu. Uzun bir sessizlikten sonra, yağan karlara bakarak yalandım. "Onun o Fransız-Kızüderili öfkesinden bıktım usandım! Her şeyi mahvediyor. Tamam, biliyorum, bizi çok seviyor, çocukları için çabılıyor. Bize hediyeler alabilmek için kendini hasta edene kadar çalıştı. Çok verici bir insan. Hep veren biri. Ama iş almaya geldiğinde, hiç beceremiyor!"

"Bana anlatmak zorunda değilsin, ortak. Benim yüzük konusunda da pek hevesli değildi."

"Evet. Ona da üzüldüm."

"Ama annen yine de harika bir kız. Cesur, güçlü ve çok keyifli biri. Hiç kimse kusursuz değildir. İyisine kötüsüne bir arada razı olmak zorundasın." Güldü. "Söylediği o garip şeyleri tek fark eden benim sanıyordum, ister beğen, ister ye' gibi şeyleri."

"Ya hele, 'şapkana tak da sigara gibi iç' demesi?"

Güldü. "Yo, onu bilmiyordum. Hey, burası çok soğuk ... hani piringten maymunun husyelerini donduran, diye bir laf vardır, ama annen hoşlanmaz. İkimiz içeri girsek mi? Sana o. hesap cetvelinin nasıl kullanılacağını gösteririm."

"Peki."

Mutfak masasının başında, kafa kafaya vermiş, çalışıyorduk. Önümüzde logaritma kitabı vardı. Annem içeri girdi, sessizce kahve yapmaya koyuldu. Gözleri nemli ve kızarıktı. Ben diziyile benim dizimi itti, kalktım, annemi kucakladım. "Özür dilerim, anne. Kontrol edip o malların nereden geldiğine bakmalıydım."

"Senin kusurun değil, oğlum. Onları satan adam sana söylemeliydi."

Gecenin daha geç saatinde aklıma geldiğinde, çay takımını aradım, ama hiçbir yerde bulamadım. Aradan bir ay geçti, onu annemin gardrobunun en üst katında gördüm. Yeniden kutusuna yerleştirmiş, hazan yapraklarıyla süslü o Japon kâğıdına sarmıştı. Tıpkı domates konserveleri gibi, bu fincanların da evimizde asla kullanılmayacağını çok iyi biliyordum.

Gece oldu, ışıkları söndürdük, yalnız Noel ağacının mavi beyaz ışıklarını yanık bıraktık. Ben mandolinini alıp ezgiler çalmaya başladı, biz de ona uyup şarkı söyledik. "My Buddy", "Sonny Boy", "That Old Gang of Mine" gibi şarkılar. Oradan "And Let the Rest of the World Go By"a ve "Me and My Shadow"% ardından "Mqybe"ye geçtik. Dostluk, sevgi ve kayıplarla ilgili bu eski şarkıları, son günlerin 'Hit' şarkılarından biri izledi, çağdaş tarihi, geçmişin nostaljisine bağladı: "The Last Time I Saw Paris". Ondan sonra 1941'in şarkılarını söylemeye koyulduk. Haftaya o yıl da tarih olacaktı... barışın son yılı.4* Saat çok geç olmuştu. Sonunda yataklarımıza yattığımızda hepimizin sesi boğuk çıkıyordu. Annemle Anne-Marie arkadaki yatak odasına çekildiler, Ben de yukanya, kendi evine çıktı. İki saat* kadar oturup karları seyrettim. Cama yakın, çapraz bir çizgiyle yağarken taneler o harika Noel ağacının ışığı alıyor, mavi mavi görünüyordu.

Çay takımı fiyaskosuna ve annemle aramızdaki kavgaya rağmen, dördümüzün o gece ön odada birlikte oturup mavi ışıklar altında şarkı söyleyişimizin anısı, altmış aşkın yıldan beri bende Noel'in ikonografik bir imgesi olarak kalmıştır. Annemle Ben gıcırdayan koltuklarda, Anne-Marie'yle ikimiz benim yatağımın iki ucunda. O gece, Ben'in de, mahallemizden sayısız erkeklerle gençlerin de, tehlikeye doğru gidişlerini, belki hiç dönmeyebileceklerini simgelemekteydi. Nitekim bazıları gerçekten dönmedi.

364

w

W'

Ben, Fort Dbc'e doğru yola çıkarken hepimiz onu geçirmek üzere Union İstasyonu'na gittik. Ben'in kendi kendine radyo tasarımı çalışmasından, Mors Alfabesi'ni iyi bilmesinden, birtakım temel testlerde de yüksek puan almasından etkilenen subaylar, onu Sinyal Grubu'na vermişlerdi. Orada savaştan sonra daha iyi bir iş bulmakta işine yarayacak bilgiler öğrenmeyi umuyordu. Annemle evlenmek için iki yıl beklemek zorunda kaldıkları için üzgündü. Evli olsalar, ona bir şey olursa annem dulluk haklarına sahip olabilirdi. Ama yine de bize elinden geldiği kadar iyi bakmak istiyordu. Annemi kente götürmüş, bankada ikisi adına ortak hesap açmıştı. Niyeti, maaşının bir kısmını o hesaba yollamaktı. O paranın bir kısmını Anne-Marie'nin dans derslerine kullanması için anneme talimat vermişti. Ama çoğunun saklanması, VVyoming'deki 'Çüt-R-Barı ve Turist Kabinleri' için başlangıç fonu olarak kullanılmasını umuyordu. Savaş biter bitmez. Herhalde gelecek Noel'de bitmiş olurdu savaş. Coşkun Amerikalılar karşısında, Charlie Chaplin bıyıklı çaça-ron bir manyakla bir avuç miyop Japon ne kadar dayanabilirdi ki?

Onu geçirmeye hepimiz en iyi kıyafetlerimizi giyerek gitmiştik. Ben'in adının hoparlörde okunmasını beklerken, istasyon kafeteryasında birlikte sıcak kakao içtik. Albany'ye geldiğimizden beri ilk defa dışarıda bir şey ısmarlıyorduk. "Ve de son kere!" dedi annem fiyatları görünce. Ben ikisinin özel şarkısını buldu, makineye para attı, 1940'ın 'Only Forever'ı çalmaya başladı. Annem masanın altından uzanıp onun elini sıktı. Anne-Marie'nin

gözleri sessiz yaşlarla doluyordu. Peronda, kalabalığın ortasında bulduk kendimizi. Arkadaşlar, aileler, sevgililer... hep birlikte el sallıyorduk, bu arada lokomotif de buharlar üfurmeye başlamıştı. Çıkan buhar, peron ışıklarına kadar yükselmekteydi. Trenin pencerelerinden sarkan insanlar deli gibi el sallarken, tren uzaklaşıp tünele girdi, gölgeler el sallayan askerleri birer birer yuttu. Sonra üçümüz gerisin geri Kuzey İnci Sokağı'na yürüdük. Ayaklarımız yeni yağan karlar üzerinde iz bira-kıyordu. Çamurlar karla örtülmüş, ortalık tertemiz ve çok güzel olmuştu.

O gece uzun süre yatmadım, Ben'in kullanmasını öğrettiği kayan cetvelle problemler çözdüm, sonra başımı kaldırdım, sokağın sessiz-leştirici karlar altındaki halini seyrettim. Her şey öyle güzel ve sakindi ki! Üçümüz yine yalnızdık ... Ben hayatımıza hiç girmemiş gibi. Birdenbire kafamda korkunç bir fikir çaktı: Ya Ben diye biri hiçbir zaman var olmamışsa? Anneme ömür boyu bakma planları da hiç var olmamışsa? Ya onu ben uydurmuşsam ... hikâye oyunlarım için onca karakteri uydurduğum gibi? Annemin geleceğiyle ilgili sorumluluktan beni kurtaracak birini çok istediğim için uydurmuşsam onu? Çıldırıldığımı herkes anlamadan nasıl öğrenebilirdim gerçeği? Yarın Ben'i sorsam, ama öyle biri hiç olmamışsa, bana deli diyeceklerdi. Yo, onun adım bir başkası ansın diye beklemek zorundaydım ... o zaman güvende olurum. Deli miydim gerçekten? Deliymişim gibi hissetmiyordum. Ama zaten deliler de kendilerini deliymiş gibi hissetmezler ... çünkü delidirler!

Ertesi sabah annem, Ben'in hesaba yolladığı paranın tek kuruşuna bile dokunmayacağını söyledi. 'Tek kuruşuna bile! Döndüğünde VVyoming için ne kadar para biriktirdiğimizi söylediğim zaman yüzündeki şaşkınlığı görmek istiyorum!'

Yaa, dedim içimden. Harika bir fikirdi. Ama Anne-Marie'nin dans dersleri ne olacaktı? Savaş patlar patlamaz her şeyin fiyatt bir adım yükselmiş, bir tek bizim sosyal yardım paramız eskisi gibi kalmıştı. Zaten Ben'in yediği yemekler için ödediği paralara da, ek bir gelir olarak çok ihtiyacımız vardı. Belli ki gereken ek gelirin kaynağını bulmak da bana düşecekti. Nereden?

Doğrusu o 'VVyoming'deki yerin adını duymaktan bıkmıştım. Bütün umutlarımızı bu kadar uçucu bir hayale bağlamaktan da bıkmıştım. Bence umut tehlikeli bir şeydi, çünkü insanı hayal kırıklığına doğru götürüyordu. Ben bu konuda bir özdeyiş söylemiş, annemin

366

burnunu buruşturmasına yol açmıştı: 'Hani derler ya: Bir elin umutta, öbürü bokta, bakalım hangisi daha çabuk dolacak.'

Sonunda Bay Kane'in iyi niyetli aracılığıyla, ikinci bir gazete dağıtım turu daha alabildim, böylelikle Ben'in parasına hiç dokunmadan Anne-Marie'nin step derslerinin parası ödenebilir oldu. Gazete dağıtım merkezlerinden biri Bay Kane'e, müşterilerine dağıtması için bir tomar Pazar gazetesi bırakıyordu. Bir Pazar, geldiğinde konuşurken, mahallede gazete dağıtmak için buralarda oturan bir çocuk aradığını söylemiş, Bay Kane de beni tavsiye etmişti. Şimdi artık iki ayrı gazete turum vardı, biri Times-Union için, öteki de Knickerbocker Nem içindi. Teknik açıdan, gazete dağıtımı konusunda yaşım hâlâ tutmuyordu, zaten bir çocuğun iki tur dağıtım yapması da kurallara aykırıydı. Ama bu aracı, Dickens romanlarından fırlama, dişleri yosun tutmuş bir hinoğluydu. Hep yaşı küçük çocuklarla çalışıyor, onları aldattığı zaman şikâyet edemeyeceklerini düşünüyordu. Ama

bizim mahallede çocuk bulması zordu, çünkü gazete almaya parası yetecek aileler öyle az ve öyle seyrek ki, beş bloktan kazanılacak para ancak on iki blok yürüyerek kazanılabiliyordu. Yani çocuk normal sayıda gazeteleri dağıtabilmek için iki kat yol yürüyecek, iki misli merdiven çıkacaktı. Gazeteci çocukların bizim mahalleyi tutmamasının ikinci bir nedeni de, bataklık sayısının çokluğu ... kimi hilekâr olduğundan, ama genellikle yoksul olduklarından. Bu durumda paraları toplamak zor oluyor, hattâ bazen tehlikeli bir işe dönüşüyordu. Çocuk beş günün gazetesi için yirmi beş sent istediğinde, çaresizlik ve utanç, sarhoş erkekleri canavara çevirebiliyordu.

İki dağıtım turum üst üste gelince, günde yüz elli gazete dağıtır olmuştum. Bu da beni diğer gazeteci çocuklardan bir saat erken yollara düşürüyordu. Gazete deposuna da iki kere gidiyordum, çünkü yüz elli gazeteyi bir seferde alıp çıkmama olanak yoktu. Yolumun da uzun olduğu hesaba katılırsa, okula vaktinde yetişebilmem

367

için hafta içi sabahları dört buçuk gibi sadistik bir saatte zili çaldırıp yataktan kalkmak zorundaydım. 1942 Şubatı'nda tüm Amerika'da saatler, akşamları ışık tasarrufu sağlama amacıyla bir saat ileri alınca, sabahın dört buçuğu her zamandan daha erken, daha karanlık bir saat haline gelmişti. Bu 'Savaş Dönemi Saat Ayarı' (yazları saati bir kere daha bur saat ileri alıyorduk) 1945 Eylülüne kadar sürdü. Yani o yıllar kelimenin gerçek anlamında 'savaş dönemi' yıllarıydı.

Annem bana yardım etmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Akciğerleri isyan etmedikçe, erken kalkıp kahvaltımı hazırlamayı hiç aksatmadı, yağmurlu ve karlı havalarda galoşlarımı giymemi, kulaklarıma kadar sımsıkı sarınıp sarmalanmamı sağladı. Karanlığa ve soğuğa adımımı atarken de her seferinde, 'Tanrı seni kutsasın, oğlum,' dedi.

Benim zamanımın Albany^inde gazete işi, dağıtıcı çocuğu kayıran bir iş değildi. Aracıya dört sent ödediği, müşteriden beş sent aldığı için teorik olarak her gazeteden bir sent kazanıyordu. Benim durumumda bu para, günde bir buçuk dolar ederdi. Haftada yedi buçuk. Sosyal yardımdan aldığımızdan fazla. Hem Anne-Marie'nin step derslerine yeter, hem de biraz artar, ara sıra karşılaştığımız acil durumları karşılar, belki ufak tefek zevklerimize bile cevap verirdi. Ama gazeteci çocuk gazetelerini alırken parasını peşin vermek zorundaydı. Bir müşteri onu kazıkladığında, kaybedilen yalnız bir sentlik kâr payı değildi, her gazete için ödediği dört sent de onun cebinden çıkmış oluyordu. Birkaç hafta ödeme yapmamış bir müşteri, aboneliğini durdurduğunda ya da gazeteci çocuk onu bıraktığında, çocuğun haftalık kazancından yirmi beş sente mal oluyordu. Benim gezdiğim sokaklarda müşteriler ya çok cimri ya da çok fakir olduğundan, bataklık sayısının hiçbir hafta bir düzinenin altına inmiyor, bu da aylık yedi buçuk dolarımın yansıma alıp götürüyordu. Gerçi müşterilerin çoğu sonunda parayı ödüyor, onları

368

dağıtım listemden çıkarmamı önlüyordu, ama içlerinden bazıları bu işin kurdu olmuştu. Abonmanlarını durduruyor, ertesi gün yeniden abone oluyorlar, dağıtım ofisi de çocuğu bu 'yeni' müşteriye hizmete zorluyordu. Neden yapmasmdı ki? Zarara giren, para kaybeden, hiçbir zaman gazete ofisi olmuyordu. Onlar paralarını alıyor, dağıtım merkezi de gazete başına dört sentini alıyordu nasılsa. Tek kaybeden, gazeteyi dağıtan çocuk oluyordu.49

Her türlü hava koşullarında, şafak öncesi çalışmalarım karşılığında elime haftada üç buçuk

dolar kalırsa, iyi iş çıkarmış sayılıyordum. Bazen Cumartesileri de dört beş saatimi bu işe gömüyor, para toplama turlarına çıkıyordum. Eğer batacıkları fazla borçlandırmadan devre dışı bıraksam, kazancım biraz daha fazla olabilirdi, ama kahrolası acıma duygusuyla kahrolası umutlarım, parayı ödemedikleri ilk hafta onları terk etmeme izin vermiyordu. Acıma duygusu genellikle çok yaşlı insanlara dönüktü. Gün be gün yapayalnız sürdürdükleri hayatlarındaki tek canlı olay, sabahları gazetenin gelmesiydi. Oturdukları dairenin kapısı dışında kalan dünyayla tek ilişkileri de oydu. Umuda örnek ise, bir aydır para ödemeyen müşteriye bırakırsam, geçmiş paraları da kaybedeceğimi bilmemden kaynaklanıyordu. Kendimi kandırıp duruyordum. Belki ...ama belki ... haftaya öderse, Rüya Banka'ya bir dolar yirmi beş sent koyabilirim, diyordum. Bu düşünceler, müşterinin kredisini bir hafta daha uzatmama yol açıyordu ... sonra bir hafta daha ... bir hafta daha ...sonunda adam ya oradan taşmıyor ya da aboneliğini durdurup beni pat diye ortada bırakıyordu. Merhamet zararlarına sürüklenişimin bir nedeni de, para istemeye gittiğimde karşıma bir kadının çıkması, eteklerine sarılan iki çocuğun ağlayıp durması, kocasının hiç ortalarda görünmemesiydi. Gazeteyi keseceğimi söylediğimde kadın ağlamaya başlıyor, kocasının iş aramak için gazetede ki ilanlara ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Gazete gelmezse ne yaparlardı? Benim yufka yürekli biri olduğuma dair dedikoduların müşterilerim

3fe9

arasında yayılmaya başladığına yemin edebilirdim. Bu tür şeylerle giderek daha sık karşılaşmaya başlıyordum çünkü. Bana yutturulan bu hikâyelerin pek azı doğrudu, farkındaydım. Ama ... hangileri?

Bizim binada oturan Bayan Hanrahan kötü müşterilerin tipik örneğiydi. Gazetelerinin hep geç geldiğinden ya da hiç gelmediğinden yalanır dururdu. Bazen de kirli olduklarını, daha önce (herhalde hayalet gazete avcılarının tarafından) açılıp okunmuş olduklarını iddia eder, bu yüzden para ödememeye kalkardı. Onu iki kere listemden çıkarıp attım, ikisinde de hemen yeniden abone oldu, hiçbir zaman paraları ödemediği halde hep ona gazete getirmek zorunda kaldım. Ona hizmeti reddedersem, o zaman işi deponun 'favori' çocuklarından birine yaptırırlar, benden de gazete basma on sent keserlerdi.

Çok kötü soğuk alır, gazeteyi dağıtamaz duruma düşersem, depocu kendi favorilerinden birini yollar, açığı kapatırdı. Ben o çocuğa gazete basma on sent ödemek zorunda kalırdım. Bu tahsilat yapılırken, o hafta kaç para toplayabildiğime bakılmazdı. Bu durumda, ben hastalandığımda annem sarınıp sarmalanıyor, gazetelerimi o dağıtıyordu. Tabii iki kat zaman harcıyordu, çünkü rotamı tam bilemiyordu. Gazeteler geç geldi diye şikâyet de alıyorduk. Ama en azından, işimizi kaybetmiyorduk. İkimizin aynı zamanda hastalanması olayıyla da iki kere karşılaşmıştık. O hastayken ben soğuk almıştım. Bu durum bizi finansal felâketin eşiğine getirdi, ama annem yine de Ben'in yolladığı paralara el sürmeyi inatla reddetti.

• Haftalık yedi dolar yirmi yedi sentlik sosyal yardımımızın satın alma gücü düşmeyi sürdürüyor, fiyat dondurma girişimleri gevşiyordu. Savaş enflasyonunu önlemeye olanak yoktu. Annem hâlâ Ben'in paralarını turist kabinlerine saklamakta kararlıydı. Ortak hesaptan çektiği tek para, boşanma davasının masrafları oldu, annem 1943'te boşandı. Bu boşanmanın, kendisi için olduğu kadar Ben için olduğunu söylemişti.

Ben'in askere gidişini izleyen ilk iki ay boyunca anneme düzenli mektuplar geldi. Onları tek basmayken okur, gözleri çok uzaklar^ bakıyormuş gibi daldı. Tanıdığım çabuk parlayan karakterine hiç uymayan, ama pek hoş bir durum. Beti atandığı görev yerine gider, ken üç gün için uğradığında, Anne-Marie ile ben, üniformasının koluna iki şerit takmış bir Ben'le etrafta görünmekten gurur duyu. yorduk. Radyoyla ilgili bilgüeri sayesinde, sınavda en yüksek notu almış, hemen onbaşılığa yükseltmişti. Üçümüzün bir fotoğrafını hâlâ saklarım ... arkamızda İnci Sokağı'nın çapraz görünen binaları ve ön kapı sahanlıklarıyla. Annem eski Kodak makinesiyle Ben'in birkaç enstantanesini de çekmişti. Objektifi ayarlarırken ileri geri gidip gelişini de hatırlıyorum. Kısa süreli izin çabucak bitti, Ben'i trenine bindirip yolcu ettik. Birkaç hafta sessizlik. Çok kaygılanıyorduk. Sonunda bir sabah, bir tomar mektup birden geldi. Bazı kelimeleri ve hitapları mürekkeple karalanmıştı. Çabucak çavuşluğa yükselen Ben'in İngiltere'de olması beni çok etkiledi. Robrn Hood'un, Sherlock Holmes'un İngiltere'si. Edward R. Murrovv'un sesi bize oradan geliyordu. Kısa dalganın paraziti, bir çatıdan seyredip bize anlattığı patlamalara gerçeklik katıyor, geri planda bombaların, çatır çatır silahların sesi duyuluyordu.

Radyo yayınları her gece bütün milleti susta durduruyordu. Saat altı olduğu anda yaramaz çocuklar seslerini keser, ayaklarının ucuna basa basa dolaşmaya başlar, aileleri radyonun başına toplanıp savaşın nasıl ilerlemekte olduğunu dinler, berberdeki müşteriler espri yapmayı kesip kaşlarını çatar, haberleri ciddi bir sessizlik içinde dinlerlerdi. Kiliselerin bodrum katlarını dekore etmeye çalışan kadınlar duvarlara dayadıkları merdivenlerden iner, parmakları arasından sarkan krepon kâğıdına aldırmandan radyo dinlerlerdi. Herkes gergin, herkes duyarlıydı. Belki bir felâket haberi gelirdi çünkü. Haberler bittiğinde yorumlar başlardı. Yorumcuların sesi artık bizim gözümüzde gerçeğin sesi sayılmaya başlamıştı. Ders

371

verir gibi konuşan H. V. Kaltenborn⁵⁰; atonal sesiyle Elmer Davis; Tuhaf isimli Raymond Gram Swing; etkili hatip Lowell Thomas; skandal meraklısı VValter Winchell; kıyamet habercisi Gabriel Heatter. Ama hepsinin içinde en büyük hayranlığı Edward R. Murrovv toplardı. Daha sonraki yıllarda, ulusun yüzünü kızartan Senatör Joseph McCarthy'nin silinmesini sağladığında, ülkenin en saygın gazetecisi olarak yerini daha da sağlamlaştıracaktı.

İlkbahar geldi, ardından yaz ... yeniden okula döndüğümüzde Ben'in mektupları, İngiltere'den ayrılmak üzere olduğunu söylüyordu. Gideceği yeri kendi de bilmiyordu. Annem mutfak masasının başında ona hemen her akşam bir mektup yazıyor, o arada Anne-Marie de bulaşıkları yıkarken 'hit' şarkılar söylüyordu. Savaşın pop müziği üzerindeki en hızlı etkisi, 'American Patrol' gibi heveslendi-rici bazı marşların orkestralar tarafından swing olarak çalınmasıydı. Kampanya aracı diyebileceğim bazı şarkılar da vardı. "Any Bonds Today?", savaş için para toplanmasını destekleyen bir şarkıydı. Hit listesine daha sonra çarpıcı çatışma şarkıları da girmeye başladı: "Comin' in on a Wing and a Prayer", "Praise the Lord and Pass the Ammunition" bunlar arasındaydı. Bir asker, düşmanı öldürme peşinde ... ürkütücü bir düşünce tabii, ama o sıra öyle düşündüğümü hatırlamıyorum. Anne-Marie'nin aylar boyunca en sevdiği, "He Wears a Pair of Silver Wings" sarkışıydı. Ben de,

"Johnny Got a Zero"yu söylemekten şeytanca bir keyif alıyordum. Bu şarkı, okulda kötü notlar alıp duran salak bir öğrenciyle ilgiliydi. Ama savaşta Bugüne bononuz var mı? Kanatlanıp dualarla geliyorum. Tann'ya sığın, fişekleri uzat.
372

Japon pilodarı vurup düşürme konusunda özel bir yeteneğe sahip olduğu anlaşılmış, övgüler toplamaya başlamıştı ... yine ürkütücü.⁵¹

Savaşın ilk yılında çıkan hit şarkılar arasında, askere giden gençlerin, memleketteki sevgilisi sadık kalmaz diye duydukları kaygılarla ilgili şeyler çoğunlukta idi. 1942'nin şarkılarından "Somebody Else Is Taking My Place" ve "Don't Sit Under the Apple Tree" (benden başkasıyla), buna örnekti. Herhalde elma ağacının altında oturmak bir mecaz olsa gerekti.

Evdeki kızları temsilen de kadın şarkıcılar mikrofon başına geçip kendi masumiyelerini ilan ediyorlardı: "I Don't Want to Walk Without You"* o yüzden de "I Don't Get Around Much Any More"⁴. Ama tabii belki pek bir yere gitmeme nedeni, kentte kalan erkeklerin ya çok fazla genç ya da çok fazla yaşlı olmasındandı.

Denizaşırı diyarlardaki gençler, sevgililerinin sadık olmasını bekliyordu, ama bu işte de bir çifte standart vardı. Bir yandan da, "I Left My Heart at the Stage Door Canteen" ve "Johnny Doughboy Found a Rose in Ireland" gibi şarkılar söylenmekteydi (bu besbelli savaşın ilk aylarından kalma bir şarkıydı -askerlerden hâlâ Birinci Dünya Savaşı'ndaymışız gibi söz edilmekteydi).

1944-45'te, savaş sonuna yaklaşırken, uzaktaki erkek, TU Be Home far Christmas"y diye bir vaat sunacak, sevgilisine, "It's Been a Long, Long Time"o diye uyarıda bulunacaktı.

Memleketteki kız da,

Yerimi başkası alıyor.

Elma ağacının altında oturma.

Sensiz yürümek istemiyorum.

Artık pek bir yere gitmiyorum.

Kalbimi kulis kapısı kantininde bıraktım.

Johnny Doughboy İrlanda'da bir Gül Buldu.

Noel'de evdeyim, o

Bu süre bana çok uzun geldi.

373

"III Walk Alone" diye karşılık verecek, biraz yalnızlık çekiyor olsa bile, sevgilisi gelene kadar aşk aramayacağını ifade eden şarkılar söyleyecekti. Kendisi gibi iyi kızlar için "Saturday Night Is the Loneliest Night of the Year"* diyecekti. Bütün bu 'Penelope'* tutarlılığı içinde benim kız kardeşimin en sevdiği "Making Believe" di. Yani Hayal Kurmak. Kız orada, 'rüyalarım gerçek olana kadar, fısıldayarak iyi geceler dileyeceğim, ışığı söndürüp yastığımı öpeceğim, onun. sen olduğunu düşüneceğim' diyordu. Anne-Marie böyle bir jesti çok dokunaklı bulmaktaydı! Çok tatlı! Aşırı vıcık! Bazen temiz havayı içime çekip derin bir soluk alabilmek için kapıyı açıp arka aydınlığa çıkmak zorunda kalıyordum.

Savaşa giden yalnız pop şarkıları ve o şarkıların sözleri de değildi. Radyo programları da kollan sıvayıp çatışmalara katılmışlardı. 7 Aralık saldırısından hemen sonraki bir Fibber McGee ve Molly yayınında, Fibber de, Molly de, Japonlar'ın fiziksel görünüşünü alaya alan

espriler yapıyorlar, Hitler'in erkeklik açısından işe yaramaz biri olduğunu söyleyip gülüşüyorlardı. Bu zorlama espriler herhalde senaryolara son anda sokulmuş olmalıydı. Bu yüzden, Fibber'in ^ ünlü gardrop kapısını açmasına da zaman kalmamıştı -79 VVistful Vista'nın o çok bilinen ses efektini kullanmadığı pek az program vardı.

Bir sonraki blokta, küçük bir evde oturan, yumuşak huylu Vic ile Sade bile, Japonlar hakkında söyleyecek birkaç kaba ırkçı espri bulmuş, kullanıyorlardı. Kovboy Gene Autry bir gece içinde Çavuş Gene Autry olmuştu (ama ülkesine hâlâ aynı stüdyodan hizmet etmekteydi). Kate Smith'in "God Bless America "yi söylemesi onu bir anda 'Amerika'nın Sevgilisi' durumuna yükseltmiş, buna radyo düv

a Yalnız yürüyeceğim.

Cumartesi gecesi, haftanın en yalnız gecesi. * Homeros'un Odissei'sinde, UUyses'i yıllarca gergef işleyerek bekleyen eşi.

374

leyicileri arasındaki kızlar hiç bozulmamışlardı - Bayan Smith'in cüssesi onu bir tehlike olmaktan çıkarıyordu.

Çocukların aksiyon programları bile etkilenmişti savaştan. Yeşil Borazan'daki sadık Japon uşak Kato, birdenbire jadak Filipinli uşak oluvermişti. Bir gece de, Red Ryder'daki sığır yetiştiren bir çetenin aslında Nazi olduğunu, bizim askerlere iyi et vermeyerek onların gücünü zayıflatmak istediğini hatırlıyorum. Sinsi bir plandı. Red Ryder'la arkadaşları bunu, kasabaya yeni gelen birini yankılı bir mağarada özetlerken keşfediyorlardı. Yabancı adam, kendini yaban bitkileri aramak üzere batı tepelerini tarayan bir botanik bilimci olarak tanıtmıştı. Sığircılar mağaraya gelince adam gardım indirmiş, Alman aksarıyla konuşmaya başlamış, onlara 'Heil Hitler' çektirmişti. Programı dinleyen çocukların hepsi, yankılı bir mağarada böyle bir çığlık atıldığında nasılsa birilerinin bunu duyacağını anlamışlardı. Ama ben, Nazi botanikçinin sesini ilk duyduğumda anlamıştım onun kötü adam olduğunu. Çok ağıdalı kelimeler kullanıyor, telaffuzuna çok dikkat ediyordu. VWestern filmlerinin raconuna göre, ağıdalı kelime kullanıp telaffuzuna dikkat edenler hep kötüydü. Radyoda da aynı şeydi.52

Hollyvood'un sosis fabrikasına gelince, onlar da bir dizi savaş filmi ürettiler. Sapına kadar Amerikalı çocuklardan kurulu bir müfreze düşünün: biri İskandinav'dan gelme çiftlik çocuğu -saf biri, öteki annesinin yemeklerini özleyen, babasının onu üniformalı görünce nasıl gurur duyduğunu anlatıp duran bir İtalyan, bir kibirli Anglo-Sakson - ya nice tehlikelerden geçerek meşinleşmiş biri ya da sonunda korkaklığı ortaya çıkacak bir tip, bir de başka ırktan biri -belki Latin Amerikalı ... sık sık zenci yerine kullanılan bir tip— onlar daha güvenli olurdu. Bir eğitimli 'profesör' tipi olurdu. O da sonunda, sıkıya gelince, o saf çocukların cesaretinin, kendi bilgilerinden daha değerli olduğunu anlardı. Bir tane de çapkın bulunması şarttı. Habire romantik fetihlerini anlatan biri. Ama aslında bir tek

375

kadma bile elini sürmemiş olduğu anlaşılacaktı. Sonra Brooklyn'U komik biri. En son o ölüdü filmde. Son bir espri padatarak. Onun ölümü, sert komutanı (filmin yıldızı) deliye çevirir, silahı kaptığı gibi birkaç bin Nazi'yi ya da Japon'u bir çırpıda biçer, seyirciler onu alkışlayıp dururdu.53

Bu da medyanın yürüttüğü savaş oluyordu. Savaşın asıl bize, Kuzey İnci Sokağı'na dokunan

yüzüne gelince, o genellikle kıtlıklardan, malların vesikaya bağlanmasından oluşuyordu. Bize içinde pullar bulunan defterler verilmişti. Kırmızı pullar et için, mavi pullar da konserve besinler içindi (en az sevilenler için, tabii). On puanlık pulu verince, paranın üstü olarak geriye bir puanlık, mat bakalitten bir disk veriyorlardı. Kırmızı diskler et için, maviler diğer besinler için. Mavi pul defterinin arkasında özel siyah pullar vardı. Bunlarla şeker, hayvani yağ ye sıvı yağ alabiliyordunuz. Tereyağı da alınırdı herhalde, ama İnci Sokağı'nda kimse tereyağı almazdı. Vesikaya bağlanmak, benim ailemin alışverişlerini pek de etkilememişti. Bizim paramız zaten pullardan çok önce bitmiş olurdu. Fakirlerin bazıları, kullanmadıkları pulları biraz daha zengin insanlara satma* ya kalkarlardı..Bir keresinde sinsi bir aracı, bizim eve ziyarete geldi. Fakir mahalleleri tarıyor, satın alacak vesika arıyordu. Annem ona, ailemizden birinin uzak ülkelerde asker olduğunu, kendisinin de karaborsacılara, kaçakçılara, savaştan para kazanmaya çalışan ahlâksızlara asla yardım etmeyeceğini söyledi, adamı kovdu!

Benzin de vesikaya bağlanmıştı. Birçok arabanın ön camında, asgari-tahsisli 'A' etiketleri görülüyordu. Ama benzinin kıtlığı Kuzey İnci Sokağı'ndan pek bir fedakârlık beklemiyordu, çünkü kimsenin arabası yoktu.⁵⁴

Çok geçmeden insanlar pencerelerine ordu bayrakları asmaya başladılar. Ailenin askere gönderdiği her kişi için bir mavi yıldız. Yaralanırsa, gümüş rengi bir yıldız, ölmüşse altın rengi bir yıldız. Kuzey İnci Sokağı'nda bir tek altın yıldız vardı. Brannon'ların en

376 büyük oğlu, daha savaş başlamadan iki yıl önce evden kaçıp donanmaya yazılmıştı. Arizona gemisi Pearl Harbor'da batınca da ölmüştü. Baskından bir hafta önce Bayan Brannon'a oğlundan bir hediye gelmişti. Üzerinde hula yapan kızların resmi, altında 'Aloha froma Honolulu' yazısı bulunan bir ipek yastık. Kadın o yastığı ne zaman görse ağlamaya başlıyordu. Sonunda öbür çocukları, anneleri normale dönene kadar yastığı ortadan kaldırdılar, ama kadıncağız, ağladıkça kendini daha iyi hissettiğini söylüyordu. Annem de ön penceremize Ben için mavi yıldızlı bir bayrak astı. Bayan Hanra-han'ın, bizim bayrak asmaya hakkımız olmadığını, çünkü Ben'in resmen bizim aile üyemiz sayılmayacağını söyleyip şikâyet ettiğini duyunca da, hemen onunla yüzleşmek üzere üst kata fırladı. Kadına Ben'in yetim olduğunu, tek ailesinin biz olduğumuzu haykırdı. Ben ta oralara, bu kadının baş belâsı olma hakkını savunmak, bu uğurda savaş vermek için gitmişti! Kadına bunu şapkasına takıp sigara gibi içmesini de haykırıp geri döndü.

Kütüphaneden dönerken kestirme olsun diye arkadaki ara yoldan geçerken, Bay McGivney'in yine dantel perdenin arkasında oturmakta olduğunu hayal meyal gördüm. Damların oluşturduğu manzaraya boş bakışlarla bakıyordu. Birden aklıma geldi: Belki Bayan McGivney de, kocasının ülkeye hizmetini onurlandırmak için bir bayrak aşmalıydı ... iki savaş önce olsa bile! Onunki gümüş yıldızlı olmalıydı. Yaralanmıştı adam- Yalnızca zihnen bile olsa. Ama o kadın belki de ülkenin savaşa girdiğini bilmiyor olabilirdi. Ne radyosu vardı ne de onu çalıştıracak elektriği. Herhalde vesika işinin girift hesaplarını onun yerine Bay Kane yönetiyor olmalıydı. Mahalledeki yaşlılardan pek çoğunun vesikalarını o yönetiyordu zaten. Defterleri tezgâhın altındaki çekmecede tutuyor, gerektiğinde oradan pulları yırtıp alıyordu. Bay Kane'den hoşlanmayanlar (bunların çoğu, fazla veresiye borcu biriktirdiği için utananlar, başka yerden alışveriş etmeye başlayanlar, utandıkları için de kızanlardı),

bir de

377

Bayan Kane'den kocasının umutsuz bir hayalci olduğuna dair duyduklarına inananlar, dedikodu etmeye başlamış, Bay Kane'in o defterleri kullanarak kentte bir karaborsa operasyonu yürüttüğünü fısıldayıp durmaktaydılar. Bay Kane'i tutanlar, o dükkânda kuşku verecek hiçbir şey görmediklerini söyledikleri zaman, kuşkucular kafalarını sallıyor, "Elbette göremezsin, bunlar sinsî insanlardır," diyorlardı. Kanıt olmaması, Bay Kane'in suçlanmasını engelleyemiyor, ama bu da zaten ilk defa olmuyordu. Müşterilerinden biri ölürse, Bay Kane aileye bir taziye notu gönderir, ilişik olarak veresiye hesap durumunu da zarfa koyar, hesabın tepesine kocaman harflerle, 'Tamamı Ödenmiştir' diye yazardı. Eğer bu iyi yürekli davranışın, Kuzey İnci Sokağı'nda makbule geçtiğini sanıyorsanız, önyargüarın gücünü hiç bilmiyorsunuz demektir. Onun bu insanca davranışı, yıllardır bizi kazıkladığının kanıtı olarak algılanmaktaydı. On beş yirmi dolarlık bir borcu bir çırpıda silecek kadar zengin olması başka nasıl açıklanabilirdi ki? Ve eğer paramızı sızdırdığı halde önünde eğilip ona minnet duyacağımızı sanıyorsa ... unut gitsin!

Savaşın ilk Şükran Bayramı'ndan hemen sonra bir akşam, Bay * Kane köşedeki dükkânını kapatmadan hemen önce Bayan McGivney çıkageldi. Bay Kane yine her zamanki gibi, dükkândaki müşterilerden özür diledi, tezgâhın ucuna yürüyüp Bayan McGivney'i selamladı, bugün neye ihtiyacı olduğunu sordu. Kadın öyle alçak sesle konuşuyordu ki, Bay Kane duyabilmek için başını eğmek zorunda kalmıştı. "Efendim?" diye sordu, Bayan McGivney gözlerini yere indirip fısıltıyla tekrarladı. Sanki entim ve ayıp bir şey söylüyormuş gibi davranıyordu. Bay Kane onun omzunu tıptıladı, yavaşça tutup, dükkânın arkasındaki evine açılan kapıya doğru götürdü, orada Bayan Kane'in Güzellik Salonu/Çay Evi olarak kullandığı salonda oturabümesini sağladı. Eşine birkaç kelime söyledi, o hemen Bayan McGivney'e bir çay verdi, duyduğu yeni haberleri mahalleye yaymanın sabırsızlığı içinde, kanı kaynamaya başladı.

378

Bay Kane dükkâna döndü, kasadan bir beş sentlik çıkardı, telefon rehberinden bir numara buldu, çevirdi, bekleyen müşterilere sırtını döndü. Müşteriler sanki havayı, havanın içinde görebilecekleri kusurları inceliyormuş gibi görünüyordular ama, Bay Kane'in ağzına kapattığı avucunun içinde telefona neler söylediğini duyabilmek için kulaklarını dikmişlerdi. On beş dakika kadar sonra bir cankurtaran çıkageldi, McGivney" lerin oturduğu apartmanın önünde durdu. Yeşil üniforma giymiş iki adam sedyeyi indirip sahanlığa tırmandılar, kapıdan girdiler ve merdivenlerde gözden kayboldular. Artık bütün mahalle, çıkıp sahanlıklarında oturmak, kaldırımlarda dikilmek, akşamın diriltici temiz havasını solumak için yeterli nedeni bulmuştu. Yeşilli adamlar suratlarına gazlı bezden maske takmış, sedyede Bay McGivney'in cesedini taşıyarak tekrar ortaya çıktılar. Onu sedyeye bağlamış, yüzüne bir çarşaf örtmüşlerdi ama çıplak ayakları ve sararmış kalın tırnakları görünüyordu. Bayan McGivney merdivenlerin dibinde, Bay Kane'le yan yana duruyordu. Adamlar sedyeyi cankurtarana yüklediler, uzaklaşıp gittiler. Kansız uzaklaşan aracın arkasından kararsız bir hareketle el salladı, sonra Bay Kane onu alıp karşıya, bir iki gün kalması için kendi evine götürdü. Kamu sağlığı görevlileri gelip evinde fümigasyon yapana kadar.

Mahalledeki insanların çoğu, Bay McGivney'in varlığını ilk defa öğreniyordu, içlerinden bazıları da bunca yıldır bu sırrın kendilerinden saklanmış olmasını doğrudan hakaret saymaktaydı. Kamu sağlığı görevlilerinin dediklerine kulak misafiri olan biri, zavallı adamın epey bir zaman önce ölmüş olduğu haberlerini yaydığı anda, herkes bir ürperdi, yetkililerin Bayan McGivney'i 'Poughkeepsie'ye yollayacağı konuşuldu. Hudson Nehri vadisinde delilerin kapatıldığı yere bu isim takılmıştı. Kentin ruh sağlığı sorunu olanlar için açtığı kocaman hastaneye atıf yapılıyordu.55

379

Ama Bayan McGivney, Poughkeepsie'ye gitmedi. Hafta sonu ge. diğinde kendi dairesine geri dönmüştü. Birkaç hafta sonra, Noel yaklaşırken, bir akşam geç saatte arka yoldan eve geliyordum. Kafamı kaldırıp baktığımda neredeyse kalbim duruyordu. Bay McGivney'i o dantel perdelerin arkasında, eski yerinde görüyordum. Gaz lambasının sedef gibi ışığında ak saçları başının çevresinde meleklerin halesine benziyordu. Soluğum tıkanı. Ama nasıl...? Yo, durun bir dakika. Bay McGivney değildi bu; karısıydı. Ölen adamın tahta sandalyesine oturmuş, tıpkı onun yaptığı gibi pencereden dışarıya bakıyordu. Arka yolu kontrol etme sorumluluğunu kendisi mi devralmıştı? Saçlarını kocasının fırçasıyla mı fırçalıyordu?

Bir insanın neden boş bir ara yolu seyretmekle zaman harcayacağını merak ettim. Ne sonuç gelirdi ki bundan? Sonra gecenin geç saatlerinde yatağımın kenarına oturup sokağa bakışım geldi aklıma. Sırtımda Hudson Bay battaniyesiyle. Bomboş bir sokağa bak, dur. Neyi seyretmek için? Ne gibi bir beklentim vardı? Neden korkuyordum?

Bir iki hafta boyunca bizim blokta oturanlar 232'nin önünden geçerken tedirgin bakımlarla Bayan McGivney'in pencerelerine doğru bakıyor, sonra başlarını yakalarının içine çeker gibi yapıp ürperiyor-lardı. İnci Sokağı'nın bâtil inançlı İrlandalılar'ı, kendilerine 'Ölüm'ün hatırlatılmasından hoşlanmazlardı. Bayan Kane'in (yüzünde zarla doğan yedinci kızın yedinci kızı) çevresindeki dedikoduculara kötü şeylerin üzer üzer geldiğini söylemesi de işleri kolaylaştırmadı. E, tabii...

Karmaşık aşiretinin kocası, babası, dedesi, kardeşi, amcası olan ihtiyar Joe Meehan bir süredir sokakta gözükmemişti. Dedikodulara göre Meehan dehlizlerinin bir köşesinde, bir şiltenin üzerinde, hasta ve terk edilmiş durumda yatıyordu. Saat geceyarısını geçmişti. Ben pencereden neredeyse uyukluyordum. Birdenbire karşı kaldırımda bir kapı açılıp binanın duvarına öyle sert çarptı ki camlar kırıldı.

380

w~

İhtiyar Joe, üstünde kirli, dizleri çıkmış uzun donu ve kırıncı püsküllü örgü takkesiyle belirdi. Yalınayaktı. Ayak parmakları çarpılmış pençelere benziyordu. Bomboş sokakta sendeleyerek yürüdü, bir sokak ışığının aydınlattığı halkanın ortasında durdu. Takkesinin püskülü gözünün önünde sallanıp duruyordu. Bir ayağı yere çakılmış gibi, öteki dengesini sağlayabilmek için havada sağa sola sallanmaktaydı. Yıldızsız gökyüzüne öfkeyle baktı. Sonra kolunu ışığa doğru kaldırdı, yumruğunu salladı. "Hasttir!" diye bağırdı boğuk bir sesle. "Duyuyor musun ne diyorum? Burada Joseph Michael Meehan konuşuyor! Diyor ki hasttir! Tüm meleklerin ve baş meleklerin de beraber!" Çamura basınca sendeledi, sonra kaldırımın kenarına küt diye çöktü. Dirseklerini dizlerine dayamış, avuçlarını göz

çukurlarına bastırıyordu. Yakındaki apartmanlardan birinde bir ışık yandı, bir kafa, perdelerin arasından dışarıda neler olup bittiğini gözlemeye çalıştı, ama kimsenin bir Meehan kavgasına karışmaya niyeti yoktu ... hele de İhtiyar Joe ile Tanrı arasındaki bir kavgaya. Tekrar baktığımda İhtiyar Joe kapaklanmış, kaldırımında yan yatıyor, kığı kenardaki çamurların tepesinde, havada kalmış görünüyordu. Dizlerini karnına çekmiş, avuçlarını birleştirip yanağın altına koymuştu. Çocuklar gibi. Meehan'lardan iki erkek belirdi, onu kaldırmaya çalıştılar, başaramadılar. İhtiyar direndiği için değü. Kendini öylesine gevşek bırakmıştı ki, ağırlığı kollar arasından, bacaklar arasından kayıp duruyordu. Arkası belinin iki yanında iki düğmeyle kapanan uzun donu, kafasında püsküllü takkesiyle, komedi aktörlerine, bir tür Mack Sennett komedyenine benziyordu. Hazin bir komedyene.

Cankurtaran bir saat kadar sonra gelip onu alana kadar bekledim. Ertesi gün yoldan geçenler, öfkeli bakışlarını Bayan McGiv-ne/in penceresinden Meehan'larındne çeviriyor, Ölümün ikinci kere kendilerine hatırlatılmasından hoşlanmadıklarını belli ediyorlardı. Bizim mahallenin ölüme kaygılanışı, daha zengin, mahallelerin

VS

381

I

hırsızlara, vandallara, çocukları kaçıranlara kaygılanmasına benziyordu. İnci Sokağı'nın çocukları zaten sokak güçlerinin elindeydi. Evlerimizde hırsızları ilgilendirecek bir şey yoktu. Yıkıp parçalamaya değecek her şeyi de biz kendimiz zaten çoktan yıkıp parçalamıştık. Bir tek canlarımız kalmıştı, o.yüzden de en çok ölüme kaygılanıyorduk. Bu sefer ölüm bizim mahalleyi iki kere ziyaret etmişti ve herkes de Bayan Kane'in kehanetini hatırlıyordu: Hak oyunu üçtü. Herkes soluğunu tutmuş durumdaydı. Sonunda Bayan Kane'in düzenli olarak çay falı baktığı (ne olur ne olmaz) müşterilerinden biri, Cohose'da oturan halasının banyoda düşüp dizini fena halde çürüttüğünü söylediğinde, Bayan Kane zafer kazanmış gibi bir edayla, "İşte tamam oldu!" diye patladı. "Ne demiştim size? Üçüncü felâket de bu!" Orada bulunan kadınlardan biri cesaretini toplayıp, Cohose'un pek uzak bir yer olduğunu, dizdeki çürüğün de, ne kadar kötü bir çürük olursa olsun, felâket kapsamına giremeyeceğini söylediği zaman, Bayan Kane başını hüzünlü bir ifadeyle iki yana sallayıp, 'Kaderfn her zaman insan beklentilerine uyamayacağını kadına hatırlattı. Uysa zaten yüzünde zar peçeyle doğup da çay fincanının *« dibinde geleceği görebilenlere ne gerek kalırdı?

Pencerelerimize astığımız asker bayraklarına, el çantalarının dibinde şingirdayan yeni çelik sentlere (bunlar eski bakır sentlerin yerine 1943'te basılmıştı, çünkü bakır, savaş için gerekliydi) ve vesikalardan artmış disklere ek olarak, savaş bizi hurda metal işine de yakınlaştırdı. Çocuklar hurdaların biriktirildiği arsalarla gizlice giriyor, bir şeyler çalıp onları yeniden bağışlıyordu. Ayrıca savaş kendini kıtlıklarla da hissettirmekteydi. O yüzden, atık kâğıtları saklıyor, yemeklerde hayvan yağı kullanıyor, teneke kurulan yassıltıp biriktiriyor, kamyon gelip toplayana kadar saklıyorduk. Güneydoğu As-

382

I

ya'daki kauçuk plantasyonları Japonlar'ın elinde olduğundan, bir bisiklete, bir arabaya lastik almak - eğer birilerini tanımıyorsanız -imkânsızdı. İpek çoraplar bulunmaz olmuştu,

çünkü ipek artık paraşütlere lâzımdı. Genç kadınlar bacaklarını özenle tıraş ediyor, koyu bej rengine boyuyor, bir arkadaşlarından bacak arkasına koyu renk bir çizgi çizmesini rica ediyorlardı. Çorap dikişi gibi. Girişimciler piyasaya 'ipek çorap boyalan' yetiştirmekte gecikmedi. Ardından 'Gerçek Dikiş' markalı marker kalemler çıktı. Vatansever duygularla tasarımlanmış mallar. Ama Kuzey İnci Sokağı'nın hasis kadınları yine de boya yerine sulandırılmış tentürdiyotla ya da ceviz yağıyla idare ettiler, dikiş çizgilerini de kaş kalemiyle çizdiler.

Lucky Strike sigaraları, yeni beyaz paketleriyle reklamın her türlü avantajını kullandı, daha önce kullandıkları yeşil boyanın savaş giderlerine bağışlandığını ilan etti. Radyo spikerleri sakin ve cesur bir sesle, "Lucky Strike'm Yeşili Savaşa Gitti!" deyip duruyorlardı. Sanki sigara şirketi, dünyayı Nazi belâsından kurtarmak, evlâtlarımızın sağ salim dönmesini sağlamak için kendini feda ediyormuş gibi.⁵⁶

Annem bir yandan Ben için çok kaygılanmasına, bir yandan da savaş enflasyonunun her geçen hafta bütçemizi biraz daha sıkıştırmasına rağmen, yine de şakacı davranışlarını sürdürüyordu. Ara sıra orta odadaki eşyaları sağa sola çekiyor, bize Charleston, Varsity Drag, Bunny Hug, Turkey Trot ya da Castle Walk danslarının figürlerini gösteriyordu.⁵⁷ Doğuştan sanatçıydı annem. Alkışı gördü mü hemen tomurcuklanır, çiçeklerini açardı. Anne-Marie'ye Jackson Strut yapmasını öğretti. Bunu ikisi birlikte, yan yana yapıyorlardı. Ben de el çırpan, ısıklı çalan izleyiciler rolünü üstleniyordum.⁵⁸

ilk baştaki panik, vatanseverlik, paranoya ve savaştan kâr sağlama dalgası tavsadığında, Amerika şaşılacak bir vakarla savaşı normal bir durum olarak kabullendi. Benim okul, ev ödevi, gazete dağıtımı ve radyo dinleme gibi şeylerden oluşan günlük hayatım,

,1"

383

Kuzey İnci Sokağı'na ilk gelişimde sık sık sığındığım hikâyeye oyunlarına pek zaman bırakmıyordu, ben de içimden, onlara artık ihtiyacım olmadığını düşünüyordum. Oyunlar olmayınca, Cumartesi para toplama turundan sinir içinde, midemde bir yumru hissede ede döndüğümde, önümde upuzun ve bomboş bir öğleden sonra kah-yordu. O para turları hiçbir zaman tam başarılı olmazdı. Genellikle öğleden' sonrayı Strand Sineması'nda film seyrederek geçirirdim. İkinci balkonun yangın kapısından oraya kaçak girmenin yolunu öğrenmiştim. Bunu başarmak için daracık, çamurlu, delinmiş çöp varilleriyle dolu bir ara yolu kimse görmeden geçmek gerekiyordu. Ondan sonra, elli altmış santimde bir süslü girintileri olan tuğla duvara tırmanıyordum. Soluk soluğa, nefesim tıkanarak üçüncü kat hizasına vardığımda, ellerimle ve tenis pabuçlarımla burunlanıyla tuğlalara tutunmaktan perişan durumda oluyordum. Aşağıya da hiç bakmıyordum. Belki başım döner, parmaklarım gevşer diye korkuyordum. Yangın kapısının demirlerine vardığımda, önce durup cesaretimi topluyor (cesaretten çok, 'çaresizliğimi' desem daha uygun olur), ellerimi birer birer tuğlalardan ayırıp titreyen parmaklarımla* yangın merdiveninin en alt demirine sarılıyordum. O merdivenden aşağıya, zemin düzeyine inmem gerekiyordu, ama titrek merdivenin demirlerini duvarın betonuna çarptırmamaya, yer gösterenleri uyandırmamaya dikkat etmek zorundaydım. O adamların hayatta tek amacı, sırf bilet param yok diye beni film izleme zevkinden ve kültüründen mahrum etmektir. Şimdi artık işin tehlikeli bölümü bitmiş, kurnazlık bölümü başlamıştı. Ağırlığımı sessizce merdivene aktarmak zorundaydım. Oynatmadan. Sonunda da merdiveni duvara fazla sert çarptırmadan yerine itip, her

Cumartesi günü on beş sent tasarruf etmek için giriştiğim bu çabanın üçüncü bölümüne geçiyordum. Bacağıma yapışkan bantla tutturduğum otuz santimlik cetveli kilidin diliyle pervazın arasına sokarak, yangın kapısı olduğu için dışarıda kulbu bulunmayan ağır metal kapıyı açılabilir hale getiriyordum. Bu kapılar içeriden, demir çubuğa bastırarak açılan

384
türdendi. Kendimi hazırlamak için birkaç derin soluk -aldıktan sonra, kanadı yavaşça çekip açıyor, ikinci balkonun perdeyle ayrılmış küçük bölümüne adım atıyor, kapıyı arkamdan yavaşça kapıyordum. Kapının kenarlarından sızmış olabilecek ışığın, birinci katta yer gösterenleri uyarmadığımı umarak biraz bekliyordum, ama onlar zaten parterde oturan, bağırp çağırarak, el çırpıp ayak vurarak filmin başlamasını bekleyen çocuk kalabalığıyla meşguldüler. Öğleden sonra matinelere balkonlar boş olur, oraya geçiş kordonlarla engellenirdi, çünkü ... hangi sinema müdürü, elinde kâğıt bardak içinde gazoz bulunan sokak çocuklarının balkonda en ön sıraya oturmasına izin verirdi ki! Bomboş ikinci balkondan kalabalığın yanına geçiş için, önce tuvaletlerin bulunduğu asma kata inmem gerekiyordu. Kimsenin olmadığı zamanı bekleyip erkekler tuvaletine giriyor, pisuarm önüne dikiliyor, atılmış izmaritlere bakarak bir iki çocuğun grup halinde gelmesini bekliyordum. Sonra organımı sallama taklidi yapıyor, ellerimi dikkatle yıkıyor, onların da işi bitene kadar oyalanıyordum. Sonunda birlikte inmek daha iyiydi. Gülümsüyor, onlara bugünkü filmler hakkında sorular soruyordum. En uyanık görevliler bile bizi birlikte gelmiş bir arkadaş grubu sanıyordu.

Yağmur ya da kar yağdığı, tırmanma işinin tehlikeli hale geldiği, ya da görmek istemediğim filmlerin, romantik, müzikal ya da çizgi filmlerin oynatıldığı Cumartesi günleri,, sinemaya gitmediğim için, öğleden sonrayı kütüphanede geçiriyordum. On iki yaşına geldiğimde bana yetişkin kartı verdiler, hangi kitabı istersem almaya hakkım oldu. Ama çocuk odasının dibindeki demir merdiveni tırmanıp, hırıldayan Gotik kaloriferin başında, renkli camların ışıkları altında, iade arabalarından aşırduğum kitapları okumayı çok özlüyordum. Bir yağmurlu günün öğle sonrasında, damlalar camlardan süzülürken kendi kovuşumda okumanın ne kadar keyifli olacağını düşündüm, seçtiğim kitabı alıp oraya çıktım. Amacım, o

çalıntı saat-

385

lerin zevkini yeniden yaşamaktı. Ne var ki, bir türlü dikkatimi top-layamıyordum. Biri gelip beni orada bulursa, yetişkin kartımla alıp götürmeye hakkım olan bir kitabı gizli gizli okumaya çalıştığım için beni aptal sanacaklarından korkuyordum. Hayatta hiçbir zaman aynı şeylerin tekrarlanamayacağı doğrudu herhalde. Her an, zamanın akışı içinde kendi yerine sahip. Sonra o an geçiyor, yeniden ona uzandığınızda, elinizde bir avuç toz buluyorsunuz. Ben'in ortaya çıkışıyla birlikte, sıkı örülmüş küçük ailemizin merkezinden kenarına doğru kayabilme olanağını bulmuştum. Gazete dağıtmak ya da evle ilgili bazı işleri yapmak dışında, annemin hayatının kenarlarında dolanıp durma özgürlüğüne sahiptim. Görünüşe göre, beni pek aramıyordu. Ama Ben yurtdışına gönderilince annemin 'gamlı' günleri arttı ve derinleşti, Ben'i tanımadan önceki dönemlerden bile beter oldu. Hemen hemen her akşam, yemekten sonra mutfak masasının basma oturup ona mektup yazıyor, Anne-Marie ile ben bu arada bulaşıkları yıkayıp kaldırıyorduk. Annem her zaman V-posta kullanıyordu. Hani katlayıp zarf gibi yapıştırabilirdi-ğiniz tek sayfalık mektup kâğıtlarından. Bu zarflar,

eğer ordudaki birine yollanıyorsa, pul yapıştırmak da gerekmiyordu. Annem kâğıttaki yer azlığını, ufacık harflerle yazarak telâfi etmeye çalışmaktaydı. Herhalde eli kasılıyor, ağrıyor, yazdığı sözleri de keskinleştiriyor olmalıydı.

1942-43 kışı erken bastırdı. Buz gibi, sert bir kış. İlk ciddi kar, Kasım ortalarında yağdı. Kömür kısıntısı, geceleri dokuzda kazanı söndürmemi gerektiriyordu. Sabah gazete dağıtmaya gitmeden önce, saatin dört buçuğunda yeniden yakmaya indiğimde, burun deliklerimden çıkan dumanları görebiliyordum. Savaşın ilk yılı sona

386

ererken, heyecanı da, yeniliği de rutin haline geldi, insanlar bu kıtlıkların, yüksek fiyadann daha ne kadar süreceğini merak etmeye başladı. Ben'in İngiltere'den düzenli olarak yazdığı mektuplar birdenbire kesüdü, annem dalgın ve kaygılı bir havaya büründü. Derken radyo, Amerikan kuvvederinin Fransız kolonisi olan Kuzey Afrika topraklarına çıkarma yaptığını söyledi, annem Ben'in de orada olduğundan emin oldu. Bir ara bana, Ben'in basma çok kötü bir şeylerin geldiğini için için hissetmekte olduğunu itiraf etti. Kemiklerimin içinde hissediyorum, diyordu. Sonunda bunun doğru olduğunu anladık.

Aralık ayının ilk Pazar günüyüdü. Hemen hemen Pearl Harbor'un yıldönümü sayılırdı. Postacı kapımızı çaldı. Elindeki bir paket dolusu V-posta mektubunu posta kutumuza sığdıramamış, kapıyı çalmak zorunda kalmıştı. Ben gerçekten de Kuzey Afrika'daydı. İngiltere'de yola çıkmayı beklerken her gün mektup yazmış, sonra yolda da günde iki kere yazmaya devam etmişti. İber Yarımadası'nın çevresinden dolaşırken Amerika'dan gelen konvoyla buluşmuş, birlikte Cebelütarık Boğazı'nı geçip Cezayir açıklarına demirlemişlerdi. Oran Çıkarması sırasında yaralanıp hastaneye yattığında, yazdığı mektuplar torbasında bulunmuş, ona geri verilmişti. O da tomara yeni bir mektup daha eklemişti. Sonuncu mektubun zarfının üzerine de, "İlk bunu oku!" diye not düşmüştü. Anlattığına göre, yan tarafındaki bir adalesine kurşun giymişti. Fransız kurşunu, diye ekliyordu acı acı. Ama kendisine iyi bakılıyordu. Hattâ o anda, hastaneye çevrilmiş olan bir tatil otelinin ön bahçesinde oturmuş, pınl pırıl Akdeniz'i seyrediyordu. Ha, bu arada ... resmen kahraman olmuştu artık. Mor Yürek madalyası almıştı. Bir şey daha vardı. Annem mektuplarının adresini de değiştirmek zorundaydı, çünkü artık kurmay çavuştu. Mektubun sonunda, hem yüksek rütbeli hem de kahraman olduğuna göre, eve döndüğünde kendisine çok saygı gösterilmesini

387

bekliyor olduğunu söylüyordu. Hattâ belki biraz itaat ... şaka şaka. Ha-ha!

Ben'in iyi olduğunu öğrenince hepimiz rahatladık, ama annem zaman zaman, kapı vurulduğunda irkiliyordu. Kötü haber bekliyor-muş gibi bir hali vardı. Ben'in uzun sessizliği, arımdan da yaralanmış olduğunun haberi, Batı'daki geleceğimizin pek de o kadar garantili olmadığını hissetmesine yol açıyordu.

Bazen geceleri, Anne-Marie uyuduktan, ben kitabıma gömüldükten sonra, annem gelip yatağımın kenarına oturuyor, kitabımın neye ait olduğunu soruyor ya da derslerimin nasıl gittiğini merak ediyordu. Canının sıkın olduğunu, dertleşmeye ihtiyaç duyduğunu hemen anlıyor, bir el pinokl oynamayı öneriyordum. Aslında onun için geldiği belliydi. Ama o, sabahlan kalorifer ve gazeteler yüzünden erken kalkacağımı, uykuya ihtiyacım olduğunu söylüyor, ben ise gergin olduğumu söyleyip belki daha kolay uyumama yardımcı olacağını

ileri sürüyordum. Israr ettiğimde, bir tek el oynamaya razı -oluyordu. Mutfağa geçiyor, orayı ısıtmak için ocaklardan birini yakıyorduk. Sütümüz varsa annem kakao yapıyor, onu içerken oyu5* numuzu mutfak masasında oynuyorduk. Herhalde babamdan iskambil genleri de almış olmalıydım, çünkü bir süreden beri annemden çok daha iyi bir oyuncu olmuştum. Ama çoğu zaman onun kazanmasına izin veriyordum. Ya dalgınmış gibi yapıyor, kozlarımı ziyan ediyordum, ya da kendi elimi zayıflatacak hamleler yapıyordum. Bilerek kaybettiğimi anlayacak diye pek korkuyordum, ama o, kazanmanın zevkiyle, pek bir şeyin farkına varamıyor, eli almak için kartlarını ortaya cakalı hareketlerle atıyordu. O kazanmaktan bu kadar hoşlanınca, ben de kaybettiğime aldırılmamayı öğrendim, ama elimdeki iyi kartları saçma sapan harcayınca da 'Şans Tanrısı' galiba bana hayatımın en parlak ellerini yolluyordu. Yani kaybetmek hem zordu, hem de ... yazık oluyordu ellerime.

388

Tek eğlencemiz kâğıt oynamak da değildi. Radyo vardı, sonu gelmez "Yirmi Soru" oyunu vardı. Anne-Marie üe bulaşıkları yıkarken de, "Şarkının Adını Bil" oynar dururduk. Bitfmiz bir şarkının ilk birkaç mezürünü mırıldanır ya da ıslıkla çalar, ötekinden şarkının adını bilmesini beklerdi. Anne-Marie pop şarkılarını benden daha iyi bilirdi, ama benim de şarkıların sözleriyle ilgili belleğim müthişti. 1941-42 sezonunun tüm hit'lerinin sözlerini baştan sona biliyor dum.59

Oynadığımız oyunlardan biri de "Yüz Dolar!"dı. (Anne-Marie ile ikimiz, ünlem işaretinin de oyunun adının ayrılmaz bir parçası olduğu kanısındaydık.) Her birimize sanal yüz dolar tahsis ediliyor bu parayı Montgomery Ward katalogundaki eşyalara harcamamız isteniyordu. Ellerimizde birer şerit kahverengi kâğıt (kesekâğıdın-dan kesilmiş), bir de kalem vardı. Listemizi çıkarıyor, sonunda da en iyi alışverişi kimin yaptığı konusunda oylama yapıyorduk. (Elinde iki dolardan fazla para artan, otomatik olarak kaybetmiş sayılıyordu.) Anne-Marie genellikle kendine giysiler alıyordu. Farbalaları plileri, kurdeleleri olan şeyler. Bunlarla jenerik modelleri kişiselleş-tirebiliyordu. Ama her seferinde, anneme ve bana birer hediye almayı da hiç unutmuyordu. Bu hediyeler, annemin de, benim de, hiç aklımıza gelmeyen şeyler oluyordu. Annem eve bir şeyler alırdı. Genellikle gerekli şeyler. Ama arada bir dekoratif şeyler de aldığı olurdu. Örneğin ileride Wyomirig'deki evimize astığımızda eve 'dekoratör havası' verecek, çeşitli boylarda üç ferforje balık. Ben ise hep, üstünden para kazanacağımı düşündüğüm şeyler alıyordum: usta olarak bir işe çağırıldığımda kullanabileceğim âletler, boya fırçalan, merdiven, badanacı olursam giyebileceğim beyaz tulum ve kep gibi şeyler.

Anne-Marie ile listelerimizi karşılaştırırken, her birimiz kendi aldıklarını savunuyor, karşısındakinin seçtikleriyle alay ediyordu Bu arada annem tahta yumurtayı kullanarak çoraplarımızı, giysilerimizi

389

bekliyor olduğunu söylüyordu. Hattâ belki biraz itaat ... şaka şaka. Ha-ha!

Ben'in iyi olduğunu öğrenince hepimiz rahatladık, ama annem zaman zaman, kapı vurulduğunda irkiliyordu. Kötü haber bekliyor-muş gibi bir hali vardı. Ben'in uzun sessizliği, ardından da yaralanmış olduğunun haberi, Batı'daki geleceğimizin pek de o kadar garantili olmadığını hissetmesine yol açıyordu.

Bazen geceleri, Anne-Marie uyuduktan, ben kitabıma gömüldükten sonra, annem gelip

yatağımın kenarına oturuyor, kitabımın neye ait olduğunu soruyor ya da derslerimin nasıl gittiğini merak ediyordu. Canının sıkkın olduğunu, dertleşmeye ihtiyaç duyduğunu hemen anlıyor, bir el pinokl oynamayı öneriyordum. Aslında onun için geldiği belliydi. Ama o, sabahları kalorifer ve gazeteler yüzünden erken kalkacağımı, uykuya ihtiyacım olduğunu söylüyor, ben ise gergin olduğumu söyleyip belki daha kolay uyumama yardımcı olacağını ileri sürüyordum. Israr ettiğimde, bir tek el oynamaya razı oluyordu. Mutfağa geçiyor, orayı ısıtmak için ocaklardan birini yakıyorduk. Sütümüz varsa annem kakao yapıyor, onu içerken oyu-"* numuzu mutfak masasında oynuyorduk. Herhalde babamdan iskambil genleri de almış olmalıydım, çünkü bir süreden beri annemden çok daha iyi bir oyuncu olmuştum. Ama çoğu zaman onun kazanmasına izin veriyordum. Ya dalgınmış gibi yapıyor, kozlarımı ziyan ediyordum, ya da kendi elimi zayıflatacak hamleler yapıyordum. Bilerek kaybettiğimi anlayacak diye pek korkuyordum, ama o, kazanmanın zevkiyle, pek bir şeyin farkına varamıyor, eli almak için kartlarını ortaya cakalı hareketlerle atıyordu. O kazanmaktan bu kadar hoşlanınca, ben de kaybettiğime aldırmamayı öğrendim, ama elimdeki iyi kartları saçma sapan harcayınca da 'Şans Tanrısı' galiba bana hayatımın en parlak ellerini yolluyordu. Yani kaybetmek hem zordu, hem de ... yazık oluyordu ellerime.

388

Tek eğlencemiz kâğıt oynamak da değildi. Radyo vardı, sonu gelmez "Yirmi Soru" oyunu vardı. Anne-Marie ile bulaşıkları yıkarken de, "Şarkının Adını Bil" oynar dururduk. Birimiz bir şarkının ilk birkaç mezürünü mırıldanır ya da ıslıkla çalar, ötekenden şarkının adını bilmesini beklerdi. Anne-Marie pop şarkılarını benden daha iyi bilirdi, ama benim de şarkıların sözleriyle ilgili belleğim müthiştii. 1941-42 sezonunun tüm hit'lerinin sözlerini baştan sona biliyordum.⁵⁹

Oynadığımız oyunlardan biri de 'Yüz DolarP'di. (Anne-Marie ile ikimiz, ünlem işaretinin de oyunun adının ayrılmaz bir parçası olduğu kanısındaydık.) Her birimize sanal yüz dolar tahsis ediliyor, bu parayı Montgomery Ward katalogundaki eşyalara harcamamız isteniyordu. Ellerimizde birer şerit kahverengi kâğıt (kesekâğıdın-dan kesilmiş), bir de kalem vardı. Listemizi çıkarıyor, sonunda da en iyi alışverişı kimin yaptığı konusunda oylama yapıyorduk. (Elinde iki dolardan fazla para artan, otomatik olarak kaybetmiş sayılıyordu.) Anne-Marie genellikle kendine giysiler alıyordu. Farbalaları, plileri, kurdeleleri olan şeyler. Bunlarla jenerik modelleri kişiselleş-tirebiliyordu. Ama her seferinde, anneme ve bana birer hediye almayı da hiç unutmuyordu. Bu hediyeler, annemin de, benim de, hiç aklımıza gelmeyen şeyler oluyordu. Annem eve bir şeyler alırdı. Genellikle gerekli şeyler. Ama arada bir dekoratif şeyler de aldığı olurdu. Örneğin ileride VVyoming'deki evimize astığımızda eve 'dekoratör havası' verecek, çeşitli boylarda üç ferforje balık. Ben ise hep, üstünden para kazanacağımı düşündüğüm şeyler alıyordum: usta olarak bir işe çağırıldığımda kullanabileceğim âletler, boya fırçaları, merdiven, badanacı olursam giyebileceğim beyaz tulum ve kep gibi şeyler.

Anne-Marie ile listelerimizi karşılaştırdırken, her birimiz kendi aldıklarını savunuyor, karşıındakinin seçtikleriyle alay ediyordu. Bu arada annem tahta yumurtayı kullanarak çoraplarımızı, giysilerimizi

389

tamir ediyordu. O yumurta ona annesinden kalan tek şeydi. Tamirlerinin bazıları öyle

özenliydi ki, âdeta yeniden dokuyordu kumaşları. Bir iki ay daha dayansın diye, o kadar. Grand'da bir savaş filmi seyretmişim. Almanlar, Fransız partizanlara patates püresi yapma âletine benzetilmiş el bombaları atıyordu. Annemin tahta yumurtasının da Almanlar için mükemmel bir el bombası olabileceğine karar verdim. Ertesi gün yumurtayı dikiş kutusundan gizlice aldım, arkadaki dar yolun bir ucundan bir ucuna, Naziler'e başıyla fırlattım. Ama kahrolası yumurtada bir çentik oldu, yüzeyi bozuldu (savaşın da bir maliyeti oluyor tabii). Onu yerine koymaya cesaret edemedim. Önce zımpara kâğıdı alacak kadar para biriktirmeliydim. Sonra yumurtayı cilalayıp yeniymiş gibi yapmalıydım. O zamana kadar, yumurtayı silah olarak kullanmayı sürdürdüm. Bir öğleden sonra, park etmiş bir çöp arabasının yanından yürürken hayal gücüm harekete geçti, bedenimi tuğla duvara yapıştırdım, Nazilerin çöp kamyonu kılığma soktuğu tankı hedef aldım, bombamı fırlatıp kendimi yere atarak şarapnelardan korumaya çalıştım. Ben orada, hasımı kollarımla korur durumda yatarken, lanet olası tank yürüyüp gitti! *• Annemin yumurtasını da götürdü.

O gece (tahmin etmişsinizdir, değil mi?), annem hep birlikte Tüz Dolar!' oynamamızı önerdi. Kendisi de bir yandan tamirleri yapacaktı. Onu caydırıp pinokl oynamaya razı edemedim. Yerime geçtim, kaşlarımı çattım, derin konsantrasyon pozunda listemi yazmaya koyuldum. Annem dikiş kutusunun dibini yokladı, giderek sinirlendi, tamir yumurtasını bulamadığını söyleyip yakınmaya başladı. "Hım," dedim. "Ne tuhaf!" Bana yumurtayı görüp görmediğini sordu. Bana sordu, Anne-Marie'ye değil. Sanki her şey yalnızca benim suçummuş gibi. Ona yalan söylemedim. Hiç yalan söylemezdim anneme.' Ama yanıltıcı cevapların ustası olmuştum. Yumurtayı alıp almadığımı sorduğunda, "Ben mi?" dedim (Bir netleştirme yalnızca ... yalan değü.) Sonra içimi çektim, "Pekâlâ pekâlâ, bulmana

390

yardım ederim," dedim. Kalkıp evi dolaştım, yatakların altına, çekmecelere falan baktım. Bu harekederimi izleyen annem, herhalde yumurtayı benim almadığıma karar verecekti. Ama ben yalan söylememiştim. Hattâ benimle gurur duymasını gerektirecek bir zekâ belirtisi bile gösterdim. Bir ampulü yerinden söküp ona uzattım, tamir için bugünlük bunu kullanmasını önerdim. Tamir yumurtası ortaya çıkana kadar. Çok işe yaradı. Annem ömrünün sonuna kadar tamirleri hep yanık ampullerle yaptı, ama ara sıra gözlerini işinden kaldırıp, yumurtaya acaba ne oldu, diye sormayı da sürdürdü.

Haziran geldiğinde okul da sonuna yaklaşıyordu. Ben on üç yaşıma gelmişim. Bir genç mi? Yeni yetme gençlerin o sarsak, acemi hallerini her zaman küçümseyen ben mi? Radyodaki tavuk sesli Henry Aldrich gibiydi hepsi! Ben de mi yeni yetme bir genç olmuştum? Ama durun, ben böyle bir şey istemiyordum ki! Daha çocukluk dönemimi bitirmemişim.

Yazın daha ilerikr günlerinde Müttefikler Sicilya'ya çıktı. Ben'in mektupları yeniden kesilince hepimiz bir kere daha meraka kapıldık. Yaklaşık üç hafta hiç haber gelmedi. Sonra Palermo'daki bir hastaneden bir V-posta aldık. Mektup kısaydı, Ben'in el yazısı titrekti, ama şakayla karışık, tam mermi geçerken orada durmakta olduğunu anlatıyordu. Annem bu şakacı ifadeye rağmen, bu seferki yaranın Kuzey Afrika'dakinden daha ağır olduğundan emindi. İki hafta boyunca sinirli sinirli dolaştı durdu. Sonunda bir mektup daha geldi. Ben bu sefer, hastaneden çıktığını, nekahet evinde dinlenmekte olduğunu bildiriyordu. Ha, bu arada, ikinci Mor Yürek madalyasını da almış, ayrıca teknik çavuş olarak terfi etmişti. "Eğer bu savaş yeterince uzun sürerse, sonunda general de olurum!"

diyordu.

391

Annem penceremizdeki mavi yıldızlı bayrağı kaldırıp, Ben'in yaralarına bir saygı olarak gümüş yıldızlı asmaktan söz ediyordu, ama bir türlü eli değip bunu yapamıyordu. İhmalini Ben'den gelen uzun bir mektuba yorumluyordum. Ben o mektupta, artık teknik çavuş olmadığını söylüyordu. Yeniden erliğe indirilmişti. Nekahet merkezindeki birkaç arkadaşıyla birlikte, bir iki birayla kutlama yapmak üzere kente inmişlerdi... yalnızca iki bardak ... yemin ederim! Ama ertesi gün, yanından geçtiği bir teğmene selam vermemiş, teğmen (yeni terfi etmiş biri) onu şikâyet ettiğinde de Ben ona bir sürü hakaret yağdırmıştı. Zarflara yeniden 'eıJ diye yazmak, Ben'in çabuk çabuk yükselmesinden gurur duymuş olan anneme pek ağır geldi.

Ben'in rütbesinin indirilmesi beni zerre kadar sarsmadı. Yalnızca bu yıkıcı alkolizm türünün garip ve karanlık potansiyeller taşıdığını sezmeye başladım.

Annemle ben yine mutfak masasının başında pinokl oynuyorduk. Aslında Anne-Marie'yle ikisi iki saat önce yatmışlardı, ben de yatağımda kitap okuyordum ki, annem gelmiş, son sefer kazandığım için bu sefer yenilmeye hazır olup olmadığını sormuştu. Zaten geçen sefer de şanstan ötürü kazandığımı söylüyordu! Aramızda bu tür atışmalar hep yer alırdı. Herhalde ona, yatağımda kalmayı tercih ettiğimi söyleyemezdim, çünkü deşarj olmak istediğini anlıyordum. "Ne zaman kendini şanslı hissedersen, ben hazırım, annelerin annesi," dedim, yataktan kalktım, Hudson Bay battaniyemi omuzlarıma sardım. "Ama bak, seni uyarıyorum, yine yenileceksin."

"Cehennem en sıcak günü olur," dedi.

İçimi çektim, bir şey söylemedim.

392

İlk elin yarısına geldiğimizde, lâf olsun diye konuşuyormuş gibi, boşanma kararının çıktığını söyledi.

"Sahi mi? Ne zaman?"

"İki hafta kadar önce."

"İki hafta mı? Ama ... neden bir şey söylemedin?"

Omuz silkti, cevap vermedi.

"Eh, her neyse," dedim. "Harika haber!" Son altı aydır kafamda türlü hayaller belirliyordu. Okuldan eve dönüyorum, babamı mutfak masasının başında oturur buluyorum. Elindeki yeşil gazozu sallıyor, sinsinisi gülüyor, çünkü artık onu 'terk' nedeniyle boşayamayacağımızı biliyor ... en azından yedi yıllığına. Onu öldürüp cesedi bir yerlere saklamayı düşünüyorum. Nasıl saklayacağım, aslında büyük sorundu. Okuldaki sıkıcı saatlerin bir kısmını, buna çözüm bulmaya ayırıyordum. Örneğin onu mumya gibi kurutup Kızılderili giysileri giydirmek, Ulusal Tarih Müzesi'ndeki camekânlardan birine, Iroquois hayaına dair diorama içine yerleştirmek. "Böylece artık Ben'le istediğin zaman evlenebilirsin."

"Ama o okyanusun öbür yanında, bu lanet olası savaşta çarpışıyor."

Karamsarlığa meraklı zihnim, babamın belirip evlenmeyi engellemesi senaryosundan, Ben'in geri dönmemesi senaryosuna kayı-verdi. Savaşta ölebilirdi. Yabancı bir kadına âşık olabilirdi. Avrupa'da dolaşırken başına kiremit düşebilirdi. Bellek kaybına uğrayabilirdi. O sıralarda pembe dizilerin yeni modası, bu tür .bellek kayıplarıydı.

Ben puanlarımı sayarken, annem sessiz bir düşüncesini yarısından başlayarak ifade ediyormuş gibi konuştu. "... garip bir duygu verdi bana ... yani o 'terk' kelimesini kâğıtta siyah beyaz yazılı görmek. Tabu ben davacı olarak bunu kendim ileri sürmüştüm. Terk

393
aslında o kadar ... bilemiyorum ... zalim bir ifade biçimi ki. Yâni... Ray bizi gerçek anlamda terk etmedi."

"Etmedi mi? Neydi adı yapağının öyleyse?"

"Şey, o ... bilemiyorum. O bir yerde duramaz. Yapısında yok."

"Hım."

"Boşanmış bir kadın oluşuma bir türlü alışamıyorum. Artık babanla evli olmadığımı inanamıyorum. O benim ilk erkeğimdi ..." Omuz silkti, başını iki yana salladı.

Oyun bitmemişti, ama ben kardan karıştırmadım. Belli ki oyuna ilgi duymuyordu artık.

"Boşanma kararını beklerken ... aylardan beri... her an Ray kapıyı açıp içeri girecekmış gibi bir duygu vardı içimde. Elindeki şapkayı fırlatarak. Her zamanki gibi. Sonra, ben şapkayı gerisingeri fırlatır mıyım diye bekleyecekti. Bunu yapmazsam, o çarpık gülüşüyle yaklaşacaktı ve ... Çok çekici insandı baban. Yo, tamam, iyi biri değildi, sorumsuzdu falan, ama çok çekiciydi. Hakkmı vermek* gerekir. Onun kolunda görünmekten her kadın gurur duyardı. Harika giyinird' Güzel konuşurdu."

"O bir sahtekâr, anne."

"Kendini hiçbir zaman öyle görmedi."

"Ne sanıyordu kendini?"

"Rüya tüccarı." Kendi kendine gülümsedi, sonra tekrarladı. "Bir gece bana öyle söylemişti. Rüya tüccarı. İnsanları kandırmazdı. Onlara rüyalar satardı." Dudaklarını sımsıkı kapadı, başım yine iki yana salladı. "Galiba ilk aşk gibi aşk yok."

"Ya Ben ne olacak?"

"Ben'i seviyorum. Gerçekten. Ama ... farklı bir şekilde."

"Ya Ray şu anda çıkagelirse? Ne yaparsın?"

394

Yüzüme uzun uzun baktı, sonra omuzlarını kaldırdı.

"Anne, Ben'le sırf Anne-Marie'yle benim için evlenmiyorsun değil mi?"

"Daha neler! Ne saçma bir düşünce! Kesinlikle hayır."

"Emin misin?"

Başıyla evetledi, sonra sessiz kaldı.

"Ben'e yazıp boşandığını söyledin mi?"

"Henüz değü."

"Neden?"

"Bir nedeni yok. Hadi, niye dağıtmıyorsun kâğıtları?"

"Çünkü dağıtma sırası sende."

Kartlarımı elime aldığımda, annemi kazandırmak için uyguladığım yöntemlerden biri de onları elimde sıralamayıp öylece tutmaktı. Kartlara bakıyor, babam sahiden gelirse annemin ne yapacağını düşünüyordum. Boşanma gerçekleştikten sonra bile, annemin saçma bir şey yapabileceğine dair bir duygu vardı içimde. Daha sonra, Ben ne yapar, diye merak ettim. Annemden gençti. Yetimhanede büyüdüğü için kendine bir anne mi arıyor acaba,

diye geçirdim içimden. Eğer durum öyleyse, büyük yanlış yapıyordu. Beni annem doğurmuşken bile, onun çocuğu olmaktan çok, arkadaşı gibiydim. Yükünü paylaşan biri! O yattıktan bir süre sonra, oturmuş sokağı seyrediyor, acaba annemle Ben'in birlikte mutlu olma şansları var mı,' diye düşünüyordum. Radyoda dizi sunan spikerlerin en zengin, en tuntuaklı sesleriyle sordukları sorulara benziyordu bu da. İki çocuğunu teneke mahallesinde büyötmeye çalışan terk edümiş bir kadın, iyi giyinmeyen, iyi konuşmayan, iki kadeh içtiğinde kendine zarar veren genç bir erkekle mutlu olabilir mi? Haftaya bizi yine izleyin.

395

Rüya Banka'mızı boşalttık, Ben için bir Noel paketi hazırladık. İçine yabancı ölkelerde bulamayacağı şeyleri koymaya çalışıyorduk. Bir keresinde domuz paçası turşusunu çok sevdiğini söylemişti (bunun Anne-Marie'yi nasıl ürperttiğini siz düşünün). Bütün kenti aradık, ama ancak cam şişede satılanları bulduk. Büyük bir dikkatle sarıp sarmalasak da, cam kavanozun asla APO postasında sağlara kalamayacağını tecrübeyle biliyorduk. Ben'in tercih ettiği bir tür mısır şurubu bulduk. Normal şurup yerine bunu beğenmesi, Anne-Marie'yi de, beni de pek şaşırtıyordu. Belki de Missouri'de doğduğu içindi. Biz ölkenin kuzey doğusundandık. Bir kutu da, kesesinin ağzına sarı ibrişim geçirilmiş Bull Durham tütününü aldık. Askerde onlara tütün sanayi tarafından bedava (yani devlet sübvansiyonlu) sigara dağıtıldığını biliyorduk aslında. Herhalde sanayi bu politikayla, savaş bittiğinde binlerce tiryaki kazanacağını hesaplamaktaydı. Ama Ben'in kendi sevdiği sarma tütün sigaralarını orada bulamaya- ^ çağının da farkındaydık. İkinci el kitap dükkânlarının birinde, yüzyılın başında Owen Wister tarafından yazılmış, Frederic Remington tarafından resimlenmiş bir VWestern hikâyeleri koleksiyonu buldum.60 Ama herhalde en çok beğeneceği şey, 1943'ün tüm 'hit'lerini içeren özel baskı bir şarkı kitabıydı.61 Onu kutuya koymadan önce, Anne-Marie, annem ve ben şarkıları birlikte söyledik, duygulu şarkılar annemin gözlerini yaşarttı.

Ben'in Noel paketini postaladıktan sonra geri dönerken annem Kane'in köşedeki dükkânına uğradı. Eve geldiğinde, torbasındaki diğer malların arasında bir küçük teneke kutu tarçın da vardı. Bir somun da bir günlük ekmek. Aslında tuz ve biber dışında hiçbir baharat almazdı. Baharat hem pahalıydı hem de sağlıklı bir beslenme için şart değildi. Ama bu tarçın dükkânda gözüne ilişmiş, çocukluğunda kış geceleri, kız kardeşleriyle birlikte paylaştıkları yatak

396

odasından gizlice mutfağa inip tarçınlı tost yaptıkları günleri hatırlatmıştı. O sıralar tarçınlı tos(> ailede yasaklanmış bir yiyecekti. Anne-Marie ile benim bunu tatmamızı istiyor, fiyatı da cehennem dibine, diye düşünüyordu. Birkaç hafta boyunca, yılbaşını izleyen ve Şubatı kadar dinmeyen soğuklama, dışarıda kar yağarken her gece, yatmadan önce bize tarçınlı tost yaptı. Ekmek dilimine margarin sürüyor, üstüne biraz şeker ve tarçın serpip ızgaraya koyuyordu, lenüz gerçek bir tost makinenin^ y°ktu. Izgaranın altında şekerle margarin köpürmeye başlayıp bit kabuk oluşturuyordu. Çıtır tarçınlı Sekerlerle kızarmış ekmeğin ara£mclay eremiş tereyağın kayganlığına sayılıyordum. Küçük tarçın kutusu boşaldı, yenisini alacak parayı da İiriktiremedik, ama sürdüğü kadanyla ... harikaydı.

Ara sıra Bayan McGivney'i çekingen adımlarla Bay Kane'in dükkânına giderken görüyordum. B^raz Şaşkm gibi bir hali vardı. Sanki kafasının içini bir rüzgâr karıştırmış Sibi ... ancak öyle tarif edebiliyorum. Eski model elbiselerinin düğmelerini çoğu zaman ters ilikliyordu. Saçları amber rengi taraklardan tutam tutam kurtulup sarkıyordu. Bir iki kere onunla konuşmava çalıştım ... onu neşelendirecek birkaç dostça söz. Ama gömeri benim gözlerimin üzerinden kaçarcasına kayıyor, Bayan McG:rv?ney arkasında yaşlı kadın kokusu bırakarak hızla uzaklaşıyordu. E^ay McGivney öldükten sonra onu ziyarete gitmediğime pişmandınf1- A*3 sıra SldiP orada yarım saat oturmak, şeker yemek ve onun t?ana, Küba'dayken diğer askerlerin kocasını ne kadar sevdiğini anlatı*111351113 ızın vermek, benim için çok da zor olmazdı. Belki ara sıra konuşabileceği biri olsa, bu kadar 'rüzgâr yemiş' gibi görünmezdi. /Ama kocasının sandalyesine oturup arka sokağa bakan kişinin artık <p olduğunu düşünmek omurgamda ürpertiler yaratıyor, ziyarete gitmeyi hep ertelememe yol açıyordu.

397

Rüya Banka'mızı boşalttık, Ben için bir Noel paketi hazırladık. İçine yabancı ülkelerde bulamayacağı şeyleri koymaya çalışıyorduk. Bir keresinde domuz paçası turşusunu çok sevdiğini söylemişti (bunun Anne-Marie'yi nasıl ürperttiğini siz düşünün). Bütün kenti aradık, ama ancak cam şişede satılanları bulduk. Büyük bir dikkatle sarıp sarmalasadık da, cam kavanozun asla APO postasında sağlam kalamayacağını tecrübeyle biliyorduk. Ben'in tercih ettiği bir tür mısır şurubu bulduk. Normal şurup yerine bunu beğenmesi, Anne-Marie'yi de, beni de pek şaşırtıyordu. Belki de Missouri'de doğduğu içindi. Biz ülkenin kuzey doğusundandık. Bir kutu da, kesesinin ağzına sarı ibrişim geçirilmiş Bull Durham tütününü aldık. Askerde onlara tütün sanayi tarafından bedava (yani devlet sübvansiyonlu) sigara dağıtıldığını biliyorduk aslında. Herhalde sanayi bu politikayla, savaş bittiğinde binlerce tiryaki kazanacağını hesaplamaktaydı. Ama Ben'in kendi sevdiği sarma tütün sigaralarını orada bulamaya- n çağının da farkındaydık. İkinci el kitap dükkânlarının birinde, yüzyılın başında Owen VVister tarafından yazılmış, Frederic Remington tarafından resimlenmiş bir VWestern hikâyeleri koleksiyonu buldum.60 Ama herhalde en çok beğeneceği şey, 1943'ün tüm 'hit'lerini içeren özel baskı bir şarkı kitabıydı.61 Onu kutuya koymadan önce, Anne-Marie, annem ve ben şarkıları birlikte söyledik, duygulu şarkılar annemin gözlerini yaşarttı.

Ben'in Noel paketini postaladıktan sonra geri dönerken annem Kane'in köşedeki dükkânına uğradı. Eve geldiğinde, torbasındaki diğer malların arasında bir küçük teneke kutu tarçın da vardı. Bir somun da bir günlük ekmek. Aslında tuz ve biber dışımda hiçbir baharat almazdı. Baharat hem pahalıydı hem de sağlıklı bir beslenme için şart değildi. Ama bu tarçın dükkânda gözüne ilişmiş, çocukluğunda kış geceleri, kız kardeşleriyle birlikte paylaştıkları yatak

396

odasından gizlice mutfağa inip tarçınlı tost yaptıkları günleri hatırlatmıştı. O sıralar tarçınlı tost, ailede yasaklanmış bir yiyecekti. Anne-Marie ile benim bunu tatmamızı istiyor, fiyatı da cehennem dibine, diye düşünüyordu. Birkaç hafta boyunca, yılbaşını izleyen ve Şubatı kadar dinmeyen soğuklarda, dışarıda kar yağarken her gece, yatmadan önce bize tarçınlı tost yaptı. Ekmek düimine margarin sürüyor, üstüne biraz şeker ve

tarçın serpip ızgaraya koyuyordu. Henüz gerçek bir tost makinemiz yoktu. Izgaranın altında şekerle margarin köpürmeye başlayıp bir kabuk oluşturunca. Çıtır tarçınli şekerlerle kızarmış ekmeğin arasında, erimiş tereyağın kayganlığına bayılıyordum. Küçük tarçın kutusu boşaldı, yenisini alacak parayı da biriktiremedik, ama sürdüğü kadarıyla ... harikaydı.

Ara sıra Bayan McGivney'i çekingen adımlarla Bay Kane'in dükkânına giderken görüyordum. Biraz şaşkın gibi bir hali vardı. Sanki kafasının içini bir rüzgâr karıştırmış gibi ... ancak öyle tarif edebiliyorum. Eski model elbiselerinin düğmelerini çoğu zaman ters ilikliyordu. Saçları amber rengi taraklardan tutam tutam kurtulup sarkıyordu. Bir iki kere onunla konuşmaya çalıştım ... onu neşelendirecek birkaç dostça söz. Ama gözleri benim gözlerimin üzerinden kaçarcasına kayıyor, Bayan McGivney arkasında yaşlı kadın kokusu bırakarak hızla uzaklaşıyordu. Bay McGivney öldükten sonra onu ziyarete gitmediğime pişmandım. Ara sıra gidip orada yarım saat oturmak, şeker yemek ve onun bana, Küba'dayken diğer askerlerin kocasını ne kadar sevdiğini anlatmasına izin vermek, benim için çok da zor olmazdı. Belki ara sıra konuşabileceği biri olsa, bu kadar 'rüzgâr yemiş' gibi görünmezdi. Ama kocasının sandalyesine oturup arka sokağa bakan kişinin artık o olduğunu düşünmek omurgamda ürpertiler yaratıyor, ziyarete gitmeyi hep ertelememe yol açıyordu.

397

1943 yazında bir Pazar günü öğleden sonra bizim apartmanın ön sahanlığına çıktığımda, etrafta garip bir şeyler olduğunu hemen anladım. Sokak halkının hemen sezebileceği, tuhaf bir hava kol geziyordu ... sanki mahalleye polis gelmiş gibi ya da rüzgârda şiddet kokusu varmış gibi. Bazen mesele işaretleri okumakla değil, işaretlerin yokluğuyla ilgili olurdu. Sebebi bilinmeyen bir sessizlik gibi. Çocukların oynuyor olması gerekirken oynamayısları gibi. Söylenti zaten yayılmış, bir yığın insan sahanlıklara çıkmak için türlü nedenler bulmuşlardı. Kadının biri merdivenleri süpürecekmiş gibi elinde uzun saplı süpürgeyle çıktı, az sonra Bayan Hanrahan da çıktı. Öbür kadının küstahlık edip kendi fikrini çalmasına, üstelik de bunu kendisinden önce yapmasına bozulmuş gibi bir hali vardı. Ne tatsız insanlar vardı! Çocuklar oyunlarını bırakmış, ikili üçlü gruplar halinde sahanlıklar arasındaki duvar diplerine yaslanmışlardı. Bir an önce oyunlarına dönmeye can atsalar da, çevreye yayılan beklenti duygusunun etkisindeydiler. İki küçük kız, kaldırımından bodruma inen bir merdivenin demir parmaklığına asılmış, sallanmaktaydı. Yere yeni çizilmiş seksek desenine aç gözlerle bakarken içleri kaynı- ^ yor, ama genel havadaki ağırbaşlılık onları durduruyordu. Kapışma bir şeyler yazılmış beyaz bir araba belirdi, gelip Bayan McGivney'in apartmanı önünde durdu. Kadınlar birbirleriyle çene çalıyormuş gibi görünüyorlardı ama gözleri asla 232'nin ön kapısından ayrılmıyordu. Bir sonraki sahanlığa yürüdüm, çorapları gün ışığında yamamaya karar vermiş bir kadına, "Ne oluyor?" diye sordum.

"Götürüyorlar zavallıyı," diye fısıldarken çenesiyle McGivney"le-rin evini gösterdi ... hiç oraya bakmadan ... Kendisine 'merakizade' denmesini istemiyordu.

"Kim?"

"Beyazlı adamlar. Tımarhaneden. Yanlarında hemşireyle yukarı çıktılar."

398

Karşı kaldırıma geçip Bay Kane'in dükkânına girdim, o bana, Bayan McGivney'in son birkaç haftadır giderek daha dalgımlaşüğünü anlattı. Bir hafta boyunca alışverişe gelmeyince Bay Kane kaygılanmış, Sosyal Hizmetler'e bir telefon etmiş, onu bir yoklamalarını istemişti. Genç sosyal görevlilerden biri gelmişti kontrole. (Onları hevesli yüzlerinden, vücudarı her türlü temastan ürkercesine kazık kesilirken çocuklara yönelttikleri cilalı gülümsemelerinden tanırdınız.) Sosyal görevli yukarıya, Bayan McGivney'in dairesine çıkmış, ama çabucak inip kaldırımda etrafına bakmış, sonunda Bay Kane'in dükkânının kapısındaki 'Umumî Telefon' ilanını görmüştü. Hemen karşıya geçmiş, telefonu çevirmiş, ağzını ahizeye yaklaştırarak, alçak sesle, hızlı hızlı konuşmuş (tabii önce ahizeyi mendiliyle iyice sildikten sonra), söyleyeceklerini bitirince çıkıp gitmişti. Yarım ' saat sonra da beyaz araba gelmişti.

f Tekrar sokağa çıktığımda, merak düzeyi öyle yükselmişti ki, ta-• dini ağzınızda hissediyordunuz. Fırtına öncesindeki ozon kokusu gibi. Ama ne kadar merak ederlerse etsinler, hiç kimse Bayan McGivney'in apartmanının iki yanındaki sahanlıklara yerleşmemişti. Yani gösteriyi en iyi izleyebilecekleri yerleri boş bırakmışlardı. Nedenini de biliyordum. Kuzey İnci Sokağının folklorik dogmaları, 'tımarihanelik' insanlara fazla yaklaşmanın tekin bir şey olmadığını söylerdi. Tımarihane görevlileri belki bir anda sizin de yanınıza sarılırdı. Bir sefer daha yapmaktan tasarruf! Ben karşıya geçip Bayan McGivney'in sahanlığında oturmaya karar verdim. Belki onu aşağıya indirdiklerinde, orada tanıdık bir yüz görürse o kadar korkmazdı. Kendisine gülümseyen, tatlı bir söz söyleyen biri belki eline dokunan biri.

On kapı açıldı, indiler. Önce hemşire, sonra genç bir görevli, ardından daha yaşlı, şişman görevli. Sonuncusu Bayan McGivney'i dirseğinden tutmuş sanki onu korumaya çalışıyordu. Söyleyeceklerinin tek kelimesini kaçırmak istemiyormuş gibi başını ona doğru 399

eğmişti. Yanımdan geçmeleri için çekildim, ama Bayan McGivney'in idrar kokan elbisesinin eteği omzuma süründü. Benim orada olduğumun farkına bile varmadan, anlatmayı sürdürüyordu: "... daha sonra komutanı -Yüzbaşı Francis Murphy miydi adı?- bir mektup yazdı, Er McGivney'in neşeli ve istekli bir asker olduğunu, alaydaki herkesin onu sevdiğini bildirdi. Bütün alaydaki herkesin!"

"Yaa, müthiş bir şey," dedi görevli. Bir yandan onun arabaya binmesine yardım ediyordu. "Demek bütün alayda herkes seviyor-muş onu, öyle mi? Hayret bir şey!"

Sürüp gittiler, bir daha da Bayan McGivney'i görmedik.

Herhalde sınıfta oturup hayal kurmak, uyku açığımı ve rüya görme ihtiyacımı bir dereceye kadar karşılıyor olmalıydı, çünkü aslında geceleri beş saatten fazla normal uyku uyuyamıyordum. Sokağa bakmayı kesip yatağıma girdiğimde saat her zaman * geceyarısını geçmiş, sisler inmiş, sokak ışıklarının aydınlattığı yerler arasında kalan karanlık alanlar koyulmuş oluyordu. Gece orada yürüyen biri, karanlığın içinden çıktığında gölgesi uzun ve flu olur, sonra ışığa doğru yürürken kısalıp koyulur ve belirginleşir, ışığa vardığında altından geçip önüne düşer, ışıklı alan boyunca adamın önünde giderken uzar ve flulaşır, sonunda gölge de, adam da, karanlıklar tarafından yutulur giderdi.

Polisin mahalle kavgalarını ayırmaya geldiği gecelerde, benim ön sırada yerim hazır. Devriye arabaları gündüzleri pek gelmezdi, çünkü mahalle kavgaları genellikle içkiliyken

çıkarmış, o da ancak ortalık karardıktan sonra başladı. Devriye arabası geldiğinde ben odamda geriye doğru çekilir, sokaktan gözükmemeyi başardım. Ama tabii devriye arabasının tepesinde dönen kırmızı ışığın duvar-

400

lan ve kaldırımları aydınlatışını izleyebilirdim. İki kez polis, ua, Kane'in dükkânına hırsız girdiği için gelmişti. Bayan Kane pencereden başını çıkarıp mekanik alarm gibi, kulak parçalayan tiz çığlıklar atmış, hırsızlar da afallayıp kaçmışlardı. Bir keresinde de polis sabaha karşı, şafaktan hemen önce gelmişti. Nedeni, yaşlı bir serserinin fittirması, sokağın ilerisinde bodrum camlarını kırıyor olmasıydı. Çıplak ayağıyla tekmeleyerek kırıyordu camları. Sabah olup ben gazete turuma çıktığımda, kaldırımda adamın kanlı ayak izlerini görmüştüm.

Bir gece avutucu bir rüya görürken, iki devriye arabasının çıkardığı gürültüyle uyandım. Yarım düzine polis, arabaların kapılarını çarparak indiler. Patrick Meehan'ı tutuklamaya gelmişlerdi. Kız kardeşi Brigid Meehan'ı arkadaki dar yola götüren bir delikanlıyı fena halde dövdüğü için. Dört polis, kıvranıp kurtulmaya çalışan Patrick'i sahanlığa zor çıkardılar. Çok kızgındılar, çünkü içerideyken polislerden bir ikisini yumruklamıştı. Coplarıyla onu bir temiz dövdüler, sonunda kaldırıma hareketsiz yığıldı. Alıp arabalardan birinin arka koltuğuna attılar. Brigid'le annesi fırlayıp polislere koştular, onlara Patrick'i götürmemeleri için yalvardılar. Polisler Bayan Meehan'ın elini araba kapısının kulbundan çözmeye çalıştılar, ama bırakmıyordu. Kadının tuttuğunu bırakamama konusundaki zorgusundan habersiz oldukları için, onun bilerek kendilerini engellemeye çalıştığını sandılar. İçlerinden- biri copuyla kadının parmak eklemlerine vurdu, ama kadın yine kulbu bırakmadı. Arabayı yavaşça yürütmeye çalıştılar, kadının elini çekeceğini umdular, ama o koşarak onlarla birlikte ilerledi. Bir hayli gittikten sonra eli kulptan ayrıldı, kadın sokağa hıçkırıklar içinde yığıldı. Dizleri çürümüş, kanıyordu.

Devriye arabaları gittiğinde sokak yine boşaldı. Bir tek, sahanlığa, kaldırıma birikmiş, inleyip duran Meehan'lar kaldı. Sokağın ilerisinde Bayan Meehan kaldırımın kenarına oturmuş, eteklerini

40 i

kalçasına sıyırılmış, bir yandan hıçkırıyor, bir yandan diliyle sıyrık dizlerini yalamaya çalışıyordu. Genç Joe Meehan, yani Yaşlı Joe Meehan öldüğü zaman aşiretin lideri olan oğlu, Brigid'i kolundan yakalayıp merdivenlerden çıkardı. Adamın onu kullanmak niyetinde olduğundan emindim ... ağabeyi bir süre için ortalıkta olmayacağına göre!

Savaş filmlerinde ve radyo tiyatrolarında 'Fedakârlık' ve 'Cesaret*' her zaman ana motiflerdi. Etrafta herkes askerdeki evlâtlarımızın durumundan konuşuyor, Ruslar'm üzerindeki baskıyı azaltmak için ikinci cepheyi ne zaman açacağımızı merak ediyordu. Ama insanlar bir yandan da vesikayla alman yiyeceklerden, sürekli karşılaştıkları kıtlıklardan yakınmaktaydı. Pearl Karbondan bu yana ilk defa olarak, 'savaştan sonra' neler yapacaklarından söz etmeye başlamışlardı. Savaş artık hayatın dışsal bir unsuru olmaktan çıkmış, yakamıza sarılan elini gevşetmeye başlamış, tarihe doğru kayıp gitmeye hazırlanıyordu.

Annemle Ben'in bankadaki ortak hesabı, Ben'in her ay yolladığı paralar ve üstüne biriken faizlerle giderek büyüyordu. Zaman zaman ben bile, savaş bittiğinde Wyoming'deki

projeyi gerçekten yapabileceklerini düşünmeye başlamıştım. Annemin bir imza vermesi gerektiğinde onunla birlikte bankaya gittim. Kapitalizm tapınağının serin mermerlerini, koyu renk ahşaplarını, ışıldayan pirinçlerini ilk o zaman gördüm. Bir daha ancak yirmi yıl sonra kendimi bir bankada bulacaktım. Kuzey İnci Sokağı ya da Amerika'daki başka teneke mahallesi insanların çoğu, bir bankanın içini hiç görmeden ömürlerini tüketir giderlerdi. Araba kullanmayı, tatile çıkmayı da hiç denememiş olurlardı tabii. Bankalar, otomobiller, tatiller ..• zenginler içindi bu tür şeyler.

402

Ben ikinci yaralanışının ardından dinlenmek üzere İngiltere'ye yollandıktan sonra, Sinyal Kuvvetleri okulunda ders vermek üzere görevlendirilmiş, orada tekrar yükselip bir kere daha çavuş olmuştu. ; Mektuplarında Anne-Marie'nin dans derslerinin nasıl gittiğini sor-/mayı asla unutmazdı (herkesin en sevdiği dansöz!). Benim okulda ;|, hâlâ yıldız öğrenci olup olmadığını da soruyordu (şey, değildim • aslında). Sınıfta sivrilmeye çabalarıma son vermiştim, çünkü ... neye I yarayacaktı? Eğer annemle Ben'in arası bozulursa, zaten on altı | yaşında işe girmek zorundaydım. Ne diye zahmet edecektim ki?

O yıl okulda fazla bir çaba göstermedim ama her akşam iki saatimi, Cumartesi günleri de tüm öğleden sonramı, Poil de Carotte'u Fransızca'dan İngilizce'ye çevirmeye ayırdım. Kitabı kütüphanenin yabancı dil raflarında, bir Fransızca sözlükle ve Fransızca dilbilgisine giriş kitabıyla birlikte keşfetmiştim. Renkli camlı pencerenin altında, pufundayıp içini çeken kaloriferin yanbaşımda, o kitaptaki cümleleri düşman şifresi çözercesine adanmış bir çabayla çözmüştüm. Bu iş, içimde yaşayan o rol yapmaya meraklı çocuğun çok hoşuna gitmişti. Böyle bir girişime kalkışmak için yaptığım tek hazırlığın, Kendi Kendine Lise Dersleri adlı kitaptan otuz iki sayfalık 'Fransızca'ya Giriş' bölümünü dikkatle okumak olduğu düşünülürse, kitaptaki bir sürü paragrafı oldukça muğlak bıraktığıma da şükretmek gerekir herhalde ... zaten Fransız edebiyatında böyle bir niteliğin genelde var olduğu söyleniyordu.

"Şu andış programımızı yanda keserek..."

Tarih 6 Haziran 1944'tü. Müttefikler Normandiya kumsalına çıkarma yapıyordu. Annem o gece hiç uyumamıştı. Ben sürekli olarak, Kuzey Afrika ve Sicilya'da aldığı yaralar nedeniyle hep İngilte-

403

re'de kalacağına, aktif göreve gitmeyeceğine ilişkin güvence verip dursa da, annem onun da çıkarmada olduğundan emindi. Bütün ^ece pinokl oynadık, VVyoming'den, Ben gelince yapacağımız şeylerden söz ettik. Bir iki kere onu güldürdüm, kazanmasına izin verdim, kaybettiğime kızmış gibi yaptım, ama aslında Ben'in sağ salim durumda olduğuna ancak bir hafta sonra gelen V-posta mektuptan sonra inanabildi. Mektup İngiltere'den postalanmıştı, üstünde de çıkarma gününden sonraki bir tarihin damgası vardı. Omuzlarımdan bir ağırlığın kalktığı hissettim. Onların evlenip sonsuza kadar mutlu olmasından, beni de serbest bırakmalarından başka hiçbir şey istemiyordum. Boşanma resmen gerçekleşikten sonra bile, bir akşam okuldan döndüğümde babamı mutfakta yeşil gazoz içip yeşil pasta yerken bulacağımdan, annemin de sevinç içinde olacağından korkup durmaktaydım. Annem bana dönüp, babama bir şans daha tanımaya karar verdiğini söyleyecekti. Ben'e mektup yazıp durumu açıklamamı isteyeceklerdi. (Kelimeler konusunda

çok başarılısın, -yavrum.) Tabii bir süre sonra Ray yine kaçacak, annem depresyonlara yuvarlanacak, ben de yaşadığı süre boyunca ona bakmak zo* runda kalacaktım. Tabu kendi ömrüm boyunca da.

Normandiya çıkarmasının haberini izleyen güf, gazetenin baş sayfasında Cotentin Yarımadası'nın haritası vardı. Minik boyda Amerikan, İngiliz ve Kanada bayrakları, saldırı kumsallarını işaretliyordu. Utah, Omaha, Juno ve Sword. Haritayı gazeteden kestim, radyonun yanındaki duvara yapıştırdım. Artık yayınlanan olayları izleyebilecektim. Spikerlerin sesi güven doluydu ama o ilk birkaç gün boyunca askerler pek bir ilerleme kaydetmiyordu. Kanlı Omaha kumsalında askerlerimizin ne büyük kayıplara uğradığı bize hiç söylenmediği gibi, yeniden denize dökülmekten kıl payı kurtulduklarından da haberimiz yoktu.62

404

Yaz geçti, Emek Bayramı geldi, okulun açılması yaklaştı Washington Park'taki ağaçların yaprakları önce akın rengine, sonra kızıla dönüştü, sonra koptular, yerlerde derin yığınlar oluşturdular Çocukların o yığınları dağıtmaması gerekiyordu, ama tabii dağıtıyorlardı. Sonra da, tırnığını sallayarak peşlerine düşen park görevlisinden kaçıyorlardı. Derken sonbaharın sonu geldi, geceler söğüdü, gevrek yıldızlar çok yakma gelmiş gibi görünmeye başladı An-nem, Anne-Marie ve ben, Paramount Sinemasındaki Tabak Geceli si'nden sonra, yürüyerek eve dönüyorduk. Sinemada Humphrey ! Bogart bir küpte görünmüş, bizden istekte bulunmuştu - Size söylüyorum, evet, şu anda sinemada oturmakta olan size. Keselerinizin dibini yoklayın, Üçüncü Tertip Savaş Bonoları'na yazdın, çocuklarımıza, Japonlarla Naziler'i yenip evlerine, sevgili aüelerine dönebil-meleri için gereken silahlan ve uçakları alabilelim. Sonra ışıklar yanmış, yer gösterenler gelip formları dağıtmışlardı. Bu kâğıtlara kaç para taahhüt ettiğimizi yazacaktık. Savaş pullarından alacak kadar bile paramız olmayışı nedeniyle hep utanç duymuştum nerede kaldı en ucuzu 18,75 dolar olan bonolardan almak! Ama annem formu dostça bir gülümsemeyle adamın elinden aldı, daha sonra pinokl puanlarımızı yazarken kullanmak üzere katlayıp çantasına koydu.

O upuzun, yorucu 1944-45 kışı boyunca, Avrupa'daki ordularımızın ilerleyişini gösteren pek çok haritayı kesip duvarlara yapıştırdım, akşam haberlerinden ve sinemalardaki haber filmlerinden olup bitenleri izledim. Fransa'yı kurtarışımıza kadar, düşman mevzilerini ve bizim operasyonlarımızı nice çizgilerle, bloklarla, kıvrılan oklarla işaretledim. Bu arada Japonlar'a karşı da Pasifik'te çarpışıyorduk Mevzilerini sağlam kurmuş, inatçı düşmana karşı, adalar arası amfibi harekâtlarda bizim gençlerimiz ölüyordu. Ama benim ailem için asıl savaş Avrupa'daydı. Ben'in ve tüm gelecek umutlarımızın bulunduğu yerde.

405

Poil de Carotte'u bitirip Le Comte de Monte Cristo'ya'' başladun. Belki de zengin ve ünlü bir çevirmen olurum ... ah, bir de şu şartlı gelecek zaman' kipinin sırrım çözebilsem!
Jules Renard'ın Havuç Tüyü adlı romanı.

Alexandre Dumas'nın Monte Kristo Kontu adlı romanı.

406

AVRUPA'DA ZAFER

M, /garları köşe başlarında uğûduyor, tozlan döndürüp gözle, ^üyor, dişlerin

arasında gıcırdayordu. Mevsim dışı sayılacak kadau ^iy bir riicgâr, okuldan dönerken Livingston Caddesi'nde beni a ^Uk ^n yoI<ms̄ aşağı itip durmaktaydı. Kollarımı iki yana açıp daha rK\ d*/ yelken alam oluşturmaya çalışıyor, rüzgârın beni hiç çabas, 'ş y^iasını. Lstiyordum. Ertesi sabah şafak sökmeden önce aynı rv. ^Şir/' tepeye ırırmanmayı iki kat zorlaştırıyor, o güce daha az alan * \ ^r, ^k içi» iki büklüm eğiliyordum. Radyodaki haber yorumcu 'in/fer doka. bir edayla bize, Amerikan ve İngiliz askerlerinin Bı\ za/ -vaşı'acan sağ çıktıktan sonra artık Almaniar'ı Ren üzerinden , Sa/Va doğun sürmekte olduklarını, beri yandan Ruslar'ın da onları hxy an Beifin'e doğru itmekte olduğunu söylüyordu. Zaferi kazanı W/ hâlâ «-un sürebilir miydi?63

Be: ^ . ız ^aş çamlarına kişisel katkım, Errol Fiyim ya da John Wayne» sa ktörleim küstah Naziler'i ya da sinsi Japonlar'ı binlerle biçtiğiî ^ 9 filmleLnin parçalanndan oluşturduğum karmaşık bir savaş ^aş /du. Tim hikâye oyunlarım arasında en atletik, en ger-407

ptte'u bitirip Le Comte de Monte Crato'ya" başladım. Poü de ^ /ov f. ve ünlü bir çevirmen olurdu ... ah, bir de şu 'şartlı Belki de zef m ' kipinm sırrını çözebilsem! gelecek za\\p' i

jı Havuç Tüyü adlı tornanı.

Jule

jud'^nas'nın Monte Kristo Kontu adlı romanı.

Ale^o/

Ret1.

w"

406

AVRUPA'DA ZAFER

Mart rüzgârları köşe başlarında uğulduyor, tozlan döndürüp gözleri yakıyor, dişlerin arasında gıcırdayordu. Mevsim dışı sayılacak kadar soğuk bir rüzgâr, okuldan dönerken Livingston Caddesi'nde beni arkamdan yokuş aşağı itip durmaktaydı. Kollarımı iki yana açıp daha geniş yelken alanı oluşturmaya çalışıyor, rüzgârın beni hiç çabasız taşımamasını istiyordum. Ertesi sabah şafak sökmeden önce aynı rüzgâr, tepeye tırmanmayı iki kat zorlaştırıyor, o güce daha az alan yaratmak için iki büklüm eğiliyordum. Radyodaki haber yorumcuları zafer dolu bir edayla bize, Amerikan ve İngiliz askerlerinin Bulge Savaşı'ndan sağ çıktıktan sonra artık Almanlar'ı Ren üzerinden doğuya doğru sürmekte olduklarını, beri yandan Ruslar'ın da onları doğudan Berlin'e doğru itmekte olduğunu söylüyordu. Zaferi kazanmamız hâlâ uzun sürebilir miydi?63

Benim savaş çabalarına kişisel katkım, Errol Flynn ya da John Wayne gibi aktörlerin küstah Naziler'i ya da sinsi Japonlar'ı binlerle biçtiği savaş filmlerinin parçalarından oluşturduğum karmaşık bir savaş oyunuydu. Tüm hikâye oyunlarım arasında en atletik, en ger-

407

Poil de Carotte'u bitirip Le Comte de Monte Cristo'yaa başlad Belki de zengin ve ünlü bir çevirmen olurdu ... ah, bir de şu 'ş^' gelecek zaman' kipinin sırrını çözebilsem!

|

Jules Renard'ın Havuç Tüyü adh romanı.

Alexandre Dumas'nın Monte Kristo Kontu adh romanı.

406

AVRUPA'DA ZAFER

Mart rüzgârları köşe başlarında uğulduyor, tozlan döndürüp gözleri yakıyor, dişlerin arasında gıcırdayıyordu. Mevsim dışı sayılacak kadar soğuk bir rüzgâr, okuldan dönerken Livingston Caddesi'nde beni arkamdan yokuş aşağı itip durmaktaydı. Kollarımı iki yana açıp daha geniş yelken alanı oluşturmaya çalışıyor, rüzgârın beni hiç çabasız taşımamasını istiyordum. Ertesi sabah şafak sökmeden önce aynı rüzgâr, tepeye tırmanmayı iki kat zorlaştırıyor, o güce daha az alan yaratmak için iki büklüm eğiliyordum. Radyodaki haber yorumcuları zafer dolu bir edayla bize, Amerikan ve İngiliz askerlerinin Bulge Savaşı'ndan sağ çıktıktan sonra artık Almanlar'ı Ren üzerinden doğuya doğru sürmekte olduklarını, beri yandan Ruslar'ın da onları doğudan Berlin'e doğru itmekte olduğunu söylüyordu. Zaferi banmamız hâlâ uzun sürebilir miydi?63

enim savaş çabalarına kişisel katkı, Errol Flynn ya da John yne gibi aktörlerin küstah Nazilert ya da sinsi Japonlar'ı binlerle biçtiği

savaş filmlerinin parçalarından oluşturduğum karmaşık bir onuydu. Tüm hikâye oyunlarım arasında en atletik, en ger-407

Poil de Carotte'u bitirip Le Comte de Monte Oisto'ya" başladım. Belki de zengin ve ünlü bü" çevirmen olurdu ... ah, bir de şu 'şartlı gelecek zaman' kipinin sırrını çözebilsem!

Jules Renard'ın Havuç Tüyü adlı romanı.

Alexandre Dumas'nın Monte Kristo Kontu adlı romanı.

406

AVRUPA'DA ZAFER

Mart rüzgârları köşe başlarında uğulduyor, tozları döndürüp gözleri yakıyor, dişlerin arasında gıcırdayıyordu. Mevsim dışı sayılacak kadar soğuk bir rüzgâr, okuldan dönerken Livingston Caddesi'nde beni arkamdan yokuş aşağı irip durmaktaydı. Kollarımı iki yana açıp daha geniş yelken alanı oluşturmaya çalışıyor, rüzgârın beni hiç çabasız taşımamasını istiyordum. Ertesi sabah şafak sökmeden önce aynı rüzgâr, tepeye tırmanmayı iki kat zorlaştırıyor, o güce daha az alan yaratmak için iki büklüm eğiliyordum. Radyodaki haber yorumcuları zafer dolu bir edayla bize, Amerikan ve İngiliz askerlerinin Bulge Savaşı'ndan sağ çıktıktan sonra artık Almanlar'ı Ren üzerinden doğuya doğru sürmekte olduklarını, beri yandan Ruslar'ın da onları doğudan Berlin'e doğru itmekte olduğunu söylüyordu. Zaferi kazanmamız hâlâ uzun sürebilir miydi?63

Benim savaş çabalarına kişisel katkı, Errol Flynn ya da John Wayne gibi aktörlerin küstah Naziler'i ya da sinsi Japonlar'ı binlerle biçtiği savaş filmlerinin parçalarından oluşturduğum karmaşık bir savaş oyunuydu. Tüm hikâye oyunlarım arasında en atletik, en ger-

407

çekçi, en zor ve en tatmin edici oyun buydu, ayrıca oynayacağım son oyun da buydu.

Savaşın o son Mart ayında, sırayla ilk üç Cumartesi, çalar saatimi sabahın dördüne kurdum,

sessizce giyindim, evden dışarı süzülüp karanlık sokaklardan Washington Park'a, oradaki minyatür göle ve kayıkhaneye bakan yassı doruklu yapay tepeye doğruldum. Doğan güneş parktaki ağaçların en üst yapraklarını yaldız rengine boyamaya başladığında, tepenin sarp yamacına tırmanmaya başlayacak, her ikinci adımda çiğ damlalarıyla kaplı odara doğru gerisingeri kayacaktım. Tepeye vardığımda oyun, çıtırdayan telsiz değneğimden gelen emirle başlayacaktı. (Konuştuktan sonra her seferinde 'tamam' diyecek, başparmağımla değneğin yan tarafını sıvazlayacaktım ki karşı taraf konuşabilsin. Tabii karşı tarafın konuşması sırasında da sesimi metalik çıkarmak, araya biraz parazit katmak şarttı.) Bana verilen emir, sadık adamlarımla'birlikte bu tepeni, Almanlar'ın (ya da Japonların) son saldırısını püskürtebilecek takviye kuvvetler gelinceye kadar korumaktı. Görevi bilinçli olarak kabul etmiştim. Ne büyük fedakârlıklar gerektirdiğinin farkındaydım. Eski adamlarımı topladım, onlara bizden ne beklendiğini açıkladım. Sesim gergin, acı doluydu, çünkü en tehlikeli göreve bir kere daha biz seçilmiştik. Neden her zaman pis işler bize kalıyordu? Neden biz? Bu seferkini başarma ihtimalimiz çok azdı, ama adamlarım yine de beni izleme konusunda istekliydi. Evet, cehennem dibine bue olsa!

Teleskop değneğimle araziye inceliyordum ki, birdenbire çevremizin makineli tüfek rampalarıyla sarılı olduğunu fark ettim. Ateşe başladılar, tepesi yassı kumulumuzu her yönden toz duman etmeye koyuldular. Bu çılgın ateş yağmurunun altında, tepenin bir yamacından ötekine koşuyor, aşağıdaki düşmana değneğimle peşpeşe fişekler yağıdırıyor, bir yandan da adamlarıma emirler haykırıyor, onları heveslendirmeye çalışıyordum. Adamlarım birer birer vuruluyordu. Gail Öldüğünde, başı benim dizlerime düştü. Yüzüme bulutlu

408

bir hayranlık gülümsemesiyle bakıyordu. Telsiz değneğimle bir yandan da merkeze durumu bildiriyor, haber akışım hiç kesmiyordum. Bu iş de ayrı bir ses akrobasisi gerektiriyordu, çünkü hem yarım düzine kahramanın diyalogunu tek başıma götürüyordum, hem de kafamın birkaç santim uzağımdan seken kurşunların ses efektini taklit ediyordum. Çömelik durumda koşarken dizlerim neredeyse çeneme değecekti (Bir seferinde olmuştu da ... dilimi ısırılmışım, lanet olsun!). Tam tepenin öbür yanına vardığımda, Reggie isabet aldı. İngilizler'e uygun ukalâ bir espri patlatırken öldü. Esas komik şakayı söyleyemeden son nefesini verdiği için onun yerine ben söyledim. Sadık adamlarımdan en son ölen her zaman Tonto'ydu. İki Kızılderili kan kardeşi olarak, aramızda teatral son sözlere gerek yoktu. Gözyaşlarına da. Gözle görülebilecek duygusallık gösterilerine de. Başını hafifçe sallayarak son vedasını etti, ben de başımı salladım, sonra öldü. Hemen makineli tüfek değneğimi kaptım, yamacın bir yanından ötekine koştum, tırmanmakta olan Alman (ya da Japon) taburlarım biçtim, buru sonunda müttefik güçlerinin kayıkhaneye yakınındaki mevzilerine süzülüklerini görene kadar sürdürdüm. Günü kurtarmıştım! Demokrasi artık Totaliterciliği yenmişti; inandıkları uğruna savaşan özgür insanların yenilmez olduğunu göstermiştim, çünkü onlar...

Ama tam o anda bir kurşun mideme girdi, bir başkası omzuma saplandı, üçüncüsünü de sırtıma yedim. Derken dördüncü bir kurşun kalçama girdi. Olduğum yerde döndüm, sendeledim, tökezledim, dik tepenin kenarına emekledim, ta aşağıya kadar yuvarlandım ... yolda bir yığın darbe, çarpma, burkma, çürük ve sıyrık alarak tabii.

Tepenin dibinde kıpırdamadan yatıyordum. Bacaklarım, kollarım, olmayacak açılarda kıvrılmış, kırık kemikleri, kopuk lifleri temsil ediyordu. Uzun zaman sonra kıpırdandım, gözlerimi açtım, yavaşça doğruldum. Önce diz üstüne kalktım, sonra umutsuz bir ça-

409
bayla, bir iki kere devrildikten sonra, ayağa kalkmayı başardım. Her sabah sarp tepeye birkaç kere sendeleyerek tırmanıyor, düşüşü tekrarlıyordum. Ancak kusursuzluğuna karar verdiğim, içinden her katre kahramanlık ruhunu çekip aldığıma inandığım zaman, Washington Parkı'ndan çıkıyor, erken kalkan tek tük yayalara katılıp uzun bir yürüyüş sonucu eve, dizlerimdeki yaralan temizlemeye gidiyordum. Yırtık pırtık giysilerimi değiştikten sonra, Cumartesi para toplama raundlarım için hazırlanıyordum. Para toplama işini, en yakın arkadaştan yanibaşında öldüğü için erken olgunlaşan bir çocuğun ağırbaşlılığı içinde yapıyordum.

Peşpeşe üç Cumartesi, Washington Parkı tepesinde 'Demokrasi'yi ben kurtardım. Üçüncü kahramanca savaştan sonra, kalçalarım biriken çürüklerin etkisiyle tutulmuş, dizlerim ve yanaklarım sıynl-mış, bileğim burkulmuştu. Son Cumartesi sabahı dört kişilik gondol salıncağın yanına dikildiğimde, parkta erken saatte yürüyüşe çıkmış pek az insan vardı. Orada dururken içimde acı-tatlı bir duygular karışımı hissediyordum. Gözlerim nemliydi. Bir daha asla hikâye oyunu oynamayacağımın farkındaydım. O yaratıcı, değerli, saçma sapan maceralara kaçışlar artık arkamda kalıyordu.64

Eğlence arayan bir oğlan çocuktan, sorumluluk sahibi erkekliğe geçişimin sembolü olarak, teleskop/makinelili tüfek/telsiz/plazma kabı değneğimi, kocaman tahta salıncağın bir kenarına bıraktım, hızlı adımlarla patikada kapıya doğru ilerledim, beni evime ve sorumluluklarıma götürecektir yan yola çıktım.

Clinton Caddesi'ne üç blok kala durdum, döndüm, geriye doğru bir koşu kopardım, parkın kapısından geçtim, değneğimi çocuklardan biri aptalca oyunlar oynamak için çalmadığı için Tanrı'ya şükrettim. Onu alıp yeniden eve doğruldum ... ne olur ne olmaz.65

410

Washington Parkı'ndaki doruğu yassı tepede sahnelenen epik savunma mücadelem, Üçüncü Reich'in düşüşünde etkili bir faktör olduğunu iddia edecek değüim, ama 7 Mayıs günü, sabah savaşlarımın en sonuncusundan topallayarak eve dönüşümden iki gün sonra Almanya'nın teslim olması ve Avrupa'daki savaşın sona ermesi sadece rastlantı olabilir miydi?

İnci Sokağı'yla Devlet Sokağı'nın kesiştiği köşelerin birinde ben ikinci baskıları satmak için haykırırken, öbür üç köşede de diğer gazeteci çocuklar gırtlaklarım parçalıyorlardı.

ALMANYA TESLİM OLDU!

AVRUPA'DA ZAFER Ha/di şimdi de Japonların hakkından gelelim!

İki haftadır Ben'den haber almamıştık Annemin içinde bir duygu, ona bir şeyler olduğunu fısıldıyordu. Belki Almanlar teslim olmadan hemen önce Almanya'ya gönderilmişti ya da belki yeniden yaralanmıştı ... hattâ belki de daha beteri. Babasının kendisine Plattsburg'lu bir gençten söz edişini hatırlıyordu annem. Çocuk 'Büyük Savaş'ta en son ölen Amerikalı'ydı. Ateşkesin devreye girmesinden on dakika önce, bir serseri kurşun girmişti vücuduna. Ona güvence vermeye çalıştım, ordunun iki kere yaralanmış bir adamı yeniden savaş hattına sürmeyeceğini söyledim, ama o, "Belki haklısın, ama ne derler, unutma," dedi.

"Yıldırım hep üç kere düşer."

"Şey, evet... orası da öyle."

411

Bizim mahallede kimin telefon etmesi gerekse, Bay Kane'in dükkânında duvara asılı telefonu kullanmak zorundaydı. Şehirlerarası konuşacaksanız, Bay Kane size bir avuç bozuk para verir, siz de santrali arar, isteğinizi yazdırırdınız. Çıkıp Kane'lerin yan merdivenine oturur, telefonun yirmi dakika ya da yarım saate kadar bağlanmasını beklerdiniz. Santral arar, konuşacağınız kişinin hatta hazır olduğunu söylerdi. Konuşmaya başlamadan önce, kutuya bozuk paralardan atmaya başlardınız ... santral size, bu attıklarınızın üç dakika için yeterli olduğunu söyleyene kadar. Sonra mümkün olduğunca kısa sürede söyleyeceklerinizi söyleyip işi bitirmeye çalışırdınız. Çocuklar telefonla oynamasın diye (dolaşan söylentilere göre, tam gerekli anda mandala basarsanız telefonda bozuk paralar dökülecekti), onu duvarda oldukça yüksek bir yere asmışlardı. Kısa boylu yaşlı kadınlar, duvardaki alıcıya yaklaşabilmek için parmak uçlarına yükselmek zorundaydı. Seslerini o alıcıya ulaştırabilme çabası içinde yüksek sesle konuşmaya çalışırken, bir yandan da Bayan Kane duymasın diye kaygılanışlarını seyretmek eğlenceliydi. Ne zaman santral kanalıyla arama yapılsa, Bayan Kane mutlaka ^ dükkânda yapılacak bir iş bulur, gelirdi... örneğin telefonun yanındaki rafa dizilmiş domates konservelerini saymak gibi işler! Ara sıra Bay Kane dışarıdan gelen telefonlara da cevap vermek durumundaydı. Yeni bir göreve gitmeden önce birkaç gün izin almış oğullar ya da kocalar arardı. Bunu telgrafla bildirmek istemezlerdi, çünkü İnci Sokağı'nda telgraf demek, biri öldü demektir. Böyle bir telefon geldiğinde Bay Kane dükkânı karısına emanet edip sokağa fırlar, telefon kime gelmişse ona, hemen dükkâna yetişmesini söylerdi ... yoksa arayan oğul ya da koca, telefon parası yüzünden neredeyse 'kolunu ya da bacağını kaybetmek üzereydi'* ... bu da savaşa gitmek üzere olan birinden söz ederken kullanmaya pek uygun bir deyim değildi ama ... neyse!

'büyük masraf edecek' anlamında İngilizce bir deyim çevirisiz.

412

Radyonun çevresinde oturmuş, Pasifikte devam eden savaşın haberlerini dinliyorduk ki... kapı vuruldu. Gelen Bay Kane'di- faklardan telefonumuz vardı. Annem bana baktığında gözler1 orku doluydu. "Ah ulu Tanrım! Demiştim sana-! Bir terslik olduğu1111 lu" yordum! Ah ulu Tanrım!"

Anne-Marie'yle ben de onunla birlikte dükkâna koştuk- Annem kablonun ucunda sallanan kulaklığı eline alırken sanki zehir1* yılan tutuyordu. Dudaklarını alıcıya cesaret edebildiği kadar yak^S^a-rak, "Alo?" dedi. Sesi titrek, kırılıyordu. Anne-Marie, anneli te'e" fondan gelen sesi duyduğu anda yüzünde göreceğinden emi11 ° du-ğu ifadeyi görmemek için başını çevirdi. Haberinin kötü bir SeV ^"tasını bekliyordu. Arkasını dönmüş, dükkânın ön kapısında11 dl?an bakıyor, bir yandan saçından bir tutamı almış, kemiriyordu- dedi annem. Bir süre dinledikten sonra, "Ne zaman?" diye sordu-Anne-Marie gözünde göllenen yaşlarla bana baktı. Konuşa ^rm çoğunu karşı taraf yapıyordu. Annem, "Anlıyorum, peki tam3*11' Ş1" bi şeyler söylemekle yetiniyordu. Bayan Kane bu kopuk kel**"6 *" lerden bizim trajedimizi oluşturamadığı için çaresizlik içinde)^1' u" tu saymaktan vazgeçti, tezgâha abandı, açıktan açığa anneflin ^z ifadesini inceleyip oradan

bir şeyler yakalamaya çalıştı. Soîluncla annem, "Ne zaman olacak bu?" diye sordu, "Anlıyorum ... E^e' tt~

ladım ... Peki ..." diye devam etti. Bu kelimelerdeki belirsizi**' ^'

'belki

ne-Marie'nin kaşlarını kaldırmasına yol açtı, ben de kendime, ^"

de-her-şey-yolundadır' ifadesini seçtim, alt dudağımı ileri uza 'P omuzlanmı kaldırdım. O sırada annem, "Pekâla, kendine W1 a*-Evet, yaparım. Hoşça kal. Efendim?" dedi, Sesini kısıp, "Eve*" ben de," diyerek konuşmayı bitirdi, telefonu kapattı. Bize döndük111106 gülümsüyordu. "Arayan ..." Ama Bayan Kane'in meraklı s^xa öl görünce, "Eve döndüğümüzde anlatırım," demeyi seçti.

Anne-Marie'yle ikisi dükkândan çıktılar, ben bu arad& ^ Kane'e, bizi çağdırmaya geldiği için teşekkür ettim.

413

Bayan Kane meraktan ölerək, "Kötü haber değildir umarım," dedi. Gözlerine baktım, kaşlarımı çattım ... sanki her şeyi açıklayacak kelimeleri anyormuşum gibi. Ama sonunda konuşamayacak kadar duygulanmış durumda, başımı iki yana salladım, dönüp dükkândan çıktım.

Eve vardığımızda annem haberi verdi. Ben Avrupa'da son ölen asker değildi. Birden gözlerime yaşlar doldu, kabullenmek istemediğim kadar kaygılanmış olduğumu o zaman anladım. Ben artık vatana, Fort Dix-New Jersey'e geri yollanmıştı. Aramasının nedeni, sicili gelir gelmez birikmiş izinlerinden birazını kullanacağını, annemle evlenmek üzere Albany'ye geleceğini söylemek içindi.

Demek işler her şeye rağmen yolunda gidiyordu. Ama benim buna güvenmeye cesaretim yoktu. Annemin ilk randevusuna hazırlanan hevesli kızlar gibi davranmasını seyretmek de bana bir tuhaf geliyordu. Birkaç akşam boyunca, Anne-Marie'yle ikisi mutfak masası başında düğünden söz ederken ben uzak durmaya çalıştım (basit bir tören olacaktı... kilisede olmayacaktı tabii, çünkü annem boşanmış bir kadındı ...), annemin ne giyeceğinden falan söz ediyorlardı (gelinliğe fazla benzememeliydi, güzel bir baharlık takım olursa, daha sonra da giyebilirdi ... ona uyan şapka, pabuç ve eldiven ... kocaman şapka değil, ufak bir kep, önünde biraz tül ...). Anne-Marie'nin Yıldızlar Terzisi olarak tecrübesi çok değerliydi. Balayı da yok, diye duyuruda bulundu annem. Nokta, cümlelerin sonu! Bizi yalnız bırakmak istemiyordu. Hem zaten, ikinci evlilikte balayı biraz tuhaf olurdu. Ne de olsa, ikinci evlilikler birinciler gibi değildi. Onlar daha çok ... düzenlenerek yapılan şeylerdi. Yo, halayına gitmeyecekti. Nikâhtan sonra küçük bir davet, o kadar.

"Ama burada olmaz," dedi annem birdenbire. "Nikâhtan çıkıp Albany-New York'taki Kuzey İnci Sokağı'na dünyada dönmem. Teneke mahallesinde evlenemem, o kesin! Nokta! Hikâyenin sonu!"

414

"Ama ... nerede o zaman?" diye sordum.

Annem üç saniye kadar düşündü, sonunda, "Kuzinim Lornâ'nın evinde," dedi.

"Granville'de mi?" İnanamamıştım. "Tonio'nun evinde mi?"

"Lorna benim baş nedimem olur."

"Ya Tonio? Ben onu sağdııcı olarak ister mi sence?"

'Tonio'nun sağdıç olması gerekmez. O belki ... tanık olur. En azından bu kadarını yapmalılar ... bunca yıl bize yardım etmek için parmaklarını bile kıpırdatmadıkları düşünülürse!"

"Evet, ama ..."

"Bu gece Lorna'ya yazarım."

"Ama, anne ..."

"Ben kararımı verdim! Her kadm, ailesinin kucağından çıkarak evlenmeli. Belki de ilk evliliğim o yüzden ters gitti. Babam Rayl sevmemişti, biz de kaçıp Connecticufta evlendik, çünkü orada kan tahlili falan beklemek gerekmiyordu. Törenin tümü on dakika sürdü. Bize iyi şanslar düeyecek aileler de, arkadaşlar da yoktu. Sonunda da neler oldu, biliyorsunuz. Yo, bu sefer kuzinimin evinden gideceğim nikâha. O kesin!"

Ancak duyulacak bir fısıltıyla, "-...nokta, cümlelerin sonu," diye ekledim. "Paragrafın sonu, bölümün sonu, hikâyenin sonu, ve de..."

Hafta soluk soluğa planlamalarla, beklentilerle geçti. Annemle Anne-Marie arasındaki çene çalma seansları, paylaştıkları yatak odasında gecenin geç saatlerine kadar sürüyordu. Bir yataktan diğerine, düğün için planlar yapıyorlar, savaştan sonra neler yapacağımızı konuşuyorlardı. Turist kabinleri, kırmızı kareli örtüleri olan kafe, Anne-Marie'nin dans kariyeri, benim VVyoming'de ünlü doktorlardan biri oluşum. Salondaki yatağımın mınıldana mırıldana yäu-

415

yordum. Onlar da arkadaki yatak odasında, karanlığın içinde, altın geleceğimizi kurguluyorlardı.

Annem kuzini Lorna'ya mektup yazdı. Gelen cevap, altı çizilmiş kelimelerle, ünlem işaretleriyle doluydu. Lorna, annemle Ben'in kendi evinden çıkarak evlenmesine çok sevinmişti! Albanyde bizi ziyaret ettiklerinden beri hep, yeniden yakınlaşmalarına yol açacak bir fırsat çıkmasını bekliyor, dua ediyordu ... genç kızken o dans kupalarını aldıkları günlerde olduğu gibi. Hatırlıyor musun? Harika bir ekiptik! Herkesi çıldırtıyorduk!

Annem, kuzininin Tonio'dan hiç söz etmediğinin farkına bile varmadı, bu durumda, ben de o noktaya ilişmedim.

O haftaların umut dolu havasının bir göstergesi de, Anne-Marie'yle benim akşam yemeklerini pişirirken uzun şarkı seanslarına başlamamızdı. Yemeği yerken, sonra mutfak masası başında otururken de devam ediyorduk. Üçümüz masanın çevresine yerleşiyor, "Bu Şarkının Adı Ne" oynuyor, 1944'ün 'hit'lerinin sözlerini eksiksiz söyleme konusunda birbirimize meydan okuyorduk.66 *

Temmuz ortalarında bir gece, geç saatte, Bay Kane uykusundan yeni uyanmış, saçı başı dağınık, çıkageldi. Bize telefon vardı. Annem pijamalarının üzerine sabahlığını geçirip karşı kaldırıma koştı. Ben, New Jersey'den arıyordu. Yeni görevi için San Francisco'ya gitmeden önce ona iki aylık maaşıyla birlikte iki hafta da izin vermişlerdi. Mecburi kan tahlilleri yapılır yapılmaz evlenmek istiyordu. Yalnız o kadar da değil, ardından üçümüz birlikte Amerika'yı baştan başa geçip California'ya gidecektik! Almanlar'ın teslim olmasından iki gün sonra Ben'e gelen yeni emirler, onu California'daki iletişim eğitim merkezine gönderiyordu. Yolculuğumuz için tüm ayrıntıları ayarlamıştı. Yasal ailesi olacağımıza göre, yolculuk masraflarını ordu karşılayacaktı. Kendisi önce gidecek, oturacağımız bir yer bulacaktı. Ardından biz, yanımızda götürmemize izin verilen eşyalarla

yola çıkacakük ... çok şeye izin yok korkarım, diyordu. Savas zama nında trenlerde pek de fazla yer yoktu. Annem bu haberleri An Marie'yle ve benimle paylaştığında, nikâhm Lorna'yla Tow "Granvüle'deki evinde olmasma Ben'in ne dediğini merak ediy, dum" yordum. Ama sormadım, çünkü içimde bir duygu, annemi» bunu henüz Ben'e söylemediğini fısıldıyordu.

Anne-Marie de, ben de, o gece uyumakta zorluk cektik California'nın heyecanı müthişti! Filmler diyarı] Ayrıca benim k ramsarl* nedenleri bulma eğilimime rağmen, sonunda g^imt" gelip yaşanmıştı galiba. Yine de kendimi buna tam inandırıyor dum. Kalles kader benim umut dolu olduğumu anlarsa, son ğJL da gemiyi rıhtımın açığında batırabilirdi.

Ertesi sabah Ben geldi. Gece boyunca Alban/ye kadar otoston]a gelmişti. Kucaklaşmalar, öpüşmeler sırasında herkes bir a&zd konuşmaya başladı. Sonra Ben masada yerini aldığı anda bütün mu? fağı o doldurmuş gibi oldu. Öyle uzun zamandır yoktu ki, masarnn" etrafında üçümüz yalnız olmaya fazla alzşmışük. Annemle a™ Marie ona sorular yağdırırken, ellerinin biraz titremekte olduğunu, / bir hayli zarflamış olduğunu fark ettim ... ovalasanız dağılacak <nh! desem, yerinde olurdu. Kuzey Afrika'da da, Sicilya kumsallarında J çatışmalara katılmıştı, iki kere yaralanmış, ölüm korkusunu* ne demek olduğunu öğrenmişti. Bütün bunlar yaşlandırmıştı onu Ölümsüzlük duygusunu elinden almıştı.

O gece geç saatte, Anne-Marie ile ben yataklarımıza yattıktan sonra, mutfaktan gelen gerilimli tartışma seslerini duydum Annem kuzini Lorna'nın evinde evleneceklerini söylemişti. Ben oraya TOnio' nun evi diyor, kendisine neden damşılmadığını bilmek istiyordu Annemin ne dediğini pek duyamadım, ama sesinin tonu biraz bez' gindi. Az sonra Ben, kapıda durup onu öpmeksizin çıktı en üst kat" taki odasına, uyumaya gitti. Geleceğini duyunca annem orayı yen/ den kiralamıştı- ("Mahalle dedikoducularına konuşacak lâf yaratılır"

sam Tanrı cezamı versin!") Ertesi sabah kahvaltı masasındaki genel hava, dikenli terbiye havasıydı. Çocukların boyun adalelerini kasan bir hava ... çünkü boyunlarını içeri çekip küçülmeye çalışırlardı hep. Ama hafta boyunca gerilim gevşedi, planlama ve türlü listeler çıkarma faaliyetleri arasında eridi. Annemle Ben kan tahlilleri için, bu arada Ben'e yeni bir takım elbise almak için birlikte kent merkezine indiler. Ordudan usanmıştı Ben. Üstünde üniformayla evlenmek istemiyordu. Ama geri döndüklerinde, o gevrek asabiyet havasını da geri getirdiler. Kısa ama kesin bir irade tartışmasının sonunda, Ben lacivert kruvaze bir takım, içine elma yeşili bir gömlek, çizgili bir kravat, bir çift de siyahlı beyazlı ayakkabı beğenmişti ... burun kısmı zımbalı. Alışverişten dönerken bir restorana uğramışlardı. Annem o lokantada ara sıra boşluk doldurma işlerinde çalışmıştı. Bunu yapmalarının nedeni belki de, annemin savaştan dönen kahramanını gösterip övünmek istemesinden olabilirdi. Restorandayken Ben bir şey yapmıştı ... çöreğini çaya batırarak mı yemişti, öyle bir şey. Annem de ona, ahırda doğanlarla ilgili birkaç söz söylemişti. Zaten giysi seçimindeki tartışmaları da çok tazeydi. Ben masanın üzerine paralan şrdk diye şaklatmış, kalkıp dükkândan çıkmış, bu davranışı dükkândaki eski çalışma arkadaşlarına izah etme işini anneme bırakmıştı. Annemi bırakıp çıkmak, yapabileceği şeylerin en kötüsüydü. Karanlık

sembolizm işaretleriyle dolu bir anlam taşıyordu.

Annemin her şeyi (Ben'in iyiliği için tabii) kontrol etme merakına işaret eden başka durumlar da vardı ve onlar da direnişle karşılaşıyordu. Ben artık öyle eskisi gibi, eğitilmeye, forma sokulmaya aldırış etmeyen, rahat ve ılımlı kovboy değildi. Hem bir şey daha vardı ... seyrek olarak, kısa sürelerle ortaya çıkan bir şey. Mutfak masasının başında hep birlikte oturmuş, cır cır sohbet ederken, başımı kaldırdığımda onu bir anda ânî bir ruhsal yalnızlığa girmiş buluyordum. Bir an sonra yine bize katılıyor, şakalaşıyor, planlara eğiliyor, hikâyeler anlatıyordu. Sanki içinde bir şey gevşiyor, sonra

418

yine sıkışmış gibi. Çabuk geçen anlardı bunlar. Zamanla iyileşeceğini düşünüyordum. Ama kalıcı bir değişim daha yer almıştı ... Ben artık 'absürd'e olan eğilimini kaybetmişti. Bir ara Olimpiyat oyunlarından söz ediyorduk. Savaş süresince hiç düzenlenmemişti oyunlar. Annem, eğer uzun mesafe kanal pateni de Olimpiyata dahil olsa, kendisinin katılabileceğini, madalyaları toplayabileceğini söyledi. Benim absürd duygum, hemen lâfa karışmama yol açtı, ikimizin birlikte çarşaf sıkma yarışmasına katılmamızı önerdim ... bu da akla, ev işlerinin olimpiyat dalı olarak düşünülmesi konusunu getirdi. Ben hızlı örgü örme yarışmaları da olabileceğini hatırlattım. Parmaklar arasından akan yünün hızından, herhalde şampiyonların derilerinden duman çıkardı. Belki bir de, tek elle örenlerin ihtisas dalı olurdu ... desenli hem de. Serbest stilde örgü de bir başka dal olabilirdi. Direkler dikilir, yün yerine kablo ya da palamar kullanılırdı. Göz ucuyla Ben'e baktım. Onun söze karışmasını, bizi absürdün daha ileri aşamalarına götürmesini bekliyordum. Ama gözlerinden aklının karıştığını okudum. Sanki benim neden söz ettiğimi anlamaya çalışıyordu. Bu durum beni, deminki sessizliklerinden daha çok rahatsız etti. Savaş Ben'i gerçekten değiştirmişti. Çok derin ve gözle görülmez tür değişiklikler. Annem bunları fark etmiyor gibiydi.

Anne-Marie'nin son dans dersine ben de gittim. Ders bittiğinde, annem Bayan La Monte'a bizim California'ya taşınma planlarımızdan söz etti, Anne-Marie'nin keşfedilmeye hazırlanması için oralarda iyi öğretmenler tanıyıp tanımadığını sordu. Bayan LaMonte bir mendili, terlerini emmesi için iki göğsü araşma tıkarırken, şahsen öyle kimseyi tanımadığını, ama zaten oradakilerin New York sahne eğitimine sahip olmasının beklenemeyeceğini söyledi. Kendisi stüdyosunun bugünkü durumunu o ciddi eğitime borçluydu. Anne-Marie bale mayosunu son kere çantasına yerleştirirken, Bayan LaMonte'un annesi, piyano başında oturduğu Sandalyeden bize

419

döndü, alt dudağına yapışmış sigarayı tutup çıkardı, kıs, t Sı öksürdükten sonra anneme, Anne-Marie'nin Califomia'da^]VV« başarılı olacağını, çünkü çok canlı bir kız olduğunu söylev^/jalip nia'da başarı için bir tek şey lazımsa o da canlılıktır, dedi. l> *>

Bir akşam annemle Anne-Marie yine düğünün ayrıntı^ \ pj larken, Ben'le mahallede şöyle bir dolaşmaya çıktık. Dalrr%r tA arka sokaklardan geçerken, orduda başına gelen garhr asl S sıkıcı şeylerden bazılarını anlattı, bu arada savaşta aldığı a ilayı hiç söz etmedi. Ben o konuyu sorduğumda, ya konuyu d*a (ircjp da sessizliğe gömüldü. Savaşın nasıl olduğunu sorduğunrS'nank onu, aylar süren tedirginlik ve can sıkımtısmı izleyen birv z (tekse lık panikler ve öfkeler olarak tarif etti. Eğer panikle öM m\\ bazı şeyler yaptırırsa,

kahraman olurdunuz. Başka tür a**/ ya rırsa, korkak olurdunuz. Mesele bundan ibaretti. KencJeî prüA-göre savaş koskoca bir başarısızlık demekti. Galipler asV" ', ka^V miyordu. Yalnızca düşmandan daha yavaş kaybediyorlar111\ ktS-Ya da ellerinde yeterli birikim malzeme olduğu için ^pediA. daha uzun sürüyordu. Birbirimizin yanında rahat oldu^yuz w uzun süre sessizlik içinde, her birimiz kendi düşüncele^*, gök«n müş durumda yürüyebiliyorduk. Savaşm onu ne kadar >rl|jşu\y-nin farkına vardığımı söylemek istiyordum ona. Ne il ^/sa «i-yapması gerektiğini, sırf biz çocukların hatırı için anvstIJ e\ ^u mek zorunda olmadığını söylemek istiyordum. İçimde.n<inci| n' duygu, onun da cevap olarak bana, anneme bakıp om^Ian}, a ömründe yapmayı en çok istediği şey olduğunu söyleru ^ \@ yordu. Hem annemin geleceğiyle ilgili sorumlulukta^1*.iirtulu' istiyordum, hem de Ben'in gelecekteki mutsuzluğunun^11 i^\ dan. Tam ben bunlan soracak kelimeleri ararken, o kr11 f*' \ kaydırmalı cetvelle aramm nasıl olduğunu sordu. Ço\^cP \ yapmadığımı itiraf ettim. Ama Fransızca okumayı ke£"(,j)cen». öğrenmişim ... enikonu başarıyordum. Bir de bakctımre'J11 \

420

-a^ i ana yaklaşıyoruz. Ben'e annemi ve bizi suçluluk duymaksızın terk çm^&arnemn yolunu açamamıştım. O anda bunu söyleyemediğime -er\ e^*ernnun olduğumu, çünkü o fırsatı ona tanırısam belki de kabul â^K^1 geçeceğinden korktuğumu, kendi kendime bile itiraf etmedim

\J

I\ Ertesi gün Ben bankadaki paralarını çekti, dördümüz birlikte, se te

K k^^e" çınlatan, frenleri gıcırdatan, gaz kokulanyla dolu otobüs iinaline gidip Granville otobüsüne bindik. Annem ona, paranın

x;

-f.

5SM

ğunu bankada bırakmasını kuvvetle öğütlemişti ama o, daha önce cebi^^üide hiç katlanmış para taşımadığını söylemiş, eğer keyif verme-ygca^jrcekse paranın ne işe yarayacağını sormuştu. Bu cevap, annemin jkicj.^IL.de bir aynı konuya geri dönmesini engellememişti tabii. Verdiği oğa% ^! itlere uyulmadığı zaman, bunun nedenini, karşıdakinin öğüdü arıla.vt^ [lamayışına yorumlardı.67 Granville'e kadar uzun süren yolculuk sıras^i* ^asında biz çocuklar şoförün hemen arkasındaki sıraya oturduk. Afin- s' ,nem bu durumda Anne-Marie'nin midesinin daha az bulanacağı-\ı dv^>düşünmüştü.

İ«s i İşe yaramadı. Üstelik bu iş, otobüslere tuvalet koymaya başlamaların^^ indan önceydi. Şoför arabayı kenara çekmek zorunda kaldı. Üç kerey^'re. Anne-Marie çıkıp yol kenarına kuskun diye. Anne-Marie kendini ^ aİ küçük düşmüş hissediyor, yolcular pencereden bakıyor, yüzlerini ^ j,i buruşturup gözlerini kaçırıyor, sonra tekrar bakıyorlardı. Yol üstüüi^ ,cünde yeni ezilmiş canlılara bakar gibi. Annem Ben'le birlikte hem»^ü'/oien arkamızdaki koltuktaydı. Ben'in üstünde fazla nakit para taşıdın pdiğmı en az yarım düzine kere söyledi, duydum. Ben önce hafife alma^ wpaya çalıştı, ardından bu konuyu konuşmak istemediğini söyledi, sonra^ *^Wra batıcı bir sessizliğe büründü, ben öfkesini koltuğumun arkalığının* V j m içinden bile hissedebildim. Derken annem ona, o

koca para

deste^listesini caka için taşımanın taşralılıktan başka bir şey olmadığını

söyle^VfledL

V

421

% < ti i

döndü, alt dudağına yapışmış sigarayı tutup çıkardı, kısa bir süre öksürdükten sonra anneme, Anne-Marie'nin California'da kesinlikle başarılı olacağını, çünkü çok canlı bir kız olduğunu söyledi, California'da başarı için bir tek şey lazımsa o da canlılıktır, dedi.

Bir akşam annemle Anne-Marie yine düğünün ayrıntılarını planlarken, Ben'le mahallede şöyle bir dolaşmaya çıktık. Daha dar olan arka sokaklardan geçerken, orduda başına gelen garip ama can sıkıcı şeylerden bazılarını anlattı, bu arada savaşta aldığı yaralardan hiç söz etmedi. Ben o konuyu sorduğumda, ya konuyu değiştirdi ya da sessizliğe gömüldü. Savaşın nasıl olduğunu sorduğum zaman ise onu, aylar süren tedirginlik ve can sıkıntısını izleyen birkaç dakikalık panikler ve öfkeler olarak tarif etti. Eğer panikle öfke, insana bazı şeyler yaptırırsa, kahraman olurdu. Başka tür şeyler yaptırırsa, korkak olurdu. Mesele bundan ibaretti. Kendi görüşüne göre savaş koskoca bir başarısızlık demekti. Galipler aslında kazanmıyordu. Yalnızca düşmandan daha yavaş kaybediyorlardı, o kadar. Ya da ellerinde yeterli birikim malzeme olduğu için kaybedişleri daha uzun sürüyordu. Birbirimizin yanında rahat olduğumuz için uzun süre sessizlik içinde, her birimiz kendi düşüncelerine gömülmüş durumda yürüyebiliyorduk. Savaşın onu ne kadar değiştirdiğinin farkına vardığımı söylemek istiyordum ona. Ne istiyorsa onu yapması gerektiğini, sırf biz çocukların hatırı için annemle evlenmek zorunda olmadığını söylemek istiyordum. İçimdeki bencil bir duygu, onun da cevap olarak bana, anneme bakıp onu kollamanın ömründe yapmayı en çok istediği şey olduğunu söylemesini umuyordu. Hem annemin geleceğiyle ilgili sorumluluktan kurtulmak istiyordum, hem de Ben'in gelecekteki mutsuzluğunun suçluluğundan. Tam ben bunları soracak kelimeleri ararken, o konuştu, bana kaydırmalı cetvelle araman nasıl olduğunu sordu. Çok fazla pratik yapmadığımı itiraf ettim. Ama Fransızca okumayı kendi kendime öğrenmişim ... enikonu başarıyordum. Bir de baktım, bizim apart-

420

f

mana yaklaşıyoruz. Ben'e annemi ve bizi suçluluk duymaksızın terk etmenin yolunu açamamıştım. O anda bunu söyleyemediğime memnun olduğumu, çünkü o fırsatı ona tanırsam belki de kabul edeceğinden korktuğumu, kendi kendime bile itiraf etmedim.

Ertesi gün Ben bankadaki paralarını çekti, dördümüz birlikte, se.cleri çınlatan, frenleri gıcırdatan, gaz kokulanyla dolu otobüs terminaline gidip Granville otobüsüne bindik. Annem ona, paranın çoğunu bankada bırakmasını kuvvetle öğütlemişti ama o, daha önce cebinde hiç katlanmış para taşımadığını söylemiş, eğer keyif vermeyecekse paranın ne işe yarayacağını sormuştu. Bu cevap, annemin ikide bir aynı konuya geri dönmesini engellemişti tabii. Verdiği öğütlere uyulmadığı zaman, bunun nedenini, karşıdakinin öğüdü anlamayışına yorumlardı.⁶⁷ Granville'e kadar uzun süren yolculuk sırasında biz çocuklar şoförün hemen arkasındaki sıraya oturduk. Annem bu durumda Anne-Marie'nin

midesinin daha az bulanacağını düşünmüştü.

İşe yaramadı. Üstelik bu iş, otobüslere tuvalet koymaya başlamalarından önceydi. Şoför arabayı kenara çekmek zorunda kaldı. Üç kere. Anne-Marie çıkıp yol kenarına kussun diye. Anne-Marie kendini küçük düşmüş hissediyor, yolcular pencereden bakıyor, yüzlerini buruşturup gözlerini kaçırıyor, sonra tekrar bakıyorlardı. Yol üstünde yeni ezilmiş canlılara bakar gibi.* Annem Ben'le birlikte hemen arkamızdaki koltuktaydı. Ben'in üstünde fazla nakit para taşıdığını en az yarım düzine kere söyledi, duydum. Ben önce hafife almaya çalıştı, ardından bu konuyu konuşmak istemediğini söyledi, sonra batıcı bir sessizliğe büründü, ben öfkesini koltuğumun arkalığının içinden bile hissedebildim. Derken annem ona, o koca para destesini caka için taşımanın taşralılıktan başka bir şey olmadığını söyledi.

Koltuğumda büküldüm, keşke annemi bir süre için dilsizleştirilecek bir gücüm olsaydı, diye düşündüm. Gözlerimi yumup tüm gü. cümü anneme odaklamaya çalıştım. Olmadı.

Otobüs Granville'in ana caddesinde durduğunda, bizi heyecanlı, ürkek, özür dileyen tavırlara bürünmüş bir Lorna Teyze karşıladı. Yalnız gelmişti, çünkü anneme Tonio'nun düzenlemelerde bazı değişiklikler yaptığını açıklama fırsatı bulmak istemişti ... pek küçük değişiklikler. Annem sözünü kesmeden önce her şeyi izah edebilmek için hızlı hızlı konuşmaya başladı. Umarım kızmazsın ya da beni suçlamazsın, çünkü benim suçum değil, ben her şeyin tam yolunda gitmesini çok istiyordum, özellikle de en sevdiğim kuzinim ve hayattaki en sevgili dostum Califomia'ya gidecekken ve Tanrı bilir bir daha ne zaman ... ya da hiç görüşebilecek miyiz, dedikten sonra, ufacık şeylerin son görüşmelerini mahvetmesine izin vermenin ne kadar yazık olacağına değindi. Hele de aralarında birtakım düşmanlıklar olduğu için ...yo, annemi hiç suçlamıyordu, ama ...

"Ne oldu, Lorna, Tanrı aşkına?"

Ben otobüsten bagajımızı alıp geldiğinde, Lorna Teyze'nin söylediklerine yetişti, o sızlanan, "beni suçlama" tonunu algıladı, sonra da olup biteni dinledi. Tonio son dakikada, iki kardeşiyle ailelerini düğüne, davet etmeye karar vermişti ... olayı gerçek bir aile birleşmesine çevirmek için ... ayrıca şu ara kentte bulunan ve işten tanıdığı iki kişiyi de davet etmişti. Ama kaygılanma, diyordu Lorna. Onları nikâha davet etmemiştir Tonio. Yalnızca nikâhtan sonraki akşam yemeğine çağırmişti. Zaten kardeşlerini çok uzun zamandan beri görmemiştir. Çok yakın bir yerde, Hudson Falls'ta oturdukları halde. Lorna ona, ailesini davet edemeyeceğini nasıl söyleyebilirdi ... hele kendisi kuzinini ve çocuklarını... ve tabii Ben'i çağırışken! Merhaba Ben, seni gördüğüme sevindim! Beni hatırlıyor musun? Ben Lorna. Evet! Gece yatarken biraz sıkışık olacaktık herhalde. Tonio'nun iki kardeşinin de çocukları vardı.

422

"Çocuklar da mı davetli düğüne?"

Lorna annemi yatıştırmak ister gibi kolunu onun omzuna sardı. "Ah, lütfen, tatlım. Sorun olmasın. Her şey yolunda gidecek. Yeter ki sen rahatla ve kaygılanma. Ben her şeyi idare ederim. Anne-Marie, benzin solmuş, hayaletlere benzemişsin. Neyin var, tatlım? Yolculuk kötü mü geçti? Kustun mu yoksa otobüste?"

Annem dönüp Ben'e soru soran gözlerle baktı, Ben upuzun bir soluk saldı, sonra kolunu anneme sarıp onu çekti, kendine yasladı. "Kaygılanma tatlım. Eminim her şey iyi

gidecektir," dedi.

Lorna birdenbire rahatlayarak kuzininin yanağını şap diye öptü, anlayış gösterdiği için ona teşekkür etti, sonra hepimizi arabaya götürdü. Araba artık yeni değildi, o yüzden, Lorna'nın kullanmasına da izin veriliyordu. Ben arabanın X etiketi hakkında (sınırsız benzin alma hakkı anlamına geliyordu) bir şey söyleyince Lorna omuz silkti, Tonio'nun arkadaşlarının bu tür şeyleri ayarlayabildiğim söyledi. Ben'in çenesi kasıldı, ama bir yorumda bulunmadı.

Lorna'nın evinde bizi iki' ile on yaş arasında, çığılıklar atıp duran bir yığın çocuk karşıladı. Tonio, kendinden küçük iki kardeşiyle birlikte evin önündeki balkonda oturmaktaydı. Kardeşler onun tıpkısı, yalnız daha şişmanıydı. Kalabria'lı köklerinden gelme, kuşaklar boyunca süregelen B vitamini eksikliğini yansıtan göz altı morlukları bile aynıydı. Kestirmeden el sallayarak bir selam verdi, ama yerinden kalkmadı. Gürültücü, paçalarımıza sarılan çocukların arasından geçerek eve girdik, Lorna'nın eltileriyle tanıştık. Dalgın bakışlı kadınlardı. Gençlikleri ve ruhları üçüncü çocuktan sonra dayanamamıştı, ama onlar yine de beşer çocuk doğurmuşlardı. Bavullarımızı bırakmamız için üst kata götürüldük. Evde altı yatak odası olmasına rağmen hepimizi yatırabllmenin yolu olarak, çiftlere birer oda verilmiş, en büyüğü gelinle damada ayrılmış (gözler kırıldı, yanaklar pembeleşti), son iki odanın da biri bütün kız çocuklara,

423

öteki tüm erkek çocuklara tahsis edilmişti. Anne-Marie ile beni de sayarsak, toplam sekiz kız ve altı erkek çocuk vardı. Altı kişi birden çift kişilik bir yatakta nasıl uyuyacağımızı sorduğumda, Lorna enine yatabüceğimizi söyledi. Eğlenceli olacağını da ekledi!

Anne-Marie ile bakiştık. Bu konuda kuşkuluyduk.

Nikâh o geceydi. Sulh hakimi önünde basit bir tören. Lorna onur nedimesi olarak, Tonio da şahit olarak katılacaktı, o kadar. Ardından düğün yemeği verilecekti. Bütün aile, artı Tonio'nun davet ettiği Troy'dan gelen iki adam. Lorna Teyze annemi işaretle kendi odasına, dedikodu etmeye çağırdı, Anne-Marie ile ben aşağıya, Ben'i bulmaya indik. O da sosyal rolünü elinden geldiği kadar iyi oynama çabasıındaydı. Şaraba hayır dedi, onun yerine limonlu gazoz aldı, Tonio'nun kardeşlerinden biri, gece bir şey kaçırmamak için içki içmediğini öğrendiğinde isteksizce kafasını salladı. Tamam mı? Tamam mı? Bildim mi, yoksa yanıldım mı? Hu? Biri söylesin bana, haklı mıyım, haksız mıyım! Tonio'nun kızlı erkekli yeğenleri çığılıklar atarak evin içinde koşturuyor, bana tosuyor, ayaklarıma bası- « yor, yapış yapış elleriyle bana sarılıyor, beni direk gibi kullanıp çevremde dönüyor, bazen de beni kalkan olarak kullanıyorlardı. Anne-Marie ile ben, yabancılara terbiyeli davranmak üzere yetiştirilmiş tüm çocuklar gibi, bu çocuklara baktığımızda^ancak tiksinti duyabilirdik. Hem onlara, hem de anne-babalarma yönelik bir tiksinti.

Elime bir kitap alıp akşama kadar tavanarasına saklanmayı başardım. Sonunda hepimiz ön balkonda toplandık, düğün grubu arabayla Sulh Mahkemesine doğru hareket ettiğinde onlara iyi şanslar diledik. Ama bu arada Tonio'nun kardeşlerinden biri Ben'e yeni lacivert takımı, lacivert pembe çizgili kravatı ve iki renk pabuçları için iltifat etmeyi başardı, sonra yan döndü, parmağının ucuyla burnunun yan tarafına hafifçe tıp tıp vurdu. Annemin nasü görüldüğünü tam hatırlamıyorum, ama eminim Anne-Marie bunca yıldı

424

sonra bile o döpiyesi, eldivenleri ve vualetli Şaf- ^JX cil Küçük ayrıntısına kadar tarif edebilir.

Düğün grubu döndüğünde, aç çocuklara, çeşidi kokularla dolu, buharlı mutfakta yemekleri servis yapıldı. Kadınlar tabaklarına spagetti ve yuvarlak köfteleri aldılar, üzerine koyu salçalı sosu gezdirip rendelenmiş peynir ektiler. Köfteler bir aile tarifine göre yapılmıştı. Sığır etiyle sosis birlikte çekiliyor, içine, otlar ekilerek kızartılmış ekmek ufalanıyordu. Her köftenin ortasında zeytinin kenarından bir de sarımsak dışından kesilmiş parçalar vardı. Sonra köfteler sıcak zeytinyağında kızartılıyor, ardından sosa atılıp, içindeki ekmekler o lezzeti eminceye kadar kaynatılıyordu. Ben diğer erkeklerle birlikte, yemek odasındaki masada oturuyordum. Altı kişiydik,, çünkü Tonio'nun birlikte iş yaptığı iki adam da Troy'dan gelmişti. Tonio'nun aile geleneğine göre, erkekler ayrı yiyor, zaten yemek de önce onlara servis yapılıyordu. Annem günün gelini olduğu için, olayın yıldızı durumundaydı. Yemeğini mutfakta, kadınlarla ve çocuklarla yemek hoşuna gitmemişti. Lorna'nın ikide bir fırlayıp mutfak kapısından başını uzatmasına, erkeklere bir şey isteyip istemediklerini sormasına, ardından onlara yeni şarap götürmesine, tabak tabak soslu spagetti taşımaya da bozuluyordu. Kazan dönen bir ateşin üzerindeydi. Buharlar çıkarmayı sürdürüyor, ikinci servisi isteyenler için bekliyordu. Daha sonraki servislerde de spagettilerin 'al dente' olması şarttı çünkü. Annem, "Bırak kendileri alsınlar, Tanrı aşkına," deyiverdi. "Bacakları mı sakat?"

Anne-Marie ile ben yan yana oturmuştuk. En azından birer kulağımızı, çocukların bağırması yüzünden sağır olmaktan koruyacaktık. Çığlıklar tuvaletlerin seramiğini çatlatarak yükselmeye başlamıştı. Bu gürültünün çoğu, neşeli, dostane, hayvansal gürültülerdi. Ama araya çimdik yiyen ya da masanın altından tekmelenen çocukların ayaklamaları da karışıyordu. Bir yandan da şımarık çocukların o sinir bozan, "Anneeeee, anneeeee!" sızlanmaları devam edip

425

gidiyordu. Bu sesler, anne dedikoduyu kesip bir hışımla çocuğa dönene kadar sürerdi: "Ne istiyorsun! Ne? Ne? Ne?" Bu üstelemeler veletin daha da fazla bağırmasına yol açardı. Bu gümbürtünün arasına, daha küçük çocukların yakınmaları da karışıyordu. Kimi sütünü dökmüş, kimi altını ıslatmış oluyordu. Diğer çocukların alay etmesi de eklenince, sonunda küçük çocuk avaz avaz bağırılmaya başlıyordu. Kadınlar da köşedeki masalarında, çocuk gürültülerine rağmen seslerini birbirine duyurabilmek için giderek daha yüksek sesle konuşmaktaydı. İkide bir kadınlardan biri, eteğini çekiştiren çocuğundan usanıyor, çocuğu yakasından ya da saçından yakalıyor, kendi burnunu onun burnuna dayıyor, "Bir dakika huzur verecek misin?" diye haykırıyordu. 'Yoksa tokadı patlatayım mı?' Çocuk . titreye titreye bu seçenekler arasında bir seçim yapmaya çalışırken, içerideki yemek odasından, erkeklerin kırmızı noktalı hikâyeler anlattığı yerden gülüşmeler yükseliyordu. Çocuğun biri, bebek kız kardeşinin iskemlesini ne kadar eğebileceğim görmeye çalışıyordu. Bebek kız düşüyor, dudağı yarıyor, yarasıyla oranlı olamayacak kadar yüksek sesle çığlığı basıyor, bu da annesinin ağabeyini kula- ** ğmdan yakalamasına yetiyordu. "Yeter artık! Burama kadar geldi! Kafanı kırayım mı şimdi?" Anne bu sözlerle masadaki yerinden fırlıyor, eltilerine ne kadar disiplinli anne olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Çocukların bu kötü davranışından kendisi sorumlu değildi ki! Ama kalkarken spagetti sosunu Lorna

Teyze'nin kucağına deviriyor, çocuk bunun için de ek bir tokat yiyordu.

Kısacası, akrabalar eğleniyordu!

Anne-Marie ile ben yemeğimizi bitirdik, masadan kalkmak için izin istedik, ama annem sert bir fısıltıyla, kalkmamızın terbiyesizlik olacağını hatırlattı, biraz daha kalıp kuzenlerle arkadaşlık kurmaktan zarar gelmez, dedi. Belki bir daha ömrümüzde görmeyeceğimiz kuzenler ... ne de olsa, biz yakında 'Batı'ya gidiyorduk. Herhalde bize bütün bir jeolojik zaman gibi gelen süre boyunca masada

426

oturmamızı da o umut sağladı. Suratlarımız buz gibi, dudaklarımıza yapıştırılmış gibi duran donuk gülümsemelerle.

Ama en katkılı tecrübelerin bile sonu gelir. Biz de sonunda, her yanımız tutulmuş, kulaklarımız sağırlaşmış olarak, diğer çocuklarla birlikte yukarıya, yatmaya gitmek için izin alabildik. Bu arada kadınlar tabakları topladılar, allak bullak bir hale gelmiş olan mutfakı temizlemeye çalıştılar.

" ... ama sen değil, Tatlım!" diyordu Lorna Teyze. "Sen gelinsin! Sen şuraya otur, bizimle konuş! Seninle ikimiz yıllardan beri bir sohbet edemedik!"

Yemek odasından geçerken masa örtüsünün kaldırılmış, kartların dağıtılmış olduğunu gördüm. Bardaklarla şarap şişeleri hâlâ masanın üzerindeydi, ama limonlu gazoz şişesi yoktu. Ben'e kaygılı gözlerle baktım. Yeni kruvaze ceketinin önü açık, sarkıyordu. Elma yeşili gömleğinin üst düğmesi çözülmüştü. Lacivert-pembe çizgili kravatını da gevşetmiş olduğunu görüyordum. Yüzü terden pırıl pırıldı. Ama gülümsüyordu. Eğleniyor gibiydi. Her şey yolundaydı herhalde. Belki-

Geceyarısı tır ara, uyumaya çalışmaktan vazgeçtim, yavaşça kuzenlerin kol ve bacak örgüsünün arasından sıyrıldım. Enine yatmak da sonuç vermemişti. Yatağın gevşemiş yayları, hepimizin orta kısma kaymasına yol açmış, aramızda mesafe kalmamıştı. İlk saat boyunca kıkırdaşmalar, yumruklar, çimdikler, 'anneme söylerim' tehditleri, 'söylersen görürsün' karşı-tehditleri sürüp gitmişti. Kuzenlerimin yaşça en büyük olanı, hem kendi ilkel mizah anlayışını hem de salaklığının derinliğini ortaya koymaya kalkmış, yandaki kuzene sarılmış, ardından gaz kaçırmış, sonra da battaniyeyi ikisinin birden kafasını örtecek şekilde çekmiş, kurbanını da garip hareketinin etkilerine mahkûn» etmişti. Benim tek tesellim, Lorna 'Teyze'yle Tonio

427

'Enişte'nin kendi çocukları olmaması, bu gruhla aramda hiç ortak gen bulunmamasıydı. Bunlar 'nezaket' kuzeniydi yalnızca.

Anne-Marie'yi karanlık koridorda buldum. Kendini kızlar dolaşıklığından kurtarmıştı. Zaten kızlardan biri de ortak yatağı ıslatmış-tı. Birlikte merdivenin en üst basamağına oturduk, düğünün ışıklarına ve gürültülerine doğru hüznü gözlerle baktık. Kahkahalar, şakalaşmalar, sarhoş lafları giria gidiyordu. Sonunda Anne-Marie başını omzuma dayayıp uyudu, ben de kollarımı ona sarmak zorunda kaldım. İnce geceliği içinde titriyordu çünkü. Olmaz bir pozda ben de daldım. Yanağım duvara dayanmıştı.

Sabahın erken saatlerinde annem ikimizi merdivenlerin tepesinde titrer durumda, tenimiz yapış yapış bir halde buldu. Kolum An-ne-Marie'nin ağırlığı altında uyuşmuştu, dolaşım yeniden elime, parmaklarıma ulaşırken acılı gıdıklanmalar hissettim. Annem bizi düğün

yatağına götürdü, orada hepimiz birbirimize sarılıp ısınmaya çalıştık. Annemle Ben bağıra çağıra kavga etmişlerdi. Annemin gözleri ağlamaktan kızarmıştı. Anne-Marie tabii buna da her zamanki \$* tepkisini veriyordu. Annemin gerilimi ve öfkesi, onu hemen uyumaya yöneltmişti. Derin bir uykuya daldı. Ama annemin öfkesi dinmiyordu. Karanlıkta fısıldayarak ne olduğunu sordum, annem bana, şaraplar içildikten sonra -üstelik içkiyi kaldıramadığını bildiği halde- Ben'in diğer erkeklerle poker oynadığını söyledi. Oyunun sonunda kavga çıkmıştı. Ben, Tonio'nun Troy'dan gelen iş tanıdıklarından birine vurmuş, annemle Lorna durumu yatıştırmak üzere içeri daldıklarında, öteki Troy'lu adamı, sırtını duvara dayamış durumda bulmuşlardı. Elinde bir bıçak vardı. Ben onun karşısındaydı. Kemerini yumruğuna sarmıştı, tokası otuz santim kadar aşağıda sallanıyordu. Eğer annemle Lorna yetişmese, işler kötüye saracaktı, çünkü Tonio ile kardeşleri seyirci rolünden hoşlanıyor gibiydiler. Tonio Enişte yere yıkılan Troyluyu ayağa kaldırmış, iki misafirini, kendisiyle ve kardeşleriyle birlikte kentteki bir bara gitmeye ikna

428

etmişti. Olayın biraz soğumasına vakit tanınmalı, ne dersiniz? Belâ aramıyoruz ya! Sonunda kaybetmeyi bilmeyenler hakkında bir şeyler homurdanarak evden çıkmışlardı.

Yalnız kaldıklarında Ben, anneme, VVyoming için biriktirdikleri paranın yarısından fazlasını oyunda kaybetmiş olduğunu itiraf etmişti.

Anneme, "O adamlar Tro/dan mı geldi demiştin?" diye sordum.

"Ben öyle demişti."

"Tanrım!" diye fısıldadım.

"Ne var ki?"

Tonio Enişte'nin bana Troy'daki arkadaşlarından söz edişini hatırlamıştım. Birkaç kumar ustası tanıdığını, bunların safteronları çok iyi temizleyebildiğim' söylemişti. Bir süre kazanmasına izin veriyorlardı, sonra da, şansı bitiveriyordu adamın. Donuna kadar soyuyorlardı onu. "Ve eğer enayi şikâyete kalkışırsa ...?" Aslında bu adamlardan yalanmak diye bir şey yoktu. Dostları vardı, dosdarının da usulleri vardı. "Ne dediğimi anlıyorsun, değil mi?" deyip bir de göz kırpmıştı.

Anneme bunları anlattım. Olup bitenlerin Ben'in kusuru olmadığını anlamasını umuyordum. TroyMan gelen bu adamlar profesyonel hilebazlardı. Annem aslında babamla toplam birkaç aydan fazla birlikte yaşamamış olmasma rağmen, sahtekârların soyduğu adamlara tepeden bakma huyu ona da geçmişti. Onları yolunmayı hak eden budala kazlar olarak görüyordu. Profesyonel trişörlere para kaybetmesi, Ben'i annemin gözünde küçültmüştü. Kalıcı bir birleşmenin temelinde bundan kötü bir durum düşünmek zordu. Güceniklik bile, hattâ nefret bile bundan iyiydi. Ne dersem diyeyim, Ben'i enayi olarak görmekten vazgeçmeyeceğini anlayınca, son olarak Ben'in nerede olduğunu sordum.

429

Kimin umurunda? Çıkmış karanlıkta dolaşıyordur herhalde. Kendine acıyıp duruyordur. Sarhoş olup onca parayı kaybettiği için haddini bildirdim ona! O para onun olduğu kadar da benimdi! Ken-' dimi kurtarmam için son çarelerimden biriydi o proje ... birisi olabilmem için!"

"Ben ne dedi peki?"

"Ne diyebilirdi ki? Hilebazlarla, hırsızlarla dolu bir aileye damat olduğuna dair bir şeyler

homurdandı, sonra fırtına gibi çıktı gitti. O kadar! Beni de orta yerde bıraktı!" Yeniden ağlamaya başlamıştı. Hiçkırıksız, sessizce yanaklarından aşağı, ağzının köşelerinden çenesine inen yaşlarla. "O parayı biriktirmek için nelerden fedakârlık ettiğimizi düşünüyorum da! Siz çocuklar kilolarca patates çorbası içmek zorunda kaldınız ..." Kelimeler boğazına takılıyordu. Neden sonra, "... üstelik de dün gecemde ..." diye eklemeyi başardı.

Ertesi sabah mutfağa indiğimizde, evde yalnız Lorna Teyze'nin bulunduğunu gördük. Hani harıl kahvaltı hazırlıyordu ... fazlaca telaşlıydı. Genel hava gerilim doluydu. Bize Tonio'nun kardeşleriyle ailelerinin sabah erkenden Hudson Falls'a döndüğünü söyledi.

Annem, "Ya Tonio'nun Ben'i soydurmak için getirdiği o kumar trişörleri?" diye sordu.

"Sanırım onlar da Troy'a kalkan sabah trenine bindiler. Ama, tatlım, lütfen sanma ki..."

Ben bu arada annemle konuşmak üzere arka balkona kadar geldi, ama içeriye girmedi. Girerse kontrolünü kaybedebileceğinden, işleri büyüteceğinden korktuğunu söyledi. Kötü bir gece geçirmiş olmalıydı, çünkü yeni elbisesi yer yer çamurlanmış, pantolonunun dizlerinde üçgen biçiminde delikler açılmış, içinden bebek gibi beyaz teni gözüküyordu. Tel kapının dışından anneme, geceyi dolaşarak geçirdiğini, bizi otobüs durağında bekleyeceğini söyledi.

430

Yemek odasına doğruldum. Orası hâlâ şarap ve sigara kokuyordu. Mutfaka döndüğümde Lorna Teyze dolanıp duruyor, Anne-Marie'ye gözleme servisi yapıyor, dünyada gerilimden kurtulmak için en iyi şeyin iyi bir kahvaltı olduğunu söylüyordu. Ama annem bir fincan kahveden başka bir şey kabul etmedi.

Lorna Teyze, "Eh, bari otur da iç," dedi. "Daha otobüsünüzün kalkmasına çok var."

Annem oturmadı. Arka kapının yanında, ayakta duruyor, kahvesini yudumlararken, bahçeye her yıl biraz daha sokulan çamurlu tepeye bakıyordu. "Nerde şimdi o evlendiğin itoğlu?" diye sordu.

"Ah, tatlım!" diye sızlandı Lorna. "İnsanlara hakaret etmek hiçbir işe yaramaz."

"Bana habire 'ah tatlım' demekten vazgeç! Nerede o? Hilebaz arkadaşlarından kendi payını almaya mı gitti?"

Lorna, Tonio'nun bütün geceyi o arkadaşlarıyla geçirdiğini, intikam almak üzere geri gelmelerini önlemeye çalıştığını anlatmaya uğraşıyordu. Ben'i korumak için yapıyordu bunu. Çünkü Ben adamlardan birine vurmuştu. O tür adamlar böyle bir durum karşısında ... can yakmak isterlerdi... fena halde hem de.

Annem, "Ya, demek Tonio büyük kahraman, öyle mi?" diye sordu. "Bize yardımcı olmaya çalışıyor, öyle mi?"

"Tatlım ... lütfen! Beni suçlama en azından. Böyle bir şey olabileceğini hiç düşünmemiştim."

"Ne yapacaksın bu konuda peki?"

"Ne demek istiyorsun?"

"O adamların oyunda Ben'e hile yaptığını bal gibi biliyorsun!"

431

Lorna Teyze yüzünü buruşturdu, gözlerini kaçırdı. Annemin durmadan onun üstüne gidişi beni utandırıyor. Alt tarafı tek suçu Tonio ile evlenmek, onun egemenliğini kabul etmekte.

"O parayı kuruş kuruş biriktirmiştım, Lorna! Çocuklarım nelerden yoksun kaldı o para birikebilsin diye! Bizim geleceğimizdi o ... umudumuz, rüyalarımızdı! Şimdi sen ne yapacaksın bu konuda?"

"Ulu Tanrım, tatlım, ben ne yapabilirim?"

"Bilmek mi istiyorsun ne yapabileceğini? Sinsi hırsız kocana, paramızı geri verdirebilirsin! Odur işte yapabileceğin!"

"Böyle bir şey yapamam. Ben kaybetti o parayı! Kumar oynadı ve kaybetti. Neden beni suçluyorsun? O adamların öyle bir şey planladığını benim bilmeme olanak yok ... ah, tatlım, lütfen!" Lorna Teyze yüzünü avuçlarına gömdü, hıçkırıma başladı.

"Yürüyün, çocuklar," dedi annem. "Gidiyoruz buradan!"

Anne-Marie ile ben gözlemelerimizin son lokmalarını yutup bavulları yükledik.

Annem kapıdan çıkarken döndü. "Dinle beni, Lorna. O itoğlun-dan kesin olarak ayrıldığını söylediğin zaman görüşürüz. Ondan önce seni görmek istemiyorum. Ekmeğini yağladın, şimdi üstüne yatıp uyuyabilirsin! Yazmaya da zahmet etme, çünkü cevap vermem. Şu andan itibaren benim kuzinim de yok, dostum da yok, hiçbir şeyim yok! Dünyada yalnızım artık!" Bavulunu kaptı.

"Ah ... tatlıma

Çıktık. Son çıkan bendim. Tel kapı elimden kurtuldu, çarparak kapandı. Annemle Anne-Marie'ye yetişmek için koşuyordum. Bir yandan da, umarım Lorna Teyze kapıyı bilerek çarptığımı düşün-müyordur, diye umuyordum. İkisi de ihtiyarlayana kadar yaşadılar, ama annem bir daha kuzinini ne gördü, ne de ondan bir haber aldı.

432

Alban/ye dönüş yolunda tek kelime konuşulmadı. Ben'in yeni elbisesi mahvolmuştu. Küçük düştüğünü hissediyordu, zaten de akşamdan kalmaydı. Gözlerini bizden kaçırp duruyordu. Pencereden dışarıyı seyrederken gözleri kırmızı ve dalgındı. Annem onun yanında sessiz oturuyordu. Anne-Marie ile ben orta yolun öbür yanındaki koltuklardaydık. İkimiz de konuşmaya cesaret edemiyorduk.

Anne-Marie'nin midesi iki kere bulandı, otobüs yolun kenarında durmak zorunda kaldı. Sonunda başını benim omzuna dayayıp uyudu.

Gece oldu. Sessizce koltuğumdan süzıldüm, Anne-Marie'nin başını kendi koltuğuma kaydırđım. Bu durumda, iki koltuğā yayılmış durumda uyuyordu. Ben öne geçtim, şoförün hemen arkasında boşalan koltuğā yerleştım. Ön camdan, farlarımızın aydınlattığı ağaçların tepede birleşen dallarını seyrediyordum. Zaman içinde moto-• run o tekdüze uğultusu ve bakışlarımın sabitliğı, sanki biz duruyor-muşuz da, yol bize doğru geliyormuş gibi bir duygu vermeye başladı. Ağaçlar üstümüze geliyor, sonra ikiye ayrılıyor, geçelim diye yol veriyordu. Hepsi benim suçumdu. Annemle Ben arasında işlerin yolunda gitmeyeceğini en başmdan sezmişim. İkisi de iyi insanlardı, ama annem, Ben'in ihtiyaç duyduğu türden, yumuşak huylu, kolay bağışlayan, iyimser bir kadın değildi. Ben de onun istediğı adam değildi. Afili, güzel konuşan, şık biri olan babamın, güvenilir ve sorumluluk sahibi versiyonu değildi. Babama hâlâ hazin bir bağıla bağılydı annem. Bunların hepsini önceden hissetmişim, ama onları birbirinden kurtarmak için yine de hiçbir şey yapmamışım. Yapabilirdim. Çok da kolay olurdu. Anneme Ben'in üvey babam olmasını istemiyorum desem, yeterdi. Çocuklarına olan sadakati, Ben'e de, başka herhangi bir erkeğe de

besleyebileceği duygulardan daha derindi. Ama sonunda, kendimi kurtarmayı seçmiştim. Annemle Ben'in evliliğinden doğrudan sorumlu olan ben değildim, ama kolaylıkla engel olabilirdim.

433

Beri yandan, Ben'in o masada, Tonio'nun hilebaz arkadaşlarına para kaybetmesinden ben doğrudan sorumluydum. Bu mikropların nasıl iş gördüğünü Tonio bana anlatmıştı. Salondan geçerken masada kartları ve şarabı gördüğümde, içimde bir önsezi de uyanmıştı ... ama Ben'i uyarmamıştım. Demek bundan sonra ne olacaksa, hepsi benim suçumdu. Bu suçluluk duygusunu ölene kadar taşıyacağımı biliyordum. Suçu kabullendiğim anda, kâbuslarımda sık sık gördüğüm o metafor anlardan birini yaşadım: gece karanlığı, ben bir tünelde koşuyorum. İki yanımda sert ışıkla aydınlanan ağaçların dalları var. Hepsi benim yüzüme doğru geliyor, sonra ayrılıp sağa. sola kayıyor, geride kayboluyor ve bu kaçış tâ sonsuzluğa kadar öylece sürüyor.

İnci Sokağı'ndaki sahanlığımıza vardığımızda vakit geceyarısı geçmişti. Anne-Marie, benimle Ben arasında uyurgezer gibi yürüyordu. Ben'le annem hiçbir şey söylemeden Anne-Marie'nin yatağındaki şilteyi, çarşafarla yorganları aldılar, getirip benim yatağımın yanına, yere yaydılar. Anne-Marie birazcık ayılır gibi oldu, tekrar uykuya kavuşabilmek için hemen yatağa girdi. Göz açıp kapayana kadar solukları sığ ve düzenli bir tempoya büründü. Arka odada annemle Ben'in soyunmakta olduklarını duyuyordum. Sonra yatağa girdiklerinde yayların gıcırdadığını da duydum. Ben'in sesi iyi geceler diledi, ardından da pek iyi duyamadığım bir şey daha söyledi. Annem sessizdi. Yatağımın kenarına oturdum, gözlerimi sokağa çevirdim, kendimi sefil hissetmeyi sürdürdüm. Gözlerimi yumduğumda, hışırdayarak yanımdan kayan dalları ve son hızla karanlığa doğru uçtuğumu görüyordum. Baş dönmesinden kurtulmak için gözlerimi açmak zorundaydım.

Uzun bir sessizlikten sonra annemin sesini duydum. Ben cevap verdi. Sonra annem kısa ve ters bir şey söyledi. Kelimeleri duyamı-yordum, ama seslerinde' öfke ve acı vardı. Çok geçmeden sesler yükseldi, incitici kavgalarını duyabilmeye başladım.

434

"... Pekâlâ!" dedi Ben. "Sarhoş oldum! Özür dilerim. Durmadan özür diliyorum! Başka ne yapabilirim?"

"Düğün gecende leş gibi sarhoş oldun, karını çocuklarıyla uyusun diye yalnız bıraktın!" Sessizlik. Kavgayı kesmelerini, uykunun ve zamanın yaralan iyileştirmesine fırsat tanımalarını umdum.

Ama annem buna izin vermedi. "İnanamıyorum," diye üsteledi. "Biriktirmek için o kadar çabaladığımız parayı nasıl öyle ziyan edebildin?"

"Galiba içkilere bir şey koydular."

"Daha neler! Sen zaten içkiyi kaldıramıyorsun. Üstelik onca parayı üstünde taşımamanı da söylemiştim. Dinlemedin! İlle gösteriş yapacaktın. İki renk pabuç giyen taşralı, kum gibi para harcıyor! Yabancılarla kumar oynamayacak kadar akim olmalıydı."

"Ama onlar senin ailendi!"

"Ya, şimdi de benim suçum mu oldu?"

"Öyle bir şey söylemiyorum; yalnızca ... Bak, bunu konuşmak istemiyorum."

"Ama ben istiyorum!"

"Bu gece olmaz."

"Bu gece konuşacağım!"

"Paramı çalanın kuzininle kocası olduğunu unutmaya çalışıyorum."

"Enayi enayidir. Seni Tonio soymasa, bir sonra ortaya çıkan hile-kâr soyardı."

'Tatlım, dinle beni. Arak bunu konuşmak istemiyorum. Ne dediğimi duyuyor musun?'

/

435

"Bu bir. töhdit mi? Çünkü eğer beni tehdit edebileceğini sanıyorsan ... bunu bir kere daha düşün."

Ben cevap vermedi. Sessizlik öyle uzun sürdü ki, neredeyse uykuya dalıyordum. Birdenbire annemin bir şeyler mırıldandığını dtıydum. İlk kocasının tersine Ben'in kurnazlıktan ve işin cilasından Voksun bir enayi olduğuna dair bir şeyler.

"Kurnazlık? Cila? Seni iki çocukla birlikte bu kokuşmuş izbeye ekip kaçan adamdan söz ediyorsun. Kurnazlıkla cila bu mu?"

"Eh, en azından, iki uyuz trişöre soyulacak adam değildi!" Ben bir şey söylemedi, ben de tüm konsantrasyonumu toplayıp annemi etkilemeye, susmasını, işleri daha beter etmemesini sağlamaya çalıştım. Ama gerilimli sessizlik bir süre devam ettikten sonra annem, " .... en azından insanlarla nasıl konuşulması gerektiğini ... hangi giysilerin giyilmesi gerektiğini... nasıl iyi etki bırakılacağını bilirdi," deyiverdi.

"Tatlım ... bunu daha fazla konuşmasak iyi ederiz."

:"Ben neyi istersem onu konuşurum!"

"Sonunda kendi kendine konuşmak zorunda kalabilirsin."

"Yani beni terk edip gideceğini mi söylüyorsun? Onu mu demek istiyorsun?"

Ben sessiz kaldı.

"Lokantada beni nasıl yalnız bırakıp gittiğini unutmuş değilim ... sakın unuttuğumu sanma. Sen de bir öncekinden daha iyi değilsin!"

İçimden annemin susması için ona yalvanyordum. Ne olur sus! Tanrı aşkına, 'senden önceki' deme!

Annem devam etti. "Kimse seni burada isteğin dışında zorla tut' muyor. Canm istediği anda bavulunu ahr gidersin, sana iyi şanslar dilerim."

436

"Öyle bir niyetim yok ... Dinle, tatlım. Bu gece bu konuyu konuşamayacak kadar alevlenmiş durumdayız. Belki yarın ..."

"Eğer bir yarın varsa!"

Uzun bir sessizliğin ardından Ben, "İyi geceler, tatlım," dedi

"Bana 'tatlım' deme!"

Sus anne, ne olur, sus!

Annemin Rayl Ben'e tercih edebilmesine asla inanamıyordum. Ben dürüst, çalışkan, merhametli bir adamdı. Annem bizi İnci Sokağı gibi bir yerde yüzüstü bırakan sorumsuz sahtekârı nasıl tercih edebilirdi? İnanamıyordum. O gece uyurken, aşkm yalnız gözünün kör olmadığım, üstelik de aptal olduğunu düşünmekteydim. Gece sabaha kadar, ışıklar altındaki ağaçlar arasından geçen tünelde yıldırım gibi ilerleyip durdum.

Ertesi sabah Ben'in trene yetişip California'daki yeni görevine gitmesi gerekiyordu.

Annemle ikisi Union İstasyonu'na indiler, An-ne-Marie'yle ikimiz evde kaldık. Uzun süre mutfak masasının başında oturup tırnağıyla masanın muşambasına desenler çizmeye çalışan Anne-Marie, sonunda bana, annemle Ben'in geceki kavgası hakkında ne düşündüğümü sordu. Ben onu uyuyor sanırken, o benim yatağımın yanındaki yer yatağında, korkularını sakinleştirmek için derin soluklar alarak dinlemişti kavgayı. İşlerin yoluna girip girmeyeceğini bana soruyordu. Califomia'da mutlu olacak mıydık? Yoksa annemle Ben boşanacaklar mıydı? Yeni baştan kendimizi Kuzey İnci Sokağı'nda bulup ömrümüzün sonuna kadar burada mı kalacaktık? Bilmediğimi itiraf ettim, ama bir terslik olursa, bunun Ben'in suçu olmayacağını ekledim. Aslında annemin suçu da sayılmazdı. Ray"ın suçuydu. Annemi incitmişti... içini acıyla doldurmuştu.

"Evet, ama sence işler yoluna girecek, değil mi?" diye sordu Anne-Marie yine. Üzücü cevabı kabullenmeye niyeti yoktu.

437

Uzun bir soluk çektim, "Tabii," dedim. "Birbirlerine alışmaları gerek, o kadar. İşler yoluna girecektir. Göreceksin." İçimden bu işin umutsuz olduğuna kesinlikle inanıyordum aslında. Ama annem Ben'i geçirip döndüğünde, yine eski neşeli, gülümseyen kimliğini sergiliyordu. Bir mucize olmuş, öpüşüp barışmışlardı. Tren kalkmadan önceki son yarım saati, garın kafeteryasında geçirmiş, Wyoming'deki turizm tesisleriyle ilgili planlar yapmışlardı. Üç kabinle başlarsa, elde kalan paranın yeteceğine karar vermişlerdi.

Öyle rahatladım ki, neredeyse dizlerim bükülecekti. Ah bu yetişkinler!

Az sonra anneme, sert davrandığı için Ben'den özür dileyip dilemediğini sorduğumda, "Hayır, özrü o diledi," cevabını alınca, rahatlığım birdenbire azaldı.

"Tüm suçu mu üstlendi?"

"Tabii. O parayı kaybeden ben değilim ki!"

Annem elini çantasına daldırdı, iki hafta sonraki California yolculuğumuz için aldıkları biletleri çıkardı. Üç kılıf içindeydi biletler. Her birimize bir tane. Benimki bende kalabilir mi, diye sordum, annem izin verdi. Yapacak bin türlü işimiz vardı: neyi götürüp neyi atacağımıza karar vermek, koli kumlan toplamak, daireyi temizlemek, kira tahsildarına haber vermek. Annem Kuzey İnci Sokağı'ndan kurtulacağı günü zor bekliyordu.

Her şeyi son ana bırakıp telaşa boğulmaktan kaçınmak için, eşyaların her gün birazını toplamaya başladık, ama her seferinde de, akşam olduğunda kutulara yerleştirdiğimiz bazı şeylere günlük hayatta ihtiyacımız olduğunu görüp onları yeniden çıkarmaya kalktık. Tabii neyi hangi kutuya koyduğumuzu hatırlayamıyorduk. Aramak için, topladıklarımızın yarısını yeniden dağıtıyorduk. Annem

438

artık işe ara vermeyi öneriyor, sabah olunca, dinlenmiş olarak yeniden başlarız, diyordu. Bu sefer her kutunun içine neler koyduğumuzu, liste halinde, kutunun üstüne yapıştıracağımızı kararlaştırıyorduk! O gece yağmur yağıyordu. Oturup ıslak kaldırım taşlarının sokak ışıkları altında nasıl parladığını seyrettim. Bilet koçanımı zarfından çıkardım, büyük bir saygıyla inceledim. Uzaklardaki kentler arasında kalan yolculukları temsil eden sayfalar vardı. Albany-Buffalo, Buffalo-Chicago, Chicago-Salt Lake City, Salt Lake City-San Francisco ... Grand Central Station dizisindeki kondüktörün anonslarını kulağında duyar gibi oluyordum.

Bilet koçanının sayfalarını, tarama kitaplarına yaptığım gibi taradım. İnanamıyordum. Kuzey İnci Sokağı'ndan çıkıyordum sonunda!

Ordudaki bir askerin bakmakla yükümlü olduğu kişiler olarak, kompartımana ancak kişi başına bir tek bavul alma hakkımız vardı. Bagaja da birer orta boy koli yükleyebiliyorduk. Subayların bakmakla yükümlü olduklarına tanınan alanın üçte biri. Kutularla bavulları dolduruyor, sonra boşaltıp baştan dolduruyor, daha çok şey sığdırmaya çalışıyorduk. Doğum ve evlenme sertifikalan birinci öncelikti. Onları annemin üç fotoğraf albümü izliyordu ... anılan. Çoğu, babasından kalan akordeon körüklü Kodak makineyle çekilmişti. Albümlerde onun çocukluğu da, bizim çocukluklarımız da vardı. Değerli Hudson Bay battaniyelerimize bile yerimiz yoktu. Ben'in yolladığı yolculuk parasının büyük bir bölümünü kullanarak, naftalinlenip sarılmış Hudson Baylan Demiryolu Express'le ayrıca yolladık, ama yolda ya çalındılar ya da savaş sonrası dönemde demiryollarının kaosu içinde yitip gittiler ... onları bir daha hiç göremedik.

Annem Anne-Marie ile bana, birer gereksiz şeyi yanımıza alıp California'ya götürme hakkı tanıdı. Seçimlerimizi yaptık, sonra caydık, yine caydık, hem sevdiğimiz şeyleri geride bırakmanın acısını yaşadık, hem de (en azından Anne-Marie için) sevdiği kâğıt bebekleriyle bezden doldurulmuş hayvanlarını terk etmenin utancına, o terk edilen oyuncakların hissettiğine inandığı utanç duygulan da karıştı. Yine de en son anda bavulundan 'magic skin' bebeğini çekip çıkardı, onun yerine kahverengi kâğıttan kıyafetlerin çiziminde model olarak kullandığı kâğıt bebeklerini soktu: modanın hizmetine adanmış bir ömür boyu yapılan çalışmalar. Kardeşimin portföyü diyebilirdiniz bunlara. Ben de son anda Kendi Kendine Lise Dersleri kitabımı çıkarıp, biriktirdiğim tarama kitapları koleksiyonumu aldım. Annem Ben'in en sevdiği eşyasına, o kırılğan mandoline yer bulmaya çalışıyordu. Ona özel bir kutu yaptırıp Demiryolu Eksprese vermeyi de düşündü, ama fiyatı çok pahalıydı. Sonunda ikilem ken-düiğinden çözüldü. 'Gidecek' kutuları odanın bir yanına, 'kalacak' ^ olanları öbür yanına dizmiştik. Orta yerde bir tek 'emin değilim' kutusu kalmıştı. Onu hangi tarafa sürükleyeceğimizi düşünüyorduk. Tam o sırada annemin ayağı takıldı, kutunun üstüne düştü, mando-" lini tamir edilemeyecek şekilde parçaladı. Ben'in mandoliniyle ilgili bu Freud gafının sembolizmini tartışmayı reddediyorum.

Emerson'u 'da geride bırakmamız gerektiği açık seçik anlaşıldığında, ben özellikle hainleştim. Bu radyo, bize onca kahkaha, onca neşe, onca müzik, enformasyon ve haber getirmiş olmanın yanımda, benim hayal gücümü genişletmiş, tecrübelerimi zenginleştirmiş, fantezilerimi doldurmuştu. Koskoca İkinci Dünya Savaşı'nın tümü o radyonun içinde, o ışılı ampullerin arasında yer almıştı. Annem radyoyu da, yanımızda götüremeyeceğimiz diğer şeylerin tümünü de, Bayan Meehan'a verme kararını aldı. Ömrü boyunca pek çok şey kaybettiği için artık tuttuklarını bırakamayan kadına. Emerson'u-

440

muzun yine de Kuzey inci Sokağı'na kahkahalannı ve sihirlerini getireceğini düşünerek avunuyordum.... akılsız Meehan'lara olsa bile.

Gazete dağıtım işlerimin ikisini de en son güne kadar sürdürdüm, çünkü oradan gelecek paraya ihtiyacımız vardı. Her sabah dört buçukta kendimi tatlı uykudan zorla kurtardım, yan dalgın halimle giyindim, mutfağa yönelip yulaf ezmesi yedim, sonra Lexington Caddesi yokuşunu tırmanarak gazetelerimi almaya gittim. Genellikle gazetelerin yansını dağıttıktan

sonra ancak ayılabili-yordum. İnci Sokağı'na döndüğümde paketleme ve temizleme işlerine yardım ediyordum. Son dakikada yapılacak işlerin listesi çok uzundu. Bunlar bitecek, yeni konulara ondan sonra karar verilecekti. Telaşlıydık. Günler hızla geçiyor, yolculuk yaklaşıyordu. Daha da beteri, kent korkunç bir sıcak dalgasıyla yüz yüzeydi. Gücümüzü tüketen, çabuk sinirlenmemize yol açan, evde iş görmeyi işkence haline getiren sıcaklar! İki de bir demir küvete girip serinlemeye çalışıyorduk, ama tenim yine de sıcaktan tavuk derisi gibi oluyordu.

Son para toplama turumu izleyen gece, başucu masamın yanına oturmuş, boşluğa bakıyordum. Geri kalan işlerin listesini çıkarma çabası içindeydim. O sırada kulaklarımda hoş bir uğultu duydum, her şey yumuşadı, bir garipleşti. Artık yorgun değildim. Tam tersine, içim kaynıyordu. Oysa uyumam gerektiğini biliyordum. Yatağıma girmek üzere ayağa kalktım ... dizlerim büküldü, yere yığıldım. Eğlenceli bir baş dönmesi beni güldürüyordu. Zayıf bir gülüş. Kavurucu günün akşamı da sıcaktı aslında. Ama ben titriyordum. Oysa yüzüm terden sıvılaşmıştı. Neler oluyordu burada böyle? Odanın duvarları bir şişip bir dalgalanıyordu. Dişlerimin neden takırdadığını, neden terlerimin yanaklarımdan ağzımın köşelerine, oradan da aşağıya aktığını anlamaya çalıştım. Tuzlu. Yatağımın yanına titreyerek diz çöktüm. Yatağın demir ayağı serindi. Yanağıma değdiğinde hoş bir duygu veriyordu. Tek istediğim uyu-

441

maktı. Bir an orada, diz çökmüş durumda kalmaya karar verdim ... dinlenmek için ... sonra elbette kalkıp yatağıma ...

Ertesi sabah annem beni yatağımın dibinde, yerde, dertop olmuş yatarken buldu. Uyuyordum. Pijamalarım terden ıslanmıştı. Çok hastaydım.

Üç gün boyunca gece gündüz, bir an donup Hudson Bay battaniyemi çeneme çektim, bir an sıcaklanıp onu üzerimden tekmelemeye çalıştım. Geleneksel rollerimiz tersine döndü. Öksürüp tıksıran, kaburgalarım çatlayacak diye korkan bendim, göğsüme yakılar yapıştıran, sırtıma Bengal merhemi süren annemdi. Annem, Bay Kane'in dükkânından telefon açtı, genç bir doktor çıkageldi, tropik hastalığa yakalandığımı, nedeninin de çok bitkin oluşumdan kaynaklandığını söyledi. Anneme beni sıcak tutmasını, ateşimi düşürmek için bol bol sıvı içirmesini, aksi halde göğsümdeki dolgunluğun olayı zatürreeye götürebileceğini söyledi. Ben yatağımda yatarken bir gün bir güne ekleniyor, ateşim bir yükselip bir iniyordu. Annem radyoyu kısık durumda, hep açık tutuyor, kendisi Anne-Marie'yle * birlikte içeriki odada eşyaları ellerinden geldiği kadar sessiz toparlamaya çalışırken yalnızlık çekmememi sağlamaya uğraşıyordu. Komedi programlarından fragmanlar, haber yayınları, tiyatrolar, pop müziği, diziler, bilincime girip girip çıkıyor, ama bazen bir araya gelip gerçeği kavramamı bile sağlayabiliyordu. Büyük gerçeği. Öyle açıkça belliydi ki! Neden daha önce anlamamıştım? Ama bu gerçek çok da kırılıyordu. O kadar kırılıyordu ki, ne olduğunu hatırlamaya çalıştığımda hemen dağılıp gidiyor, aklımdan çıkıyordu. Kendime tekrar tekrar, bazen yankılı sesler arasında, trenimizin bir iki güne kadar istasyondan kalkacağını hatırlatıyordum. O zamana kadar iyileşip kendimi toparlamam, güçlü olmam gerekiyordu, çünkü biletlerimiz ertelenemez, başka tarihe alınamazdı. Eğer İnci So-kağı'ndan kurtulacaksak, bu iş şimdi olmak zorundaydı. Ya şimdi ya da hiç ... hiç ... hiç ...

442

Geceyansmdan sonra gözlerimi açtım, sokak lambalarının tavanda oluşturduğu desenleri gördüm. Şaşılacak kadar net ve anlamlıydı desenler. Upuzun bir soluk aldım, ilk acıyı duyunca kesmeye hazırlandım. Ama ciğerlerim acımadı. Kuruydular. Ellerimi yumruk gibi sıktım, günlerdir ilk defa kendimi zayıf hissetmedim. Saçlarımın dipleri hâlâ duyarlıydı, gözlerimi zor hareket ettiriyordum, yanlara baktığımda gözlerimden gıcirttı gibi sesler geliyordu, ama ateş düşmüştü. Gerçi her şey hâlâ fazla yoğun, fazla uzaktaymış gibiydi, ama krizin artık geçmiş olduğunu anlıyordum. Karanlıkta gülümsedim, kendimi hem mutlu hem de şanslı hissettim. Arka odaya gidip anneme iyileştiğimi söylemek istedim, ama Anne-Marie'yle ikisi gün boyu o sıcakta çok çalışmışlardı. Yorgundular, uyumaya ihtiyaçları vardı. Yine gülümsedim, gözlerimi kapadım, kendimi güvenli, tatlı bir uykuya koyverdim.

443

GEMİMİZ YANAŞIYOR

3 Ağustos 1945 günü trenimiz Union CeJitral İstasyonu'ndan kalktı, ben de pencereden, Albany'nin geriye doğru kayıp hayatlarımızdan çıkışını seyrettim. Tıklım tıklım trendeki tek siviller bizdik. Vagonlar öyle kalabalıktı ki, yolculardan bazıları (çoğu göreve giden askerler) orta yola çömelmek ya da yere (yturmak zorunda kalmıştı. İki genç asker yerlerinden kalktılar, koltuklarım annemle Anne-Marie'ye verdiler. Bir başkası yerini bana teklif etti. Hastalığımdan ötürü hâlâ ayak üstünde titrek duruyordum ama benim boyum da onunki kadar uzundu. Teşekkür edip reddetmeye kendimi mecbur hissettim, Buffalo'ya kadar annemin koltuğunun koluna tünemek zorunda kaldım. Bu arada yolcular injip biniyordu. Sonunda kardeşimin karşısındaki koltuk boşaldı, pencerenin yanına yerleştim.

O gün sabahın erken saatlerinde annem v# Anne-Marie'yle birlikte, kaldırımda kutularımız ve bavullarımız arasında durmuş, bizi

445

istasyona götürecek taksiyi beklemiştik. Bu arada ben eve geri dön-' müş, yanımıza alacağımız şeylerden birini unuttuk mu diye bakmıştım. Artık içinde hayat kalmayan dairenin derin sessizliğinde, soğuk su musluğundan şıp şıp damlayan suyun sesini duydum. Musluğu kapatmak üzere mutfağa girdim, ama kapatamadım. Acaba sekiz buçuk yıl önce buraya geldiğimiz günden beri hep mi damladı, diye merak ettim. Biz mi dikkat etmemiştik? Yol için enerji depolayabil-mek amacıyla son ana kadar yatağında yatmıştım ama annemle Anne-Marie şafaktan bu yana çalışmışlardı. Daireyi pırıl pırıl bırakmak niyetindeydiler ... bizim İnci Sokağı kültüründen gelme olmadığımız bir işaret daha. Buzdolabının kapağını aralık bırakmışlar, o korkunç buzdolabı kokusunun birikmemesi için önlem almışlardı. Tam çıkarken annem marleylerin üzerinden son bir kere cilalı bezi geçirmişti. Ön odadaki cila daha tam kurumadığmdan, yatağıma yürüyüp son bir kere pencereden bakmak istediğimde, lastik tabanlarım yerde yırtılır gibi sesler çıkardı. İki kocaman hasır koltuk yine her zamanki yerlerindeydi. Yolu tıkıyor, hiçbir işe de yaramıyorlardı. Bir haftaya kalmaz, yeni bir aile taşınırdı buraya. Kink hasır,* uçları onların giysilerine takılmaya başladılar. Sekiz yıldır bize olduğu gibi. Daha kaç aile oturacaktı bu koltuklara ...sonunda bir atık alanını boylayacakları güne kadar? Ben koltuklardan birine veda edercesine elimle dokunurken, dışarıda taksi de kaldırıma yanaştı. Çabucak elimi çektim, serüvenimize başlamaya hazırlandım, ama o arada

tırnağımın arasına bir kıymık girdi. Lanet olası koltuklar son bir saldırıda daha bulunmuşlardı bana.

Taksi hareket ederken Bay Kane'i dükkânının kapısında gördüm. Beni uğurlamak ve kutsamak istercesine avucunu havaya kaldırmıştı. Ben de ona elimi kaldırdım.

Daha fazlasını borçluydum ona. Teması kesmeyeceğime dair kendi kendime söz verdim. Kendine özgü 'girişim sosyalizmi' felse-

446

fesini paylaşacak birine ihtiyacı vardı. Ben de bilge bir kişinin tavsiyelerinden yoksun kalmamış olurdum.

Ona hiçbir zaman yazmadım.

Ben subay olmadığı için erlerin vagonlarında yolculuk yapmak zorundaydık. Yani Amerika Birleşik Devletleri'nin bir ucundan bir ucuna, eskimiş koltuklarda gidecektik, geceleri uzanacak bir yerimiz olmayacaktı. Barış zamanında üç günlük yolculuk olan şey, şimdi altı buçuk günümüzü alacaktı, çünkü yolcu çok fazlaydı, raylar ve sistemler de yirmi yıldır bakımsızdı. On dokuzuncu yüzyılın soyguncu baronlarının soyundan gelenler, kendilerinden başka bir şey düşünmeden yönetmişlerdi demiryollarını. Trenimizde dört tane yataklı vagon vardı, ama oraları subaylara ve onların bakmakla yükümlü oldukları kimselere ayrılmıştı. İlk yataklı vagonun kapısında, onları alt sınıfların alçaltıcı temasından koruyacak Askerî İnzibatlar bekliyordu. Kondüktörden öğrendiğimize göre o modern, rahat vagonlar yan yarıya bile dolu değildi. Oysa bizim vagon da, arkamızdakiler de, öyle doluydu ki, insanlar sahanlıklarda uyuyordu, tuvalet kapılarına yaslanarak yerlerde oturuyordu, sırtlarını hurçlara, çuvallara yaslayarak uyumaya çalışıyorlardı ... bunlar da yeni tomurcuklanmakta olan genç bir sosyalist için haksız imtiyazların capcanlı örnekleriydi.⁶⁸ Kalabalık ortam, savaş döneminin yapay neşesini yaratan şeydi. Tren Buffalo yolunda Mavna Kanalı'na paralel ilerlerken, askerler şarkı söylüyor, şakalaşıyor, cep şişelerinden yudumlar çekiyorlar, arada birkaç dakikalık tedirgin bir uyku çalmaya uğraşıyorlardı. İşleyen tek tuvaletin kapısında her an, acelesi olan adamlar kuyruktaydı. Bazen sahanlıkta sırf bu amaçla açtıkları pencereden yararlanmak zorunda kalanlar oluyordu.

Chicago'da büyük ve kaotik bir değişimle yüzyüze geldik, New York Central'den Union Pacific'e geçtik. Utanç verici bir süreçti, çünkü bagajlarımız ucuz karton bavullardan, sicimle bağlanmış

447

kutulardan, eski çarşafılara sarılıp bohçalanmış yumuşak denklerden oluşuyordu. Tam anlamıyla Rota 66 türü eşyalar. Yamyam bir taksici, her parça bagajımızı ayrı ayrı saydı, annemin yolculuk parası olarak yanına aldığı toplam elli dolarlık hazinemizde kocaman bir delik açtı. Ama annem de taksiyi bir bakkalın önünde durdurdu, oradan dört somun ekmek, büyük bir kavanoz fişik ezmesi, bir kilo kadar söğüş et dilimleri, iki şişe de süt aldı. Sonradan bunun akıllıca bir tedbir olduğu ortaya çıkacaktı, çünkü bu sefer bindiğimiz trende lokanta vagonu yoktu. Demiryolu şirketi, askerlerin yemek fişlerinden yeterli para kazanamıyordu. Chicago'dan sonra, sila özlemi çeken birkaç asker çevremize toplandı, birlikte 'ad hod bir aile oluşturduk. Ailenin yıldızı Anne-Marie'ydi. Askerlere hit şarkılar söyledi, onlar da gitar ve ağız armonikasıyla eşlik ettiler. Eskiden bir swing grubunda baterist olduğunu söyleyen maymun suratlı bir onbaşı, iki kurşun kalemi baget olarak

kullanıp tempo tuttu. Davul takımı, koltuğunun kolundan, boş bir VWhitman Sampler kutusunun dibinden ve trenin penceresinden oluşuyordu. Zilleri çalarken, hareketi mim gibi sergiliyor, dişleri arasından tss, tss diye bir ses çıkarıyordu. Anne-Marie daracık orta yolda birkaç basit step figürü göstermeyi bile başardı.

Ben aslında açıkça sergilenen kutlamalara eğilimli değildim ... meğer ki 'Kahpe Felek' bana bir ders vermek istesin! Ama geleceğimizle ilgili iyimserliğe ben de serbest dalış yapmıştım. Belki de parlak çelik raylar üzerinde ülkeyi hızla geçerken 'Feleğin' kurşununu isabet ettiremeyeceği kadar minik bir hedef olduğumuzu düşünüyordum. Yanılmışım.

Askerler günde iki kere vagona dolaştırılan pahalı sandviçlerden satın almıyorlardı, çünkü çoğu, ceplerindeki tüm parayı izinde bitirmişti, bitirmeyenler de, aç arkadaşlarının önünde yemek yemeğe yanaşmıyorlardı. Biz sandviçlerimizi yerken onlar pencereden dışarıya bakıyor, manzaraya ilgi duyuyormuş gibi yapıyorlardı, ama

448

fıstık ezmesiyle söğüş etlerin kokusu sürekli yutkunmalarına yol açıyordu. Bunun farkına varınca, artık yiyemez oldum. Annem elli dolarımızdan ne kadar kaldığını dikkatle saydıktan, bunun California'ya kadar ucu ucuna yeteceğinden emin olduktan sonra, aile grubumuzdaki her askerin, biz yemek yerken her seferinde bir sandviç kabul etmesinde direndi. Onlar aç olmadıklarını söylediler, reddetmeye çalıştılar, ama annem, 'Annelere bu uydurmalar sökmez!' deyince teslim oldular. Küçük stokumuz çok geçmeden tükendi, bundan sonra tren ne zaman uzun bir duraklama yapacak olsa ben koşup istasyonun büfesinden herkese sandviç almaya başladım. Burada fiyatlar, vagona satılan kötü sandviçlerin yarısı kadardı. Treni kaçırma tehlikesi de oyuna heyecan katıyordu. Aile grubumuzun dış kenarlarında durmakta olan asık suratlı bir genç, çocukların ağzından lokmasını almayı reddedeceğini söyledi. Annem fazla ısrar edince, adam annemin eline küçük bir tokat atıp sandviçi yere düşürdü, hemen yanında oturan asker onu pataklamak üzere geriledi, ama annem başını iki yana salladı, olayı geçiştirdi. Asık suratlı genç bizim vagondaki tek denizciydi, ama öbürleri ona bu yüzden hiç takılmıyorlardı, çünkü yüzünden çok kötü yaralanmıştı. İlk gece vagonlar arasındaki sahanlıkta birlikte içerlerken, sevgilisinin de onu bu yüzden (küçük bir not yazarak) terk ettiğini Öğrenmişlerdi. Kız bunu, ayrılmak istediği için değil, uzun vadede delikanlının iyiliğine olacağını düşündüğü için yaptığını ileri sürmüştü. Üzgün genç denizci, kıtanın bir ucundan bir ucuna yolculuk boyunca, yalnızca Horlick Maltlı Süt Tabletleri'yle sağ kaldı. Bazen gecenin geç saatlerinde, herkesin uyumuş olduğuna inandığı zamanlarda, sessizce ağladığını görüyordum. Gözyaşlarını yutmaya çalıştığında boğazından gıcırta gibi bir ses çıkıyordu, o kadar.

İki saatlik bir duraklama sırasında, istasyona yakın dükkândan biraz ekmek ve fıstık ezmesi almak üzere fırladım. Geri dönerken istasyon kantininin yanbaşımdan bir de gazete aldım. Bizim B-

449

29'lardan biri Japonya'ya bir 'atom bombası' atmış, Hiroşima adındaki kenti harabeye çevirmişti. Vagona gazete elden ele geçerken şaşkınlık ısıkları, zafer çığlıkları duyuluyordu. İlk saldırıda ölen sivil sayısının 70.000 dolayında olduğunu, İngiltere'ye yönelik hava baskınlarında ölenlerin toplam sayısını aştığını çok sonra öğrendik. İğrenç ve

acılı yanıklarla uğramış olanların da on beş bini olayı izleyen altı ay içinde ölecekti. Radyasyon, bombardımandan etkilenenlere ve henüz doğmamış bebeklere doğru kanseri yayarken, sayılar on yıllar boyunca yükselmeyi sürdürecekti.

Vagondaki askerler gecenin geç saatlerine kadar hep, eve dönünce yapacakları önemli şeylerden ya da türlü çılgınlıklardan konuştular. Savaş neredeyse bitmişti artık. Alnında ve tek yanağında akıntılı yaralar taşıyan denizciye gelince, o camdan dışarı bakmakla yetindi.

Beklenmedik gecikmeler sırasında tozlu yan raylarda, kavurucu güneşin altında beklerken, can sıkıntısının yerini öfke alıyordu. Çıkmaz bir hartaydık. Geciken doğu treninin gelip geçmesini bekliyorduk. Vagonun uç tarafında bir heyecan başladı, çakırkeyf bir kondüktör, sahanlıkta yerlere serilmiş adamların arasından zar zor geçip yaklaştı, ikinci atom bombasını da Nagazaki kentine attığımızı bildirdi. Amerikalılar bu bombanın Hiroşima'ya atılardan daha güçlü olduğunu epey sonra öğreneceklerdi, ama Nagazaki'nin arazi yapısı ve nüfusunun azlığı, yıkım ve kayıplar açısından bu seferki olayı ikinci plana indiriyordu. İlk saldırıda ölenler 40.000 kişi, yaralananlar 25.000 kişiydi, ama onların da çoğu daha sonra radyasyon zehirlenmesinden ölecekti. Binalardan yıkılmayı gerektirecek kadar ağır hasar alanlar ise ancak yüzde kırk düzeyindeydi. Karşılaştırdınca, bu daha insafli bir bombaydı yani.

Bombalama haberinden önce Hiroşima'nın adını hiç duymamıştım, ama Nagazaki'yi, Kendi Kendine Lise Dersleri kitabındaki "Müzik

450

Kültürü" bölümünden biliyordum. Puccini'nin Madame Butterfly, güzelim Nagazaki kentinde yaşamıştı.

Mavi ışıkların loşluğunda vagonumuz, bakımsız raylar üzerinde sarsıla sarsıda gidiyordu. Vakit geceyansını geçmişti, herkes rahatsız ve çirkin pozlarda uyuyordu. Ağızlar açılmış, kafalarla ayaklar her sarsıntıda tokuşuyordu. Tekerlerin takata-tuk sesleriyle madeni çatırtılar arasından, 'in the Mood' şarkısının hayalet bir orkestras-yonu belirir gibi oldu, ama kulağımın onu her fark edişinde silinip gitti. Yeni geçirdiğim hastalık pek de gerilerde kalmış sayılmazdı. Derim üstüme tam oturmuyormuş gibi, uzaklarda, bambaşka bir yerdeymişim gibi hissediyordum. Hiç derin olmayan bir uykuya dalıp dalıp çıkarken, ne zaman bir kasabadan geçsek ayılıyordum. Belki de hızın düşmesiydi beni uyandıran. Bir keresinde gözlerimi açtığımda, vagonu sessiz ve hareketsiz bulunca şaşaladım. Yan rayda duruyorduk. Çevremizdeki okyanus karanlığının ilerisinde bir tek evin tek penceresinde ışık görünüyordu. Bakış odağımı pencereden çekip, mavi ışık altında cama yansıyan suratıma topladım, hayalimde o boşluğun ortasındaki evle ilgili hikâyeler kurmaya başladım. Bir doğum! Hastalık ... ölüm yatağı! Sevişme! Yeni bir hayat planlarken heyecandan uyuyamamış biri! Uzaklarda, görevde bulunan oğlundan çoktan beri mektup alamadığı için kaygılanan biri! Evden kaçmak üzere sevdiği eşyaları toplamakta olan bir çocuk!

Bir sarsıntı, bir metalik inilti... yan raydan harekete geçtik, ben de yeniden uykuya daldım. Tekerleklerin şakırtısı., araya karışan 'in the Mood' etkisi, sesi kulağıma i-i-to-kaa, i-i-to-kaa şeklinde ulaştırıyordu. Bu ses kafamda İnci Sokaa, İnci Sokaa şekline dönüşmekteydi. O anda, onca haydutla, kötü Nazi'yle, tehlikeli Arap'la, Kardinal Richelieu'nün cellâdarıyla çarpıştığım arka yolu bir daha hiç göremeyeceğimi anladım. Bay Kane'in cam

kavanozlarındaki renkli şekerler arasında bir daha seçim yapmayacaktım. Blacktovvn Kilisesi' nin dükkânları önünden geçmeyecek, içeriden vaizlerin selâmetimi-
451

zi anlatan sesini duymayacaktım. P.S. 5'in sınıfının köşesindeki bayrağa bakarak marş söylemeyecektim. Kız kardeşimin bebek arabasına artık besin deposunda kurutulmuş patates yükleyip çeke çeke sürüklemeyecektim. Günün ilk ayininde sunağın yanına diz çöküp, Peder Looney'nin elindeki İsa'nın bedenini Parkinsonlu kardeşlerin ağızına kadar izlemeyecek, yere düşmesine kaygılanmayacağım. Çevremdeki soluk mavi ışık altında ağızlar açıldı ...i-i-to-kaa, i-i-to-kaa, i-i-to-kaa diye diye batıya doğru gidiyordum. Bayan McGivney'in şekerli bisküvilerinden uzağa, soluk gözleriyle boşluğa bakarken ak saçları ışıkta parlayan kocasından uzağa, arka yolun ağızında toplanıp Brigid Meehan'dan konuşan sokak hergelelerinden uzağa ... tek gözü süt gibi bakan tehlikeli birinin kardeşi Brigid Meehan ... ve tuttuğunu bırakamayan annesi ... uzun, ipek gibi memesi olan Brigid Meehan. İnşaat kumundan tepeler arasındaki tuğla fabrikasını, Washington Parkı'ndaki yassı doruklu yapay tepeyi geride bırakıyordum. Nice yaralarla, susuzlukla mücadele ederek cesaret gösterileri sergilediğim yerler! Demir karyolamdan havalanıp Rahibe Mary-Theresa'yla yanak yanağa uçuşlarım ... onun kepi- ^ nin kanatları, o taze ekme ve sabun kokusu! Rahibe kokusu! Rüyamda müthiş bir rahatlama duygusu içindeydim. Bengal merheminin kokusunu, annemin yatağından sarkarak öksürmesini, Para-mount Sinemasındaki Tabak Geceleri'nden dönüşlerimizi, Clinton Caddesi tramvayı takındayarak geçerken büyükbabamın hikâyelerini dinleyişimizi de geride bırakmaktaydım. Tramvay tekerleriyle tren tekerleri hep aynı sokak adını tekrarlarlardı. İnci Sokağı - İnci Sokağı - İnci Sokağı, "in the Mood!" Devam* ediyor, ara sıra silikleşiyor, yalnızca i-i-to-kaa, i-i-to-kaa sesleriyle baş başa kalıyorduk.

452

Oakland İstasyonu'na vardığımızda, her yanımız tutulmuş, kemiklerimiz sancımaya başlamış, kafamız sersemlemişti. Bir hafta boyunca sırf sandviçle yaşamak, sarsıntılı trende bacaklarımızı hiç kullanmamak, dengemizi bozmuştu. Dizlerimiz çözülüyordu. Bekleme salonunun cilalı mermer tabanı, ayaklarımızın altında güvenilemeyecek kadar katı ve sağlamdı. Yolculuk paramızdan geriye kalan, iki dolardan azdı, ama California'ya varmıştık. 'Batı'daydık artık. Gemimiz yanaşmak üzereydi.

İstasyonda karton kutularımızın, düğümlü bohçalardaki giysilerimizin arasında saatlerce bekledik, sonunda Yolcu Yardım Masası' na bırakılmış bir mesajdan, Ben'in bizi karşılamaya gelebileceğini öğrendik. Alaska'daki Point Barrow'a gönderilmişti. Ordu onu oraya birdenbire, bir meteoroloji istasyonunun iletişim cihazlarını kurmak üzere yollamıştı. Biz yolda olduğumuz için Ben durumu bize haber verememişti, ama bir arkadaşını yollamıştı. O arkadaş da, yolda gelirken her bara uğramış gibiydi.

Her cebini yokladı, sonunda bir zarf çıkardı. Ben'den bir mektup ve üç yüz dolar. Aceleyle yola çıkmadan önce 'dilenip dolanıp' ancak bu kadarını bir araya getirebilmişti. Annem mektubu çabucak okudu. Gözleri satırları öfkeli bir kılıç gibi biçiyordu. Ben acil göreve yollandığı için çok üzgün olduğunu söylemekteydi. Ama iyi haber de yok değildi. Giderayak, Mission San Jose adlı bir kasabada bize bir ev satın almayı başarmıştı. Fazla lüks bir şey değildi, ama harika bir yatırım sayılırdı.

Kiraladığımız kamyon Hayvood'un güneyindeki engebeli bölgeden geçip asfalt yoldan ayrıldı, toprak bir yolda ilerlemeye başladı. Saat geceyarısını geçmişti. Ben'in arkadaşı kutularımızı, bohça ve bavullarımızı indirmemize yardım etti, sonra kamyonu binip aynı

453 yoldan geri döndü. Ay ışığında kamyonun kaldırdığı toz çok belliydi. Kamyon toprak yoldan asfalt yola çıkarken stop lambal sızırar gibi oldu.

Annem, Anne-Marie ve ben orada durmuş, yeni evimize bak yorduk. Ben'in mektubu, kalacak bir yer bulduğumuz için ne kad şanslı olduğumuza işaret ediyordu, çünkü savaş sanayinin etkisi d binince, California'da konut kıtlığı felâket bir durumdaydı. Evi Ben'e (hiç göstermeden) satan adam, fiyatının çok yükseleceğini söylemişti... hattâ birlikte bir iki kadeh bir şey de içmişlerdi kutlamak için

İki odalı kulübenin sarkmış kapısını ittiğimde menteşeler gıcırdadı. İçerisi saman ve (sonradan tavuk tersi olduğunu öğreneceğim) bir başka kokunun karışımıyla doluydu. Duvarı yoklayıp elektrik düğmesi ararken, rastladığım her örümcek ağını suratımdan çekmek için kollarımı sallıyordum.

Tekrar ay ışığına çıktım, evin etrafını dolaştım, annemle kız kardeşimin yanına döndüm.

"Eeee?" dedi annem. Sesi çok yorgundu.

"Elektrik yok."

Akar su da yoktu. Tuvalet de. Yalnızca arka bahçede ahşap bir baraka, o kadar.

Yerlere elimizden geldiğince yayıldık, ısınabilmek için üstümüze paltolarımızı, kazaklarımızı örttük. Anne-Marie anneme sokuldu, çok geçmeden derin soluklu savunma uykusuna gömüldü. Annemin öfkeden kasıldığını odanın karşı tarafından bile hissedebiliyordum. Yukarıdaki karanlığa doğru bakıyordu. Ben ondan önce uyudum.

Birkaç gün boyunca annem, acil durumlarda hep sergilediği o dirençli enerjiyi yine sergiledi. Krizler onun en iyi niteliklerini ortaya çıkarırdı. Duruma hakim olan o cesur, güçlü haline hayranlık yardım. Üç yüz dolarımızın çoğu elden düşme mobüyalar almay .

454

seride bıraktığımız kap kacağın yerine yenilerini tedarik etmeye harcandı. Cehennem sıcaklığında bir bütün gün boyunca her tarafı Jcaziyıp temizledik ... burası daha önce tavuk kümesi olarak kullanılmışı-

Mission San Jose denilen tozlu kasaba, bizim kulübeden bir mil uzaktaydı. Güneşin erittiği asfaltın üzerini toz kaplamıştı. Kasabada her kapıyı çalıp iş istedim, ama tek bulabildiğim, her şey satan bir dükkânın önündeki pompada benzin satmaktı. Hortumun çatırtılı ucunu ileri geri sallayacak, kalibreli cam silindire benzin geldiğinde, hortumdan arabanın deposuna verecektim. Dükkânı işleten ihtiyar adam, prensip olarak, gündelik vermiyordu. Ama ocağımız ve lambalarımız için gereken gazyağını indirimli alacaktık. Ara sıra araçların ön camındaki sinek ölülerini sildiğim için bahşış verenler de çıkıyordu. Benzin almaya gelen arabalar, yollarının üzerinde uyuk-layan yaşlı köpeğe dikkat etmek zorundaydı. Salyası tozlara akıp » duran bir hayvan. Tozlu yolun rengini koyultan salyasıyla o köpek, benim gözümde ölene kadar hep Mission San Jose'yi simgeleyecekti ...,hattâ kırsal hayatın tümünü.

Bir gün pompanın başında dururken, eski model bir tur aracı, kornasını çala çala kıvrılan yoldan yaklaştı. Köpeği kıl payı ıskaladı, kaldırırma çıkıp indi, kayarak durdu, içinden iki

sarhoş denizciyle çok makyajlı bir kadın indi. Kadın kıkır kıkır gülüyor, kendini tutamıyordu. Ayakkabılarından birini bir yerlerde kaybetmişti. Japonya'nın kayıts'z şartsız teslim olmasını kutluyorlardı. V-J günüydü o gün! Savaş bitmişti!

Ertesi sabah annem parlak mavi Bette Davis takımıyla belirdi. Pantolonunun geniş paçalan savrula savınla toprak yoldan indi, iş aramak üzere yola koyuldu. Bulabildiği tek iş, bir konserve fabrikamda kayısıları kesme işi oldu. Bir kap kayısı on iki sente. Bu duamda, on iki saat boyunca son hızla kayısı doğrarsa, eline beş dolar Jİetmiş beş sent geçebilecekti. Tecrübeli Meksikalı kadınlar bunun

455

yoldan geri döndü. Ay ışığında kamyonun kaldırdığı toz çok belliydi. Kamyon toprak yoldan asfalt yola çıkarken stop lambahT sıçrar gibi oldu.

Annem, Anne-Marie ve ben orada durmuş, yeni evimize bakı yorduk. Ben'in mektubu, kalacak bir yer bulduğumuz için ne kadar şanslı olduğumuza işaret ediyordu, çünkü savaş sanayinin etkisi de binince, California'da konut kıtlığı felâket bir durumdaydı. Evi Ben'e (hiç göstermeden) satan adam, fiyatının çok yükseleceğini söylemişti... hattâ birlikte bir iki kadeh bir şey de içmişlerdi kutlamak için.

İki odalı kulübenin sarkmış kapısını ittiğimde menteşeler gıcırdadı. İçerisi saman ve (sonradan tavuk tersi olduğunu öğreneceğim) bir başka kokunun karışımıyla doluydu. Duvarı yoklayıp elektrik düğmesi ararken, rastladığım her örümcek ağını suratımdan çekmek için kollarımı sallıyordum.

Tekrar ay ışığına çıktım, evin etrafını dolaştım, annemle kız kardeşimin yanına döndüm.

"Eeee?" dedi annem. Sesi çok yorgundu.

"Elektrik yok."

Akar su da yoktu. Tuvalet de. Yalnızca arka bahçede ahşap bir baraka, o kadar.

Yerlere elimizden geldiğince yayıldık, ısınabilmek için üstümüze paltolarımızı, kazaklarımızı örttük. Anne-Marie anneme sokuldu, çok geçmeden derin soluklu savturma uykusuna gömüldü. Annemin öfkeden kasıldığını odanın karşı tarafından bile hissedebiliyordum. Yukarıdaki karanlığa doğru bakıyordu. Ben ondan önce uyudum.

Birkaç gün boyunca annem, acil durumlarda hep sergilediği o dirençli enerjiyi yine sergiledi. Krizler onun en iyi niteliklerini ortaya çıkarırdı. Duruma hakim olan o cesur, güçlü haline hayranlık yardım. Üç yüz dolarımızın çoğu elden düşme mobüyalar almay »

454

geride bıraktığımız kap kaçağın yerine yenilerini tedarik etmeye harcandı. Cehennem sıcaklığında bir bütün gün boyunca her tarafı Jcaziyıp temizledik ... burası daha önce tavuk kümesi olarak kullanılmışı-

Mission San Jose denilen tozlu kasaba, bizim kulübeden bir mil uzaktaydı. Güneşin erittiği asfaltın üzerini toz kaplamıştı. Kasabada her kapıyı çalıp iş istedim, ama tek bulabildiğim, her şey satan bir dükkânın önündeki pompada benzin satmaktı. Hortumun çatırtılı ucunu ileri geri sallayacak, kalibreli cam silindire benzin geldiğinde, hortumdan arabanın deposuna verecektim. Dükkânı işleten ihtiyar adam, prensip olarak, gündelik vermiyordu. Ama ocağımız ve lambalarımız için gereken gazyağım indirimli alacaktık. Ara sıra araçların ön camındaki sinek ölümlerini sildiğim için bahşış verenler de çıkıyordu. Benzin almaya gelen arabalar, yollarının üzerinde uyuk-layan yaşlı köpeğe dikkat etmek zorundaydı. Salyası

tozlara akıp » duran bir hayvan. Tozlu yolun rengini koyultan salyasıyla o köpek, benim gözümde ölene kadar hep Mission San Jose'yi simgeleyecekti ...hattâ kırsal hayatın tümünü.

Bir gün pompanın başında dururken, eski model bir tur aracı, kornasını çala çala kıvrılan yoldan yaklaştı. Köpeği kıl payı ıskaladı, kaldırıma çıkıp indi, kayarak durdu, içinden iki sarhoş denizciyle çok makyajlı bir kadını indi. Kadın kıkır kıkır gülüyor, kendini tutamıyordu. Ayakkabılarından birini bir yerlerde kaybetmişti. Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim olmasını kutluyorlardı. V-J günüydü o gün! Savaş bitmişti!

Ertesi sabah annem parlak mavi Bette Davis takımıyla belirdi. Pantolonunun geniş paçaları savrula savrula toprak yoldan indi, iş aramak üzere yola koyuldu. Bulabüdüğü tek iş, bir konserve fabrikamda kayısıları kesme işi oldu. Bir kap kayısı on iki sente. Bu duamda, on iki saat boyunca son hızla kayısı doğrarsa, eline beş dolar *etmiş beş sent geçebilecekti. Tecrübeli Meksikalı kadınlar bunun

455

yoldan geri döndü. Ay ışığında kamyonun kaldırdığı toz çok net belliydi. Kamyon toprak yoldan asfalt yola çıkarken stop lambaları sıçrar gibi oldu.

Annem, Anne-Marie ve ben orada durmuş, yeni evimize bakıyorduk. Ben'in mektubu, kalacak bir yer bulduğumuz için ne kadar şanslı olduğumuza işaret ediyordu, çünkü savaş sanayinin etkisi de binince, California'da konut kıtlığı felâket bir durumdaydı. Evi Ben'e (hiç göstermeden) satan adam, fiyatının çok yükseleceğini söylemişti... hattâ birlikte bir iki kadeh bir şey de içmişlerdi kutlamak için.

İki odalı kulübenin sarkmış kapısını ittiğimde menteşeler gıcırdadı. İçerisi saman ve (sonradan tavuk tersi olduğunu öğreneceğim) bir başka kokunun karışımıyla doluydu. Duvarı yoklayıp elektrik düğmesi ararken, rastladığım her örümcek ağını suratımdan çekmek için kollarımı sallıyordum.

Tekrar ay ışığına çıktım, evin etrafını dolaştım, annemle kız kardeşimin yanına döndüm.

"Eeee?" dedi annem. Sesi çok yorgundu.

**

"Elektrik yok."

Akar su da yoktu. Tuvalet de. Yalnızca arka bahçede ahşap bir baraka, o kadar.

Yerlere elimizden geldiğince yayıldık, ısınabilmek için üstümüze paltolarımızı, kazaklarımızı örttük. Anne-Marie anneme sokuldu, çok geçmeden derin soluklu savunma uykusuna gömüldü. Annemin öfkeden kasıldığını odanın karşı tarafından bile hissedebiliyordum. Yukarıdaki karanlığa doğru bakıyordu. Ben ondan önce uyudum.

Birkaç gün boyunca annem, acil durumlarda hep sergilediği o dirençli enerjiyi yine sergiledi. Krizler onun en iyi niteliklerini ortaya çıkarırdı. Duruma hakim olan o cesur, güçlü haline hayranlık duyardım. Üç yüz dolarımızın çoğu elden düşme mobilyalar almaya,

454

geride bıraktığımız kap kaçağın yerine yenilerini tedarik etmeye harcandı. Cehennem sıcaklığında bir bütün gün boyunca her tarafı kazıyıp temizledik ... burası daha önce tavuk kümesi olarak kullanılmıştı.

Mission San Jose denilen tozlu kasaba, bizim kulübeden bir mil uzaktaydı. Güneşin erittiği asfaltın üzerini toz kaplamıştı. Kasabada her kapıyı çalıp iş istedim, ama tek bulabildiğim, her şey satan bir dükkânın önündeki pompada benzin satmaktı. Hortumun çatırtılı ucunu

ileri geri sallayacak, kalibreli cam silindire benzin geldiğinde, hortumdan arabanın deposuna verecektim. Dükkânı işleten ihtiyar adam, prensip olarak, gündelik vermiyordu. Ama ocağımız ve lambalarımız için gereken gazyağını indirimli alacaktık. Ara sıra araçların ön camındaki sinek ölülerini sildiğim için bahşiş verenler de çıkıyordu. Benzin almaya gelen arabalar, yollarının üzerinde uyuk-layan yaşlı köpeğe dikkat etmek zorundaydı. Salyası tozlara akıp duran bir hayvan. Tozlu yolun rengini koyultan salyasıyla o köpek, benim gözümde ölene kadar hep Mission San Jose'yi simgeleyecekti ...,hattâ kırsal hayatın tümünü.

Bir gün pompanın başında dururken, eski model bir tur aracı, kornasını çala çala kıvrılan yoldan yaklaştı. Köpeği kıl payı ıskaladı, kaldırıma çıkıp indi, kayarak durdu, içinden iki sarhoş denizciyle çok makyajlı bir kadın indi. Kadın kıkır kıkır gülüyor, kendini tutamıyordu. Ayakkabılarından birini bir yerlerde kaybetmişti. Japonya'nın kayıts'z şartsız teslim olmasını kutluyorlardı. V-J günüydü o gün! Savaş bitmişti!

Ertesi sabah annem parlak mavi Bette Davis takımıyla belirdi. Pantolonunun geniş paçaları savrula savrula toprak yoldan indi, iş aramak üzere yola koyuldu. Bulabildiği tek iş, bir konserve fabrikasında kayısıları kesme işi oldu. Bir kap kayısı on iki sente. Bu durumda, on iki saat boyunca son hızla kayısı doğrarsa, eline beş dolar yetmiş beş sent geçebilecekti. Tecrübeli Meksikalı kadınlar bunun

455

iki katını kazanabiliyordu. Annem telaşından ikide bir bıçağıyla parmağını kesiyor, ilaç sürüyor, zonklamasından o parmağı havada tutarak iş görmek zorunda kalıyordu. Gece de başının üzerine kaldırıyordu elini. Uyuması bile zordu artık.

O ilk günlerde pek çok kayısı yedik. Bağırsaklarımız üzerindeki etkisini de tahmin etmeniz kolay.

İki hafta sonra kayısı hasadı sona erdi, annem de konserve fabri-kasındaki işini kaybetti. Otostopla Haywood gibi uzak kasabalara kadar gitti, ama hiçbir yerde iş bulamadı. California'da yeterince uzun süre yaşamadığımız için sosyal yardıma hakkımız yoktu. Kimse yardım edemezdi bize. Üç yüz dolardan geriye kalanlar ancak birkaç hafta yeterdi. Evi karşılık gösterip borç almaya çalıştık, ama savaş sanayii artık durduğu için evlere talep de bitmişti ... değeri kalmamıştı kulübemizin.

Ben'in bir zamanlar söylediği bir şeyi hatırlıyordum. "Bazen biraz kötü şansa da şükretmek gerekir. Kötü şansımız da olmasa, hiçbir şansımız olmazdı."

Sıcak, soluksuz bir akşamüstü, kulübenin ön basamağında oturuyordum. Tepelerden bir akbaba havalandı. Kel kafası daracık kürek kemiklerinin arasında aşağıya sarkmış, kanatları yükseltici hava akımlarını yokluyor, gözleri arazide sakat ya da ölü bir canlı arıyordu. Birdenbire ... bizim fakir insanlar olduğumuzu fark ettim, kanım dondu. İnci Sokağı'ndaki o zorlu yıllarımız boyunca kendimizi hiç fakir insanlar olarak düşünmemiştim. Paramız azdı, tamam, ara sıra şansımız ters gidiyordu, ama Dickens romanlarında ya da Les Miserables''da okuduğumuz fakir insanZar'dan değildik biz. Oysa şimdi öyleydik. Bu kırsal fakirlik, müzeleriyle, kütüphanesiyle, iyi şansa çıkabilecek sokaklarıyla renklenmiş kent fakirliğinden çok

* Victor Hugo'nun Sefiller adlı romanı.

456

daha ağır bir şeydi. Artık sonuna kadar fakir kalacağımdan emindim. Çıkış yoktu.

Annemin gergin, öfke dolu mektuplarına karşılık, gen ordudan mazeret izni isteyeceğini yazmıştı. İzin çıkar çıkmaz jysion San Jose'ye gelecekti. Ama ... ne zafmandı o? Nasıl dayanacaktık o güne kadar? Ben nasıl yardımcı olabilirdim? Annemle Anne-Marie'nin hayatına katkıda bulunmak bir yana, ben de beslenecek boğazlardan biriydim. Meksikalı hasat işçilerinin peşine takılıp kuzeye gitmeye, kazandığım her kuruşu anneme yollamaya karar verdim. Sık sık yazacağıma, elma hasadı biter bitmez eve döneceğime söz verdim, ama aslında yollara düşme kararımın, evlât fedakârlığı olduğu kadar da, bir kaçış adımı olduğunun farkındaydım

Herhalde annem de biliyordu, çünkü Mission San Jose'deki son sabahımda bana veda etmedi. Mutfak masasının başıya gözleri önündeki kahvede, öylece oturmayı sürdürdü. Benim içjn hazırladığı bir paket sandviçi aldım, eğilip onu saçlarından öptjni. Başını kaldırmadı. Omzunu tıptısladım ve ayrıldım.

Çıkınımı bağlayıp ön basamakta durdum, önümde güneşten kavrulan araziye baktım. Hasat turunu Ben, Alaska'dan dönene kadar sürdüreceğime karar vermiştim. O noktada, hayatımıza geri dönecektim. Ama aslında derin düzeyde, geri dönülmez bir değişim yer almaktaydı. Bağlar gevşiyordu. Bulutlu gecede Snyders forners'da yaşadığım olağanüstü tecrübe tamamlanmak üzereydi. Yakada bir gezgin olacağımdan emindim. Gezgin ve özgür. Gözlerimi yumdum, rahatlama duygusunu ta iliklerimde hissettim.

Anne-Marie benimle birlikte toprak yolun ucuna kadar yürüdü. Yan yana yürüyorduk. Başlarımızı eğmiştik. Pabuçlarımızın burnundan küçük toz bulutlan yükseliyordu.

Anne-Marie bana hiç bakmadan, "Söylemiştim sana," <|ecji.

"Neyi söylemiştin?" .

4^7

"Bugünlerde gideceksin, biz kalacağız demiştik.*"

"Sizi bırakıyor değilim. Çabucak döneceğim."

"Durdu, bana döndü. Ciddi bakışları benim gözlerimi aradı. Sonra gülümsedi, başını iki yana salladı.

Elini sıktım, yürümeye başladım. Bir sonraki tepeyi aşarken dönüp baktım, ama Anne-Marie artık ora>ia değildi.

İşte hikâyenin normal final sahnesi ... oğlan toprak yoldan gidiyor ... çocukluğundan çıkıp hayatının geri kalanına doğru ilerliyor. Ama bizim hayatlarımız süreklidir ve birbiriyle birlikte örülmüştür. Hikâyelerin dokusu, kolay yırtılan bir kumaş değildir. Bağlanacak iplik uçları, tatmin edilecek meraklar, seslendirilecek vedalar vardır.

Ben terhis olduğunda, annemle birlikte Mission San Jose'de bir hayat kurmaya çalıştılar, ama sonunda araziyi vergi borcuna kapatmak zorunda kaldılar. Ben'in savaş gazisi olduğunu gösteren rozet, iş bulmasına kadada bulunmadı. Savunma malzemesi üreten fabrikalar teçhizatlarını değiştirene kadar geçen iki yıl boyunca, istihdam piyasasını savaş sonunda işlerinden atılan insanlar doldurdu. Bunlara ek olarak, geri dönen binlerce savaş gazisi de bir avuç iş için yanşa katıldı. İçlerinde en şanslı olanlar, GI Yasası'ndan yararlanıp üniversitelerde teknik eğitime girdiler, yakında başlayacak tüketim artışı döneminde güzel işler bulacak nitelikler ve bilgiler edindiler. Ama Ben, iki üç yılını üniversiteye gömmeyi göze alamadı. Anneme ve Anne-Marie'ye bakmak zorundaydı. Çok geçmeden iki de oğullan

oldu.

458

Annem Ben'i, o gece parayı kumarda kaybedip VVyoming rüyasını baltaladığı için asla bağışlamadı. Babam gibi şık giyinen, güzel konuşan biri olmadığı için de bağışlamadı. Ben tüm zekâsına, çeşitli dallardaki becerilerine, çok çalışkan olmasına rağmen, hayatta hiç ilerleyemedi, hattâ koşulların ardından kovalamaya bile yetişemedi. Çok çeşitli projelerin peşinden koştu, her seferinde planlama eksikliğinden ya da sermaye eksikliğinden ötürü başarısızlığa uğradı. İki bir emek merdiveninin en dibinden, sıfırdan başlamak zorunda kaldılar, yeterli parayı toplar toplamaz yeni bir projeye yöneldiler. Sonunda Puget Sound'da elden ağıza geçimlerini sağlayacak bir çiftlik edindiklerinde, artık hayalleri acılara dönüşmüş, iletişimleri amansız sitemlerden oluşur hale gelmişti.

Yıllarca yeminine uyan ve ağzına içki koymayan Ben, sonunda bir gece annemi komşularla birlikte eğlenecekleri bir yılbaşı partisine götürdü, herkese uymak için orada iki kadeh içki içti. Sonra o gece, şafaktan hemen önce intihar etti. Henüz elli yaşına bue gelmemişti.69

Annem onun intiharım her zaman bir 'terk' olarak gördü. Kendisinden kaçtığını düşündü ... tıpkı ilk kocası gibi ... ve büyük oğlu gibi.

Babamla bir kez karşılaştım. Yeşil pasta getirmesini beklediğimiz günden yirmi dört yıl sonra. Güney Philadelphia'daki tatsız bir yoksul mahallesindeki evde, birlikte üç saat geçirdik. Mutfak masasının başında oturuyor, oksijen tüpüne bağlı bir maske yardımıyla soluyordu. Bana karnavallarda geçirdiği zamanları anlattı, yıllar boyunca uyguladığı renkli ve atak numaralarla beni etkilemeye çalıştı. Adresimi nasıl bulduğunu asla bilemiyorum, ama günün birinde ondan bir mektup almıştım. Cezaevinden sağlık nedeniyle erken

459

birakıldığını söylüyordu (amfizemden ölmek üzereydi). Bir yerlerde müthiş bir plana katılmadan önce beni görmek istiyordu. Merakımdan, doğduğum yıl imal edilmiş bir Kızilderili motosikletine atladım, Amerika Birleşik Devletleri coğrafyasının yarısını aşarak geldim. Yokluğuyla çocukluğumu biçimlendirmiş olan bu adamı görmek zorundaydım. Bir o nedenle, bir de, gelirsem bana ömrümde duyamayacağım türden hikâyeler anlatacağını söylemesinden ötürü. Ama baktım ki o hikâyelerin hepsini zaten biliyormuşum, çünkü ben kendim de karnavallarda bir iki yıl geçirmiştım. Sahtekârlarla kurbanlarının ilişkilerinin farkındaydım. Yine de, anlattıklarının bazılarında acı, ironi dolu detaylar vardı. Benim karşılaşmadığım durumlar ... hattâ bilmediğim eski tarz dolaplar. Benim bunları anlayabileceğimi hiç düşünmemişti. Bu durum onun hızını kesti. Sanki fırlıdak dünyasına yabancı olmayışım, ona elindeki kozu ziyan ettirmiş gibi. Asıl usta sahtekârın kendisi olduğunu, benim biraz tecrübem olsa bile, aslında acemi olduğumu, enayi olduğumu kanıtlamaya kalktı. Ölmek üzere olan bir adam, terk ettiği oğlundan bile daha usta dolandırıcı değilse ... neydi ki o zaman, Tanrı aşkına?

Büyük bir fiyakayla, savaş sırasında çevirdiği bir işi anlattı. Subay kılığında girmiş, Colorado ve New Mexico'daki kaçak kumar makinelerine el koymuştu. Bir barın sahibini kandırmış, makineyi kanıt olarak,, kiraladığı arabaya yüklettirmişti. (Gerçek bir sahtekâr için malları kurbanına yüklettirerek onu küçük düşürmek, pastanın üzerindeki krema gibiydi ... kendisinin ve kurbanının aynı maymunun soyundan gelmediklerinin kanıtıydı. Günün

argosunda buna, 'kurbana pabucunu çıkarttırmak' deniyordu.) Ray aracı çöle sürmüş, orada kumar makinesini balyozla parçalamıştı ... hem de kurbandan aldığı bir balyozla. Bu işin sonunda, peşine hem Federal polisler, hem de mafya düşmüştü. Ne uğruna? Bir avuç bozuk paranın ... bir de tabii, işi yapmış olmanın zevki uğruna.

460

"Sonunda maryadan kaçmak için Federal polise teslim oldum!" Öyle güldü ki, elindeki tuvalet kâğıdı topağına pembe balgam tü-kürdü, dakikalarca tüpten soluk alması gerekti. Yeniden konuşabildiğinde, kızarmış gözleri, morarmış dudaklarıyla dönüp bana baktı. "Biliyor musun, evlât? Ben yetişkinlik hayatımın yandan çoğunu içeride geçirdim. Hepsi de iki üç yıllık kısa mahkûmiyetlerdi."

"O kadar marifetli dolandırıcıysan, nasıl o kadar çok yattın?"

"Ben durumu şöyle görüyorum. Doğduğum gün Kahpe Felek beni müebbet hapse mahkûm etmiş. Ama koruyucu meleğimin kentte birtakım ilişkileri olduğundan, mahkûmiyetlerimi takside bağlatmış... her on yılın içinde kesin beş yıl, artı bir iki yıl daha." Sırıttı. Ben bu acı mizaha gülmeyince, birdenbire o da ciddileşti.

"Bak buraya, evlât. Gelmeni istedim, çünkü olup biteni bir de benim ağızımdan duymak istersin diye düşündüm."

"Aslına bakarsan, istemezdim, Ray."

"Söyleyeceklerimi duymak istemiyor musun?"

İki elimi açtım, 'ne olursa olsun' işareti yaptım.

"Seninle açık konuşacağım, evlât. Ben içerim. Sorunum her zaman oydu. Ne yazık ki içkiyle bu tür numaralar ... birlikte iyi gitmiyor. Bir enayiye tam kafesliyorum, sonra kutlamak için bir iki kadeh attığımda, içimden enayiye gülünç duruma düşürmek geliyor. Alay etmek, onu yemlemek istiyorum. Bizim meslekte buna verilen isim

"... pabucunu çıkarttırmak," diye yardım ettim.

'Ta, bunu biliyorsun demek, ha? Neyse, enayiye tiye alıyorum. Tam devirmeden ne kadar zorlayabilirim diye bakıyorum. Tabii içtiğim içkiler yüzünden, gereğinden biraz fazla ileri gidiyorum ... kendimi kodesin tekinde piring yiyor buluyorum. Bazıları hiç öğrenmez. Hayat iyi öğretmendir derler ama, boşuna. İyi öğretmenler

461

asla dersi öğretmeden önce smavı önüne dayamaz." Bir yandan buna gülerken, bir yandan da beni gözlüyor, söyleyeceği lâfı planlıyordu. Gülüşünün sonunu kolay bağladı: "Söylesene, evlât, Alban[^]de sana ve kardeşine hazırladığım o St. Patrick partisini hiç düşünüyor musun?"

"Sen öyle mi hatırlıyorsun? Bize parti verdiğini mi sanıyorsun?"

"O lanet olası su borularına yeşil kreponları sarabilmek için saatlerce uğraştım. Yeşil tabaklar, peçeteler, yeşil gazoz, yeşil pasta vardı."

'Yeşil pasta yoktu."

'Tabii ki vardı! Kendim almaya gittim. Dün olmuş gibi hatırlıyorum."

"Pasta almaya çıktın, ama hiç dönmedim. Parti hiç olmadı."

"Ne diyorsun sen? Ben hatırlıyorum! Çocuklarımı pasta yiyip gazoz içerken seyrettim."

"Bazıları kendini bile kandırmakta ustalaşiyor."

"Anlat bana. Sahtekârlar mutlaka kendilerini de kandırabilmeli ... yoksa neye yararlar?"

Salağın birine Brooklyn Köprüsü'nü satabilmenin tek yolu, yüreğinde kendini, o köprünün sahibi olduğuna inandırmaktır. Gerçekten sahibi olduğuna. Ne elemek istediğimi anlıyor musun, evlât?"

"Bu 'evlât' lâfmdan gerçek anlamda nefret ediyorum."

"Öyle mi?"

"Hımm."

"Özür dilerim. Parti olmadığından kesinlikle emin misin?"

Kesinlikle emin olduğumu söyledim.

Bunu sindirdi, sonra omuz silkti. "Vay canına!" dedi. "Her neyse, bundan da sağ çıkmışsın. O kadar da kötü büyümüş sayılmazsın.

462

Koskoca motosiklet. Üniversitede okumuşsun. Üniversite eğitimiyle neler yapabileceğimi düşünüyorum da ..."

"Neden kendine bir üniversite diploması vermedin?"

"Aslına bakarsan verdim. Birkaç kere, profesör falanca ya da doktor filanca oldum." Bana yan -yan baktı, sesi daha boğuk, daha samimi bir tona büründü. "Tanrım, evlât, haklısın. St. Patrick partisi olmadı. Yeşil pasta yoktu. İnsan bazen bir şeyin olmasını öyle çok istiyor ki, belleğine olmuş gibi geçiriyor. O sabah gerçekten yeşil pasta aramaya çıktım, ama yolda yürürken ... köşede enayiler ... barlarda hareket... kendimi özgür hissettim, adımımı attım. O kötü apartman dairesine dönmeyi istedim, ama dönemedim. Elimden gelmedi, evlât. Anneni seviyordum. Gerçekten seviyordum. Hâlâ da seviyorum. Harika bir kızdı. Hayat dolu, koskocaman yürekli. Dans edişini gördün mü hiç? Tüm hayatı kucaklıyor gibiydi. Evet, tam anlamıyla öyleydi. Sizi de çok seviyordum. Ama ... bazı erkeklerin özgür olması şart, evlât. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Cevap vermedim. Kafasındaki plan her neyse, hâlâ onu ortaya getirecek doğru zamanı arıyordu.

Bana tecrübeleriyle ilgili bir iki hikâye daha anlattı. Bir tanesini karnavallarda defalarca dinlemiştim. Her anlatan, kendi başına geldiğini iddia ederdi. (Okurlarım arasındaki eski kurnazlar için söylüyorum, Jimmy Straights, kova oyunu ve dönme dolap olayından söz eden hikâye.)

Sonra o cesur görünümünün altında zor sezilen bir titreklikle, "Herhalde bu kadar düşmüş olmama şaşırmışsındır," dedi. "Böyle bir izbede yaşayışım falan. Şu lanet olası hava tüpüne bağımlı."

Cevap vermedim. İşte aradığı âni bulmurtu.

"Ama bir insanın düşebileceği en aşağı düzey bu değü. Daha aşağısı da var. Çok daha aşağısı."

463

"Öyle mi, Ray?"

'Tabii var. İnsan öyle alçalabilir ki, kendi oğlunu bile dolandırmaya kalkabilir ... bebekliğinden beri görmediği oğlunu ... bir iki dolara bir şişe ucuz içki almak için. İşte bu çok aşağı bir şey."

"Evet, çok aşağı."

"Ama ben o düzeylere de düştüm, çünkü şurada oturmuş senin gözlerine bakıyorum,

giderken masaya birkaç kuruş bırakmanı istiyorum. Baban bu gece sarhoş olabilsin, öleceğini unutsun diye. Ciğerlerinin bir halta yaramadığım, bugünlerde bir ara soluğunun kesileceğini, bir daha uyanmayacağını unutsun diye."

Başım la evetledim. Güçlü bir vuruşt u. Belden aşağı bir vuruşt u. Ölmekte olan bir sarhoş un son isteğini kim reddedebilirdi? Hem bunun paray la falan da bir ilgisi yoktu. Kendisinin gerçek bir soygun ustası olduğunu, benim de enayinin biri olduğ umu, hem kendine hem de bana kanıtlamaya çalışıyordu.

Ayağa kalkarken, "Eh, artık gitsem iyi olacak," dedim. "Ortalık karardığında bu mahallelerde olmak istemem."

Gözünün ucuyla bana baktı, sonra güldü. "Sağ lam çocuksun. Açık söylemek zorundayım, gerçekten sağ lamsın. Başkalarının kalbine karş ılık senin kasların ve kemiklerin var."

Neredeyse, "Ustasından öğrendim," gibi bir lâf edecektim.

"Öyle," diye devam etti. "Şu haline bak! Genç, zeki, sert ... benim ayrılıp eve döndüğ üm partiye gitmeye de hazırsın. İyi eğlenceler, evlât. Hayat bir gırgır."

Başım la evetledim, oradan çıktım.

Sokağa inmiş, motorun başındaki çocukların bir. zarar verip vermediğine bakıyordum ki, babam kapıda belirdi. Oksijeriinden ayrıldığı için soluk soluğ aydı. Bana seslenmeye çalıştı, öksürdü, boğulur gibi oldu. Ben oraya yürüdüm.

464

"Ne var?"

"Ben ... yalnızca ..." Kapının doğ ramasına tutunup yutkund u, gözlerini kırpıştırdı. "Söylemek istediğim ..." Sesi çatladı, balgam tükürdü. "Seni hiç maça götürmediğ imi hatırladım, evlât. Buna inanabiliyor musun? Kendi oğ lumu maça hiç götürmedim!"

Yüzüne uzun uzun baktım, sonunda, "Gerçekten ustasın," dedim. "Oynadığın kartlar çoğ u insanın destesinde bile yok."

Sırıttı. "Kimmiş gerçek usta, söyle bakalım! Söyle bana." | "Sensin, Ray. Esas usta sensin."

Başını evet anlamında salladı. "Cehennemde görüşürüz, evlât."

i Göz kırptı, dönüp binaya yöneldi.

} Philadelphia yoluna koyuldum. Ertesi sabah erkenden, What Cheer-Iowa'daki bir mola yerine, kahve içmek üzere uğradım. Berbat bir kasabaydı. Adı her geçişimde dikkatimi çekiyordu. Açık bir kahve aldım, oturdum. Etrafta başlarına keplerini geçirmiş emekli çiftçiler vardı. Üzerinde iş makinelerinin reklamı olan kepler giymiş-lerdi. Onlara yıllar sonra dolandırıcı babasını ilk defa gören bir adamın hikâyesini anlattım, ihtiyarın sırf ne kadar usta olduğunu kanıtlamak için nasıl birkaç kuruş koparmaya çalıştığını söyledim. Seattle'ın Skid Sokağı'nda, bir barın üstündeki tavanarası dai-

[remde, çalışma masamın üstü red mektuplarıyla doluydu. 'Sera Hiç Maça Götürmedim, Evlât' kitabını basacak yayıncı bulamıyordum. Bugüne kadar da bulamadım.

Gıcırtilarla dolu eski bir tahıl şilebi, beni Nevvport News'dan Avrupa'ya getirdi, orada savaş öncesinden kalma bir Matchless'e binip bir hayli dolaştım, sonunda yedek parça yokluğ undan Sicilya'da kalakaldım. Bin zorlukla Paris'e geçebildim. 1950'lerin Paris'i hâlâ Baron Haussmann'ın, Zola'nın, Proust'un ve Kayıp Kuşak'ın Parisi'y-

"Öyle mi, Ray?"

"Tabii var. İnsan öyle alçalabilir ki, kendi oğlunu bile dolandırmaya kalkabilir ... bebekliğinden beri görmediği oğlunu ... bir iki dolara bir şişe ucuz içki almak için. İşte bu çok aşağı bir şey."

"Evet, çok aşağı."

"Ama ben o düzeylere de düştüm, çünkü şurada oturmuş senin gözlerine bakıyorum, giderken masaya birkaç kuruş bırakmanı istiyorum. Baban bu gece sarhoş olabilsin, öleceğini unutsun diye. Ciğerlerinin bir halta yaramadığını, bugünlerde bir ara soluğunun kesileceğini, bir daha uyanmayacağını unutsun diye."

Başımınla evetledim. Güçlü bir vuruştı. Belden aşağı bir vuruştı. Ölmekte olan bir sarhoşun son isteğini kim reddedebilirdi? Hem bunun parayla falan da bir ilgisi yoktu. Kendisinin gerçek bir soygun ustası olduğunu, benim de enayinin biri olduğumu, hem kendine hem de bana kanıtlamaya çalışıyordu.

Ayağa kalkarken, "Eh, artık gitsem iyi olacak," dedim. "Ortalık karardığında bu mahallelerde olmak istemem."

Gözünün ucuyla bana baktı, sonra güldü. "Sağlam çocuksun. Açık söylemek zorundayım, gerçekten sağlamsın. Başkalarının kalbine karşılık senin kasların ve kemiklerin var."

Neredeyse, "Ustasından öğrendim," gibi bir lâf edecektim.

"Öyle," diye devam etti. "Şu haline bak! Genç, zeki, sert ... benim ayrılıp eve döndüğüm partiye gitmeye de hazırsın. İyi eğlenceler, evlât. Hayat bir gırgır."

Başımınla evetledim, oradan çıktım.

Sokağa inmiş, motorun başındaki çocukların bir. zarar verip vermediğine bakıyordum ki, babam kapıda belirdi. Oksijeninden ayrıldığı için soluk soluğaydı. Bana seslenmeye çalıştı, öksürdü, boğulur gibi oldu. Ben oraya yürüdüm.

"Ne var?"

"Ben ... yalnızca ..." Kapının doğramasına tutunup yutkundum, gözlerini kırıştırdı. "Söylemek istediğim ..." Sesi çatladı, balgam tükürdü. "Seni hiç maça götürmediğimi hatırladım, evlât. Buna inanabiliyor musun? Kendi oğlumu maça hiç götürmedim!"

Yüzüne uzun uzun baktım, sonunda, "Gerçekten ustasın," dedim. "Oynadığın kartlar çoğu insanın destesinde bile yok."

Sırıttı. "Kimmiş gerçek usta, söyle bakalım! Söyle bana."

"Sensin, Ray. Esas usta sensin."

Başını evet anlamında salladı. "Cehennemde görüşürüz, evlât." Göz kırptı, dönüp binaya yöneldi.

Philadelphia yoluna koyuldum. Ertesi sabah erkenden, VVhat Cheer-Iowa'daki bir mola yerine, kahve içmek üzere uğradım. Berbat bir kasabaydı. Adı her geçişimde dikkatimi çekiyordu. Açık bir kahve aldım, oturdum. Etrafta başlarına keplerini geçirmiş emekli çiftçiler vardı. Üzerinde iş makinelerinin reklamı olan kepler giymiş-" lerdı. Onlara yıllar sonra dolandırıcı babasını ilk defa gören bir adamın hikâyesini anlattım, ihtiyarın sırf ne kadar usta olduğunu kanıtlamak için nasıl birkaç kuruş koparmaya çalıştığını söyledim.

Seattle'ın Skid Sokağı'nda, bir barın üstündeki tavanarası dairemde, çalışma masamın

üstü red mektuplarıyla doluydu. 'Seni Hiç Maça Götürmedim, Evlât' kitabını basacak yayıncı bulamıyordum. Bugüne kadar da bulamadım.

Gıcırtilarla dolu eski bir tahıl şilebi, beni Newport News'dan Avrupa'ya getirdi, orada savaş öncesinden kalma bir Matchless'e binip bir hayli dolaştım, sonunda yedek parça yokluğundan Sicilya'da kalakaldım. Bin zorlukla Paris'e geçebildim. 1950'lerin Paris'i hâlâ Baron Haussmann'ın, Zola'nın, Proust'un ve Kayıp Kuşak'ın Parisi'y-

465

di, henüz kent içi kibarlaşma akımının kültürel vandalizmine de, egomanyak politikacıların ille de Paris'e iz kazıma vandalizmine de kurban gitmiş değildi. Yazılarımı kafelerde yazıyor, müziği ve oyunları rahatsız etmemeye çalışıyordum ... ya da geleceğin özgüven dolu yazar ve ressamlarıyla fikir ve önyargı tartışmalarına giriyordum. Her birimiz bir tek kahve ısmarlıyor, onu içmeyi öğlene kadar sürüklüyorduk. Salaş otellerde kalıyordum. Bazen kapı aralıklarında, köprü altlarında yatıyordum. Bazen de halden gelen sebze kasalarını yakarak ısınan sokak serserileri tarafından kabul ediliyordum. Sırtımızı duvara dayayarak oturuyor, alevlerin ışığında birbirimize gece hikâyeleri uyduruyorduk. Kış geldi, zaman zaman drenaj ızgaralarının demirleri üzerinde yattık, alttaki metrodan gelen sıcak hava sayesinde donmamaya çalıştık. Altımıza yassılatılmış karton kutular koyuyor, ızgaranın kalçalarımızı çürütmemesi için önlem alıyorduk.70

İlkbahar geldi, uzun, dramatik pelerinler giyen, gözlerinde güz renkleri oynayan genç bir kadınla tanıştım. Rüzgârlı bir akşam, ikimiz Paris'te dolaştık. Pelerini arkasında dalgalanıyor ya da vücuduna dolanıyordu. Şafak söktüğünde, ile Saint Louis'de fırıncıların geldiği bir barda, uykulu uykulu konuşmaktaydık.

Çok güzeldi, neşeliydi, yetenekli bir ressamdı. Özellikleriyle nitelikleri benimkilerin taban tabana zıddıydı. Ben siniktim, o kabulle-niciydi. Ben yargılayıcıydım, o anlayış gösteren biriydi. Ben enerjimi öfkeden ve hırstan alırken, onunki sağlıktan ve iç huzurundan geliyordu. Ben sapına kadar karamsardım, o umut doluydu ... Pollyan-na iyimserliğinden söz etmiyorum, ama hayatı kucaklayan, sağlıklı bir 'Pascal Bahsi'ne hazır olan bir insandı. Bende edci, onda dayanıklılık vardı. Ben kelimelerin adamıydım, o imgelerin kadınıydı. Birbirimize yönelik fiziksel arzunun dışında tek ortak yönümüz, absürd duygumuzdu. Uçarı bir zihni sevinçle dolduran, sağduyuluların canını sıkı nitelik. Benimle evlenmek istemesi, inanılmaz

466

şansımdı, ama farklılıklarımız nedeniyle, ilişkimizin uzun sürebileceğine kimse inanmıyordu. Birbirini izleyen tedirgin yıllar boyunca onu ve çocuklarımı oradan oraya sürükledim, habire hayal kırıklıklarımın, kendimde açığım yaralardan kaçmaya çalıştım, onun yaratıcı enerjisini, ikide bir yeni yuvalar kurmaya harcattırarak ziyan ettim. Bu arada ben de, göçebe hayatıma en uygun kariyerin peşindeydim ... hikâye anlatmak!

Kuzey İnci Sokağı'ndaki sahanlıkta, çevrelerindeki eşyalar arasında oturup beklerken tanıştığınız kadınla iki çocuk için işler pek de fena gitmedi.

Aranızdaki film meraklıları zaten biliyordur, Anne-Marie hiçbir zaman Shirley Temple'm yerini almadı. Yaşı yirmiye bile geleme-den, annemle Ben'in dirdirle dolu evinden kaçtı, pek çekici bir gençle evlendi... sonradan adamın alkol sorunu olduğu anlaşıldı. Bu sorundan kaynaklanan duygusal ve finansal zorluklara rağmen yarım düzine çocukları, pek çok

torunları oldu, sonra onların da çocukları geldi. Anne-Marie hepsini çok sevdi, hepsiyle büyük gurur duydu. Oldukça genç yaşında dul kaldı, hayatı hiç de kolay geçmedi, ama yaşadığı tecrübeler sayesinde, huzuru kendi içinde bulmayı öğrenmişti. Bu imrenilecek bir manevî kaynaktı, hayatın haksızlıklarını acılara boğulmadan kaldırabilmesine yardımcı oldu. Halen kendisi oldukça dolu ve çeşitli açılardan zengin bir hayat yaşıyor.

Gemisi gelip yanaştı, içi çok özlediği huzurla ve barışla doluydu.

467

Annemin Alzheimer hastalığı, son aşamasında bereket versin hızlı ilerledi. Bunamanın başlangıcı yavaş gelişmişti... bu da bir şanstı tabii. Çoğu zaman olduğu gibi annemde de ilk silinenler, ömrü boyunca kızıp söylendiği haksızlıklar oldu. Ben belleğinden tümüyle silindi, babam da çok geçmeden onu izledi. Son iki yılında, hiçbir erkeğin onu terk ettiğini hatırlamıyordu. Bir zamanlar evli olduğu bazen aklına geliyor olsa da, kiminle evli olduğu, o kişinin neden Puget Sound'daki çiftlikte olmadığı gibi konular, genelde bulutlar ve sisler arasındaydı. Bazen kocasının, arada gelip giden doktor olduğuna inanıyor, bazen bu onuru avukata mal ediyor, hattâ bir süre için eyaletin valisini bile bu onura lâıyk buluyordu. Kocasının iyi eğitim almış bir adam olduğunu söylüyordu. İyi giyindiğini ve çok güzel dans ettiğini eklerken göz kırpmıyordu. Hattâ kocasıyla Charleston yarışmalarında kupalar kazanmışlardı. İleri yaşlarında ona her doğumgününde kocasından (o sıra hangisiyse) koca bir buket Talisman gülleriyle bir kutu Northern Spy elmaları geliyordu.

Ömrünün son yılında, bir Kızılderili prensesi onu ziyarete gelmeye başladı. Sabahları sisler arasından çıkıp geliyor, tüm Kızılderili kadınların ona hayranlık beslediğini söylüyordu. Onlara oy hakkı kazandırdığı için minnet duyuyorlardı ona. Bu Kızılderili prenses, bazen ona bir çimen yaprağı sunuyor, step dansçısı olarak, moda tasarımcısı olarak ya da roman yazan olarak başarılarını kutluyordu. Çevresini saran sisler sonuna kadar pembe kalmayı sürdürdü.

Gemisi gelip yanaşmıştı... içi ona nasip olmamış basanlarla doluydu.

468

Sağlığım bozulup günde en fazla iki üç saat çalışabilecek duruma düştüğümde, durumu oksijen desteğiyle idare edebiliyordum. Yayıncılarla sürekli olarak edebî, sosyal ya da politik fikirler uğruna yumruk mücadelesine girişen yazar imajımdan vazgeçmek zorundaydım. Banyonuzu yapmanıza, giyinmenize karınız yardım ederken, ne kadar sert ve bağımsız olabilirsiniz ki? Ama hâlâ iyi anlarım oluyor. Bazen sarılıp sarmalanıp kendi kafemdeki terasa yerleşiyorum, mektup yazıyorum ya da mektuplarımı okuyorum. Başımı kaldırdığımda, karımın parktan bana doğru gelmekte olduğunu görüyorum. Pelerini arkasında dalgalanıyor. Yaklaştığında bana gülümsüyor, yüreğimi bir sıcaklık kaplıyor, ruhum coşuyor.

Benim gemim de gelip yanaştı... ve içi sevgi dolu çıktı.

Mendiburua, Pays Basque, 2004

-sons

www.iskenderiyekutuphanesi.com